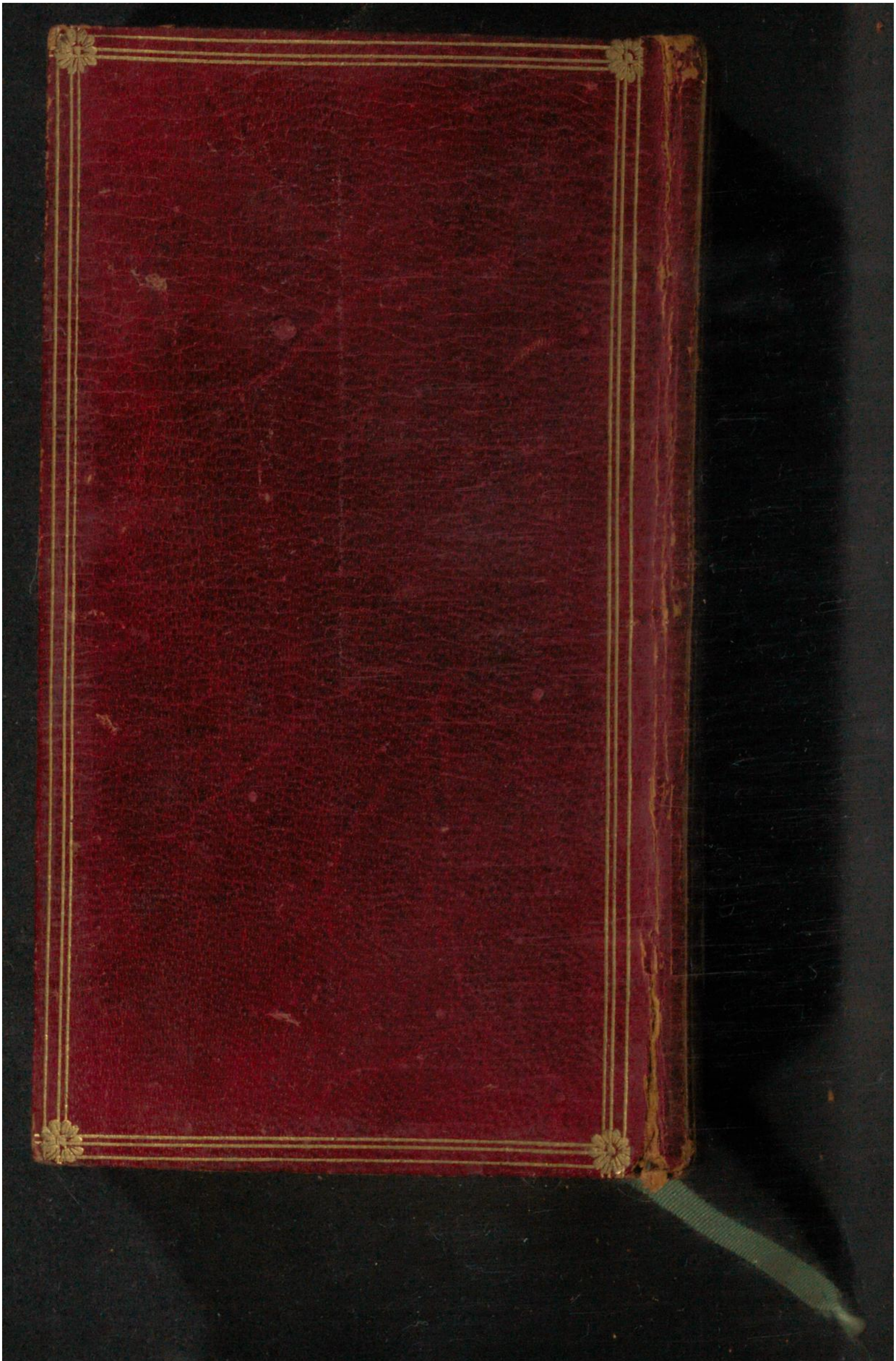
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

KW
235
D41

~~Elzeviers~~
~~A 102~~

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

T. LIVII
PATAVINI
HISTORIARVM
AB
VRBE CONDITA

Tomus Tertius.



Lugd. Batavorum
Ex Officina Elzeviriana,

cIɔ Iɔc XLIV.

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

EPITOME

LIBRI XXXIII.

Titus Quintius Flamininus proconſul cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconſulis, Acarnanes, Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata, in deditionem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cæſus eſt. Attalus à Thebis ob ſubitam valetudinem Pergamum tranſlatus deceſsit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data eſt. L. Furius Purpureo & Claudius Marcellus conſules, Boios, & Inſubres Gallos ſubegerunt. Marcellus triumphavit. Annibal fruſtra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epiſtolas adverſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant, profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit; bellum contra Romanos parantem.

HÆc per hiemem geſta. Initio autem veris Quinctius Attalo Elatiam excito, Bœotiorum gentem, incertis ad eam diem animis fluctuantẽ, ditionis ſuæ facere cupiens, profectus per Phocidem quinq; millia ab Thebis, quod caput eſt Bœotiæ, poſuit caſtra. Inde poſtero die cum unius ſigni militibus, & Attalo, legationibuſque, quæ frequentes undique convenerant, pergit ire ad urbem, juſſis legio- 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

nis haſtatis (ea duo millia militum erant) ſequi ſe, mille paſſuum intervallo diſtantes. Ad medium fermè viæ Bœotiorum prætor Antiphilus obvius fuit: cætera multitudo è muris adventum imperatoris Romani regiſque proſpeculabatur. rara arma, paucique milites circa eos apparebant: haſtatos, ſequentes procul, anfractus viarum vallesque interjectæ occulebant. Quum jam adpropinquaret urbi, velut obviam egredientem turbam ſalutaret, tardius incedebat. Cauſſa erat moræ, ut haſtati conſequerentur. Oppidani, ante lictorem turba acta, inſecutum confeſtim agmen armatorum, non ante, quam ad hoſpitium imperatoris ventum eſt, conſpexere. Tum, velut prodita dolo Antiphili Prætoris urbe captaque, obſtupuerunt omnes. Et apparebat nihil liberæ conſultationis concilio, quod in diem poſterum indictum erat, Bœotis relictum. Texerunt tamen dolorem; quem & nequicquam, & non ſine periculo oſtendiſſent.
2 In concilio Attalus primus verba fecit. Orſus à majorum ſuorum, ſuiſque, & communibus in omnem Græciam & propriis in Bœotiorum gentem meritis; ſegnior jam & infirmior, quam ut contentionem dicendi ſuſtineret, obmutuit, & concidit. Et dum regem auferunt perferuntque, parte membrorum captum, paulìſper concio intermiſſa eſt. Ariſtænus inde Achæorum prætor, eo cum majori auctoritate auditus, quod non alia, quam quæ Achæis ſuaſerat, Bœotis ſuadebat. Pauca ab ipſo Quinctio adjecta; fidem magis Romanam, quam arma, aut opes extollente verbis. Rogatio inde à Platæenſi Dicæarcho, lata, recitataque de ſocietate cum Romanis jungenda, nullo contra dicere audente, omnium Bœotiæ civitatum ſuffragiis accipitur, jubeturque. Concilio dimiſſo Quinctius tantum Thebis moratus, quan-

tum Attali repens caſus coëgit, poſtquam non vitæ præſens periculum vis morbi attuliſſe, ſed membrorum debilitatem viſa eſt, relicto eo ad curationem neceſſariam corporis, Elatiam, unde profectus erat, redit: Bœotis quoque, ſicut prius Achæis, ad ſocietatem adſcitis, & quando tuta ea pacataque ab tergo relinquebantur, omnibus jam cogitationibus in Philippum, & quod reliquum belli erat, converſis. Philippus quoque primo ve- 3
re, poſtquam legati ab Roma nihil pacati retulerant, delectum per omnia oppida regni habere inſtituit, in magna inopia juniorum: abſumpſerant enim per multas jam ætates continua bella Macedonas, ipſo quoque regnante: & navalibus bellis adverſus Rhodios, Attalumque, & terreſtribus adverſus Romanos ceciderat magnus numerus. ita & tirones ab decem & ſex annis milites ſcribebat, & emeritis quidam ſtipendiis, quibus modo quidquam reliqui roboris erat, ad ſigna revocabantur. Ita ſuppleto exercitu, ſecundum vernum æquinoctium omnes copias Dium contraxit, ibique ſtativis poſitis, exercendo quotidie milite, hoſtem opperiebatur. Et Quinctius per eoſdem ferme dies ab Elatia profectus, præter Thronium & Scarpeam, ad Thermopylas pervenit. Ibi concilium Ætolorum, Heracleam indictum, tenuit, conſultantium quantis auxiliis Romanum ad bellum ſequerentur. Cognitis ſociorum decretis, tertio die ab Heraclea Xynias progreſſus, in confinio Ænianum Theſſalorumque poſitis caſtris, Ætolica auxilia opperiebatur. Nihil morati Ætoli ſunt. Phanea duce duo millia peditum cum equitibus quadringentis venerunt, ne dubium eſſet quid exſpectaſſet. confeſtim Quintius movit caſtra. Tranſgreſſo in Phtioticum agrum quingenti Gortyn ii Cretenſium, duce Cyndate, & trecenti Apollonia-

tæ, haud diſpari armatura ſe conjunxere: nec ita multo poſt Amynander cum Athamanum peditum ducentis & mille. Philippus, cognita profectione ab Elatia Romanorum, ut cui de ſumma rerum adeſſet certamen, adhortandos milites ratus, multa jam ſæpe memorata de majorum virtutibus, ſimul de militari laude Macedonum quum diſſeruiſſet, ad ea quæ tum maxime animos terrebant, quibuſque erigi ad aliquam ſpem poterant venit. Acceptæ ad Aoum fluvium in anguſtiis cladi, territa Macedonum phalange, ad Atracem vi pulſos Romanos opponebat, & illic tamen ubi inſeſſas fauces Epiri non tenuiſſent, primam culpam fuiſſe eorum, qui negligenter cuſtodias ſervaſſent: ſecundam, in ipſo certamine levis armaturæ, mercenariorumque militum. Macedonum vero phalangem, & tunc ſtetiſſe, & loco æquo juſtaque pugna ſemper manſuram invictam. decem & ſex millia militum hæc fuere; robur omne virium, & regni. Ad hoc duo millia cetratorum, quos peltaſtas appellant, Thracumque & Illyriorum, (Triballis nomen eſt genti) par numerus bina millia erant, & miſti ex pluribus gentibus mercede conducti auxiliares mille ferme, & duo millia equitum. Cum iis copiis Rex hoſtem opperiebatur. Romanis ferme par numerus erat, equitum copiis tantum, quod Ætoli acceſſerant, ſupera-
5 bant. Quinctius ad Thebas Phtioticas caſtra quum moviſſet, ſpem nactus per Dimonem principem civitatis prodi urbem, cum paucis equitum leviſque armaturæ ad muros ſucceſſit. Ibi adeo fruſtrata ſpes eſt, ut non certamen modo cum erumpentibus, ſed periculum quoque atrox ſubiret: ni caſtris exciti repente pedites equiteſque in tempore ſubveniſſent. Et poſtquam nihil conceptæ temere ſpei ſuccedebat, urbis quidem amplius tentandæ in præ-

præ-

præſentia conatu abſiſtit: cæterum ſatis gnarus jam in Theſſalia regem eſſe, nondum comperto quam in regionem veniſſet, milites per agros dimiſſos, vallum cædere & parare jubet. Vallo, & Macedones, & Græci uſi ſunt, ſed uſum nec ad commoditatem ferendi, nec ad ipſius munitionis firmamentum aptaverunt. Nam & majores & magis ramoſas arbores cædebant, quam quas ferre cum armis miles poſſet, & quum caſtra his ante objectis ſepſiſſent, facilis molitio eorum valli erat. nam & quia rari ſtipites magnarum arborum eminebant, multique & validi rami præbebant quod rectè manu caperetur, duo aut ſummum tres juvenes connixi arborem unam evellebant. qua vulſa, portæ inſtar, extemplo patebat, nec in promptu erat quod obmolirentur. Romanus læves, & bifurcos pleroſque, & trium, aut cum plurimum, quatuor ramorum vallos cædit, ut & ſuſpenſis ab tergo armis ferat plures aptè miles, & ita denſos affigunt implicantque ramos, ut neque quæ cujuſque ſtipitis palma ſit provideri poſſit. & adeo acuti aliuſque per alium immiſſi radii locum ad inſerendam manum non relinquunt, ut neque prehendi, quod trahatur, neque trahi, cum inter ſe innexi rami vinculum invicem præbeant, poſſit, & ſi vulſus forte eſt unus, nec loci multum aperit, & alium reponere perfacile eſt. Quinctius po- 6
ſtero die, vallum ſecum ferente milite, ut paratus omni loco caſtris ponendis eſſet, progreſſus modicum iter, ſex fermè millia à Pheris quum conſediſſet, ſpeculatum in qua parte Theſſaliæ hoſtis eſſet, quidve pararet miſit. Circa Lariſſam erat rex, qui certior jam factus, Romanum ab Thebis Pheras moviſſe, defungi quam primum & ipſe certamine cupiens, ducere ad hoſtem pergit, & quatuor millia ferè à Pheris poſuit caſtra. Inde

poſtero die quum expediti utrinque ad occupandos ſuper urbem tumulos proceſſiſſent, pari fermè intervallo ab jugo, quod capiendum erat, quum inter ſe conſpecti eſſent, conſtiterunt, nuncios in caſtra remiſſos, qui quid ſibi, ſi quidem præter ſpem hoſtis occurriſſet, faciendum eſſet, conſulerent, quieti opperientes. Et illo quidem die nullo inito certamine in caſtra revocati ſunt. poſtero die circa eoſdem tumulos equeſtre prœlium fuit: in quo non minima Ætolorum opera regii fugati, atque in caſtra compulſi ſunt. Magnum utriſque impedimentum ad rem gerendam fuit ager conſitus crebris arboribus, hortique, ut in ſuburbanis locis, & coarctata itinera maceriis, & quibuſdam locis intercluſa. Itaque pariter ducibus conſilium fuit excedendi ea regione, & velut ex prædicto, ambo Scotuſam petierunt: Philippus ſpe frumentandi inde: Romanus ut prægreſſus corrumperet hoſti frumenta. Per diem totum, quia colles perpetuo jugo intererant, nullo conſpecta inter ſe loco agmina ierunt. Romani ad Eretriam Phtiotici agri, Philippus ſuper amnem Oneheſtum poſuit caſtra. Ne poſtero quidem die, cum Philippus ad Melandium, quod vocant Scotuſæi agri, Quinctius circa Thetidium Pharſaliæ terræ poſuiſſet caſtra, aut hi, aut illi, ubi hoſtis eſſet, ſatis compertum habuerunt. Tertio die primo nimbus effuſus, dein caligo noctis ſimillima Romanos metu
7 inſidiarum tenuit. Philippus maturandi itineris cauſſa, poſt imbrem nubibus in terram demiſſis, nihil deterritus, ſigna ferri juſſit. ſed tam denſa caligo obcæcaverat diem, ut neque ſigniferi viam, nec ſigna milites cernerent; agmen ad incertos clamores vagum velut errore nocturno turbaretur. Supergreſſi tumulos, qui Cynoſcephalæ vocantur, relicta ibi ſtatione firma peditum, equitumque,

tumque, poſuerunt caſtra: Romanus eiſdem ad Thetidium caſtris quum ſe tenuiſſet, exploratum tamen ubi hoſtis eſſet decem turmas equitum, & mille pedites miſit: monitos ut ab inſidiis, quas dies obſcurus apertis quoque locis tecturus eſſet, præcaverent. Vbi ventum ad inſeſſos tumulos eſt, pavore mutuo injecto velut torpentes quieverunt. dein nunciis retro in caſtra ad duces miſſis, ubi primus terror ab nec opinato viſu conſedit; non diutius certamine abſtinuere. Principio à paucis procurrentibus laceſſita pugna eſt, deinde ſubſidiis tuentium pulſos aucta: in qua quum haudquaquam pares Romani, alios ſuper alios nuncios ad ducem mitterent, premi ſeſe; quingenti equites, & duo millia peditum, maxime Ætolorum, cum duobus tribunis militum propere miſſa, rem inclinatam reſtituerunt: verſaque fortuna Macedones laborantes, opem regis per nuncios implorabant. Sed ut qui nihil minus illo die propter effuſam caliginem quam prœlium exſpectaſſet, magna parte hominum omnis generis pabulatum miſſa, aliquandiu inops conſilii trepidavit: deinde poſtquam nuncii inſtabant, & jam juga montium detexerat nebula, & in conſpectu erant Macedones, in tumulum maximè editum inter alios compulſi, loco ſe magis, quam armis tutantes; committendam rerum ſummam in diſcrimen utcunque ratus, ne partis indefenſæ jactura fieret, Athenagoram ducem mercede militantium cum omnibus, præter Thracas, auxiliis, & equitatu Macedonum, ac Theſſalorum mittit. eorum adventu, depulſi ab jugo Romani, non ante reſtiterunt, quam in planiorem vallem perventum eſt. Ne effuſa detruderentur fuga, plurimum in Ætolis equitibus præſidii fuit. is longe tum optimus eques in Græcia erat: pedite inter finitimos vincebantur.

8 Lætior res quam pro ſucceſſu pugnæ nunciata, quum alii ſuper alios recurrentes ex prœlio clamarent fugere pavidos Romanos, invitum & cunctabundum, & dicentem temere fieri, non locum ſibi placere, non tempus, perpulit, ut educeret omnes copias in aciem. Idem & Romanus, magis neceſſitate quam occaſione pugnæ inductus fecit. dextrum cornu elephantis ante ſigna inſtructis in ſubſidiis reliquit: lævo cum omni levi armatura in hoſtem vadit. ſimul admonens, *cum iiſdem Macedonibus pugnaturos, quos ad Epiri fauces, montibus fluminibuſque ſeptos, victa naturali difficultate locorum, expuliſſent, acieque expugnaſſent: cum iis quos P. Sulpicii prius ductu obſidentes in eodem aditu viciſſent. Fama ſtetiſſe, non viribus, Macedoniæ regnum. Eam quoque famam tandem evanuiſſe.* Iam perventum ad ſuos in ima valla ſtantes erat, qui adventu exercitus imperatoriſque, pugnam renovant, impetuque facto rurſus avertunt hoſtem. Philippus cum cetratis, & cornu dextro peditum, robore Macedonici exercitus, quam phalangem vocabant, propero curſu ad hoſtem vadit. Nicanori ex purpuratis uni, ut cum reliquis copiis confeſtim ſequatur, imperat. Primo ut in jugum evaſit, & jacentibus ibi paucis armis corporibuſque hoſtium, prœlium eo loco fuiſſe, pulſoſque inde Romanos, & pugnari prope caſtra hoſtium vidit, ingenti gaudio eſt elatus: mox refugientibus ſuis & terrore verſo, pauliſper, incertus an in caſtra reciperet copias, trepidavit: deinde ut adpropinquabat hoſtis, & præterquam quod cædebantur averſi, nec niſi defenderentur ſervari poterant, ac ne ipſi quidem in tuto jam receptus erat; coactus nondum adſecuta parte ſuorum periculum ſummæ rerum facere, equites, levemque armaturam, qui in prœlio fuerant, dex-

tro

tro in cornu locat. cetratos & Macedonum pha-
langem, haſtis poſitis, quarum longitudo impedi-
mento erat, gladiis rem gerere jubet. ſimul ne fa-
cile perrumperetur acies dimidium de fronte dem-
ptum introrſus porrectis ordinibus duplicat, ut
longa potius, quam lata acies eſſet. ſimul & den-
ſari ordines juſſit, ut vir viro, arma armis junge-
rentur. Quinctius his, qui in prœlio fuerant, in- 9
ter ſigna & ordines acceptis, tuba dat ſignum. Ra-
ro alias tantus clamor dicitur in principio pugnæ
exortus. nam forte utraque acies ſimul conclama-
vere. nec ſolum qui pugnabant, ſed ſubſidia etiam,
quinque tum maximè in prœlium veniebant.
Dextro cornu rex, loci plurimum auxilio, ex jugis
altioribus pugnans, vincebat ſiniſtrorum; cum
maximè adpropinquante phalangis parte, quæ
noviſſimi agminis fuerat, ſine ullo ordine trepida-
batur. Media acies quæ propior dextrum cornu
erat, ſtabat; ſpectaculo velut nihil ad ſe pertinen-
tis pugnæ intenta: phalanx, quæ venerat, a-
gmen magis quam acies, aptiorque itineri quam
pugnæ, vix dum in jugum evaſerat. In hos in com-
poſitos Quinctius, quanquam pedem referentes
in dextro cornu ſuos cernebat, elephantis prius in
hoſtem actis, impetum facit; ratus partem profli-
gatam cætera tracturam. Non dubia res fuit. ex-
templo terga vertêre Macedones, terrore primo
beſtiarum averſi. & cæteri quidem hos pulſos ſe-
quebantur: unus è tribunis militum extemplo cà-
pto conſilio cum viginti ſignorum militibus reli-
cta ea parte ſuorum, quæ haud dubiè vincebat,
brevi circuitu dextrum cornu hoſtium averſum
invadit. Nullam aciem ab tergo adortus non tur-
baſſet; cæterum ad communem omnium in tali re
trepidationem acceſſit, quod phalanx Macedo-
num gravis atque immobilis, nec circumagere ſe

poterat,

poterat, nec hoc qui à fronte paulo ante pedem referentes, tunc ultro territis inſtabant, patiebantur. Ad hoc, loco etiam premebantur, quia jugum ex quo pugnaverant, dum per proclive pulſos inſequuntur, tradiderant hoſti ad terga ſua circumducto. Pauliſper in medio cæſi, deinde omiſſis ple-
10 rique armis capeſſunt fugam. Philippus cum paucis peditum equitumque, primo tumulum altiorem inter cæteros cepit, ut ſpecularetur quæ in læva parte ſuorum fortuna eſſet: deinde, poſtquam fugam effuſam animadvertit, & omnia circa juga ſignis atque armis fulgere, tum, & ipſe acie exceſſit. Quinctius, quum cedentibus inſtitiſſet, repente quia erigentes haſtas Macedonas conſpexerat, quidnam pararent incertus, pauliſper novitate rei conſtituit ſigna: deinde, ut accepit hunc morem eſſe Macedonum tradentium ſeſe, parcere victis in animum habebat. Cæterum ab ignaris militibus omiſſam ab hoſte pugnam & quid imperator vellet, impetus in eoſdem factus, & primis cæſis, cæteri in fugam diſſipati ſunt. Rex effuſo curſu Tempe petit. Ibi ad Gonnos diem unum ſubſiſtit, ad excipiendos ſi qui prœlio ſupereſſent. Romani victores in caſtra hoſtium ſpe prædæ irruunt: verum ea magna jam ex parte, direpta ab Ætolis inveniunt. Cæſa eo die octo hoſtium millia, quinque capta. Ex victoribus ſeptingenti fermè ceciderunt. Si Valerio quis credat omnium rerum immodice numerum augenti, quadraginta millia hoſtium eodem die ſunt cæſa, capta, ubi modeſtius mendacium eſt, quinque millia ſeptingenti, ſigna militaria ducenta unum & quadraginta. Claudius quoque duo & triginta millia hoſtium cæſa ſcribit, capta quatuor millia & trecentos. Nos non minimo potiſſimum numero credidimus, ſed Polybium ſecuti ſumus, non incertum auctorem,

cum

cum omnium Romanarum rerum, tum præcipuè
in Græcia geſtarum. Philippus collectis ex fuga, 11
qui variis caſibus pugnæ diſſipati veſtigia ejus ſe-
cuti fuerant, miſſiſque Lariſſam ad commentarios
regios comburendos, ne in hoſtium venirent po-
teſtatem, in Macedoniam ceſſit. Quinctius, capti-
vis prædaque venundatis, partim militi conceſſis,
Lariſſam eſt profectus; haud dum ſatis gnarus
quam regionem petiſſet rex, quidve pararet. Ca-
duceator eo regius venit; ſpecie ut induciæ eſſent,
donec tollerentur ad ſepulturam, qui in acie ceci-
diſſent; re vera ad petendam veniam legatis mit-
tendis. Vtrumque ab Romano impetratum. adje-
cta & illa vox, *bono animo eſſe regem ut juberet*:
quæ maximè Ætolos offendit, jam timentes que-
renteſque, *mutatum victoria Imperatorem. Ante
pugnam omnia magna parvaque communicare cum
ſociis ſolitum, nunc omnium expertes conſiliorum eſ-
ſe: ſuo ipſum arbitrio cuncta agere: cum Philippo
jam gratiæ privatæ locum quærere; ut dura atque
aſpera belli Ætoli exhauſerint, pacis gratiam, &
fructum Romanus in ſe vertat.* Et haud dubiè de-
ceſſerat iis aliquantum honoris. ſed cur neglige-
rentur, ignorabant. Donis regiis imminere crede-
bant, invicti ab ea cupiditate animi virum: ſed &
ſuccenſebat non immerito Ætolis ob inſatiabilem
aviditatem prædæ, & arrogantiam eorum: victo-
riæ gloriam in ſe rapientium, quæ vanitate ſua
omnium aures offendebat: & Philippo ſublato,
fractis opibus Macedonici regni, Ætolos haben-
dos Græciæ dominos cernebat. Ob eas cauſſas
multa ſedulo, ut viliores levioreſque apud omnes
eſſent & viderentur, faciebat. Induciæ quindecim 12
dierum datæ hoſti erant, & cum ipſo rege conſti-
tutum conloquium: cujus priuſquam tempus ve-
niret, in conſilium advocavit ſocios. Retulit quas

leges

leges pacis placeret dici. Amynander Athamanum rex paucis ſententiam abſolvit; *ita componendam pacem eſſe, ut Græcia etiam abſentibus Romanis ſatis potens tuendæ ſimul pacis libertatiſque eſſet.* Ætolorum aſperior oratio fuit, qui pauca præfati, *nec rectè atque ordine imperatorem Romanum facere, quod quos belli ſocios habuiſſet, cum iis communicaret pacis conſilia. falli autem eum tota re, ſi aut Romanis pacem, aut Græciæ libertatem ſatis firmam ſe credat relicturum, niſi Philippo aut occiſo, aut regno pulſo: quæ utraque proclivia eſſe, ſi fortuna uti vellet.* Ad hæc Quinctius, *negare Ætolos, aut moris Romanorum memores, aut ſibiipſis convenientem ſententiam dixiſse; & illos prioribus omnibus conſiliis conloquiiſque, de conditionibus pacis ſemper, non ut ad internecionem bellaretur, diſſeruiſse, & Romanos, præter vetuſtiſsimum morem victis parcendi, præcipuum clementiæ documentum dediſse, pace Hannibali & Carthaginienſibus data. Omittere ſe Carthaginienſes. Cum Philippo ipſo quoties ventum in colloquium, nec unquam ut cederet regno actum eſse: an quia victus prælio foret, inexpiabile bellum factum? Cum armato hoſte infeſtis animis concurri debere: adverſus victos, mitiſsimum quemque, animum maximum habere. Libertati Græciæ videri graves Macedonum reges. ſi regnum, genſque tollatur, Thracas, Illyrios, Gallos deinde, gentes feras & indomitas, in Macedoniam ſe, & in Græciam effuſuras. Ne proxima quæque amoliendo, majoribus gravioribuſque aditum ad ſe facerent.* Interfanti deinde Phœneæ prætori Ætolorum teſtificantique, ſi elapſus eo tempore Philippus foret, mox gravius eum rebellaturum, *Deſiſtite tumultuari*, inquit, *ubi conſultandum eſt. Non iis conditionibus inligabitur pax, ut movere*
23 *bellum poſsit.* Hoc dimiſſo conſilio, poſtero die

rex

rex ad fauces, quæ ferunt in Tempe (is datus erat locus colloquio) venit: tertio die datur ei Romanorum ac ſociorum frequens concilium. Ibi Philippus perquam prudenter iis, ſine quibus pax impetrari non poterat, ſua potius voluntate omiſſis, quam ut altercando extorquerentur, quæ priore colloquio aut impetrata à Romanis, aut poſtulata ab ſociis eſſent, omnia ſe concedere, de cæteris ſenatui ſe permiſſurum dixit. Quamquam vel inimiciſſimis omnibus præcluſiſſe vocem videbatur, Phœneas tamen Ætolus cunctis tacentibus, *Quid nobis,* (inquit) *Philippe, reddiſne tandem Pharſalum, & Lariſsam, Cremaſten, & Echinum, & Thebas Pthias?* Quum Philippus nihil morari diceret quo minus reciperent; diſceptatio inter imperatorem Romanum & Ætolos orta eſt de Thebis: nam eas populi Romani jure belli factas eſſe, Quinctius dicebat, quod integris rebus, exercitu ab ſe admoto vocati in amicitiam, quum poteſtas libera deſciſcendi ab rege eſſet, regiam ſocietatem Romanæ præpoſuiſſent. Phœneas, & pro ſocietate belli, quæ ante bellum habuiſſent, reſtitui Ætolis æquum cenſebat, & ita in fœdere primo cautum eſſe, ut belli præda, rerumque quæ ferri agique poſſent Romanos, ager, urbeſque captæ Ætolos ſequerentur. *Vos,* inquit, *ipſi,* Quinctius, *ſocietatis iſtius leges rupiſtis, quo tempore relictis nobis cum Philippo pacem feciſtis: quæ ſi maneret, captarum tamen urbium illa lex foret. Theſſaliæ civitates ſua voluntate in ditionem noſtram venerunt.* Hæc cum omnium ſociorum adſenſu dicta, Ætolis non in præſentia modo gravia auditu, ſed mox belli etiam cauſſæ, magnarumque ex eo cladium iis fuerunt. Cum Philippo ita convênit, ut Demetrium filium, & quoſdam ex amicorum numero obſides & ducenta talenta daret: de cæteris Romam

mam mitteret legatos. ad eam rem quatuor menſium induciæ eſſent. Si pax non impetrata ab ſenatu foret, obſides pecuniamque reddi Philippo receptum. Cauſſa Romano imperatori non alia major fuiſſe dicitur pacis maturandæ, quam quod Antiochum bellum tranſitumq; in Europam mo-
14 liri conſtabat. Eodem tempore, atque, ut quidam tradidere, eodem die ad Corinthum Achæi ducem regium Androſthenem juſto prœlio fuderunt. Eam urbem pro arce habiturus Philippus adverſus Græciæ civitates, & principes inde evocatos per ſpeciem conloquendi, quantum equitum dare Corinthii ad bellum poſſent, retinuerat pro obſidibus, & præter quingentos Macedonas, miſtoſque ex omni genere auxiliorum octingentos, quod jam ante ibi fuerat, mille Macedonum eo miſerat, & mille ac ducentos Illyrios, Thracaſque, & Cretenſes, qui in utraque parte militabant, octingentos. His additi Bœoti, Theſſalique, & Acarnanes, ſcutati omnes, & ex ipſorum Corinthiorum juventute, impleta ut eſſent ſex millia armatorum, fiduciam Androſtheni fecerunt acie decernendi. Niceratus prætor Achæorum Sicyone erat cum duobus millibus peditum, & equitibus, ſed imparem ſe & numero & genere militum cernens, mœnibus non excedebat. Regiæ copiæ peditum equitumque vagantes, Pellenenſem, & Phliaſium, & Cleoneum agrum, depopulabantur. Poſtremo exprobrantes metum hoſti, in fines Sicyoniorum tranſcendebant: navibus etiam circumvecti omnem oram Achaiæ vaſtabant. Quum id effuſius hoſtes, &, ut fit ab nimia fiducia, negligentius etiam facerent, Niceratus ſpem nactus nec opinantes eos adgrediendi, circa finitimas civitates nuncium occultum mittit, quo die, & quot, ex quaque civitate armati, ad Apelaurum

(Stym-

(Stymphaliæ terræ is locus eſt) convenirent.
Omnibus ad diem edictam paratis, profectus inde
extemplo, per Phliaſiorum fines, nocte Cleonas,
inſciis omnibus quid pararet, pervenit. Erant au-
tem cum eo v millia peditum, ex quibus armatu-
ræ levis, & ccc equites, cum iis copiis dimiſſi.
qui ſpecularentur, quam in partem hoſtes effun-
derent ſeſe, opperiebantur. Androſthenes, omnium 15
ignarus, Corintho profectus, ad Nemeam (amnis
eſt Corinthium & Sicyonium interfluens agrum)
caſtra locat. Ibi parte dimidia exercitus dimiſſa,
dimidiam trifariam diviſit, & omnes equites diſ-
currere ad depopulandos ſimul Pellenenſium Sy-
cyoniumque agros, & Phliaſium, jubet. Hæc tria
diverſa agmina diſceſsère. quod ubi Cleonas ad
Niceratum perlatum eſt, extemplo validam mer-
cenariorum manum præmiſſam ad occupandum
ſaltum, per quem tranſitus in Corinthium eſt a-
grum, ante ſigna equitibus ut prægrederentur lo-
catis, ipſe confeſtim agmine duplici ſequitur. Par-
te una mercenarii milites ibant cum levi armatu-
ra, altera clypeati, dein aliarum gentium exercitus
robur erat. Iam haud procul caſtris aberant pedites
equiteſque, & Thracum quidam in vagos palatoſ-
que per agros hoſteis impetum fecerunt, quum re-
pens terror caſtris infertur. Trepidare dux, ut qui
hoſtes nuſquam, niſi raro, in collibus ante Sicyo-
nem, non audentes agmen demittere in campos,
vidiſſet, ad Cleonas quidem acceſſuros nunquam
credidiſſet. revocari tuba jubet vagos à caſtris di-
lapſos. Ipſe raptim capere arma juſſis militibus, in-
frequenti agmine porta aggreſſus, præter flumen
inſtruit aciem. Cæteræ copiæ vix colligi atque in-
ſtrui cum potuiſſent, primum hoſtium impetum
non tulerunt. Macedones, & maximè omnium
frequentes ad ſigna fuerant, & diu ancipitem vi-
ctoriæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ctoriæ ſpem fecerunt: poſtremo fuga cæterorum nudati, quum duæ jam acies hoſtium ex diverſo, levis armatura ab latere, clypeati cetratique à fronte urgerent; & ipſi re inclinata primo retulere pedem: deinde impulſi terga vertunt, & plerique abjectis armis, nulla ſpe caſtrorum tuendorum relicta, Corinthum petierunt. Niceratus mercenariis militibus ad hos perſequendos, equitibus, Thracumque auxiliis in populatores agri Sicyonii miſſis, magnam ubique cædem edidit; majorem propè quam in prœlio ipſo. Ex iis quoque qui Pellenem Phliuntaque depopulati erant, incompoſiti partim omniumque ignari, ad caſtra revertentes, in hoſtium ſtationes tanquam in ſuas inlati: partim ex diſcurſu id quod erat ſuſpicati, ita ſe in fugā paſſim ſparſerant, ut ab ipſis agreſtibus errantes circumvenirentur. Ceciderunt eo die mille & quingenti, capti trecenti. Achaia omnis magno li-
16 berata metu. Priuſquam dimicaretur ad Cynoſcephalas, L. Quinctius Corcyram excitis Acarnanum principibus, quæ ſola Græciæ gentium manſerat, initium quoddam ibi motus fecit. Duæ autem maximæ cauſſæ eos tenuerant in amicitia regis; una fides inſita genti, altera metus odiumque Ætolorum. Concilium Leucaden indictum eſt. Eo neque cuncti convenere Acarnanum populi, nec ipſis qui convenerant idem placuit. ſed & principes & magiſtratus pervicerunt, ut privatum decretum Romanæ ſocietatis fieret. Id omnes qui adfuerant ægre paſſi, & in hoc fremitu gentis à Philippo miſſi duo principes Acarnanum, Androcles & Echidemus, non ad tollendum modo decretum Romanæ ſocietatis valuerunt, ſed etiam ut Archelaus & Bianor, principes gentis ambo, quòd auctores ejus ſententiæ fuiſſent, proditionis in concilio damnarentur, & Leuxidæ prætori, quod

de

e ea re retuliſſet, imperium abrogaretur. Rem emerariam, ſed eventu proſperam damnati fecerunt. Suadentibus namque amicis, cederent temori, & Corcyram ad Romanos abirent; ſtatuerunt, offerre ſe multitudini, & aut eo ipſo lenire ras, aut pati quod caſus tuliſſet. Quum ſe frequen concilio intuliſſent, primo murmur ac fremitus dmirantium, ſilentium mox à verecundia ſimul riſtinæ dignitatis ac miſericordia præſentis forunæ ortum eſt. poteſtate quoque dicendi facta, rincipio ſuppliciter, procedente autem oratione, bi ad crimina diluenda ventum eſt, cum tanta fiucia, quantam innocentia dabat, diſſeruerunt: oſtremo ultro aliquid etiam queri, & caſtigare niquitatem ſimul in ſe crudelitatemque auſi, ita dfecerunt animos, ut omnia, quæ in eos decreta rant, frequentes tollerent. neq; eo minus redeunlum in ſocietatem Philippi, abnuendamque Ronanorum amicitiam, cenſerent. Leucade hæc 17
unt decreta: id caput Acarnaniæ erat, eoque in oncilium omnes populi conveniebant. Itaque uum hæc repentina mutatio Corcyram ad legaum Flamininum perlata eſſet, extemplo cum claſe profectus Leucadem, ad Heræum quod vocant, aves adplicuit. Inde cum omni genere tormenorum machinarumque, quibus expugnantur urbes, ad muros acceſſit; ad primum terrorem ratus nclinari animos poſſe. Poſtquam pacati nihil bſtendebatur; tum vineas, turreſque erigere, & ariem admovere muris cœpit. Acarnania univerſa, nter Ætoliam atque Epirum poſita, ſolem occilentem & mare Siculum ſpectat. Leucadia nunc nſula eſt, vadoſo freto, quod perfoſſum manu eſt, b Acarnania diviſa, tum peninſula erat, occidenis regione arctis faucibus cohærens Acarnaniæ. Quingentos ferme paſſus longæ fauces erant: latæ haud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

haud amplius centum & viginti. in his anguſti
Leucas poſita eſt, colli applicata verſo in orien
tem, & Acarnaniam. Ima urbis plana ſunt, jacen
tia ad mare: quo Leucadia ab Acarnania divid
tur. Inde terra marique expugnabilis eſt. nam
vada ſunt ſtagno ſimiliora, quam mari: & cam
pus terrenus omnis, operique facilis. Itaque mu
tis ſimul locis aut ſubruti, aut ariete decuſſi ru
bant muri. Sed quam urbs ipſa opportuna oppu
gnantibus erat, tam inexpugnabiles hoſtium an
mi. die ac nocte intenti reficere quaſſata muri
obſtruere quæ patefacta ruinis erant; prœlia imp
gre inire, & armis magis muros quam ſeipſos mo
nibus tutari. diutiuſque ſpe Romanorum obſidi
nem eam extraxiſſent, ni exſules quidam Itali
generis Leucade habitantes, ab arce milites acc
piſſent. eos tamen ex ſuperiore loco magno cu
tumultu decurrentes, acie in foro inſtructa juſt
prœlio aliquamdiu Leucadii ſuſtinuerunt. Interi
& ſcalis capta multis locis mœnia, & per ſtrage
lapidum ac ruinas tranſcenſum in urbem. jan
que ipſe legatus magno agmine circumvenerat pu
gnantes. pars in medio cæſi, pars armis abject
dediderunt ſe victori. Et poſt dies paucos audit
prœlio, quod ad Cynoſcephalas pugnatum erat
omnes populi Acarnaniæ in deditionem legati ve
18 nerunt. Iiſdem diebus, omnia ſimul inclinan
fortuna, Rhodii quoque ad vindicandam à Ph
lippo continentem regionem (Peræam vocan
poſſeſſam à majoribus ſuis, Pauſiſtratum præto
rem cum octingentis Achæis peditibus, mille &
noningentis fere armatis ex vario genere auxilio
rum collectis, miſerunt: Galli, & Niſuetæ, & Pi
ſuetæ, Tamiani, & Arei, ex Africa, & Laodice
ni ex Aſia erant. cum his copiis Pauſiſtratus Te
deba in Stratonicenſi agro, locum peropportu
num

num, ignaris regiis, qui tenuerant, occupavit. In tempore & ad ipſum excitum auxilium mille Achæi pedites cum centum equitibus ſupervenerunt. Theoxenus iis præerat. Dinocrates, regius præfectus, recuperandi caſtelli cauſſa primò caſtra ad ipſa Tendeba movit, inde ad alterum caſtellum, item Stratonicenſis agri: Aſtragon vocant. omnibuſque ex præſidiis, quæ multifariam diſiecta erant, devocatis, & ab ipſa Stratonicea Theſſalorum auxiliaribus, Alabanda, ubi hoſtes erant, ducere pergit. Nec Rhodii pugnam detrectaverunt. atque caſtris, in propinquum collatis, extemplo in aciem deſcenſum eſt. Dinocrates quingentos Macedonas dextro cornu, lævo Agrianas locat: in medium accipit contractos ex caſtellorum (Cares maxime erant) præſidiis: equites cornibus circumdat. Cretenſium auxiliares Thracumque Rhodia cohors dextro cornu: ſiniſtro mercenarios milites, lectam peditum manum habuêre: medios miſta ex pluribus gentibus auxilia: equites leviſque armaturæ quod erat, cornibus circumjectum. Eo die ſteterunt tantum acies utræque ſuper ripam, qui tenui aqua interfluebat, torrentis: pauciſque telis emiſſis, in caſtra receperunt ſeſe. Poſtero die eodem ordine inſtructi, majus aliquanto prœlium quam pro numero edidêre pugnantium. nec enim plus terna millia peditum fuere, & centeni ferme equites. ceterum non numero tantum, nec armorum genere, ſed animis quoque paribus, & æqua ſpe pugnaverunt. Achæi primi, torrente ſuperato, in Agrianas impetum fecêre; deinde tota propè curſu tranſgreſſa amnem acies eſt. Diu anceps pugna ſtetit. numero Achæi mille & ipſi quadringentos loco expulere. Inclinat dein dextrum omne cornu. Macedones, uſque dum ordine & velut ſtipata phalanx conſiſtebat, moveri nequiverunt.

verunt. poſtquam lævo latere nudato circumjac re haſtas in venientem ex tranſverſo hoſtem co nati ſunt: turbati extemplo, tumultum primo int ſe fecerunt: terga deinde vertunt: poſtremo abj ctis armis, in præcipitem fugam effuſi, Bargyli petentes fugerunt. Eodem & Dinocrates perfugi Rhodii quantum diei ſuperfuit ſecuti, receperu ſeſe ad caſtra. Satis conſtat, ſi confeſtim victor Stratoniceam petiſſent, recipi eam urbem ſine ce tamine potuiſſe. Prætermiſſa ejus rei occaſio eſ dum in caſtellis vicisque Peraæ recipiendis ten pus teritur. Interim animi eorum, qui Straton ceam præſidio obtinebant, confirmati ſunt. mo & Dinocrates cum iis, qui prœlio ſupererant, co piis intravit muros. Nequicquam inde obſeſſa op pugnataque urbs eſt. recipi niſi aliquanto poſt p Antiochum non potuit. Hæc in Theſſalia, hæc i Achaia, hæc in Aſia per eoſdem dies ferme geſt

19 Philippus quum audiſſet Dardanos tranſgreſſ fines regni, ſuperiora Macedoniæ evaſtare; quam vis toto prope orbe terrarum, undique ſe ſuoſqu profligante fortuna, urgebatur; tamen morte tri ſtius ratus Macedoniæ etiam poſſeſſione pelli, de lectu raptim per urbes Macedonum habito, cu ſex millibus peditum & quingentis equitibus ci ca Stobos Pelagoniæ improviſo hoſtes oppreſſi Magna multitudo hominum in prœlio, majo prædandi cupidine palata per agros cæſa eſt. qui bus fuga expeditior fuit, ne tentato quidem caſ pugnæ in fines ſuos redierunt. Ea una expedition non pro reliquo ſtatu fortunæ facta; refectis ſuo rum animis, Theſſalonicam ſeſe recepit. Non tan in tempore Punicum bellum terminatum erat, n ſimul cum Philippo foret bellandum, quam op portune jam Antiocho in Syria moliente bellum Philippus eſt ſuperatus. nam præterquam quo

faci

facilius cum ſingulis, quam ſi in unum ambo ſimul contuliſſent vires, bellatum eſt; Hiſpania quoque ſub idem tempus magno tumultu ad bellum conſurrexit. Antiochus quum priore æſtate omnibus quæ in Cœle Syria ſunt, civitatibus Ptolomæi in ſuam poteſtatem redactis, in hiberna Antiochiam conceſſiſſet; nihilo quietiores poſtea res habuit. omnibus enim regni viribus connixus, quum ingentes copias terreſtres maritimaſque comparaſſet, principio veris præmiſſis terra cum exercitu filiis duobus Ardue ac Mithridate, juſſiſque Sardibus ſe operiri, ipſe cum claſſe centum tectarum navium, ad hoc levioribus navigiis, cercuriſque ac lembis ducentis, proficiſcitur; ſimul per omnem oram Ciliciæque & Cariæ tentaturus urbes, quæ in ditione Ptolomæi eſſent; ſimul Philippum (necdum enim debellatum erat) exercitu
navibuſque adiuturus. Multa egregia Rhodii pro 20
fide erga populum Romanum proque univerſo nomine Græcorum, terra marique auſi ſunt: nihil magnificentius, quam quod ea tempeſtate non territi tanta mole imminentis belli, legatos ad regem miſerunt Nephelida, (promontorium Ciliciæ eſt, inclytum fœdere antiquo Athenienſium) ſi eo non contineret copias ſuas, ſe obviam ituros; non ab odio ullo, ſed ne conjungi eum Philippo paterentur, & impedimento eſſe Romanis liberantibus Græciam. Coraceſium eo tempore Antiochus operibus oppugnabat: Zephyrio, & Solis, & Aphrodiſiade, & Coryco, & ſuperato Anemurio (promontorium id quoque Ciliciæ eſt) Selinunte recepto, omnibus his aliiſque ejus oræ caſtellis, aut metu aut voluntate ſine certamine in deditionem acceptis, Coraceſium præter ſpem clauſis portis tenebat eum. Ibi legati Rhodiorum auditi. & quamquam ea legatio erat, quæ accendere regium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

gium animum poſſet, temperavit iræ: &, legato
ſe Rhodum miſſurum, reſpondit: *Iiſque manda*
turum, ut revovarent vetuſta jura cum ea civitat
ſua majorumque ſuorum: & vetarent eos adventu
pertimeſcere regis. Nihil his aut ſociis eorum nox
futurum fraudive. nam Romanorum amicitiam
non violaturum. Argumento & ſuam recentem a
eos legationem eſſe, & ſenatus honorifica in ſe decre
ta, reſponſaque. Tum fortè legati redierunt ab Ro
ma, comiter auditi, dimiſſique, ut tempus poſtu
labat, incerto adhuc adverſus Philippum event
belli. Quum hæc legati regis in concione Rhodio
rum agerent, nuntius venit, debellatum ad Cy
noſcephalas eſſe. Hoc nuntio accepto, Rhodii
dempto metu à Philippo omni, erat conſiliu
obviam eundi claſſe Antiocho. Illam alteram cu
ram non omiſerunt, tuendæ libertatis civitatu
ſociarum Ptolomæi, quibus bellum ab Antioch
imminebat. nam alias auxiliis juverunt, alias pro
videndo ac præmonendo conatus hoſtis: cauſſ
que libertatis fuerunt Cauneis, Mindiis, Halica
naſſenſibus Samiiſque. Non operæ eſt perſequi
ut quæque acta in his locis ſint, quum ad ea, qu
21 proprie Romani belli ſunt, vix ſufficiam. Eode
tempore & Attalus rex æger Thebis Pergamu
advectus moritur; altero & ſeptuageſimo anno
quum quatuor & quadraginta annos regnaſſe
Huic viro, præter divitias, nihil ad ſpem reg
fortuna dederat. his ſimul prudenter, ſimul magn
ficè utendo, effecit, primum ut ſibi, deinde ut ali
non indignus videretur regno. Victis deinde pro
lio uno Gallis, quæ tum gens recenti adventu te
ribilior Aſiæ erat, regium aſcivit nomen, cuju
magnitudini ſemper animum æquavit. Summ
juſtitia ſuos rexit: unicam fidem ſociis præſtiti
uxorem ac liberos quatuor ſuperſtites habuit. m

t

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cis ac munificus amicis fuit. regnum adeo ſtabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam ſtirpem poſſeſſio ejus deſcenderit. Quum is ſtatus rerum in Aſia Græciaque & Macedonia eſſet, vix dum terminato cum Philippo bello, pace certe nondum perpetrata, ingens in Hiſpania ulterioré coortum eſt bellum. M. Helvius eam provinciam obtinebat. Is literis ſenatum certiorem fecit, *Colcam & Luſcinum regulos in armis eſſe. Cum Colca decem & ſeptem oppida, cum Luſcino validas urbes, Cardonem & Bardonem, & maritimam oram omnem, quæ nondum animos nudaverat, ad finitimorum motus conſurrecturam.* His literis à M. Sergio Prætore, cujus juriſdictio inter cives erat, recitatis, decreverunt Patres, ut comitiis prætorum perfectis, cui prætori provincia Hiſpania obveniſſet, is primo quoque tempore de bello Hiſpaniæ ad ſenatum referret. Sub idem tempus Conſules Romam venerunt, quibus in æde Bellonæ ſenatum habentibus, 22
poſtulantibuſque triumphum ob res proſpere bello geſtas, C. Atinius Labeo, & C. Vrſanius Trib. plebis, ut ſeparatim de triumpho agerent Conſules poſtularunt. communem ſe relationem de ea re fieri non paſſuros, ne par honos in diſpari merito eſſet. Cumque Minucius utrique provinciam Italiam obtigiſſe diceret; communi animo conſilioque ſe & collegam res geſſiſſe, Cornelius adjiceret; Boios adverſus ſe tranſgredientes Padum, ut Inſubribus Cænomaniſque auxilio eſſent, depopulante vicos eorum atque agros collega, ad ſua tuenda averſos eſſe; Tribuni *res tantas bello geſſiſſe Cornelium fateri, ut non magis de triumpho ejus, quam de honore Diis immortalibus habendo dubitari poſſet. Non tamen nec illum, nec quenquam alium civem tantum gratia atque opibus valuiſſe, ut quum ſibimet triumphum impetraſſet, collegæ*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

*eundem honorem impudenter petenti daret. Q. Mi-
nucium in Liguribus levia prælia, vix digna dictu
feciſſe: in Gallia magnum numerum militum ami-
ſiſſe. Nominabant etiam tribunos militum T. Iu-
vencium, & Cneum Labeonis fratrem, qui adverſa
pugna cum multis aliis viris fortibus civibus ac ſo-
ciis cecidiſſent. Oppidorum paucorum ac vicorum
falſas, & in tempus ſimulatas, ſine ullo pignore de-
ditiones factas eſſe.* Hæc inter conſules tribunoſque
altercationes biduum tenuerunt, victique perſeve-
rantia tribunorum conſules, ſeparatim retulerunt.

23 Cn. Cornelio omnium conſenſu decretus trium-
phus. & Placentini Cremonenſeſque addiderunt
favorem conſuli, gratias agentes, commemoran-
teſque, obſidione ſe eſſe ab eo liberatos. Pleroſque
etiam, quum apud hoſtes eſſent, ſervitute exce-
ptos. Q. Minucius, tentata tantum relatione,
quum adverſum omnem ſenatum videret, in mon-
te Albano ſe triumphaturum, & jure imperii con-
ſularis & multorum clarorum virorum exemplo
dixit. Cn. Cornelius de Inſubribus Cænomaniſ-
que in magiſtratu triumphavit. multa ſigna mili-
taria tulit, multa Gallica ſpolia captivis carpentis
tranſvexit: multi nobiles Galli ante currum tradu-
cti; inter quos quidam Amilcarem ducem Pœno-
rum fuiſſe, auctores ſunt. Ceterum magis in ſe
convertit oculos Cremonenſium Placentinorum-
que colonorum turba pileatorum, currum ſequen-
tium. Tulit in triumpho ducenta triginta ſeptem
millia quingentos æris; argenti bigati ſeptuaginta
novem millia. ſeptuagenos æris militibus diviſit,
duplex equiti, triplex centurioni. Q. Minucius
Conſul de Liguribus Boiiſque Gallis in monte Al-
bano triumphavit. is triumphus, ut loco, & fama
rerum geſtarum, & quod ſumptum non erogatum
ex ærario omnes ſciebant, inhonoratior fuit: ita

ſignis,

ſignis, carpentiſque, & ſpoliis ferme æquabat. Pecuniæ etiam propè par ſumma fuit: æris tranſlata ducenta & quinquaginta quatuor millia: argenti bigati quinquaginta tria millia, & ducenti. militibus centurionibuſque & equitibus item in ſingulos datum, quod dederat collega. Secundum 24
triumphum conſularia comitia habita. creati Conſules L. Furius Purpurio, & M. Claudius Marcellus. Prætores poſtero die facti, Q. Fabius Buteo, Tib. Sempronius Longus, Q. Minucius Thermus, Manius Acilius Glabrio, L. Apuſtius Fullo, C. Lælius. Exitu ejus anni literæ à T. Quintio venerunt, ſe ſignis collatis cum rege Philippo in Theſſàlia pugnaſſe: hoſtium exercitum fuſum, fugatumque. Hæ literæ prius in ſenatu à Sergio prætore, deinde ex auctoritate patrum in concione ſunt recitatæ. Ob res proſperè geſtas in dies quinque ſupplicationes decretæ. Brevi poſt legati & à T. Quintio & ab rege venerunt. Macedones deducti extra urbem in villam publicam: ibique iis locus & lautia præbita: & ad ædem Bellonæ ſenatus eſt habitus. Haud multa verba facta, quum Macedones, quæcumque ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dicerent. Decem legati more majorum, quorum ex conſilio L. Quintius imperator leges pacis Philippo daret, decreti, adjectumque, ut in eo numero legatorum P. Sulpicius, & P. Villius eſſent: qui conſules provinciam Macedoniam obtinuiſſent. Coſſanis eo die poſtulantibus ut ſibi colonorum numerus augeretur, mille aſſcribi juſſi: dum ne quis in eorum numero eſſet, qui poſt M. Cornelium & T. Sempronium conſulem hoſtis fuiſſet.
Ludi Romani eo anno in circo ſcenaque ab ædi- 25
libus curulibus, P. Cornelio Scipione, & Cn. Manlio Vulſone, & magnificentius quam alias facti, & lætius, propter res bello bene geſtas ſpe-

ctati: totique ter inſtaurati, plebeii ſepties inſtaurati. Acilius Glabrio, C. Lælius eos ludos fecerunt. Ex argento mulctaticio tria ſigna æuea, Cereri Liberoque & Liberæ, poſuerunt. L. Furius, & M. Claudius Marcellus conſulatu inito, quum de provinciis ageretur, & Italiam utrique provinciam ſenatus decerneret;ut Macedoniam cum Italia ſortirentur, petebant. Marcellus provinciæ cupidior, pacem ſimulatam ac fallacem dicendo, & rebellaturum, ſi exercitus inde deportatus eſſet, regem, dubios ſententiæ Patres fecerat. Et forſitan obtinuiſſent conſules, ni Q. Marcius Rex, & C. Atinius Labeo tribuni plebis, ſe interceſſuros dixiſſent: ni prius ipſi ad plebem tuliſſent, vellent, juberentne cum rege Philippo pacem eſſe. Ea rogatio in Capitolio ad plebem lata eſt. omnes quinque & triginta tribus, uti rogatæ, juſſerunt. Et quo magis pacem ratam eſſe in Macedonia vulgo lætarentur, triſtis ex Hiſpania nuncius allatus effecit, vulgatæque literæ, *C. Sempronium Tuditanum proconſulem, in citeriore Hiſpania prælio victum: exercitum ejus fuſum fugatumque, & illuſtres viros in acie cecidiſſe. Tuditanum cum gravi vulnere latum ex prælio, haud ita multo poſt exſpiraſſe.* Conſulibus ambobus Italia provincia, cum his legionibus, quas ſuperiores conſules habuiſſent, decreta, & ut quatuor legiones novas ſcriberent; duas, quæ quo ſenatus cenſuiſſet, mitterentur, & T. Quintius Flamininus cum duabus legionibus provinciam eodem exercitu obtinere juſſus: imperium ei prorogatum ſatis jam ante videri.
26 Prætores deinde provincias ſortiti, L. Apuſtius Fullo urbanam juriſdictionem, Manius Acilius Glabrio inter cives & peregrinos, Q. Fabius Buteo Hiſpaniam ulteriorem, Q. Minucius Thermus citeriorem, C. Lælius Siciliam, Tib. Sempro-

pronius Longus Sardiniam. Q. Fabio Buteoni, & Q. Minucio, quibus Hiſpaniæ provinciæ evenerant, Conſules legiones ſingulas ex quatuor ab ſe ſcriptis quas videretur, uti darent, decretum eſt. ſociûm ac nominis Latini quaterna millia peditum, trecenos equites. hique primo quoque tempore in provincias ire juſſi. Bellum in Hiſpania quinto poſt anno exortum eſt, quam ſimul cum Punico bello fuerat finitum. Priuſquam hi prætores ad bellum prope novum, quia tum primum ſuo nomine, nullo Punico exercitu aut duce ad arma ierant, proficiſcerentur, aut ipſi conſules ab urbe moverent; procurare, ut aſſolet, prodigia, quæ nunciabantur, juſſi. L. Iulius Sequeſtris in Sabinos proficiſcens, fulmine ipſe equuſque exanimati fuerant: ædes Feroniæ in Capenate de cœlo tacta erat: ad Monetæ duarum haſtarum ſpicula arſerant: lupus Eſquilina porta ingreſſus, frequentiſſima parte urbis, quum in forum decurriſſet, Tuſco vico atque inde Melio, per portam Capenam prope intactus evaſerat. Hæc prodigia majoribus hoſtiis ſunt procurata. Iiſdem diebus Cn. 27
Cornelius Lentulus, qui ante Sempronium Tuditanum citeriorem Hiſpaniam obtinuerat, quum ex ſenatusconſulto ovans urbem eſſet ingreſſus, tulit præ ſe auri mille & quingenta quindecim, pondo argenti viginti millia, ſignati denariûm triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex ulteriore Hiſpania, ne tentata quidem triumphi ſpe, quinquaginta millia pondo, argenti in ærarium tulit: & de manubiis duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem, & matris Matutæ, unum in maximo circo fecit: & his fornicibus ſigna aurata impoſuit. Hæc per hiemem ferme acta. Hibernabat eo tempore Athenis Quintius, à quo quum multa ſocii peterent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Bœoti petierunt, impetraveruntque, ut hi, qui ſuæ gentis militaſſent apud Philippum, ſibi reſtituerentur. id à Quintio facile impetratum; non quia ſatis dignos eos credebat, ſed quia, Antiocho rege jam ſuſpecto, favor conciliandus nomini Romano apud civitates erat. Reſtitutis, confeſtim apparuit, quam nulla inita apud Bœotos gratia eſſet. nam & ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque ab ipſo hi, & non à Quintio & Romanis dati eſſent, miſerunt: & comitiis proximis Bœotarchen nullam aliam ob cauſſam Brachyllam quendam, quam quod præfectus Bœotorum apud regem militantium fuiſſet, fecerunt præteritis Zeuſippo, & Piſiſtrato, aliiſque qui Romanæ ſocietatis auctores fuerant. Id ægre & in præſentia hi paſſi, & in futurum etiam metum ceperunt, quum ad portas prope ſedente exercitu Romano ea fierent; quidnam ſe futurum eſſe profectis in Italiam Romanis: Philippo ex propinquo ſocios adjuvante, & infeſto his qui parti
28 adverſæ fuiſſent. Dum Romana arma propinqua habebant, tollere Brachyllam principem fautorum regis ſtatuerunt. & tempore ad eam rem capto, quum in publico epulatus reverteretur domum temulentus, proſequentibus mollibus viris, qui joci cauſa convivio celebri interfuerant; ab ſe[x] armatis, quorum tres Italici, tres Ætoli erant, circumventus occiditur. Fuga comitum, & quiritatio facta, & tumultus tota urbe diſcurrentium cum luminibus. percuſſores proxima porta evaſerunt. Luce prima concio frequens, velut extante indicio, ad vocem præconis convocata in theatro erat. Palam ab ſuo comitatu, & obſcœnis illis viris fremebant interfectum: animis autem Zeuſippum auctorem deſtinabant cædis. In præſentia placuit comprehendi eos, qui ſimul fuiſſent, quæ-

ſtionem

ſtionemque ex his haberi. qui dum quæruntur, Zeuſippus, conſimili animo avertendi ab ſe criminis cauſſà in concionem progreſſus, errare ait homines, qui tam atrocem cædem pertinere ad illos ſemiviros crederent. multaque in eam partem probabiliter argumentatus, quibus fidem apud quoſdam fecit, numquam ſi conſcius eſſet, oblaturum ſe multitudini, mentionemve cædis nullo laceſſente facturum fuiſſe. Alii non dubitare, obviam eundo impudenter criminis ſuſpicionem averti. Torti poſt paulo inſontes, quum ſcirent ipſi opinionem omnium, ea pro indicio uſi, Zeuſippum & Piſiſtratum nominaverunt: nullo adjecto, cur ſcire quicquam viderentur, argumento. Zeuſippus tamen cum Stratonida quodam nocte perfugit Tanagram; ſuam magis conſcientiam quam indicium hominum nullius rei conſciorum metuens. Piſiſtratus ſpretis indicibus Thebis manſit. Servus erat Zeuſippo, totius internuncius & miniſter rei; quem indicem Piſiſtratus timens, eo ipſo timore ad indicium protraxit. literas ad Zeuſippum mittit, ſervum conſcium tolleret. Non tam idoneum ad celandam rem eum videri ſibi, quam ad agendam fuerit. Has qui tulit literas, juſſit Zeuſippo dare quamprimum. is, quia non ſibi conveniendi ejus copia fuit, ipſi illi ſervo, quem ex omnibus domino fidiſſimum credebat, tradidit: & adjecit, à Piſiſtrato de re magnopere pertinente ad Zeuſippum eſſe. Conſcientia ictus, quum extemplo traditurum eas affirmaſſet, aperit. Perlectis literis pavidus Thebas refugit. & Zeuſippus quidem fuga ſervi motus, Athenas, tutiorem exilio locum ratus, conceſſit. De Piſiſtrato aliquæ quæſtiones tormentis habitæ: & ſumptum ſupplicium eſt. Efferavit ea cædes Thebanos Bœotoſque 29
omnes ad execrabile odium Romanorum; Zeuſip-

pum principem gentis id facinus conſciſſe. ad rebellandum neque vires, neque ducem habebant. Proximum bello quod erat, in latrocinium verſi, alios hoſpites, alios vagos per hiberna milites, ad varios commeantes uſus excipiebant. quidam in ipſis itineribus ad notas latebras inſidiantibus, pars in deſerta per fraudem diverſoria devecti deductique opprimebantur. poſtremo non tantum odio, ſed etiam aviditate prædæ ea facinora faciebant: quia negotiandi fermè cauſſa argentum in zonis habentes in commeatibus erant. Quum primo pauci, dein indies plures deſiderarentur, infamis eſſe Bœotia omnis cœpit: & timidius quam in hoſtico egredi caſtris miles. Tum Quintius legatos ad quærendum de latrociniis per civitates mittit. Plurimi pedites circa Copaidem paludem inventi: ibi ex limo eruta extractaque ex ſtagno cadavera, ſaxis aut amphoris, ut pondere traherentur in profundum, annexa. multa facinora Acræphiæ, & Coroneæ facta inveniebantur. Quintius primo noxios tradi ſibi juſſit. & pro quingentis militibus (tot enim intercepti erant) quingenta talenta, Bœotos conferre. Quorum neutrum quum fieret, verbis tantum civitates excuſarent, nihil publico conſilio factum eſſe; miſſis Athenas & in Achaiam legatis, qui teſtarentur ſociis, juſto pioque bello ſe perſecuturum Bœotos, & cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire juſſo, cum parte Coronæam circumſedit: evaſtatis prius agris, qua ab Elatia duo diverſa agmina iere. Hac perculſi clade Bœoti, quum omnia terrore ac fuga compleſſent, legatos mittunt. qui quum in caſtra non admitterentur, Achæi Athenienſeſque ſupervenerunt. Plus auctoritatis Achæi habuerunt, deprecantes: ac ni impetraſſent pacem Bœotis, bellum ſimul gerere decreverunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

verunt. Per Achæos Bœotis copia adeundi allo-
quendique Romanum facta eſt, juſſiſque tradere
noxios, & mulctæ nomine triginta talenta con-
ferre, pax data: & ab oppugnatione receſſum. Poſt 30
paucos dies decem legati ab Roma venerunt, quo-
rum ex conſilio pax data Philippo in has leges eſt.
Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa, quæ-
que in Aſia eſſent, libertatem ac ſuas leges haberent.
quæ earum ſub ditione Philippi fuiſſent, præſidia
ex his Philippus deduceret: his, quæ in Aſia eſſent,
Euromo Padaſiſque & Bargyliis, & Iaſſo, & My-
rina, & Abydo & Thaſſo, & Perintho: eas quoque
enim placere liberas eſſe. De Cianorum libertate,
Quintius Pruſiæ Bithyniorum regi ſcriberet, quid
ſenatui & decem legatis placuiſſet. Captivos, tranſ-
fugaſque reddere Philippum Romanis, & naves
omnes tectas tradere; quin & regiam unam inha-
bilis prope magnitudinis, quam ſexdecim verſus
remorum agebant. Ne plus quingentis armato-
rum haberet, neve elephantum ullum. Bellum ex-
tra Macedoniæ fines ne injuſſu ſenatus gereret. Mil-
le talentûm daret populo Romano: dimidium præ-
ſens, dimidium penſionibus decem annorum. Va-
lerius Antias, quaternûm millium pondo ar-
genti, vectigal in decem annos, triginta qua-
terna millia pondo, & ducenta, præſens viginti
millia pondo. idem nominatim adjectum ſcribit,
ne cum Eumene Attali filio (novus is tum rex e-
rat) bellum gereret. In hæc obſides accepti, inter
quos Demetrius Philippi filius. Adjicit Valerius
Antias, Attalo abſenti Æginam inſulam elephan-
toſque dono datos, & Rhodiis Stratoniceam Ca-
riæ, atque alias urbes, quas Philippus tenuiſſet: A-
thenienſibus inſulas datas, Paron, Imbrum, De-
lum, Scyrum. Omnibus Græciæ civitatibus hanc 31
pacem approbantibus, ſoli Ætoli id decretum de-

cem legatorum clam muſſantes carpebant. *literas inanes vana ſpecie libertatis adumbratas eſſe. Cur enim alias Romanis tradi urbes, nec nominari eas, alias nominari, & ſine traditione jubere liberas eſſe? niſi ut quæ in Aſia ſint, liberentur, longinquitate ipſa tutiores: quæ in Græcia ſint, ne nominatæ intercipiantur, Corinthus, & Chalcis, & Oreum, cum Eretria & Demetriade.* Nec tota ex vano criminatio erat. dubitabatur enim de Corintho, & de Chalcide, & Demetriade, quia in ſenatusconſulto, quo miſſi decem legati ab urbe erant, ceteræ Græciæ atque Aſiæ haud dubiè liberabantur: de his tribus urbibus legati, quod tempora Reipublicæ poſtulaſſent, id è Republica fideque ſua facere ſtatuere juſſi erant. Antiochus rex erat: quem tranſgreſſurum in Europam, quum primũ ei res ſuæ placuiſſent, non dubitabant. ei tam opportunas ad occupandum patere urbes nolebant. Ab Elatia Anticyram cum decem legatis, inde Corinthum trajecit. ibi conſilia decem legatorum tractabantur. Identidem Quintius, liberandam omnem Græciam, ſi Ætolorum linguas retundere, ſi veram caritatem, majeſtatem, apud omnes nominis Romani vellent eſſe: ſi fidem facere, ad liberandam Græciam, non ad transferendum à Philippo ad ſe imperium, ſe mare trajeciſſe. Nihil contra ea de libertate urbium alii dicebant. ceterum ipſis tutius eſſe, manere pauliſper ſub tutela præſidii Romani, quam pro Philippo Antiochum dominum accipi. Poſtremo ita decretum eſt: *Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præſidium eſſet: Chalcidem ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho deceſſiſſet.* Iſthmiorum ſtatum lu-
32 dicrum aderat; ſemper quidem & alias frequens; quum propter ſpectaculi ſtudium inſitum genti, quo certamina omnis generis artium viriumque

ac pernicitatis viſuntur; tum quia propter opportunitatem loci per duo diverſa maria omnium Græcorum undique conventus erat. Sed exſpectatione erecti, qui deinde ſtatus futurus Græciæ, quæ ſua fortuna eſſet: alii non taciti ſolum opinabantur, ſed ſermonibus etiam ferebant. Romani ad ſpectaculum conſederunt, & præco cum tubicine, ut mos eſt, in mediam arenam, unde ſolenni carmine ludicrum indici ſolet, proceſſit: & tuba ſilentio facto ita pronunciat: SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS, ET T. QVINTIVS IMPERATOR, PHILIPPO REGE, MACEDONIBVSQVE DEVICTIS, LIBEROS, IMMVNES SVIS LEGIBVS ESSE IVBET CORINTHIOS, PHOCENSES, LOCRENSESQVE OMNES, ET INSVLAM EVBOEAM: ET MAGNETAS, THESSALOS, PERRHOEBOS, ACHAEOS PHTHIOTAS. Percenſuerat omnes gentes, quæ ſub ditione Philippi regis fuerant. Audita voce præconis, majus gaudium fuit, quam quod univerſum homines caperent. Vix ſatis credere ſe quiſque audiſſe: alii alios intueri mirabundi velut ſomnii vanam ſpeciem. quod ad quemque pertineret, ſuarum aurium fidei minimum credentes, proximos interrogabant. Revocatus præco, quum unuſquiſque non audire, ſed videre libertatis ſuæ nuncium averet: iterum pronunciaret eadem. Tum ab certo jam gaudio tantus cum clamore plauſus eſt ortus, totieſque repetitus, ut facile appareret, nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertatem eſſe. Ludicrum deinde ita raptim peractum eſt, ut nullius nec animi nec oculi ſpectaculo intenti eſſent. adeo unum gaudium præoccupaverat omnium aliarum ſenſum voluptatum. Ludis vero dimiſſis, 33

curſu

curſu propè omnes tendere ad imperatorem Ro-
manum: ut ruente turba in unum, adire, contin-
gere dextram cupientium, coronas lemniſcoſqu
jacientium, haud procul periculo fuerit. Sed era
trium fermè & triginta annorum, & quum ro
bur juventæ, tum gaudium ex tam inſigni gloria
fructu, vires ſuppeditabant. nec præſens omnium
modo effuſa lætitia eſt; ſed per multos dies grati
& cogitationibus & ſermonibus revocata: *Eſſ*
aliquam in terris gentem, quæ ſua impenſa, ſuo la
bore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum: ne
hoc finitimis, aut propinquæ vicinitatis hominibus
aut terris continenti junctis præſtet: maria trajiciat
ne quod toto orbe terrarum injuſtum imperium ſit
& ubique jus, fas, lex potentiſſima ſint. Una voc
præconis liberatas omnes Græciæ atque Aſiæ urbes
Hoc ſpe concipere audacis animi fuiſſe: ad effectum
34 *adducere, virtutis & fortunæ ingentis.* Secundum
iſta jam Quintius, & decem legati, legationes re
gum, gentium, civitatumque audivere. Prim
omnium regis Antiochi vocati legati ſunt. his ea
dem, quæ ferè Romæ erant, verba ſine fide rerum
jactantibus, nihil jam perplexè, ut antè, quum du
biæ res incolumi Philippo erant, ſed apertè pro-
nunciatum, ut excederet Aſiæ urbibus, quæ aut
Philippi, aut Ptolomæi regum fuiſſent. abſtinere
liberas, omneſque Græcas. Ante omnia denuntia
tum, ne in Europam aut ipſe tranſiret, aut copias
trajiceret. Dimiſſis regis legatis, conventus gen-
tium civitatumque eſt haberi cœptus. eoque ma-
turius peragebatur, quod decreta decem legato
rum civitates nominatim pronunciabant. Oreſtis,
(Macedonum ea gens eſt) quod primi ab rege de-
feciſſent, ſuæ leges redditæ. Magnetes & Perrœbi,
& Dolopes, liberi quoque pronunciati. Theſſalo-
rum genti præter libertatem conceſſam, Achæi

Phthio-

Phthiotæ dati; Thebis Phthioticis & Pharſalo ex-
cepto. Ætolos de Pharſalo & Leucade poſtulan-
tes, ut ex fœdere ſibi reſtituerentur; ad ſenatum re-
jecerunt. Phocenſes, Locrenſes, & quæ ſicut antè
fuerant adjecta, decreti auctoritate, his contri-
buerunt. Corinthus, & Triphylia, & Heræa
(Peloponneſi & ipſa urbs eſt) reddita Achæis.
Oreum & Eretriam decem legati Eumeni regi At-
tali filio dabant. diſſentiente Quintio, venit res in
arbitrium ſenatus: ſenatus libertatem his civitati-
bus dedit, Caryſto adjecto. Pleuratho, Lycus &
Parthini dati: Illyriorum utraque gens ſub di-
tione Philippi fuerat. Amynandrum tenere juſ-
ſerunt caſtella, quæ per belli tempus Philippo ca-
pta ademiſſet. Dimiſſo conventu, decem legati 35
partiti munia inter ſe, ad liberandas ſuæ quiſque
regionis civitates diſceſſerunt: P. Lentulus Bar-
gylias, L. Stertinius Hephæſtiam & Thaſſum &
Thraciæ urbes, P. Villius & L. Terentius ad re-
gem Antiochum, Cn. Cornelius ad Philippum.
qui de minoribus rebus editis mandatis, percun-
ctatus, ſi conſilium non utile ſolum, ſed etiam ſa-
lutare admittere auribus poſſet, quum rex, gra-
tias quoque ſe acturum, diceret, ſi quid quod in
rem ſuam eſſet, expromeret; magnopere ei ſuaſit,
quoniam pacem impetraſſet, ad ſocietatem amici-
tiamque petendam mitteret Romam legatos. ne
ſi quid Antiochus moveret, exſpectaſſe, & tem-
porum opportunitates captaſſe ad bellandum vi-
deri poſſet. Ad Tempe Theſſalica Philippus eſt
conventus. qui quum ſe miſſurum extemplo lega-
tos reſpondiſſet; Cornelius Thermopylas, ubi fre-
quens Græciæ ſtatis diebus eſſe ſolet conventus
(Pylaicum appellant) venit: Ætolos præcipuè
monuit, ut conſtanter & fideliter in amicitia po-
puli Romani permanerent. Ætolorum principes
alii

alii interqueſti ſunt, quod non idem erga ſuan gentem Romanorum animus eſſet poſt victoriam qui in bello fuiſſet: alii ferocius incuſarunt, exprobraruntque, Non modo vinci ſine Ætolis Philippum, ſed ne tranſire quidem in Græciam Romanos potuiſſe. Adverſus ea reſpondere (ne in altercationem excederet res) quum ſuperſediſſet Romanus; omnia eos æqua impetraturos, ſi Romam miſiſſent, dixit. itaque ex auctoritate eju decreti legati ſunt. Hunc finem bellum cum Phi-
36 lippo habuit. Quum hæc in Græcia Macedoniaque & Aſia gererentur, Etruriam infeſtam prop conjuratio ſervorum fecit. ad quærendam opprimendamque eam Manius Acilius prætor, cui inter cives peregrinoſque juriſdictio obtigerat, cun una ex duabus legione urbana miſſus, alios jan congregatos pugnando vicit; ex his multi occiſi, multi capti: alios verberatos crucibus affixit, qu principes conjurationis fuerant: alios dominis reſtituit. Conſules in provincias profecti ſunt. Marcellum Boiorum ingreſſum fines, fatigato per diem totum milite via facienda; caſtra in tumulo quodam ponentem, Corolamus, regulus Boiorum cum magna manu adortus, ad tria millia hominum occidit. & illuſtres viri aliquot in illo tumultuario prœlio ceciderunt: inter quos præfecti ſociûm, T. Sempronius Gracchus, M. Iunius Silanus: & tribuni militum de legione ſecunda, A. Ogulnius & P. Claudius. caſtra tamen ab Romanis impigrè permunita retentaque, quum hoſtes à proſpera pugna nequicquam oppugnaſſent. Stativis deinde eiſdem per dies aliquot ſeſe tenuit; dum & ſaucios curaret, & à tanto terrore animos militum reficeret. Boii, ut eſt gens minime ob moræ tædium patiens, in caſtella ſua vicoſque dilapſi ſunt. Marcellus Pado confeſtim trajecto in agrum

Comen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma ex-
citis caſtra habebant, ducit legiones. in ipſo itine-
re prœlium committunt: & primo adeo acriter
invaſerunt, ut anteſignanos impulerint. quod ubi
animadvertit, veritus ne moti ſemel pellerentur,
cohortem Marſorum oppoſuit: & equitum Lati-
norum omnes turmas in hoſtem emiſit. Quorum
quum primus ſecunduſque impetus retudiſſet in-
ferentem ſe ferociter hoſtem, confirmata & reli-
qua acies Romana reſtitit primo, deinde ſigna
acriter intulit. nec ultra ſuſtinuerunt certamen
Galli, quin terga verterent, atque effuſe fugerent.
In eo prœlio ſupra quadraginta millia hominum
cæſa, Valerius Antias ſcribit: & quingenta ſeptem
ſigna militaria capta, & carpenta quadringenta
triginta duo, & aureos torques multos, ex quibus
unum magni ponderis Claudius, in Capitolio Io-
vi donum in æde poſitum, ſcribit. Caſtra eo die
Gallorum expugnata direptaque. & Comum op-
pidum intra dies paucos captum. Caſtella inde
duodetriginta ad conſulem defecerunt. Id quoque
inter ſcriptores ambigitur, utrum in Boios prius,
an Inſubres conſul exercitum induxerit, adver-
ſamque proſpera pugna obliteraverit: an victoria
ad Comum parta, deformata clade in Boiis ac-
cepta ſit. Sub hæc tam varia fortuna geſta, L. Fu- 37
rius Purpurio alter conſul per tribum Sappiniam
in Boios venit. Iam caſtro Mutilo appropinqua-
bat, quum veritus ne intercluderetur ſimul à Boiis
Liguribuſque; eadem via, qua adduxerat, reduxit,
& magno circuitu per aperta, eaque tuta loca, ad
collegam pervenit. dein junctis exercitibus pri-
mum Boiorum agrum uſque ad Felſinam oppi-
dum populantes peragraverunt. Ea urbs ceteraque
caſtella, & Boii ferè omnes, præter juventutem,
quæ prædandi cauſſa in armis erat, (tunc in devias
ſilvas

ſilvas receſſerat) in ditionem venerunt. In Ligures deinde traductus exercitus. Boii negligentius coactum agmen Romanorum, quia ipſi procul abeſſe viderentur, improviſo aggreſſuros ſe rati, per occultos ſaltus ſecuti ſunt. quos non adepti, Pado repentè navibus trajecto, Lævos Libuoſq; quum pervaſtaſſent, redeuntes inde Ligurum extremo fini cum agreſti præda in agmen incidunt Romanum. Celerius prœlium acriuſque commiſſum, quam ſi tempore locoque ad certamen deſtinatis, præparatis animis concurriſſent. Ibi quantam vim ad ſtimulandos animos ira haberet, apparuit. nam ita cædis magis quam victoriæ avidi pugnarunt Romani, ut vix nuncium cladis hoſti relinquerent. Ob eas res geſtas, conſulum literis Romam allatis, ſupplicatio in triduum decreta eſt. Brevi poſt Marcellus Romam venit: triumphuſque ei magno conſenſu Patrum eſt decretus. Triumphavit in magiſtratu de Inſubribus, Comenſibuſque. Bojorum triumphi ſpem collegæ reliquit: quia ipſi propriè adverſa pugna in ea gente evenerat, collegæ ſecunda. Multa ſpolia hoſtium captivis carpentis traducta: multa militaria ſigna lata, æris trecenta viginti millia, argenti bigati ducenta triginta quatuor millia. in pedites ſingulos dati octingenti æris: triplex equiti, centurionique.
38 Eodem anno Antiochus rex quum hibernaſſet Epheſi, omnes Aſiæ civitates in antiquam imperii formulam redigere eſt conatus: reliquas quidem, aut quia locis planis poſitæ erant, aut quia parum mœnibus armiſque ac juventuti fidebant, haud difficulter jugum accepturas. Smyrna & Lampſacus libertatem uſurpabant, periculumque erat, ne ſi conceſſum his foret, quos metuebat; Smyrnam in Æolide Ioniaque, Lampſacum in Helleſponto, aliæ urbes ſequerentur. Igitur & ipſe ab Epheſo ad Smyr-

nam

nam obſidendam miſit: & quæ Abydi copiæ erant, præſidio tantum modico relicto, duci ad Lampſacum oppugnandum juſſit. Nec vi tantum terrebat: ſed per legatos leniter alloquendo caſtigandoque temeritatem & pertinaciam, ſpem conabatur facere, brevi quæ peterent habituros. & cum ſatis & ipſis & omnibus aliis apparere, ab rege impetratam eos libertatem, non per occaſionem raptam habere. Adverſus quæ reſpondebant, *Nihil neque mirari, neque ſuccenſere Antiochum debere, ſi ſpem libertatis differri non ſatis æquo animo paterentur.* Ipſe initio veris, navibus ab Epheſo profectus, Helleſpontum petit: terreſtres copias Madytum trajicit, Cherſoneſi urbem: terreſtri navalem exercitum junxit. & quia clauſerant portas, circumdedit mœnia armatis, & jam opera admoventi, deditio eſt facta: idem metus tum incolentes alias Cherſoneſi urbes in deditionem dedit. Lyſimachiam inde omnibus ſimul navalibus terreſtribuſque copiis venit. quam quum deſertam ac ſtratam prope ruinis inveniſſet, (ceperant autem direptamque incenderant Thraces paucis antè annis) cupido eum reſtituendi nobilem urbem, & loco ſitam opportuno, cepit. Itaque omni cura ſimul eſt aggreſſus, & tecta muroſque reſtituere, & partim redimere ſervientes Lyſimachienſes, partim fuga ſparſos per Helleſpontum Cherſoneſumque conquirere contrahereque: partim novos colonos, ſpe commodorum propoſita, aſſcribere, & omni modo frequentare. ſimul ut Thracum ſummoveretur metus, ipſe parte dimidia terreſtrium copiarum ad depopulandum proxima Thraciæ eſt profectus: partem, navaleſque ſocios omnes reliquit in operibus reficiendæ urbis. Sub 39
hoc tempus & C. Cornelius, miſſus ab ſenatu ad dirimenda inter Antiochum Ptolomæumque re-

ges

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ges certamina, Selymbriæ ſubſtitit: & decem le
gatorum P. Lentulus à Bargyliis, P. Villius &
L. Terentius à Thaſſo, Lyſimachiam petierunt
eodem & à Selymbria L. Cornelius, & ex Thra
cia poſt paucos dies Antiochus convenerunt. Pri
mus congreſſus cum legatis, & deinceps invitati
benigna & hoſpitalis fuit. ut de mandatis ſtatuqu
præſenti Aſiæ agi cœptum eſt, animi exaſperat
ſunt. Romani, omnia acta ejus, ex quo tempore
Syria claſſe ſolviſſet, diſplicere ſenatui non diſſi
mulabant, reſtituique Ptolomæo civitates omnes
quæ ditionis ejus fuiſſent, æquum cenſebant. *Nam*
quod ad eas civitates attineret, quas à Philippo poſ
ſeſſas Antiochus per occaſionem, averſo Philippo i
Romanum bellum, intercepiſſet, id vero ferendum
non eſſe; Romanos per tot annos terra marique tan
ta pericula ac labores exhauſiſſe, Antiochum belli
præmia habere. Sed ut in Aſiam adventus ejus diſſi
mulari ab Romanis, tanquam nihil ad eos perti
nens, potuerit; quod jam etiam in Europam omni
bus navalibus terreſtribuſque copiis tranſierit
quantum à bello aperto Romanis abeſſe? Illum qui
40 *dem etiam ſi in Italiam trajiciat, negaturum.* Ad
ea rex, *Satis jam antè videre ſe, Romanos inquire-*
re, quid Regi Antiocho faciendum: at quouſque ter
ra marique progrediendum fuerit ipſis, non cogitare
Aſiam nihil ad populum Romanum pertinere: ne
magis illis inquirendum eſse, quid Antiochus in A-
ſia, quam Antiocho, quid in Italia populus Roma
nus faciat. Quod ad Ptolomæum attineat, cui adem-
ptas civitates querantur; ſibi cum Ptolomæo & ami
citiam eſse; & id agere ſe, ut brevi etiam affinita
jungatur. Nec ex Philippi quidem adverſa fortuna
ſpolia ulla ſe petiſſe: aut adverſus Romanos in Eu-
*ropam trajeciſſe * * * * * * fuerit. quo victo omnia,*
quæ illius fuiſent, jure belli Seleuci facta ſint, exi-

ſtimar

ximare ſuæ ditionis eſſe. Occupatis majoribus ſuis rerum aliarum alia cura, primo quædã ex his Ptolomæum, deinde & Philippum uſurpando aliena poſſediſſe: ſicut quædam ex proxima Thracia, quæ indubitate Lyſimachi fuerint. Ad ea facienda in antiquũ veniſſe: & Lyſimachiam deletam Thracum impetu, de integro condere, ut Seleucus filius eam ſedem regni habeat. His diſceptationibus per dies aliquot 41
tabitis, rumor ſine ullo ſatis certo auctore allatus de morte Ptolomæi regis, ut nullus exitus imponeretur ſermonibus. nam diſſimulabat pars utraq; ſe audiſſe. & L. Cornelius, cui legatio ad duos reges, Antiochum Ptolomæumque mandata erat, ſpatium modici temporis ad conveniendum Ptolomæum petebat; ut prius quam moveretur aliquid in nova poſſeſſione regni, perveniret in Ægyptum, & Antiochus ſuam, fore Ægyptum ſi tum occaſio fuiſſet, cenſebat. Itaque dimiſſis Romanis, relictoque Seleuco filio cum terreſtribus copiis ad reſtituendam, ut inſtituerat Lyſimachiam; ipſe omni claſſe navigans Epheſum, legatis ad Quintium miſſis, qui ad fidem de ſocietate agerent, oram Aſiæ legens, pervenit in Lyciam: Patariſque cognito vivere Ptolomæum, navigandi quidem in Ægyptum omiſſum conſilium eſt. Cyprum nihilominus tendens, quum Chelidonium promontorium ſuperaſſet, pauliſper ſeditione remigum eſt retentus in Pamphylia circa Eurymedontem amnem. Inde profectum eum ad capita (quæ vocant) Sari fluminis, fœda tempeſtas oborta propè cum omni claſſe demerſit. multæ naves ejectæ: multæ ita hauſtæ mari; ut nemo in terram enaverit. Magna vis hominum ibi interiit, non remigum tantum militumque ignotorum, ſed etiam inſignium amicorum. Collectis reliquiis naufragii, quum res non in eo eſſet, ut Cyprum tentaret; minus opulento

agmine

agmine quam profectus erat, Seleuciam redit. ibi ſubduci navibus juſſis (jam enim hiems inſtabat)
42 ipſe in hiberna Antiochiam proceſſit. In hoc ſtatu regum erant res. Romæ eo primum anno triumviri epulones facti, C. Licinius Lucullus, T. Romuleius, qui legem de creandis his tulerat, & P. Porcius Læca. his triumviris item, ut pontificibus, lege datum togæ prætextæ habendæ jus. Sed magnum certamen cum omnibus ſacerdotibus eo anno fuit quæſtoribus urbanis, Q. Fabio Labeoni, & L. Aurelio. Pecunia opus erat, quod ultimam penſionem pecuniæ in bellum collatæ perſolvere placuerat privatis. Quæſtores ab auguribus, pontificibus, quod ſtipendium per bellum non contuliſſent, petebant. ab ſacerdotibus tribuni nequicquam appellati, omniumque annorum per quos non dederant, exactum eſt. Eodem anno duo mortui pontifices, novique in eorum locum ſuffecti, M. Marcellus conſul in locum T. Sempronii Tuditani, qui prætor in Hiſpania deceſſerat: & L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi. Et Q. Fabius Maximus augur mortuus eſt admodum adoleſcens; priuſquam ullum magiſtratum caperet: nec eo anno augur in ejus locum eſt ſuffectus. Comitia inde conſularia habita à M. Marcello conſule. creati Conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato. Prætores inde facti C. Fabricius Luſcinus, C. Acinius Labeo, & Manlius Vulſo, Ap. Claudius Nero, P. Manlius, P. Porcius Læca. Ædiles curules, M. Fulvius Nobilior, & C. Flaminius, tritici decies centum millia binis æris populo diviſerunt: id C. Flaminii honoris cauſſa ipſius, patriſque, advexerant Siculi Romam. Flaminius gratiam ejus communicaverat cum collega. Ludi Romani & apparati magnificè ſunt, & ter toti inſtaurati. Ædiles plebis

Cn. Do-

Cn. Domitius Ænobarbus, & C. Scribonius curio maximus, multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati ſunt, ex eorum mulctaticia pecunia ædem in inſula Fauni fecerunt. Ludi plebis per biduum inſtaurati, & epulum fuit ludorum cauſa. L. Valerius Flaccus, 43
& M. Porcius, quo die magiſtratum inierunt, de provinciis quum ad ſenatum retuliſſent, Patres cenſuerunt, *Quum in Hiſpania tantum gliſceret bellum, ut jam conſulari & duce & exercitu opus eſſet, placere, conſules Hiſpaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri. Utri Hiſpania provincia eveniſſet, eum duas legiones & quinque millia ſociûm Latini nominis & quingentos equites ſecum portare, & naves longas viginti ducere. Alter Conſul duas legiones ſcriberet. His Galliam provinciam obtineri ſatis eſſe; fractis proximo anno Inſubrium & Bojorum animis.* Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus. Prætores deinde provincias ſortiti, C. Fabricius Luſcinus urbanam, C. Atinius Labeo peregrinam, Cn. Manlius Vulſo Siciliam, Ap. Claudius Nero Hiſpaniam ulteriorem, P. Porcius Læca Piſas, ut ab tergo Liguribus eſſet, P. Manlius in Hiſpaniam citeriorem adjutor conſuli datur. T. Quintio, ſuſpectis non ſolum Antiocho & Ætolis, ſed etiam Nabide Lacedæmoniorum tyranno, prorogatum in annum imperium eſt, duas legiones ut haberet. in eas ſi quid ſupplementi opus eſſet, conſules ſcribere & mittere in Macedoniam juſſit. Ap. Claudio præter legionem, quam Q. Fabius habuerat, duo millia peditum & ducentos equites novos conſcribere permiſſum. Par numerus peditum equitumque novorum P. Manlio in citeriorem Hiſpaniam decretus: & legio eadem quæ fuerat ſub Minucio prætore data. Et P. Porcio Lææcæ ad

Etru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Etruriam circa Piſas duo millia peditum & qui
genti equites ex Gallico exercitu decreti. In Sa
dinia prorogatum imperium Sempronio Long
44 Provinciis ita diſtributis, conſules priuſquam a
urbe proficiſcerentur, ver ſacrum ex pontificu
juſſu fecêre; quod A. Cornelius Mammula Præ
tor voverat, de ſenatus ſententia, populique juſſu
Cn. Servilio P. Flaminio conſulibus, annis po
unum ac viginti factum eſt, quam votum. P
eoſdem dies C. Claudius Ap. filius, Pulcher, au
gur in Q. Fabii Maximi locum, qui priore ann
mortuus erat, lectus inauguratuſque eſt. Mirant
bus jam vulgo hominibus, quod Hiſpania movi
ſet bellum, negligi: literæ à Q. Minucio allat
ſunt, *Se ad Turbam oppidum cum Budare & B*
ſaſide imperatoribus Hiſpanis, ſignis collatis proſp
re pugnaſſe. duodecim millia hoſtium cæſa. Budare
imperatorem captum: ceteros fuſos fugatoſque. H
literis lectis, minus terroris ab Hiſpanis erat, unc
ingens bellum exſpectatum fuerat. Omnes cur
poſt adventum utique decem legatorum in A
tiochum regem converſæ. Hi expoſitis prius qu
cum Philippo acta eſſent, & quibus legibus da
pax, non minorem belli molem reſtare ab Antic
cho docuerunt. *Ingenti claſſe, egregio terreſtri ex*
ercitu in Europam eum trajeciſſe. niſi avertiſſe
vana ſpes ex vaniore rumore orta, Ægypti inv
dendæ, mox bello Græciam arſuram fuiſſe. neq
enim ne Ætolos quidem quieturos, quum ingen
inquietam, tum iratam Romanis gentem. Hære
& aliud in viſceribus Græciæ ingens malum; N
bin nunc Lacedæmoniorum, mox ſi liceat, univer
Græciæ futurum tyrannum; avaritia & crudelit
te omneis fama celebratos tyrannos æquantem. C
ſi Argos velut arcem Peloponnenſo impoſitam ten
re liceat, deportatis in Italiam Romanis exercitibu

nequi

nequicquam liberatam à Philippo Græciam fore. pro rege, ſi nihil aliud, longinquo, vicinum tyrannũ dominum habituram. Hæc quum jam ab gravibus auctoribus, tum qui omnia per ſeipſos explorata referrent, audirent majores; quod ad Antiochum attineret, maturanda his, quum rex quacumque de cauſſa in Syriam conceſſiſſet, de tyranno conſultatio viſa eſt. Quum diu diſceptatũ eſſet, utrum jam cauſſæ ſatis videretur, cur decerneretur, an permitterent T. Quintio, quod ad Nabin Lacedæmoniorum attineret; faceret quæ è Republica cenſeret eſſe, permiſerunt. eam rem eſſe rati, quæ maturata dilatave non tam magni momenti ad ſummam rem populi Romani eſſet. Magis id animadvertendum eſſe, quid Annibal & Carthaginienſes ſi cum Antiocho ortum foret bellum, acturi eſſent. Adverſæ Annibali factionis homines principibus Romanis, amicis quiſq; ſuis, identidem ſcribebant, *Nuntios literaſque ab Annibale ad Antiochum miſſos, & ab rege ad eum clam legatos veniſſe. Vt feras quaſdã nunquam miteſcere; ſic immitem, implacabilem ejus viri animum eſſe. marceſcere otio ſituque civitatem, queri eum, & inertia operis; nec ſine armorum ſonitu, excitari poſſe.* Hæc probabilia memoria prioris belli, per unum illum non magis geſti, quam moti, faciebat. Irritaverat etiam recenti facto multorum potentium animos. Iudicum ordo 46
Carthagine ea tempeſtate dominabatur; eo maxime, quod iidem perpetui judices erant. Res, fama, vitaque omnium in illorum poteſtate erat. qui unum ejus ordinis, idem omneis adverſos habebat; nec accuſator apud judices infenſos deerat. Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Annibal, vocare ad ſe quæſtorem. Idem pro nihilo habuit. nam & adverſæ factionis erat: & quia ex

quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quæſtura in judices, potentiſſimum ordinem, r
ferebantur, jam pro futuris mox opibus anim
gerebat. Enimvero indignum id ratus Anniba
viatorem ad prehendendum quæſtorem miſi
ſubductumque in concionem, non ipſum mag
quam ordinem judicum, præ quorum ſuperbia a
que opibus nec leges quicquam eſſent, nec mag
ſtratus, accuſavit. & ut ſecundis auribus acci
orationem animadvertit, & infimorum quoq
libertati gravem eſſe ſuperbiam eorum; legem e
templo promulgavit, pertulitque, Vt in ſingul
annos judices legerentur, ne quis biennium co
tinuum judex eſſet. Ceterum quantam eo facto
plebem inierat gratiam, tantum magnæ par
principum offendebat animos. Adjecit aliud, qu
bono publico, ſibi proprias ſimultates irritav
Vectigalia publica partim negligentia dilabeba
tur; partim prædæ ac diviſui principum, quibu
dam & magiſtratibus erant: quin & pecunia, qu
in ſtipendium Romanis ſuo quoque anno pend
retur, deerat, tributumque grave privatis immin
re videbatur. Annibal poſtquam vectigalia qua
ta terreſtria maritimaque eſſent, & in quas res er
garentur, animadvertit, & quid eorum ordina
Reipublicæ uſus conſumerent, quantum pecul
tus averteret; omnibus reſiduis pecuniis exac
tributo privatis remiſſo, ſatis locupletem Rempu
fore ad vectigal præſtandum Romanis, pronu
ciavit in concione, & præſtitit promiſſum. Tu
vero iſti, quos paverat per aliquot annos public
peculatus, velut bonis ereptis non furto eoru
manibus extorto, infenſi & irati, Romanos in A
nibalem, & ipſos cauſſam odii quærentes, inſtig
bant. Itaque diu repugnante Scipione African
quia parum ex populi Romani dignitate eſſe d
cebat, ſubſcribere odiis accuſationibuſque Ann
bali

balis, & factionibus Carthaginienſium inſerere
publicam auctoritatem; nec ſatis habere bello vi-
ciſſe Annibalem, niſi velut accuſatores calumniam
in eum jurarent, ac nomen deferrent; tandem per-
vicerunt, ut legati Carthaginem mitterentur, qui
apud ſenatum eorum arguerent, Annibalem cum
Antiocho rege conſilia belli faciendi inire. Lega-
ti tres miſſi, C. Servilius, M. Claudius Marcellus,
Q. Terentius Culleo, qui quum veniſſent, ex con-
ſilio inimicorum Annibalis, quærentibus cauſſam
adventus, dici juſſerunt; veniſſe ad controverſias,
quæ cum Maſaniſſa rege Numidarum Carthagi-
nienſibus eſſent, dirimendas. id creditum vulgo.
Annibalem unum ſe peti ab Romanis non falle-
bat; & ita pacem Carthaginienſibus datam eſſe, ut
inexpiabile bellum adverſus ſe unum maneret. Ita-
que cedere tempori & fortunæ ſtatuit; & præpa-
ratis jam omnibus antè ad fugam, obverſatus eo
die in foro, avertendæ ſuſpicionis cauſſa, primis
tenebris veſtitu forenſi ad portam cum duobus
comitibus ignatis conſilii eſt egreſſus. Quum equi 48
quo in loco juſſi erant præſto fuiſſent, nocte via
cita regionem quandam agri Vocani tranſgreſſus,
poſtero die mane inter Achollam & Thapſum ad
ſuam turrim pervenit. Ibi eum parata inſtructa-
que remigio excepit navis. ita Africa Annibal ex-
ceſſit, ſæpius patriæ quam ſuorum eventus miſera-
tus. Eo die in Cercinam inſulam trajecit. ubi quum
in portu naves aliquot Pœni onerarias cum mer-
cibus inveniſſent, & ad egreſſum eum è nave
concurſus ſalutantium eſſet factus; percontanti-
bus, legatum ſe Tyrum dici juſſit. veritus tamen ne
qua earum navis nocte profecta Thapſum aut A-
chollam nunciaret, ſe Cercinæ viſum; ſacrificio
apparari juſſo, magiſtros navium mercatoreſque
invitari juſſit: & vela cum antennis & navibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

corrogari, ut umbra (etenim media æſtas fort
erat) cœnantibus in littore fieret. Quantum res &
tempus patiebatur apparatæ celebratæque ejus di
epulæ ſunt: multoque vino in ſerum noctis conv
vium productum. Annibal quum primum faller
di eos qui in portu erant, tempus habuit, naver
ſolvit. ceteri ſopiti quum poſtero die tandem e
ſomno pleni crapulæ ſurrexiſſent, id quod ſerum
erat, aliquot horas remis in naves collocandis &
aptandis armamentis, abſumpſerunt. Carthagin
& multitudinis aſſuetæ domum Annibalis fr
quentare, concurſus ad veſtibulum ædium eſt fa
ctus: & ut non comparere eum vulgatum eſt,
forum turba convenit, principem civitatis qua
rentium, & alii fugam conſciſſe (id quod erat) al
fraude Romanorum interfectum, idque magis
ferebant: varioſque vultus cerneres ut in civita
aliorum alias partes foventium factionibus. Viſu
49 deinde Cercinæ eum, tandem allatum eſt. Roma
legati quum in ſenatu expoſuiſſent, *Compertu
Patribus Romanis eſſe, & Philippum regem an
ab Annibale maximè accenſum, bellum populo R
mano feciſſe, & nunc literas nuncioſque ab eo
Antiochum regem profectos: haud quieturum ant
quam bellum toto orbe terrarum conſciſſet. Ne
debere impune eſſe, ſi ſatisfacere Carthaginienſes p
pulo Romano vellent, nihil eorum ſua voluntate, n
publico conſilio factum eſſe.* Carthaginienſes reſpo
derunt, quicquid æquum cenſuiſſent Romani, f
cturos eſſe. Annibal proſpero curſu Tyrum perv
nit: exceptuſque à conditoribus Carthaginis,
alia patria, vir tam clarus omni genere honoru
paucos moratus dies, Antiochiam navigat. ibi pr
fectum jam regem quum audiſſet, filium ejus ſ
lenne ludorum ad Daphnem celebrantem conv
niſſet: comiter ab eo exceptus, nullam moram n

vigan

vigandi fecit. Epheſi regem eſt conſecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello. ſed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum, adventus Annibalis fecit. Ætolorum quoque eodem tempore alienati ab ſocietate Romana animi ſunt: quoniam legatos Pharſalum & Leucadem, & quaſdam alias civitates ex primo fœdere petentes, ſenatus ad Quintium rejecit.

EPITOME

LIBRI XXXIV.

Lex Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de fingendis cultibus matronarum tulerat, cum maxima contentione abrogata eſt: quum Porcius Cato auctor fuiſſet, ne ea lex aboleretur. Is in Hiſpaniam profectus bello, quod Emporiis orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacavit. T. Quintius Flamininus bellum adverſus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem proſpere geſtum, data iis pace, qualem ipſe voluit, liberatiſque Argis, qui ſub ditione tyranni erant, finivit. Senatus tunc primum ſecretus à populo ludos ſpectavit: ut id fieret, Sex. Ælius Pætus, & L. Cornelius Cethegus, cenſores intervenerunt, cum indignatione plebis. Coloniæ plures deductæ ſunt. M. Porcius Cato de Hiſpania triumphavit. Res præterea in Hiſpania, & adverſus Boios, & Inſubres Gallos feliciter geſtæ referuntur. T. Quintius Flamininus, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum, vicerat, Græciamque omnem liberaverat, ob hanc rerum geſtarum multitudinem, triduo triumphavit. Legati Carthaginienſium nunciaverunt, Annibalem, qui ad Antiochum confugerat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rat, bellum cum eo moliri. Tentaverat autem Ann
bal per Ariſtonem Tyrium, ſine literis Carthagine
miſſum ad rebellandum Pœnos concitare.

1 INTER bellorum magnorum, a
vixdum finitorum, aut imminentiu
curas, interceſſit res parva dictu, ſ
quæ ſtudiis in magnum certamen e
ceſſerit. M. Fundanius, & L. Valeri
tribuni plebis ad plebem tulerunt de Oppia le
abroganda. Tulerat eam C. Oppius tribunus pl
bis, Q. Fabio, T. Sempronio conſulibus in medi
ardore Punici belli, *Ne qua mulier plus ſemunc*
auri haberet: neu veſtimento verſicolori uteretu
neu juncto vehiculo in urbe oppidove, aut propi
inde mille paſſus, niſi ſacrorum publicorum cauſſ
veheretur. M. & P. Iunii Bruti tribuni plebis l
gem Oppiam tuebantur. nec eam ſe abrogari pa
ſuros ajebant. Ad ſuadendum diſſuadendumqu
multi nobiles prodibant. Capitolium turba hom
num faventium adverſantiumque legi compleb
tur. Matronæ, nulla nec auctoritate, nec verecu
dia, nec imperio virorum, contineri limine pot
rant: omnes vias urbis, aditusque in forum obſid
bant: viros deſcendentes ad forum orantes; ut fl
rente Republica, creſcente indies privata omniu
fortuna, matronis quoque priſtinum ornatu
reddi paterentur. Augebatur hæc frequentia m
lerum indies. nam etiam ex oppidis conciliab
liſque convenerant. Iam & conſules prætoreſqu
& alios magiſtratus adire & rogare audebant. c
terum minime exorabilem alterum utique conſ
lem M. Porcium Catonem habebant; qui pro l
2 ge, quæ abrogabatur, ita diſſeruit: *Si in ſua qu*
que noſtrum matreſfamiliæ, Quirites, jus & maj
ſtatem viri retinere inſtituiſſet, minus cum unive

ſis fœminis negotii haberemus. nunc domi victa libertas noſtra impotentia muliebri, hic quoque in foro obteritur & calcatur: & quia ſingulas ſuſtinere non potuimus, univerſas horremus. Equidem Fabulam & fictam rem ducebam eſſe, virorum omne genus in aliqua inſula conjuratione muliebri ab ſtirpe ſublatum eſſe. Ab nullo genere non æque ſummum periculum eſt; ſi cœtus & concilia, & ſecretas conſultationes eſſe ſinas. Atque ego vix ſtatuere apud animum meum poſſum, utrum peior ipſa res, an peiore exemplo agatur. Quorum alterum ad nos conſules, reliquoſque magiſtratus; alterum ad vos Quirites magis pertinet. nam utrum è Republica ſit, necne, id quod ad vos fertur, veſtra exiſtimatio eſt, qui in ſuffragium ituri eſtis. Hæc conſternatio muliebris, ſive ſua ſponte, ſive auctoribus vobis, M. Fundani, & L. Valeri, facta eſt, haud dubio ad culpam magiſtratuum pertinens, neſcio vobis, Tribuni, an conſulibus magis ſit deformis. vobis, ſi fœminas ad concitandas tribunicias ſeditiones jam adduxiſtis: nobis, ſi ut plebis quondam, ſic nunc mulierum ſeceſſione leges accipiendæ ſunt. Equidem non ſine rubore quodam paulo ante per medium agmen mulierum in forum perveni. quod niſi me verecundia ſingularum magis majeſtatis & pudoris, quam univerſarum tenuiſſet, ne compellatæ à conſule viderentur, dixiſſem: Qui hic mos eſt in publicum procurrendi & obſidendi vias, & viros alienos appellandi? Iſtud ipſum ſuos quæque domi rogare non potuiſtis? An blandiores in publico quam in privato, & alienis quam veſtris eſtis? quamquam ne domi quidem vos, ſi ſui juris finibus matronas contineret pudor, quæ leges hic rogarentur abrogarenturve, curare decuit. Majores noſtri, nullam ne privatam quidem rem agere fœminas ſine auctore voluerunt: in manu eſſe parentum, fratrum, virorum. nos (ſi Diis placet)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

jam etiam Rempublicam capeſſere eas patimur, &
foro quoque, & concionibus, & comitiis immiſceri
Quid enim nunc aliud per vias & compita faciunt
quam quod aliæ rogationes tribunorum plebis ſua-
dent, aliæ legem abrogandam cenſent? Date freno
impotenti naturæ, & indomito animali, & ſperat
ipſas modum licentiæ facturas, niſi vos faciatis. Mi-
nimum hoc eorum eſt, quæ iniquo animo fœmin
ſibi, aut moribus aut legibus injunctum patiuntur
omnium rerum libertatem, imò licentiam (ſi vere
dicere volumus) deſiderant. quid enim ſi hoc expu
3 *gnaverint, non tentabunt? Recenſete omnia mu*
liebria jura, quibus licentiam earum alligaverin
majores noſtri, per quæque ſubjecerint viris: qui
bus omnibus conſtrictas vix tamen continere pote
ſtis. Quid ſi carpere ſingula & extorquere, & exæ
quari ad extremum viris patiemini; tolerabiles vo
bis eas fore creditis? extemplo, ſimul pares eſſe cœpe-
rint, ſuperiores erunt. At, Hercule, ne quid novum
in eas rogetur, recuſant. non jus, ſed injuriam depre
cantur. Imò ut quam accepiſtis, juſsiſtis ſuffragii
veſtris legem, quam uſu tot annorum & experiend
comprobaſtis, hanc ut abrogetis: id eſt, ut unam tol-
lendo legem ceteras infirmetis. Nulla lex ſatis com-
moda omnibus eſt: id modo quæritur, ſi majori par-
ti, & in ſummam prodeſt. ſi quod cuiquam priva-
tim officiet jus, id deſtruet ac demolietur, quid atti-
nebit univerſos rogare leges, quas mox abrogare, in
quos latæ ſunt, poſsint? Volo tamen audire quid ſit
propter quod matronæ conſternatæ procurrant in pu
blicum, ac vix foro ſe & concione abſtineant. Vt
captivi ab Annibale redimantur, parentes, viri,
liberi, fratres earum? Procul abeſt, abſitque ſemper
talis fortuna Reipublicæ. ſed tamen quum fuit, ne-
gaſtis hoc piis precibus earum. At non pietas, nec ſolli-
citudo pro ſuis, ſed religio congregavit eas. matrem

Idæam

Idæam Peſsinunte ex Phrygia venientem acceptu-ræ ſunt. Quid honeſtum dictu ſaltem ſeditioni prætenditur muliebri? Vt auro & purpura fulgeamus, inquit: ut carpentis feſtis profeſtiſque diebus, velut triumphantes de lege victa & abrogata, & captis & ereptis ſuffragiis veſtris, per urbem vectemur: ne ullus modus ſumptibus, nec luxuriæ ſit. Sæpe me que- 4 rentem de fœminarum, ſæpe de virorum, nec de privatorum modo ſed etiam magiſtratuum ſumptibus audiſtis; diverſiſq; duobus vitiis, avaritia & luxuria civitatem laborare: quæ peſtes omnia magna imperia everterunt. Hæc ego quo melior lætiorque indies fortuna Reipublicæ eſt, imperiumque creſcit: & jam in Græciam Aſiamq; tranſcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infeſta, mihi credite, ſigna ab Syracuſis illata ſunt huic urbi. jam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudanteis miranteiſque, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridenteis. Ego hos malo propitios Deos, & ita ſpero futuros, ſi in ſuis manere ſedibus patiemur. Patrum noſtrorum memoria per legatum Cyneam Pyrrhus, non virorum modo, ſed etiam mulierum animos donis tentavit. nondum lex Oppia ad coercendam luxuriam muliebrem lata erat: tamen nulla accepit. Quam cauſſam fuiſſe cenſetis? Eadem fuit, quæ majoribus noſtris, nihil de hac re lege ſanciendi. nulla erat luxuria, quæ coerceretur. Sicut ante morbos neceſſe eſt cognitos eſſe, quam remedia eorum; ſic cupiditates prius natæ ſunt quam leges, quæ iis modum facerent. Quid legem Liciniam excitavit de quingentis jugeribus, niſi ingens cupido agros continuandi? Quid legem Cinciam de donis & muneribus, niſi quia vectigalis jam & ſtipendiaria plebes eſſe ſenatui cœperat? Itaque minime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mirum eſt, nec Oppiam, nec aliam ullam tum
gem deſideratam eſſe, quæ modum ſumptibus m
lierum faceret; quum aurum & purpuram data
oblata ultro non accipiebant. Si nunc cum illis
nis Cyneas urbem circumiret; ſtantes in publico
veniſſet quæ acciperent. Atque ego nonnullarum c
piditatum ne cauſſam quidem aut rationem in
poſſum. nam ut quod alii liceat, tibi non licere, a
quid fortaſſe naturalis aut pudoris, aut indignat
nis habeat: ſic æquato omnium cultu, quid unaqu
que veſtrûm veretur, ne in ſe conſpiciatur? Peſſim
quidem pudor eſt vel parſimoniæ, vel paupertat
ſed utrumque lex vobis demit, quum id quod hal
re non licet non habetis. Hanc, inquit, ipſam ex
quationem non fero, illa locuples. cur non inſig
auro & purpura conſpicior? cur paupertas aliaru
ſub hac legis ſpecie latet, ut quod habere non p
ſunt, habituræ, ſi liceret, fuiſſe videantur? Vultis l
certamen uxoribus veſtris injicere, Quirites, ut d
vites id habere velint, quod nulla alia poſſit, pau
res, ne ob hoc ipſum contemnantur, ſupra vire
extendant? Næ, ſimul pudere, quod non oport
cœperit; quod oportet, non pudebit. quæ de ſuo pot
rit, parabit: quæ non poterit, virum rogabit. Mi
rum illum virum, & qui exoratus & qui non ex
ratus erit! quum quod ipſe non dederit, datum
alio videbit. Nunc vulgo alienos viros rogant,
quod majus eſt, legem & ſuffragia rogant; & à qu
buſdam impetrant; adverſus te & rem tuam & l
beros tuos inexorabiles. ſimul lex modum ſumpt
bus uxoris tuæ facere deſierit, tu nunquam facie
Nolite eodem loco exiſtimare, Quirites, futura
rem, quo fuit, antequam lex de hoc ferretur. Et h
minem improbum non accuſari tutius eſt, quam a
ſolvi: & luxuria non mota tolerabilior eſſet, qua
erit nunc; ipſis vinculis, ſicut fera beſtia, irritat

deinc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

deinde emiſſa. Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam cenſeo. vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim. Poſt hæc tribuni quoque plebei, qui ſe interceſſuros profeſſi erant, quum pauca in eandem ſententiam adjeciſſent; tum L. Valerius pro rogatione ab ſe promulgata ita diſſeruit: *Si privati tantummodo ad ſuadendum diſſuadendumque id quod à nobis rogatur, proceſſiſſent, ego quoque quum ſatis dictum pro utraque parte exiſtimarem, tacitus ſuffragia veſtra exſpectaſſem. nunc quum vir graviſſimus conſul M. Porcius, non auctoritate ſolum, quæ tacita ſatis momenti habuiſſet, ſed oratione etiam longa & accurata inſectatus ſit rogationem noſtram; neceſſe eſt paucis reſpondere qui tamen plura verba in caſtigandis matronis, quam in rogatione noſtra diſſuadenda conſumpſit: & quidem ut in dubio poneret, utrum id quod reprehenderet, matronæ ſua ſponte, an nobis auctoribus feciſſent. Rem defendam, non nos: in quos jecit magis hæc conſul verbotenus, quam ut re inſimularet. Cœtum & ſeditiones, & interdum ſeceſſionem muliebrem appellavit, quod matronæ in publico vos rogaſſent, ut legem in ſe latam per bellum temporibus duris, in pace & florente ac beata Republica abrogaretis. Verba magna, quæ rei augendæ cauſſa conquirantur, & hæc & alia eſſe ſcio: & Catonem oratorem non ſolum gravem, ſed interdum etiam trucem eſſe ſcimus omnes, quum ingenio ſit mitis. Nam quid tandem novi matronæ fecerunt, quod frequentes in cauſſa ad ſe pertinente in publicum proceſſerunt? Nunquam ante hoc tempus in publico apparuerunt? Tuas adverſus te Origines revolvam. Accipe quoties id fecerint, & quidem ſemper bono publico. Iam à principio, regnante Romulo, quum Capitolio ab Sabinis capto, medio in foro ſignis collatis dimicaretur; nonne intercurſu matronarum inter acies duas præ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lium ſedatum eſt? Quid? regibus exactis, quum Coriolano Marcio duce legiones Volſcorum caſtra ad quintum lapidem poſuiſſent; nonne id agmen, quo obruta hæc urbs eſſet, matronæ averterunt? Iam urbe capta à Gallis aurum, quo redempta urbs eſt nempe matronæ conſenſu omnium in publicum contulerunt. Proximo bello (ne antiqua repetam) nonne & quum pecunia opus fuit, viduarum pecuniæ adjuverunt ærarium, & quum Dii quoque novi ad opem ferendam dubiis rebus arceſſerentur, matronæ univerſæ ad mare profectæ ſunt, ad matrem Idæam accipiendam? Diſsimiles, inquit, cauſſæ ſunt. nec mihi cauſſas æquare propoſitum eſt. nihil novi factum, purgare ſatis eſt. Ceterum, quod in rebus ad omnes pariter viros fœminaſque pertinentibus feciſſe eas nemo miratus eſt, in cauſſa proprie ad ipſas pertinente miramur feciſſe? Quid autem fecerunt? ſuperbas medius fidius aures habemus, ſi quum domini ſervorum non faſtidiant preces, nos rogari ab

6 honeſtis fœminis indignamur. Venio nunc ad id de quo agitur, in quo duplex conſulis oratio fuit. nam & legem ullam omnino abrogari eſt indignatus: & eam præcipue legem, quæ luxuriæ muliebris coercendæ cauſſa lata eſſet. Et illa communis pro legibus viſa conſularis oratio eſt: & hæc adverſus luxuriam ſeveriſsimis moribus conveniebat. Itaque periculum eſt, niſi quid in utraque re vani ſit, docuerimus ne quis error vobis offundatur. Ego enim, quemadmodum ex his legibus, quæ non in tempus aliquod ſed perpetuæ utilitatis cauſſa in æternum latæ ſunt nullam abrogari debere fateor, niſi quam aut uſus coarguit, aut ſtatus aliquis Reipublicæ inutilem fecit; ſic quas tempora aliqua deſiderarunt leges, mortales (ut ita dicam) & temporibus ipſis mutabiles eſſe video. Quæ in pace latæ ſunt, plerumque bellum abrogat. quæ in bello, pax: ut in navis admi-

niſtra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

niſtratione alia in ſecunda, alia in adverſa tempe-„ ſtate uſui ſunt. Hæc quum ita natura diſtincta ſint, ex utro tandem genere ea lex eſſe videtur, quam abrogamus? An vetus regia lex, ſimul cum ipſa urbe nata? An (quod ſecundum eſt) à decemviris ad condenda jura creatis in duodecim tabulis ſcripta? Sine qua quum majores noſtri non exiſtimarint matronale decus ſervari poſſe, nobis quoque verendum ſit, ne cum ea pudorem ſanctitatemque fœminarum abrogemus? Quis igitur neſcit, novam iſtam legem eſſe, Q. Fabio, T. Sempronio conſulibus viginti annis ante latam? ſine qua quum per tot annos matronæ optimis moribus vixerint, quod tandem, ne abrogata ea effundantur ad luxuriam, periculum eſt? Nam ſi iſta lex ideo lata eſſet, ut finiret libidinem muliebrem; verendum foret, ne abrogata incitaret: cur ſit autem lata, ipſum indicavit tempus. Annibal in Italia erat victor ad Cannas: jam Tarentum, jam Arpos, jam Capuam habebat: ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur. Defecerant ſocii. non milites in ſupplementum, non ſocios navales ad claſſem tuendam, non pecuniam in ærario habebamus: ſervi, quibus arma darentur, ita ut precium pro iis bello perfecto dominis ſolveretur, emebantur: in eandem diem pecuniæ, frumentum & cetera quæ belli uſus poſtulabant, præbenda publicani ſe conducturos profeſſi erant: ſervos ad remum, numero ex cenſu conſtituto, cum ſtipendio noſtro dabamus: aurum & argentum omne, à ſenatoribus ejus rei initio orto, in publicum conferebamus: viduæ & pupilli pecunias ſuas in ærarium deferebant. cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus ſignati argenti, & æris domi haberemus. Tali tempore in luxuria & ornatu matronæ occupatæ erant, ut ad eam coercendam lex Oppia deſiderata ſit: quum, quia Cereris ſacrificium lugentibus omni-„

bus

bus matronis intermiſſum erat, ſenatus finiri lu
ctum triginta diebus juſsit. Cui non apparet, ino
piam & miſeriam civitatis, quia omnium priva
torum pecuniæ in uſum publicum vertendæ erant
iſtam legem ſcripſiſſe, tamdiu manſuram, quamdi
cauſſa ſcribendæ legis manſiſſet? Nam ſi quæ tun
temporis cauſſa aut decrevit ſenatus, aut popul
juſsit, in perpetuum ſervari oportet, cur pecunias red
dimus privatis? cur publica præſenti pecunia loca
mus? cur ſervi, qui militent, non emuntur? cu
privati non damus remiges, ſicut tunc dedimus
7 Omnes alii ordines, omnes homines mutationem i
meliorem ſtatum Reipublicæ ſentient: ad conjug
tantum noſtras, pacis & tranquillitatis publicæ fru
ctus non perveniet? Purpura viri utemur, prætexta
ti in magiſtratibus, in ſacerdotiis: liberi noſtri præ
textis purpura togis utentur, magiſtratibus in colo
niis municipiiſque, hic Romæ infimo generi magi
ſtris vicorum togæ prætextæ habendæ jus permitt
mus; nec id ut vivi ſolum habeant tantum inſign
ſed etiam ut cum eo crementur mortui; fœmin
duntaxat purpuræ uſum interdicemus, & quum t
bi viro liceat purpura in veſte ſtragula uti, matre
familiæ tuam purpureum amiculum habere no
ſines? & equus tuus ſpecioſius inſtratus erit, quar
uxor veſtita? Sed in purpura, quæ teritur, abſu
mitur, injuſtam quidem, ſed aliquam tamen cau
ſam tenacitatis video: in auro vero, in quo præte
manus preciū nihil intetrimenti fit, quæ maligni
tas eſt? præſidium potius in eo eſt & ad publicos &
ad privatos uſus, ſicuti experti eſtis. Nullam æmu
lationem inter ſe ſingularum, quando nulla haberet
eſſe ajebat. At, Hercule, univerſis dolor & indi
gnatio eſt, quum ſociorum Latini nominis uxoribu
vident ea conceſſa ornamenta, quæ ſibi adempt
ſint: quum inſignes eas eſſe auro & purpura, quum
illa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

llas vehi per urbem, ſe pedibus ſequi; tamquam in
llarum civitatibus non in ſua imperium ſit. Viro-
um hoc animos vulnerare poſſet: quid mulierculа-
um cenſetis, quas etiam parva movent? Non ma-
iſtratus, nec ſacerdotia, nec triumphi, nec inſignia,
ec dona aut ſpolia bellica his contingere poſſunt.
Mundiciæ & ornatus, & cultus, hæc fœminarum
nſignia ſunt: his gaudent & gloriantur, hunc mun-
um muliebrem appellarunt majores noſtri. Quid
liud in luctu, quam purpuram atque aurum de-
onunt? quid quum eluxerunt, ſumunt? quid in
ratulationibus ſupplicationibuſque, niſi excellen-
iorem ornatum adjiciunt? Scilicet ſi legem Op-
iam abrogaveritis, non veſtri arbitrii erit, ſi quid
jus vetare volueritis, quod nunc lex vetat. minus
iliæ, uxores, ſorores etiam quibuſdam in manu
runt. Numquam ſalvis ſuis exuitur ſervitus mu-
iebris. & ipſæ libertatem, quam viduitas & orbi-
as facit, deteſtantur. In veſtro arbitrio ſuum orna-
tum, quam in legis, malunt eſſe. & vos in manu &
tutela non in ſervitio debetis habere eas: & malle
patres vos aut viros, quam dominos dici. Invidioſis
nominibus utebatur modo conſul; ſeditionem mulie-
brem & ſeceſſionem appellando. Id enim periculum
eſt, ne Sacrum montem; ſicut quondam irata plebs,
aut Aventinum capiant. Patiendum huic infirmi-
tati eſt, quodcunque vos cenſueritis. quo plus poteſtis,
eo moderatius imperio uti debetis. Hæc quum con- 8
tra legem proque lege dicta eſſent, aliquanto ma-
jor frequentia mulierum poſtero die ſeſe in publi-
cum effudit, unoque agmine omnes tribunorum
januas obſederunt, qui collegarum rogationi in-
tercedebant: nec ante abſtiterunt, quam remiſſa
interceſſio à tribunis eſt. Nulla deinde dubitatio
fuit, quin omnes tribus legem abrogarent. anno
vigeſimo poſt abrogata eſt, quam lata. M. Porcius
conſul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſul poſteaquam abrogata eſt Oppia lex, exten
plo viginti quinque navibus longis, quarum quin
que ſociorum erant, ad Lunæ portum profectu
eodem exercitu convenire juſſo, & edicto p
oram maritimam miſſo, navibus omnis gener
contractis, ab Luna proficiſcens edixit, ut ad po
tum Pyrenæi ſequerentur. inde ſe frequenti claſ
ad hoſtes iturum. Prætervecti Liguſtinos monte
ſinumque Gallicum, ad diem quam edixerat, con
venerunt. inde Rhodam ventum: & præſidiun
Hiſpanorum, quod in caſtello erat, vi dejectum
Ab Rhoda ſecundo vento Emporias perventum
ibi copiæ omnes præter ſocios navales, in terran
9 expoſitæ. Iam tunc Emporiæ duo oppida erant
muro diviſa. Vnum Græci habebant à Phocæa
unde & Maſſilienſes oriundi: alterum Hiſpan
ſed Græcum oppidum in mare expoſitum, totun
orbem muri minus quadringentos paſſus paten
tem habebat: Hiſpanis retractior à mari trium
millium paſſuum in circuitu murus erat. Tertium
genus Romani coloni ab Divo Cæſare poſt devi
ctos Pompeii liberos adjecti. nunc in corpu
unum confuſi omnes; Hiſpanis prius, poſtremo
& Græcis in civitatem Romanam aſcitis. Mirare-
tur qui tum cerneret aperto mari ab altera parte,
ab altera Hiſpanis, tam fera & bellicoſa gente ob-
jectis, quæ res eos tutaretur. diſciplina erat cuſtos
infirmitatis, quam inter validiores optime timor
continet. Partem muri verſam in agros egregie
munitam habebant, una tantum in eam regionem
porta impoſita: cujus aſſiduus cuſtos ſemper ali-
quis ex magiſtratibus erat. nocte pars tertia civium
in muris excubabant: neque moris tantum aut
legis cauſſà, ſed quanta, ſi hoſtis ad portas eſſet,
obſervabant vigilias & circumibant cura. Hiſpa-
num neminem in urbem recipiebant. ne ipſi qui-
dem

em temere urbe excedebant. ad mare patebat mnibus exitus. porta ad Hiſpanorum oppidum erſa nunquam niſi frequentes, pars tertia ferè, cuis proxima nocte vigiliæ in muris fuerant, egreiebantur. Cauſſa exeundi hæc erat: commercio orum Hiſpani imprudentes maris gaudebant: nercarique & ipſi ea quæ externa navibus invecerentur, & agrorum exhibere fructus, volebant. ujus mutui uſus deſiderium ut Hiſpana urbs Græis pateret, faciebat. Erant etiam eo tutiores, quod ub umbra Romanæ amicitiæ latebant. quam ſiut minoribus viribus, quam Maſſilienſes, pari olebant fide. tunc quoque conſulem exercitumque comiter ac benigne acceperunt. Paucos ibi noratus dies Cato dum exploraret, ubi & quantæ hoſtium copiæ eſſent; ut ne mora quidem ſegnis ſſet, omne id tempus exercendis militibus conumpſit. Id erat fortè tempus anni, ut frumentum in areis haberent. itaque redemptoribus vetitis frumentum parare, ac Romam dimiſſis, Bellum, inquit, ſeipſum alet. Profectus ab Emporiis agros hoſtium urit, vaſtatque: omnia fuga & terrore complet. Eodem tempore M. Helvio deceden- 10
ti ex ulteriore Hiſpania cum præſidio ſex millium, dato ab Ap. Claudio prætore, Celtiberi agmine ingenti ad oppidum Illiturgi occurrunt. Viginti millia armatorum fuiſſe, Valerius ſcribit; duodecim millia ex iis cæſa; oppidum Illiturgi receptum, & puberes omnes interfectos. Inde ad caſtra Catonis Helvius pervenit. & quia tuta jam ab hoſtibus regio erat, præſidio in ulteriorem Hiſpaniam remiſſo, Romam eſt profectus, & ob rem feliciter geſtam ovans urbem eſt ingreſſus. Argenti infecti tulit in ærarium decem quatuor millia pondo ſeptingenta triginta duo: & ſignati bigatorum ſeptemdecem millia viginti tria; & Oſcenſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Oſcenſis argenti viginti millia quadringenta ſe
ginta octo. Cauſſa triumphi negandi ſenatui f
quod alieno auſpicio, & in aliena provincia,
gnaſſet. Ceterum biennio poſt redierat, qu
provincia ſucceſſori Q. Minucio tradita, ann
inſequentem retentus ibi longo & gravi mo
fuiſſet. itaque duobus modo menſibus ante H
vius ovans urbem eſt ingreſſus, quam ſucce
ejus Q. Minucius triumpharet. Hic quoque t
argenti pondo triginta quatuor millia octinge
bigatorum ſeptuaginta octo millia, & Oſcenſis
11 genti ducenta ſeptuaginta octo millia. In Hiſ
nia interim conſul haud procul Emporiis ca
habebat. Eo legati tres ab Illergetum regulo B
ſtage, in quibus unus filius erat, venerunt; q
rentes, caſtella ſua oppugnari; nec ſpem ullam e
reſiſtendi, niſi præſidium Romani miſiſſent. Q
na millia militum ſatis eſſe: nec hoſtes ſi tanta m
nus veniſſet, manſuros. Ad ea conſul, *Mov*
quidem vel periculo eorum vel metu dicere. Sed ſ
nequaquam tantum copiarum eſſe, ut quum mag
vis hoſtium haud procul abſit, cum qua mox ſig
collatis dimicandum ſibi indies exſpectet, dividen
exercitum, minuere tuto vires poſſet. Legati ubi h
audiverunt, flentes ad genua conſulis provolvu
tur. Orant, *Ne ſe in rebus tam trepidis deſerat. Q*
enim ſe, repulſos ab Romanis, ituros? nullos ſe
cios, nihil uſquam in terris aliud ſpei habere. P
tuiſſe ſe extra id periculum eſſe, ſi decedere fide,
conjurare cum cæteris voluiſſent. nullis minis, nu
terriculis ſe motos, ſperantes ſatis opis & auxilii ſ
in Romanis eſſe. Id ſi nullum ſit, ſi ſibi à conſule n
getur, Deos hominesque ſe teſtes facere, invitos
coactos ſe, ne eadem quæ Saguntini paſſi ſunt p
tiantur, defecturos: & cum cæteris potius Hiſpan
quam ſolos perituros eſſe. Et illo quidem die ſic ſi

reſpo

ſponſo dimiſſi. Conſulem nocte, quæ inſecuta 12
t, anceps cura agitare: nolle deſerere ſocios: nol-
minuere exercitum; quod aut moram ſibi ad
imicandum, aut in dimicando periculum afferre
oſſet. Stat ſententia, non minuere copias, ne quid
nterim hoſtes inferant ignominiæ: ſociis ſpem
ro re oſtentandam cenſet. Sæpe vana pro veris,
naxime in bello valuiſſe: & credentem ſe aliquid
uxilii habere, perinde atque haberet, ipſa fiducia
& ſperando atque audendo ſervatum. Poſtero die
gatis reſpondit, *Quamquam vereatur ne ſuas vi-
es, aliis eas commodando minuat; tamen illorum
temporis ac periculi magis quam ſui rationem ha-
ere. Denunciari militum parti tertiæ ex omnibus
ohortibus jubet, ut cibum, quem in naves impo-
ant, mature coquant.* Naveſque in diem tertium
xpediri juſſit. Duos ex legatis Biliſtagi atque Iler-
etibus nunciare ea jubet; filium reguli comiter
abendo & muneribus, apud ſe retinet. Legati
on ante profecti, quam impoſitos in naves mili-
es viderunt: id pro haud dubio jam nunciantes,
on ſuos modo, ſed etiam hoſtes fama Romani
uxilii adventantis impleverunt. Conſul ubi ſatis 13
quod in ſpeciem fuit, oſtentatum eſt, revocari ex
navibus milites jubet. ipſe quum jam id tempus
nni appeteret, quo geri res poſſent, caſtra hiberna
mille paſſuum ab Emporiis poſuit. inde per occa-
ſiones nunc hac parte, nunc illa, modico præſidio
caſtris relicto, prædatum milites in hoſtium agros
educebat. Nocte ferme proficiſcebantur, ut &
quam longiſſime à caſtris procederent, & inopi-
nantes opprimerent, & exercebat ea res novos mi-
lites, & hoſtium magna vis excipiebatur: nec jam
egredi extra munimenta caſtellorum audebant.
Vbi ſatis admodum & ſuorum & hoſtium ani-
mos eſt expertus, convocari tribunos præfectoſ-
que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

que & equites omnes & centuriones juſſit. *Tem*
pus, inquit, *quod ſæpe optaſtis, venit: quo vobis p*
teſtas fieret virtutem veſtram oſtendendi. Adh
prædonum magis quam bellantium militaſtis mor
nunc juſta pugna hoſtes cum hoſtibus conſeretis m
nus. non agros inde populari, ſed urbium opes hau
rire licebit. Patres noſtri, quum in Hiſpania Ca
thaginienſium, & imperatores ibi & exercitus e
ſent, ipſi nullum imperatorem, nullos in ea milit
haberent; tamen addere hoc in fœdere voluerunt
Vt imperii ſui Iberus fluvius eſſet finis. Nunc
quum duo prætores, quum conſul, quum tres exe
citus Romani Hiſpaniam obtineant, Carthaginie
ſium jam prope decem annis nemo in his provinci
ſit; imperium nobis citra Iberum amiſſum eſt. H
armis & virtute recuperetis oportet: & nationem
rebellantem magis temere, quam conſtanter bella
tem, jugum quo ſe exuit, accipere rurſus cogatis. I
hunc modum maxime adhortatus, pronuncia
ſe nocte ad caſtra hoſtium ducturum. ita ad co
14 pora curanda dimiſſi. Media nocte quum auſp
cio operam dediſſet, profectus, ut locum que
vellet, priuſquam hoſtes ſentirent, caperet; pra
ter caſtra hoſtium circumducit, & prima luce ac
inſtructa ſub ipſum vallum tres cohortes mitti
Mirantes barbari à tergo apparuiſſe Romanum
diſcurrere ipſi ad arma. interim conſul apud ſuo
Nuſquam, niſi in virtute ſpes eſt milites, inqui
& ego ſedulo ne eſſet feci. inter caſtra noſtra & n
medii hoſtes. ab tergo hoſtium ager eſt. quod pu
cherrimum, idem tutiſſimum eſt; in virtute ſpe
poſitam habere. Sub hæc cohortes recipi jubet, u
barbaros ſimulatione fugæ eliceret. Id quod cr
diderat, evenit. pertimuiſſe & cedere rati Roma
nos, porta erumpunt: & quantum inter caſtra ſu
& hoſtium aciem relictum erat, loci armatis con
plen

ent. Dum trepidant acie inſtruenda, conſul jam
ratis ordinatiſque omnibus, incompoſitos ag-
editur. equites primos ab utroque cornu in pu-
am educit. ſed in dextro extemplo pulſi, ceden-
ſque trepidi, etiam pediti terrorem intulêre.
uod ubi vidit conſul, duas cohortes delectas ab
xtro latere hoſtium circumduci jubet: & ab
rgo ſe oſtendere, prius quam concurrerent pe-
tum acies. is terror objectus hoſti, rem metu
omanorum equitum inclinatam æquavit. tamen
deo turbati erant dexteræ alæ equites peditesque,
quoſdam conſul manu ipſe reprehenderit, &
dverſos in hoſtem verterit. ita & quamdiu miſ-
libus pugnatum eſt, anceps pugna erat: & jam à
extra parte, unde terror & fuga cœperat, ægre
omanus reſtabat. A ſiniſtro cornu, & ab fronte
rgebantur barbari: & cohortes ab tergo inſtan-
es pavidi reſpiciebant. Vt emiſſis ſoliferreis fala-
icisq; gladios ſtrinxerunt, tum velut redintegrata
t pugna. non cæcis ictibus procul ex improviſo
ulnerabantur: ſed pede collato, tota in virtute
c viribus ſpes erat. Feſſos jam ſuos conſul ex ſe- 15
unda acie ſubſidiariis cohortibus in pugnam in-
uctis, accendit. nova acies facta. integri recenti-
us telis fatigatos adorti hoſtes primum acri im-
etu velut cuneo perculerunt: deinde diſſipatos
n fugam averterunt: effuſoque per agros curſu,
aſtra repetebantur. Vbi omnia fuga completa vi-
lit Cato; ipſe ad ſecundam legionem quæ in ſub-
idio poſita erat, equo revehitur: & ſigna præ ſe
erri, plenoque gradu ad caſtra hoſtium oppu-
gnanda ſuccedere jubet. ſi quis extra ordinem avi-
dius procurrit, & ipſe interequitans ſparo percu-
tit, & tribunos centurioneſque caſtigare jubet.
Iam caſtra hoſtium oppugnabantur: ſaxiſque &
ſudibus & omni genere telorum ſummoveban-
tur

tur à vallo Romani. ubi recens admota legio c
tum & oppugnantibus animus crevit, & infenſi
hoſtes pro vallo pugnabant. Conſul omnia ocu
perluſtrat, ut qua minima vi reſiſtitur, ea parte
rumpat. ad ſiniſtram portam infrequentes vid
eo ſecundæ legionis principes haſtatoſque ind
cit. Non ſuſtinuit impetum eorum ſtatio, q
portæ oppoſita erat. & cæteri, poſteaquam in
vallum hoſtes vident, ipſis caſtris exuti, ſigna
maque abjiciunt. cæduntur in portis ſuometi
agmine in arcto hærentes: ſecundani terga h
ſtium cædunt, cæteri caſtra diripiunt. Valerius A
tias ſupra quadraginta millia hoſtium cæſa eo
ſcribit. Cato ipſe haud ſane detrectator laudu
ſuarum, multos cæſos ait; numerum non ſcrib
16 Tria eo die laudabilia feciſſe putatur. unum, qu
circumducto exercitu, procul navibus ſuis caſtri
que, ubi ſpem niſi in virtute haberent, inter m
dios hoſteis prœlium commiſit: alterum, qu
cohortes ab tergo hoſtibus objecit: tertium, qu
ſecundam legionem, ceteris omnibus effuſis
ſequendos hoſteis pleno gradu ſub ſignis comp
ſitam, inſtructamque ſubire ad portam caſtroru
juſſit. Nihil deinde à victoria ceſſatum: quu
receptui ſigno dato ſuos ſpoliis onuſtos in caſt
reduxiſſet, paucis horis noctis ad quietem datis, a
prædandum in agros duxit. Effuſius, ut ſparſis h
ſtibus fuga, prædati ſunt. quæ res non minu
quam pugna pridie adverſa Emporitanos Hiſp
nos, accolaſque eorum in deditionem compuli
multi & aliarum civitatum, qui Emporias perfu
gerant, dediderunt ſe. quos omnes, appellatos b
nigne, vinoque & cibo curatos, domos dimiſi
Confeſtim inde caſtra movit: & quacumque in
cedebat agmen, legati dedentium civitates ſu
occurrebant. & quum Tarraconem venit, ja
omn

nnis cis Iberum Hiſpania perdomita erat, capti-
que & Romani, & ſociûm ac Latini nominis
riis caſibus in Hiſpania oppreſſi, donum con-
i à barbaris reducebantur. Fama deinde vulga-
r, conſulem in Turdetaniam exercitum ductu-
m, & ad devios montanos profecturum, etiam
ſo perlatum eſt. Ad hunc vanum, & ſine aucto-
ullo rumorem, Bergiſtanorum civitatis ſeptem
ſtella defecerunt. eos deducto exercitu conſul
ne memorando prœlio in poteſtatem redegit.
aud ita multo poſt iidem, regreſſo Tarraconem
nſule; priuſquam inde quoquam procederet,
fecerunt. Iterum ſubacti: ſed non eadem venia
ctis fuit. ſub corona veniêre omnes, ne ſæpius
cem ſolicitarent. Interim P. Manlius prætor, 17
ercitu vetere à Q. Minucio, cui ſucceſſerat, ac-
pto, adjuncto & Ap. Claudii Neronis ex ulte-
ore Hiſpania vetere item exercitu, in Turdeta-
iam proficiſcitur. Omnium Hiſpanorum maxi-
e imbelles habentur Turdetani. freti tamen mul-
tudine ſua obviam ierunt agmini Romano. E-
ues immiſſus turbavit extemplo aciem eorum.
edeſtre prœlium nullius ferme certaminis fuit.
nilites veteres periti hoſtium bellique, haud du-
iam pugnam fecerunt. Nec tamen ea pugna de-
ellatum eſt. decem millia Celtiberûm mercede
urduli conducunt, alieniſque armis parabant
ellum. Conſul interim, rebellione Bergiſtanorum
ctus, ceteras quoque civitates ratus per occaſio-
em idem facturas, arma omnibus cis Iberum
Hiſpanis ademit. quam rem adeo ægre paſſi, ut
nulti mortem ſibimetipſi conſciſcerent: ferox
ens nullam vitam rati ſine armis eſſe. Quod ubi
onſuli renunciatum eſt, ſenatores omnium civi-
atum ad ſe vocari juſſit, atque iis, *Non noſtra,* in-
quit, *magis, quam veſtra refert, vos non rebellare.*

ſiqui-

ſiquidem id majore Hiſpanorum malo, quam ex-
citus Romani labore, ſemper adhuc factum eſt.
ut ne fiat, uno modo arbitror caveri poſſe, ſi e-
ctum erit ne poſsitis rebellare. Volo id quam mo-
ſima via conſequi. vos quoque in ea re conſilio
adjuvate. Nullum libentius ſequar, quam q
voſmetipſi attuleritis. Tacentibus, ſpacium ſe
deliberandum dierum paucorum dare dixit. qu
revocati ſecundo quoque concilio tacuiſſent: u
die muris omnium dirutis, ad eos, qui nond
parebant, profectus, ut in quamque regionem
nerat, omnes, qui circa incolebant, populos in
ditionem accepit. Segeſticam tantum, gravem
que opulentam civitatem, vineis & pluteis ce
18 Eo majorem habebat difficultatem in ſubigen
hoſtibus, quam qui primi venerant in Hiſpania
quod ad illos tædio imperii Carthaginienſiu
Hiſpani deficiebant; huic ex uſurpata libertate
ſervitutem velut aſſerendi erant: & ita mota o
nia accepit, ut alii in armis eſſent, alii obſidio
ad defectionem cogerentur: nec, niſi in tempo
ſubventum foret, ultra ſuſtentaturi fuerint. S
in conſule ea vis animi atque ingenii fuit, ut o
nia maxima minimaque per ſe adiret atque a
ret: nec cogitaret modo imperaretque quæ in re
eſſent, ſed pleraque ipſe per ſe tranſigeret; nec
quemquam omnium gravius ſeveriuſque, qua
in ſemetipſum imperium exerceret; parſimo
& vigiliis & labore cum ultimis militum certar
nec quicquam in exercitu ſuo præcipui, præ
19 honorem atque imperium haberet. Difficilius b
lum in Turdetania prætori P. Manlio Celtibe
mercede exciti ab hoſtibus, ſicut ante dictum e
faciebant. itaque eo conſul, arceſſitus litteris præ
toris legiones duxit. Vbi eo venit (caſtra ſeparati
Celtiberi & Turdetani habebant) cum Turdet

r

his extemplo levia prœlia, incurſantes in ſtationes
eorum Romani facere: ſemperque victores ex
quamvis temere cœpto certamine abire. Ad Cel-
tiberos in colloquium tribunos militum ire con-
ſul, atque iis trium conditionum electionem ferre
jubet. Primam, ſi tranſire ad Romanos velint,
& duplex ſtipendium accipere, quam quantum
à Turdetanis pepigiſſent: alteram, ſi domos abire,
publica fide accepta, nihil eam rem noxæ futu-
ram, quod hoſtibus ſe Romanorum junxiſſent:
tertiam, ſi utique bellum placeat, diem locumque
conſtituant, ubi ſecum armis decernant. A Celti-
beris dies ad conſultandum petita. concilium im-
miſtis Turdetanis habitum magno cum tumultu:
eo minus decerni quicquam potuit. Quum incer-
tum, bellum an pax cum Celtiberis eſſet; com-
meatus tamen haud ſecus quam in pace, ex agris
caſtelliſque hoſtium Romani portabant: perinde
ſæpe munimenta eorum, velut communi pacto
commercio privatis induciis ingredientes. Conſul
ubi hoſtes ad pugnam elicere nequit: primum
prædatum ſub ſignis aliquot expeditas cohortes
in agrum integræ regionis ducit: deinde, audito,
Seguntiæ Celtiberûm omnes ſarcinas impedimen-
taque relicta, eo pergit ducere ad oppugnandum.
Poſteaquam nulla moventur re, perſoluto ſtipen-
dio, non ſuis modo, ſed etiam prætoris militi-
bus, relictoque omni exercitu in caſtris prætoriis,
ipſe cum ſeptem cohortibus ad Iberum eſt regreſ-
ſus. Ea iam exigua manu oppida aliquot cepit. de- 20
fecêre ad eum Sodetani, Auſetani, Sueſſetani.
Lacetanos, deviam & ſilveſtrem gentem, quum
inſita feritas continebat in armis: tum conſcien-
tia; dum conſul exercituſque Turdullo bello eſt
occupatus, depopulatorum ſubitis incurſionibus
ſociorum. Igitur ad oppidum eorum oppugnan-
dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dum conſul ducit, non Romanas modo coh
tes, ſed juventutem etiam merito infenſorum
ſociorum. Oppidum longum, in latitudin
haudquaquam tantundem patens habebant. q
dringentos inde ferme paſſus conſtituit ſigna.
delectarum cohortium ſtationem relinquens, pr
cepit eis, ne ſe ex eo loco ante moverent, qu
ipſe ad eos veniſſet. ceteras copias ad ulter
rem partem urbis circumducit. Maximum
omnibus auxiliis numerum Sueſſetanæ juven
tis habebat. eos ad murum oppugnandum ſu
ire jubet. Quorum ubi arma ſignaque Lace
ni cognovere; memores, quam ſæpe in ag
eorum impune perſultaſſent, quoties ipſos ſig
collatis fudiſſent, fugaſſentque; patefacta
pente porta, univerſi in eos erumpunt. Vix cl
morem eorum, nedum impetum Sueſſetani tu
re: quod poſteaquam, ſicut futurum ratus er
conſul fieri etiam vidit; equo citato ſubter m
rum hoſtium ad cohortes advehitur: atque eas
reptas, effuſis omnibus ad ſequendos Sueſſetano
qua ſilentium ac ſolitudo erat, in urbem induc
priuſque omnia cepit, quam ſe reciperent Lace
ni. mox ipſos nihil præter arma habentes in dec
21 tionem accepit. Confeſtim inde victor ad Ve
gium caſtrum ducit. receptaculum id maxim
prædonum erat: & inde incurſiones in agros p
catos provinciæ ejus fiebant. Transfugit inde
conſulem princeps Vergeſtanus: & purgare ſe
populares cœpit. Non eſſe in manu ipſis Re
publicam. prædones receptos totum ſuæ poteſt
tis id caſtrum feciſſe. Conſul eum domum redi
conficta aliqua probabili cur abfuiſſet cauſſa, ju
ſit. Quum ſe muros ſubiiſſe cerneret, intentoſq
prædones ad tuenda mœnia eſſe; tum uti cum ſu
factionis hominibus meminiſſet, arcem occupar

I

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Id uti præceperat, factum. Repente anceps terror, hinc muros aſcendentibus Romanis, illinc arce capta, barbaros circumvaſit. Hujus potitus loci conſul, eos qui arcem tenuerant, liberos eſſe cum cognatis, ſuaque habere juſſit: Vergeſtanos ceteros quæſtori ut venderet imperavit: de prædonibus ſupplicium ſumpſit. Pacata provincia, vectigalia magna inſtituit ex ferrariis argentariiſque, quibus tum inſtitutis locupletior indies provincia fuit. Ob has res geſtas in Hiſpania, ſupplicationem in triduum Patres decreverunt. Eadem æſta- 22
te alter conſul L. Valerius Flaccus in Gallia cum Bojorum manu propter Litanam ſilvam ſignis collatis ſecundo prœlio conflixit. Octo millia Gallorum cæſa traduntur: cæteri omiſſo bello in vicos ſuos atque agros dilapſi. Conſul reliquum æſtatis circa Padum Placentiæ & Cremonæ exercitum habuit, reſtituitque quæ in iis oppidis bello diruta fuerant. Quum hic ſtatus rerum in Italia Hiſpaniaque eſſet, T. Quintio in Græcia ita hibernis actis, ut exceptis Ætolis, quibus nec pro ſpe victoriæ præmia contigerant, nec diu quies placere poterat, univerſa Græcia ſimul pacis libertatiſque perfruens bonis, egregie ſtatu ſuo gauderet; nec magis in bello virtutem Romani ducis, quam in victoria temperantiam juſtitiamque & moderationem miraretur, ſenatusconſultum, quo bellum adverſus Nabin Lacedæmonium decretum erat, affertur. Quo lecto Quintius, conventu Corinthum omnium ſociarum civitatum legationibus in diem certam edicto, ubi frequentes undique principes convenerunt, ita ut ne Ætoli quidem abeſſent; tali oratione eſt uſus: *Bellum adverſus Philippum non magis communi animo conſilioque Romani & Græci geſſerunt, quam utrique ſuas cauſſas belli habuerunt. Nam & Romanorum*

amicitiam, nunc Carthaginienſes hoſtes eorum
vando, nunc hic ſociis noſtris oppugnandis viola
rat; & in vos talis fuit, ut nobis, etiamſi noſtrar
obliviſceremur injuriarum, veſtræ injuriæ ſatis
gna cauſſa belli fuerint. Hodierna conſultatio t
ex vobis pendet. Refero enim ad vos, utrum Arg
ſicut ſcitis ipſi, ab Nabide occupatos pati velitis
ditione ejus eſſe: an æquum cenſeatis nobiliſſim
vetuſtiſſimamque civitatem, in media Græcia
tam, repeti in libertatem, & eodem ſtatu, quo
teras urbes Peloponneſi & Græciæ eſſe. Hæc conſ
tatio, ut videtis, tota de re pertinente ad vos
Romanos nihil contingit, niſi quatenus liber
Græciæ unius civitatis ſervitus, non plenam nec
tegram gloriam eſſe ſinit. Ceterum ſi vos nec c
ejus civitatis, nec exemplum, nec periculum mov
ne ſerpat latius contagio ejus mali; nos æqui bo
que facimus. De hac re vos conſulo, ſtaturu
23 quod plures cenſueritis. Poſt orationem Rom
imperatoris, percenſeri aliorum ſententiæ cœp
ſunt. Quum legatus Athenienſium quantum p
terat gratiis agendis, Romanorum in Græci
merita extuliſſet, imploratos auxilium, adver
Philippum tuliſſe opem: non rogatos, ultro
verſus tyrannum Nabin offerre auxilium, in
gnatuſque eſſet, hæc tanta merita ſermonibus
men aliquorum carpi; futura calumniantiu
quum fateri potius præteritorum gratiam de
rent; apparebat inceſſi Ætolos. Igitur Alexan
princeps gentis invectus primum in Athenien
qui libertatis quondam duces & auctores, aſſ
tationis propriæ gratia communem cauſſam p
derent, queſtus deinde, Achæos Philippi quond
milites, poſtremum ab inclinata ejus fortuna tra
fugas, & Corinthum recepiſſe, & id agere, ut A
gos habeant: Ætolos, primos hoſtes Philippi, ſe

per ſocios Romanorum, pactos in fœdere ſuas urbes agroſque fore devicto Philippo, fraudari Echino & Pharſalo; inſimulavit fraudis Romanos, *Quod vano titulo libertatis oſtentato, Chalcidem & Demetriadem præſidiis tenerent: qui Philippo cunctanti deducere inde præſidia, objicere ſemper ſoliti ſunt: nunquam, donec Demetrias, Chalciſque, & Corinthus, tenerentur, liberam Græciam fore. Poſtremo, qui remanendi in Græcia retinendique exercitus, Argos & Nabin cauſſam facerent, deportarent legiones in Italiam. Ætolos polliceri, aut conditionibus & voluntate ſua Nabin præſidium Argis deducturum, aut vi atque armis coacturos in poteſtate conſentientis Græciæ eſſe.* Hæc vaniloquentia pri- 24
mum Ariſtænum prætorem Achæorum excitavit. *Ne iſtuc,* inquit, *Iupiter Optimus Maximus ſirit, Iunoque regina: cujus in tutela Argi ſunt, ut illa civitas inter tyrannum Lacedæmonium & latrones Ætolos præmium ſit poſita in eo diſcrimine, ut miſerius à nobis recipiatur, quam ab illo capta eſt. Mare interjectum ab iſtis prædonibus non tuetur nos, T. Quinti. Quid, ſi in media Peloponneſo arcem ſibi fecerint, futurum nobis eſt? Linguam tantum Græcorum habent, ſicut ſpeciem hominum. Moribus ritibuſque efferatioribus quam ulli barbari, immanes belluæ vivunt. Itaque vos rogamus, Romani, ut & ab Nabide Argos recuperetis; & ita res Græciæ conſtituatis, ut ab latrocinio quoque Ætolorum ſatis pacata hæc relinquatis.* Romanus cunctis undique increpantibus Ætolos, *reſponſurum ſe fuiſſe iis dixit, niſi ita infenſos omneis in eos videret, ut ſedandi potius, quam irritandi eſſent. Contentum itaque opinione ea, quæ de Romanis Ætoliſque eſſet, referre ſe dixit, quid de Nabidis bello placeret, niſi redderet Achæis Argos?* Quum omnes bellum decreſſent; auxilia ut pro viribus ſuis quæ-

que civitates mitterent, eſt hortatus. Ad Ætolo legatum etiam miſit: magis ut nudaret animos, i quod evenit, quam ſpe impetrari poſſe. Tribun militum, ut exercitum ab Elatia arceſſerent, imperavit. Per eoſdem dies & Antiochi legatis de ſocietate agentibus reſpondit, Nihil ſe abſentibu decem legatis ſententiæ habere. Romam eundu ad ſenatum iis eſſe. Ipſe copias eductas ab Elati ducere Argos pergit. atque ei circa Cleonas Ar ſtænus prætor cum decem millibus Achæorum equitibus mille occurrit: & haud procul inde junctis exercitibus poſuerunt caſtra. Poſtero die i campum Argivorum deſcenderunt: & quatuo fere millia ab Argis locum caſtris capiunt. Præfctus præſidio Laconum erat Pythagoras; gen idem tyranni, & uxoris ejus frater: qui ſub adventum Romanorum & utraſque arces (nam dua habent Argi) & loca alia quæ aut opportuna, au ſuſpecta erant, validis præſidiis firmavit. ſed inter agenda hæc, pavorem injectum adventu Romanorum diſſimulare haudquaquam poterat: & ad externum terrorem, inteſtina etiam ſeditio acceſſit. Damocles erat Argivus, adoleſcens major animi quam conſilii: qui primò, jurejurando interpoſito, de præſidio expellendo cum idone collocutus, dum vires adjicere conjurationi ſtudet, incautior fidei æſtimator fuit. Colloquentem eum cum ſuis ſatelles à præfecto miſſus quum adcerſeret, ſenſit proditum conſilium eſſe: hortatu que conjuratos qui aderant, ut potius quam extorti morerentur, arma ſecum caperent: atque i cum paucis in forum ire pergit. clamitans, ut qu ſalvam Rempublicam vellent, auctorem & ducem ſe libertatis ſequerentur. Haud ſane mov quemquam, quia nihil uſquam ſpei propinqua nedum ſatis firmi præſidii cernebant. Hæc vocif

rantem

rantem eum Lacedæmonii, circumventum cum
ſuis interfecerunt. comprehenſi deinde quidam &
alii: ex iis occiſi plures, pauci in cuſtodiam conje-
cti. multi proxima nocte funibus per murum de-
miſſi ad Romanos transfugerunt. Quintius affir- 26
mantibus iis, ſi ad portas Romanus exercitus fuiſ-
ſet, non ſine effectu futurum eum motum fuiſſe;
& ſi propius caſtra admoverentur, non quieturos
Argivos; miſit expeditos pedites equiteſque, qui
circa Cylarabin (gymnaſium id eſt minus trecen-
tos paſſus ab urbe) cum erumpentibus à porta La-
cedæmoniis prœlium commiſerunt, atque eos
haud magno certamine compulerunt in urbem.
& caſtra eo ipſo loco, ubi pugnatum erat, impe-
rator Romanus poſuit. Diem inde unum in ſpe-
culis fuit, ſi quid novi motus oriretur. poſtea-
quam oppreſſam metu civitatem vidit, advocat
concilium de oppugnandis Argis. Omnium prin-
cipum Græciæ, præter Ariſtænum, eadem ſenten-
tia erat; quum cauſſa belli non alia eſſet, inde po-
tiſſimum ordiendum bellum. Quintio id nequa-
quam placebat, ſed Ariſtænum contra omnium
conſenſum diſſerentem, cum haud dubia appro-
batione audivit. & ipſe adjecit, *quum pro Argivis*
adverſus tyrannum bellum ſuſceptum ſit, quid mi-
nus conveniens eſſe, quam omiſſo hoſte Argos oppu-
gnari? Se vero caput belli Lacedæmonem & tyran-
num petiturum. Et dimiſſo concilio, frumentatum
expeditas cohortes miſit. Quod maturi erat circa,
demeſſum & convectum eſt. viride, ne hoſtes
mox haberent, protritum & corruptum. Caſtra
deinde movit, & Parthenio monte ſuperato, præ-
ter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra. ibi
priuſquam hoſtium intraret agrum, ſociorum
auxilia exſpectavit. Venerunt Macedones à Phi-
lippo mille quingenti, & Theſſalorum equites qua-

dringenti. nec jam auxilia, quorum affatim erat
ſed commeatus finitimis urbibus imperati mora
bantur Romanum. Navales quoque magnæ co
piæ conveniebant. Iam ab Leucade L. Quintiu
cum quadraginta navibus venerat: jam Rhodia
decem & octo tectæ naves: jam Eumenes rex cir
ca Cycladas inſulas erat cum decem tectis navi
bus, triginta lembis, miſtiſque aliis minoris for
mæ navigiis. ipſorum quoque Lacedæmonio
rum exules permulti tyrannorum injuria pulſi
ſpe recuperandæ patriæ in caſtra Romana conve
nerant. Multi autem erant jam per aliquot ætates
ex quo tyranni tenebant Lacedæmonem, alii ab
aliis pulſi. Princeps erat exulum Ageſipolis, cuju
jure gentis regnum Lacedæmone erat: pulſus in
fans ab Lycurgo tyranno poſt mortem Cleome
nis, qui primus tyrannus Lacedæmone fuit.

27 Quum terra marique tantum belli circumſtare
tyrannum, & prope nulla ſpes eſſet vires ſuas ho
ſtiumque æſtimanti, non tamen omiſit bellum
ſed & à Creta mille delectos juventutis eorum ex
civit, quum mille jam haberet: & tria millia mer
cenariorum militum, decem millia popularium
cum caſtellanis agreſtibus in armis habuit: & foſ
ſa valloque urbem communivit. & ne quid inte
ſtini motus oriretur, metu & acerbitate pœna
rum tenebat animos. Quoniam ut ſalvum vellen
tyrannum, ſperare non poterat, quum ſuſpecto
quoſdam civium haberet; eductis in campum
omnibus copiis, (Dromon ipſi vocant) poſiti
armis ad concionem vocari juſſit Lacedæmonios
atque eorum concioni ſatellites armatos circum
dedit. & pauca præfatus, *Cur ſibi omnia timent*
caventique ignoſcendum in tali tempore foret: &
ipſorum referre, ſi quos ſuſpectos ſtatus præſens re
rum faceret, prohiberi potius ne quid moliri poſſint

quam

quam puniri molientes. Itaque quoſdam ſe in cuſtodia habiturum, donec ea quæ inſtet tempeſtas prætereat. Hoſtibus repulſis (à quibus, ſi modo proditio inteſtina ſatis caveatur, minus periculi eſſe) exemplo eos emiſſurum. Sub hæc citari nomina octoginta ferme principum juventutis juſſit. atque eos ut quiſque ad nomen reſponderat, in cuſtodiam tradidit: nocte inſequenti omnes interfecti. Ilotarum deinde quidam (hi ſunt jam inde antiquitus caſtellani, agreſte genus) transfugere voluiſſe inſimulati, per omnes vicos ſub verberibus acti necantur. hoc terrore obſtupuerant multitudinis animi ab omni conatu novorum conſiliorum. Intra munitiones copias continebat, nec parem ſe ratus, ſi dimicare acie vellet: & urbem relinquere tam ſuſpenſis & incertis omnium animis metuens. Quintius ſatis jam omnibus paratis profe- 28
ctus ab ſtativis, die altero ad Sellaſiam ſuper Oenunta fluvium pervenit: quo in loco Antigonus, Macedonum rex, cum Cleomene Lacedæmoniorum tyranno, ſignis collatis dimicaſſe dicebatur. inde, quum audiſſet aſcenſum difficilis & arctæ viæ eſſe, brevi per monteis circuitu præmiſſis qui munirent viam, lato ſatis & patenti limite ad Eurotam amnem ſub ipſis prope fluentem mœnibus, pervenit. ubi caſtra metantes Romanos, Quintiumque ipſum cum equitibus atque expeditis prægreſſum auxiliares tyranni adorti, in terrorem ac tumultum conjecerunt; nihil tale exſpectantes: quia nemo his obvius toto itinere fuerat, ac veluti pacato agro tranſierant. Aliquamdiu peditibus equites, equitibus pedites vocantibus, quum in ſe cuique minimum fiduciæ eſſet, trepidatum eſt. tandem ſigna legionum ſupervenerunt: & quum primi agminis cohortes inductæ in prœlium eſſent; qui modo terrori fuerant, trepidantes

in urbem compulſi ſunt. Romani quum tant
à muro receſſiſſent, ut extra ictum teli eſſent, ac
directa pauliſper ſteterunt. Poſteaquam nemo h
ſtium contra exibat; redierunt in caſtra. Poſte
die Quintius prope flumen præter urbem ſub ip
Menelaii montis radices ducere copias inſtruc
pergit. primæ legionariæ cohortes ibant: levis a
matura & equites agmen cogebant. Nabis int
murum inſtructos paratoſque ſub ſignis habeb
mercenarios milites, in quibus omnis fiducia er
ut ab tergo hoſtem aggrederetur. poſteaquam e
tremum agmen præteriit, tum ab oppido, eode
quo pridie eruperant tumultu, pluribus ſimul l
cis erumpunt. Ap. Claudius agmen cogebat: q
ad id quod futurum erat, ne inopinatum accid
ret, præparatis ſuorum animis; ſigna extemplo co
vertit, totumque in hoſtem agmen circumeg
Itaque velut rectæ acies concurriſſent, juſtum al
quamdiu prœlium fuit. tandem Nabidis milit
in fugam inclinarunt. quæ minus infida ac trepi
fuiſſet; ni Achæi locorum prudentes inſtitiſſe
hi & cædem ingentem ediderunt, & diſperſos pa
ſim fuga pleroſq; armis exuerunt. Quintius pro
Amyclas poſuit caſtra. inde quum perpopulat
omnia circumjecta urbi frequentis & amœni ag
loca eſſet, nullo jam hoſtium porta excedent
movit caſtra ad flumen Eurotam. inde valle
Taygeto ſubjectam, agroſque ad mare pertinent
29 evaſtat. Eodem fere tempore L. Quintius mari
mæ oræ oppida, partim voluntate, partim me
aut vi recepit. certior deinde factus, Gyttheum o
pidum, omnium maritimarum rerum Lacedæm
niis receptaculum eſſe; nec procul à mari caſt
Romana abeſſe; omnibus id copiis aggredi conſt
tuit. Erat eo tempore valida urbs, & multitudi
civium incolarumque, & omni bellico appara
inſtru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

inſtructa. In tempore Quintio rem haud facilem aggredienti, rex Eumenes & claſſis Rhodiorum ſupervenerunt. ingens multitudo navalium ſociorum è tribus contracta claſſibus intra paucos dies omnia, quæ ad oppugnationem urbis terra marique munitæ facienda opera erant, effecit. Iam teſtudinibus admotis murus ſubruebatur: jam arietibus quatiebatur. Itaque una crebris ictibus everſa eſt turris; quodque circa muri erat, caſu ejus proſtratum: & Romani ſimul à porta, unde aditus planior erat, ut diſtenderent ab apertiore loco hoſtes; ſimul per patefactum ruina iter irrumpere conabantur. nec multum abfuit, quin qua intenderant, penetrarent. ſed tardavit impetum eorum ſpes objecta dedendæ urbis, mox deinde eadem turbata. Dexagoridas & Gorgopas pari imperio præerant urbi. Dexagoridas miſerat nuncium ad legatum Romanum, traditurus urbem. & quum ad eam rem tempus & ratio conveniſſet, à Gorgopa proditor interficitur. intentiùſque ab uno urbs defendebatur: & difficilior facta oppugnatio erat, ni T. Quintius cum quatuor millibus delectorum militum ſuperveniſſet. Is quum ſupercilio haud procul diſtantis tumuli ab urbe inſtructam aciem oſtendiſſet, & ex altera parte L. Quintius ab operibus ſuis terra marique inſtaret; tum vero deſperatio Gorgopam quoque coegit id conſilii, quod in altero morte vindicaverat, capere. & pactus ut abducere inde milites, quos præſidii cauſſa habebat, liceret, tradidit Quintio urbem. Priuſquam Gytheum traderetur, Pythagoras præfectus Argis relictis, tradita cuſtodia urbis Timocrati Pellenenſi, cum mille mercenariis militibus, & duobus millibus Argivorum, Lacedæmonem ad
Nabin venit. Nabis ſicut primo adventu Romanæ 30
claſſis, & traditione oppidorum maritimæ oræ

conterritus erat, ſic parva ſpe quum acquieviſſ
Gyttheo ab ſuis retento; poſteaquam id quoq; t
ditum Romanis audivit eſſe; quum ab terra, om
bus circa hoſtium, nihil ſpei eſſet; à mari quoq; t
to ſe intercluſum; cedendum fortunæ ratus, cad
ceatorem primum in caſtra miſit ad explorand
ſi paterentur legatos ad ſe mitti. qua impetrata
Pythagoras ad imperatorẽ venit, nullis aliis ma
datis, quam ut tyranno colloqui cum imperat
liceat. Concilio advocato, quum omnes, dand
colloquium cenſuiſſent; dies locuſque conſtituit
In mediæ regionis tumulos modicis copiis
quentibus quum veniſſent, relictis ibi in ſtatio
conſpecta utrimq; cohortibus, Nabis cum delec
cuſtodidus corporis, Quintius cum fratre & Eu
ne rege, & Soſilao Rhodio, & Ariſtæno Acha
31 rum prætore, tribuniſq; militum paucis deſcend
Ibi permiſſo, ut, ſeu dicere prius, ſeu, audire m
let, ita cœpit tyrannus. *Si ipſe per me T. Quin*
voſq́, qui adeſtis, cauſam excogitare, cur mihi aut
dixiſſetis bellum, aut inferretis, poſſem; tacitus eve
tum fortunæ meæ exſpectaſſem. nunc imperare a
mo nequivi, quin priuſquam perirem, cur peritu
eſſem ſcirem. Et, hercule, ſi tales eſſetis, quales
Carthaginienſes fama eſt, apud quos nihil ſocieta
fides ſancti haberet; in me quoque vobis quid facere
minus penſi eſſe, non mirarer. Nunc, cum vos
tueor, Romanos eſſe video, qui rerum divinarum f
dera, humanarum fidem ſocialem ſanctiſſimam h
beatis. Quum me ipſe reſpexi, eum eſſe ſpero, cui
publice, ſicut ceteris Lacedæmoniis, vobiſcum vet
ſtiſſimum fœdus ſit; & meo nomine privatim am
citia ac ſocietas, nuper Philippi bello renovata.
enim ego eam violavi & everti, quod Argivorum
vitatem teneo. Quomodo hoc tuear? Re, an te
pore? Res mihi duplicem defenſionem præbet. na
& ip

& ipſis vocantibus ac tradentibus urbem eam accepi, non occupavi. & accepi, quum Philippi partium, non in veſtra ſocietate eſſet. Tempus autem eo me liberat, quod quum jam Argos haberem, ſocietas mihi vobiſcum convênit: & ut vobis mitterem ad bellum auxilia, non ut Argis præſidium deducerem, pepigiſtis. At, hercle, in ea controverſia, quæ de Argis eſt, ſuperior ſum; & æquitate rei, quod non veſtram urbem, ſed hoſtium: quod volentem, non vi coactam accepi: & veſtra confeſſione, quod in conditionibus ſocietatis mihi Argos reliquiſtis. Ceterum nomen tyranni & facta me premunt, quod ſervos ad libertatem voco, quod in agros inopem plebem deduco. De nomine hoc reſpondere poſſum: me qualiſcumque ſum, eundem eſſe, qui fui quum tu ipſe mecum T. Quinti ſocietatem pepigiſti. Tum me regem appellari a vobis memini: nunc tyrannum vocari video. Itaque ſi ego nomen imperii mutaſſem, mihi meæ inconſtantiæ; quum vos mutetis, vobis veſtræ reddenda ratio eſt. Quod ad multitudinem ſervis liberandis auctam, & egentibus diviſum agrum attinet; poſſum quidem & in hoc me jure temporis tutari. Iam feceram hæc, qualiacumque ſunt, quum ſocietatem mecum pepigiſtis, & auxilia in bello adverſum Philippum accepiſtis. Sed ſi nunc ea feciſſem, non dico, quid in eo vos læſiſſem, aut veſtram amicitiam violaſſem: ſed illud, me more atque inſtituto majorum feciſſe. Nolite ad veſtras leges atque inſtituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt. Nihil comparare ſingula neceſſe eſt. vos à cenſu equitem, à cenſu peditem legitis: & paucos excellere opibus, plebem ſubjectam eſſe illis vultis. Noſter legumlator non in paucorum manu Rempublicam eſſe voluit, quem vos ſenatum appellatis: nec excellere unum aut alterum ordinem in civitate: ſed per æquationem fortunæ ac dignitatis fore credidit,

dit, ut multi eſſent, qui arma pro patria ferren
Pluribus me peregiſſe, quam pro patriæ ſermone br
vitatis, fateor. Et breviter peroratum eſſe potui
Nihil me, poſteaquam vobiſcum amicitiam inſt
32 *tui, cur ejus vos pœniteret, commiſiſſe.* Ad hæc im
perator Romanus: *Amicitia & ſocietas nobis nu*
tecum, ſed cum Pelope rege Lacedæmoniorum ju
ac legitimo facta eſt. Cujus jus tyranni quoque, q
poſtea per vim tenuerunt Lacedæmone imperiu
(quia nos bella nunc Punica, nunc Gallica, nun
alia ex aliis occupaverant) uſurparunt; ſicut t
quoque hoc Macedonico bello feciſti. Nam qu
minus conveniret, quam nos qui pro libertate Gr
ciæ adverſus Philippum gereremus bellum, cum ty
ranno inſtituere amicitiam? & tyranno, quam q
umquam, ſæviſſimo & violentiſſimo in ſuos? No
bis vero, etiam ſi Argos nec cepiſſes per fraudem n
teneres; liberantibus omnem Græciam, Lacedæmo
quoque vindicanda in antiquam libertatem erat
atque in leges ſuas: quarum modo, tamquam æmu
lus Lycurgi, mentionem feciſti. An ut ab Iaſſo &
Bargilis præſidia Philippi deducantur, curæ erit no
bis: Argos & Lacedæmonem, duas clariſſimas urbes
lumina quondam Græciæ, ſub pedibus tuis relinque
mus: quæ titulum nobis liberatæ Græciæ ſervientes
deforment? At enim cum Philippo Argivi ſenſe
runt. Remittimus hoc tibi, ne noſtram vicem iraſca
ris. Satis compertum habemus, duorum, aut ſum
mum trium in ea re, non civitatis culpam eſſe: tam
hercle, quam in te tuoque præſidio arceſſendo acci
piendoque in arcem, nihil ſit publico conſilio actum.
Theſſalos, & Phocenſes, & Locrenſes, conſenſu om-
nium ſcimus partium Philippi fuiſſe. tamen quum
ceteram liberaverimus Græciam, quid tandem cen-
ſes in Argivis, qui inſontes publici conſilii ſint, fa-
cturos? Servorum ad libertatem vocatorum, &

egenti-

gentibus hominibus agri diviſi crimina tibi objici icebas. non quidem nec ipſa mediocria: ſed quid ſta ſunt præ iis quæ à te tuiſque quotidie alia ſuper lia facinora eduntur? Exhibe liberam concionem el Argis, vel Lacedæmone, ſi audire juvat vera dominationis impotentiſſimæ crimina. Vt omnia alia etuſtiora omittam, quam cædem Argis Pythagoras ſte gener tuus pene in oculis meis edidit? quam tu pſe, quum jam prope in finibus Lacedæmoniorum ſſem? Agedum, quos in concione comprehenſos, omibus audientibus civibus tuis, in cuſtodia te habiurum eſſe pronunciaſti; jube vinctos produci, ut niſeri parentes, quos falſò lugent, vivere ſciant. At nim ut jam ita ſint hæc, quid ad vos Romani? Hoc u dicas liberantibus Græciam? hoc iis, qui ut libeare poſſent, mare trajecerunt, terra marique geſſeunt bellum? Vos tamen, inquis, veſtramque amiitiam ac ſocietatem proprie non violavi. Quoties is te id arguam feciſſe? Sed nolo pluribus: ſummam rem complectar. Quibus igitur amicitia violatur? Nempe his duabus rebus maxime, ſi ſocios meos pro hoſtibus habeas: ſi cum hoſtibus te conjungas. Vtrum non à te factum eſt? nam & Meſſenem uno atque eodem jure fœderis, quo & Lacedæmonem in amicitiam noſtram acceptam, ſocius ipſe ſociam nobis urbem vi atque armis cepiſti: & cum Philippo hoſte noſtro, non ſocietatem ſolum, ſed, ſi Diis placet, affinitatem etiam per Philoclem præfectum ejus pepigiſti: & bellum adverſum nos gerens, mare circa Maleam infeſtum navibus piraticis feciſti: & plures prope cives Romanos, quam Philippus, cepiſti atque occidiſti: tutiorque Macedoniæ ora, quam promontorium Maleæ commeatus ad exercitus noſtros portantibus navibus fuit. Proinde parce ſis fidem ac jura ſocietatis jactare: & omiſſa populari oratione, tamquam tyrannus & hoſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

33 *ſtis loquere.* Sub hæc Ariſtænus, nunc monere N
bin, nunc etiam orare, Vt dum liceret, dum oc
ſio eſſet, ſibi, ac fortunis ſuis conſuleret. Refe
deinde nominatim tyrannos civitatum finitin
rum cœpit: qui depoſito imperio, reſtitutaque
bertate ſuis, non tutam modo, ſed etiam hono
tam inter cives ſenectutem egiſſent. His di
invicem, auditiſque, nox prope diremit col
quium. Poſtero die Nabis Argis ſe cedere ac ded
cere præſidium, quando ita Romanis placeret,
captivos & perfugas redditurum dixit. Aliu
quid poſtularent, ſcriptum ut ederent petiit,
deliberare cum amicis poſſet. Ita & tyranno
conſultandum tempus datum eſt: & Quint
ſociorum etiam principibus adhibitis, hab
concilium. Maximæ partis ſententia erat, *Per
verandum in bello eſſe, & tollendum tyrannu
numquam aliter tutam libertatem Græciæ fore. S
tius multo fuiſſe, non moveri bellum adverſus eu
quam omitti motum. & ipſum velut comproba
dominatione firmiorem futurum; auctore inju
imperii aſſumpto populo Romano. & exemplo mu
tos in aliis civitatibus ad inſidiandum libertati
vium ſuorum incitaturum.* Ipſius imperatoris an
mus ad pacem inclinatior erat. videbat enim
compulſo intra mœnia hoſte, nihil præter ob
dionem reſtare. Eam autem fore diuturnam. *N
enim Gyttheum, quod ipſum tamen traditum, n
expugnatum eſſet, ſed Lacedæmonem validiſſima
urbem viris armiſque oppugnaturos. Vnam ſpe
fuiſſe, ſi qua admoventibus exercitum diſſenſio i
ter ipſos ac ſeditio excitari poſſet. quum ſigna por
prope inferri cernerent, neminem ſe moviſſe. A
jiciebat &, cum Antiocho infidam pacem, Villiu
legatum inde redeuntem nunciare: multo majorib
quam ante, terreſtribus navalibuſque copiis in E*

ropa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

*pam eum tranſiſſe. Si occupaſſet obſidio Lacedæ-
monis exercitum, quibus aliis copiis adverſus regem
tam validum ac potentem bellum geſturos?* Hæc
propalam dicebat: illa tacita ſuberat cura, ne no-
vus conſul Græciam provinciam ſortiretur, &
inchoati belli victoria ſucceſſori tradenda eſſet.
Quum adverſus tendendo nihil moveret ſocios; 34
ſimulando ſe tranſire in eorum ſententiam, omnes
in aſſenſum conſilii ſui traduxit. *Bene vertat!* in-
quit, *obſideamus Lacedæmonem, quando ita placet.
Ceterum quum res tam lenta, quam ipſi ſcitis, oppu-
gnatio urbium ſit, & obſidentibus prius ſæpe quam
obſeſſis tædium afferat; jam nunc hoc ita proponere
vos animis oportet; hibernandum circa Lacedæmo-
nis mœnia eſſe. Quæ mora ſi laborem tantum ac pe-
riculum haberet, ut & animis & corporibus ad ſu-
ſtinenda ea parati eſſetis, hortarer vos. Nunc im-
penſa quoque magna eget in opera, in machinatio-
nes, & tormenta, quibus tanta urbs oppugnanda
eſt; in commeatus nobis vobiſque in hiemem expe-
diendos. Itaque ne aut repente trepidetis, aut rem
inchoatam turpiter deſtituatis, ſcribendum ante ve-
ſtris civitatibus cenſeo, explorandumque, quid quæ-
que animi, quid virium habeat. Auxiliorum ſatis
ſuperque habeo: ſed quo plures ſumus, pluribus rebus
egebimus. Nihil jam præter nudum ſolum ager ho-
ſtium habet. Ad hoc hiems accedit, ad comportan-
dum ex longinquo difficilis.* Hæc oratio primum
animos omnium ad reſpicienda cuique domeſtica
mala convertit; ſegnitiem, invidiam & obtrecta-
tionem domi manentium adverſus militantes: li-
bertatem difficilem ad conſenſum, inopiam publi-
cam, malignitatem conferendi ex privato. Ver-
ſis itaque ſubito voluntatibus, facere quod è Re-
publica populi Romani, ſociorumque eſſe crede-
ret, imperatori permiſerunt. Inde Quintius adhi-
bitis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

bitis legatis tantum tribuniſque militum, co
ditiones, in quas cum tyranno pax fieret, h
conſcripſit. *Sex menſium induciæ ut eſſent N*
bidi Romaniſque, & Eumeni regi, & Rhodi
Legatos extemplo mitterent Romam, T. Qui
tius & Nabis, ut pax ex auctoritate ſenatus co
firmaretur. Ex qua die ſcriptæ conditiones pa
editæ Nabidi forent, ea dies ut induciarum pri
cipium eſſet: & ut ex ea die intra decimum die
ab Argis ceteriſque oppidis, quæ in Argivoru
agris eſſent, præſidia omnia deducerentur: v
cuaque & libera traderentur Romanis. ne qu
inde mancipium regium publicumve aut priv
tum educeretur; & ſi qua ante educta forent, d
minis recte reſtituerentur. Naves, quas civita
tibus maritimis ademiſſet, redderet: neve ipſe na
vem ullam, præter duos lembos, qui non plu
quam ſexdecim remis agerentur, haberet. Pe
fugas captivos omnibus ſociis populi Romani civi
tatibus redderet, & Meſſeniis omnia quæ compa
rerent, quæque domini cognoſcerent. Exulibus quo
que Lacedæmoniis liberos & conjuges reſtitueret
quæ earum viros ſequi voluiſſent: invita ne qu
exulis comes eſſet. Mercenariorum militum Nabi
dis, qui aut in civitates ſuas, aut ad Romanos tranſ
iiſſent, iis res ſuæ omnes recte redderentur. In Cre
ta inſula ne quam urbem haberet: quas habuiſſet
redderet Romanis. Ne quam ſocietatem cum ull
Cretenſium, aut quoquam alio inſtitueret, neu bel
lum gereret. Civitatibus omnibus quas ipſe reſtituiſ
ſet, quæque ſe ſuaque in fidem ac ditionem popul
Romani tradidiſſent, omnia præſidia deduceret: ſe
que ipſe ſuoſque ab his abſtineret. Ne quod oppidum,
ne quod caſtellum in ſuo alienove agro conderet. Ob
ſides ea ita futura, daret quinque, quos imperato
ri Romano placuiſſet. filium in his ſuum, & ta

lenta

tæ centum argenti in præſenti, & quinquaginta
lenta in ſingulos annos per annos octo. Hæc con- 35
ipta, caſtris propius urbem motis, Lacedæmo-
m mittuntur. nec ſanè quicquam eorum ſatis
acebat tyranno: niſi quod præter ſpem, redu-
ndorum exulum mentio nulla facta erat. maxi-
è autem omnium ea res offendebat, quod & na-
s & maritimæ civitates ademptæ erant. Fuerat
tem ei magno fructui mare, omnem oram à
alea prædatoriis navibus infeſtam habenti. ju-
entutem præterea civitatum earum ad ſupple-
entum longe optimi generis militum habebat.
as conditiones, quamquam ipſe in ſecreto vo-
taverat cum amicis, vulgo tamen omnes fama
rebant; vanis, ut ad ceteram fidem, ſic ad ſecre-
tegenda, ſatellitum regiorum ingeniis. Non tam
mnia univerſi, quam ea quæ ad quemque per-
nerent, ſinguli carpebant. qui exulum conjuges
matrimonio habebant, aut ex bonis eorum ali-
uid poſſederant; tamquam amiſſuri, non redditu-
,indignabantur. ſervis liberatis à tyranno non
rita modo futura libertas, ſed multo fœdior
uam fuiſſet ante, ſervitus, redeuntibus in irato-
um dominorum poteſtatem, ante oculos obver-
abatur. mercenarii milites & precia militiæ ca-
ura in pace ægre ferebant, & reditum ſibi nul-
um eſſe in civitates videbant; infenſas non tyran-
is magis, quam ſatellitibus eorum. Hæc inter ſe 36
rimo in circulis ſerentes fremere: deinde ad arma
ubito diſcurrerunt. Quo tumultu quum per ſe ſa-
is irritatam multitudinem cerneret tyrannus,
concionem advocari juſſit. ibi quum ea quæ im-
erarentur ab Romanis, expoſuiſſet, & graviora
tque indigniora quædam falſo affinxiſſet, & ad
ſingula nunc ab univerſis, nunc à partibus con-
cionis acclamaretur; interrogavit, Quid ſe reſpon-
dere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dere ad ea, aut quid facere vellent? Prope una vo
ce omnes, Nihil reſpondere, bellum geri juſſerun
& pro ſe quiſque, qualia multitudo ſolet, bonu
animum habere, & bene ſperare jubentes, fort
fortunam adjuvare, ajebant. His vocibus incitatu
tyrannus, & Antiochum Ætoloſque adjuturo
pronunciat: & ſibi ad obſidionem ſuſtinendar
copiarum affatim eſſe. Exciderat pacis mentio e
omnium animis; & in ſtationes non ultra quietu
ri diſcurrunt. Paucorum laceſſentium excurſio, &
emiſſa jacula extemplo Romanis dubitationem
quin bellandum eſſet, exemerunt. Levia inde prœ
lia per quatriduum primum ſine ullo ſatis cert
eventu commiſſa. quinto die prope juſta pugn
adeo paventes in oppidum Lacedæmonii com
pulſi ſunt, ut quidam milites Romani terga fu
gientium cædentes per intermiſſa, ut tunc erant
37 mœnia urbem intrarint. Et tunc quidem Quin
tius ſatis eo terrore coercitis excurſionibus ho
ſtium nihil præter ipſius oppugnationem urbis ſu
pereſſe ratus; miſſis qui omnes navales ſocios a
Gyttheo arceſſerent, ipſe interim cum tribunis mi
litum ad viſendum urbis ſitum mœnia circum
vehitur. Fuerat quondam ſine muro Sparta. ty
ranni nuper locis patentibus planiſque objeceran
murum: altiora loca, & difficiliora aditu, ſtatio
nibus armatorum pro munimento objectis tuta
bantur. Vbi ſatis omnia inſpexit; corona oppu-
gnandum ratus, omnibus copiis (erant autem
Romanorum ſociorumque, ſimul peditum equi-
tumque, ſimul terreſtriumque ac navalium co-
piarum ad quinquaginta millia hominum) ur-
bem cinxit. Alii ſcalas, alii ignem, alii alia qui-
bus non oppugnarent modo, ſed etiam terrerent,
portabant. juſſi clamore ſublato ſubire undique
omnes, ut qua primum occurrerent, quave opem
ferrent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rent, ad omnia ſimul paventes Lacedæmonii
morarent. Quod roboris in exercitu erat, trifa-
m diviſum. parte una à Phœbeo, altera à Di-
nneo, tertia ab eo loco quem Heptagonias ap-
llant (omnia autem hæc aperta ſine muro loca
nt) aggredi jubet. Quum tantus undique terror
cumvaſiſſet; primo tyrannus & ad clamores
pentinos, & ad nuncios trepidos motus, ut quiſ-
e maxime laboraret locus, aut ipſe occurrebat,
t aliquos mittebat. deinde circumfuſo undique
vore, ita obtorpuit, ut nec dicere quod in rem
ſet, nec audire poſſet: nec inops modo conſilii,
d vix mentis compos eſſet. Romanos primo ſu- 38
inebant in anguſtiis Lacedæmonii: ternæque
cies tempore uno locis diverſis pugnabant. dein-
e creſcente certamine, nequaquam erat prœlium
ar. miſſilibus enim Lacedæmonii pugnabant, à
uibus ſe & magnitudine ſcuti perfacile Romanus
uebatur miles, & quod alii vani, alii leves admo-
um ictus erant. nam propter anguſtias loci, con-
ertamque turbam non modo ad emittenda cum
rocurſu, quo plurimum concitantur tela, ſpa-
ium habebant: ſed ne ut de gradu quidem libero
c ſtabili conarentur. Itaque ex adverſo miſſa te-
a, nulla in corporibus, rara in ſcutis hærebant.
circumſtantibus ex ſuperioribus locis quidam
ulnerati ſunt: mox progreſſos jam etiam ex te-
ctis non tela modo, ſed tegulæ quoque inopinan-
es perculerunt. Sublatis deinde ſupra capita ſcu-
is continuatiſque ita inter ſe, ut non modo ad cæ-
cos ictus, ſed ne ad inferendum quidem propin-
quo telum loci quicquam eſſet, teſtudine facta
ſubibant. & primo anguſtiæ pauliſper ſua ho-
ſtiumque refertæ turba tenuerunt: poſteaquam in
patentiorem viam urbis paulatim urgentes hoſtem
proceſſere; non ultra vis eorum atque impetus ſu-
ſtineri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtineri poterant. Quum terga vertiſſent Lace-
monii & effuſa fuga ſuperiora peterent loca ; T-
bis quidem, ut capta urbe trepidans , quanam i
evaderet, circumſpectabat. Pythagoras quum
cetera animo officioque ducis fungebatur ; t
vero unus , ne caperetur urbs , cauſſa fuit. ſi
cendi enim ædificia proxima muro juſſit. q
quum momento temporis arſiſſent, ut adjuvan
bus ignem, qui alias ad extinguendum opem fe
ſolent, ruere in Romanos tecta : nec tegularu
modo fragmenta , ſed etiam ambuſta tigna ad
matos pervenire, & flamma late fundi, fumus t
rorem etiam majorem quam periculum face
Itaque & qui extra urbem erant Romanorum
tum maxime impetus facientes receſſere à mur
& qui jam intraverant, ne incendio à tergo orie
te intercluderentur ab ſuis , receperunt ſeſe.
Quintius poſteaquam quid rei eſſet, vidit; rec
ptui canere juſſit. ita jam à capta prope urbe rev
39 cati, redierunt in caſtra. Quintius plus ex timo
hoſtium quam ex re ipſa ſpei nactus , per triduur
inſequens territavit eos ; nunc prœliis laceſſendo
nunc operibus interſepiendo quædam ; ne exitu
ad fugam eſſet. His comminationibus compulſu
tyrannus , Pythagoram rurſus oratorem miſit
quem Quintius primo aſpernatus , excedere ca
ſtris juſſit. deinde ſuppliciter orantem , advolu
tumque genibus, tandem audivit. Prima oratio
fuit, omnia permittentis arbitrio Romanorum
deinde, quum ea velut vana & ſine effectu nihi
proficerent, eo deducta res eſt, ut his conditioni-
bus, quæ ex ſcripto paucis ante diebus editæ erant,
induciæ fierent : pecuniaque & obſides accepti.
Dum oppugnatur tyrannus, Argivi nunciis aliis
prope ſuper alios afferentibus , tantum non jam
captam Lacedæmonem eſſe ; erecti & ipſi , ſimul
eo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

o quod Pythagoras cum parte validiſſima præſi-
i exceſſerat, contempta paucitate eorum, qui in
ce erant; duce Archippo quodam præſidium ex-
ulerunt. Timocratem Pellenenſem, quia clemen-
er præfuerat, vivum fide data emiſerunt. Huic læ-
itiæ Quintius ſupervenit; pace data tyranno, di-
niſſiſque ab Lacedæmone Eumene & Rhodiis,
c L. Quintio fratre ad claſſem. Læta civitas cele- 40
errimum feſtorum dierum ac nobile ludicrum
Nemeorum, die ſtata propter belli mala præter-
niſſum, in adventum Romani exercitus duciſque
ndixerunt: præfeceruntque ludis ipſum impera-
orem. Multa erant quæ gaudium cumularent. re-
ucti cives ab Lacedæmone erant, quos nuper
Pythagoras, quoſque ante Nabis abduxerant: re-
ierant, qui poſt compertam à Pythagora conju-
ationem, & cæde jam cœpta effugerant, liberta-
em ex longo intervallo; libertatiſque auctores
Romanos, quibus cauſſa bellandi cum tyranno
pſi fuiſſent, cernebant. teſtata quoque ipſo Ne-
neorum die voce præconis libertas eſt Argivo-
um. Achæis quantum reſtituti Argi in communi
Achaiæ concilium lætitiæ afferebant; tantum ſer-
va Lacedæmon relicta, & lateri adhærens tyran-
nus, non ſincerum gaudium præbebant. Ætoli ve-
o eam rem omnibus conciliis lacerare. *Cum Phi-
ippo non ante deſitum bellari, quam omnibus ex-
ederet Græciæ urbibus. Tyranno relictam Lacedæ-
monem: regem autem legitimum, qui in Romanis
fuerat caſtris, ceteroſque nobiliſsimos cives in exilio
victuros. Nabidis dominantis ſatellitem factum
populum Romanum.* Quintius ab Argis Elatiam,
unde ad bellum Spartanum profectus erat, copias
reduxit. Sunt, qui non ex oppido proficiſcentem
bellum geſſiſſe tyrannum tradant, ſed caſtris ad-
verſus Romana caſtra poſitis. diuque cunctatum,

quum

quum Ætolorum auxilia exſpectaſſet, coact
ad extremum acie confligere, impetu in pabu
tores ſuos ab Romanis facto, eo prœlio victu
caſtriſque exutum pacem petiſſe: quum ceci
ſent quindecim millia militum, capta plus q
41 tuor millia eſſent. Eodem fere tempore &
T. Quintio de rebus ad Lacedæmonem geſtis, e
ab M. Porcio conſule, ex Hiſpania literæ alla
utriuſque nomine ternos in dies ſupplicatio à
natu decreta eſt. L. Valerius conſul quum poſt
ſos circa Litanam ſilvam Bojos, quietam prov
ciam habuiſſet, comitiorum cauſſa Romam
diit: & creavit conſules P. Cornelium Scipion
Africanum iterum, & Tit. Sempronium L
gum. Horum Patres primo anno ſecundi Pun
belli conſules fuerant. Prætoria inde comitia
bita. creati P. Cornelius Scipio, & duo Cn. C
nelii, Merenda & Blaſio, & Cn. Domitius Æn
barbus, & Sex. Digitius, & T. Iuvencius Th
na. Comitiis perfectis conſul in provinciam
diit. Novum jus eo anno à Ferentinatibus ten
tum, ut Latini, qui in coloniam Romanam n
mina dediſſent, cives Romani eſſent. Puteol
Salernumque & Buxentum aſſcripti coloni, q
nomina dederant, quum ob id ſe pro civibus R
manis ferrent, ſenatus judicavit, non eſſe eos
42 ves Romanos. Principio anni quo P. Scipio Af
canus iterum, & T. Sempronius Longus conſu
fuerunt, legati Nabidis tyranni Romam veneru
duo. His extra urbem in æde Apollinis ſenatus c
tus eſt. pax, quæ cum T. Quintio conveniſſet,
rata eſſet petierunt, impetraveruntque. De provi
ciis quum relatum eſſet, ſenatus frequens in ea
ſententiam ibat: ut quoniam in Hiſpania & M
cedonia debellatum foret, conſulibus ambob
Italia provincia eſſet. Scipio, ſatis eſſe Italiæ unu

co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

onſulem cenſebat : alteri decernendam Mace-
oniam eſſe. *Bellum grave ab Antiocho immine-
re. jam ipſum ſua ſponte in Europam tranſgreſſum.
Quid deinde facturum cenſerent ; quum hinc Æ-
toli haud dubie hoſtes vocarent ad bellum , illinc
Annibal Romanis cladibus inſignis imperator ſti-
mularet ?* Dum de provinciis conſulum diſcepta-
tur , prætores ſortiti ſunt. Cn. Domitio urba-
na juriſdictio , T. Iuvencio peregrina evenit. P.
Cornelio Hiſpania ulterior , Sex. Digitio cite-
rior : duobus Cn. Corneliis, Blaſioni Sicilia, Me-
rendæ Sardinia. In Macedoniam novum exer-
citum tranſportari non placuit. eum qui eſſet
ibi , reduci in Italiam à Quintio , ac dimitti.
item eum exercitum dimitti , qui cum M. Por-
cio Catone in Hiſpania eſſet. Conſulibus ambo-
bus Italiam provinciam eſſe , & duas urbanas eo
legiones ſcribere: ut dimiſſis, quos ſenatus cenſuiſ-
ſet , exercitibus , octo omnino Romanæ legio- 43
nes eſſent. Ver ſacrum factum erat priore an-
no, M. Porcio, & L. Valerio conſulibus. id quum
P. Licinius pontifex , non eſſe recte factum , col-
legio primum , deinde ex auctoritate collegii Pa-
tribus renunciaſſet , de integro faciendum arbitra-
tu pontificum cenſuerunt; ludoſque magnos , qui
una voti eſſent, tanta pecunia, quanta aſſoleret, fa-
ciendos. Ver ſacrum videri pecus, quod natum eſ-
ſet inter Cal. Martias , & pridie Calendas Majas,
P. Cornelio Scipione & T. Sempronio Longo
conſulibus. Cenſorum inde comitia habita ſunt.
creati cenſores Sex. Ælius Pætus , & C. Corne-
lius Cethegus , principem ſenatus P. Scipionem
conſulem , quem & priores cenſores legerant , le-
gerunt. treis omnino ſenatores , neminem curuli
honore uſum , prætererierunt. Gratiam quoque in-
gentem apud eum ordinem pepererunt , quod lu-
dis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dis Romanis, ædilibus curulibus imperarunt
loca ſenatoria ſecernerent à populo. nam ant
promiſcuo ſpectabant. Equitibus quoque pen
cis adempti equi, nec in ullum ordinem ſævi
Atrium Libertatis & villa publica ab eiſdem
fecta amplificataque. Ver ſacrum, ludique vo
quos voverat S. Sulpicius Galba conſul, f
Quum ſpectaculo eorum occupati animi omn
eſſent, Q. Pleminius, qui propter multa in D
hominesſque ſcelera Locris admiſſa, in carcer
conjectus fuerat, comparaverat homines, qui
ribus ſimul locis urbis nocte incendia facer
ut in conſternata nocturno tumultu civitate
fringi carcer poſſet: ea res indicio conſciorum
lam facta, delataque ad ſenatum eſt. Pleminiu
inferiorem demiſſus carcerem eſt, necatuſ
44 Coloniæ civium Romanorum eo anno dedu
ſunt Puteolos, Vulturnum, Liternum; treceni
mines in ſingulas. Item Salernum, Buxentum
coloniæ civium Romanorum deductæ ſunt.
duxêre triumviri, T. Sempronius Longus,
tum conſul erat, M. Servilius, Q. Minucius Th
mus. Ager diviſus eſt, qui Campanorum fue
Sipontum item in agrum qui Arpinorum fue
coloniam civium Romanorum alii triumvi
D. Iunius Brutus, M. Bæbius Tamphilus, M. H
vius deduxerunt. Tempſam item, & Croton
civium Romanorum coloniæ deductæ. Temp
nus ager de Bruttiis captus erat. Bruttii Græ
expulerant: Crotonem Græci habebant. Triu
viri Cn. Octavius, L. Æmilius Paullus, C. P
torius Crotonem; Tempſam L. Cornelius Me
la, & C. Salonius deduxerunt. Prodigia quoq
alia viſa eo anno Romæ ſunt, alia nunciata.
foro & comitio & Capitolio ſanguinis guttæ v
ſunt: & terra aliquoties pluit: & caput Vulc

arſit. Nunciatum eſt, Interamnæ lac fluxiſſe: pue-
ros ingenuos Arimini ſine oculis ac naſo; & in
Piceno agro non manus, non pedes habentem na-
tum. Ea prodigia ex pontificum decreto procura-
ta, & ſacrificium novendiale factum; quod A-
driani nunciaverant, in agro ſuo lapidibus pluiſ-
ſe. In Gallia L. Valerius Flaccus proconſul circa 45
Mediolanum cum Gallis Inſubribus, & Boiis, qui
Dorulaco duce ad concitandos Inſubres Padum
tranſgreſſi erant, ſignis collatis depugnavit. de-
cem millia hoſtium ſunt cæſa. Per eos dies colle-
ga ejus M. Porcius Cato ex Hiſpania triumpha-
vit. tulit in eo triumpho argenti infecti viginti
quinque millia pondo, bigati centum viginti tria
millia, Oſcenſis quingenta quadraginta: auri
pondo mille quadringenta. Militibus ex præda
diviſit, in ſingulos ducenos ſeptuagenos æris, tri-
plex equiti. T. Sempronius conſul in provinciam
profectus, in Bojorum primum agrum legiones
duxit. Bojorix tum regulus eorum, cum duobus
fratribus tota gente concitata ad rebellandum, ca-
ſtra locis idoneis poſuit: ut appareret dimicaturos,
ſi hoſtis fines intraſſet. Conſul ubi quantæ copiæ,
quanta fiducia eſſet hoſti, ſenſit; nuncium ad col-
legam mittit, ut, ſi videretur ei, maturaret veni-
re. ſe tergiverſando in adventum ejus rem extra-
cturum. Quæ cauſſa conſuli cunctandi, eadem
Gallis, (præterquam quod cunctatio hoſtium ani-
mos faciebat) rei maturandæ erat, ut priuſquam
conjungerentur conſulum copiæ, rem tranſige-
rent. per biduum tamen nihil aliud, quam ſtete-
runt parati ad pugnam ſi quis contra egrederetur:
tertio ſubiere ad vallum, caſtraque ab omni ſimul
parte aggreſſi ſunt. Conſul extemplo arma capere
milites juſſit. armatos inde pauliſper continuit: ut
& ſtolidam fiduciam hoſti augeret, & diſponeret

copias, quibus quæque portis erumperent. Duæ legiones duabus principalibus portis ſigna efferre juſſæ. ſed in ipſo exitu ita conferti obſtitere Galli ut clauderent viam. Diu in anguſtiis pugnatum eſt. nec dextris magis gladiiſque gerebatur res quam ſcutis corporibuſque ipſis obnixi urgebant Romani, ut ſigna foras efferrent; Galli, ut aut ipſi in caſtra penetrarent, aut exire Romanos prohiberent. nec ante in hanc aut illam partem moveri acies potuerunt, quam Q. Victorius primipili centurio, & C. Atinius Tribunus militum quartæ hic, ille ſecundæ legionis (rem in aſperis prœliis ſæpe tentatam) ſigna adempta ſigniferis in hoſtes injecerunt. dum repetunt enixè ſignum,
46 priores ſecundani ſe porta ejecêre. Iam hi extra vallum pugnabant, quarta legione in porta hærente, quum alius tumultus ex averſa parte caſtrorum eſt exortus. in portam quæſtoriam irruperant Galli: reſiſtenteſque pertinacius occiderant L. Poſtumium quæſtorem, cui Tympano fuit cognomen, & M. Atinium, & P. Sempronium, præfectos ſociûm, & ducentos ferme milites. Capta ab ea parte caſtra erant, donec cohors extraordinaria miſſa à conſule ad tuendam quæſtoriam portam, & eos qui intra vallum erant, partim occidit, partim expulit caſtris, & irrumpentibus obſtitit. Eodem ferè tempore & quarta legio cum duabus extraordinariis cohortibus porta erupit. ita ſimul tria prœlia circa caſtra locis diſtantibus erant: clamoreſque diſſoni ad incertos ſuorum eventus à præſenti certamine animos pugnantium avertebant. Vſque ad meridiem æquis viribus, ac prope pari ſpe, pugnatum eſt. labor & æſtus mollia & fluida corpora Gallorum, & minimè patientia ſitis, quum decedere pugna coegiſſet, paucos reſtantes impetum Romani fecerunt, fuſoſque compule-

runt

runt in caſtra. Signum inde receptui à conſule datum eſt. ad quod pars major receperunt ſeſe; pars certaminis ſtudio, & ſpe potiundi caſtris hoſtium perſtitit ad vallum. Eorum paucitate contempta, Galli univerſi ex caſtris erumpunt: fuſi inde Romani; quæ imperio conſulis noluerant, ſuo pavore ac terrore caſtra repetunt. ita varia hinc atque illinc nunc victoria, nunc fuga fuit. Gallorum tamen ad undecim millia, Romanorum quinque millia, ſunt occiſa. Galli recepere in intima finium ſeſe. Conſul Placentiam legiones duxit. Scipionem 47
alii conjuncto exercitu cum collega, per Bojorum Ligurumque agros populantem iſſe, quoad progredi ſilvæ paludeſque paſſæ ſint, ſcribunt: alii, nulla memorabili re geſta, comitiorum cauſſa rediiſſe Romam. Eodem hoc anno T. Quintius Elatiæ, quo in hiberna reduxerat copias, totum hiemis tempus jure dicundo conſumpſit: mutandiſque iis quæ aut ipſius Philippi, aut præfectorum ejus licentia in civitatibus facta erant, quum ſuæ factionis hominum vires augendo, jus ac libertatem aliorum deprimeret. Veris initio Corinthum, conventu edicto, venit. ibi omnium civitatum legationes in concionis modum circumfuſas eſt allocutus: orſus ab inita primum Romanis amicitia cum Græcorum gente, & imperatorum, qui ante ſe in Macedonia fuiſſent, ſuiſque rebus geſtis. Omnia cum approbatione ingenti ſunt audita; præterquam quum ad mentionem Nabidis ventum eſſet: *Id minime conveniens liberanti Græciam videbatur; tyrannum reliquiſſe, non ſuæ ſolum patriæ gravem, ſed omnibus circa civitatibus metuendum; hærentem viſceribus nobiliſſimæ civitatis.* Nec ignarus hujus habitus animorum Quin- 48
tius. ſi ſine excidio Lacedæmoniis fieri potuiſſet, fatebatur, *Pacis cum tyranno mentionem admitten-*

tendam auribus non fuiſſe. nunc quum aliter qua
ruina graviſsima civitatis opprimi non poſſet, ſ.
tius viſum eſſe, tyrannum debilitatum, ac totis pr
pe viribus ad nocendum cuiquam ademptis, reli
qui, quam intermori vehementioribus, quam qu
pati poſſet, remediis civitatem ſinere; in ipſa vi
dicta libertatis perituram. Præteritorum comm
morationi ſubjecit, *Proficiſci ſibi in Italiam, atq*
omnem exercitum deportare, in animo eſſe. Dem
triadis Chalcidiſque præſidia intra decimum die
audituros deducta: Acrocorinthum ipſis extemp
videntibus vacuam Achæis traditurum: ut omn
ſcirent, utrum Romanis an Ætolis mentiri mos
ſet; qui male commiſſam libertatem populo Rom
no ſermonibus diſtulerint, & mutatos pro Maced
nibus Romanos dominos. Sed illis nec quid diceren
nec quid facerent, quicquam umquam penſi fuiſ
Reliquas civitates monere, ut ex factis non ex d
ctu, amicos penſent: intelligantque, quibus crede
dum, & à quibus cavendum ſit. Libertate mod
cè utantur. temperatam eam ſalubrem & ſingu
& civitatibus eſſe: nimiam & aliis gravem,
ipſis qui habeant effrenatam & præcipitem eſſe. Co
cordiæ in civitatibus principes, & ordines inter
& in commune omnes civitates conſulerent. adve
ſus conſentientes nec regem quemquam ſatis va
dum, nec tyrannum fore. Diſcordiam & ſediti
nem omnia opportuna inſidiantibus facere; qui
pars quæ domeſtico certamine inferior ſit, exter
potius ſe applicet, quam civi cedat. Alienis arm
partam, externa fide redditam libertatem ſua cu
cuſtodirent, ſervarentque. ut populus Romanus
gnis datam libertatem, ac munus ſuum bene po
49 *tum ſciret.* Has velut parentis voces quum aud
rent, manare omnibus gaudio lacrimæ, adeo
ipſum quoque confunderent dicentem. Pauliſp
frem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

fremitus approbantium dicta fuit: monentiumque aliorum alios, ut eas voces velut oraculo miſſas in pectora animoſque demitterent. Silentio deinde facto petiit ab iis, ut cives Romanos, ſi qui apud eos in ſervitute eſſent, conquiſitos intra duos menſes mitterent ad ſe in Theſſaliam. *Ne ipſis quidem honeſtum eſſe, in liberata terra liberatores ejus ſervire.* Omnes acclamarunt; gratias ſe inter cetera etiam ob hoc agere, quod admoniti eſſent, ut tam pio ac neceſſario officio fungerentur. Ingens numerus erat bello Punico captorum, quos Annibal, quum à ſuis non redimerentur, venundiderat. Multitudinis eorum argumentum eſt, quod Polybius ſcribit centum talentis eam rem Achæis ſtetiſſe: quum quingenos denarios precium in capita, quod redderetur dominis, ſtatuiſſent. Mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit. Adjice nunc pro portione quot veriſimile ſit totam Græciam habuiſſe. Nondum conventus dimiſſus erat, quum reſpiciunt præſidium ab Acrocorintho deſcendens protinus, ad portam duci atque abire. Quorum agmen imperator ſecutus, proſequentibus cunctis, ſervatorem liberatoremque acclamantibus; ſalutatis, dimiſſiſque eis, eadem qua venerat via Elatiam rediit. inde cum omnibus copiis Ap. Claudium legatum dimittit. per Theſſaliam, atque Epirum ducere Oricum jubet, atque ibi ſe operiri. inde namque in animo eſſe, exercitum in Italiam trajicere. & L. Quintio fratri legato & præfecto claſſis ſcribit, ut onerarias ex omni Græciæ ora eodem contraheret. Ipſe 5
Chalcidem profectus, deductis non à Chalcide ſolum, ſed etiam ab Oreo atque Eretria præſidiis, conventum ibi Euboicarum civitatum habuit: commonitoſque, in quo ſtatu rerum accepiſſet eos, & in quo relinqueret, dimiſit. Demetriadem

inde proficiſcitur: deductoque præſidio, proſ
quentibus cunctis, ſicut Corinthi & Chalcide
pergit ire in Theſſaliam: ubi non liberandæ mo
do civitates erant, ſed ex omni colluvione & con
fuſione in aliquam tolerabilem formam rediger
dæ. Nec enim temporum modo vitiis, ac violen
tia & licentia regia turbati erant: ſed inquiet
etiam ingenio gentis; nec comitia, nec conven
tum, nec concilium ullum, non per ſeditionem
ac tumultum, jam inde à principio ad noſtram
uſque ætatem traducentes. A cenſu maxime & ſe
natum & judices legit: potentioremque eam pa
tem civitatum fecit, cui ſalva tranquillaque omn
51 magis eſſe expediebat. Ita quum percenſuiſſ
Theſſaliam, per Epirum in Oricum, unde erat tr
jecturus, venit. Ab Orico copiæ omnes Brund
ſium tranſportatæ. inde per totam Italiam ad u
bem prope triumphantes non minore agmine r
rum captarum, quam ſuo, præ ſe acto, venerun
Poſteaquam Romam ventum eſt; ſenatus ext
urbem Quintio ad res geſtas ediſſerendas dat
eſt: triumphuſque meritus ab lubentibus decr
tus. Triduum triumphavit. die primo arma, tel
ſignaque ærea, & marmorea tranſtulit; plura Ph
lippo adempta, quam quæ ex civitatibus cepera
ſecundo die aurum argentumque, factum inf
ctumque & ſignatum. Infecti argenti fuit dece
& octo millia pondo, & ducenta ſeptuaginta f
cti. vaſa multa omnis generis, cælata pleraque
quædam eximiæ artis: & ex ære multa fabre f
cta. ad hoc clypea argentea decem. Signati argen
octoginta quatuor millia fuere Atticorum. tetr
drachmum vocant: trium ferè denariorum in ſin
gulis argenti eſt pondus. Auri pondo fuit tria mi
lia ſeptingenta decem quatuor, & clypeum unu
ex auro totum: & Philippei nummi aurei quatuo

decir

decim millia, quingenti quatuordecim. Tertio die coronæ aureæ, dona civitatum, tranſlatæ, centum quatuordecim. & hoſtiæ ductæ: & ante currum multi nobiles captivi, obſideſque, inter quos Demetrius regis Philippi filius fuit, & Armenes Nabidis tyranni filius, Lacedæmonius. Ipſe deinde Quintius in urbem eſt invectus. milites ſecuti currum frequentes; ut omni ex provincia exercitu deportato. His ducenti quinquageni æris in pedites diviſi: duplex centurioni, triplex equiti. Præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis ſecuti, qui ſervitute exempti fuerant. Exitu hujus anni 52
Q. Ælius Tubero tribunus plebis ex ſenatusconſulto tulit ad plebem, plebeſque ſcivit, Vt Latinæ duæ coloniæ, una in Bruttios, altera in Thurinum agrum, deducerentur. His deducendis triumviri, creati, quibus in triennium imperium eſſet in Bruttios, Q. Nævius, M. Minucius Rufus, M. Furius Craſſipes: in Thurinum agrum Cn. Manlius, Q. Ælius, L. Apuſtius. ea bina comitia Cn. Domitius prætor urbànus in Capitolio habuit. Ædes eo anno aliquot dedicatæ ſunt: una Iunonis Soſpitæ in foro olitorio; vota lòcataque quadriennio ante à C. Cornelio conſule Gallico bello; cenſor idem dedicavit: altera Fauni. ædiles eam biennio ante ex mulctaticio argento faciendam locarant. C. Scribonius, & Cn. Domitius; qui prætor urbanus, eam dedicavit. & ædem Fortunæ Primigeniæ in colle Quirinali dedicavit Q. Marcius Ralla; duumvir ad idipſum creatus. voverat eam decem annis ante Punico bello P. Sempronius conſul: locaverat idem cenſor. Et in inſula Iovis ædem C. Servilius duumvir dedicavit. vota erat ſex annis ante Gallico bello ab L. Furio Purpureone prætore; ab eodem poſtea conſule locata. Hæc eo anno acta. P. Scipio ex provincia Gallia ad con- 53

ſules ſubrogandos rediit. Comitia conſulum fi
re, quibus creati ſunt L. Cornelius Merula,
Q. Minucius Thermus. Poſtero die creati ſu
prætores L. Cornelius Scipio, M. Fulvius No
lior, C. Scribonius, M. Valerius Meſſala, L. P
cius Licinus, & C. Flaminius. Megaleſia, lud
ſcenicos, C. Attilius Serranus, L. Scribonius
bo ædiles curules primi fecerunt. Horum ædili
ludos Romanos primum ſenatus à populo ſec
tus ſpectavit, præbuitque ſermones (ſicut om
novitas ſolet) aliis *tandem, quod multo ante*
buerit, tributum cenſentibus ampliſſimo ordi
aliis, *demptum ex dignitate populi, quicquid ma*
ſtati Patrum adjectum eſſet, interpretantibus.
omnia diſcrimina talia, quibus ordines diſcerner
tur, & concordiæ & libertatis æque minuendæ e
Ad quingenteſimum octavum annum in promiſ
ſpectatum eſſe. Quid repente factum, cur immiſ
ſibi in cavea Patres plebem nollent? Cur dives p
perem conſeſſorem faſtidiret? novam & ſuperb
libidinem, ab nullius ante gentis ſenatu neque d
ſideratam neque inſtitutam. Poſtremo ipſum qu
que Africanum, quod conſul auctor ejus rei fu
ſet, pœnituiſſe ferunt. adeo nihil motum ex an
quo, probabile eſt. veteribus, niſi quæ uſus e
54 denter arguit, ſtari malunt. Principio anni, q
L. Cornelius, Q. Minucius conſules fuerunt, t
ræmotus ita crebri nunciabantur, ut non rei t
tum ipſius, ſed feriarum quoque ob id indictaru
homines tæderet. nam neque ſenatus haberi, ne
Reſpublica adminiſtrari poterat; ſacrificando
piandoque occupatis conſulibus. Poſtremo
cemviris adire libros juſſis, ex reſponſo eoru
ſupplicatio per triduum fuit. coronati ad om
pulvinaria ſupplicaverunt. edictumque eſt, ut o
nes qui ex una familia eſſent, pariter ſupplicare

ita

item ex auctoritate ſenatus conſules edixerunt, ne quis, quo die terræmotu nunciato feriæ indictæ eſſent, eo die alium terræmotum nunciaret. Provincias deinde conſules prius, tum prætores ſortiti. Cornelius Galliam, Minucius Ligures ſortiti ſunt. C. Scribonius urbanam, M. Valerius peregrinam, L. Cornelius Siciliam, L. Porcius Sardiniam, C. Flaminius Hiſpaniam citeriorem, M. Fulvius Hiſpaniam ulteriorem.
55 Nihil belli eo anno exſpectantibus conſulibus, literæ M. Cincii (præfectus Piſis erat) allatæ: *Ligurum viginti millia armatorum, conjuratione per omnia conciliabula univerſæ gentis facta, Lunenſem primum agrum depopulatos, Piſanum deinde finem tranſgreſſos, omnem oram maris peragraſſe.* Itaque Minucius conſul, cui Ligures provincia evenerat, ex auctoritate Patrum in Roſtra aſcendit: & edixit, Vt legiones duæ urbanæ, quæ ſuperiore anno conſcriptæ eſſent, poſt diem decimum Arretii adeſſent. in earum locum ſe duas legiones urbanas ſcripturum. item ſociis & Latini nominis magiſtratibus, legatiſque eorum, qui milites dare debebant, edixit, ut in Capitolio ſe adirent. Ex iis quindecim millia peditum & quingentos equites, pro numero cujuſque juniorum deſcripſit: & inde e Capitolio protinus ire ad portam; & ut maturaretur res, proficiſci ad delectum juſſit. Fulvio Flaminioque terna millia Romanorum peditum, & centeni equites in ſupplementum, & quina millia ſociûm Latini nominis & duceni equites decreti: mandatumque prætoribus, ut veteres dimitterent milites, quum in provinciam veniſſent. Quum milites, qui in legionibus urbanis erant, frequentes tribunos plebeios adiſſent, uti cauſſas cognoſcerent eorum, quibus aut emerita ſtipendia, aut morbus cauſſæ eſſent, quo minus militarent; eam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rem literæ T. Sempronii diſcuſſerunt, in quibu
ſcriptum erat, *Ligurum quindecim millia in agrun*
Placentinum veniſſe: & uſque ad ipſa coloniæ mœ
nia & Padi ripas cum cædibus & incendiis perp
pulatos eſſe. Bojorum quoque gentem ad rebellionen
ſpectare. Ob eas res tumultum eſſe decrevit ſena
tus, tribunos plebei non placere cauſſas militar
cognoſcere, quo minus ad edictum convenirent
Adjecerunt etiam, ut ſocii nominis Latini, qui i
exercitu P. Cornelii, T. Sempronii fuiſſent, & d
miſſi ab iis conſulibus eſſent; ut ad quam diei
L. Cornelius conſul edixiſſet, & in quem locu
edixiſſet Etruriæ, convenirent: & ut L. Corneli
conſul in provinciam proficiſcens in oppid
agriſque, qua iturus eſſet, ſi quos ei videretur, m
lites ſcriberet, armaretque, & duceret ſecum. d
mittendique ei, quos eorum, quandoque velle
56 jus eſſet. Poſteaquam conſules delectu habito pr
fecti ſunt in provincias, tum Q. Quintius poſt
lavit, ut de his, quæ cum decem legatis ipſe ſt
tuiſſet, ſenatus audiret: eaque, ſi videretur, auct
ritate ſua confirmaret. Id eos facilius facturos,
legatorum verba, qui ex univerſa Græcia, & m
gna parte Aſiæ, quique ab regibus veniſſent, a
diſſent. Hæ legationes à C. Scribonio prætore u
bano in ſenatum introductæ ſunt; benigneq
omnibus reſponſum. Cum Antiocho, quia lo
gior diſceptatio erat, decem legatis, quorum pa
in Aſia aut Lyſimachiæ apud regem fuerant, de
gata eſt. Quintio mandatum, ut adhibitis iis l
gatorum regis verba audiret: reſponderetque i
quæ ex dignitate atque utilitate populi Roma
reſponderi poſſent. Menippus & Hegeſianax pri
cipes regiæ legationis erant. ex iis Menippus, *Ign*
rare ſe dixit, *quidnam perplexi ſua legatio habere*
quum ſimpliciter ad amicitiam petendam junge

damq

damque ſocietatem veniſſent. Eſſe autem tria gene-
ra fœderum, quibus inter ſe paciſcerentur amicitias
civitates regeſque. Vnum, quum bello victis dice-
rentur leges. ubi enim omnia ei qui armis plus poſ-
ſet, dedita eſſent, quæ ex iis habere victor, quibus
mulctari eos velit, ipſius jus atque arbitrium eſſe.
Alterum, quum pares bello æquo fœdere in pacem
atque amicitiam venirent. tunc enim repeti reddi-
que per conventionem res, & ſi quarum turbata bel-
lo poſſeſſio ſit, eas aut ex formula juris antiqui, aut
ex partis utriuſque commodo componi. Tertium eſſe
genus, quum, qui hoſtes nunquam fuerint, ad ami-
citiam ſociali fœdere inter ſe jungendam coeant. eos
neque dicere, neque accipere leges; id enim victoris
& victi eſſe. Ex eo genere quum Antiochus eſſet,
mirari ſe, quod Romani æquum cenſeant, ei leges
dicere; quas Aſiæ urbium liberas & immunes, quas
ſtipendiarias eſſe velint; quas intrare præſidia regia
regemque vetent. cum Philippo enim hoſte pacem,
non cum Antiocho amico ſocietatis fœdus ita ſan-
ciendum eſſe. Ad ea Quintius; *Quoniam vobis di-* 57
*ſtincte agere libet, & genera jungendarum amici-
tiarum enumerare, ego quoque duas conditiones po-
nam, extra quas nullam eſſe regi nuncietis amicitiæ
cum populo Romano jungendæ. Vnam, ſi nos nihil,
quod ad urbes Aſiæ attinet, curare velit, ut & ipſe
omni Europa abſtineat. Alteram, ſi ſe ille Aſiæ
finibus non contineat & in Europam tranſcendat,
ut & Romanis jus ſit, Aſiæ civitatum amicitias
& tueri quas habeant, & novas complecti:* Enim-
vero, id auditu etiam dicere indignum eſſe Hege-
ſianax, *Thraciæ & Cherſoneſi urbibus arceri An-
tiochum. quæ Seleucus proavus ejus, Lyſimacho re-
ge bello victo, & in acie cæſo, per ſummum decus
parta reliquerit; pari cum laude partim ab Thraci-
bus poſſeſſa, armis receperit Antiochus, partim de-*

ſerta,

ſerta, ſicut ipſam Lyſimachiam, & revocatis cu
toribus frequentaverit: & quæ ſtrata ruinis atq
incendiis erant, ingentibus impenſis ædificaver
Quid igitur ſimile eſſe, ex ea poſſeſſione ita pa
ta, ita recuperata, deduci Antiochum, & Rom
nos abſtinere Aſia, quæ nunquam eorum fuerit
Amicitiam Romanorum expetere Antiochum: ſ
quæ impetrata gloriæ ſibi non pudori ſit. Ad hæ
Quintius: Quandoquidem, inquit, honeſta penſ
mus; ſic, ut aut ſola aut prima certe penſari dec
principi orbis terrarum populo, & tanto regi; utru
tandem videtur honeſtius, liberas velle omnes q
ubique ſunt Græciæ urbes, an ſervas & vectigal
facere? Si ſibi Antiochus pulchrum eſſe cenſet, qu
urbes proavus belli jure habuerit, avus paterq
nunquam uſurpaverint pro ſuis, eas repetere in ſe
vitutem; & populus Romanus ſuſceptum patroc
nium libertatis Græcorum non deſerere, fidei co
ſtantiæque ſuæ ducit eſſe. Sicut à Philippo Græcia
liberavit, ita & ab Antiocho Aſiæ urbes, q
Graji nominis ſint, liberare in animo habet. neq
enim in Æolidem Ioniamque coloniæ in ſervit
tem regiam miſſæ ſunt: ſed ſtirpis augendæ cauſ
gentiſque vetuſtiſſimæ per orbem terrarum prop
58 gandæ. Quum hæſitaret Hegeſianax, nec infiti
poſſet, honeſtiorem cauſſam libertatis quam ſe
vitutis prætexi titulo; Quin mittimus ambage
inquit P. Sulpicius, qui maximus natu ex dece
legatis erat, alteram ex duabus conditionibus, q
modo diſerte à Quintio datæ ſunt, legite: aut ſupe
ſedete de amicitia agere. Nos vero, inquit Meni
pus, nec volumus, nec poſſumus paciſci quicquam
quo regnum Antiochi minuatur. Poſtero die Qui
tius legationes univerſas Græciæ Aſiæque quu
in ſenatum introduxiſſet, ut ſcirent quali anim
populus Romanus, qualique Antiochus erga

vitat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

civitates Græciæ eſſent; poſtulata & ſua & regis expoſuit. *Renunciarent civitatibus ſuis, populum Romanum qua virtute quaque fide libertatem eorum a Philippo vindicaverit, eadem ab Antiocho, niſi decedat Europa, vindicaturum.* Tum Menippus deprecari & Quintium & Patres inſtitit, *Ne feſtinarent decernere, quo decreto turbaturi orbem terrarum eſſent. Tempus & ſibi ſumerent, & regi ad cogitandum darent. cogitaturum, quum renunciatæ conditiones eſſent, & impetraturum aliquid: aut pacis cauſſa conſenſurum.* Ita integra dilata res eſt. legatos mitti ad regem eoſdem, qui Lyſimachiæ apud eum fuerant, placuit: P. Sulpicium, P. Villium, P. Ælium. Vixdum ii profecti erant, 59
quum à Carthagine legati, bellum haud dubie parare Antiochum Annibale miniſtro attulerunt, injeceruntque curam, ne ſimul & Punicum bellum excitaretur. Annibal patria profugus pervenerat ad Antiochum, ſicut ante dictum eſt: & erat apud regem in magno honore, nulla alia arte, niſi quod volutanti diu conſilia de Romano bello, nemo aptior ſuper tali re particeps ſermonis eſſe poterat. Sententia ejus una atque eadem ſemper erat, ut in Italia bellum gereretur. *Italiam & commeatus & militem præbituram externo hoſti. Si nihil ibi moveatur, liceatque populo Romano viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere; neque regem neque gentem ullam parem Romanis eſſe. Sibi centum tectas naves, ſedecim millia peditum, mille equites depoſcebat. Ea ſe claſſe primum Africam petiturum. magnopere confidere, & Carthaginienſes ad rebellandum ab ſe compelli poſſe. Si illi cunctentur, ſe aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis. Regem cum ceteris omnibus tranſire in Europam debere, & in aliqua parte Græciæ copias continere: neque trajicientem, &*

(quod

(quod in ſpeciem famamque belli ſatis ſit) paratu
60 *trajicere.* In hanc ſententiam quum adduxiſſet r
gem, præparandos ſibi ad id popularium anim
ratus; literas, ne quo caſu interceptæ palam fac
rent conata, ſcribere non eſt auſus. Ariſtone
quendam Tyrium nactus Epheſi, expertuſque ſ
lertiam levioribus miniſteriis; partim donis, pa
tim ſpe præmiorum oneratum, quibus etiam ip
rex annuerat, Carthaginem cum mandatis mi
tit: edit nomina eorum, quibus conventis op
eſſet: inſtruit etiam ſecretis notis, per quas hau
dubie agnoſcerent ſua mandata eſſe. Hunc A
ſtonem Carthagine obverſantem, non prius am
ci quam inimici Annibalis, qua de cauſſa veni
ſet, cognoverunt. Et primo in circulis convivii
que celebrata ſermonibus res eſt. deinde in ſen
tu quidam; *Nihil actum eſſe dicere exilio Annib
lis, ſi abſens quoque novas moliri res, ſollicitand
que animos hominum turbare ſtatum civitatis po
ſit. Ariſtonem quendam Tyrium advenam, inſtr
ctum mandatis ab Annibale & ab Antiocho reg
veniſſe: certos homines quotidie cum eo ſecreta co
loquia ſerere, & in occulto colloqui; quod mox i
omnium perniciem erupturum eſſet.* Conclamave
omnes, *Vocari Ariſtonem debere, & quæri qu
veniſſet: & niſi expromeret, cum legatis Roma
mitti. ſatis pro temeritate unius hominis ſupplici
rum penſum eſſe. Privatos ſuo periculo peccaturo
Rempublicam non extra noxam modo, ſed etia
extra famam noxæ conſervandam eſſe.* Vocatu
Ariſto, purgare ſeſe, & firmiſſimo propugnacul
uti, quod nihil literarum ad quemquam attuliſſe
ceterum nec cauſſam adventus ſatis expedieba
& in eo maxime hæſitabat, quod cum Barchin
ſolum factionis hominibus collocutum eum a
guebant. Orta deinde altercatio eſt, aliis, pro ſp
culato

ulatore comprehendi jam & cuſtodiri jubentius; aliis negantibus, tumultuandi cauſſam eſſe. ſali rem exempli eſſe, de nihilo hoſpites corripi. dem Carthaginienſibus, & Tyri, & in aliis emoriis in quæ frequenter commeent, eventurum. ilata eo die res eſt. Ariſto Punico ingenio inter œnos uſus, tabellas conſcriptas celeberrimo loo ſupra ſedem quotidianam magiſtratus prima eſpera ſuſpendit. ipſe de tertia vigilia navem conendit & profugit. Poſtero die quum Suffetes ad us dicendum conſediſſent, conſpectæ tabellæ, emptæque & lectæ. Scriptum erat, ARISTOEM PRIVATIM AD NEMINEM, VBLICE AD SENIORES (ita ſenaum vocabant) MANDATA HABVISSE. ublicato crimine, minus intenta de paucis quætio erat. mitti tamen legatos Romam, qui rem d conſules & ſenatum deferrent, placuit: ſimul ui de injuriis Maſaniſſæ quererentur.

Maſaniſſa 61
oſteaquam & infames Carthaginienſes, & inter e ipſos diſcordes ſenſit, principes propter colloquia Ariſtonis ſenatui; ſenatum propter indicium ejuſdem Ariſtonis populo ſuſpectum: locum inuriæ eſſe ratus, agrum maritimum eorum & depopulatus eſt, & quaſdam urbes vectigales Carhaginienſium ſibi coegit ſtipendium pendere. Emporia vocant eam regionem. ora eſt minoris Syrtis, & agri uberis. Vna civitas ejus Leptis. ea ſingula in dies talenta vectigal Carthaginienſibus dedit. Hanc tum regionem & totam infeſtam Maſaniſſa, & ex quadam parte dubiæ poſſeſſionis, ſui regni an Carthaginienſium eſſet, effecerat. & quia ſimul ad purganda crimina, & queſtum de ſe Romam eos ituros comperit; qui & illa onerarent ſuſpicionibus: & de jure vectigalium diſceptarent, legatos & ipſe Romam miſit. Auditi de

Tyrio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Tyrio advena primum Carthaginienſes, curam injecere Patribus, ne cum Antiocho ſimul & Pœnis bellandum eſſet. maxime ea ſuſpicio crimen urgebat, quod quem comprehenſum Romam mitti placuiſſet, nec ipſum nec navem ejus cuſtodiſſent. De agro deinde cum regis legatis diſceptari cœptum. Carthaginienſes jure finium cauſſam tutabantur, *Quod intra eos terminos eſſet, quibus P. Scipio victor, agrum, qui juris eſſet Carthaginienſium, finiſſet: & confeſſione regis, qui quum Aphirem profugum ex regno ſuo cum parte Numidarum vagantem circa Cyrenas perſequeretur: precario ab ſe iter per eum ipſum agrum, tanquam haud dubie Carthaginienſium juris, petiſſet.* Numidæ *Et de terminatione Scipionis mentiri eos arguebant: & ſi quis veram originem juris exigere vellet, quem proprium agrum Carthaginienſium in Africa eſſe? Advenis, quantum ſecto bovis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad urbem communiendam precario datum. quicquid Byrſam ſedem ſuam exceſſerint, vi atque injuria partum habere. Neque enim de quo agatur, probare eos poſſe: non modo ſemper, ex quo cœperint, ſed ne diu quidem eos poſſediſſe. Per opportunitates, nunc illos, nunc reges Numidarum, uſurpaſſe jus: ſemperque penes eum poſſeſſionem fuiſſe, qui plus armis potuiſſet. Cujus conditionis res fuerit, priuſquam hoſtes Romanis Carthaginienſes, ſocius atque amicus, rex Numidarum eſſet, ejus ſinerent eſſe: nec ſe interponerent, quo minus qui poſſent, tenerent.* Reſponderi legatis utriuſque partis placuit, miſſuros ſe in Africam, qui inter populum Carthaginienſem, & Regem, in re præſenti diſceptarent. Miſſi P. Scipio Africanus, & C. Cornelius Cethegus, & M. Minucius Rufus; audita inſpectaque re, ſuſpenſa omnia, neutro inclinatis ſententiis, reliquere.

quere. Id utrum ſua ſponte fecerint an quia mandatum ita fuerit, non tam certum eſt, quam videtur tempori aptum fuiſſe, integro certamine eos relinqui. Nam ni ita eſſet, unus Scipio vel notitia rei vel auctoritate, ita de utriſque meritus, finire nutu diſceptationem potuiſſet.

EPITOME
LIBRI XXXV.

Pub. Scipio Africanus legatus ad Antiochum Epheſi cum Annibale, qui ſe Antiocho junxerat, collocutus eſt: ut, ſi fieri poſſet, metum ei, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia quum quæreret, quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet; reſpondit: Alexandrum Macedonum regem, quod parva manu innumerabiles exercitus fudiſſet: quodque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet. Quærenti deinde quem ſecundum poneret; Pyrrhum, inquit, caſtra metari primum docuiſſe. ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe. Exquenti: quem tertium diceret; ſemetipſum dixit. Ridens Scipio, Quidnam tu diceres, ſi me, *inquit,* viciſſes? Tunc vero, *inquit,* me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios poſuiſſem. *Inter cetera prodigia, quæ plurima fuiſſe traduntur, bovem, Cn. Domitii conſulis, locutum,* Roma cave tibi, *refertur. Apparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Ætolis; qui & Philippum, & Antiochum ad inferendum bellum populo Romano ſolicitabant, à populo Romano deſcivit: & bello adverſus Philopœmenem Achaorum prætorem geſto,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ab Ætolis interfectus eſt. Ætoli quoque ab a... citia populi Romani defecerunt. cum quibus ſoci... te juncta Antiochus Syriæ rex quum bellum G... ciæ intuliſſet, complures urbes occupavit. inter ... Chalcidem, & totam Eubœam. Res prætere... Liguribus geſtas, & apparatum belli ab An... cho continet.

1 PRINCIPIO anni, quo hæc g... ſunt, Sex. Digitius prætor in Hi... nia citeriore cum civitatibus iis, ... poſt profectionem M. Catonis ... multæ rebellaverant, crebra m... quam digna dictu prœlia fecit: & adeo plera... adverſa, ut vix dimidium militum, quam q... acceperat, ſucceſſori tradiderit. Nec dubium ... quin omnis Hiſpania ſublatura animos fuerit, ... alter prætor P. Cornelius Cn. F. Scipio, trans ... rum multa ſecunda prœlia feciſſet: quo terr... non minus quinquaginta oppida ad eum def... runt. Prætor hæc geſſerat Scipio. Idem pro p... tore Luſitanos pervaſtata ulteriori provincia c... ingenti præda domum redeuntes, in ipſo itin... aggreſſus, ab hora tertia diei ad octavam ince... eventu pugnavit; numero militum impar, ſu... rior aliis: nam & acie frequenti armatis adve... longum & impeditum turba pecorum agmen, ... recenti milite adverſus feſſos longo itinere c... currerat. Tertia namque vigilia exierant hoſt... huic nocturno itineri tres diurnæ horæ acce... rant: nec ulla quiete data, laborem viæ prœli... exceperat. itaque principio pugnæ vigoris aliq... in corporibus animiſque fuit & turbaverant p... mo Romanos: deinde æquata paulisper pugna ... in hoc diſcrimine ludos Iovi, ſi fudiſſet cecid... ſetque hoſtes, proprætor vovit. Tandem gradu...

acr...

rius intulere Romani, ceſſitque Luſitanus. de-
de prorſus terga dedit, & quum inſtitiſſent fu-
entibus victores, ad duodecim millia hoſtium
nt cæſa: capti quingenti quadraginta, omnes
rme equites: & ſigna militaria capta centum tri-
nta quatuor. de exercitu Romano ſeptuaginta
tres amiſſi. Pugnatum haud procul Ilipa urbe
t. Eo victorem opulentum præda exercitum
Cornelius reduxit. ea omnis ante urbem expo-
a eſt: poteſtaſque dominis ſuas res cognoſcendi
cta. cetera vendenda quæſtori data: quod inde
fectum eſt, militi diviſum. Nondum ab Roma 2
ofectus erat C. Flaminius prætor, quum hæc
Hiſpania gerebantur. itaque tam adverſæ quam
cundæ res per ipſum amicoſque ejus magnis
rmonibus celebrabantur: & tentaverat, quo-
iam bellum ingens in provincia exarſiſſet, &
xiguas reliquias exercitus ab Sex. Digitio, atque
as ipſas plenas pavoris ac fugæ accepturus eſſet,
t unam ſibi ex urbanis legionibus decernerent:
d quam quum militem ab ſe ipſo ſcriptum ex Se-
atusconſulto adjeciſſet, eligeret ex omni nume-
o tria millia & quingentos pedites, & equites
recentos. Ea ſe legione (nam in Sex. Digitii exer-
itu haud multum ſpei eſſe) rem geſturum. Senio-
es negare, *ad rumores à privatis temere in gratiam*
nagiſtratuum confictos, ſenatusconſulta facienda
ſſe. niſi quod aut prætores ex provinciis ſcriberent,
ut legati renunciarent, nihil ratum haberi debere.
Si tumultus in Hiſpania eſſet, placere, tumultua-
rios milites extra Italiam ſcribi à prætore. Mens
a ſenatus fuit, ut in Hiſpania tumultuarii mili-
es legerentur. Valerius Antias & in Siciliam na-
vigaſſe delectus cauſſa C. Flaminium ſcribit: & ex
Sicilia Hiſpaniam petentem, tempeſtate in Afri-
cam delatum, vagos milites de exercitu P. Afri-
cani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cani ſacramento rogaſſe: his duarum provin
3 rum delectibus, tertium in Hiſpania adjeciſſe.
in Italia ſegnius Ligurum bellum creſcebat.
jam quadraginta millibus hominum, afflu
quotidie multitudine ad famam belli ſpem
prædæ, circumſedebant. Minucius Conſul, A
tium die, quem edixerat ad conveniendum
tibus, venit. inde quadrato agmine ad Piſas du
& quum hoſtes non plus paſſuum tribus mill
ab oppido trans fluvium moviſſent caſtra, co
urbem, haud dubie ſervatam adventu ſuo, eſſ
greſſus. Poſtero die & ipſe trans fluvium fe
mille paſſus ab hoſte poſuit caſtra. inde levi
prœliis à populationibus agrum ſociorum tuta
tur. in aciem exire non audebat; novo milit
ex multis generibus hominum collecto, nec
noto ſatis inter ſe, ut fidere alii aliis poſſent. Li
res multitudine freti & in aciem exibant, pa
de ſumma rerum decernere: & abundantes m
tum numero paſſim multas manus per extre
finium ad prædandum emittebant: & quum c
cta vis magna pecorum prædæque eſſet, parat
erat præſidium, per quod in caſtella eorum vic
4 que ageretur. Quum bellum Liguſtinum ad P
conſtitiſſet, conſul alter L. Cornelius Merula
extremos Ligurum fines exercitum in agrum B
jorum induxit, ubi longe alia belli ratio, qu
cum Liguribus erat. Conſul in aciem exibat, h
ſtes pugnam detrectabant, prædatumque ubi n
mo obviam exiret, diſcurrebant Romani: B
diripi ſua impune, quam tuendo ea conſerere c
tamen malebant. Poſteaquam omnia ferro ig
que ſatis evaſtata erant, conſul agro hoſtium e
ceſſit, & ad Mutinam agmine incauto, ut inter p
catos ducebat. Boii ubi egreſſum è finibus ſ
hoſtem ſenſere, ſequebantur ſilenti agmine; l

cu

n inſidiis quærentes. nocte prætergreſſi caſtra
mana ſaltum, qua tranſeundum erat Roma-
inſederunt. Id quum parum occulte feciſſent,
ſul, qui multa nocte ſolitus erat movere ca-
, ne mox terrorem in tumultuario prœlio au-
t, lucem exſpectavit. & quum luce moveret,
en turmam equitum exploratum miſit. Po-
quam relatum eſt, quantæ copiæ & in quo lo-
ſſent, totius agminis ſarcinas in medium con-
juſſit, & triarios vallum circumjicere: cetero
citu inſtructo ad hoſtem acceſſit. Idem &
li fecerunt, poſteaquam apertas eſſe inſidias, &
o ac juſto prœlio, ubi vera virtus vinceret, di-
andum viderunt. Hora ſecunda ferme con- 5
ſum eſt. ſiniſtra ſociorum equitum ala, & ex-
rdinarii prima in acie pugnabant. præerant
conſulares legati, M. Marcellus, & Tib. Sem-
nius, prioris anni conſul. Novus conſul nunc
prima ſigna erat, nunc legiones continebat in
ſidiis; ne certaminis ſtudio prius concurre-
t, quam datum ſignum eſſet. equites earum ex-
aciem in locum patentem Q. & P. Minucios
unos militum educere juſſit. inde quum ſi-
m dediſſet, impetum ex aperto facerent. Hæc
nti nuncius venit à Tib. Sempronio Longo,
n ſuſtinere extraordinarios impetum Gallo-
n. & cæſos permultos eſſe, *& qui ſuperſint,*
tim labore, partim metu remiſiſſe ardorem pu-
e. legionem alteram ex duabus, ſi videretur, ſum-
tteret, priuſquam ignominia acciperetur. Se-
nda legio miſſa eſt, & extraordinarii recepti.
m redintegrata eſt pugna; quum & recens mi-
& frequens ordinibus legio ſucceſſit. ſiniſtra
ex prœlio ſubducta eſt: dextra in primam
em ſubiit. Sol ingenti ardore torrebat minime
ientia æſtus corpora Gallorum: denſis tamen
ordini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ordinibus nunc alii in alios, nunc in ſcuta incu
bentes, ſuſtinebant impetus Romanorum. Qu
ubi animadvertit conſul, ad perturbandos or
nes eorum C. Livium Salinatorem, qui præ
alariis equitibus, quam concitatiſſimos eq
immittere jubet: & legionarios equites in ſul
diis eſſe. Hæc procella equeſtris, primo confu
& turbavit, deinde diſſipavit aciem Galloru
non tamen ut terga darent. Obſtabant duces,
ſtilibus cædentes terga trepidantium, & redir
ordines cogentes: ſed interequitantes alarii r
patiebantur. Conſul orabat milites, *Vt paullul
niterentur: victoriam in manibus eſſe. dum t
batos & trepidantes viderent, inſtarent. ſi reſti
ordines ſiviſſent, integro rurſus eos prœlio & du
dimicaturos.* Inferre vexillarios juſſit ſigna. om
connixi tandem averterunt hoſtem. Poſtqu
terga dabant, & in fugam paſſim effundeban
tum ad perſequendos eos legionarii equites i
miſſi. Quatuordecim millia Bojorum eo die c
ſunt; vivi capti mille nonaginta duo: equites
centi viginti unus, tres duces eorum, ſigna m
taria ducenta duodecim, carpenta ſexaginta t
Nec Romanis incruenta victoria fuit. ſupra qu
que millia militum ipſorum aut ſociorum ſ
amiſſa: centuriones tres & viginti, præfecti
ciûm quatuor, & M. Genucius, & M. Marci
6 tribunus militum ſecundæ legionis. Eodem
re tempore duorum conſulum literæ allatæ ſu
L. Cornelii de prœlio ad Mutinam cum Boiis
cto, & Q. Minucii à Piſis. *Comitia ſuæ ſortis e
ceterum adeo ſuſpenſa omnia in Liguribus ſe hab
ut abſcedi inde ſine pernicie ſociorum & damno R
publicæ non poſſit. Si ita videretur Patribus, m
terent ad collegam; ut is, qui profligatum bell
haberet, ad comitia Romam rediret. ſi id facere g*

varet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

retur, quod non ſuæ ſortis id negotium eſſet: ſe qui-
n facturum quodcunque ſenatus cenſuiſſet: ſed
am atque etiam viderent, ne magis è Republica
t interregnum iniri, quam ab ſe in eo ſtatu relin-
i provinciam. Senatus C. Scribonio negotium
dit, ut duos legatos ex ordine ſenatorio mitte-
ad L. Cornelium conſulem, qui litteras col-
æ ad ſenatum miſſas deferrent ad eum, & nun-
rent, ſenatum, ni is ad magiſtratus ſubrogan-
s Romam veniret, potius quam Q. Minucius
ello integro avocaretur, interregnum iniri paſ-
um. Miſſi legati renunciarunt, L. Cornelium
magiſtratus ſubrogandos Romam venturum.
literis L. Cornelii, quas ſcripſerat ſecundum
elium cum Boiis factum, diſceptatio in ſena-
fuit: quia privatim pleriſque ſenatoribus lega-
M. Claudius ſcripſerat, *Fortunæ populi Roma-*
& militum virtuti gratiam habendam quod res
e geſta eſset. Conſulis opera & militum aliquan-
n amiſſum: & hoſtium exercitum, cujus delen-
blata fortuna fuerit, elapſum. Milites eo plures
iſſe, quod tardius ex ſubſidiis, qui laborantibus
m ferrent, ſucceſsiſſent. Hoſtes è manibus emiſ-
, quod equitibus legionariis & tardius datum ſi-
um eſſet, & perſequi fugientes non licuiſſet. De 7
re nihil temere decerni placuit: ad frequentio-
conſultatio dilata eſt. Inſtabat enim cura alia,
od civitas fœnore laborabat: & quum multis
nebribus legibus conſtricta avaritia eſſet, via
udis inita erat, ut in ſocios, qui non tenerentur
legibus, nomina transſcriberent; ita libero fœ-
re obruebant debitores. Cujus cernendi quum
io quæreretur, diem finiri placuit, Feralia quæ
oxime fuiſſent: ut qui poſt eam diem ſocii ci-
bus Romanis credidiſſent pecunias, profiteren-
r: & ex ea die pecuniæ creditæ, quibus debitor
vellet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vellet legibus, jus creditori diceretur. Inde poſte
quam profeſſionibus detecta eſt magnitudo æri
alieni per hanc fraudem contracti; M. Sempro
nius tribunus plebis ex auctoritate Patrum plebe
rogavit: plebeſque ſcivit, ut cum ſociis ac nomi
ne Latino pecuniæ creditæ, jus idem quod cum
civibus Romanis eſſet. Hæc in Italia domi mili
tiæque acta. In Hiſpania nequaquam tantum be
li fuit quantum auxerat fama. C. Flaminius in ci
teriori Hiſpania oppidum Iluciam in Oretanis ce
pit: deinde in hiberna milites deduxit. & per hie
mem prœlia aliquot, nulla memoria digna, ad
verſus latronum magis quam hoſtium excurſio
nes, vario tamen eventu, nec ſine militum jactura
ſunt facta. Majores res geſtæ à M. Fulvio. Is apud
Toletum oppidum cum Vaccæis Vectonibuſque
& Celtiberis ſignis collatis dimicavit: exercitum
earum gentium fudit, fugavitque: regem Hiler
8 mum vivum cepit. Dum hæc in Hiſpania ageren
tur, comitiorum jam appetebat dies. itaque L. Cor
nelius conſul, relicto ad exercitum M. Claudio
legato, Romam venit. Is in ſenatu quum de rebus
ab ſe geſtis diſſeruiſſet, quoque in ſtatu provinci
eſſet; queſtus eſt cum Patribus conſcriptis, Quod
tanto bello una ſecunda pugna tam feliciter per
fecto, non eſſet habitus Diis immortalibus ho
nos. poſtulavit deinde, ut ſupplicationem ſimul
triumphumque decernerent. Prius tamen quam
relatio fieret, Q. Metellus, qui conſul dictator
que fuerat, *Literas eodem tempore* dixit, *& conſuli*
L. Cornelii ad ſenatum, & M. Marcelli ad ma-
gnam partem ſenatorum, allatas eſſe, inter ſe pu-
gnantes: eoque dilatam eſſe conſultationem, ut præ-
ſentibus auctoribus earum literarum diſceptaretur.
Itaque exſpectaſſe ſeſe, ut conſul, qui ſciret ab legato
ſuo adverſus ſe ſcriptum aliquid, quum ipſi venien-

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dum eſſet, deduceret eum ſecum Romam: quum etiam veritus eſſet, T. Sempronio imperium habenti tradi exercitum, quam legato. Nunc videri eſſe amotum de induſtria, ne ea quæ ſcripſiſſet, præſens diceret, aut argueret coram: & ſi quid vani afferret, argui poſſet, donec ad liquidum veritas explorata eſſet. Itaque nihil eorum quæ poſtularet conſul, decernendum in præſentia cenſere. Quum pergeret nihilo ſegnius referre, ut ſupplicatio decerneretur, triumphantique ſibi in urbem invehi liceret; M. & C. Titinii tribuni plebis, ſe interceſſuros, ſi de ea re fieret Senatusconſultum, dixerunt. Cenſores erant priore anno creati Sex. Ælius 9 Pætus, & C. Cornelius Cethegus. Cornelius luſtrum condidit. cenſa ſunt civium capita centum quadraginta tria millia ſeptingenta quatuor. Aquæ ingentes eo anno fuerunt: & Tiberis loca plana urbis inundavit. Circa portam Flumentanam etiam collapſa quædam ruinis ſunt. & porta Cœlimontana fulmine icta eſt; muruſque circa multis locis de cœlo tactus. Et Ariciæ, Lanuvii, & in Aventino, lapidibus pluit. & à Capua nunciatum eſt, examen veſparum ingens in forum advolaſſe, & in Martis æde conſediſſe. eas collectas cum cura, & igni crematas eſſe. Horum prodigiorum cauſſa decemviri libros adire juſſi, & novendiale ſacrum factum, & ſupplicatio indicta eſt, atque urbs luſtrata. Iiſdem diebus ædiculam Victoriæ Virginis prope ædem Victoriæ M. Porcius Cato dedicavit; biennio poſt, quam vovit. Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum triumviri deduxerunt, Cn. Manlius Vulſo, L. Apuſtius Fullo, Q. Ælius Tubero; cujus lege deducebatur. tria millia peditum iere, trecenti equites: numerus exiguus pro copia agri. Dari potuere tricena jugera in pedites, ſexagena in equites. Apu-

ſtio auctore tertia pars agri dempta eſt: quo poſt
ſi vellent, novos colonos aſſcribere poſſent. Vic
na jugera pedites, quadragena equites acceperun

10 In exitu jam annus erat, & ambitio magis qua
unquam alias exarſerat conſularibus comitii
multi & potentes petebant patricii, plebeiiqu
P. Cornelius Cn. filius, Scipio, qui ex Hiſpan
provincia nuper deceſſerat magnis rebus geſtis:
L. Quintius Flamininus, qui claſſi in Græcia pr
fuerat: & Cn. Manlius Vulſo. Hi patricii. pleb
autem, C. Lælius, Cn. Domitius, C. Livius Sal
nator, Manius Acilius. ſed omnium oculi
Quintium Corneliumque conjecti. nam &
unum locum petebant ambo patricii, & rei mi
taris gloria recens utrumque commendabat. C
terum ante omnia certamen accendebant fratr
candidatorum, duo clariſſimi ætatis ſuæ imper
tores. major gloria Scipionis: & quo major,
propior invidiæ. Quintii recentior, ut qui eo an
triumphaſſet. Accedebat, quod alter decimum ja
prope annum aſſiduus in oculis hominum fuer
quæ res minus verendos magnos homines ipſa
tietate facit: conſul iterum poſt devictum Annib
lem, cenſorque fuerat. In Quintio nova & rece
tia omnia ad gratiam erant: nihil nec petiera
populo poſt triumphum, nec adeptus erat: P
fratre germano, non patruele, ſe petere ajebat: p
collega & participe adminiſtrati belli. ſe terr
fratrem mari, rem geſſiſſe. His obtinuit, ut pr
ferretur candidato, quem Africanus fraterque d
ducebat: quem Cornelia gens, Cornelio conſ
comitia habente, quem tantum præjudicium
natus; virum è civitate optimum judicatum,
matrem Idæam Peſſinunte venientem in urbe
acciperet. L. Quintius & Cn. Domitius Ænob
bus conſules facti. adeo ne in plebeio quidem co

ſul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſule, quum pro C. Lælio niteretur, Africanus va-
luit. Poſtero die prætores creati, L. Scribonius Li-
bo, M. Fulvius Centumalus. A. Attilius Serranus,
M. Bæbius Tamphilus, L. Valerius Tappus,
Q. Salonius Sarra. Ædilitas inſignis eo anno fuit
M. Æmilii Lepidi, & L. Æmilii Pauli. Multos pe-
cuarios damnarunt: ex ea pecunia clypea inaura-
ta in faſtigio Iovis ædis poſuerunt. Porticum
unam extra portam Trigeminam, emporio ad Ti-
berim adjecto; alteram à porta Fontinali ad Mar-
tis aram, qua in campum iter eſſet, perduxerunt.
Diu nihil in Liguribus dignum memoria geſtum 11
erat. Extremo ejus anni bis in magnum pericu-
lum res adducta eſt. nam & caſtra conſulis oppu-
gnata, ægre ſunt defenſa: & non ita multo poſt
per ſaltum anguſtum quum duceretur agmen Ro-
manum, ipſas fauces exercitus Ligurum inſedit.
qua quum exitus non pateret, converſo agmine
redire inſtitit conſul: & à tergo fauces ſaltus oc-
cupatæ à parte hoſtium erant: Caudinæque cladis
memoria non animis modo, ſed prope oculis, ob-
verſabatur. Numidas octingentos ferme equites
inter auxilia habebat. eorum præfectus conſuli
pollicetur *Se parte utra vellet cum ſuis erupturum.
Tantum uti diceret, utra pars frequentior vicis eſſet.
in eos ſe impetum facturum: & nihil prius quam
flammam tectis injecturum. ut is pavor cogeret Li-
gures excedere ſaltu, quem obſiderent, & diſcurre-
re ad opem ferendam ſuis.* Collaudatum eum con-
ſul ſpe præmiorum onerat. Numidæ equos con-
ſcendunt, & obequitare ſtationibus hoſtium ne-
minem laceſſentes cœperunt. Nihil primo adſpe-
ctu contemptius. equi homineſque paululi & gra-
ciles: diſcinctus & inermis eques, præterquam
quod jacula ſecum portat: equi ſine frenis, de-
formis ipſe curſus; rigida cervice & extento capite

 curren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

currentium. Hunc contemptum de induſtria au
gentes, labi ex equis, & per ludibrium ſpectacul
eſſe. Itaque qui primo intenti paratique, ſi lace
ſerentur, in ſtationibus fuerant, jam inermes ſe
denteſque pars maxima ſpectabant. Numidæ ade
quitare, dein refugere. ſed propius ſaltum paula
tim evehi: velut quos impotentes regendi equi in
vitos efferrent. poſtremò ſubditis calcaribus pe
medias ſtationes hoſtium erupêre: & in agrum
latiorem evecti, omnia propinqua viæ tecta incen
dunt. proximo deinde vico inferunt ignem, ferr
flammaque omnia pervaſtant. Fumus primo con
ſpectus, deinde clamor trepidantium in vicis au
ditus, poſtremò ſeniores puerique refugientes, tu
multum in caſtris fecerunt. itaque ſine conſilio
ſine imperio pro ſe quiſque currere ad ſua tuen
da: momentoque temporis caſtra relicta erant, &
obſidione liberatus conſul, quo intenderat, per
12 venit. Sed neque Boii, neque Hiſpani, cum quibu
eo anno bellatum erat, tam inimice infeſti erant
Romanis, quam Ætolorum gens. Ii poſt deporta
tos ex Græcia exercitus, primò in ſpe fuerant, e
*Antiochum in vacuam Europæ poſſeſſionem ventu
rum: nec Philippum aut Nabin quieturos.* Vbi ni
hil uſquam moveri viderunt, agitandum aliqui
miſcendumque rati, ne cunctando ſeneſceren
conſilia; concilium Naupactum indixerunt. Il
Thoas prætor eorum conqueſtus injurias Roma
norum, ſtatumque Ætoliæ, Quod omnium Græ
ciæ gentium civitatumque inhonoratiſſimi po
eam victoriam eſſent, cujus cauſſa ipſi fuiſſent; le
gatos cenſuit circa reges mittendos, qui non ſo
lum tentarent animos eorum, ſed ſuis quemque
ſtimulis moverent ad Romanum bellum. Damo
critus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Di
cæarchus frater prætoris ad Antiochum eſt mi

ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſus. Tyranno Lacedæmonio Damocritus, *ademptis maritimis civitatibus enervatam tyrannidem dicere: inde militem, inde naves, navaleſque ſocios habuiſſe. incluſum ſuis prope muris Achæos videre dominantes in Peloponneſo. nunquam habiturum recuperandi ſua occaſionem, ſi eam quæ tum eſſet, prætermiſiſſet. Nullum exercitum Romanum in Græcia eſſe: nec propter Gyttheum, aut maritimos alios Laconas, dignam cauſſam exiſtimaturos Romanos, cur legiones in Græciam rurſum tranſmittant.* Hæc ad incitandum animum tyranni dicebantur; ut quum in Græciam Antiochus trajeciſſet, conſcientia violatæ per ſociorum injurias Romanæ amicitiæ, conjungeret ſe cum Antiocho. Et Philippum Nicander haud diſſimili oratione incitabat. erat etiam major orationi materia, quo ex altiore faſtigio rex, quam tyrannus detractus erat; quoque plures ademptæ res. *Ad hoc vetuſta regum Macedoniæ fama, peragratuſque orbis terrarum victoriis ejus gentis referebatur. Et tutum vel incœpto vel eventu ſe conſilium afferre. nam neque ut ante ſe moveat Philippus, quam Antiochus cum exercitu tranſierit in Græciam, ſuadere; & qui ſine Antiocho adverſus Romanos Ætoloſque tamdiu ſuſtinuerit bellum, ei adjuncto Antiocho, ſociis Ætolis, qui tum graviores hoſtes quam Romani fuerint, quibus tandem viribus reſiſtere Romanos poſſe?* Adjiciebat, *De duce Annibale, nato adverſus Romanos hoſte, qui plures & duces & milites eorum occidiſſet, quam quot ſupereſſent.* Hæc Philippo Nicander. Alia Dicæarchus Antiocho: *& omnium primum, prædam de Philippo Romanorum eſſe dicere, victoriam Ætolorum, & aditum in Græciam Romanis nullos alios, quam Ætolos dediſſe; & ad vincendum vires eoſdem præbuiſſe. deinde quantas peditum equitumque copias præbituri*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Antiocho ad bellum eſſent : quæ loca terreſtribus co
piis, quos portus maritimis. Tum de Philippo &
Nabide libero mendacio abutebatur : paratur
utrumque ad rebellandum eſſe: & primam quam
que occaſionem recuperandi ea quæ bello amiſi
ſent, arrepturos. Ita per totum ſimul orbem terra
rum Ætoli Romanis concitabant bellum. reg
13 tamen aut non moti, aut tardius moti ſunt. N
bis extemplo circa omnes vicos maritimos dim
ſit ad ſeditiones in iis miſcendas : & alios princ
pum donis ad ſuam cauſſam perduxit : alios per
tinaciter in ſocietate Romana manentes occidi
Achæis omnium maritimorum Laconum tuen
dorum ab T. Quintio cura mandata erat. itaqu
extemplo & ad tyrannum legatos miſerunt, q
admonerent fœderis eum Romani, denunciaren
que ne pacem, quam tantopere petiſſet, turbare
& auxilia ad Gytthеum, quod jam oppugnabat
à tyranno, & Romam qui ea nunciarent, legat
miſerunt. Antiochus rex ea hieme Raphiæ
Phœnice Ptolomæo regi Ægypti filia in matr
monium data, quum Antiochiam ſe recepiſſe
per Ciliciam Tauro monte ſuperato, extrem
jam hiemis Epheſum pervenit : inde principio v
ris, Antiocho filio miſſo in Syriam ad cuſtodia
ultimarum partium regni, ne quid abſente ſe
tergo moveretur; ipſe cum omnibus terreſtrib
copiis ad Piſidas, qui circa Selgam incolunt, o
pugnandos eſt profectus. Eo tempore legati R
mani P. Sulpicius, P. Villius, qui ad Antiochu
(ſicut ante dictum eſt) miſſi erant, juſſi prius E
menem adire, Elæam venere : inde Pergamu
(ibi regia Eumenis fuit) aſcenderunt. Cupid
belli adverſus Antiochum Eumenes erat: *graven*
ſi pax eſſet, accolam tanto potentiorem regem c
dens : eundem ſi motum bellum eſſet, non magis p
ren

rem Romanis fore quam Philippus fuiſſet : & aut funditus ſublatum iri : aut ſi pax victo daretur, multa illi detracta ſibi acceſſura : ut facile deinde ſe ab eo ſine ullo Romano auxilio tueri poſſet. Etiam ſi quid adverſi caſurum foret, ſatius eſſe Romanis ſociis quamcumque fortunam ſubire, quam ſolum aut imperium pati Antiochi, aut abnuentem vi atque armis cogi. Ob hæc quantum auctoritate, quantum conſilio valebat, incitabat Romanos ad bellum. Sulpicius æger Pergami ſubſtitit. Vil- 14
lius quum Piſidiæ bello occupatum eſſe regem audiſſet, Epheſum profectus, dum paucos ibi moratur dies, dedit operam, ut cum Annibale, qui tum ibi forte erat, ſæpe congrederetur: ut animum ejus & tentaret, ſi qua poſſet, & metum demeret periculi ei quicquam ab Romanis eſſe. His colloquiis aliud quidem actum nihil eſt: ſecutum tamen ſua ſponte eſt, velut conſilio petitum eſſet, ut vilior ob ea regi Annibal & ſuſpectior ad omnia fieret. Claudius ſecutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuiſſe legatione tradit: eumque Epheſi collocutum cum Annibale. Et ſermonem etiam unum refert, quo quærenti Africano, *quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet*, reſpondiſſe, *Alexandrum Macedonum regem; quod parva manu innumerabiles exercitus fudiſſet, quodque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet.* Quærenti deinde, *quem ſecundum poneret; Pyrrhum*, dixiſſe, *caſtrametari primum docuiſſe. ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe: artem etiam conciliandi ſibi homines eam habuiſſe, ut Italicæ gentes regis externi, quam populi Romani, tamdiu principis in ea terra, imperium eſſe mallent.* Exequenti, *quem tertium duceret; haud dubie ſemetipſum* dixiſſe. Tum riſum obortum Scipioni, &

ſubjeciſſe. *Quidnam tu diceres, ſi me viciſſes? Tu*
me vero, inquit, *& ante Alexandrum, & an*
Pyrrhum, & ante omnes alios imperatores eſse.
perplexum Punico aſtu reſponſum, & improv
viſum aſſentationis genus Scipionem moviſſ
quod è grege ſe imperatorum velut inæſtimab
15 lem, ſecreviſſet. Villius ab Epheſo Apameam pr
ceſſit. eo & Antiochus audito Romanorum leg
torum adventu occurrit: Apameæ congreſſis di
ceptatio eadem ferme fuit, quæ Romæ int
Quintium & legatos regis fuerat. mors nuncia
Antiochi filii regis, quem miſſum paulo ante d
xeram in Syriam, diremit colloquia. Magnus l
ctus in regia fuit, magnumque ejus juvenis deſid
rium. id enim jam ſpecimen ſui dederat, ut ſi vi
longior contigiſſet, magni juſtique regis in eo i
dolem fuiſſe appareret. Quo carior acceptiorq
omnibus erat, eo mors ejus ſuſpectior fuit; gr
vem ſucceſſorem eum inſtare ſenectuti ſuæ p
trem credentem, per ſpadones quoſdam, taliu
miniſteriis facinorum acceptos regibus, vene
ſuſtuliſſe. Eam quoque cauſſam clandeſtino fac
nori adjiciebant, quod quum Seleuco filio Lyſ
machiam dediſſet: Antiocho quam ſimilem dar
ſedem, ut procul ab ſe per honorem eum quoq
ablegaret, non habuiſſet. Magni tamen luctus ſp
cies per aliquot dies regiam tenuit: legatuſque Ro
manus, ne alieno tempore incommodus obverſ
retur, Pergamum conceſſit. Rex Epheſum, omi
ſo quod inchoaverat bello, rediit. ibi per luctu
regia clauſa, cum Minione quodam, qui princep
amicorum ejus erat, ſecreta conſilia agitavit. M
nio ignarus omnium externorum, vireſque æſt
mans regis ex rebus in Syria aut Aſia geſtis, no
cauſſa modo ſuperiorem eſſe Antiochum, quo
nihil æqui poſtularent Romani, ſed bello quoqu
ſupera

ſuperaturum credebat. Fugienti regi diſceptatio-
nem cum legatis, ſeu jam experto eam minus
proſperam, ſeu mœrore recenti confuſo, profeſſus
Minio, ſe quæ pro cauſſa eſſent dicturum, perſua-
ſit ut à Pergamo arceſſerentur legati. Iam conva- 16
luerat Sulpicius: itaque ambo Epheſum venerunt.
Rex à Minione excuſatus, & abſente eo res agi
cœpta eſt. Ibi præparata oratione Minio: *Specioſo
titulo,* inquit, *uti vos, Romani, Græcarum civi-
tatum liberandarum video: ſed facta veſtra oratio-
ni non conveniunt. & aliud Antiocho juris ſtatui-
ſtis, alio ipſi utimini. Quî enim magis Smyrnæi
Lampſacenique Græci ſunt, quam Neapolitani &
Rhegini, & Tarentini, à quibus ſtipendium, à qui-
bus naves ex fœdere exigitis? Cur Syracuſas atque
in alias Siciliæ Græcas urbes prætorem quotannis
cum imperio & virgis & ſecuribus mittitis? nihil
aliud profecto dicatis, quam armis ſuperatis vos iis
has leges impoſuiſſe. Eandem de Smyrna & Lamp-
ſaco, civitatibuſque, quæ Ioniæ aut Æolidis ſunt,
cauſſam ab Antiocho accipite. Bello ſuperatas à
majoribus, & ſtipendiarias ac vectigales factas, in
antiquum jus repetit. itaque ad hæc ei reſponderi
velim, ſi ex æquo diſceptatur, & non belli cauſſa
quæritur.* Ad ea Sulpicius: *Fecit verecunde,* in-
quit, *Antiochus, qui, ſi alia pro cauſſa ejus non
erant quæ dicerentur, quemlibet iſta quam ſe dicere
maluit. Quid enim ſimile habet civitatum earum
quas comparaſti cauſſa? Ab Rheginis, & Neapo-
litanis, & Tarentinis, ex quo in noſtram venerunt
poteſtatem, uno & perpetuo tenore juris ſemper
uſurpato, numquam intermiſſo, quæ ex fœdere de-
bent, exigimus. Poteſne tandem dicere, ut ii populi
non per ſe, non per alium quemquam fœdus muta-
verint; ſic & Aſiæ civitates, ut ſemel venerunt in
majorum Antiochi poteſtatem, in perpetua poſſeſ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſione regni veſtri permanſiſſe, & non alias earum in Philippi, alias in Ptolomæi fuiſſe poteſtate, alias per multos annos nullo ambigente libertatem uſurpaſſe? Nam ſi, quod aliquando ſervierunt temporum iniquitate preſsi, jus poſt tot ſecula aſſerendi eos in ſervitutem facit; quid abeſt quin actum nobis nihil ſit, quod à Philippo liberavimus Græciam, & repetant poſteri ejus Corinthum, Chalcidem, Demetriadem, & Theſſalorum totam gentem? Sed quid ego cauſſam civitatum ago, quam ipſis agentibus & nos, & regem ipſum cognoſcere æquius
17 *eſt?* Vocari deinde civitatum legationes juſſit præparatas jam ante & inſtructas ab Eumene, qui quantumcunque virium Antiocho deceſſiſſet, ſuo id acceſſurum regno ducebat. Admiſſi plures, dum ſuas quiſque nunc querelas nunc poſtulationes inſerit, æqua iniquis miſcentes, è diſceptatione altercationem fecerunt. itaque neque remiſſa ulla re, neque impetrata, æque ac venerant omnium incerti legati Romam redierunt. Rex, dimiſſis iis, concilium de bello Romano habuit. Ibi alius alio ferocius: quia quo quiſque aſperius adverſus Romanos locutus eſſet, eo ſpes gratiæ major erat. Alius ſuperbiam poſtulatorum increpare, tamquam Nabidi victo, ſic Antiocho, maximo Aſiæ regum, imponentium leges. quamquam Nabidi tamen dominationem in patriam ſuam, & patriam Lacedæmonem remiſſam. Antiocho, ſi Smyrna & Lampſacus imperata faciant, indignum videri. alii, parvas, & vix dictu dignas belli cauſſas tanto regi eas civitates eſſe, ſed initium ſemper per jus injuſta impetrandi fieri. niſi crederent Perſas, quum aquam terramque ab Lacedæmoniis petierunt, gleba terræ & hauſtu aquæ eguiſſe. *Per ſimilem tentationem Romanis de duabus civitatibus agi. & alias civitates*

ſimul

ſimul duas jugum exuiſſe vidiſſent, ad liberatorem
populum defecturas. Si non libertas ſervitute potior
ſit, tamen omni præſenti ſtatu ſpem cuique novandi
res ſuas blandiorem eſſe. Alexander Acarnan in 18
concilio erat, Philippo quondam amicus, nuper
relicto eo ſecutus opulentiorem regiam Antiochi:
& tamquam peritus Græciæ, nec ignarus Roma-
norum, in eum gradum amicitiæ regis, ut conſi-
liis quoque arcanis intereſſet, acceptus erat. Is
tamquam non utrum bellandum eſſet, nec ne,
conſuleretur; ſed ubi & qua ratione bellum gere-
retur, *Victoriam ſe haud dubiam proponere animo*
affirmabat; ſi in Europam tranſiſſet rex, & in ali-
qua Græciæ parte ſedem bello cepiſſet. Iam primum
Ætolos, qui umbilicum Græciæ incolerent, in ar-
mis eum inventurum; anteſignanos ad aſperrima
quæque belli paratos. In duobus velut cornibus Græ-
ciæ Nabin à Peloponneſo concitaturum omnia, re-
petentem Argivorum urbem, repetentem maritimas
civitates: quibus eum depulſum Romani Lacedæ-
monis muris incluſiſſent. à Macedonia Philippum,
ubi primum bellicum cani audiſſet, arma capturum.
Noſſe ſe ſpiritus ejus, noſſe animum: ſcire ferarum
modo, quæ clauſtris aut vinculis teneantur, ingentes
jamdiu iras eum in pectore volvere. meminiſſe etiam
ſe, quoties in bello precari omnes Deos ſolitus ſit, ut
Antiochum ſibi darent adiutorem. cujus voti ſi com-
pos nunc fiat, nullam moram rebellandi facturum.
Tantum non cunctandum, neq; ceſſandum eſſe. in eo
enim victoriam verti, ſi & loca opportuna, & ſocii
præoccuparentur. Annibalẽ quoq; ſine mora mitten-
dum in Africam eſſe ad diſtringendos Romanos. An- 19
nibal non adhibitus in concilium, propter collo-
quia cum Villio ſuſpectus regi, & in nullo poſtea
honore habitus; primo eam contumeliam tacitus
tulit: deinde melius eſſe ratus, & percunctari
cauſſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cauſſam repentinæ alienationis, & purgare ſe tem-
pore apto, quæſita ſimpliciter iracundiæ cauſſa
auditaque, *Pater Amilcar*, inquit, *Antioche, par-
vum admodum me, quum ſacrificaret, altaribus ad-
motum jurejurando adegit, numquam amicum fo-
re populi Romani.* *Sub hoc ſacramento ſex & tri-
ginta annos militavi: hoc me in pace patria me
extulit: hoc patria extorrem in tuam Regiam ad-
duxit: hoc duce, ſi tu ſpem meam deſtitueris, ubi-
cunque vires, ubi arma eſſe ſciam, huc veniam to-
to orbe terrarum quærens aliquos Romanis hoſtes.
Itaque ſi quibus tuorum meis criminibus apud t
creſcere libet, aliam materiam creſcendi quam e
me quærant. Odi odioque ſum Romanis. id me ve-
rum dicere pater Amilcar, & Dii teſtes ſunt. Pro-
inde quum de bello Romano cogitabis, inter primo
amicos Annibalem habeto. ſi qua res te ad pacem
compellet, in id conſilium alium cum quo delibere
quærito.* Non movit modo talis oratio regem
ſed etiam reconciliavit Annibali. Ex concilio it
20 diſceſſum eſt, ut bellum geretur. Romæ deſtina-
bant quidem ſermonibus hoſtem Antiochum, ſed
nihil dum ad id bellum præter animos parabant
Conſulibus ambobus Italia provincia decreta eſt
ita ut inter ſe compararent, ſortirenturve, uter co-
mitiis ejus anni præeſſet. ad utrum ea non perti-
neret cura, ut paratus eſſet, ſi quo eum extra Ita-
liam opus eſſet ducere legiones. Huic conſuli per-
miſſum, ut duas legiones ſcriberet novas, & ſo-
ciûm ac Latini nominis viginti millia, & equite
nongentos. Alteri conſuli duæ legiones decretæ,
quas L. Cornelius conſul ſuperioris anni habuiſſet
& ſociûm ac Latini nominis ex eodem exercitu
pedites quindecim millia, & equites quingenti
Q. Minucio cum exercitu, quem in Liguribus ha-
bebat, prorogatum imperium. additum in ſup-
plemen-

plementum, ut quatuor millia peditum Romanorum ſcriberentur, & centum quinquaginta equites; & ſociis eodem quinq; millia peditum imperarentur, CCL equites. Cn. Domitio extra Italiam, quo ſenatus cenſuiſſet, provincia evenit, L. Quintio Gallia. & comitia prætorum habita. Prætores deinde provincias ſortiti: M. Fulvius Centumalus urbanam, L. Scribonius Libo peregrinam: L. Valerius Tappus Siciliam. Q. Salonius Sarra Sardiniam. M. Bæbius Tamphilus Hiſpaniam citeriorem, A. Attilius Serranus, ulteriorem. Sed his duobus primum Senatusconſulto, deinde plebis etiam ſcito permutatæ provinciæ ſunt. Attilio claſſis & Macedonia, Bæbio Bruttii decreti. Flaminio Fulvioque in Hiſpaniis prorogatum imperium. Bæbio Tamphilo in Bruttios duæ legiones decretæ, quæ priore anno urbanæ fuiſſent: ut & ſociis eodem millia peditum quindecim imperarentur, & quingenti equites. Attilius triginta naves quinqueremes facere juſſus, & ex navalibus veteres deducere, ſi quæ utiles eſſent, & ſcribere navales ſocios. Ex conſulibus imperatum, ut ei duo millia ſociûm ac Latini nominis, & mille pedites daret Romanos. Hi duo prætores & duo exercitus, terreſtris navaliſque adverſus Nabin aperte jam oppugnantem ſocios populi Romani dicebantur parari. Ceterum legati ad Antiochum miſſi exſpectabantur: priuſquam ii rediſſent, vetuerat Cn. Domitium conſulem ſenatus ab urbe diſcedere. Prætoribus Fulvio & Scribonio, quibus ut jus dicerent Romæ provincia erat, negotium datum, ut præter eam claſſem, cui Attilius præfuturus erat, centum quinqueremes pararent. Priuſquam conſul prætoreſque in provincias proficiſcerentur, ſupplicatio fuit prodigiorum cauſſa. Capram ſex hœdos uno fœtu edidiſſe, ex Piceno nuncia-

tum

tum eſt: & Artetii puerum natum unimanum: A
miterni terra pluiſſe: Formiis portam murumqu
de cœlo tacta: & (quod maxime terrebat) Con
ſulis Cn. Domitii bovem locutum, ROMA CAV
TIBI. Ceterorum prodigiorum cauſa ſupplicatu
eſt: bovem cum cura ſervari alique aruſpices ju
ſerunt. Tiberis infeſtiore, quam priore impetu
illatus urbi, duo pontes, ædificia multa, maxim
circa portam Flumentanam, evertit. Saxum in
gens, ſive imbribus, ſive motu terræ leviore, qua
ut alioqui ſentiretur, labefactatum, in vicum Ju
garium ex Capitolio procidit, & multos oppreſſ
In agris paſſim inundatis pecua ablata: villaru
21 ſtrages facta eſt. Priuſquam L. Quintius conſul
provinciam perveniret, Q. Minucius in agro P
ſano cum Liguribus ſignis collatis pugnavit: no
vem millia hoſtium occidit. ceteros fuſos fug
toſque in caſtra compulit. Ea uſque in noctem
magno certamine oppugnata, defenſaque ſun
nocte clam profecti Ligures: prima luce Roma
nus vacua caſtra invaſit. prædæ minus inventu
eſt, quod ſubinde ſpolia agrorum capta domo
mittebant. Minucius nihil deinde laxamenti ho
ſtibus dedit. ex agro Piſano in Ligures profectu
caſtella vicoſque eorum igni ferroque pervaſtavi
ibi præda Etruſca, quæ miſſa à populatoribus fu
22 rat, repletus eſt miles Romanus. Sub idem temp
legati ab regibus Romam reverterunt. qui quu
nihil, quod ſatis maturam cauſſam belli habere
niſi adverſus Lacedæmonium tyrannum attuli
ſent, quem & Achæi legati annunciabant, cont
fœdus maritimam oram Laconum oppugnare
Atilius prætor cum claſſe miſſus eſt in Græcia
ad ſocios tuendos. Conſules quando nihil ab An
tiocho inſtaret, proficiſci ambo in provincias pl
cuit. Domitius ab Arimino, qua proximum fui
Quin

Quintius per Ligures in Bojos venit. Duo conſulum agmina diverſa late agrum hoſtium pervaſtarunt. primo equites eorum pauci cum præfectis, deinde univerſus ſenatus, poſtremo in quibus aut fortuna aliqua aut dignitas erat, ad mille quingenti ad conſules transfugerunt. Et in utraque Hiſpania eo anno res proſperè geſtæ. nam & C. Flaminius oppidum Litabrum, munitum opulentumque vineis expugnavit, & nobilem regulum Corbilonem vivum cepit: & M. Fulvius proconſul cum duobus exercitibus hoſtium duo ſecunda prœlia fecit: oppida duo Hiſpanorum, Veſceliam, Holonemque; & caſtella multa expugnavit: alia voluntate ad eum defecerunt. tum in Oretanos progreſſus, & ibi duobus potitus oppidis, Noliba & Cuſibi, ad Tagum amnem ire pergit. Toletum ibi parva urbs erat, ſed loco munita. eam quum oppugnaret, Vectonum magnus exercitus Toletanis ſubſidio venit. Cum his ſignis collatis proſperè pugnavit: & fuſis Vectonibus, operibus Toletum cepit.

23 Ceterum eo tempore minus ea bella, quæ gerebantur, curæ Patribus erant, quam exſpectatio nondum cœpti cum Antiocho belli. nam etſi per legatos identidem omnia explorabantur, tamen rumores temerè ſine ullis auctoribus orti multa falſa veris miſcebant. Inter quæ allatum erat, quum in Ætoliam veniſſet Antiochus, extemplo claſſem eum in Siciliam miſſurum. Itaque ſenatus, etſi prætorem Attilium cum claſſe miſerat in Græciam; tamen quia non copiis modo, ſed etiam auctoritate opus erat ad tuendos ſociorum animos, T. Quintium & C. Octavium, & Cn. Servilium, & P. Villium legatos in Græciam miſit: & ut M. Bæbius ex Bruttiis ad Tarentum & Brundiſium promoveret legiones, decrevit: ut inde, ſi res poſceret, in Macedoniam trajiceret;

jiceret: & ut M. Fulvius prætor claſſem naviu
triginta mitteret ad tuendam Siciliæ oram:
cum imperio eſſet, qui claſſem eam duceret: (du
L. Oppius Salinator, qui priore anno ædilis p
bis fuerat:) & ut idem prætor L. Valerio colle
ſcriberet, *Periculum eſſe, ne claſsis regis Antio*
ex Ætolia in Siciliam trajiceret: itaque plac
ſenatui, ad eum exercitum quem haberet, tum
tuariorum militum ad duodecim millia pedites,
quadringentos equites ſcribere eum: quibus or
maritimam provinciæ, qua vergeret in Græcia
tueri poſſet. Eum delectum prætor non ex Sici
ipſa tantum, ſed etiam ex circumjacentibus in
lis habuit: oppidaque omnia maritima, quæ
Græciam verſa erant, præſidiis firmavit. Addi
alimenta rumoribus adventus Attali Eumenis f
tris, qui nunciavit, Antiochum regem Helleſpo
tum cum exercitu tranſiſſe. Ætolos ita ſe para
ut ſub adventum ejus in armis eſſent. Et Eume
abſenti, & præſenti Attalo gratiæ actæ: & æd
liberæ, locus, lautia decreta, & munera data, eq
duo, bina equeſtria arma, & vaſa argentea centu
24 pondo, & aurea viginti pondo. Quum alii atq
alii nuncii bellum inſtare afferrent, ad rem per
nere viſum eſt, conſules primo quoque tempo
creari. Itaque Senatusconſultum factum eſt,
M. Fulvius prætor literas extemplo ad conſule
mitteret, quibus certior fieret ſenatui placere, pr
vincia exercituque tradito legatis, Romam reve
eum: & ex itinere præmittere edictum, quo c
mitia conſulibus creandis ediceret. Paruit his
teris conſul, & præmiſſo edicto, Romam ven
Eo quoque anno magna ambitio fuit, quod pat
cii tres in unum locum petierunt: P. Corneli
Cn. F. Scipio, qui priore anno repulſam tuler
& L. Cornelius Scipio, & Cn. Manlius Volſ
P. Sc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Scipioni, ut dilatum viro tali non negatum honorem appareret, conſulatus datus eſt. additus ei e plebe collega, Manius Acilius Glabrio. Poſtero die prætores creati, L. Æmilius Paulus, M. Æmilius Lepidus, M. Iunius Brutus, A. Cornelius Mammula, C. Livius, & L. Oppius; utrique eorum Salinator cognomen erat. Oppius is erat, qui claſſem triginta navium in Siciliam duxerat. Interim dum novi magiſtratus ſortirentur provincias, M. Bæbius à Brunduſio cum omnibus copiis tranſire in Epirum eſt juſſus, & circa Apolloniam copias continere: & M. Fulvio prætori urbano negotium datum eſt, ut quinqueremes novas quinquaginta faceret. Et populus quidem Romanus ita ſe ad omnes conatus Antiochi præparabat. Nabis jam non differebat bellum, ſed ſumma vi Gyttheum oppugnabat: & infeſtus Achæis, quod miſerant obſeſſis præſidium, agros eorum vaſtabat. Achæi non antea auſi capeſſere bellum, quam ab Roma revertiſſent legati; ut quid ſenatui placeret, ſcirent; poſt reditum legatorum, et Sicyonem concilium edixerunt, qui conſilium ab eo peterent. In concilio omnium ad bellum extemplo capeſſendum inclinatæ ſententiæ erant: literæ T. Quintii cunctationem injecerunt, quibus auctor erat, Prætorem claſſemque Romanam exſpectandi. Quum principum alii in ſententia permanerent; alii utendum ejus, quem ipſi conſuluiſſent conſilio cenſerent; multitudo Philopœmenis ſententiam exſpectabat. Prætor is tum erat, & omnes eo tempore & prudentia & auctoritate anteibat. Is præfatus, *Bene comparatum apud Ætolos eſſe, ne prætor, quum de bello conſuluiſſet, ipſe ſententiam diceret; ſtatuere quamprimum ipſos quid vellent, juſſit. Prætorem decreta eorum cum fide & cura exſecuturum; annixurumque ut quantum*

tum

tum in conſilio humano poſitum eſſet, nec pacis e
pœniteret, nec belli. Plus ea oratio momenti ad i
citandos ad bellum habuit, quam ſi aperte ſu
dendo cupiditatem res gerendi oſtendiſſet. Itaq
ingenti conſenſu bellum decretum eſt: tempus
ratio adminiſtrandi ejus libera prætori permi
ſunt. Philopœmen præterquam quod ita Qui
tio placeret, & ipſe exiſtimabat claſſem Rom
nam exſpectandam, quæ à mari Gyttheum tu
poſſet; ſed metuens, ne dilationem res non pate
tur, & non Gyttheum ſolum, ſed præſidium qu
que miſſum ad tuendam urbem amitterentur; n
26 ves Achæorum deduxit. Comparaverat & tyra
nus modicam claſſem, ad prohibenda, ſi qua o
ſeſſis mari ſummitterentur, præſidia, tres tect
naves, & lembos priſteiſque; tradita vetere cla
ex fœdere Romanis. Harum ut novarum tum n
vium agilitatem experiretur, ſimul omnia ſa
apta ad certamen eſſent, provectos in altum, qu
tidie remigem militemque ſimulacris navalis p
gnæ exercebat; in eo ratus verti ſpem obſidi
nis, ſi præſidia maritima intercluſiſſet. Præt
Achæorum, ſicut terreſtrium certaminum art
quemvis clarorum imperatorum vel uſu vel ing
nio æquabat, ita rudis in re navali erat: Arca
mediterraneus homo externorum etiam o
nium, niſi quod in Creta præfectus auxilioru
militaverat, ignarus. Navis erat quadriremis v
tus, capta annis octoginta antè: quum Crat
uxorem Nicæam ab Naupacto Corinthum veh
ret. hujus fama motus (fuerat enim nobile
claſſe regia quondam navigium) deduci ab Æg
putrem jam admodum, & vetuſtate dilabent
juſſit. Hac tum prætoria nave præcedente claſſe
quum in ea Patrenſis Tiſo præfectus claſſis veh
retur, occurrerunt è Gyttheo Laconum naves:

prin

imo ſtatim incurſu ad novam & firmam na-
m, vetus, quæ per ſe ipſa omnibus compagibus
uam acciperet, divulſa eſt: captique omnes, qui
nave erant. cetera claſſis, prætoria nave amiſſa,
antum quæque remis valuit, fugerunt. ipſe Phi-
pœmen in levi ſpeculatoria nave fugit: nec an-
fugæ finem, quam Patras ventum ſit, fecit. Ni-
l ea res animum militaris viri, & multos exper-
caſus, imminuit: quin contra, ſi in re navali,
jus eſſet ignarus, offendiſſet: eo plus in ea, quo-
m uſu calleret, ſpei nactus, breve id tyranno
udium ſe effecturum affirmabat. Nabis quum 27
roſpera elatus re, tum ſpem etiam haud dubiam
actus, nihil jam à mari periculi fore, & terre-
res aditus claudere opportunè poſitis præſidiis
oluit. tertia parte copiarum ab obſidione Gyt-
hei abducta, ad Eliam poſuit caſtra. Imminet is
ocus & Leucis & Acriis; qua videbantur hoſtes
xercitum admoturi. Quum ibi ſtativa eſſent, &
auci tabernacula haberent; multitudo alia caſas
x arundinibus textas fronde, quæ umbram mo-
o præberet, texiſſent; priuſquam in conſpectum
hoſtium veniret Philopœmen, nec opinantem
um improviſo genere belli aggredi ſtatuit. Navi-
gia parva in ſtationem occultam agri Argivi con-
traxit: in ea expeditos milites, cetratos pleroſque,
cum fundis & jaculis, & alio levi genere armatu-
æ impoſuit. inde littora legens, quum ad propin-
quum caſtris hoſtium promontorium veniſſet,
egreſſus callibus notis, nocte Pleias pervenit: &
ſopitis vigilibus ut in nullo propinquo metu,
ignem caſis ab omni parte caſtrorum injecit. Mul-
ti prius incendio abſumpti ſunt, quam hoſtium
adventum ſentirent: & qui ſenſerant, nullam opem
ferre potuerunt. Ferro flammaque omnia abſum-
pta: perpauci tamen ex tam ancipiti peſte ad Gyt-
theum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

theum in majora caſtra perfugerunt. Ita percul hoſtibus, Philopœmen protinus ad depopula dam Tripolim Laconici agri, qui proximus fine Megalopolitarum eſt, duxit: & magna vi pec rum hominumque inde abrepta, priuſquam Gyttheo tyrannus præſidium agris mitteret, d ceſſit. Idem Tegeam exercitu contracto, concili que eodem & Achæis & ſociis indicto, in quo Epirotarum & Acarnanum fuere principes, ſt tuit; quoniam ſatis & ſuorum à pudore maritim ignominiæ reſtituti animi, & hoſtium conterr eſſent, ad Lacedæmonem ducere: eo modo ur ratus ab obſidione Gytthei hoſtem abduci poſſ Ad Carias primum in hoſtium terra poſuit caſtr Eo ipſo die Gyttheum expugnatum eſt. cujus r ignarus Philopœmen, caſtra ad Barboſthene (mons eſt decem millia paſſuum ab Lacedæm ne) promovit. Et Nabis recepto Gyttheo, cu expedito exercitu inde profectus, quum præt Lacedæmonem raptim duxiſſet, Pyrrhi (quæ vo cant) caſtra occupavit: quem peti locum ab A chæis, non dubitabat. inde hoſtibus occurrit. Ol tinebant autem longo agmine propter anguſti viæ propè quinque millia paſſuum. cogebatur a gmen ab equitibus, & maximè à parte auxilio rum: quod exiſtimabat Philopœmen, tyrannu mercenariis militibus, quibus plurimum fidere à tergo ſuos aggreſſurum. Duæ res ſimul inopina tæ perculerunt eum: una, præoccupatus, quen petebat, locus: altera, quod primo agmini occur riſſe hoſtem cernebat. ubi quum per loca confra goſa iter eſſet, ſine levis armaturæ præſidio ſign

28 ferri non videbat poſſe. Erat autem Philopœme præcipuæ in ducendo agmine lociſque capiendi ſolertiæ atque uſus: nec belli tantum temporibus ſed etiam in pace, ad id maximè animum exer-

cuerat

erat. Vbi iter quopiam faceret, & ad difficilem
nſitu ſaltum veniſſet, contemplatus ab omni
te loci naturam, quum ſolus erat, ſecum ipſe a-
abat animo: quum comites haberet, ab iis quæ-
at, *Si hoſtis eo loco apparuiſſet, quid ſi a fronte,*
id ſi ab latere hoc, aut illo, quid ſi à tergo adorire-
, capiendum conſilii foret? Poſse inſtructos recta
e, poſſe inconditum agmen, & tantummodo aptũ
, occurrere. Quem locum ipſe capturus eſſet, co-
ando aut quærendo exſequebatur; aut quot ar-
tis, aut quo genere armorum (plurimum enim
ereſse) uſurus. quo impedimenta, quo ſarcinas,
turbam inermem rejiceret. quanto ea, aut quã
ræſidio cuſtodiret: & utrum pergere qua cœpiſ-
ire via, an ea qua veniſset repetere melius eſset.
ris quoque quem locum caperet, quantum mu-
mento amplecteretur loci, qua opportuna aqua-
, qua pabuli lignorumque copia eſset. qua poſtero
caſtra moventi tutum maximè iter, quæ forma
minis foret. His curis cogitationibuſque ita ab
unte ætate animum agitaverat, ut nulla ei nova
tali re cogitatio eſſet. Et tum omnium primum
men conſtituit: dein Cretenſes auxiliares, &
os Tarentinos vocabant, equites, binos ſecum
hentes equos, ad prima ſigna miſit: & juſſis
uitibus ſubſequi, ſuper Torrentem, unde aqua-
poſſent, rupem occupavit. Eo impedimenta
nnia, & calonum turbam conjectam armatis
cumdedit: & pro natura loci caſtra communi-
. tabernacula ſtatuere in aſpretis, & inæqua-
li ſolo difficile erat. Hoſtes quingentos paſſus
erant. ex eodem rivo utrimque cum præſidio
is armaturæ aquati ſunt: & priuſquam, (qua-
in propinquis caſtris ſolent) contraheretur
rtamen, nox intervenit. Poſtero die apparebat
gnandum pro aquatoribus circa rivum eſſe.

nocte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

nocte in valle à conſpectu hoſtium averſa, qua
tam multitudinem locus occulere poterat, co
29 didit cetratorum. Luce orta Cretenſium levis a
matura & Tarentini equites ſuper torrentem pro
lium commiſerunt. Latemnaſtus Cretenſis pop
laribus ſuis, equitibus Lycortas Megalopolitan
præerat. Cretenſes & hoſtium auxiliares, equ
tumque idem genus Tarentini, præſidio aquato
bus erant. Aliquandiu dubium prœlium fuit;
eodem ex parte utraque hominum genere, & a
mis paribus. Procedente certamine, & nume
vicere tyranni auxiliares: & quia ita præceptu
à Philopœmene præfectis erat, ut modico edi
prælio in fugam inclinarent, hoſtemque ad in
diarum locum pertraherent; effuſe ſecuti fugie
tes per convallem, plerique & vulnerati, & int
fecti ſunt, priuſquam occultum hoſtem videre
Cetrati ita, quantum latitudo vallis patiebatur, i
ſtructi ſederant: ut facile per intervalla ordinu
fugientes ſuos acciperent. Conſurgunt deinde i
integri, recentes, inſtructi: & in hoſtes inordi
tos, effuſos, labore etiam & vulneribus feſſos, in
petum faciunt. Nec dubia victoria fuit. extem
terga dedit tyranni miles: & haud paulo conci
tiore curſu, quam ſecutus erat, fugiens, in caſ
eſt compulſus. multi cæſi captique in ea fuga ſu
& in caſtris quoque foret trepidatum ni Phil
pœmen receptui cani juſſiſſet; loca magis conf
goſa, & quacumque temerè proceſſiſſet, iniqu
quam hoſtem metuens. Inde & ex fortuna p
gnæ & ex ingenio ducis, conjectans, in quo tu
is pavore eſſet, unum de auxiliaribus ſpecie tra
fugæ mittit ad eum, qui pro comperto afferr
Achæos ſtatuiſſe poſtero die ad Eurotam amne
qui propè ipſis affluit mœnibus, procedere, ut i
tercluderent iter; ne aut tyrannus quum velle

rec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ceptum ad urbem haberet; aut commeatus ab
be in caſtra portarentur. ſimul etiam tentaturus,
quorum animi ſolicitari ad defectionem à ty-
nno poſſent. Non tam fidem dictis perfuga fe-
t, quam perculſo metu relinquendi caſtra cauſ-
m probabilem præbuit. Poſtero die Pythago-
m cum auxiliaribus & equitatu ſtationem age-
pro vallo juſſit. ipſe tamquam in aciem cum
bore exercitus egreſſus, ſigna ocius ferri ad ur-
m juſſit. Philopœmen poſteaquam citatum a- 30
nen per anguſtam & proclivem viam duci ra-
im vidit, equitatum omnem & Cretenſium
xiliares in ſtationem hoſtium, quæ pro caſtris
at, emittit. Illi ubi hoſtes adeſſe, & à ſuis ſe de-
rtos viderunt; primo in caſtra recipere ſe conati
nt: deinde, poſteaquam inſtructa acies tota A-
næorum admovebatur, metu ne cum ipſis caſtris
perentur, ſequi ſuorum agmen aliquantum præ-
eſſum inſiſtunt. Extemplo cetrati Achæorum
caſtra impetum faciunt, & diripiunt: ceteri ad
rſequendos hoſtes ire pergunt. Erat iter tale, per
uod vix tranquillum ab hoſtili metu agmen ex-
diri poſſet. Vt vero ad poſtremos prœlium or-
m eſt, clamorque terribilis à tergo paventium
d prima ſigna eſt perlatus; pro ſe quiſque armis
jectis in circumjectas itineri ſilvas diffugiunt,
omentoque temporis ſtrage armorum ſepta via
t, maximè haſtis; quæ pleræque adverſæ caden-
s, velut vallo objecto iter impediebant. Philo-
œmen utcunque poſſent, inſtare & perſequi auxi-
aribus juſſis (utique enim equitibus haud faci-
m futuram fugam) ipſe gravius agmen via pa-
ntiore ad Eurotam amnem deduxit. ibi caſtris
b occaſum ſolis poſitis, levem armaturam, quam
d perſequendum reliquerat hoſtem, operiebatur.
ui ubi prima vigilia venerunt, nunciantes, ty-
rannum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tyrannum cum paucis ad urbem penetraſſe, ceter
multitudinem inermem toto ſparſam vagari
tu, corpora curare eos jubet. ipſe ex cætera co
militum (qui, quia priores in caſtra venerant,
fecti & cibo ſumpto & modica quiete erant)
lectos, nihil præter gladios ſecum ferentes, exte
plo educit, & duarum portarum itineribus, q
Pheras, quæque Barboſthenem ferunt, eos i
ſtruxit; qua ex fuga recepturos ſeſe hoſtes cre
bat. Nec eum opinio fefellit. nam Lacedæmo
quoad lucis ſuperfuit quicquam, deviis callib
medio ſaltu ſe recipiebant. Primo veſpere ut l
mina in caſtris hoſtium conſpexere, è regione e
rum occultis ſemitis ſe tenuerunt: ubi prætergre
ea ſunt, jam tutum rati, in patentes vias deſce
derunt. ibi excepti ab inſidente hoſte paſſim i
multi cæſi captique ſunt, ut vix quarta pars de t
to exercitu evaſerit. Philopœmen incluſo tyran
no in urbem, inſequentes dies prope triginta v
ſtandis agris Laconum abſumpſit, debilitatiſq
ac prope fractis tyranni viribus, domum redii
æquantibus eum gloria rerum Achæis Imperato
Romano; & quod ad Laconicum bellum attin
31 ret, præferentibus etiam. Dum inter Achæos
tyrannum bellum erat; legati Romanorum ci
cumire ſociorum urbes; ſoliciti, ne Ætoli part
alicujus animos ad Antiochum avertiſſent, m
nimum operæ in Achæis adeundis conſumpſ
runt; quos, quia Nabidi infeſti erant, ad cete
quoque ſatis fidos cenſebant eſſe. Athenas pr
mum, inde Chalcidem, inde in Theſſaliam iêr
allocutique concilio frequenti Theſſalos, Dem
triadem iter flexere. eo Magnetum concilium in
dictum eſt. Accuratior ibi habenda oratio fui
quod pars principum alienati à Romanis, totiq
Antiochi & Ætolorum erant: quia, quum red

filiun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

filium obſidem Philippo allatum eſſet, ſtipendiumque impoſitum remitti; inter cetera vana allatum erat, Demetriadem quoque ei reddituros Romanos eſſe. Id ne fieret, Eurylochus princeps Magnetum, factionisque ejus quidam, omnia novari Ætolorum Antiochique adventu malebant. Adverſus eos ita diſſerendum erat; ne timorem vanum iis demendo, ſpes inciſa Philippum abalienaret: in quo plus ad omnia momenti, quam in Magnetibus eſſet. Illa tantum commemorata, *quum totam Græciam beneficio libertatis obnoxiam Romanis eſſe, tum eam civitatem præcipue. Ibi enim non præſidium modo Macedonum fuiſſe; ſed regiam exædificatam; ut præſens ſemper in oculis habendus eſſet dominus. Ceterum nequicquam ea facta, ſi Ætoli Antiochum in Philippi regiam adducerent, & novus & incognitus pro vetere & experto habendus rex eſſet.* Magnetarchen ſummum magiſtratum vocant. is tum Eurylóchus erat. ac poteſtate ea fretus, negavit diſſimulandum ſibi & Magnetibus eſſe, quæ fama vulgata de reddenda Demetriade Philippo foret. id ne fieret, omnia & conanda & audenda Magnetibus eſſe. Et inter dicendi contentionem inconſultius evectus projecit, *Tum quoque ſpecie liberam Demetriadem eſſe, re vera omnia ad nutum Romanorum fieri.* Sub hanc vocem fremitus variantis multitudinis fuit; partim aſſentientium, partim indignantium, dicere id auſum eum. Quintius quidem adeo exarſit ira, ut manus ad cœlum tendens, Deos teſtes ingrati ac perfidi animi Magnetum invocaret. Hac voce perterritis omnibus, Zeno ex principibus unus, magnæ tum ob eleganter actam vitam auctoritatis, tum quod ſemper Romanorum haud dubiè partis fuerat, ab Quintio legatiſque aliis flens petiit, *ne unius amentiam, civitati aſſignarent.*

rent. Suo quemque periculo furere. Magnetas, n libertatem modo, ſed omnia, quæ hominibus ſa cta caraque ſint, T. Quintio & populo Romano a bere. Nihil quemquam ab Diis immortalibus pr cari poſſe, quod non Magnetes ab illis haberen & in corpora ſua citius per furorem ſævituro quam ut Romanam amicitiam violarent. Huj orationem ſubſecutæ multitudinis preces ſur

32 Eurylochus ex concilio itineribus occultis portam, atque inde protinus in Ætoliam prof git. Iam enim, & id magis indies, Ætoli def ctionem nudabant: eoque ipſo forte tempo Thoas princeps gentis, quem miſerant ad Anti chum, redierat: indeque Menippum ſecum a duxerat, regis legatum. Qui priuſquam conciliu iis daretur, impleverant omnium aures, terreſtre navaleſque copias commemorando; ingente vim peditum equitumque venire: ex India el phantos accitos: ante omnia (quo maxime m veri credebant multitudinis animos) tantum a vehi auri, ut ipſos emere Romanos poſſit. App rebat, quid ea oratio in concilio motura eſſe nam & veniſſe eos, & quæ agerent, omnia R manis legatis deferebantur: & quanquam pro abſciſſa res erat, tamen non ab re eſſe Quintio v ſum eſt, ſociorum aliquos legatos intereſſe ei co cilio, qui admonerent Romanæ ſocietatis Æt los, qui vocem liberam mittere adverſus regis l gatum auderent. Athenienſes maxime in eam re idonei viſi ſunt, & propter civitatis dignitatem & vetuſtam ſocietatem cum Ætolis. ab iis Qui tius petiit, ut legatos ad Panætolicum conciliu mitterent. Thoas primus in eo concilio renu ciavit legationem. Menippus poſt eum intromi ſus, *Optimum fuiſſe omnibus, qui Græciam, A ſiamque incolerent,* ait, *integris rebus Philipp potuiſ*

potuiſſe intervenire Antiochum : ſua quemque habiturum fuiſſe, neque omnia ſub nutum ditionemque Romanam perventura. Nunc quoque, inquit, *ſi modo vos quæ inchoaſtis, conſilia conſtanter perducitis ad exitum, poterit, Diis juvantibus, & Ætolis ſociis, Antiochus quamvis inclinatas Græciæ res reſtituere in priſtinam dignitatem. Ea autem in libertate poſita eſt; quæ ſuis ſtat viribus, non ex alieno arbitrio pendet.* Athenienſes, quibus primis poſt regiam legationem dicendi quæ vellent, poteſtas facta eſt; mentione omni regis prætermiſſa, Romanæ ſocietatis Ætolos, meritorumque in univerſam Græciam T. Quintii, admonuerunt, *Ne temere eam celeritate nimia conſiliorum everterent. Conſilia callida & audacia prima ſpecie læta, tractatu dura, eventu triſtia eſſe. legatos Romanos, & in iis T. Quintium, haud procul inde abeſſe. Dum integra omnia eſſent, verbis potius de iis, quæ ambigerentur, diſceptarent, quam Aſiam Europamque ad funeſtum armarent bellum.* Multitudo avida novandi res, Antiochi to- 33
ta erat: & ne admittendos quidem in concilium Romanos cenſebant. principum maximè ſeniores auctoritate obtinuere, ut daretur iis concilium. Hoc decretum Athenienſes quum retuliſſent, eundum in Aetoliam Quintio viſum eſt. Aut enim moturum aliquid, aut omneis homines teſtes fore, penes Aetolos belli culpam eſſe: Romanos juſta ac propè neceſſaria ſumpturos arma. Poſteaquam ventum eſt eo, Quintius in concilio orſus à principio ſocietatis Aetolorum cum Romanis, & quoties ab iis fides mota fœderis eſſet; pauca de jure civitatum, de quibus ambigeretur, diſſeruit. *Si quid tamen æqui ſe habere arbitrarentur, quanto eſſe ſatius Romam mittere legatos; ſeu diſceptare, ſeu rogare ſenatum mallent; quam popu-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lum Romanum cum Antiocho, laniſtis Æto[lis,] non ſine motu magno generis humani & pern[icie] Græciæ dimicare? nec ullos prius cladem ejus b[ellis] ſenſuros, quam qui moviſſent. Hæc nequicqua[m] velut vaticinatus Romanus; Thoas deinde c[æte-] rique factionis ejuſdem cum aſſenſu omnium [au-] diti, pervicerunt, Vt ne dilato quidem concil[io,] & abſentibus Romanis, decretum fieret, quo [ar-] ceſſeretur Antiochus ad liberandam Græcia[m,] diſceptatumque inter Aetolos & Romanos. H[uic] tam ſuperbo decreto addidit propriam contum[e-] liam Damocritus prætor eorum. nam quum [id] ipſum decretum poſceret eum Quintius, non [ve-] ritus majeſtatem viri; aliud in præſentia, qu[od] magis inſtaret, prævertendum ſibi eſſe dixit: [de-] cretum reſponſumque brevi in Italia, caſtris ſu[per] ripam Tiberis poſitis, daturum. tantus furor i[lo] tempore gentem Aetolorum, tantuſque magiſt[ra-]
34 tus eorum cepit. Quintius legatique Corinth[um] redierunt. inde, ut quæque de Antiocho, ni[l] per ſe ipſi moti, & ſedentes exſpectare adventu[m] viderentur regis. concilium quidem univerſæ g[en-] tis poſt dimiſſos Romanos non habuerunt, [per] apocletos autem (ita vocant ſanctius concili[um:] ex delectis conſtat viris) id agitabant, quon[am] modo res in Græcia novarentur. Inter om[nes] conſtabat, in civitatibus principes, & optimu[m] quemque, Romanæ ſocietatis eſſe, & præſenti ſ[ta-] tu gaudere. multitudinem, & quorum res non [ex] ſententia ipſorum eſſent, omnia novari velle. A[e-] toli conſilium uno die ſpei quoque non auda[cis] modo, ſed etiam impudentis, ceperunt; De[me-] triadem, Chalcidem, & Lacedæmonem occ[u-] pandi. Singuli in ſingulas miſſi ſunt princip[es.] Thoas Chalcidem, Alexamenus Lacedæmone[m.] Diocles Demetriadem. Hunc exul Eurylochu[s]

e cujus fuga cauſſàque fugæ antè dictum eſt, quia
editus in patriam nulla ſpes alia erat, adjuvis.
iteris Eurylochi admoniti propinqui amicique,
c qui ejuſdem factionis erant, liberos & conju-
em ejus cum ſordida veſte, tenentes velamenta
upplicum, concionem frequentem adire jubent;
ingulos univerſoſque obteſtantes, ne inſontem,
ndemnatum conſeneſcere exilio ſinerent. Et ſim-
lices homines miſericordia, & improbos ſedi-
ioſoſque immiſcendi res tumultu Aetolico ſpes
novit: pro ſe quiſque revocare jubebant. His
ræparatis Diocles cum omni equitatu (& erat
unc præfectus equitum) ſpecie reducentis exu-
em hoſpitem profectus, die ac nocte ingens iter
menſus, quum millia ſex ab urbe abeſſet; luce
rima tribus electis turmis, cetera multitudine
quitum ſubſequi juſſà, præceſſit. poſteaquam
ortæ appropinquabat, deſilire omnes ex equis
uſſit, & loris ducere equos; itineris maxime mo-
o, ſolutis ordinibus: ut comitatus magis præfe-
ti videretur, quam præſidium. Ibi una ex turmis
d portam relicta, ne excludi ſubſequens equita-
us poſſet, media urbe ac per forum manu Eury-
ochum tenens, multis occurrentibus gratulanti-
uſque, domum deduxit. Mox equitum plena
urbs erat, & loca opportuna occupabantur, tum
n domos miſſi, qui principes adverſæ factionis
nterficerent. Ita Demetrias Ætolorum facta eſt. 35
Lacedæmone non urbi vis afferenda, ſed tyrannus
dolo capiendus erat: quem ſpoliatum maritimis
oppidis à Romanis, tunc intra mœnia etiam La-
cedæmonis ab Achæis compulſum, qui occupaſ-
ſet occidere, eum potius gratiam rei apud Lace-
dæmonios laturum. Cauſſam mittendi ad eum
habuerunt, quod fatigabat precibus, ut auxilia
ſibi, quum illis auctoribus rebellaſſet, mitteren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tur. Mille pedites Alexameno dati ſunt, & trigi
ta delecti ex juventute equites. Iis à prætore D
mocrito in conſilio arcano gentis, de quo ante d
ctum eſt, denunciatum, *Ne ſe ad bellum Acha*
cum, aut rem ullam, quam ſua quiſque opinio
præcipere poſſet; crederent miſſos eſſe. quicquid A
lexamenum res monuiſſet ſubiti conſilii capere; a
id quamvis inopinatum, temerarium, audax, ob
dienter exſequendum parati eſſent, ac pro eo accip
rent, tamquam ad id unum agendum miſſos ab d
mo ſe ſcirent. Cum his ita præparatis Alexam
nus ad tyrannum venit, quem adveniens exten
plo ſpei implevit. *Antiochum jam in Europa*
tranſiſſe, mox in Græcia fore; terras, maria, a
mis, viris completurum. Non cum Philippo re
eſſe credituros Romanos. numerum iniri peditu
equitumque, ac navium non poſſe: elephantoru
aciem conſpectu ipſo debellaturam. Ætolos toto ſ
exercitu paratos eſse venire Lacedæmonem, quu
res poſcat: ſed frequentes armatos oſtendere adv
nienti regi voluiſse, Nabidi quoque & ipſi facie
dum eſse, ut quas haberet copias, non ſineret ſub t
ctis marceſcere ocio: ſed educeret, & in armis d
currere cogeret, ſimul animos acueret, & corpo
exerceret. Conſuetudine leviorem laborem fore: &
comitate ac benignitate ducis etiam non injucun
dum fieri poſse. Educi inde frequenter ante urbe
in campum ad Eurotam amnem cœpere. Satell
tes tyranni media fere in acie conſiſtebant. tyra
nus cum tribus ſummum equitibus, inter quo
plerumque Alexamenus erat, ante ſigna vectaba
tur, cornua extrema inviſens. in dextro corn
Ætoli erant, & qui ante auxiliares tyranni fu
rant: & qui venerant mille cum Alexameno. Fe
cerat ſibi morem Alexamenus; nunc cum tyran
no inter paucos ordines circumeundi, monendi

que

ue eum quæ in rem eſſe videbantur; nunc in dex-
rum cornu ad ſuos adequitandi; mox inde, ve-
ut imperato quod res popoſciſſet, recipiendi ſe
d tyrannum. Sed quem diem patrando facinori
tatuerat, eo pauliſper cum tyranno vectatus,
uum ad ſuos conceſſiſſet, cum equitibus ab do-
no ſecū miſſis, *Agenda*, inquit, *res eſt, juvenes, au-
endaque, quam me duce impigre exſequi juſſi eſtis.
Parate animos dextraſque, ne quis in eo quod me
viderit facientem, ceſset. Qui cunctatus fuerit, &
uum conſilium meo interponet, ſciat ſibi reditum
ad penates non eſse.* Horror cunctos cepit: & me-
minerant, cum quibus mandatis exiſſent. Tyran-
nus ab lævo cornu veniebat. Ponere haſtas equi-
tes Alexamenus jubet, & ſe intueri. colligit &
ipſe animum confuſum tantæ cogitatione rei. Po-
ſteaquam appropinquabat, impetum facit: &
transfixo equo, tyrannum deturbat. Iacentem
equites confodiunt. multis fruſtra in loricam icti-
bus datis, tandem in nudum corpus vulnera per-
venerunt: & priuſquam à media acie ſuccurrere-
tur, exſpiravit. Alexamenus cum omnibus Æto- 36
lis citato gradu ad regiam occupandam pergit.
Corporis cuſtodes, quum res in oculis gereretur,
pauor primo cepit: deinde, poſteaquam abire Æ-
tolorum agmen vidêre, concurrunt ad relictum
tyranni corpus: & ſpectatorum turba ex cuſtodi-
bus vitæ mortiſque ultoribus facta. Nec moviſ-
ſet ſe quiſquam, ſi extemplo poſitis armis vocata
in concionem multitudo fuiſſet, & oratio habita
tempori conveniens, frequentibus inde retentis
in armis Ætolis, ſine injuria cujuſquam: ſed, ut
oportuit in conſilio fraude cœpto, omnia in ma-
turandam perniciem eorum qui fecerant, ſunt
acta. Dux regia incluſus, diem ac noctem in ſcru-
tandis theſauris tyranni conſumpſit: Ætoli velut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

capta urbe, quam liberaſſe videri volebant, in
prædam verſi. Simul indignitas rei, ſimul contem-
ptus, animos Lacedæmoniis ad coeundum fecit.
alii dicere, exturbandos Ætolos, & libertatem,
quum reſtitui videretur, interceptam repetendam:
alii, ut caput agendæ rei eſſet, regii generis ali-
quem in ſpeciem aſſumendum. Laconicus ejus
ſtirpis erat puer admodum, educatus cum liberis
tyranni. eum in equum imponunt, & armis arre-
ptis Ætolos vagos per urbem cædunt. Tum re-
giam invadunt. ibi Alexamenum cum paucis re-
ſiſtentem obtruncant. Ætoli circa Chalciœcon
(Minervæ eſt templum æreum) congregati cæ-
duntur. Pauci armis abjectis, pars Tegeam, pars
Megalopolim perfugiunt. ibi comprehenſi à ma-
37 giſtratibus, ſub corona venierunt. Philopœmen
audita cæde tyranni, profectus Lacedæmonem,
quum omnia turbata metu inveniſſet; evocatis
principibus, & oratione habita, qualis habenda
ab Alexameno fuerat, ſocietati Achæorum Lace-
dæmonios adjunxit: eo etiam facilius, quod ad
idem forte tempus A. Attilius cum quatuor & vi-
ginti quinqueremibus ad Gyttheum acceſſit. iiſ-
dem diebus circa Chalcidem Thoas per Euthy-
midam principem pulſum, opibus eorum qui Ro-
manæ ſocietatis erant, poſt T. Quintii legato-
rumque adventum, & Herodorum Cianum mer-
catorem, ſed potentem Chalcide propter divitias,
præparatis ad proditionem iis, qui Euthymidæ
factionis erant; nequaquam eandem fortunam,
qua Demetrias per Eurylochum occupata erat,
habuit. Euthymidas ab Athenis (eum domicilio
delegerat locum) Thebas primum, hinc Salga-
nea proceſſit. Herodorus ad Thronium, inde
haud procul in Maliaco ſinu duo millia peditum,
& Thoas ducentos equites, onerarias leves ad tri-

ginta

ginta habebat, eas cum ſexcentis peditibus Hero-
dorus trajicere in Inſulam Atalantam juſſus: ut
inde, quum pedeſtres copias appropinquare jam
Aulidi atque Euripo ſenſiſſet, Chalcidem trajice-
ret. ipſe ceteras copias nocturnis maxime itineri-
bus, quanta poterat celeritate, Chalcidem duce-
bat. Mictio & Xenoclides, penes quos tum ſum- 38
ma rerum, pulſo Euthymida, Chalcide erat; ſeu
ipſi per ſe ſuſpicati, ſeu indicata re; primò pavidi,
nihil uſquam ſpei, niſi in fuga ponebant. deinde
poſteaquam reſedit terror, & prodi & deſeri non
patriam modo, ſed etiam Romanorum ſocieta-
tem cernebant, conſilio tali animum adjecerunt:
Sacrum anniverſarium eo forte tempore Eretriæ
Amarynthidis Dianæ erat: quod non popula-
rium modo, ſed Caryſtiorum etiam cœtu cele-
bratur. Eo miſerunt qui orarent Eretrienſes Ca-
ryſtioſque, *Vt & ſuarum fortunarum in eadem in-
ſula geniti miſererentur, & Romanam ſocietatem
reſpicerent. ne ſinerent Ætolorum Chalcidem fieri.
Eubœam habituros, ſi Chalcidem habuiſſent. Gra-
ves fuiſſe Macedonas dominos, multo minus tole-
rabiles futuros Ætolos.* Romanorum maxime
reſpectus civitates movit; & virtutem nuper in
bello, & in victoria juſtitiam benignitatemque
expertas. itaque quod roboris in juventute erat,
utraque civitas armavit miſitque. His tuenda
mœnia Chalcidis oppidani quum tradidiſſent,
ipſi omnibus copiis tranſgreſſi Euripum, ad Sal-
ganea poſuerunt caſtra. inde caduceator primum,
deinde legati ad Ætolos miſſi percunctatum, quo
ſuo dicto factove ſocii atque amici ad ſe oppu-
gnandos venirent? Reſpondit Thoas dux Ætolo-
rum, *Non ad oppugnandos, ſed ad liberandos ab
Romanis venire ſeſe. Splendidiore nunc eos catena,
ſed multo graviore vinctos eſſe, quam quum præſi-*

 dium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dium Macedonum in arce habuiſsent. Se vero negare Chalcidenſes aut ſervire ulli, aut præſidio cujuſquam egere. Ita digreſſi ex colloquio legati ad ſuos. Thoas & Ætoli, ut qui ſpem omnem in eo, ut improviſo opprimerent, habuiſſent; ad juſtum bellum oppugnationemque urbis mari ac terra munitæ haudquaquam pares; domum rediere. Euthymidas, poſteaquam caſtra popularium ad Salganea eſſe, profectoſque Ætolos audivit; & ipſe à Thebis Athenas rediit. Et Herodorus quum per aliquot dies intentus ab Atalanta ſignum nequicquam exſpectaſſet, miſſa ſpeculatoria nave, ut quid moræ eſſet, ſciret; poſteaquam rem omiſſam à ſociis vidit, Thronium, unde venerat, repetit.

39 Quintius quoque his auditis, ab Corintho veniens navibus, in Chalcidis Euripo Eumeni regi occurrit. Placuit, quingentos milites præſidii cauſſà relinqui Chalcide, ab Eumene rege: ipſum Athenas ire. Quintius quo profectus erat, Demetriadem contendit; ratus Chalcidem liberatam, momenti aliquid apud Magnetas ad repetendam ſocietatem Romanam facturam. & ut præſidii aliquid eſſet ſuæ partis hominibus, Eunomo prætori Theſſalorum ſcripſit, ut armaret juventutem, & Villium ad Demetriadem præmiſit ad tentandos animos: non aliter, niſi pars aliqua inclinaret ad reſpectum priſtinæ ſocietatis, rem aggreſſurus. Villius quinqueremi nave ad oſtium portus eſt invectus. Eo multitudo Magnetum omnis quum ſe effudiſſet, quæſivit Villius, utrum ad amicos, an ad hoſtes ſeſe veniſſe mallent? Reſpondit Magnetarches Eurylochus, *Ad amicos veniſse eum: ſed abſtineret portu, & ſineret Magnetas in concordia & libertate eſse, nec per colloquii ſpeciem multitudinem ſolicitaret.* Altercatio inde, non ſermo fuit: quum Romanus, ut ingratos, increparet

paret Magnetas, imminenteſque prædiceret clades: multitudo obſtreperet, nunc ſenatum, nunc Quintium accuſando. ita irrito incœpto Villius ad Quintium ſeſe recepit. At Quintius, nuncio ad Prætorem miſſo, ut reduceret domum copias, ipſe navibus Corinthum rediit. Abſtulerunt me 40
velut de ſpacio, Græciæ res immiſtæ Romanis: non quia ipſas operæprecium eſſet perſcribere, ſed quia cauſſæ fuerunt cum Antiocho belli. Conſulibus deſignatis (inde namque diverteram) L. Quintius, & Cn. Domitius conſules, in provincias profecti ſunt: Quintius in Ligures, Domitius adverſus Boios. Boii quieverunt: atque etiam ſenatus eorum cum liberis, & præfecti cum equitatu (ſumma omnium mille & quingenti) conſuli dediderunt ſeſe. Ab altero conſule ager Ligurum late eſt vaſtatus; caſtellaque aliquot capta: unde non præda modo omnis generis cum captivis parta, ſed recepti quoque aliquot cives ſociique, qui in hoſtium poteſtate fuerant. Eodem hoc anno Vibonem colonia deducta eſt Senatusconſulto plebeique ſcito. tria millia & ſeptingenti pedites ierunt, trecenti equites. Triumviri deduxerunt eos, Q. Nævius, M. Minutius. M. Furius Craſſipes. quina dena jugera agri data in ſingulos pedites ſunt: duplex equitibus. Bruttiorum proxime fuerat ager: Bruttii ceperant de Græcis. Romæ per idem tempus duo maximi fuerunt terrores; diutinus alter, ſed ſegnior. Terra dies duodequadraginta movit. per totidem dies feriæ in ſolicitudine ac metu fuere. in triduum ejus rei cauſſa ſupplicatio habita eſt. Alter non pavor vanus, ſed vera multorum clades fuit. incendio à foro Boario orto, diem noctemque ædificia in Tiberim verſa arſere, tabernæque omnes cum magni precii mercibus conflagraverunt. Iam 41

fere.

fere in exitu annus erat: & indies magis fama de Antiochi bello, & cura Patribus creſcebat. itaque de provinciis magiſtratuum deſignatorum, quo intentiores eſſent omnes, agitari cœptum eſt. Decrevere, ut conſulibus Italia, & quo ſenatus cenſuiſſet, (jam eſſe bellum adverſus Antiochum regem omnes ſciebant) provinciæ eſſent. cujus ea ſors eſſet, quatuor millia peditum civium Romanorum, & trecenti equites, ſex millia ſociûm Latini nominis, cum quadringentis equitibus ſunt decreta. Eorum delectum habere L. Quintius conſul juſſus: nequid moraretur, quo minus conſul novus, quo ſenatus cenſuiſſet, extemplo proficiſci poſſet. Item de provinciis prætorum decretum eſt: prima ut ſors duæ, urbanaque, & inter cives ac peregrinos juriſdictio eſſet: ſecunda Bruttii: tertia claſſis, ut navigaret, quo ſenatus cenſuiſſet: quarta, Sicilia: quinta, Sardinia: ſexta, Hiſpania ulterior. imperatum præterea L. Quintio conſuli eſt, ut duas legiones civium Romanorum novas conſcriberet: & ſociûm ac Latini nominis viginti millia peditum, & octingentos equites. eum exercitum prætori, cui Bruttii provincia eveniſſet, decreverunt. Ædes duæ Iovi eo anno in Capitolio dedicatæ ſunt. Voverat L. Furius Purpureo prætor Gallico bello unam, alteram conſul. dedicavit Q. Marcius Ralla duumvir. Iudicia in fœneratores eo anno multa ſevere ſunt facta; accuſantibus privatos ædilibus curulibus, M. Tuccio, & P. Iunio Bruto. de mulcta damnatorum quadrigæ inauratæ in Capitolio poſitæ in cella Iovis ſupra faſtigium ædiculæ, & duodecim clypea inaurata, & iidem porticum extra
42 portam Trigeminam inter lignarios fecerunt. Intentis in apparatum novi belli Romanis, ne ab Antiocho quidem ceſſabatur. Tres eum civitates

tene-

tenebant, Smyrna, & Alexandria, Troas, & Lampſacus. quas neque vi expugnare ad eam diem poterat, neq; conditionibus in amicitiam perlicere, neque à tergo relinquere trajiciens ipſe in Europam volebat. Tenuit eum & de Annibale deliberatio. & primo naves apertæ, quas cum eo miſſurus in Africam fuerat, moratæ ſunt; deinde an omnino mittendus eſſet, conſultatio mota eſt; maxime à Thoante Ætolo, qui omnibus in Græcia tumultu completis, Demetriadem afferebat in poteſtate eſſe: & quibus mendaciis de rege, multiplicando verbis copias ejus, erexerat multorum in Græcia animos, iiſdem & regis ſpem inflabat: omnium votis eum accerſiri. concurſum ad littora futurum, unde claſſem regiam proſpexiſſent. Hic idem auſus de Annibale eſt movere ſententiam prope jam certam regis. nam *neque dimittendam partem navium à claſſe regia cenſebat: neq; ſi mittendæ naves forent, minus quempiam ei claſsi, quam Annibalem præficiendum. Exulem illum & Pœnum eſſe, cui mille indies nova conſilia vel fortuna ſua vel ingenium poſsit facere. Et ipſam eam gloriam belli, qua velut dote Annibal concilietur, nimiam in præfecto regio eſſe. Regem conſpici, regem unum ducem, unum imperatorem videri debere. Si claſſem, ſi exercitum amittat Annibal, idem damni fore, ac ſi per alium ducem amittantur. ſi quid proſpere eveniat, Annibalis eam, non Antiochi, gloriam fore. Si vero univerſo bello vincendi Romanos fortuna detur; quam ſpem eſſe, ſub rege victurum Annibalem uni ſubjectum, qui patriam prope non tulerit? Non ita ſe à juventa eum geſsiſſe, ſpe animoque complexum orbis terrarum imperium, ut in ſenectute dominum laturus videatur. Nihil opus eſſe regi Annibale duce: comite & conſiliario eodem ad bellum uti poſſe.*

Modi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Modicum fructum ex ingenio tali, neque gravem
neque inutilem fore. ſi ſumma petantur, & dantem
43 *& accipientem prægravatura.* Nulla ingenia tam
prona ad invidiam ſunt, quam eorum, qui genus
ac fortunam ſuam animis non æquant: quia vir-
tutem & bonum alienum oderunt. Extemplo
conſilium mittendi Annibalis, quod unum in
principio belli utiliter cogitatum erat, abjectum
eſt. Demetriadis maxime defectione ab Romanis
ad Ætolos elatus, non ultra differre profectionem
in Græciam conſtituit. Priuſquam ſolveret naves,
Ilium à mari aſcendit, ut Minervæ ſacrificaret.
Inde ad claſſem regreſſus, proficiſcitur quadragin-
ta tectis navibus, apertis ſexaginta: & ducentæ
onerariæ cum omnis generis commeatu, belli-
coque alio apparatu ſequebantur. Imbrum primo
Inſulam tenuit: inde Scyathum trajecit. ibi colle-
ctis in alto quæ diſſipatæ erant navibus, ad Pte-
leum primum continentis venit. Ibi Eurylochus ei
Magnetarches, principeſque Magnetum ab De-
metriade occurrerunt. quorum frequentia lætus,
die poſtero in urbis portum navibus eſt invectus.
Copias haud procul inde expoſuit. decem millia
peditum fuere, & quingenti equites, ſex elephan-
ti; vix ad Græciam nudam occupandam ſatis co-
piarum, nedum ad ſuſtinendum Romanum bel-
lum. Ætoli poſteaquam Demetriadem veniſſe
Antiochum allatum eſt, concilio indicto, decre-
tum, quo arceſſerent eum, fecerunt. Iam profe-
ctus ab Demetriade rex, quia ita decreturos ſcie-
bat, Phaleram in ſinum Maliacum proceſſerat.
inde decreto accepto Lamiam venit; exceptus in-
genti favore multitudinis, cum plauſibus clamo-
ribuſque, & quibus aliis lætitia effuſa vulgi ſigni-
44 ficatur. In concilium ut ventum eſt, ægre à Phœ-
nea prætore principibuſque introductus, inde
facto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cto ſilentio rex dicere orſus. Prima ejus oratio
it excuſantis, *Quod tanto minoribus ſpe atque*
inione omnium copiis veniſſet. Id ſuæ impenſæ
ga eos voluntatis maximum debere indicium eſſe,
uod nec paratus ſatis ulla re, & tempore ad navi-
andum immaturo, vocantibus legatis eorum, haud
avate obſecutus eſſet, credidiſſetque, quum ſe vi-
ſſent Ætoli, omnia vel in ſe uno poſita præſidia
iſtimaturos eſſe. Ceterum eorum quoque ſe, quo-
m exſpectatio deſtituta in præſentia videatur,
em abunde expleturum. Nam ſimul primum
nni tempus navigabile præbuiſſet mare, omnem ſe
ræciam armis, viris, equis; omnem oram mari-
imam claſſibus completurum. Nec impenſæ, nec
bori, nec periculo parſurum; donec depulſo cer-
icibus eorum imperio Romano, liberam verè Græ-
iam atque in ea principes Ætolos feciſſet. cum
xercitibus commeatus quoque omnis generis ex Aſia
enturos. In præſentia curæ eſſe Ætolis debere, ut
opia frumenti ſuis & annona tolerabilis rerum
liarum ſuppeditetur. In hanc ſententiam rex, 45
um magno omnium aſſenſu locutus, diſceſſit.
Poſt diſceſſum regis inter duos principes Aetolo-
um, Phœneam & Thoantem, contentio fuit.
Phœneas, reconciliatore pacis, & diſceptatore
de iis, quæ in controverſia cum populo Romano
eſſent, utendum potius Antiocho cenſebat, quam
duce belli. *Adventum ejus & majeſtatem ad vere-*
cundiam faciendam Romanis vim majorem habitu-
ram, quam arma. Multa homines, ne bellarent,
voluntate remittere, quæ bello & armis cogi non
poſſint. Thoas negare, *Paci ſtudere Phœneam: ſed*
diſcutere apparatum belli velle, ut tædio & impetus
relangueſcat regis, & Romani tempus ad compa-
randum habeant. Nihil enim æqui ab Romanis
impetrari poſſe, toties legationibus miſſis Romam,

toties

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

toties cum ipſo Quintio diſceptando, ſatis expertum eſſe: nec niſi abſciſſa omni ſpe, auxilium Antiochi imploraturos fuiſſe. Quo celerius ſpe omnium oblato, non eſſe elangueſcendum, ſed orandum potius regē ut quoniam, quod maximum fuerit, ipſe vindex Græciæ venerit, copias quoque terreſtres navaleſque arceſſat. Armatum regem aliquid impetraturum, inermem non pro Ætolis modo, ſed ne pro ſe quidem ipſo, momenti ullius futurum apud Romanos. Hæc vicit ſententia, imperatoremque regem appellandum cenſuerunt: & triginta principes, cum quibus ſi qua vellet, conſultaret, delegerunt. Ita dimiſſo concilio multitudo omnis in ſuas civitates dilapſa

46 eſt. Rex poſtero die cum apocletis eorum, unde bellum ordiretur, conſultabat. Optimum viſum eſt, Chalcidem fruſtra nuper ab Aetolis tentatam, primum aggredi: & celeritate in eam rem magis quam magno conatu & apparatu opus eſſe. Itaque cum mille peditibus rex, qui ab Demetriade ſecuti erant, profectus per Phocidem eſt. & alio itinere principes Aetoli, juniorum paucis evocatis, ad Chæroniam occurrerunt: & decem conſtratis navibus ſecuti ſunt. Rex ad Salganea caſtris poſitis, navibus ipſe cum principibus Aetolorum Euripum trajecit, & quum haud procul portu egreſſus eſſet, magiſtratus quoque Chalcidenſium & principes ante portam proceſſerunt. Pauci utrimque ad colloquium congreſſi ſunt. Aetoli magnopere ſuadere, *ut ſalva Romanorum amicitia, regem quoque aſſumerent ſocium atque amicum. Neque enim eum inferendi belli, ſed liberandæ Græciæ cauſſa in Europam trajeciſſe; liberandæ vero re, non verbis & ſimulatione, quod feciſſent Romani. Nihil autem utilius Græciæ civitatibus eſſe, quam utramque complecti amicitiam. ita enim ab utriuſque injuria tutam alterius ſemper præſidio*

ſidio & fiducia fore. Nam ſi nō recepiſſent regem,
erent quid patiendum iis extemplo foret: quum
manorum procul auxilium, hoſtis Antiochus,
reſiſtere viribus ſuis non poſſent, ante portas eſſet.
l hæc Mictio, unus ex principibus, *Mirari ſe*
cit, ad quos liberandos Antiochus, relicto regno
, in Europam trajeciſſet. Nullam enim civita-
n ſe in Græcia noſſe, quæ aut præſidium habeat,
t ſtipendium Romanis pendat: aut fœdere iniquo
igata, quas nolit, leges patiatur. Itaque Chalci-
nſes neque vindice libertatis ullo indigere, quum
eri ſint, neque præſidio, quum pacem ejuſdem po-
li Romani beneficio & libertatem habeant. Ami-
iam regis non aſpernari, neque ipſorum Ætolo-
m. id primum eos pro amicis facturos, ſi Inſula
cedant, atque abeant. nam ipſis certum eſſe, non
do non recipere mœnibus, ſed ne ſocietatem qui-
m ullam paciſci, niſi ex auctoritate Romanorum.
æc renunciata regi ad naves, ubi reſtiterat, quum 47
ſent; in præſentia, (neque enim iis venerat co-
is, ut vi agere quicquam poſſet) reverti Deme-
iadem placuit. ibi, quoniam primum inane cœ-
um evaſiſſet, conſultare cum Aetolis rex, quid
inde fieret. Placuit, Achæos & Amynandrum,
gem Athamanum, tentare. Bœotiorum gentem
erſam ab Romanis jam inde à Brachyllæ mor-
, & quæ ſecuta eam fuerant, cenſebant. Achæo-
m Philopœmenem principem, æmulatione glo-
æ in bello Laconum, infeſtum inviſumque eſſe
uintio credebant. Amynander uxorem Apa-
iam, filiam Alexandri cujuſdam Megalopolita-
i habebat: qui ſe oriundum à Magno Alexandro
rens, filiis duobus Philippum atque Alexan-
rum, & filiæ Apamiam nomina impoſuerat:
uam regiis inclitam nuptiis, major ex fratribus
hilippus ſecutus in Athamaniam fuerat. Hunc

forte

forte ingenio vanum, Aetoli & Antiochus impu
lerant in ſpem, quod is vere regum ſtirpis eſſet
regni Macedoniæ, ſi Amynandrum Athamane
que Antiocho conjunxiſſet. & ea vanitas pro
miſſorum, non apud Philippum modo, ſed etiam
48 apud Amynandrum, valuit. In Achaia legatis An
tiochi Aetolorumque coram T. Quintio Aegi
datum eſt concilium, Antiochi legatus, prior
quam Aetoli, eſt auditus. Is, ut plerique quo
opes regiæ alunt, vaniloquus, maria terraſque ina
ni ſonitu verborum complevit. *Equitum innume*
rabilem vim trajici Helleſponto in Europam: par
tim loricatos, quos cataphractos vocant: partim
ſagittis ex equo utentes, & à quo nihil ſatis tecti
ſit, averſos refugiente equo certius figentes. H
equeſtribus copiis (quamquam vel totius Europ
exercitus in unum coacti obrui poſſent) adjicieba
multiplices copias peditum. & nominibus quoque
gentium vix fando auditis terrebat: Dahas, Me
dos, Elimæoſque & Cadduſios appellans. Nava
lium vero copiarum, quas nulli portus capere i
Græcia poſſent, dextrum cornu Sidonios & Tyrios
ſiniſtrum Aradios, & ex Pamphylia Sidetas tene
re; quas gentes nullæ unquam nec arte, nec virtut
navali æquaſſent. Iam pecuniam, jam alios bell
apparatus referre ſupervacaneum eſſe. ſcire ipſos
abundaſſe ſemper auro regna Aſiæ. Itaque non cum
Philippo, nec Annibale rem futuram Romanis
principe altero civitatis, altero Macedoniæ tantum
regni finibus incluſo; ſed cum magno Aſiæ totiu
partiſque Europæ rege. Eum tamen, quamquam a
ultimis orientis terminis ad liberandam Græciam
veniat, nihil poſtulare ab Achæis, in quo fides eorum
adverſus Romanos priores ſocios atque amicos læ-
datur. Non enim ut ſecum adverſus eos arma ca-
piant, ſed ut neutri parti ſeſe conjungant, petere

Pacem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cem utrique parti, quod medios deceat amicos,
rent: bello ſe non interponant. Idem ferme &
tolorum legatus Archidamus petiit, ut quæ
cillima & tutiſſima eſſet, quietem præſtarent,
ectatoreſque belli, fortunarum alienarum even-
m ſine ullo diſcrimine rerum ſuarum operiren-
r. Provectus deinde eſt intemperantia linguæ
maledicta, nunc communiter Romanorum,
nunc proprie ipſius Quintii: *ingratos appellans,*
exprobrans non victoriam modo de Philippo vir-
te Ætolorum partam, ſed etiam ſalutem: ipſum-
que, & exercitum ſua opera ſervatos. Quo enim il-
m unquam imperatoris functum officio eſſe? Auſpi-
ntem immolantemque, & vota nuncupantem
crificuli vatis modo in acie vidiſſe, quum ipſe cor-
us ſuum pro eo telis hoſtium objiceret. Ad ea Quin- 49
us: *Coram quibus magis, quam apud quos verba*
iceret, dicere *Archidamum rationem habuiſſe.*
chæos enim probe ſcire, Ætolorum omnem fero-
iam in verbis, non in factis eſſe: & in conciliis ma-
is concionibuſque, quam in acie apparere. itaque
arvi Achæorum exiſtimationem, quibus notos eſse
ſcirent, feciſſe: legatis regis, & per eos abſenti re-
i eum ſe jactaſſe. Quod ſi quis antea ignoraſſet,
quæ res Antiochum & Ætolos conjunxiſſet; ex
ogatorum ſermone potuiſſe apparere: mentiendo in-
vicem jactandoque vires, quas non haberent, in-
laſſe vana ſpe, atque inflatos eſse: dum ii ab ſe
Philippum victum, ſua virtute protectos Romanos,
& quæ modo audiebatis, narrant: vos, ceteraſque
civitates & gentes, ſuam ſectam eſſe ſecuturos. Rex
contra peditum equitumque nubes jactat & con-
ſternit maria ſuis claſſibus. Eſt autem res ſimilli-
ma cœnæ Chalcidenſis hoſpitis mei, hominis & bo-
ni, & ſciti convivatoris. apud quem ſolſtitiali tem-
pore comiter accepti, quum miraremur, unde illi
eo tem-

eo tempore anni, tam multa & varia venatio; homo non quam iſti ſunt glorioſus, renidens, condimentis ait varietatem illam, & ſpeciem ferinæ carnis ex manſueto ſue factam. Hoc dici apte in copias regis, quæ paulo ante jactatæ ſint, poſſe. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dahas, & Medos, & Cadduſios, Elimæos; Syros omnes eſſe: haud paulo mancipiorum melius, propter ſervilia ingenia, quam militum genus. Et utinam ſubjicere oculis veſtris Achæi poſſem concurſationem regis magni ab Demetriade nunc Lamiam in concilium Ætolorum, nunc Chalcidem. Videretis vix duarum male plenarum legiuncularum inſtar in caſtris regis, videretis regem, nunc mendicantem prope frumentum ab Ætolis, quod militi admetiatur: nunc mutuas pecunias fœnore in ſtipendium quærentem: nunc ad portas Chalcidis ſtantem: & mox inde excluſum, nihil aliud quam Aulide atque Euripo ſpectatis, in Ætoliam redeuntem. Male crediderunt & Antiochus Ætolis, & Ætoli regiæ vanitati. Quo minus vos decipi debetis, ſed expertæ toties ſpectatæque Romanorum fidei credere. Nam quod optimum eſſe dicant, non interponi vos bello: nihil imo tam alienum rebus veſtris eſt. Quippe ſine gratia,
50 *ſine dignitate, præmium victoris eritis.* Nec abſurde adverſus utroſque reſpondiſſe viſus eſt. & facile erat orationem apud faventes æquis auribus accipi. nulla enim nec diſceptatio, nec dubitatio fuit, quin omnes, eoſdem genti Achæorum hoſtes & amicos, quos populus Romanus cenſuiſſet, judicarent: bellumque & Antiocho & Aetolis nunciari juberent. Auxilia etiam quo cenſuit Quintius, quingentorum militum Chalcidem, quingentorum Piræeum extemplo miſerunt. Erat enim haud procul ſeditione Athenis res: trahenti-

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

s ad Antiochum quibuſdam ſpe largitionum
nalem precio multitudinem, donec ab iis, qui
omanæ partis erant, Quintius eſt accitus, & ac-
ſante Leonte quodam Apollodorus auctor de-
tionis damnatus, atque in exilium eſt ejectus.
ab Achæis quidem cum triſti reſponſo legatio
regem rediit. Bœoti nihil certi reſponderunt,
um Antiochus in Bœotiam veniſſet, tum quid
i faciundum eſſet, ſe deliberaturos eſſe. Antio-
us quum ad Chalcidis præſidium & Achæos
Eumenem regem miſiſſe audiſſet; maturandum
tus, ut & prævenirent ſui; & venientes ſi poſ-
nt, exciperent; Menippum cum tribus ferme
illibus militum, & cum omni claſſe Polyxeni-
m mittit. ipſe paucos poſt dies ſex millia ſuo-
m militum, & ex ea copia, quæ Lamiæ repente
lligi potuit, non ita multos Aetolos ducit. A-
æi quingenti ab Eumene rege modicum auxi-
um miſſum, duce Xenoclide Chalcidenſi, non-
um obſeſſis itineribus, tuto tranſgreſſi Euripum,
halcidem pervenerunt. Romani milites quin-
enti ferme & ipſi, quum jam Menippus caſtra
ate Salganea ad Hermeum, qua tranſitus ex Bœo-
ia in Eubœam inſulam eſt, haberet, venerunt.
ictio erat cum iis legatus à Chalcide ad Quin-
um, ad id ipſum præſidium petendum miſſus.
ui poſteaquam obſeſſas ab hoſtibus fauces vidit,
miſſo ad Aulidem itinere, Delium convertit,
t inde in Eubœam tranſmiſſurus. Templum eſt 51
pollinis Delium, imminens mari: quinque mil-
a paſſuum à Tanagra abeſt. minus quatuor mil-
ium inde in proxima Eubœæ eſt mari trajectus.
bi & in fano lucoque, ea religione & eo jure
ancto, quo ſunt templa, (aſyla Græci appellant)
nondum aut indicto bello, aut ita commiſſo,
t ſtrictos gladios, aut ſanguinem uſquam factum
audiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

audiſſent, quum per magnum ocium milites, a
ad ſpectaculum templi lucique verſi, alii in litto
inermes vagarentur, magna pars per agros lign
tum pabulatumque dilapſa eſſet; repente Men
pus palatos paſſim aggreſſus eos cecidit, ad qui
quaginta vivos cepit. perpauci effugerunt: in q
bus Mictio parva oneraria nave exceptus. Ea
Quintio Romaniſque, ſicut jactura militum m
leſta, ita ad jus inferendi Antiocho belli adjeci
aliquantum videbatur. Antiochus admoto
Aulidem exercitu, quum rurſus oratores parti
ex ſuis, partim Aetolos Chalcidem miſiſſet,
eadem illa quæ nuper cum minis gravioribus ag
rent, nequicquam contra Mictione & Xenocli
tendentibus, facile tenuit, ut portæ ſibi aperire
tur. Qui Romanæ partis erant, ſub adventum r
gis urbe exceſſerunt. Achæorum & Eumenis m
lites Salganea tenebant. Et in Euripo caſtellu
Romani milites pauci cuſtodiæ cauſſa loci con
muniebant. Salganea Menippus, rex ipſe caſte
lum Euripi oppugnare eſt adortus. Priores Acha
& Eumenis milites pacti, ut ſine fraude licer
abire, præſidio exceſſerunt. pertinacius Roma
Euripum tuebantur. Hi quoque tamen quum ter
marique obſiderentur, & jam machinas tormen
taque comportari viderent, non tulere obſidio
nem. Quum id quod caput erat Eubœæ, tener
rex, ne cæteræ quidem ejus inſulæ urbes imperiu
abnuerunt. magnoque principio ſibi orſus bellu
videbatur; quod tanta inſula & tot opportun
urbes in ſuam ditionem veniſſent.

EPITO

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

EPITOME

LIBRI XXXVI.

Manius Acilius Glabrio conſul Antiochum apud Thermopylas, Philippo rege adjuvante, victum, Græcia expulit, idemque Ætolos ſubegit. P. Cornelius Scipio Naſica conſul ædem matris Deûm, quam ipſe in Palatium intulerat, vir optimus à ſenatu judicatus, dedicavit. idemque Boios Gallos victos in deditionem accepit, & de iis triumphavit. Præterea navalia certamina proſpera adverſus præfectos Antiochi regis referuntur.

PVBLIVM Cornelium Cn. filium Scipionem, & Manium Acilium Glabrionem conſules inito magiſtratu, Patres priuſquam de provinciis agerent, res divinas facere majoribus hoſtiis iuſſerunt in omnibus fanis, in quibus lectiſternium majorem partem anni fieri ſolet: precarique, quod ſenatus de novo bello in animo haberet, ut ea res ſenatui populoque Romano bene ac feliciter eveniret. Ea omnia ſacrificia læta fuerunt: primiſque hoſtiis perlitatum eſt: & ita aruſpices reſponderunt, eo bello terminos populi Romani propagari: victoriam ac triumphum oſtendi. Hæc quum renunciata eſſent, ſolutis religione animis, Patres rogationem ad populum ferri juſſerunt: *Vellent juberentne cum Antiocho rege, quique ſectam ejus ſecuti eſſent, bellum iniri: ſi ea rogatio perlata eſſet, tum, ſi ita videretur conſulibus, rem integram ad ſenatum referrent.* P. Cornelius eam rogationem pertulit. tum ſenatus decrevit, ut conſules Italiam & Græciam pro-

vincias 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vincias ſortirentur: cui Græcia eveniſſet, ut pr
ter eum numerum militum, quem L. Quintius i
eam provinciam ex auctoritate ſenatus ſcripſiſ
imperaſſetve, ut eum exercitum acciperet, que
M. Bæbius prætor anno priore ex ſenatusconſu
to in Macedoniam trajeciſſet. Et extra Italia
permiſſum, ut ſi res poſtulaſſet, auxilia ab ſoc
ne ſupra quinque millium numerum acciper
L. Quintium ſuperioris anni conſulem legari
id bellum placuit. Alter conſul cui Italia provi
cia eveniſſet, quum Bojis juſſus bellum gerer
utro exercitu mallet ex duobus, quos ſuperior
conſules habuiſſent; alterum ut mitteret Roman
eæque urbanæ legiones eſſent paratæ, quo ſen
2 tus cenſuiſſet. His ita in ſenatu, ad id, quæ cuj
provincia foret, decretis, tum demum ſortiri co
ſules placuit. Acilio Græcia, Cornelio Italia ev
nit. Certa deinde ſorte Senatusconſultum factu
eſt: *quod populus Romanus eo tempore duellum ju*
ſiſſet cum rege Antiocho eſſe, quique ſub imper
ejus eſſent; ut ejus rei cauſſa ſupplicationem imp
rarent conſules: utique Manius Acilius conſul lud
magnos Iovi voveret, & dona ad omnia pulvinari
Id votum in hæc verba præeunte P. Licinio pon
tifice maximo conſul nuncupavit: *Si duellum*
quod cum Antiocho rege ſumi populus juſsit, id e
ſententia ſenatus populique Romani confectum eri
tum tibi Iupiter populus Romanus ludos magn
dies decem continuos faciet: donaque ad omn
pulvinaria dabuntur de pecunia, quantam ſenat
decreverit. Quiſquis magiſtratus eos ludos qua
do ubique faxit, hi ludi recte facti, donaque da
recte ſunto. Supplicatio inde ab duobus conſul
bus edicta per biduum fuit. Conſulibus ſortit
provincias, extemplo & prætores ſortiti ſun
M. Iunio Bruto juriſdictio utraque evenit: A. Co

neli

nelio Mammulæ Bruttii, M. Æmilio Lepido Sicilia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Livio Salinatori claſſis, L. Æmilio Paullo Hiſpania ulterior. His ita exercitus decreti. A. Cornelio novi milites, conſcripti priore anno ex Senatusconſulto à L. Quintio conſule, dati ſunt: juſſuſque tueri omnem oram circa Tarentum Brunduſiumque. L. Æmilio Paullo in ulteriorem Hiſpaniam præter eum exercitum, quem à M. Fulvio proprætore accepturus eſſet, decretum, ut novorum militum tria millia duceret, & trecentos equites: ita ut in iis duæ partes sociûm Latini nominis, tertia civium Romanorum eſſet. Idem ſupplementi ad C. Flaminium, cui imperium prorogabatur, in Hiſpaniam citeriorem eſt miſſum. M. Æmilius Lepidus à L. Valerio, cui ſucceſſurus eſſet, *ſimul provinciam exercitumque accipere juſſus: L. Valerium, ſi ita videretur, pro prætore in provincia retinere: & provinciam ita dividere, ut una ab Agrigento ad Pachynum eſſet: altera à Pachyno Tyndarium. Eam maritimam oram L. Valerius viginti navibus longis cuſtodiret.* Eidem prætori mandatum, ut duas decumas frumenti exigeret: id ad mare comportandum, devehendumque in Græciam curaret. Idem L. Oppio de alteris decumis exigendis in Sardinia imperatum. Ceterum, non in Græciam, ſed Romam id frumentum portari placere. C. Livius prætor, cui claſſis evenerat, cum triginta navibus paratis trajicere in Græciam primo quoque tempore juſſus, & ab Attilio naves accipere. veteres naves quæ in navalibus erant, ut reficeret & armaret, M. Iunio prætori negotium datum eſt, & in eam claſſem ſocios navales libertinos legeret. Legati terni in Africam ad Carthaginienſes, & in Numidiam ad frumentum rogandum, quod in Græciam portaretur, miſſi: pro 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quo precium ſolveret populus Romanus. Adeo
que in apparatum curamque ejus belli civitas in
tenta fuit, ut P. Cornelius conſul ediceret, *Q*
ſenatores eſsent, quibuſque in ſenatu ſententiam d
cere liceret, quique minores magiſtratus eſſent,
quis eorum longius ab urbe Roma abiret, qua
unde eo die redire poſſet: neve uno tempore quinq
ſenatores ab urbe Roma abeſſent. In comparand
impigre claſſem, C. Livium prætorem content
orta cum colonis maritimis, pauliſper tenu
Nam quum cogerentur in claſſem, tribunos pl
bis appellarunt: ab iis ad ſenatum rejecti ſunt. S
natus ita, ut ad unum omnes conſentirent, d
crevit, vacationem rei navalis his colonis non e
ſe. Hoſtia, & Fregena, & Caſtrum novum,
Pyrgi, & Antium, & Tarracina, & Minturnæ,
Sinueſſa fuerunt, quæ cum prætore de vacatio
certaverunt. Conſul deinde Manius Acilius
Senatusconſulto ad collegium fecialium retul
Ipſine utique regi Antiocho indiceretur bellum,
ſatis eſſet ad præſidium aliquod ejus nunciare?
num Ætolis quoque ſeparatim indici juberent b
lum. & num prius ſocietas eis & amicitia renu
cianda eſſet, quam bellum indicendum? Fecial
reſponderunt: *Iam ante ſeſe, quum de Philippo co*
ſulerentur, decreſſe; nihil referre, ipſi coram, an
præſidium nunciaretur. Amicitiam renunciata
videri, quum legatis toties repetentibus res, nec re
di, nec ſatis fieri æquum cenſuiſſent. Ætolos ul
ſibi bellum indixiſſe, quum Demetriadem ſocioru
urbem per vim occupaſſent: Chalcidem terra ma
que oppugnatum iſſent: regem Antiochum in E
ropam ad bellum populo Romano inferendum tr
duxiſſent. Omnibus jam ſatis comparatis, M
nius Acilius Conſul edixit: *Vt quos L. Quinti*
milites conſcripſiſſet, & quos ſociis nominique L

ti

tino imperaſſet, quos ſecum in provinciam ire opor-
teret, & tribuni militum legionis primæ & tertiæ,
uti omnes Brunduſium idibus Maiis convenirent.
ipſe ante diem quintum nonas Majas paludatus
urbe egreſſus eſt. Per eoſdem dies & prætores in
provincias profecti ſunt. Sub idem tempus legati 4
ab duobus regibus, Philippo & Ptolomæo Ægy-
pti rege, Romam venerunt; pollicentes ad bellum
auxilia, & pecuniam, & frumentum. ab Ptolo-
mæo etiam mille pondo auri, viginti millia pon-
do argenti allata. Nihil ejus acceptum. Gratiæ
regibus actæ. & quum uterque ſe cum omnibus
copiis in Ætoliam venturum, belloque interfu-
turum polliceretur; Ptolomæo id remiſſum: Phi-
lippi legatis reſponſum; gratum eum ſenatui po-
puloque Romano facturum, ſi Manio Acilio
conſuli non defuiſſet. Item ab Carthaginienſibus
& Maſaniſſa rege legati venerunt. Carthaginien-
ſes tritici modiûm mille, hordei quingenta mil-
lia ad exercitum, dimidium ejus Romam appor-
taturos polliciti ſunt: id ut ab ſe munus Romani
acciperent, petere ſe. & claſſem ſuorum ſuo ſum-
ptu comparaturos: & ſtipendium quod pluribus
penſionibus in multos annos deberent, præſens
omne daturos. Maſaniſſæ legati, quingenta mil-
lia modiûm tritici, trecenta hordei ad exercitum
in Græciam; Romam trecenta millia modiûm
tritici, ducenta quinquaginta hordei, equites
quingentos, elephantos viginti regem ad Manium
Acilium conſulem miſſurum. De frumento utriſ-
que reſponſum; ita uſurum eo populum Roma-
num, ſi precium acciperent. De claſſe Carthagi-
nienſibus remiſſum: præterquam ſi quid navium
ex fœdere deberent. de pecunia item reſponſum;
nullam ante diem accepturos. Quum hæc Romæ 5
agebantur; Chalcide Antiochus ne ceſſaret per hi-

bernorum tempus, partim ipſe ſolicitabat civitatum animos mittendis legatis, partim ultro ad eum veniebant: ſicuti Epirotæ communi gentis conſenſu, & Elei è Peloponneſo venerunt. Elei auxilium adverſus Achæos petebant, quos poſt bellum non ex ſua ſententia indictum Antiocho, primum civitati ſuæ arma illaturos credebant. Mille iis pedites cum duce Cretenſi Euphane ſunt miſſi. Epirotarum legatio erat minimè in partem ullam liberi aut ſimplicis animi. Apud regem gratiam initam volebant, cum eo ut caverent ne quid offenderent Romanos. petebant enim, *ne ſe temere in cauſſam deduceret, expoſitos adverſus Italiam pro omni Græcia, & primos impetus Romanorum excepturos. Sed ſi ipſe poſſet terreſtribus navalibuſque copiis præſidere Epiro, cupide eum omnes Epirotas & urbibus & portubus ſuis accepturos. ſi id non poſſet; deprecari, ne ſe nudos atque inermes Romano bello objiceret.* Hac legatione id agi apparebat, ut ſive (quod magis credebant) abſtinuiſſet Epiro, integra ſibi omnia apud exercitus Romanos eſſent; conciliata ſatis apud regem gratia, quod accepturi fuiſſent venientem: ſive veniſſet, ſic quoque ſpes veniæ ab Romanis foret; quod non expectato longinquo auxilio ab ſe, præſentis viribus ſuccubuiſſent. Huic tam perplexæ legationi, quia non ſatis in promptu erat quid reſponderet, legatos ſe miſſurum ad eos dixit, qui de iis, quæ ad illos ſeque communiter pertinerent, loquerentur.

6 In Bœotiam ipſe profectus eſt; cauſſas in ſpeciem iræ adverſus Romanos eas, quas antè dixi, habentem: Brachyllæ necem, & bellum à Quintio Coroneæ propter Romanorum militum cædes, illatum: revera per multa jam ſecula publicè privatimque labente egregia quondam diſciplina gentis, & multorum eo ſtatu, qui diuturnus eſſe ſine

muta-

mutatione rerum non poſſet. Obviam effuſis un-
dique Bœotiæ principibus, Thebas venit. ibi in
concilio gentis; quamquam & ad Delium impe-
tu in præſidium Romanum facto, & ad Chalci-
dem commiſerat nec à parvis nec dubiis princi-
piis bellum; tamen eandem orationem exorſus,
qua in colloquio primo ad Chalcidem, quaque
per legatos in concilio Achæorum uſus erat, ut
amicitiam ſecum inſtitui, non bellum indici Ro-
manis poſtularet; neminem quid ageretur, falle-
bat. decretum tamen ſub levi verborum prætextu
pro rege adverſus Romanos factum eſt. Hac quo-
que gente adjuncta, Chalcidem regreſſus, præmiſ-
ſis inde literis, ut Demetriadem convenirent
principes Ætolorum, cum quibus de ſumma re-
rum deliberaret; navibus eo ad diem indictam
concilio venit. Et Amynander accitus ad conſul-
tandum ex Athamania: & Annibal jam diu non
adhibitus, interfuit ei concilio. Conſultatum de
Theſſalorum gente eſt, quorum omnibus qui ade-
rant, voluntas tentanda videbatur. in eo modo di-
verſæ ſententiæ erant: quod alii, extemplo agen-
dum; alii ex hieme, quæ tunc fermè media erat,
differendum in veris principium; & alii, legatos
tantummodo mittendos; alii cum omnibus co-
piis eundum cenſebant, terrendoſque metu, ſi
cunctarentur. Quum circa hanc ferè conſultatio- 7
nem diſceptatio omnis verteretur, Annibal no-
minatim interrogatus ſententiam, in univerſi bel-
li cogitationem regem atque eos qui aderant, tali
oratione avertit: *Si ex quo trajecimus in Græciam,
adhibitus eſſem in conſilium, quum de Eubœa, de
Achæis, de Bœotia agebatur; eam ſententiam dixiſ-
ſem, quam hodie quum de Theſſalis agitur, dicam.
Ante omnia Philippum & Macedonas in ſocieta-
tem belli quacunque ratione cenſeo deducendos eſſe.*

nam quod ad Eubœam Bœotoſque & Theſſalos a
tinet, cui dubium eſt, quin ut quibus nullæ ſuæ vi
res ſint, præſentibus adulando ſemper, quem metu
in conſilio habeant, eodem ad impetrandam venia
utantur ſimul ac Romanum exercitum in Græ
cia viderint, ad conſuetum imperium ſe avertant
nec iis noxæ futurum ſit, quod quum Romani pr
cul abeſſent, vim tuam præſentis exercituſque t
experiri noluerint? Quanto igitur prius potiuſq
eſt, Philippum nobis conjungere, quam hos; cui
ſemel in cauſſam deſcenderit, nihil integri fut
rum ſit; quique eas vires afferat, quæ non acceſſ
tantum ad Romanum eſſe bellum, ſed per ſe ip
nuper ſuſtinere potuerint Romanos? Hoc ego a
juncto (abſit verbo invidia) qui dubitare de event
poſsim? quum, quibus adverſus Philippum valu
rint Romani, iis nunc fore videam ut ipſi oppugne
tur. Ætoli, qui Philippum (quod inter omn
conſtat) vicerunt, cum Philippo adverſus Roma
nos pugnabunt. Amynander atque Athamanu
gens, quorum ſecundum Ætolos plurima fuit ope
in eo bello, nobiſcum ſtabunt: Philippus tum,
quieto, totam molem ſuſtinebat belli: nunc d
maximi reges, Aſiæ Europæque viribus adverſ
unum populum (ut meam utramque fortunam t
ceam) patrum certè ætate ne uni quidem Epirot
rum regi parem, quicquid tandem erit vobiſcu
comparatus, geretis bellum. Quæ igitur res mihi f
duciam præbet conjungi nobis Philippum poſſe
Vna, communis utilitas, quæ ſocietatis maximu
vinculum eſt: altera, auctores vos Ætoli. Veſt
enim legatus hic Thoas inter cetera, quæ ad excie
dum in Græciam Antiochum dicere eſt ſolitus, an
omnia hoc ſemper affirmavit; fremere Philippu
& ægre pati, ſub ſpecie pacis leges ſervitutis ſibi im
poſitas. Ille quidem feræ beſtiæ vinctæ aut clauſæ,

refri

*efringere clauſtra cupienti, regis iram verbis æqua-
at. cujus ſi talis animus eſt, ſolvamus nos ejus vin-
ula, & clauſtra refringamus! ut erumpere diu coër-
itam iram in hoſtes communes poſsit. Quod ſi ni-
il eum legatio noſtra moverit: at nos, quoniam
obis eum adjungere non poſſumus, ne hoſtibus no-
ſtris ille adjungi poſsit, caveamus. Seleucus filius
uus Lyſimachiæ eſt: qui ſi eo exercitu, quem ſecum
abet, per Thraciam proxima Macedoniæ cœperit
depopulari; facile ab auxilio ferendo Romanis Phi-
ippum ad ſua potiſsimum tuenda avertet. De Phi-
lippo meam ſententiam habes. De ratione univerſi
belli quid ſentirem, jam ab initio non ignoraſti.
quod ſi tum auditus forem, non in Eubœa Chalci-
dem captam, & caſtellum Euripi expugnatum Ro-
mani, ſed Etruriam Ligurumque & Galliæ Ciſal-
pinæ oram bello ardere, & qui maximus iis terror
eſt, Annibalem in Italia eſſe audirent. Nunc quo-
que arceſſas cenſeo omnes navales terreſtreſque co-
pias. Sequantur claſſem onerariæ cum commeati-
bus. nam hic ſicut ad belli munera pauci ſumus, ſic
nimis multi pro inopia commeatuum. Quum om-
nes tuas contraxeris vires; diviſam claſſem partim
Corcyræ in ſtatione habebis, ne tranſitus Romanis li-
ber ac tutus pateat: partim ad littus Italiæ, quod
Sardiniam Africamque ſpectat, trajicies: ipſe cum
omnibus terreſtribus copiis in Byllinum agrum pro-
cedes. Inde Græciæ præſidebis, & ſpeciem Romanis
trajecturum te præbens, &, ſi res popoſcerit, tra-
jecturus. Hæc ſuadeo. qui, ut non omnis peritiſsimus
ſim belli; cum Romanis certe bellare bonis maliſque
meis didici. In quæ conſilium dedi, in eadem nec
infidelem, nec ſegnem operam polliceor. Dii appro-
bent eam ſententiam, quæ tibi optima viſa fuerit.*
Hæc fermè Annibalis oratio fuit. quam laudarunt &
magis in præſentia, qui aderant, quam rebus ipſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

exſecuti ſunt. nihil enim eorum eſt factum, n
quod ad claſſem copiaſque arceſſendas ex A
Polyxenidam miſit. Legati Lariſſam ad con
lium Theſſalorum ſunt miſſi, & Ætolis Amyna
droque dies ad conveniendum exercitui Pher
eſt indictus. eodem & rex cum ſuis copiis conf
ſtim venit. Ibi dum operiretur Amynandrum a
que Ætolos, Philippum Megalopolitanum cu
duobus millibus hominum ad legenda oſſa Ma
cedonum circa Cynoſcephalas, ubi debellatu
erat cum Philippo, miſit; ſive ab ipſo quærer
ſibi commendationem ad Macedonum gente
& invidiam regi, quod inſepultos milites reliqu
ſet, monitus; ſive ab inſita regibus vanitate,
conſilium ſpecie amplum, re inane, animo adj
cto. Tumulus eſt in unum oſſibus, quæ paſſi
ſtrata erant, coacervatis factus: qui nullam gr
tiam ad Macedonas, odium ingens ad Philippu
movit. Itaque qui ad id tempus fortunam eſſet i
conſilio habiturus, is extemplo ad M. Bæbiu
proprætorem miſit, Antiochum in Theſſalia
impetum feciſſe. ſi videretur ei, moveret ex hibe
nis: ſe obviam proceſſurum, ut quid agendu
9 eſſet, conſultarent. Antiocho ad Pheras jam caſt
habenti, ubi conjunxerant ei ſe Ætoli & Amynar
der; legati ab Lariſſa venerunt, quærentes, quo
ob factum dictumve Theſſalorum bello laceſſer
eos: ſimul orantes, ut remoto exercitu, per legato
ſi quid ei videretur, ſecum diſceptaret. Eodem ten
pore quingentos armatos duce Hippolocho Phe
ras in præſidium miſerunt: hi excluſi aditu, ja
omnia itinera obſidentibus regiis, Scotuſſam ſe re
ceperunt. Legatis Lariſſæorum rex clement
reſpondit, Non belli faciendi, ſed tuendæ & ſta
biliendæ libertatis Theſſalorum cauſſa, ſe Theſſa
liam intraſſe. Similia his qui cum Pheræis agere

miſſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

miſſus. cui nullo dato reſponſo, Pheræi ipſi ſuum legatum ad regem, principem civitatis Pauſaniam miſerunt. Qui quum haud diſſimilia his, ut in cauſſa pari, quæ pro Chalcidenſibus in colloquio ad Euripi fretum dicta erant, quædam etiam ferocius egiſſet; rex etiam atq; etiam deliberare eos juſſos, ne id conſilii caperent, cujus, dum in futurum nimis cauti & providi eſſent, extemplo pœniteret, dimiſit. Hæc renunciata Pheras legatio quum eſſet, ne paulum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos quicquid fors belli tuliſſet, paterentur. Itaque & hi ſumma ope parabant ſe ad urbem defendendam: & rex ab omni parte ſimul oppugnare mœnia eſt aggreſſus. ut qui ſatis intelligeret, (neque enim dubium erat) in eventu ejus urbis poſitum eſſe, quam primam aggreſſus eſſet, aut ſperni deinde ab univerſa gente Theſſalorum, aut timeri ſe; omnem undique terrorem obſeſſis injecit. Primum impetum oppugnationis ſatis conſtanter ſuſtinuerunt: deinde quum multi propugnantes caderent, aut vulnerarentur, labare animi cœpere. Revocati deinde caſtigationibus principum ad perſeverandum in propoſito, relicto exteriore circulo muri deficientibus jam copiis, in interiorem partem urbis conceſſerunt; cui brevior orbis munitionis circumjectus erat. poſtremo victi malis quum timerent, ne vi captis nulla apud victorem venia eſſet, dediderunt ſeſe. Nihil inde moratus rex, quatuor millia armatorum, dum recens terror eſſet, Scotuſſam miſit. nec ibi mora deditionis eſt facta: cernentibus Pheræorum recens exemplum: qui quod pertinaciter primo abnuerant, malo domiti tandem feciſſent. cum ipſa urbe Hippolochus Lariſſæorumque deditum eſt præſidium. Dimiſſi ab rege inviolati omnes: quod eam rem magni momenti futuram rex ad concili-

 lian-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

10 liandos Lariſſæorum animos credebat. Intra de- cimum diem quam Pheras venerat, his perfectis, Cranonem profectus cum toto exercitu, primo adventu cepit. inde Cypæram & Metropolim, & iis circumjecta caſtella recepit: omniaque jam regionis ejus, præter Atracem & Gyrtonem, in poteſtate erant. Tum aggredi Lariſſam conſtituit, ratus vel terrore ceterarum expugnatarum, vel be- neficio præſidii dimiſſi, vel exemplo tot civita- tum dedentium ſeſe, non ultra in pertinacia man- ſuros. Elephantis agi ante ſigna terroris cauſſa juſſis, quadrato agmine ad urbem inceſſit: ut in- certi fluctuarentur animi magnæ partis Lariſſæo- rum inter metum præſentem hoſtium, & vere- cundiam abſentium ſociorum. Per eoſdem die Amynander cum Athamanum juventute occu- pat Pellinæum: & Menippus cum tribus millibu peditum Ætolorum, & ducentis equitibus in Per- rœbiam profectus, Mallœam & Cyretias vi cepit depopulatuſque eſt agrum Tripolitanum. His ra- ptim peractis, Lariſſam ad regem redeunt: con- ſultanti, quidnam agendum eſſet de Lariſſa, ſu pervenerunt. Ibi in diverſum ſententiæ tendebant aliis, vim adhibendam, & non differendum cen- ſentibus, quin operibus ac machinis ſimul undi- que mœnia aggrederentur urbis ſitæ in plano; parte campeſtri undique facilis aditus: aliis, nun vires urbis, nequaquam Pheris conferendæ, me- morantibus; nunc hiemem & tempus anni null bellicæ rei, minimè obſidioni atque oppugnatio- ni urbium aptum. Incerto regi inter ſpem me- tumque legati à Pharſalo, qui ad dedendam ur- bem ſuam fortè venerant, animos auxerunt M. Bæbius interim cum Philippo in Daſſaritii congreſſus, Ap. Claudium ex communi conſili ad præſidium Lariſſæ miſit, qui per Macedonian

magni

magnis itineribus in jugum montium, quod ſuper Gonnos eſt, pervenit. Oppidum Gonni viginti millia ab Lariſſa abeſt; in ipſis faucibus ſaltus, quæ Tempe appellantur, ſitum. Ibi caſtrametatus latius quam pro copiis, & plures quam quot ſatis in uſum erant, ignes quum accendiſſet, ſpeciem quam quæſierat, hoſti fecit: omnem ibi Romanum exercitum cum rege Philippo eſſe. Itaque hiemem inſtare apud ſuos cauſſatus rex, unum tantum moratus diem, ab Lariſſa receſſit, & Demetriadem rediit. Ætolique & Athamanes in ſuos receperunt ſe fines. Appius etſi, cujus rei cauſa miſſus erat, ſolutam cernebat obſidionem; tamen Lariſſam ad confirmandos in reliquum ſociorum animos deſcendit: duplexque lætitia erat, quod & hoſtes exceſſerant finibus & intra mœnia præſidium Romanum cernebant. Rex Chal- 11
cidem à Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidenſis Cleoptolemi filiæ; quum patrem, primo ablegando, deinde coram ipſe rogando fatigaſſet, invitum ſe gravioris fortunæ conditioni illigantem; tandem impetrata re, tamquam in media pace nuptias celebrat: & reliquum hiemis, oblitus quantas ſimul duas res ſuſcepiſſet, bellum Romanum & Græciam liberandam, omiſſa omnium rerum cura, in conviviis & vinum ſequentibus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis quam ſatietate earum in ſomno traduxit. Eadem omnes præfectos regios (qui ubique ad Bœotiam maximè præpoſiti hibernis erant) cepit luxuria: in eandem & milites effuſi ſunt. nec quiſquam eorum aut arma induit, aut ſtationem aut vigilias ſervavit: aut quicquam quod militaris operis aut muneris eſſet, fecit. Itaque principio veris, quum per Phocidem in Acarnaniam, quo convenire omnem undique exercitum

tum juſſerat, veniſſet; facile animadvertit, nihil ſeveriore diſciplina milites quam ducem hiber naſſe. Alexandrum inde Acarnanem & Menip- pum Macedonem, Stratum Ætoliæ copias ducer juſſit. ipſe Delphis ſacrificio Apollini facto, Nau pactum proceſſit. concilio principum Ætoliæ ha bito, via, quæ præter Chalcidem & Lyſimachian fert ad Stratum, ſuis, qui per Maliacum ſinum veniebant, occurrit. Ibi Mneſilochus princep Acarnanum multis emptus donis, non ipſe ſolum gentem regi conciliabat, ſed Clytum etiam præto- rem, penes quem tum ſumma poteſtas erat, in ſuam ſententiam adduxerat. Is quum Leucadios quod Acarnaniæ caput eſt, non facilè ad defectio- nem poſſe cerneret impelli, propter metum Ro- manæ claſſis, quæ cum Attilio, quæve circa Ce- phaleniam erat, arte eos eſt aggreſſus. nam quum in concilio dixiſſet, tuenda mediterranea Acarna- niæ eſſe, & omnibus, qui arma ferrent, exeundum ad Medionem & Thyrium ne ab Antiocho au Ætolis occuparentur; fuêre qui dicerent, nihil attinere omnes tumultuoſe concitari: ſatis eſſe quingentorum hominum præſidium. eam juven- tutem nactus, trecentis Medione, ducentis Thyrii in præſidio poſitis, id agebat, ut pro obſidibus fu-
12 turi venirent in poteſtatem regis. Per eoſdem dies legati regis Medionem venerunt. quibus auditis, quum in concione quidnam reſpondendum regi eſſet, conſultaretur; & alii manendum in Roma- na ſocietate, alii non aſpernandam amicitiam re- gis cenſerent; media viſa eſt Clyti ſententia, eoque accepta eſt, ut ad regem mitterent legatos, pete- rentque ab eo, ut Medionios ſuper tanta re con- ſultare in concilio Acarnanum pateretur. In eam legationem Mneſilochus, & qui ejus factionis erant, de induſtria conjecti; clam miſſis, qui re-

gem

rem admovere copias juberent, ipſi terebant tempus. itaque vix dum iis egreſſis legatis, Antiochus in finibus, & mox ad portas erat, & trepidantibus, qui expertes proditionis fuerant, tumultuoſeque juventutem ad arma vocantibus, ab Clyto & Mneſilocho in urbem eſt inductus: & aliis ſua voluntate affluentibus, metu coacti etiam qui diſſentiebant, ad regem convenerunt. quos placida oratione territos quum permulſiſſet, ad ſpem vulgatæ clementiæ aliquot populi Acarnaniæ defecerunt. Thyrium à Medione profectus eſt, Mneſilocho eodem & legatis præmiſſis. Ceterum detecta Medione fraus cautiores, non timidiores Thyrienſes fecit: dato ei haud perplexo reſponſo, nullam ſe novam ſocietatem, niſi ex auctoritate Romanorum imperatorum, accepturos: portiſque clauſis, armatos in muris diſpoſuerunt. Et peropportunè ad confirmandos Acarnanum animos Cn. Octavius miſſus à Quintio, quum præſidium & paucas naves ab A. Poſtumio, qui ab Attilio legato Cephaleniæ præpoſitus fuerat, accepiſſet; Leucadem venit, implevitque ſpei ſocios. Manium Acilium Conſulem jam cum legionibus mare trajeciſſe, & in Theſſalia caſtra Romana eſſe. Hunc rumorem quia ſimilem veri tempus anni maturum jam ad navigandum faciebat; rex præſidio Medione impoſito, & in quibuſdam aliis Acarnaniæ oppidis, Thyrio abſceſſit: & per Ætoliæ ac Phocidis urbes Chalcidem rediit. Sub idem 13
tempus M. Bæbius & Philippus rex jam antè per hiemem in Daſſaritiis congreſſi, quum Ap. Claudium, ut obſidione Lariſſam eximeret, in Theſſaliam miſiſſent; quia id tempus rebus gerendis immaturum erat, in hiberna regreſſi, principio veris conjunctis copiis in Theſſaliam deſcenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat. Advenientes, Phi-

lippus

lippus Mallœam Perræbiæ, Bæbius Phacium eſt aggreſſus. quo primo propè impetu capto, Phæſtum eadem celeritate capit. inde Atracem cum ſe recepiſſet, Chiretias hinc & Fricium occupat: præſidiiſque per recepta oppida diſpoſitis, Philippo rurſus obſidenti Mallœam ſe conjungit. Sub adventum Romani exercitus, ſeu ad metum virium, ſeu ad ſpem veniæ quum dedidiſſent ſeſe: ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. Erant autem hæc Æginium, Ericinum, Gomphi, Silana, Tricca, Melibœa, Phaloria. Inde Pellinæum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus & equitibus quadraginta in præſidio erat, & circumſidunt, & priuſquam oppugnarent, mittunt ad Philippum qui moneret, ne vim ultimam experiri vellet. Quibus ille ſatis ferociter reſpondit, vel Romanis vel Theſſalis ſe crediturum fuiſſe: in Philippi ſe poteſtatem commiſſurum non eſſe. Poſteaquam apparuit vi agendum; quia videbatur & Limnæam eodem tempore oppugnari poſſe, regem ad Limnæam ire placuit: Bæbius reſtitit ad
14 Pellinæum oppidum. Per eos fortè dies Manius Acilius conſul cum decem millibus peditum, duobus millibus equitum, quindecim elephantis, mari trajecto, pedeſtres copias Lariſſam ducere delectos militum tribunos juſſit. ipſe cum equitatu Limnæam ad Philippum venit. Adventu conſulis deditio ſine cunctatione eſt facta: traditumque præſidium regium, & cum iis Athamanes. Ab Limnæa Pellinæum conſul proficiſcitur. Ibi primi Athamanes tradiderunt ſeſe. deinde & Philippus Megalopolitanus: cui decedenti de præſidio, quum obvius forte fuiſſet Philippus rex, ad ludibrium Regem eum conſalutari juſſit; ipſe congreſſus, fratrem, haud ſanè decoro majeſtati ſuæ joco appel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

pellavit. Deductus inde ad conſulem cuſtodiri ilus: & haud ita multo poſt in vinculis Romam iſſus. cetera multitudo Athamanum aut mili- m Antiochi regis, quæ in præſidiis deditorum r eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita gi eſt. fuêre autem ad tria millia hominum. Con- l Lariſſam eſt profectus; ibi de ſumma belli con- ltaturus. in itinere ab Pieria & Metropoli legati adentes urbes ſuas occurrerunt. Philippus Atha- anum præcipuè captivis indulgenter habitis, ut r eos conciliaret gentem, nactus ſpem Athama- æ potiundæ, exercitum eo duxit; præmiſſis in vitates captivis. & illi magnam auctoritatem ud populares habuerunt, clementiam erga ſe re- is munificentiamque commemorantes. & Amy- ander, cujus præſentis majeſtas aliquos in fide ontinuiſſet, veritus ne traderetur Philippo jam ridem hoſti, & Romanis merito tum propter efectionem infenſis; cum conjuge ac liberis re- no exceſſit, Ambraciamque ſe contulit. ita Atha- mania omnis in jus ditionemque Philippi con- eſſit. Conſul ad reficienda maximè jumenta, quæ x navigatione & poſtea itineribus fatigata erant, paucos Lariſſæ moratus dies, velut renovato mo- dica quiete exercitu, Cranonem eſt profectus. Venienti Pharſalus, Scotuſſa, & Pheræ, quæque in eis præſidia Antiochi erant, deduntur. ex iis interrogatis, qui manere ſecum vellent, mille vo- lentes Philippo tradit: ceteros inermes Demetria- dem remittit. Proernam inde recepit, & quæ cir- ca eam caſtella erant. Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Appropinquante faucibus, ſuper quas ſiti Thaumaci ſunt, deſerta urbe juventus omnis armata, ſilvas & itinera inſedit: & in a- gmen Romanum ex ſuperioribus locis incurſavit. Conſul primo mittere, qui ex propinquo collo- quen-

quentes deterrerent eos à tali furore: poſteaqua perſeverare in incœpto vidit, tribuno cum du rum ſignorum militibus circummiſſo, interc ſit ad urbem iter armatis, vacuamque eam ce tum clamore ab tergo captæ urbis audito, re gientium undique ex ſilvis inſidiatorum cæ facta eſt. A Thaumacis altero die conſul ad Sp chium amnem pervenit: inde Hypatæorum ag

15 vaſtavit. Quum hæc agebantur, Chalcide erat A tiochus. qui jam tum cernens, nihil ſe ex Græci præter amœna Chalcide hiberna & infames n ptias petiſſe, Ætolorum vana promiſſa incuſa & Thoantem: Annibalem vero, non ut prude tem tantum virum, ſed prope vatem omniun quæ tum evenirent, admirari. ne tamen teme cœpta, ſegnitia inſuper everteret, nuncios in Æt liam mittit, ut omni contracta juventute conven rent. Iam & ipſe eo decem millia ferè peditum e iis qui poſtea venerant ex Aſia, expleta, & equ tes quingentos duxit. Quo quum aliquanto pau ciores quam umquam antea conveniſſent, & prin cipes tantummodo cum paucis clientibus eſſen atque ii dicerent omnia ſedulo ab ſe facta, u quamplurimos ex civitatibus ſuis evocarent; ne auctoritate, nec gratia, nec imperio adverſus de trectantes militiam valuiſſe; deſtitutus undique & ab ſuis, qui morabantur in Aſia, & ab ſociis, qu ea in quorum ſpem vocaverant, non præſtaban intra ſaltum Thermopylarum ſeſe recepit. Id ju gum, ſicut Apennini dorſo Italia dividitur. ita mediam Græciam dirimit. ante ſaltum Thermo pylarum in ſeptentrionem verſa Epirus, & Perræ bia, & Magneſia & Theſſalia eſt, & Phthiotæ Achæi, & ſinus Maliaçus. intra fauces ad meri diem vergunt, Ætoliæ pars major, & Acarnania, & cum Locride Phocis, & Bœotia, adjunctaque

inſula

nſula Eubœa, & excurrente in altum, velut pro-
nontorio, Attica terra ſita ab tergo & Pelopon-
eſus. Hoc jugum ab Leucate & mari ad occiden-
entem verſo per Ætoliam ad alterum mare orien-
i objectum tendens, ea aſpreta rupeſque interje-
tas habet, ut non modo exercitus, ſed ne expe-
liti quidem facilè ullos ad tranſitum calles inve-
iant. Extremos ad orientem montes Oetam vo-
ant. quorum quod altiſſimum eſt, Callidromon
ppellatur: in cujus valle ad Maliacum ſinum ver-
ente iter eſt non latius quam ſexaginta paſſus.
Hæc una militaris via eſt, qua traduci exercitus,
i non prohibeantur, poſſint. ideo Pylæ, & ab
liis, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt,
Thermopylæ locus appellatur; nobilis Lacedæ-
noniorum adverſus Perſas morte magis memo-
abili, quam pugna. Haudquaquam pari tum ani- 16
mo Antiochus intra portas loci ejus caſtris poſi-
is, munitionibus inſuper ſaltum impediebat. &
quum duplici vallo foſſaque, & muro etiam qua
res poſtulabat, ex multa copia paſſim jacentium
apidum permuniſſet omnia; ſatis fidens num-
quam vim Romanum exercitum facturum, Æto-
los ex quatuor millibus (tot enim convenerant)
partim ad Heracleam præſidio obtinendam, quæ
ante ipſas fauces poſita eſt, partim Hypatam mit-
tit: & Heracleam haud dubius conſulem oppu-
gnaturum, & jam multis nunciantibus circa Hy-
patam omnia evaſtari. Conſul depopulatus Hy-
patenſem primo, deinde Heracleenſem agrum, in-
utili utrobique auxilio Ætolorum, in ipſis fauci-
bus propè fontes calidarum aquarum adverſus re-
gem caſtra poſuit. Ætolorum utræque manus He-
racleam ſeſe incluſerunt. Antiochum, cui priuſ-
quam hoſtem cerneret, ſatis omnia permunita &
præſidiis obſepta videbantur, timor deinde in-
ceſſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ceſſit, ne quos per imminentia juga calles inven[...]
ret ad tranſitum Romanus. nam & Lacedæm[...]
nios quondam ita à Perſis circumitos fama er[...]
& nuper Philippum ab iiſdem Romanis. itaq[...]
nuncium Heracleam ad Ætolos mittit, ut ha[...]
ſaltem ſibi operam eo bello præſtarent, ut vertic[...]
circa montium occuparent obſiderentque, ne q[...]
tranſire Romanus poſſet. Hoc nuncio audit[...]
diſſenſio inter Ætolos orta eſt. pars imperio p[...]
rendum regis atque eundum cenſebant: pars ſub[...]
ſtendum Heracleæ ad utramque fortunam; ut ſi[...]
victus à conſule rex eſſet, in expedito haberent i[...]
tegras copias ad opem propinquis ferendam civ[...]
tatibus ſuis: ſive vinceret; ut diſſipatos in fuga[...]
Romanos perſequerentur. Vtraque pars non ma[...]
ſit modo in ſententia ſua, ſed etiam exſecuta e[...]
conſilium. duo millia Heracleæ ſubſtiterunt: du[...]
trifariam diviſa, Callidromum & Rhoduntian[...]
& Tichiunta (hæc nomina cacuminibus ſun[...]
17 occupavere. Conſul poſteaquam inſeſſa ſuperio[...]
loca ab Ætolis vidit. M. Porcium Catonem [...]
L. Valerium Flaccum conſulares legatos cum b[...]
nis millibus delectorum peditum ad caſtella Æt[...]
lorum, Flaccum in Rhoduntiam & Tichiunt[...]
Catonem in Callidromum mittit. ipſe priuſqua[...]
ad hoſtem copias admoveret, vocatos in concio[...]
nem milites, paucis eſt allocutus: *Pleroſque om[...]
nium ordinum milites inter vos eſſe video, qui i[...]
hac eadem provincia T. Quintii ductu auſpicioqu[...]
militaveritis, Macedonico bello inexſuperabil[...]
magis ſaltus ad amnem Aoum fuit, quam hi[...]
Quippe portæ ſunt hæ. & unus inter duo mari[...]
clauſis omnibus, velut naturalis tranſitus eſt. mu[...]
nitiones & locis opportunioribus tunc fuerunt, [...]
validiores impoſitæ: exercitus hoſtium ille & nume[...]
ro major, & militum genere aliquanto melior[...]*

Quipp[...]

uippe illic Macedones Thraceſque & Illyrii e-
nt, ferociſsimæ omnes gentes : hic Syri & Aſiati-
Græci ſunt ; leviſsima genera hominum, & ſer-
tuti nata. Rex ille bellicoſiſsimus, exercitatus
m inde ab juventa finitimis Thracum atque Illy-
orum, & circa omnium accolarum bellis : hic ut
iam omnem vitam ſileam, is eſt, qui quum ad in-
rendum populo Romano bellum ex Aſia in Euro-
am tranſiſſet, nihil memorabilius toto tempore
ibernorum geſſerit, quam quod amoris cauſſa ex
omo privata & obſcuri etiam inter populares ge-
eris uxorem duxit. & novus maritus velut ſagina-
us nuptialibus cœnis, ad pugnam proceſsit. Sum-
a virium ſpeique ejus in Ætolis fuit ; gente va-
iſsima, & ingratiſsima ; ut vos prius experti
ſtis, nunc Antiochus experitur. Nam nec convene-
unt frequentes, nec contineri in caſtris potuerunt,
& in ſeditione ipſi inter ſe ſunt : & quum Hypa-
am tuendam Heracleamque depopoſciſſent, neu-
ram tutati, refugerunt in juga montium, pars
Heracleæ incluſerunt ſeſe. Rex ipſe confeſſus, nuſ-
quam æquo campo non modo congredi ſe ad pugnam
audere, ſed ne caſtra quidem in aperto ponere, reli-
cta omni ante ſe regione ea, quam ſe nobis ac Philip-
po ademiſſe gloriabatur, condidit ſe intra rupes : ne
ante fauces quidem ſaltus, ut quondam Lacedæmo-
nios fama eſt, ſed intra penitus retractis caſtris. quod
quantum intereſt ad timorem oſtendendum, an mu-
ris alicujus urbis obſidendum ſeſe incluſerit ? Sed
neque Antiochum tuebuntur anguſtiæ : nec Æto-
los vertices illi, quos ceperunt. Satis undique provi-
ſum anteque præcautum eſt, ne quid adverſus vos
in pugna præter hoſtes eſſet. Illud proponere animo
veſtro debetis ; non vos pro Græciæ libertate tantum
dimicare (quamquam is quoque egregius titulus
eſſet, liberatam à Philippo antè, nunc ab Ætolis
& ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

& ab Antiocho liberare) neque ea tantum in pr
mium veſtrum ceſſura, quæ nunc in regiis caſt
ſunt: ſed illum quoque omnem apparatum, qui
dies ab Epheſo exſpectatur, prædæ futurum: Aſia
deinde Syriamque, & omnia uſque ad ortus ſolis
tiſsima regna imperio Romano aperturos. Quid d
inde aberit, quin ab Gadibus ad mare rubrum
ceano fines terminemus, qui orbem terrarum am
plexu finit: & omne humanum genus ſecundu
Deos nomen Romanum veneretur? In hæc tan
præmia dignos parate animos, ut craſtino die ben
18 *juvantibus Diis acie decernamus.* Ab hac concio
ne dimiſſi milites, priuſquam corpora curarent
arma telaque parant. Luce prima, ſigno pugn
propoſito, inſtruit aciem conſul, arcta fronte; a
naturam & anguſtias loci. Rex poſteaquam ſign
hoſtium conſpexit, & ipſe copias eduxit. Levi
armaturæ partem ante vallum in primo locavit
tum Macedonum robur, quos Sariſſophoros ap
pellabant, velut firmamentum circa ipſas muni
tiones conſtituit. his ab ſiniſtro cornu jaculato
rum ſagittariorumque & funditorum manum ſub
ipſis radicibus montis poſuit, ut ex altiore loco
nuda latera hoſtium inceſſerent. ab dextro Ma
cedonibus ad ipſum munimentorum finem, qu
loca uſque ad mare invia paluſtri limo & voragi
nibus claudunt. Elephantos cum aſſueto præſidio
poſuit: poſt eos equites. tum modico intervallo
relicto, ceteras copias in ſecunda acie. Macedo-
nes pro vallo locati, primo facile ſuſtinebant Ro-
manos, tentantes ab omni parte aditus: multum
adjuvantibus qui ex loco ſuperiore fundis, velut
nimbum, glandes & ſagittas ſimul & jacula in-
gerebant. deinde, ut major nec jam toleranda vis
hoſtium inferebat ſe; pulſi loco, intra munimen-
ta ſubductis ordinibus conceſſerunt: inde ex vallo

propè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ope alterum vallum, haſtis præ ſe objectis, fe-
unt. & ita modica altitudo valli erat, ut & lo-
m ſuperiorem ad pugnandum ſuis præberet: &
opter longitudinem haſtarum ſubjectum habe-
t hoſtem. Multi temerè ſubeuntes vallum trans-
i ſunt: & aut incœpto irrito receſſiſſent, aut
ites cecidiſſent, ni M. Porcius ab jugo Calli-
omi, dejectis inde Ætolis, & magna ex parte
ſis, (incautos enim & pleroſque ſopitos oppreſ-
at) ſuper imminentem caſtris collem apparuiſ-
. Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta & 19
oduntiam, nequicquam ſubire ad ea caſtella
nato, fuerat. Macedones, quique alii in caſtris
giis erant, primo, dum procul nihil aliud quam
ba & agmen apparebat; Ætolos credere viſa
ocul pugna ſubſidio venire. ceterum ut primum
gnaque & arma ex propinquo cognita errorem
eruerunt, tantus repentè pavor omnes cepit, ut
jectis armis fugerent. Et munimenta ſequen-
; impedierunt, & anguſtiæ vallis, per quam ſe-
iendi erant: & maximè omnium, quod elephan-
novisſimi agminis erant, quos pedes ægrè præ-
ire, eques nullo poterat modo; timentibus equis,
multumque inter ſe majorem quam in prœlio
entibus. Aliquantum temporis & direptio ca-
rorum tenuit. Scarphiam tamen eo die perſecu-
ſunt hoſtem. Multis in ipſo itinere cæſis ca-
iſque, non equis viriſque tantum, ſed etiam ele-
antis, quos capere non potuerat, interfectis, in
ſtra reverterunt: quæ tentata eo die inter ipſum
ignæ tempus ab Ætolis Heracleam obtinen-
bus præſidio, ſine ullo haud parum audacis in-
epti effectu fuerant. Conſul noctis inſequen-
s tertia vigilia, præmiſſo equitatu ad perſe-
uendum hoſtem, ſigna legionum prima luce
novit. Aliquantum viæ præceperat rex; ut qui
non

non ante quam Elatiæ ab effuſo conſtiterit cu ubi primum reliquiis pugnæque & fugæ collec cum perexigua manu ſemiermium militum Ch cidem ſe recepit. Romanus equitatus ipſum dem regem Elatiæ aſſecutus non eſt, ſed magn partem agminis, aut laſſitudine ſubſiſtentis, errore, ut qui ſine ducibus per ignota itinera gerent, diſſipatos oppreſſerunt. nec præter qu gentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exerc quiſquam effugit: etiam ex decem millibus m tum, quos Polybio auctore trajeciſſe ſecum gem in Græciam ſcripſimus, exiguus numer quid ſi Antiati Valerio credamus, ſexaginta n lia militum fuiſſe in regio exercitu ſcribenti, qu draginta inde millia cecidiſſe, ſupra quinque m lia capta cum ſignis militaribus ducentis trigi Romanorum centum quinquaginta interfe ſunt. Conſule per Phocidem & Bœotiam exer tum ducente, conſciæ defectionis civitates, c velamentis ante portas ſtabant; metu ne hoſtili diriperentur. ceterum per omnes dies haud ſe quam in pacato agro ſine violatione ullius re gmine proceſſit; donec in agrum Coronenſ ventum eſt. Ibi ſtatua regis Antiochi poſita templo Minervæ Itoneæ iram accendit: perm ſumque militi eſt, ut circumiectum templo agr popularetur. deinde cogitatio animum ſubi quum communi decreto Bœotiorum poſita e ſtatua, indignum eſſe in unum Coronenſ agrum ſævire. Revocato extemplo milite, fi populandi factus: caſtigati tantum verbis Bœc ob ingratum in tantis tamque recentibus bene ciis animum erga Romanos. Inter ipſum pug tempus decem naves regiæ cum præfecto Iſido ad Thronium in ſinu Maliaco ſtabant. eo gra vulneribus Alexander Acarnan nuncius adve

pug

ignæ quum perfugiſſet, trepidæ inde recenti terre naves Cenæum Eubœæ petierunt. ibi mortuus ſepultuſque Alexander. Tres, quæ ex Aſia profectæ eundem portum tenuerant naves, audi exercitus clade, Epheſum redierunt. Iſidorus Cenæo Demetriadem, ſi fortè eo deferret fuga gem, trajecit. Per eoſdem dies A. Attilius præfectus Romanæ claſſis, magnos regios commeatus, jam fretum, quod ad Andrum inſulam eſt, prætervectus, excepit: alias merſit, alias cepit naves. quæ noviſſimæ agminis erant, curſum in Aſiam verterunt. Attilius Piræeum, unde profectus erat, cum agmine captivarum navium revectus, magnam vim frumenti & Athenienſibus, & aliis ejuſdem regionis ſociis diviſit. Antiochus 21
ſub adventum conſulis à Chalcide profectus. Tenum primo tenuit. inde Epheſum tranſmiſit. Conſuli Chalcidem venienti portæ patuerunt; quum appropinquante eo Ariſtoteles, præfectus regis, urbe exceſſiſſet. & ceteræ urbes in Eubœa ſine certamine traditæ, paucoſque per dies omnibus perpacatis, ſine ullius noxa urbis, exercitus Thermopylas reductus. multo modeſtia poſt victoriam, quam ipſa victoria laudabilior. Inde conſul M. Catonem, per quem quæ geſta eſſent, ſenatus populuſque Romanus haud dubio auctore ſciret, Romam miſit. Is à Creuſa (Theſpienſium emporium eſt, in intimo ſinu Corinthiaco retractum) Patras Æchaiæ petit: à Patris Corcyram uſque Ætoliæ atque Acarnaniæ littora legit: atque ita ad Hydruntum Italiæ trajecit. quinto die inde pedeſtri itinere Romam ingenti curſu pervenit. ante lucem ingreſſus urbem, à porta ad prætorem M. Iunium iter intendit. Is prima luce ſenatum vocavit. quo L. Cornelius Scipio aliquot diebus ante à conſule dimiſſus, quum adveniens
audiſſet

audiſſet prægreſſum Catonem in ſenatu eſſe; pervênit exponenti quæ geſta eſſent. Duo inde legati juſſu ſenatus in concionem ſunt producti: atque ibi eadem, quæ in ſenatu, de rebus in Ætolia geſtis, expoſuerunt. Supplicatio in triduum decreta eſt; & ut quadraginta hoſtiis majoribus prætor, quibus Diis ei videretur, ſacrificaret. Per eoſdem dies & M. Fulvius Nobilior, qui biennio ante prætor in ulteriorem Hiſpaniam erat profectus, ovans urbem eſt ingreſſus: argenti bigati præ ſe tulit centum & triginta millia: & extra numeratum duodecim millia pondo argenti: auri pondo centum viginti ſeptem. Acilius conſul ab Thermopylis Heracleam ad Ætolos præmiſit. *ut tunc saltem experti regiam vanitatem reſipiſcerent; traditaque Heraclea, cogitarent de petenda ab ſenatu ſeu furoris ſui, ſeu erroris venia. & ceteras Græciæ civitates defeciſſe eo bello ab optimè de ſe meritis Romanis: ſed quia poſt fugam regis, cujus fiducia ab officio deceſſiſſent, non addidiſſent pertinaciam culpæ, in fidem receptas eſſe. Ætolos quoque, quamquam non ſecuti ſint regem, ſed arceſſierint, & duces belli, non ſocii fuerint; ſi pœnitere poſſint, poſſe & incolumes eſſe.* Ad ea quum pacati nihil reſponderetur, appareretque armis rem gerendam, & rege ſuperato bellum Ætolicum integrum reſtare, caſtra ab Thermopylis ad Heracleam movit: eoque ipſo die, ut ſitum noſceret urbis, ab omni parte equo mœnia eſt circumvectus. Sita eſt Heraclea in radicibus Oetæ montis: ipſa in campo, arcem imminentem loco alto, & undique præcipiti habet. Contemplatus omnia, quæ noſcenda erant, quatuor ſimul locis aggredi urbem conſtituit. à flumine Aſopo, qua & gymnaſium eſt, L. Valerium operibus atque oppugnationi præpoſuit: arcem extra muros, quæ frequentius propè quam

urbs

urbs habitabatur, T. Sempronio Longo oppugnandam dedit: à ſinu Maliaco, quæ aditum haud facilem pars habebat, M. Bæbium; ab altero amniculo, quem Melana vocant, adverſus Dianæ templum, Appium Claudium oppoſuit. Horum magno certamine intra paucos dies turres arieteſque, & alius omnis apparatus oppugnandarum urbium perficitur. & quum ager Heracleenſis paluſter omnis frequenſque proceris arboribus, benigne ad omne genus operum materiam ſuppeditabat: tum quia refugerant intra mœnia Ætoli, deſertaque in veſtibulo urbis erant tecta, in varios uſus non tigna modo & tabulas, ſed laterem quoque, & cæmenta, & ſaxa, variæ magnitudinis, præbebant. Et Romani quidem operibus magis quam 23
armis urbem oppugnabant: Ætoli contra armis ſe tuebantur. nam quum ariete quaterentur muri, non laqueis, ut ſolet, exceptos declinabant ictus: ſed armati, frequentes quidam ignes etiam, quos aggeribus injicerent, ferebant. fornices quoque in muro erant apti ad excurrendum: & ipſi, quum pro dirutis reficerent muros, crebriores eos, ut pluribus erumperetur in hoſtem locis, faciebant. Hoc primis diebus, dum integræ vires erant, & frequentes & impigrè fecerunt: indies deinde pauciores, & ſegnius. Etenim quum multis urgerentur rebus, nulla eos res æque ac vigiliæ conficiebant; Romanis in magna copia militum ſuccedentibus aliis in ſtationem aliorum, Ætolos propter paucitatem eoſdem dies noctéſque aſſiduo labore urgente. Per quatuor & viginti dies, ita ut nullum tempus vacuum dimicatione eſſet, adverſus quatuor è partibus ſimul oppugnantem hoſtem nocturnus diurno continuatus labor eſt. Quum fatigatos jam Ætolos ſciret conſul, & ex ratione temporis, & quod ita transfugæ affirma-

bant, tale conſilium iniit. media nocte recept
ſignum dedit, & ab oppugnatione ſimul omn
milites deductos uſque ad tertiam diei hora
quietos in caſtris tenuit. inde cœpta oppugnat
ad mediam rurſus noctem perducta eſt: intermi
deinde uſque ad tertiam diei horam. Fatigati
nem rati cauſſam eſſe Ætoli non continuanc
oppugnationis, quæ & ipſos affecerat, ubi Rom
nis datum receptui ſignum eſſet, velut ipſi quoq
hoc revocati, pro ſe quiſque ex ſtationibus dec
debant: nec ante tertiam diei horam armati in m
24 ris apparebant. Conſul quum nocte media inte
miſiſſet oppugnationem, quarta vigilia rurſus
tribus partibus ſumma vi aggreſſus; ab una T. Ser
pronium tenere intentos milites ſignumque e
ſpectantes juſſit: ad ea in nocturno tumultu, un
clamor exaudiretur, haud dubie ratus hoſtes co
curſuros. Ætoli pars ſopiti affecta labore ac vi
liis corpora ex ſomno moliebantur: pars vigila
tes adhuc ad ſtrepitum pugnantium in teneb
currunt. Hoſtes partim per ruinas jacentis mu
tranſcendere conantur: partim ſcalis aſcenſus te
tant. adverſus quos undique ad opem ferenda
occurrunt Ætoli. Pars una, in qua ædificia ex
urbem erant, neque defenditur, neque oppugn
tur: ſed qui oppugnarent, intenti ſignum exſp
ctabant, defenſor nemo aderat. Iam diluceſc
bat, quum ſignum conſul dedit: & ſine ullo cert
mine partim per ſemiruta, partim ſcalis integ
muros tranſcendere. Simul clamor index ca
oppidi eſt exauditus, undique Ætoli deſertis ſt
tionibus in arcem fugiunt. Oppidum victores p
miſſu conſulis diripiunt: non tam ab ira, nec
odio, quam ut miles coercitus in tot receptis
poteſtate hoſtium urbibus, aliquo tandem lo
fructum victoriæ ſentiret. Revocatos inde à med
ferm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ferme die milites quum in duas diviſiſſet partes; unam radicibus montium circumduci ad rupem juſſit: quæ faſtigio altitudinis par, media valle velut abrupta ab arce erat: ſed adeo prope geminata cacumina eorum montium ſunt, ut ex vertice altero conjici tela in arcem poſſint: cum dimidia militum parte conſul ab urbe aſcenſurus in arcem, ſignum ab iis, qui ab tergo in rupem evaſuri erant, exſpectabat. Non tulêre qui in arce erant Ætoli primum eorum, qui rupem ceperant, clamorem, deinde impetum ab urbe Romanorum; & fractis jam animis, & nulla ibi præparata re ad obſidionem diutius tolerandam: utpote congregatis fœminis puerisque, & imbelli alia turba in arcem, quæ vix capere, nedum tueri multitudinem tantam poſſet, itaque ad primum impetum abjectis armis dediderunt ſeſe. Traditus inter ceteros princeps Ætolorum Damocritus eſt: qui principio belli decretum Ætolorum, quo arceſſendum Antiochum cenſuerant, T. Quintio poſcenti reſponderat: In Italia daturum, quum caſtra ibi Ætoli poſuiſſent. ob eam ferociam majus victoribus gaudium traditus fuit. Eodem tem- 25
pore quo Romani Heracleam, Philippus Lamiam ex compoſito oppugnabat; circa Thermopylas cum conſule redeunte ex Bœotia, ut victoriam ipſi populoque Romano gratularetur, excuſaretque quod morbo impeditus bello non interfuiſſet, congreſſus. inde diverſi ad duas ſimul oppugnandas urbes profecti. Interſunt ſeptem millia ferme paſſuum. & quia Lamia quum poſita eſt in tumulo, tum regionem ea maxime deſpectat oppidum, qua breve intervallum videtur, & omnia in conſpectu ſunt; quum enixe velut propoſito certamine Romani Macedoneſque diem ac noctem, aut in operibus aut in prœliis eſſent, hoc

major difficultas Macedonibus erat, quod Roma
ni aggere & vineis & omnibus ſupra terram op
ribus, ſubtus Macedones cuniculis oppugnaban
& in aſperis locis ſilex ſæpe impenetrabilis ferr
occurrebat. & quum parum procederet incœ
ptum, per colloquia principum oppidanos tenta
bat rex, ut urbem dederent: haud dubius, qui
ſi prius Heraclea capta foret, Romanis ſe potiu
quam ſibi dedituri eſſent; ſuamque gratiam con
ſul in obſidione liberanda facturus eſſet. nec eum
opinio eſt fruſtrata: confeſtim enim ab Heracle
capta nuncius venit, ut oppugnatione abſtinere
Æquius eſſe, Romanos milites, qui acie dimica
ſent cum Ætolis, præmia victoriæ habere. Ita re
ceſſum ab Lamia eſt, & propinquæ clade urbi
26 ipſi, ne quid ſimile paterentur, effugerunt. Pauci
priuſquam Heraclea caperetur diebus, Ætoli con
cilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum mi
ſerunt: inter quos & Thoas idem, qui & antea
miſſus eſt. mandata erant, ut ab rege peterent pri
mum, ut ipſe coactis rurſus terreſtribus naval
buſque copiis, in Græciam trajiceret: deinde,
qua ipſum teneret res, ut pecuniam & auxilia mi
teret. id quum ad dignitatem ejus fidemque perti
nere, non prodi ſocios, tum etiam ad incolumita
tem regni, non ſinere Romanos omni cura va
cuos, quum Ætolorum gentem ſuſtuliſſent, omni
bus copiis in Aſiam trajicere. Vera erant quæ di
cebantur: eo magis regem moverunt. Itaque i
præſentia pecuniam, quæ ad uſus belli neceſſari
erat, legatis dedit: auxilia terreſtria navaliaque af
firmavit miſſurum. Thoantem unum ex legati
retinuit, & ipſum haud invitum morantem, ut ex
27 actor præſens promiſſorum adeſſet. Ceterum He
raclea capta fregit tandem animos Ætolorum: &
poſt paucos dies quam ad bellum renovandum

acciendumque regem in Aſiam miſerant legatos;
abjectis belli conſiliis, pacis petendæ oratores, ad
conſulem miſerunt. Quos dicere exorſos conſul
interfatus, quum alia ſibi prævertenda eſſe dixiſ-
ſet; redire Hypatam eos datis dierum decem indu-
ciis, & L. Valerio Flacco cum iis miſſo, juſſit. ei
quæ ſecum acturi fuiſſent, exponere: & ſi qua
vellent alia. Hypatam ut eſt ventum, principes
Ætolorum apud Flaccum concilium habuerunt;
conſultantes, quonam agendum modo apud con-
ſulem foret. Parantibus iis antiqua fœderum or-
diri, meritaque in populum Romanum, *Abſiſtere*
iis Flaccus juſſit, quæ ipſi violaſſent. confeſſionem iis
culpæ magis profuturam, & totam in preces oratio-
nem verſam. nec enim in cauſſa ipſorum, ſed in po-
puli Romani clementia ſpem ſalutis poſitam eſſe. &
ſe ſuppliciter agentibus iis adfuturum, & apud con-
ſulem & Romæ in ſenatu: eo quoque enim mitten-
dos fore legatos. Hæc una via omnibus ad ſalutem
viſa eſt, *ut in fidem ſe permitterent Romanorum.*
Ita enim & illis violandi ſupplices verecundiam ſe
impoſituros: & ipſos nihilominus ſuæ poteſtatis fore,
ſi quid melius fortuna oſtendiſſet. Poſteaquam ad 28
conſulem ventum eſt, Phæneas legationis prin-
ceps longam orationem, & varie ad mitigandam
iram victoris compoſitam, ita ad extremum fini-
vit, ut diceret, Ætolos ſe ſuaque omnia fidei po-
puli Romani permittere. Id conſul ubi audivit;
Etiam atque etiam videte, inquit, *Ætoli, ut ita*
permittatis. Tum decretum Phæneas, in quo id
diſerte ſcriptum erat, oſtendit. *Quando ergo*, in-
quit, *ita permittitis, poſtulo ut mihi Dicæarchum*
civem veſtrum, & Menetam Epirotam, (Nau-
pactum is cum præſidio ingreſſus ad defectionem
compulerat) *& Amynandrum cum principibus*
Athamanum, quorum conſilio ab nobis defeciſtis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſine mora dedatis. prope dicentem interfatus Ro
manum Phæneas, *Non in ſervitutem,* inquit, *ſe*
in fidem tuam nos tradimus: & certum habeo
imprudentia labi: qui nobis imperes, quæ moris Græ
corum non ſint. Ad hæc conſul, *Nec hercle,* inqui
magnopere nunc curo, quid Ætoli ſatis ex mo
Græcorum factum eſſe cenſeant: dum ego more Ro
mano imperium inhibeam in deditos modo decre
ſuo, ante armis victos. Itaque ni propere fit quo
impero, vinciri vos jam jubeo: afferrique catena
& circumſiſtere lictores juſſit. Tum fracta Phæ
neæ ferocia, Ætoliſque aliis eſt: & tandem cuju
conditionis eſſent, ſenſere. & ſe quidem Phænea
& qui adſint Ætolorum, *Scire facienda eſſe qu*
imperentur, dixit: ſed ad decernenda ea conci
Ætolorum opus eſſe. ad id petere, ut decem dier
inducias daret. Petente Flacco pro Ætolis, induci
datæ: & Hypatam reditum eſt. Vbi quum in con
cilio delectorum, quos Apocletos vocant, Phæ
neas & quæ imperarentur, & quæ ipſis prope ac
cidiſſent, expoſuiſſet; ingemuerunt quidem prin
cipes conditioni ſuæ, parendum tamen victo
cenſebant, & ex omnibus oppidis convocando
29 Ætolos ad concilium. Poſteaquam vero omni
coacta multitudo eadem illa audivit, adeo ſævi
tia imperii atque indignitate exaſperati anim
ſunt, ut ſi in pace fuiſſent, illo impetu iræ conci
tari potuerint ad bellum. Ad iram accedebat &
difficultas eorum quæ imperarentur: quonam
modo enim utique regem Amynandrum ſe trade
re poſſe? Et ſpes forte oblata, quod Nicander e
ipſo tempore ab rege Antiocho veniens, implevi
exſpectatione vana multitudinem; terra mariqu
ingens parari bellum. Is duodecimo die quam
conſcenderat navem, in Ætoliam perfecta lega
tione rediens Phaleram in ſinu Maliaco tenuit

ind

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

inde Lamiam pecuniam quum devexiſſet, ipſe cum expeditis veſpera prima inter Macedonum Romanaque caſtra medio agro, dum Hypatam notis callibus petit, in ſtationem incidit Macedonum: deductuſque ad regem eſt, nondum convivio dimiſſo. Quod ubi nunciatum eſt, velut hoſpitis non hoſtis adventu motus Philippus, accumbere eum epularique juſſit: atque inde dimiſſis aliis ſolum retentum, *ipſum quidem de ſe timere quicquam vetuit. Ætolorum prava conſilia, atque in ipſorum caput ſemper recidentia, accuſavit. qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxiſſent. Sed præteritorum, quæ magis reprehendi quam corrigi poſsint, oblitum ſe, non facturum, ut inſultet adverſis rebus eorum. Ætolos quoque finire tandem adverſus ſe odia debere; & Nicandrum privatim ejus diei, quo ſervatus à ſe foret, meminiſſe.* Ita datis qui in tutum eum proſequerentur, Hypatam Nicander conſultantibus de pace Romana ſupervenit. Manius Acilius vendita 30
aut conceſſa militi circa Heracleam præda, poſteaquam nec Hypatæ pacata eſſe conſilia, & Naupactum concurriſſe Ætolos, ut inde totum impetum belli ſuſtinerent, audivit; præmiſſo Ap. Claudio cum quatuor millibus militum ad occupanda juga, qua difficiles tranſitus montium erant, ipſe Oetam aſcendit: Herculique ſacrificium fecit in eo loco, quem Pyram, quod ibi mortale corpus ejus Dei ſit crematum, appellant. inde toto exercitu profectus, reliquum iter ſatis expedito agmine fecit. Vt ad Coracem eſt ventum (mons eſt altiſſimus inter Callipolin & Naupactum) ibi & jumenta multa ex agmine præcipitata cum ipſis oneribus ſunt, & homines vexati. & facile apparebat, quam cum inerti hoſte res eſſet, qui tam impeditum ſaltum nullo præſidio, ut clauderet

tranſitum, inſediſſet. Tum quoque vexato exer
tu, ad Naupactum deſcendit: & uno caſtello a
verſus arcem poſito, ceteras partes urbis, div
copiis pro ſitu mœnium, circumſedit. nec n
nus operis laboriſque ea oppugnatio, quam He
31 cleæ habuit. Eodem tempore & Meſſene in Pel
ponneſo ab Achæis, quod concilii eorum recu
ret eſſe, oppugnari cœpta eſt. Etenim duæ civi
tes Meſſene & Elis extra concilium Achaicu
erant: cum Ætolis ſentiebant. Elei tamen poſt f
gatum ex Græcia Antiochum legatis Achæoru
lenius reſponderant; *dimiſſo præſidio regio cogit*
turos ſe quid ſibi faciendum eſſet. Meſſenii ſine r
ſponſo dimiſſis legatis moverant bellum trepic
que rerum ſuarum, quum jam ager effuſo exerc
tu paſſim ureretur, caſtraque prope urbem po
viderent: legatos Chalcidem ad T. Quintium a
ctorem libertatis miſerunt, qui nunciarent, Me
ſenios Romanis, non Achæis, & aperire porta
& dedere urbem paratos eſſe. Auditis legatis, e
templo profectus Quintius Megalopolim, ad Dic
phanem Prætorem Achæorum miſit, qui exten
plo reducere eum à Meſſene exercitum, & ven
re ad ſe juberet. Dicto paruit Diophanes: & ſolu
obſidione expeditus ipſe prægreſſus agmen, circ
Andaniam, parvum oppidum inter Megalopc
lim Meſſenemque poſitum, Quintio occurrit. &
quum cauſſas oppugnationis exponeret, caſtiga
tum leniter, quod tantam rem ſine auctoritate ſu
conatus eſſet; dimittere exercitum juſſit: nec pa
cem omnium bono partam turbare: Meſſenii
imperavit, ut exules reducerent, & Achæorun
concilii eſſent. ſi qua haberent, de quibus aut re
cuſare, aut in poſterum cavere ſibi vellent, Co
rinthum ad ſe venirent. Diophanem concilium
Achæorum extemplo ſibi præbere juſſit. Ibi d

Zazyn

Zacyntho intercepta per fraudem inſulâ queſtus;
poſtulavit,ut reſtitueretur Romanis. Philippi Ma-
cedonum regis Zacynthus fuerat: eam mercedem
Amynandro dederat, ut per Athamaniam ducere
exercitum in ſuperiorem partem Ætoliæ liceret.
qua expeditione fractis animis, Ætolos compulit
ad petendam pacem. Amynander Philippum Me-
galopolitanum inſulæ præfecit: poſtea per bellum,
quo ſe Antiocho adverſus Romanos conjunxit,
Philippo ad munia belli revocato, Hieroclem A-
grigentinum ſucceſſorem miſit. Is poſt fugam ab
Thermopylis Antiochi, Amynandrumque à Phi-
lippo Athamania pulſum, miſſis ultro ad Dio-
phanem prætorem Achæorum nunciis, pecuniam
pactus, inſulam Achæis tradidit. Id præmium bel-
li ſuum eſſe, æquum cenſebant Romani. non enim
Manium Acilium conſulem legioneſque Roma-
nas Diophani & Achæis ad Thermopylas pu-
gnaſſe. Diophanes adverſus hæc purgare interdum
ſeſe, gentemque: interdum de jure facti diſſerere.
Quidam Achæorum & initio eam ſe rem aſper-
natos teſtabantur, & tunc pertinaciam increpi-
tabant prætoris: auctoribuſque iis decretum eſt,
ut T. Quintio ea res permitteretur. Erat Quintius 32
ſicut adverſantibus aſper; ita, ſi cederes, idem
placabilis. Omiſſa igitur contentione vocis vul-
tuſque, *Si utilem*, inquit, *poſſeſsionem ejus inſulæ
cenſerem Achæis eſſe, auctor eſſem ſenatui populo-
que Romano, ut eam vos habere ſinerent. ceterum
ſicut teſtudinem, ubi collecta in ſuum tegumen eſt,
tutam ad omnes ictus video eſſe; ubi exerit partes
aliquas, quodcumque nudavit, obnoxium atque
infirmum habere; haud diſsimiliter vos Achæi clau-
ſos undique mari, quæ intra Peloponneſi ſint termi-
nos, ea & jungere vobis, & juncta tueri facile. ſimul
aviditate plura amplectendi hinc excedatis; nuda*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vobis omnia, quæ extra ſint, & expoſita ad omne
ictus eſſe. Aſſentiente omni concilio, nec Diopha
ne ultra tendere auſo, Zacynthus Romanis trad
33 tur. Per idem tempus Philippus rex proficiſcente
conſulem ad Naupactum percunctatus, ſi ſe inte
rim quæ defeciſſent ab ſocietate Romana urbes
recipere vellet; permittente eo, ad Demetriade
copias admovit; haud ignarus, quanta ibi tum pe
turbatio eſſet. Deſtituti enim ab omni ſpe, quu
deſertos ſe ab Antiocho, ſpem nullam in Ætol
eſſe cernerent; dies noctesq; aut Philippi hoſtis ac
ventum, aut infeſtiorem etiam, quo juſtius irati
rant, Romanorum exſpectabant. Turba erat ibi i
condita regiorum: qui primo pauci in præſidio r
licti, poſtea plures, plerique inermes ex prœlio a
verſo fuga delati, nec virium, nec animi ſatis a
obſidionem tolerandam habebant. itaq; præmiſſ
à Philippo, qui ſpem impetrabilis veniæ oſtend
bant; reſponderunt, patere portas regi. Ad primu
ejus ingreſſum principum quidam urbe exceſſ
runt: Eurylochus mortem ſibi conſcivit. Antioch
milites (ſic enim pacti erant) per Macedonia
Thraciamque, proſequentibus Macedonibus,
quis eos violaret, Lyſimachiam deducti ſunt. Era
& paucæ naves Demetriade, quibus præerat Iſid
34 rus: eæ quoq; cum præfecto ſuo dimiſſæ ſunt. Ind
Dolopiam & Aperantiam & Perræbiæ quaſda
civitates recepit. Dum hæc à Philippo geruntur,
Quintius recepta Zacyntho ab Achaico concili
Naupactum trajecit: quæ jam per duos menſes (ſ
prope excidium erat) oppugnabatur, & ſi capta
foret, omne ibi nomen Ætolorum ad internecio
nem videbatur venturum. Ceterum quamqua
merito iratus erat Ætolis, quod ſolos obtrectaſ
gloriæ ſuæ, quum liberaret Græciam, meminera
& nihil auctoritate ſua motos eſſe, quum quæ tu
maxim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

maxime acciderant, caſura præmonens, à furioſo
incœpto eos deterreret; tamen, ſui maxime operis
eſſe credens, nullam gentem liberatæ à ſe Græciæ
funditus everti, obambulare muris, ut facile noſce-
retur ab Ætolis, cœpit. Confeſtim à primis ſtatio-
nibus cognitus eſt, vulgatumque per omnes ordi-
nes, Quintium eſſe. itaque concurſu facto undi-
que in muros, manus pro ſe quiſque tendentes,
conſonante clamore nominatim Quintium ora-
re, ut opem ferret ac ſervaret. Et tum quidem,
quamquam moveretur his vocibus, manu tamen
abnuit, quiddam opis in ſe eſſe. Ceterum poſtea-
quam ad conſulem venit: *Vtrum fallit*, inquit, *te*
Mani Acili, quid agatur? an quum ſatis provideas,
nihil id magnopere ad ſummam Reipublicæ pertine-
re cenſes? Erexerat exſpectatione conſulẽ; &, *Quin*
expromis, inquit, *quid rei ſit?* Tum Quintius:
Ecquid vides te devicto Antiocho in duabus urbibus
oppugnandis tempus terere, quum jam prope annus
circumactus ſit imperii tui. Philippum autem, qui
non aciem, non ſigna hoſtium vidit, non ſolum ur-
bes, ſed tot jam gentes, Athamaniam, Perræbiam,
Aperantiam, Delopiam ſibi adjunxiſſe? Atqui
non tantum intereſt noſtra, Ætolorum opes ac vi-
res minui, quantum, non ſupra modum Philippum
creſcere: & victoriæ tuæ præmium te militeſque
tuos nondum tot urbes, quot Philippum gentes Græ-
ciæ habere. Aſſentiebatur his conſul, ſed pudor, ſi 35
irrito incœpto abſcederet obſidione, occurrebat.
tota inde Quintio res permiſſa eſt. Is rurſus ad
eam partem muri, qua paulo ante vociferati Æto-
li fuerant, rediit. ibi quum impenſius orarent, ut
miſereretur gentis Ætolorum; exire aliquos ad ſe
juſſit. Phæneas ipſe principeſque alii extemplo
egreſſi ſunt. quibus provolutis ad pedes: *Fortuna*,
inquit, *veſtra facit, ut & iræ meæ & orationi tem-*
perem.

perem. Evenerunt quæ prædixi eventura. & ne h
quidem reliqui vobis eſt, ut indignis accidiſſe ea v
deantur. Ego tamen ſorte quadam nutriendæ Gr
ciæ datus, ne ingratis quidem benefacere abſiſta
Mittite oratores ad Cos. qui inducias tantum te
poris petant, ut mittere legatos Romam poſsitis, p
quos ſenatui de vobis permittatis. Ego apud Cos. a
precator, defenſorque vobis adero. Ita ut cenſue
Quintius, fecerunt: nec aſpernatus eſt legatione
conſul. induciiſque in diem certam datis, qua l
gatio renunciari ab Roma poſſet, ſoluta obſid
eſt, & exercitus in Phocidem miſſus. Conſul cu
L. Quintio ad Achaicum concilium Ægium tr
jecit. ibi de Eleis & exulibus Lacedæmonioru
reſtituendis actum. & neutra perfecta res: qu
ſuæ gratiæ reſervari eam Achæi, Elei per ſe ip
quam per Romanos maluerunt Achaico contrib
concilio. Epirotarum legati ad conſulem ven
runt; quos non ſincera fide in amicitia fuiſſe ſ
tis conſtabat: militem tamen nullum Antioch
dederant. pecunia juviſſe eum inſimulabantur; l
gatos ad regem ne ipſi quidem miſiſſe inficiaba
tur. Iis petentibus, ut in amicitia priſtina eſſe l
ceret; reſpondit conſul, *Se, utrum hoſtium, an p*
catorum eos numero haberet, nondum ſcire. Sen
tum ejus rei judicem fore. Integram ſe cauſſam e
rum Romam rejicere. inducias ad id dierum nona
ginta dare. Epirotæ Romam miſſi ſenatum adi
runt. iis magis quæ non feciſſent hoſtilia referen
tibus, quam purgantibus ea, de quibus argueba
tur, reſponſum datum eſt, quo veniam impetra
ſe, non cauſſam probaſſe videri poſſent. Et Phi
lippi regis legati ſub idem tempus in ſenatum in
troducti, gratulantes de victoria. iis petentibu
ut ſibi ſacrificare in Capitolio, donumque ex au
ro liceret ponere in æde Iovis Optimi Maximi

per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

permiſſum ab ſenatu. centum pondo coronam au-
ream poſuerunt. Non reſponſum ſolum benigne
legatis eſt: ſed Philippi quoque filius Demetrius,
qui obſes Romæ erat, ad patrem reducendus lega-
tis datus eſt. Bellum quod cum Antiocho rege in
Græcia geſtum eſt à Manio Acilio conſule, hunc
finem habuit. Alter conſul P. Cornelius Scipio 36
Galliam provinciam ſortitus, priuſquam ad bel-
lum, quod cum Bojis gerendum erat, proficiſce-
retur, poſtulavit ab ſenatu, ut pecunia ſibi decer-
neretur ad ludos, quos proprætor in Hiſpania in-
ter ipſum diſcrimen pugnæ voviſſet. Novum at-
que iniquum poſtulare eſt viſus. cenſuerunt ergo,
quos ludos inconſulto ſenatu ex ſua unius ſententia
voviſſet, eos uti de manubiis, ſi quam pecuniam ad
id reſervaſſet, vel ſua ipſe impenſa faceret. eos ludos
per dies decem P. Cornelius fecit. Per idem fere
tempus ædes matris magnæ Idææ dedicata eſt:
quam Deam is P. Cornelius advectam ex Aſia,
P. Cornelio Scipione, cui poſt Africano fuit co-
gnomen, P. Licinio conſulibus in Palatium à ma-
ri detulerat. Locaverant ædem faciendam ex ſe-
natusconſulto M. Livius, C. Claudius cenſores,
M. Cornelio, T. Sempronio conſulibus, trede-
cim annis poſtquam locata erat. dedicavit eam
M. Iunius Brutus: ludique ob dedicationem ejus
facti, quos primos ſcenicos fuiſſe, Valerius Antias
eſt auctor; Megaleſia appellatos. Item Iuventatis
ædem in circo maximo C. Licinius Lucullus
duûmvir dedicavit. Voverat eam ſexdecim annis
ante M. Livius conſul, quo die Aſdrubalem exer-
citumque ejus cecidit. idem cenſor eam facien-
dam locavit, M. Cornelio, P. Sempronio conſu-
libus. Hujus quoque dedicandæ cauſſa ludi facti:
& eo omnia cum majore religione facta, quod
novum cum Antiocho inſtabat bellum. Principio 37
ejus

ejus anni, quo hæc jam profecto ad bellum Mar. Acilio, manente adhuc Romæ P. Cornelio conſule agebantur; boves duos domitos in Carinis per ſcalas perveniſſe in tegulas ædificii, proditum memoriæ eſt. Eos vivos comburi, cineremque eorum dejici in Tiberim, aruſpices juſſerunt. Tarracinæ & Amiterni nunciatum eſt, aliquoties lapidibus pluiſſe. Minturnis ædem Iovis & tabernas circa forum de cœlo tactas eſſe: Vulturni in oſtio fluminis duas naves fulmine ictas conflagraſſe. Eorum prodigiorum cauſſa libros Sibyllinos ex Senatusconſulto decemviri quum adiſſent, renunciarunt, *Iejunium inſtituendum Cereri eſſe, & id quinto quoque anno ſervandum: & ut novendiale ſacrum fieret, & unum diem ſupplicatio eſſet, coronati ſupplicarent: & conſul P. Cornelius quibus Diis quibuſque hoſtiis edidiſſent decemviri, ſacrificaret.* Placatis Diis, nunc votis ritè ſolvendis, nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiſcitur conſul, atque inde Cn. Domitium proconſulem dimiſſo exercitu, Romam decedere juſſit: ipſe in agrum Boiorum legiones induxit.

38 Sub idem ferè tempus Ligures lege ſacrata coacto exercitu, nocte improviſo caſtra Q. Minucii proconſulis aggreſſi ſunt. Minucius uſque ad lucem intra vallum militem inſtructum tenuit; intentus ne qua tranſcenderet hoſtis munimenta. Prima luce duabus ſimul portis eruptionem fecit: nec primo impetu, quod ſperaverat, Ligures pulſi ſunt: duas amplius horas dubium certamen ſuſtinuere. Poſtremò quum alia atque alia agmina erumperent; & integri feſſis ſuccederent ad pugnam, tandem Ligures inter cætera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. cæſa ſuper quatuor millia hoſtium: ex Romanis, ſociiſque minus trecenti perierunt. Duobus ferè poſt menſibus, P. Corne-

liu

ius conſul cum Boiorum exercitu ſignis collatis egregie pugnavit. Duodetriginta millia hoſtium cæſa, Antias Valerius ſcribit: capta tria millia & quadringentos: ſigna militaria centum viginti quatuor: equos mille ducentos triginta: carpenta ducenta quadraginta ſeptem: ex victoribus mille quadringentos octoginta quatuor cecidiſſe. Vt in numero ſcriptori parum fidei ſit (quia in augendo eo non alius intemperantior eſt) magnam victoriam fuiſſe apparet, quod & caſtra capta ſunt, & Boii poſt eam pugnam extemplo dediderunt ſeſe, & quod ſupplicatio ejus victoriæ cauſa decreta ab ſenatu, victimæque majores cæſæ. Per eoſdem dies 39
M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hiſpania ovans urbem eſt ingreſſus. argenti tranſtulit decem millia pondo: bigati argenti centum & triginta: auri centum viginti quinque. P. Cornelius conſul primo obſidibus à Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos mulctavit: quo ſi vellet, populus Romanus colonias mittere poſſet. Inde Romam, ut ad triumphum haud dubium, decedens, exercitum dimiſit, & adeſſe Romæ ad diem triumphi juſſit. ipſe poſtero die quam venit, ſenatu in ædem Bellonæ vocato, quum de rebus ab ſe geſtis diſſeruiſſet, poſtulavit, ut ſibi triumphanti liceret in urbem invehi. P. Sempronius Blæſus tribunus plebis, *non negandum Scipioni, ſed differendum honorem triumphi cenſebat. Bella Ligurum Gallicis ſemper juncta fuiſſe: eas inter ſe gentes mutua ex propinquo ferre auxilia. Si P. Scipio, devictis acie Boiis, aut ipſe cum victore exercitu in agrum Ligurum tranſiſſet, aut partem copiarum Q. Minucio miſiſſet; qui jam tertium ibi annum dubio detineretur bello; debellari cum Liguribus potuiſſe. Nunc ad triumphum frequentandum deductos eſſe milites, qui egregiam navare operam Reipublicæ potuiſſent: poſſent*

poſſent etiam, ſi ſenatus, quod feſtinatione triumpl
prætermiſſum eſſet, id reſtituere differendo trium
pho vellet. Iuberent conſulem cum legionibus redi
in provinciam; dare operam ut Ligures ſubigantu
Niſi illi cogantur in jus judiciumque populi R
mani; ne Boios quidem quieturos. aut pacem, au
bellum utrobique habenda. Devictis Liguribus pau
cos poſt menſes proconſulem P. Cornelium, multorur
exemplo qui in magiſtratu non triumphaverunt
40 *triumphaturum eſſe.* Ad ea conſul, *Neque ſe Li*
gures provinciam ſortitum eſſe, ait, neque cum Li
guribus bellum geſsiſſe, neque triumphum de iis po
ſtulare. Q. Minucium confidere brevi ſubacti
iis meritum triumphum poſtulaturum atque impe
raturum eſſe. ſe de Gallis Boiis poſtulare trium
phum, quos acie vicerit, caſtris exuerit: quorun
gentem biduo poſt pugnam totam acceperit in dedi
tionem: à quibus obſides abduxerit; pacis futur
pignus. Verum enimvero illud multo majus eſſe
quod tantum numerum Gallorum ceciderit in acie
quod cum tot millibus certè Bojorum nemo ante ſ
imperator pugnaverit: plus partem dimidiam ex
quinquaginta millibus hominum caſam, mult
millia capta: ſenes puerosque Bojis ſupereſſe. Itaqu
id quemquam mirari poſſe, cur victor exercitus,
quum hoſtem in provincia neminem reliquiſſet,
Romam venerit ad celebrandum conſulis trium-
phum. Quorum militum ſi & in alia provincia
opera uti ſenatus velit: utro tandem modo prom-
ptiores ad aliud periculum, novumque laborem itu-
ros credat, ſi perſoluta iis ſine detrectatione priori
periculi laboriſque merces ſit, an ſi ſpem pro re fe-
rentes dimittant; jam ſemel in prima ſpe deceptos?
Nam quod ad ſe attineat, ſibi gloriæ in omnem
vitam illo die ſatis quæſitum eſſe; quo ſe virum
optimum judicatum ad accipiendam matrem I-

dæam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

eam miſiſſet ſenatus. Hoc titulo, etſi nec conſula-
s nec triumphus addatur, ſatis honeſtam honora-
mque P. Scipionis Naſicæ imaginem fore. Vni-
erſus ſenatus non ipſe modo ad decernendum
iumphum conſenſit, ſed etiam tribunum plebis
ıctoritate ſua compulit ad remittendam inter-
eſſionem. P. Cornelius conſul triumphavit de
ojis. in eo triumpho Gallicis carpentis arma ſi-
naque & ſpolia omnis generis tranſvexit, & vaſa
nea Gallica: & cum captivis nobilibus equo-
ım quoque captorum gregem traduxit. Aureos
orques tranſtulit mille quadringentos ſeptuagin-
. ad hæc auri pondo ducenta quadraginta quin-
ue, argenti infecti factique in Gallicis vaſis non
ıfabre ſuo more factis, duo millia trecenta qua-
raginta pondo, bigatorum nummorum ducenta
iginta tria. militibus, qui currum ſecuti ſunt,
ecentos vicenos quinos aſſes diviſit: duplex cen-
irioni, triplex equiti. Poſtero die, concione ad-
ocata, de rebus ab ſe geſtis, & de injuria tribuni
ello alieno ſe illigantis ut ſuæ victoriæ fructu ſe
efraudaret, quum diſſeruiſſet; milites exaucto-
atos dimiſit. Dum hæc in Italia geruntur, An- 41
iochus Epheſi ſecurus admodum de bello Ro-
nano erat; tamquam non tranſituris in Aſiam
Romanis. quam ſecuritatem ei magna pars ami-
orum aut per errorem aut aſſentando faciebat.
Annibal unus, cujus eo tempore ut maxima apud
egem auctoritas erat, *Magis mirari ſe* ajebat, *quod*
on jam in Aſia eſſent Romani, quam venturos du-
itare. Propius eſſe in Aſiam ex Græcia, quam ex I-
alia in Græciam trajicere: & multo majorem cau-
ſam Antiochum, quam Ætolos eſſe. neq; enim mari
ninus, quam terra pollere Romana arma. jampri-
lem claſſem circa Maleam eſſe. Audire ſeſe, nu-
er novas naves novumque imperatorem rei gerendæ
cauſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cauſſa ex Italia veniſſe. Itaque deſineret Ant
chus pacem ſibi ipſe ſpe vana facere. In Aſia, &
ipſa Aſia brevi terra marique dimicandum ei c
Romanis eſſe: & aut imperium adimendum orb
terrarum affectantibus, aut ipſi regnum amitt
dum. Vnus vera & providere & fideliter prædi
re viſus. itaque ipſe rex navibus, quæ paratæ
ſtructæque erant, Cherſoneſum petit: ut ea lo
ſi forte terra venirent Romani, præſidiis firma
ceteram claſſem Polyxenidam parare, & dedu
re juſſit: ſpeculatorias naves & omnia explora
42 circa inſulas dimiſit. C. Livius præfectus Ron
næ claſſis, cum quinquaginta navibus tectis p
fectus, ab Roma Neapolim, quo ab ſociis ejus c
convenire juſſerat apertas naves, quæ ex fœd
debebantur, Siciliam inde petit: fretoque Me
nam prætervectus, quum ſex Punicas naves
auxilium miſſas accepiſſet, ab Rheginis Loc
que, & ejuſdem juris ſociis debitas exegiſſet
ves; luſtrata claſſe ad Lacinium, altum petit. C
cyram, quam primam Græciæ civitatum ad
quum veniſſet, percunctatus de ſtatu belli (necd
enim omnia in Græcia perpacata erant) &
claſſis Romana eſſet; poſteaquam audivit ci
Thermopylarum ſaltum in ſtatione conſulem
regem eſſe, claſſem Piræei ſtare; maturandum
tus omnium rerum cauſſa, pergit protinus na
gare Peloponneſum. Samen Zacynthumque, q
partis Ætolorum maluerant eſſe, protinus dep
pulatus, Maleam petit: & proſpera navigati
uſus, paucis diebus Piræeum ad veterem claſſ
pervenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tri
navibus occurrit; quum Æginæ diu incertus c
filii fuiſſet, utrum ad tuendum rediret regnu
(audiebat enim Antiochum Epheſi navales te
ſtreſque parare copias) an nuſquam abſcederet

Rom

manis, ex quorum fortuna ſua penderet. A Pi-
ſo A. Attilius traditis ſucceſſori quinque & vi-
ti navibus tectis, Romam eſt profectus. Livius
a & octoginta roſtratis navibus, multis præ-
ea minoribus, quæ aut apertæ roſtratæ aut ſine
ſtris ſpeculatoriæ erant, Delum trajecit. Eo fere 43
mpore conſul Acilius Naupactum oppugnabat.
vium Deli per aliquot dies (& eſt ventoſiſſima
gio inter Cycladas, fretis alias majoribus, alias
noribus diviſas) adverſi venti tenuerunt. Po-
enidas certior per diſpoſitas ſpeculatorias na-
s factus, Deli ſtare Romanam claſſem, nun-
os ad regem miſit. qui omiſſis, quæ in Helleſ-
nto agebat, cum roſtratis navibus, quantum
celerare potuit, Epheſum rediit: & concilium
templo habuit, faciendumne periculum navalis
taminis foret. Polyxenidas, *Negabat ceſſan-
m & utique prius confligendum, quam claſsis
menis, & Rhodiæ naves conjungerentur Roma-
. ita numero non ferme impares futuros; ipſum
eris omnibus ſuperiorem, & celeritate navium,
varietate auxiliorum. Nam Romanas naves,
um ipſas inſcite factas immobiles eſſe, tum etiam,
quæ in terram hoſtium veniant, oneratas com-
atu venire: ſuas autem, ut pacata omnia circa ſe
linquentes, nihil præter militem atque arma ha-
turas. multum etiam adjuturam notitiam maris
rrarumque & ventorum: quæ omnia ignaros tur-
tura hoſtes eſſent.* Movit omnes auctor conſilii,
i & re conſilium exſecuturus erat. Biduum in
paratu morati: tertio die centum navibus, qua-
m ſeptuaginta tectæ, ceteræ apertæ, minoris
mnes formæ erant, profecti Phoceam petierunt,
de quum audiſſet, appropinquare jam Roma-
am claſſem rex, quia non interfuturus navali
rtamini erat; Magneſiam, quæ ad Sypilum eſt,
con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conceſſit, ad terreſtres copias comparandas. claſ-
ad Cyſſuntem portum Erythræorum (tamqua
ibi aptius exſpectatura hoſtem) contendit. R
mani, ubi primum aquilones, (ii namque p
aliquot dies tenuerant) cecidere, ab Delo Ph
nas, portum Chiorum in Ægeum mare verſu
petunt. inde ad urbem circumegere naves, co
meatuque ſumpto, Phocæam trajiciunt. Eum
nes Elæam ad ſuam claſſem profectus, paucis p
inde diebus cum quatuor & viginti navibus
ctis, apertis pluribus paulo, à Phocæa ad Rom
nos parantes inſtruenteſq; ſe ad navale certame
rediit. Inde centum quinquaginta tectis navib
apertis ferme quinquaginta profecti, primo aq
lonibus tranſverſis quum urgerentur in terran
cogebantur tenui agmine prope in ordinem ſi
gulæ naves ire: deinde ut lenita paulum vis ve
ti eſt, ad Corycum portum, qui ſuper Cyſſunte
44 eſt, conati ſunt trajicere. Polyxenidas, ut appr
pinquare hoſtes allatum eſt, occaſione pugna
di lætus, ſiniſtrum ipſe cornu in altum extendi
dextrum cornu præfectos navium ad terram e
plicare jubet, & æqua fronte ad pugnam proc
debat. Quod ubi vidit Romanus, vela contr
hit, maloſque inclinat, & ſimul armamenta con
ponens, operitur inſequentes naves. Iam fe
me triginta in fronte erant; quibus ut æquaret la
vum cornu, dolonibus erectis altum petere i
tendit: juſſis, qui ſequebantur, adverſus dextru
cornu prope terram proras dirigere. Eumen
agmen cogebat. ceterum ut demendis armame
tis tumultuari primum cœptum eſt, & ipſe qua
ta maxima celeritate poteſt, concitat naves. Ia
omnibus in conſpectu erant; duæ Punicæ na
ves antecedebant Romanam claſſem, quibus ob
viæ tres fuerunt regiæ naves. & ut in numero im
pari,

i, duæ regiæ unam circumſiſtunt. & primum
utroque latere remos detergunt: deinde tran-
ndunt armati, & dejectis cæſiſque propu-
atoribus, navem capiunt. Vna quæ compari
arte concurrerat, poſtquam captam alteram
vem vidit, priuſquam à tribus ſimul circum-
niretur, retro ad claſſem refugit. Livius indi-
atione accenſus, prætoria nave in hoſtes ten-
. adverſus quam eadem ſpe duæ, quæ Puni-
n unam navem circumvenerant, quum in-
rentur, demittere in aquam remos ab utro-
e latere remiges ſtabiliendæ navis cauſſâ juſ-
, & in advenientes hoſtium naves ferreas ma-
s injicere: & ubi pugnam pedeſtri ſimilem fe-
ſet, meminiſſe Romanæ virtutis, nec pro viris
cere regia mancipia. Haud paulo facilius, quam
te duæ unam, tunc una duas naves expugna-
, cepitque. Et jam claſſes quoque undique
ncurrerant, & paſſim permiſtis navibus pu-
abatur. Eumenes, qui extremus commiſſo cer-
mine advenerat, ut animadvertit lævum cor-
hoſtium ab Livio turbatum; dextrum ipſe,
i æqua pugna erat, invadit. Nec ita multo poſt,
imum ab lævo cornu fuga cœpit. Polyxenidas
im ut virtute militum haud dubie ſuperari ſe
dit, ſublatis dolonibus effuſe fugere intendit:
ox idem & qui prope terram cum Eumene con-
axerant certamen, fecerunt. Romani & Eu- 45
enes, quoad ſufficere remiges potuerunt, &
ſpe erant extremi agminis vexandi, ſatis per-
naciter ſecuti ſunt. poſteaquam celeritate na-
ium, utpote levium, ſuas commeatu onuſtas elu-
fruſtra tendentes viderunt, tandem abſtiterunt;
edecim captis navibus cum milite ac remige, de-
em demerſis. Romanæ claſſis una Punica navis,
primo certamine ab duabus circumventa, periit.

Polyxe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Polyxenidas non prius, quam in portu Epheſi, ...
gæ finem fecit. Romani eo die, unde egreſſa r...
claſſis erat, manſerunt: poſtero die hoſtem pe...
qui intenderunt. medio fere in curſu obviæ f...
iis quinque & viginti tectæ Rhodiæ naves, c...
Pauſiſtrato præfecto claſſis. Iis adjunctis Ephe...
hoſtem perſecuti, ante oſtium portus acie inſ...
cta ſteterunt. Poſteaquam confeſſionem victi...
tis expreſſerunt, Rhodii & Eumenes domos...
miſſi: Romani Chium petentes, Phœnicun...
primum portum Erythreæ terræ prætervecti, ...
cte anchoris jactis, poſtero die in inſulam ad ip...
urbem trajecerunt. ubi paucos dies remige m...
me reficiendo morati, Phocæam tranſmitt...
Ibi, relictis ad præſidium urbis quatuor quinq...
remibus, ad Canas claſſis venit: & quum j...
hiems appeteret, foſſa valloque circumdatis ...
ves ſubductæ. Exitu anni comitia Romæ hab...
quibus creati ſunt conſules L. Cornelius Scip...
& C. Lælius: intuentibus cunctis ad finiend...
cum Antiocho bellum. Poſtero die prætores c...
ti, M. Tuccius, L. Aurunculeius, Cn. Fulvi...
L. Æmilius, P. Iunius, C. Atinius Labeo.

EPITOME

LIBRI XXXVII.

LVcius Cornelius Scipio conſul legato P. Scipi... Africano, qui ſe legatum fratris futurum di... rat, ſi ei Græcia & Aſia provincia decerneretu... quum C. Lælio, qui multum in ſenatu poterat, ... provincia dari videretur; profectus ad bellum ... verſus Antiochum gerendum, in Aſiam prim... omnium Romanorum ducum trajecit. Æmili...

Reg...

*gillus adverſus regiam claſſem Antiochi felici-
pugnavit ad Myonneſum, Rhodiis adjuvanti-
. Filius Africani ab Antiocho captus, patri re-
ſſus eſt. Manius Acilius Glabrio de Antiocho,
m Græcia expulerat, & de Ætolis triumpha-
. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione,
juvante Eumene rege Attali Pergameni filio,
e data: ea conditione, ut omnibus provinciis ci-
Taurum montem cederet. Eumeni, quo juvante
tiochus victus erat, regnum ampliatum. Rhodiis
oque, qui & ipſi juverant, quædam civitates
ceſſæ. Colonia deducta eſt Bononia. Æmilius
gillus, qui præfectos Antiochi navali certamine
erat, navalem triumphum duxit. L. Cornelius
ipio, qui cum Antiocho debellaverat, cognomine
tri coæquatus, Aſiaticus appellatus eſt.*

LVCIO Cornelio Scipione, & C. Læ- 1
lio conſulibus, nulla prius, ſecundum religiones acta in ſenatu res eſt, quam de Ætolis. & legati eorum inſtitere, quia brevem induciarum diem bebant: & ab T. Quintio, qui tum Romam ex æcia redierat, adjuti ſunt. Ætoli, ut quibus us in miſericordia ſenatus, quam in cauſſa ſpei ſet, ſuppliciter egerunt; veteribus benefactis no- penſantes maleficia. Ceterum & præſentes in- rrogationibus undique ſenatorum, confeſſio- em magis noxæ, quam reſponſa exprimentium, tigati ſunt: & excedere curia juſſi, magnum rtamen præbuere. Plus ira, quam miſericordia cauſſa eorum valebat. quia non ut hoſtibus odo, ſed tanquam indomitæ & inſociabili gen-, ſuccenſebant. Per aliquot dies quum certatum ſet, poſtremo neque dari, neque negari pacem acuit. duæ conditiones eis latæ ſunt: vel ſenatui

liberum

liberum arbitrium de ſe permitterent; vel mille
lentum darent, eoſdemque amicos atque inimic
haberent. Exprimere cupientibus, quarum rer
in ſe arbitrium ſenatui permitterent; nihil certi
ſponſum eſt. ita infecta pace dimiſſi, urbe eod
die, Italia intra quindecim dies excedere ju
Tum de conſulum provinciis cœptum eſt a
Ambo Græciam cupiebant. Multum Lælius
ſenatu poterat. is quum ſenatus aut ſortiri
comparare inter ſe provincias conſules juſſiſ
elegantius facturos dixit, ſi judicio Patrum, qua
ſi ſorti eam rem permiſiſſent. Scipio reſponſo
hoc dato, cogitaturum quid ſibi faciendum eſſ
cum fratre uno locutus; juſſuſque ab eo permitt
re audacter ſenatui; renunciat collegæ, facturu
ſe quod is cenſeret. Quum res aut nova, aut vet
ſtate exemplorum memoriæ jam exoletæ, rela
exſpectatione certaminis ſenatum erexiſſet, P. Sc
pio Africanus dixit, Si L. Scipioni fratri ſuo pr
vinciam Græciam decreviſſent, ſe legatum it
rum. Hæc vox magno aſſenſu audita, ſuſtul
certamen. Experiri libebat, utrum plus regi A
tiocho in Annibale victo, an in victore Africar
conſuli legionibuſque Romanis auxilii foret:
propè omnes Scipioni Græciam, Lælio Italia
2 decreverunt. Prætores inde provincias ſortiti
L. Aurunculejus urbanam, Cn. Fulvius peregr
nam, L. Æmilius Regillus claſſem, P. Iunius Bru
tus Tuſcos, M. Tuccius Apuliam & Bruttios
C. Atinius Siciliam. Conſuli deinde, cui Græc
provincia decreta erat, ad eum exercitum quen
à Manio Acilio (duæ autem legiones erant) ac
cepturus eſſet, in ſupplementum addita peditun
civium Romanorum tria millia, equites centum
& ſociûm Latini nominis quinque millia, equ
tes ducenti: & adjectum, ut quum in provinciam
veniſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

eniſſet, ſi è Republica videretur eſſe, exercitum n Aſiam trajiceret. Alteri conſuli totus novus exrcitus decretus: duæ legiones Romanæ, & ſoiûm Latini nominis, quindecim millia pedium, equites ſexcenti. Exercitum ex Liguribus Quintius Minucius (jam enim confectam proinciam ſcripſerat, & Ligurum omne nomen in editionem veniſſe) traducere in Boios, & Publio ornelio proconſuli tradere, juſſus. Ex agro, quo ictos bello mulctaverat Boios, deductæ urbanæ giones, quæ priore anno conſcriptæ erant, I. Tuccio prætori datæ, & ſociûm Latini noinis peditum quindecim millia, equites ſexceni, ad Apuliam Bruttioſque obtinendos. A. Corelio ſuperioris anni prætori, qui Bruttios cum ercitu obtinuerat, imperatum, ſi ita conſuli vieretur, ut legiones in Ætoliam trajectas Manio cilio traderet; ſi is manere ibi vellet. ſi Acilius dire Romam mallet, ut A. Cornelius cum eo ercitu in Ætolia remaneret. C. Atinium Laonem provinciam Siciliam exercitumque à I. Æmilio accipere placuit, & in ſupplemenm ſcribere ex ipſa provincia, ſi vellet, peditum io millia, & centum equites. P. Iunius Brutus Tuſcos exercitum novum, legionem unam omanam, & decem millia ſociûm Latini nomis ſcribere, & quadringentos equites; L. Æmilius, i provincia maritima erat, viginti naves lons, & ſocios navales à M. Iunio prætore ſuperoris anni accipere juſſus, & ſcribere ipſe mille vales ſocios, duo millia peditum: cum iis nabus militibuſque in Aſiam proficiſci, & claſſem C. Livio accipere. Duas Hiſpanias Sardiniamue obtinentibus prorogatum in annum impeum eſt, & iidem exercitus decreti. Siciliæ Sarniæque binæ eo anno decumæ frumenti impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

peratæ: Siculum omne frumentum in Ætoliam ad exercitum portari juſſum: ex Sardinia pars Romam, pars in Ætoliam, eodem quo Siculum.

3 Priuſquam conſules in provincias proficiſcerentur, prodigia per pontifices procurari placuit. Romæ Iunonis Lucinæ templum de cœlo tactum erat: ita ut faſtigium valvæque deformarentur. Puteolis pluribus locis murus, & porta fulmine icta, & duo homines exanimati. Nurſiæ ſereno ſatis conſtabat nimbum ortum. ibi quoque duo liberos homines exanimatos. Terra apud ſe pluiſſe Tuſculani nunciabant: & Reatini mulam in agro ſuo peperiſſe. Ea procurata: Latinæque inſtauratæ; quod Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non fuerat. Supplicatio quoque earum religionum cauſſa fuit. quibus Diis decemviri ex libris fieret, ediderunt. Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique ad id ſacrificium adhibiti: & decemviri nocte lactentibus rem divinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus, priuſquam proficiſceretur, fornicem in Capitolio adverſus viam, qua in Capitolium aſcenditur cum ſignis ſeptem auratis, duobus equis, & marmorea duo labra ante fornicem poſuit. Per eoſdem dies principes Ætolorum tres & quadraginta, inter quos Damocritus & frater ejus erant, ab duabus cohortibus miſſis à Manio Acilio, Romam deducti, & in Latomias conjecti ſunt. cohortes inde ad exercitum redire L. Cornelius conſul juſſit: legati ab Ptolomæo & Cleopatra, regibus Ægypti, gratulantes quod Manius Acilius conſul Antiochum regem Græcia expuliſſet, venerunt: adhortanteſque, ut in Aſiam exercitum traducerent, omnia perculſa metu non in Aſia modo, ſed etiam in Syria eſſe, Reges Ægypti ad ea quæ cenſuiſſet ſenatus, paratos fore. Gratiæ

regibus

regibus actæ: legatis munera dari juſſa, in ſingulos quaternûm millium æris. L. Cornelius con- 4
ſul peractis quæ Romæ agenda erant, pro concione edixit, ut milites, quos ipſe in ſupplementum ſcripſiſſet, quique in Bruttiis cum A. Cornelio proprætore eſſent, ut hi omnes Idibus Quintilibus Brunduſium convenirent. Item treis legatos nominavit: Sex. Digitium, L. Apuſtium, C. Fabricium Luſcinum, qui ex ora maritima undique naves Brunduſium contraherent: & omnibus jam paratis, paludatus ab urbe eſt profectus. Ad quinque millia voluntariorum ex Romanis ſociiſque, qui emerita ſtipendia ſub imperatore P. Africano habebant, præſto fuere exeunti conſuli, & nomina dederunt. Per eos dies, quibus eſt profectus ad bellum conſul, ludis Apollinaribus, ante diem quintum Idus Quintiles cœlo ſereno interdiu obſcurata lux eſt, quum luna ſub orbem ſolis ſubiſſet. Et L. Æmilius Regillus, cui navalis provincia evenerat, eodem tempore profectus eſt. L. Aurunculeio negotium ab ſenatu datum eſt, ut triginta quinqueremes, viginti triremes faceret: quia fama erat, Antiochum poſt prœlium navale majorem claſſem aliquanto reparare. Ætoli priuſquam legati ab Roma retulerunt, nullam ſpem pacis eſſe, quamquam omnis ora maritima eorum quæ in Peloponneſum verſa eſt, depopulata ab Achæis erat, periculi magis quam damni memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem montem occupaverunt. neque enim dubitabant, ad oppugnationem Naupacti eos principio veris redituros eſſe. Acilio, qui id exſpectari ſciebat, ſatius viſum eſt inopinatam aggredi rem, & Lamiam oppugnare. Nam & à Philippo propè ad excidium adductos eſſe. & tunc eo ipſo, quod nihil tale timerent, opprimi incautos poſſe. Profe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ctus ab Elatia primum in hoſtium terra circa Sperchium amnem poſuit caſtra: inde nocte motis ſignis, prima luce corona mœnia eſt aggreſſus.
5 Magnus pavor ac tumultus, ut in re improviſa fuit. conſtantius tamen, quam quis facturos crederet in tam ſubito periculo, quum viri propugnarent, fœminæ tela omnis generis ſaxaque in muros gererent, multifariam ſcalis appoſitis, urbem eo die defenderunt. Acilius, ſigno receptui dato, ſuos in caſtra medio fermè die reduxit: & tunc cibo & quiete refectis corporibus, priuſquam prætorium dimitteret, denunciavit, ut ante lucem armati paratique eſſent. niſi expugnata urbe ſe eos in caſtra non reducturum. Eodem tempore quo pridie pluribus locis aggreſſus, quum oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit. Ibi partim divendita, partim diviſa præda, conſilium habitum, quid deinde faceret. Nemini ad Naupactum iri placuit; occupato ad Coracem ab Ætolis ſaltu. ne tamen ſegnia æſtiva eſſent, & Ætoli non impetratam pacem ab ſenatu, nihilominus per ſuam cunctationem haberent, oppugnare Acilius Amphiſſam ſtatuit. ab Heraclea per Oetam exercitus eo ductus. Quum ad mœnia caſtra poſuiſſet, non corona, ſicut Lamiam, ſed operibus oppugnare urbem eſt adortus. Pluribus ſimul locis aries admovebatur: & quum quaterentur muri, nihil adverſus tale machinationis genus parare, aut comminiſci oppidani conabantur. omnis ſpes in armis & audacia erat, eruptionibuſque crebris & ſtationes hoſtium, & eos ipſos, qui circa opera &
6 machinas erant, turbabant. Multis tamen locis murus decuſſus erat, quum allatum eſt, ſucceſſorem Apolloniæ expoſito exercitu, per Epirum ac Theſſaliam venire. Cum tredecim millibus peditum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tum & quingentis equitibus conſul veniebat. Iam in ſinum Maliacum venerat. & præmiſſis Hypatam, qui tradere urbem juberent, poſteaquam reſponſum eſt, nihil niſi ex communi Ætolorum decreto facturos; ne teneret ſe oppugnatio Hypatæ nondum Amphiſſa recepta, præmiſſo fratre Africano, Amphiſſam ducit. Sub adventum eorum oppidani relicta urbe (jam enim magna ex parte nudata mœnibus erat) in arce, quam inexpugnabilem habent, omnes armati atque inermes conceſſere. Conſul ſex millia fermè paſſuum inde poſuit caſtra. eo legati Athenienſes primum ad P. Scipionem, prægreſſum agmen (ſicut ante dictum eſt) deinde ad conſulem venerunt; deprecantes pro Ætolis. Clementius reſponſum ab Africano tulerunt. qui cauſſam relinquendi honeſte Ætolici belli quærens, Aſiam & regem Antiochum ſpectabat: juſſeratque Athenienſes, non Romanis ſolum, ut pacem bello præferrent, ſed etiam Ætolis perſuadere. Celeriter auctoribus Athenienſibus frequens ab Hypata legatio Aetolorum venit. & ſpem pacis eis ſermo etiam Africani, quem priorem adierunt, auxit; commemorantis, multas gentes populoſque in Hiſpania prius, deinde in Africa in fidem ſuam veniſſe. in omnibus ſe majora clementiæ benignitatiſque, quam virtutis bellicæ monumenta reliquiſſe. Perfecta videbatur res, quum aditus conſul idem illud reſponſum retulit, quo fugati ab ſenatu fuerant. Eo tamquam novo quum icti Ætoli eſſent (nihil enim nec legatione Athenienſium, nec placido Africani reſponſo profectum videbant) referre ad ſuos dixerunt velle. Reditum inde Hypatam eſt, 7
nec conſilium expediebatur: nam neque unde mille talentûm daretur erat; & permiſſo libero arbitrio, ne in corpora ſua ſæviretur, metuebant.

Redire itaque eoſdem legatos ad conſulem & Africanum juſſerunt, & petere, ut ſi dare verè pacem, non tantum oſtendere, fruſtrantes ſpem miſerorum, vellent; aut ex ſumma pecuniæ demerent, aut permiſſionem extra civium corpora fieri juberent. Nihil impetratum, ut mutaret conſul: & ea quoque irrita legatio dimiſſa eſt. Secuti & Athenienſes ſunt, & princeps legationis eorum Echedemus, fatigatos tot repulſis Ætolos, & complorantes inutili lamentatione fortunam gentis, ad ſpem revocavit; auctor inducias ſex menſium petendi, ut legatos Romam mittere poſſent. Dilationem nihil ad præſentia mala, quippe quæ ultima eſſent, adjecturam. levari per multos caſus tempore interpoſito præſentes clades poſſe. Auctore Echedemo iidem miſſi, prius P. Scipione convento, per eum inducias temporis ejus, quod petebant, à conſule impetraverunt: & ſoluta obſidione Amphiſſæ, M. Acilius tradito conſuli exercitu, provincia deceſſit. & conſul ab Amphiſſa Theſſaliam repetit, ut per Macedoniam Thraciamque duceret in Aſiam. Tum Africanus fratri, *Iter, quod inſiſtis, L. Scipio, ego quoque approbo. ſed totum id vertitur in voluntate Philippi. Qui ſi imperio noſtro fidus eſt, & iter, & commeatus, & omnia quæ in longo itinere exercitus alunt juvantque, nobis ſuppeditabit. ſi is deſtituat, nihil per Thraciam ſatis tutum habebit. Itaque prius regis animum explorari placet. optimè explorabitur, ſi nihil ex præparato agentem opprimet qui mittetur.* T. Sempronius Gracchus longè tum accerrimus juvenum ad id delectus, per diſpoſitos equos propè incredibili celeritate ab Amphiſſa (inde enim eſt dimiſſus) die tertio Pellam pervenit. In convivio rex erat, & in multum vini proceſſerat: ea ipſa remiſſio animi, ſuſpicionem

dem-

dempſit, novare eum quicquam velle. Et tum qui-
dem comiter acceptus hoſpes. poſtero die com-
meatus exercitui paratos benignè, pontes in flu-
minibus factos, vias, ubi tranſitu difficiles erant,
munitas vidit. Hæc referens eadem, qua ierat
celeritate Thaumacis, occurrit conſuli. Inde cer-
tiore & majore ſpe lætus exercitus ad præparata
omnia in Macedoniam pervênit. Venientes regio
apparatu accepit, & proſecutus eſt rex. Multa in
eo & dexteritas & humanitas viſa, quæ commen-
dabilia apud Africanum erant; virum ſicut ad ce-
tera egregium, ita à comitate, quæ ſine luxuria
eſſet, non averſum. Inde non per Macedoniam
modo, ſed etiam Thraciam, proſequente & præ-
parante omnia Philippo, ad Helleſpontum per-
ventum eſt. Antiochus poſt navalem ad Cory- 8
cum pugnam, quum totam hiemem liberam in
apparatus terreſtres maritimoſque habuiſſet; claſſi
maximè reparandæ, ne tota maris poſſeſſione pel-
leretur, intentus fuerat. Succurrebat, *Superatum*
ſe quum claſsis abfuiſſet Rhodiorum. quod ſi ea quo-
que (nec commiſſuros Rhodios, ut iterum moraren-
tur) certamini adeſſet, magno ſibi navium numero
opus fore, ut viribus & magnitudine claſſem ho-
ſtium æquaret. Itaque & Annibalem in Syriam
miſerat ad Phœnicum arceſſendas naves, & Po-
lyxenidam, quo minus proſperè geſta res erat, eo
enixius & ea quæ erant reficere, & alias parare
naves juſſit. Ipſe in Phrygia hibernavit. undique
auxilia accerſens, etiam in Gallogræciam mi-
ſerat. Bellicoſiores ea tempeſtate erant, Galli-
cos adhuc, nondum exoleta ſtirpe gentis, ſer-
vantes animos. Filium Seleucum in Æolide reli-
querat cum exercitu ad maritimas continendas
urbes. quas illinc à Pergamo Eumenes, hinc à
Phocæa Erythriſque, Romani ſolicitabant. Claſſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Romana, ſicut ante dictum eſt, ad Canas hibe
nabat. Eo media fermè hieme rex Eumenes cu
duobus millibus peditũ, equitibus centum, veni
Is quum magnam prædam agi poſſe dixiſſet e
hoſtium agro, qui circa Thyatira eſſet, hortand
perpulit Livium, ut quinque millia militum ſecu
mitteret. miſſi ingentem prædam intra paucos di
averterunt. Inter hæc Phocææ ſeditio orta, quibu
dam ad Antiochum multitudinis animos avoca
tibus. Gravia hiberna navium erant, grave trib
tum; quod togæ quingentæ imperatæ erant cu
quingentis tunicis: gravis etiam inopia frument
propter quam naves quoque & præſidium Roma
num exceſſit. tum vero liberata metu factio erat
quæ plebem in concionibus ad Antiochum trah
bat. Senatus & optimates in Romana ſocietate pe
ſtandum cenſebant. defectionis auctores plus apu
multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis ce
ſatum priore æſtate erat, eo maturius æquinocti
verno eundẽ Pauſiſtratum claſſis præfectum cu
ſex & triginta navibus miſerunt. Iam Livius à Ca
nis cum triginta navibus, & ſeptem quadriremibu
quas ſecum Eumenes rex adduxerat, Helleſpont
petebat: ut ad tranſitum exercitus, quem terra ven
turum opinabatur; præpararet quæ opus eſſent. I
portum, quem vocant Achæorum; claſſem pri
mum advertit. inde Ilium aſcendit, ſacrificioq; Mi
nervæ facto, legationes finitimas ab Eleunte &
Dardano & Rhœteo, tradentes in fidem civitate
ſuas, benignè audivit. Inde ad Helleſponti fauce
navigat; & decem navibus in ſtatione contra A
bydum, relictis, cetera claſſe in Europam ad Se
ſton oppugnandum trajecit. Iam ſubeuntibus a
matis muros, fanatici Galli primum cum ſolen
ni habitu ante portam occurrunt. Iuſſu ſe matri
Deûm famulos Deæ venire memorant, ad pre
gandun

candum Romanum, ut parceret mœnibus urbi-
que. Nemo eorum violatus eſt: mox univerſus
ſenatus cum magiſtratibus ad dedendam urbem
proceſſit. Inde Abydum trajecta claſſis. ubi quum
tentatis per colloquia animis, nihil pacati reſpon-
deretur, ad oppugnationem ſeſe expediebant.
Dum hæc in Helleſponto geruntur, Polyxenidas 10
regius præfectus (erat autem exul Rhodius) quum
audiſſet, profectam ab domo popularium ſuorum
claſſem, & Pauſiſtratum præfectum ſuperbè quæ-
dam & contemptim in ſe concionatum dixiſſe,
præcipuo certamine animi adverſus eum ſumpto,
nihil aliud dies noctesque agitabat animo, quam
ut verba magnifica ejus rebus confutaret. Mittit
ad eum hominem & illi notum qui diceret, *Et ſe
Pauſiſtrato patriæque ſuæ magno uſui, ſi liceat, fo-
re. & à Pauſiſtrato ſe reſtitui in patriam poſſe.*
Quum, quonam modo ea fieri poſſent, mirabun-
dus Pauſiſtratus percunctaretur, fidē petenti dedit
agendæ communiter rei, aut ſilentio tegendæ.
Tum internuncius, regiam claſſem aut totam,
aut majorem ejus partem, Polyxenidam traditu-
rum. ei precium tanti meriti nullum aliud paciſci,
quam reditum in patriam. Magnitudo rei, nec ut
crederet, nec ut aſpernaretur dicta, effecit. Panor-
mum Samiæ terræ petit: ibique ad explorandam
rem, quæ oblata erat, ſubſiſtit. Vltro citroque
nuncii curſare: nec fides ante Pauſiſtrato facta eſt,
quam coram nuncio ejus Polyxenidas ſua manu
ſcripſit, ſe ea, quæ pollicitus eſſet, facturum: ſi-
gnoque ſuo impreſſas tabellas miſit. Eo vero pi-
gnore velut auctoratum ſibi proditorem ratus eſt.
Neque enim eum, qui ſub rege viveret, commiſ-
ſurum fuiſſe, ut adverſus ſemetipſum indicia ma-
nu ſua teſtata daret. inde ratio ſimulatæ proditio-
nis compoſita. *Omnem ſe rerum apparatum omiſ-*

ſurum, Polyxenidas dicere; *non remigem, non ſocios navales ad claſſem frequentes habiturum: ſubducturum per ſimulationem reficiendi quaſdam naves, alias in propinquos portus dimiſſurum: paucas ante portum Epheſi in ſalo habiturum. quas, ſi exire res cogeret, objecturus certamini foret.* Quam negligentiam Polyxenidam in claſſe ſua habiturum Pauſiſtratus audivit, eam ipſe extemplo habuit. partem navium ad commeatus accerſendos Halicarnaſſum, partem Samum ad urbem miſit, ut paratus eſſet, quum ſignum aggrediendi à proditore accepiſſet. Polyxenidas augere ſimulando errorem, ſubducit quaſdam naves, alias velut ſubducturus eſſet, navalia reficit: remiges ex hibernis non Epheſum arceſſit, ſed Magneſiam occulte

11 cogit. Fortè quidam Antiochi miles, quum Samum rei privatæ cauſſa veniſſet, pro ſpeculatore comprehenſus deducitur Panormum ad præfectum. is percunctanti, quid Epheſi ageretur, incertum metu, an erga ſuos haud ſincera fide, omnia aperit: claſſem inſtructam paratamque in portu ſtare: remigium omne Magneſiam ad Sipylum miſſum: perpaucas naves ſubductas eſſe, & navalia tegi: numquam intentius rem navalem adminiſtratam eſſe. Hæc ne pro veris audirentur, animus errore & ſpe vana præoccupatus fecit. Polyxenidas ſatis omnibus comparatis, nocte remigio à Magneſia arceſſito, deductiſque, raptim quæ ſubductæ erant navibus, quum diem non tam in apparatu abſumſiſſet, quam quod conſpici proficiſcentem claſſem nolebat; poſt ſolis occaſum profectus ſeptuaginta navibus tectis, vento adverſo ante lucem Pygela portum tenuit. ubi quum interdiu ob eandem cauſam quieſſet; nocte in proximam Samiæ terræ trajecit. Hinc Nicandro quodam archipirata cum quinque navibus tectis Palinurum

juſſ

juſſo petere, atque inde armatos, qua proximum per agros iter eſſet, Panormum ad tergum hoſtium ducere; ipſe interim claſſe diviſa, ut ex utraque parte fauces portus teneret, Panormum petit. Pauſiſtratus primo, ut in re nec opinata, turbatus parumper, deinde vetus miles celeriter collecto animo, terra melius arceri, quam mari hoſtes poſſe ratus; armatos duobus agminibus ad promontoria quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt, ducit: inde facilè telis ancipitibus hoſtem ſummoturus. id incœptum ejus Nicander à terra miſſus quum turbaſſet, repentè mutato conſilio naves conſcendere omnes jubet. Tum vero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, & veluti fuga in naves fieri, quum ſe mari terraque ſimul cernerent circumventos. Pauſiſtratus unam viam ſalutis eſſe ratus, ſi vim facere per fauces portus, atque erumpere in mare apertum poſſet; poſteaquam conſcendiſſe ſuos vidit, ſequi ceteris juſſis, ipſe princeps concitata nave remis ad oſtium portus tendit. Superantem jam fauces navem ejus Polyxenidas, tribus quinqueremibus circumſiſtit. Navis roſtris icta ſupprimitur: telis obruuntur propugnatores: inter quos & Pauſiſtratus impigrè pugnans interficitur. Navium reliquarum ante portum aliæ, aliæ in portu deprehenſæ; quædam à Nicandro, dum moliuntur à terra, captæ. quinque tantum Rhodiæ naves, cum duabus Cois effugerunt; terrore flammæ micantis via ſibi inter confertas naves facta. contis enim binis à prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem præ ſe portabant. Erythrææ triremes, quum haud procul à Samo Rhodiis navibus, quibus ut eſſent præſidio veniebant, obviæ fugientibus fuiſſent, in Helleſpontum ad Romanos curſum averterunt. Sub
idem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

idem tempus Seleucus proditam Phocæam por
una per cuſtodes aperta, recepit: & Cymæ, alia
que ejuſdem oræ urbes, ad eum metu defecerun
12 Dum hæc in Æolide geruntur, Abydus quum p
aliquot dies obſidionem toleraſſet, præſidio regi
tutante mœnia, jam omnibus feſſis, Philota quo
que, præfecto præſidii permittente, magiſtratu
eorum cum Livio de conditionibus tradend
urbis agebant. rem diſtinebat, quod utrum arma
ti, an inermes emitterentur regii, parum conve
niebat. Hæc agentibus quum interveniſſet nunciu
Rhodiorum cladis, emiſſa de manibus res eſt. me
tuens enim Livius, ne ſucceſſu tantæ rei inflatu
Polyxenidas, claſſem quæ ad Canas erat oppr
meret; Abydi obſidione, cuſtodiaque Helleſpon
ti extemplo relicta, naves, quæ ſubductæ Can
erant, deduxit. Et Eumenes Elæam venit. Liviu
omni claſſe, cui adjunxerat triremes duas Mityle
næas, Phocæam petit. quam quum teneri valid
regio præſidio audiſſet, nec procul Seleuci caſtr
eſſe; depopulatus maritimam oram, & præda ma
ximè hominum raptim in naves impoſita, tan
tum moratus, dum Eumenes cum claſſe aſſeque
retur, Samum petere intendit. Rhodiis primo au
dita clades ſimul pavorem, ſimul luctum ingen
tem fecit. nam præter navium militumque jactu
ram, quod floris, quod roboris in juventute fue
rat, amiſerant: multis nobilibus ſecutis inter cete
ra auctoritatem Pauſiſtrati, quæ inter ſuos merit
maxima erat. deinde quod fraude capti, quod à ci
ve potiſſimum ſuo forent, in iram luctus vertit
Decem extemplo naves, & diebus poſt paucis, de
cem alios præfecto omnium Eudamo miſerun
quem aliis virtutibus bellicis haudquaquam Pau
ſiſtrato parem; cautiorem, quo minus animi erat
ducem futurum credebant. Romani & Eumene

rex in Erythræam primum claſſem applicaverunt.
ibi noctem unam morati, poſtero die Corycum
Tejorum promontorium tenuerunt. inde quum in
proxima Samiæ vellent trajicere, non exſpectato
ſolis ortu, ex quo ſtatum cœli notare gubernato-
res poſſent, in incertam tempeſtatem miſerunt.
Medio in curſu aquilone in ſeptentrionem verſo,
exaſperato fluctibus mari jactari cœperunt. Poly- 13
xenidas Samum petituros ratus hoſtes, ut ſe Rho-
diæ claſſi conjungerent; ab Epheſo profectus, pri-
mo ad Myonneſum ſtetit: inde ad Macrin (quam
vocant) inſulam trajecit: ut prætervehentis claſſis,
ſi quas aberrantes ex agmine naves poſſet, aut
poſtremum agmen opportune adoriretur. Poſtea-
quam ſparſam tempeſtate claſſem vidit, occaſio-
nem primo aggrediendi ratus, paulo poſt incre-
breſcente vento, & majores jam volvente fluctus,
quia pervenire ſe ad eos videbat non poſſe, ad Æ-
thaliam inſulam trajecit: ut inde poſtero die Sa-
mum ex alto petentes naves aggrederetur. Romani
pars exigua, primis tenebris portum Samiæ deſer-
tum tenuerunt: claſſis cetera noctem totam in alto
jactata, in eundem portum decurrit. Ibi ex agreſti-
bus cognito, hoſtiū naves ad Æthaliam ſtare; con-
cilium habitum, utrum extemplo decernerent, an
Rhodiam exſpectarent claſſem. dilata re (ita enim
placuit) Corycum, unde venerant, trajecerunt. Po-
lyxenidas quoque quum fruſtra ſtetiſſet, Epheſum
rediit. Tum Romanæ naves vacuo ab hoſtibus
mari Samum trajecerunt. Eodem & Rhodia claſ-
ſis poſt dies paucos venit. quam ut exſpectatam
eſſe appareret, profecti extemplo ſunt Epheſum,
ut aut decernerent navali certamine, aut ſi de-
trectaret hoſtis pugnam (quod plurimum intere-
rat ad animos civitatum) timoris confeſſionem
exprimerent. Contra fauces portus inſtructa in
frontem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

frontem navium acie ſtetere, poſteaquam nem
adverſus ibat claſſe diviſa, pars in ſalo ad oſtiu
portus in anchoris ſtetit: pars in terram milites e
poſuit. In eos jam ingentem prædam late dep
pulato agro agentes, Andronicus Macedo, qui
præſidio Epheſi erat, jam mœnibus appropi
quantes eruptionem fecit, exutoſque magna pa
te prædæ, ad mare ac naves redegit. Poſtero d
inſidiis medio fermè viæ poſitis, ad eliciendu
extra mœnia Macedonem, Romani ad urbe
agmine iere: inde, quum ea ipſa ſuſpicio, ne qu
exiret, deterruiſſet, redierunt ad naves: & ter
marique fugientibus certamen hoſtibus, Samu
unde venerat, claſſis repetit. inde duas ſocioru
ex Italia, duas Rhodias triremes cum præfec
Epicrate Rhodiorum ad fretum Cephaleniæ tue
dum prætor miſit. Infeſtum id latrocinio Lac
dæmonius Hybriſtas cum juventute Cephalenu
faciebat: clauſumque jam mare commeatib
14 Italicis erat. Piræei L. Æmilio Regillo ſucceden
ad navale imperium Epicrates occurrit. qui aud
ta clade Rhodiorum, quum ipſe duas tantu
quinqueremes haberet; Epicratem cum quatuc
navibus in Aſiam ſecum reduxit. proſecutæ etia
apertæ Athenienſium naves ſunt. Ægeo mari tra
jecit. Eodem Timaſicrates Rhodius cum duabu
quadriremibus ab Samo nocte intempeſta veni
deductuſque ad Æmilium, præſidii cauſſa ſe mi
ſum ait: quod eam oram maris infeſtam onera
riis regiæ naves excurſionibus crebris ab Helleſ
ponto atque Abydo facerent. Trajicienti Æmili
à Chio Samum, duæ Rhodiæ quadriremes mi
ſæ obviam ab Livio, & rex Eumenes cum dua
bus quinqueremibus occurrit. Samum poſtea
quam ventum eſt, accepta à Livio claſſe, & ſacri
ficio, ut aſſolet, ritè facto, Æmilius concilium ad
vocavit

vocavit. Ibi C. Livius (is enim eſt primus rogatus ſententiam) *Neminem fidelius dare poſſe conſilium* dixit, *quam eum, qui id alteri ſuaderet, quod ipſe in eodem loco eſſet, facturus fuerit. Se in animo habuiſſe tota claſſe Epheſum petere, & onerarias ducere multa ſaburra gravatas, atque eas in faucibus portus ſupprimere. & eo minoris molimenti ea clauſtra eſſe, quod in fluminis modum, longum & anguſtum & vadoſum oſtium portus ſit. Ita adempturum ſe maris uſum hoſtibus fuiſſe, inutilemque claſſem facturum.* Nulli ea placere ſententia. Eumenes rex quæſivit, *Quid tandem ubi demerſis navibus frenaſſent clauſtra maris, utrum libera ſua claſſe abſceſſuri inde forent ad opem ferendam ſociis terroremque hoſtibus præbendum? an nihilo minus tota claſſe portum obſeſſuri? Sive enim abſcedant, qui dubium eſſe quin hoſtes extracturi demerſas moles ſint, & minore molimento aperturi portum quam obſtruatur? Sin autem manendum ibi nihilominus ſit, quid attinere claudi portum? Quin contra, illos tutiſſimo portu, opulentiſſima urbe fruentes, omnia Aſia præbente, quieta æſtiva acturos: Romanos aperto in mari fluctibus tempeſtatibuſque objectos, omnium inopes in aſſidua ſtatione futuros: ipſos magis alligatos impeditoſque, ne quid eorum quæ agenda ſint, poſſint agere, quam ut hoſtes clauſos habeant.* Eudamus præfectus Rhodiæ claſſis, magis eam ſibi diſplicere ſententiam oſtendit, quam ipſe quid cenſeret, faciendum dixit. Epicrates Rhodius, omiſſa in præſentia Epheſo, *Mittendam navium partem in Lyciam cenſuit: & Patara, caput gentis, in ſocietatem adiungendam. in duas res magnas id uſui fore. & Rhodios pacatis contra inſulam ſuam terris, totis viribus incumbere in unius belli, quod adverſus Antiochum ſit, curam poſſe: & eam claſſem, quæ in Lycia compararetur, inter-*

intercludi, ne Polyxenidæ conjungatur. Hæc n
ximè movit ſententia. placuit tamen Regilli
tota claſſe evehi ad portum Epheſi, ad infere
16 dum hoſtibus terrorem. C. Livius cum duab
quinqueremibus Romanis, & quatuor quad
remibus Rhodiis, & duabus apertis Smyrnæi
in Lyciam eſt miſſus; Rhodum prius juſſus ad
re, & omnia cum iis communicare conſilia. C
vitates quas prætervectus eſt, Miletus, Myndu
Halicarnaſſus, Cnidus, Cous, imperata eni
fecerunt. Rhodum ut eſt ventum; ſimul &
quam rem miſſus eſſet, iis expoſuit, & conſul
eos. Approbantibus cunctis, & ad eam quam h
bebat claſſem, aſſumptis tribus quadriremib
navigat Patara. Primo ſecundus ventus ad ipſa
urbem ferebat eos: ſperabantque ſubito terro
aliquid moturos. poſteaquam circumagente
vento fluctibus dubiis volvi cœptum eſt ma
pervicerunt quidem remis, ut tenerent terram: ſ
neque circa urbem tuta ſtatio erat, nec ante h
ſtium portus in ſalo ſtare poterant; aſpero mari
nocte imminente. Prætervecti mœnia, portu
Phœnicunta, minus duûm millium ſpacio in
diſtantem, petiere, navibus à maritima vi tutu
ſed altæ rupes inſuper imminebant, quas celerit
oppidani aſſumptis regiis militibus quos in præſ
dio habebant, ceperunt. adverſus quos Liviu
quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus l
ca; Iſſæos auxiliares, & Smyrneorum expedit
juvenes miſit. Ii, dum miſſilibus primo, & adve
ſus paucos levibus excurſionibus laceſſebatur m
gis quam conſerebatur pugna, ſuſtinuerunt ce
tamen. poſteaquam plures ab urbe affluebant, &
jam omnis multitudo effundebatur, timor i
ceſſit Livium, ne & auxiliares circumvenirentur
& navibus etiam ab terra periculum eſſet: ita no

milite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

milites ſolum, ſed etiam navales ſocios, remigum
turbam, quibus quiſque poterat telis, armatos in
prœlium eduxit. Tum quoque anceps pugna fuit;
neque milites ſolum aliquot, ſed L. Apuſtius tu-
multuario prœlio cecidit. poſtremo tamen fuſi
fugatique ſunt Lycii, atque in urbem compulſi;
& Romani cum haud incruenta victoria ad na-
ves redierunt. Inde in Thelmeſſicum profecti
ſinum, qui latere uno Cariam, altero Lyciam
contingit, omiſſa Patara amplius tentandi ſpe,
Rhodii domum dimiſſi ſunt. Livius prætervectus
Aſiam, in Græciam tranſmiſit, ut conventis Sci-
pionibus (qui tum circa Theſſaliam erant) in Ita-
liam trajiceret. Æmilius poſteaquam omiſſas in 17
Lycia res, & Livium profectum in Italiam cogno-
vit, quum ipſe ab Epheſo repulſus tempeſtate irri-
to incœpto Samum revertiſſet, turpe ratus, tenta-
ta fruſtra Patara eſſe, proficiſci eo tota claſſe, &
ſumma vi aggredi urbem ſtatuit. Melitum & cete-
ram oram ſociorum prætervecti, in Bargyliaco ſi-
nu exſcenſionem ad Iaſſum fecerunt. Vrbem re-
gium tenebat præſidium: agrum circa Romani
hoſtiliter depopulati ſunt. Miſſis deinde qui per
colloquia principum & magiſtratuum tentarent a-
nimos, poſteaquam, nihil in poteſtate ſua reſpon-
derunt eſſe, ad urbem oppugnandam ducit. Erant
Iaſſenſium exules cum Romanis: ii frequentes
Rhodios orare inſtiterunt, *Ne urbem & vicinam
ſibi & cognatam innoxiam perire ſinerent. Sibi
exilii nullam aliam cauſſam eſſe, quam fidem erga
Romanos. Eadem vi regiorum, qua ipſi pulſi ſint,
teneri eos qui in urbe maneant. omnium Iaſſenſium
unam mentem eſſe, ut ſervitutem regiam effuge-
rent.* Rhodii moti precibus, Eumene etiam rege
aſſumpto, ſimul ſuas neceſſitudines commemo-
rando, ſimul obſeſſæ regio præſidio urbis cauſ-
ſam

ſam miſerando, pervicerunt, ut oppugnatio
abſiſteretur. Profecti inde pacatis ceteris, qui
oram Aſiæ legerent, Loryma (portus adver
Rhodum eſt) pervenerunt. Ibi in principiis ſer
primo inter tribunos militum ſecretus oritur,
inde ad aures ipſius Æmilii pervenit, abduci cl
ſem ab Epheſo, ab ſuo bello: ut ab tergo liber
lictus hoſtis, in tot propinquas ſociorum ur
omnia impunè conari poſſet. Movere ea Æi
lium: vocatoſque Rhodios quum percuncta
eſſet, utrumnam Pataris univerſa claſſis in po
ſtare poſſet, quum reſpondiſſent, non poſſe; ca
ſam nactus omittendæ rei, Samum reducit nav
28 Per idem tempus Seleucus Antiochi filius, qu
per omne hibernorum tempus exercitum in A
lide continuiſſet, partim ſociis ferendo ope
partim quos in ſocietatem pellicere non poter
depopulandis; tranſire in fines regni Eumen
dum is procul ab domo cum Romanis & Rh
diis Lyciæ maritima oppugnaret, ſtatuit. Ad
læam primo infeſtis ſignis acceſſit: deinde om
oppugnatione urbis, agros hoſtiliter depopulat
ad caput arcemque regni Pergamum ducit op
gnandam. Attalus primo ſtationibus ante urb
poſitis, & excurſionibus equitum leviſque arm
turæ, magis laceſſebat, quam ſuſtinebat hoſte
poſtremo quum per levia certamina expertus, n
la parte virium ſe parem eſſe, intra mœnia ſe
cepiſſet, obſideri urbs cœpta eſt. Eodem fer
tempore & Antiochus ab Apamea profectus, S
dibus primum, deinde, haud procul Seleuci c
ſtris, ad caput Caici amnis ſtativa habuit, cu
magno exercitu miſto variis ex gentibus. Plu
mum terroris in Gallorum mercede conduct
quatuor millibus erat. hos, paucis admiſtis,
pervaſtandum paſſim Pergamenum agrum mit

Qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

æ poſteaquam Samum ſunt nunciata, primo
nenes avocatus domeſtico bello cum claſſe
am petit: inde quum præſto fuiſſent equites
itumque expediti: præſidio eorum tutus, priuſ-
m hoſtes ſentirent aut moverentur, Perga-
m contendit. ibi rurſus levia per excurſiones
lia fieri cœpta; Eumene ſummæ rei diſcrimen
d dubie detrectante. Paucos poſt dies Roma-
Rhodiaque claſſis, ut regi opem ferrent, Elæam
Samo venerunt. Quos ubi expoſuiſſe copias
æ, & tot claſſes in unum conveniſſe portum,
tiocho allatum eſt; & ſub idem tempus audi-
, conſulem cum exercitu jam in Macedonia
, pararique quæ ad tranſitum Helleſponti opus
nt; tempus veniſſe ratus, prius quam terra ma-
ue ſimul urgeretur, agendi de pace; tumulum
endam adverſus Elæam caſtris cepit. ibi pedi-
n omnibus copiis relictis; cum equitatu (erant
em ſex millia equitum) in campos ſub ipſa
æ mœnia deſcendit: miſſo caduceatore ad Æ-
lium, velle ſe de pace agere. Æmilius Eumene 19
ergamo accito, adhibitis & Rhodiis, conci-
m habuit. Rhodii haud aſpernari pacem: Eu-
nes *Nec honeſtum eſſe dicere, eo tempore de pace*
: nec exitum rei imponi poſſe. Qui enim, inquit,
honeſte incluſi mœnibus & obſeſſi velut leges
is accipiemus? aut cui rata iſta pax erit, quam
e conſule, non ex auctoritate ſenatus injuſſu po-
li Romani peregerimus? Quæro enim, pace per
facta, rediturusne extemplo in Italiam ſis, claſ-
n exercitumque deducturus? aut exſpectaturus,
id de ea re conſuli placeat, quid ſenatus cenſeat,
t populus jubeat? Reſtat ergo, ut maneas in Aſia,
rurſus in hiberna copiæ reductæ, omiſſo bello,
hauriant commeatibus præbendis ſocios: deinde
ſi ita viſum ſit iis penes quos poteſtas fuerit) in-
ſtau-

ſtauremus novum de integro bellum. quod poſſu-
ſi ex hoc impetu rerum nihil prolatando rem-
tur, ante hiemem Diis volentibus perfeciſſe.
ſententia vicit, reſponſumque Antiocho eſt,
conſulis adventum de pace agi non poſſe. An-
chus pace nequicquam tentata, vaſtatis El-
ſium primum; deinde Pergamenorum agris,
cto ibi Seleuco filio, Adramytteum, hoſti-
itinere facto, petit: agrum opulentum, quem
cant Thebes campum, carmine Homeri nob-
tatum. neque alio ullo loco Aſiæ maior regiis
litibus parta eſt præda. Eodem Adramytteum
urbi præſidio eſſent, navibus circumvecti, Æ-
20 lius & Eumenes venerunt. Per eoſdem fortè
Elæam ex Achaia mille pedites cum centur-
quitibus, Diophane omnibus his copiis præp-
to, acceſſerunt. quos egreſſos navibus obv-
miſſi ab Attalo, nocte Pergamum duxerunt.
terani omnes & periti belli erant, & ipſe dux
lopœmenis, ſummi tum omnium Græcorum
peratoris diſcipulus. qui biduum ſimul ad quie-
hominum equorumque, & ad viſendas hoſti-
ſtationes, quibus locis temporibuſque accedere
reciperentque ſeſe, ſumpſerunt. Ad radices
collis, in quo poſita eſt urbs, regii ſuccedebant
libera ab tergo populatio erat, nullo ab urbe, n
ſtationes quidem qui procul jacularetur, exc-
rente. Poſtquam ſemel compulſi metu ſe mœni
incluſerunt, contemptus eorum, & inde neglig-
tia apud regios oritur; non ſtratos, non infrænat
magna pars habebant equos. paucis ad arma
ordines relictis, dilapſi ceteri ſparſerant ſe to
paſſim campo: pars in juveniles luſus laſciviamq
verſi, pars veſcentes ſub umbra, quidam ſom
etiam ſtrati. Hæc Diophanes ex alta urbe Per
mo contemplatus, arma ſuos capere, & ad p

ta

n præſto eſſe jubet: ipſe Attalum adiit, & in a-
no ſibi eſſe dixit, hoſtium ſtationem tentare.
rè id permittente Attalo, quippe qui centum
itibus adverſus trecentos, mille peditibus cum
atuor millibus pugnaturum cerneret; porta e-
ſſus, haud procul ſtatione hoſtium occaſionem
etiens conſedit. Et qui Pergami erant, amentiam
gis quam audaciam credere eſſe: & hoſtes pau-
er in eos verſi, ut nihil moveri viderunt, nec
quicquam ex ſolita negligentia, inſuper etiam
dentes paucitatem, mutarunt. Diophanes quie-
aliquamdiu ſuos, velut ad ſpectaculum mo-
eductos, continuit: poſteaquam dilapſos ab
inibus hoſtes vidit, peditibus quantum acce-
are poſſent, ſequi juſſis, ipſe princeps inter e-
ites cum turma ſua quam poſſet effuſiſſimis ha-
nis, clamore ab omni ſimul pedite atque equi-
ſublato, ſtationem hoſtium improviſo invadit.
on homines ſolum, ſed equi etiam territi, quum
ncula abrupiſſent; trepidationem & tumultum
ter ſuos fecerunt, pauci ſtabant impavidi equi:
s ipſos non ſternere, non infrænare, aut aſcen-
re facilè poterant; multo majorem quam pro
mero equitum, terrorem Achæis inferenti-
s. Pedites verò ordinati & præparati ſparſos per
gligentiam, & ſemiſomnes propè adorti ſunt.
des paſſim fugaque per campos facta eſt. Dio-
hanes ſecutus effuſos quoad tutum fuit, magno
chæorum genti decore parto (ſpectaverant e-
m è mœnibus Pergami non viri modo, ſed fœ-
inæ etiam) in præſidium urbis rediit. Poſtero 21
e regiæ magis compoſitæ & ordinatæ ſtationes,
ingentis paſſibus longius ab urbe poſuerunt
ſtra: & Achæi eodem fermè tempore atque in
ndem locum proceſſerunt. Per multas horas
tenti utrimque, velut jam futurum impetum
exſpe-

exſpectavêre: poſteaquam haud procul occaſu
lis redeundi in caſtra tempus erat, regiis ſi
collatis abire agmine ad iter magis quam ad
gnam compoſito cœpêre. Quievit Diophan
dum in conſpectu erant. deinde eodem, quo
die, impetu in poſtremum agmen incurrit:
tumque rurſus pavoris ac tumultus incuſſit
quum terga cæderentur, nemo pugnandi ca
reſtiterit: trepidanteſque, ut vix ordinem ag
nis ſervantes, in caſtra compulſi ſunt. Hæc
chæorum audacia Seleucum ex agro Pergam
movere caſtra coegit. Antiochus poſteaquam R
manos & Eumenem ad tuendum Adramytte
veniſſe audivit; ea quidem urbe abſtinuit; de
pulatus agros. Peræam inde, coloniam Mit
næorum expugnavit. Cotton, & Corylenus,
Aphrodiſias, & Crene, primo impetu captæ ſu
inde per Thyatira Sardeis rediit. Seleucus in ma
ritima ora permanens, aliis terrori, aliis præſi
erat. Claſſis Romana cum Eumene Rhodiiſq
Mytilenen primo, inde retro, unde profecta e
Elæam rediit. Inde Phocæam petentes, ad in
lam quam Bachium vocant, (imminet urbi Ph
cenſium) appulerunt, & quibus ante abſtin
rant templis, ſigniſque (egregie autem exorn
inſula erat) quum hoſtiliter diripuiſſent; ad ipſ
urbem tranſmiſerunt. eam diviſis inter ſe pa
bus quum oppugnarent, & viderent, ſine ope
bus, armis, ſcaliſque, capi non poſſe; miſſum
Antiocho præſidium trium millium armatoru
quum intraſſet urbem; extemplo oppugnatio
omiſſa, claſſis ad inſulam ſe recepit: nihil ali
22 quam depopulato circa urbem hoſtium agro. I
de placuit Eumenem domum dimitti, & præp
rare conſuli atque exercitui, quæ ad tranſitu
Helleſponti opus eſſent: Romanam Rhodiamq

claſſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

iſſem redire Samum, atque ibi in ſtatione eſſe, Polyxenidas ab Epheſo moveret. Rex Elæam, omani & Rhodii Samum redierunt. Ibi M. Æ-ilius frater prætoris deceſſit. Rhodii, celebratis ſequiis, adverſus claſſem quam fama erat, ex ria venire, tredecem ſuis navibus & una Coa inqueremi, altera Gnidia, Rhodum ut ibi in tione eſſent, profecti ſunt. Biduo ante quam idamus cum claſſe à Samo veniret, tredecim à hodo naves cum Pamphilida præfecto adverſus ndem Syriacam claſſem miſſæ, aſſumptis navi-is quatuor, quæ Cariæ præſidio erant, oppu-nantibus regiis, Dædala & quædam alia parva ſtella obſidione exemerunt. Eudamum con-ſtim exire placuit. additæ huic quoque ſunt ad m claſſem, quam habebat, ſex apertæ naves. rofectus quum quantum accelerare poterat, ma-raſſet; ad portum, quem Megiſten vocant, præ-eſſos conſequitur. inde uno agmine Phaſelidem uum veniſſent; optimum viſum eſt ibi hoſtem periri. In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaſe- 23
eſt: prominet penitus in altum, conſpiciturque ima terrarum Rhodum à Cilicia petentibus, & ocul navium præbet proſpectum. eo maxime ut obvio claſſi hoſtium eſſent, electus locus eſt. eterum quod non providerunt, & loco gravi & mpore anni (medium enim æſtatis erat) ad hoc ſolito odore ingruere morbi vulgo, maxime in miges cœperunt. cujus peſtilentiæ metu profe-ti, quum prætervehherentur Pamphylium ſinum, d Eurymedontem amnem appulſa claſſe, audiunt b Aſpendiis ad Sidam jam hoſtes eſſe. Tardius avigaverant regii, adverſo tempore Eteſiarum, uod velut ſtatum Favoniis ventis eſſet. Rhodio-um duæ & triginta quadriremes, quatuor trire-mes fuere. Regia claſſis ſeptem & triginta majo-

ris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ris formæ navium erat, in quibus tres hepteres quatuor hexeres habebat. præter has decem tri mes erant. & alii adeſſe hoſtes ex ſpecula quada cognovere. Vtraque claſſis poſtero die luce prim tamquam eo die pugnatura, è portu movit: poſteaquam ſuperavere Rhodii promontoriu quod ab Sida prominet in altum; extemplo conſpecti ab hoſtibus ſunt, & ipſi eos viderui Ab regio ſiniſtro cornu, quod ab alto objectu erat, Annibal, dextro Apollonius purpuratoru unus præerat. & jam in frontem directas hab bant naves. Rhodii longo agmine veniebant. p ma prætoria navis Eudami erat: cogebat agm Chariclitus: Pamphilidas mediæ claſſi præer Eudamus poſteaquam hoſtium aciem inſtructa & paratam ad concurrendum vidit; & ipſe in a tum euehitur, & deinceps, quæ ſequebantur, ſ vantes ordinem in frontem dirigere jubet. Ea primo tumultum præbuit. nam nec ſic in altu evectus erat, ut ordo omnium navium ad terra explicari poſſet: & feſtinans ipſe præpropere cu quinque ſolis navibus Annibali occurrit. cet quia in frontem dirigere juſſi erant, non ſequ bantur. Extremo agmini loci nihil ad terram r licti erat: trepidantibuſque iis inter ſe, jam dextro cornu adverſus Annibalem pugnabatu

24 Sed momento temporis, & navium virtus & uſ rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis dempſ nam & in altum celeriter evectæ naves, locu poſt ſe quæque venienti ad terram dedêre: & qua concurrerat roſtro cum hoſtium navi, a proram lacerabat, aut remos detergebat, aut lib ro inter ordines diſcurſu prætervecta, in puppi impetum dabat. maxime exterruit hepteris reg à multo minore Rhodia nave uno ictu demerſ Itaque jam haud dubie dexterum cornu hoſtiu

in fugam inclinabat. Eudamum in alto, multitudine navium maxime Annibal, ceteris omnibus longe præſtantem, urgebat: & circumveniſſet, ni ſigno ſublato ex prætoria nave, (quo diſperſam claſſem in unum colligi mos erat) omnes quæ in dextro cornu vicerant naves, ad opem ferendam ſuis concurriſſent. tum & Annibal, quæque circa eum erant naves, capeſſunt fugam: nec inſequi Rhodii, ex magna parte ægris, & ob id celerius feſſis remigibus, potuerunt. Quum in alto ubi ſubſtiterant, cibo reficerent vires, contemplatus Eudamus hoſtes claudas mutilaſque naves apertis navibus remulco trahentes, viginti paulo amplius integras abſcedentes; è turri prætoriæ navis ſilentio facto, *Exſurgite*, inquit, *& egregiam ſpectaculum capeſſite oculis!* Conſurrexere omnes, contemplatique trepidationem fugamque hoſtium; prope una voce exclamavere omnes, ut ſequerentur. Ipſius Eudami multis ictibus vulnerata navis erat. Pamphilidam & Chariclitum inſequi, quoad putarent tutum, juſſit. Aliquamdiu ſecuti ſunt: poſteaquam terræ appropinquabat Annibal, veriti ne includerentur vento in hoſtium ora, ad Eudamum revecti, hepterem captam, quæ primo concurſu icta erat, ægre Phaſelidem pertraxerunt. inde Rhodum, non tam victoria læti, quam alius alium accuſantes, quod quum potuiſſet, non omnis ſummerſa aut capta claſſis hoſtium foret, redierunt. Annibal ictus uno prœlio adverſo, ne tum quidem prætervehi Lyciam audebat, quum conjungi veteri regiæ claſſi quam primum cuperet. Et id ne ei facere liberum eſſet, Rhodii Chariclitum cum viginti navibus roſtratis ad Patara & Megeſtin portum miſerunt. Eudamum cum ſeptem navibus maximis ex ea claſſe cui præfuerat, Samum redire ad Romanos juſſerunt: ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quantum conſilio, quantùm auctoritate valere
compelleret Romanos ad Patara oppugnand
25 Magnam lætitiam Romanis jam prius nunci
victoriæ, deinde adventus attulit Rhodioru
& apparebat, ſi ea cura Rhodiis dempta eſſet, v
cuos eos tuta ejus regionis maria præſtituros. ſ
profecto Antiocho ab Sardibus, ne opprimere
tur urbes maritimæ, abſcedere cuſtodia Ioniæ a
que Æolidis prohibuerunt. Pamphilidam cu
quatuor navibus tectis ad eam claſſem quæ cir
Patara erat, miſerunt. Antiochus non civitatu
modo, quæ circa ſe erant, contrahebat præſidi
ſed ad Pruſiam Bithyniæ regem miſerat legat
literaſque, quibus tranſitum in Aſiam Roman
rum increpabat: *Venire eos ad omnia regna tolle
da, ut nullum uſquam orbis terrarum, niſi Rom
num imperium eſſet. Philippum & Nabin exp
gnatos, ſe tertium peti. ut quiſque proximus ab o
preſſo ſit, per omneis, velut continens incendiu
pervaſurum. Ab ſe, gradum in Bithyniam for
quando Eumenes in voluntariam ſervitutem co
ceſsiſſet.* His motum Pruſiam literæ Scipion
conſulis, ſed magis ejus fratris Africani, ab ſuſp
cione tali averterunt. qui præter conſuetudine
perpetuam populi Romani augendi omni hon
re regum ſociorum majeſtatem, domeſticis ip
exemplis Pruſiam ad promerendam amicitia
ſuam compulit. *Regulos ſe acceptos in fidem
Hiſpania reges reliquiſſe. Maſaniſſam non in p
trio modo locaſſe regno, ſed in Syphacis à quo an
expulſus fuiſſet, regnum impoſuiſſe. & eſſe cum n
Africæ modo regum longe opulentiſsimum, ſed to
in orbe terrarum cuivis regum vel majeſtate v
viribus parem. Philippum & Nabin hoſtes & be
lo ſuperatos ab T. Quintio, tamen in regno relicto
Philippo quidem anno priore etiam ſtipendium r*

miſſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

miſſum, & filium obſidem redditum: & quaſdam
civitates extra Macedoniam, patientibus Romanis
imperatoribus, recepiſſe eum. In eadem dignitate
& Nabin futurum fuiſſe; niſi eum ſuus primo fu-
ror, deinde fraus Ætolorum abſumpſiſſet. Maxi-
me confirmatus eſt animus regis, poſteaquam ad
eum C. Livius, qui prætor ante claſſi præfuerat,
legatus ab Roma venit; & edocuit, quanto &
ſpes victoriæ certior Romanis quam Antiocho,
& amicitia ſanctior firmiorque apud Romanos
futura eſſet. Antiochus poſteaquam à ſpe ſocieta- 26
tis Pruſiæ decidit, Epheſum ab Sardibus eſt pro-
fectus ad claſſem, quæ per aliquot menſes inſtru-
cta ac parata fuerat, viſendam: magis quia terre-
ſtribus copiis exercitum Romanum & duos Sci-
piones imperatores videbat ſuſtineri non poſſe,
quam quod res navalis ipſa per ſe aut tentata ſibi
unquam feliciter, aut tunc magnæ & certæ fidu-
ciæ eſſet. Erat tamen momentum in præſentia
ſpei: quod & magnam partem Rhodiæ claſſis cir-
ca Patara eſſe, & Eumenem regem cum omnibus
nauibus ſuis conſuli obviam in Helleſpontum
profectum audierat. aliquid etiam inflabat ani-
mos claſſis Rhodia, ad Samum per occaſionem
fraude præparatam abſumpta. His fretus, Polyxe-
nida cum claſſe ad tentandam omni modo certa-
minis fortunam miſſo, ipſe copias ad Notium du-
cit: (id oppidum Colophonium mari imminens,
abeſt à vetere Colophone duo ferme millia paſ-
ſuum) & ipſam urbem ſuæ eſſe poteſtatis volebat;
adeo propinquam Epheſo, ut nihil terra marive
ageret, quod non ſubjectum oculis Colophonio-
rum, ac per eos notum extemplo Romanis eſſet:
quos audita obſidione non dubitabat ad opem
ferendam ſociæ urbi claſſem à Samo moturos.
eam occaſionem Polixenidæ ad rem gerendam

 fore.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

fore. Igitur operibus oppugnare urbem aggreſſu
& ad mare partibus duabus pariter munitionibu
deductis, utrimque vineas & aggerem muro ir
junxit, & teſtudinibus arietes admovit. Quibu
territi malis Colophonii oratores Samum a
L. Æmilium, fidem prætoris populique Roma
implorantes, miſerunt. Æmilium & Sami ſegn
diu mora offendebat, nihil minus opinante
quam Polyxenidam bis nequicquam ab ſe provo
catum, poteſtatem pugnæ facturum eſſe: & tur
exiſtimabat, Eumenis claſſem adjuvare conſi
lem ad trajiciendas in Aſiam legiones: ſe Colo
phonis obſeſſæ auxilio incertam finem habitu
alligari. Eudamus Rhodius, qui & tenuerat eu
Sami, cupientem proficiſci in Helleſpontum, cu
ctique inſtare & dicere, *Quanto ſatius eſſe vel*
cios obſidione eximere, vel victam jam ſemel cla
ſem vincere iterum, totamque maris poſſeſſione
hoſti eripere, quam deſertis ſociis, tradita Antioc
Aſia terra marique, in Helleſpontum, ubi ſatis eſ
Eumenis claſsis, ab ſua parte belli diſcedere. Pr
27 fecti ab Samo ad petendos commeatus, conſun
ptis jam omnibus, Chium parabant trajicere.
erat horreum Romanis: eoque omnes ex Ital
miſſæ onerariæ dirigebant curſum. Circumve
ab urbe ad averſa inſulæ, (objecta aquiloni,
Chium & Erythras ſunt) quum pararent trajic
re, literis certior fit prætor, frumenti vim m
gnam Chium ex Italia veniſſe; vinum portant
naves tempeſtatibus retentas eſſe. Simul allatu
eſt, Teios regiæ claſſi benigne commeatus pra
buiſſe: quinque millia vaſorum vini eſſe pollic
tos. Teum ex medio curſu claſſem repente ave
tit: aut volentibus iis uſurus commeatu para
hoſtibus, aut ipſos pro hoſtibus habiturus. Quu
direxiſſent ad terram proras, quindecim ferme e

nave

aves circa Myonneſum apparuerunt. quas primo x claſſe regia prætor eſſe ratus, inſtitit ſequi. ap- aruit inde, piraticas celoces & lembos eſſe. hiorum maritimam oram depopulati, cum om- is generis præda revertentes, poſteaquam videre x alto claſſem, in fugam verterunt. & celeritate uperabant, levioribus & ad id fabrefactis navi- iis, & propiores terræ erant. Itaque priuſquam ppropinquaret claſſis, Myonneſum perfugerunt. nde ſe à portu ratus abſtracturum naves, ignarus ci ſequebatur prætor. Myonneſus promonto- um inter Teum Samumque eſt. ipſe collis eſt in odum metæ, in acutum cacumen à fundo ſatis to faſtigiatus: à continenti arctæ ſemitæ aditum abet: à mari exeſæ fluctibus rupes claudunt; ita t quibuſdam locis ſuperpendentia ſaxa plus in al- um quam quæ in ſtatione ſunt naves, promi- eant. Circa ea appropinquare non auſæ naves, e ſub ictu ſuperſtantium in rupibus piratarum eſ- ent, diem trivere. tandem ſub noctem vano in- œpto quum abſtitiſſent, Teum poſtero die ac- eſſere: & in portu qui ab tergo urbis eſt (Geræ- icum ipſi appellant) navibus conſtitutis prætor d depopulandum circa urbem agrum milites e- niſit: Teii quum in oculis populatio eſſet, orato- 28
es cum infulis & velamentis ad Romanum mi- erunt. quibus purgantibus civitatem omnis facti ictique hoſtilis adverſus Romanos, *& juviſſe eos ommeatu claſſem hoſtium arguit, & quantum vi- i Polyxenidæ promiſiſſent. quæ ſi eadem claſſi Ro- manæ darent, revocaturum ſe à populatione mili- em: ſin minus, pro hoſtibus eos habiturum.* Hoc am triſte reſponſum, quum retuliſſent legati, vo- atur in concionem à magiſtratibus populus, ut uid agerent, conſultarent. Eo forte Polyxenidas um regia claſſe à Colophone profectus, poſtea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quam moviſſe à Samo Romanos audivit, & ad Myonneſum piratas perſecutos, Teorum a. grum depopulari, naves in Geræſtico portu ſtare ipſe adverſus Myonneſum in inſula (Macrin nau tici vocant) anchoras portu occulto jecit. inde ex propinquo explorans quid hoſtes agerent; primo in magna ſpe fuit, quemadmodum Rhodiam claſ ſem ad Samum circumſeſſis ad exitum faucibu portus expugnaſſet, ſic & Romanam expugnatu rum. nec eſt diſſimilis natura loci. Promontorii coeuntibus inter ſe ita clauditur portus, ut vix dua ſimul inde naves poſſint exire. Nocte occupar fauces Polyxenidas in animo habebat, & deni navibus ad promontoria ſtantibus, quæ ab utro que cornu in latera exeuntium navium pugnarent ex cetera claſſe, ſicut ad Panormum fecerat, ar matis in littora expoſitis, terra, marique ſimu hoſtes opprimere. quod non vanum ei conſiliun fuiſſet, ni quum Teii facturos ſe imperata promi ſiſſent, ad accipiendos commeatus aptius viſun eſſet Romanis in eum portum, qui ante urben eſt, claſſem tranſire. Dicitur & Eudamus Rhodiu vitium alterius portus oſtendiſſe, quum forte dua naves in arcto oſtio implicitos remos fregiſſent & inter alia id quoque movit prætorem, ut tradu ceret claſſem, quod ab terra periculum erat; hau
29 procul inde Antiocho ſtativa habente. Traducta claſſe ad urbem, ignaris omnibus egreſſi milite nautæque ſunt, ad commeatus & vinum maxi me dividendum in naves; quum medio forte die agreſtis quidam ad prætorem adductus nunciat alteram jam diem claſſem ſtare ad inſulam Ma crin, & paulo ante viſas quaſdam moveri tam quam ad profectionem naves. Re ſubita perculſu prætor, tubicines canere jubet, ut ſi qui per agro palati eſſent, redirent: tribunos in urbem mitti

ac

d cogendos milites, nautaſque in naves. Haud
cus quam in repentino incendio aut capta urbe
epidatur: aliis in urbem currentibus ad ſuos re-
ocandos, aliis ex urbe naves curſu repetenti-
us: incertiſque clamoribus (quibus ipſis tubæ
bſtreperent) turbatis imperiis, tandem concur-
ım ad naves eſt. Vix ſuam quiſque noſcere aut
dire præ tumultu poterat: trepidatumque cum pe-
culo & in mari & in terra foret: ni partibus divi-
s Æmilius cum prætoria nave primus è portu in
ltum evectus, excipiens inſequenteis ſuo quam-
ue ordine in frontem inſtruxiſſet: Eudamus
hodiaque claſſis ſubſtitiſſent ad terram, ut &
ne trepidatione conſcenderent, & ut quæque
arata eſſet, exiret navis. Ita & explicuere ordi-
em primæ in conſpectu prætoris, & coactum
gmen ab Rhodiis eſt: inſtructaq; acies velut cer-
eret regios, in altum proceſſit. inter Myonne-
um & Corycum promontorium erant, quum ho-
tem conſpexere. Et regia claſſis, binis in ordinem
avibus longo agmine veniens, & ipſa aciem ad-
erſam explicuit; tantum lævo evecta cornu, ut
mplecti & circumire dexterum cornu Romano-
um poſſet. quod ubi Eudamus qui cogebat a-
men, vidit, non poſſe exæquare ordinem Roma-
os, & tantum non jam circumiri à dextro cornu;
oncitat naves, (& erant Rhodiæ naves lon-
e omnium celerrimæ tota claſſe) æquatoque cor-
u, prætoriæ navi, in qua Polyxenidas erat,
uam objecit. Iam totis claſſibus ſimul ab omni 30
arte pugna conſerta erat. Ab Romanis octogin-
a naves pugnabant, ex quibus Rhodiæ duæ &
iginti erant. Hoſtiũm claſſis undenonaginta
avium fuit; & maximæ formæ naves tres he-
eres habebat, duas hepteres. Robore navium
& virtute militum Romani longe Rhodios præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtabant: Rhodiæ naves agilitate & arte guberna-
torum & ſcientia remigum. Maximo tamen ho-
ſtibus terrori fuere, quæ ignes præ ſe portabant:
& quod unum iis ad Panormum circumventis ſa-
luti fuerat, id tum maximum momentum ad vi-
ctoriam fuit. nam metu ignis adverſi regiæ na-
ves, ne prora concurrerent, quum declinaſſent;
neque ipſæ ferire roſtro hoſtem poterant, & obli-
quas ſe ipſæ ad ictus præbebant. & ſi qua concur-
rerat, obruebatur infuſo igni; magiſque ad incen-
dium, quam ad prœlium, trepidabant. Plurimum
tamen, quæ ſolet, militum virtus in bello valuit.
mediam namque aciem hoſtium Romani quum
rupiſſent, circumvecti ab tergo, pugnantibus ad-
verſus Rhodios regiis ſeſe objecêre: momentoque
temporis & media acies Antiochi, & lævo in
cornu circumventæ naves mergebantur. Dextera
pars integra, ſociorum magis clade quam ſuo pe-
riculo terrebatur. ceterum poſteaquam alias cir-
cumventas, prætoriam navem Polyxenidæ reli-
ctis ſociis vela dantem videre; ſublatis raptim do-
lonibus (& erat ſecundus petentibus Epheſum
ventus) capeſſunt fugam: quadraginta duabus na-
vibus in ea pugna amiſſis, quarum decem & tres
captæ in poteſtatem hoſtium venerunt, ceteræ
incenſæ aut demerſæ. Romanorum duæ naves
fractæ ſunt, vulneratæ aliquot. Rhodia una ca-
pta, memorabili caſu. nam quum roſtro percuſ-
ſiſſet Sidoniam navem, anchora ictu ipſo excuſſa
è nave ſua, unco dente velut manu ferrea injecta
alligavit alterius proram: inde tumultu injecto
quum divellere ſe ab hoſte cupientes inhiberent
Rhodii, tractum anchorali & implicitum remis
latus alterum deterſit, & debilitatam ea ipſa quæ
icta cohæſerat, navim cepit. hoc maxime modo
ad Myonneſum navali prœlio pugnatum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quo territus Antiochus, quia poſſeſſione maris 31
pulſus, longinqua tueri diffidebat ſe poſſe, præſidium ab Lyſimachia, ne opprimeretur ibi ab Romanis, deduci pravo, ut res ipſa poſtea docuit, conſilio juſſit. non enim tueri ſolum Lyſimachiam à primo impetu Romanorum facile erat: ſed obſidionem etiam per totam hiemem tolerare, & obſidentes quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus, & interim ſpem pacis per occaſiones tentare. Nec Lyſimachiam tantum hoſtibus tradidit poſt adverſam navalem pugnam, ſed etiam Colophonis obſidione abſceſſit, & Sardeis recepit ſe: atque inde in Cappadociam ad Ariarathen, qui auxilia arceſſerent, & quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in unum jam conſilium ut acie dimicaret intentus, miſit. Regillus Æmilius poſt victoriam navalem profectus Epheſum, directis ante portum navibus, quum confeſſionem conceſſi maris ultimam hoſti expreſſiſſet, Chium, quo, ante navale prœlium, curſum à Samo intenderat, navigat. ibi naves in prœlio quaſſatos quum refeciſſet. L. Æmilium Scaurum cum triginta navibus Helleſpontum ad exercitum trajiciendum miſit: Rhodias parte prædæ & ſpoliis navalibus decoratas domum redire jubet. Rhodii impigre prævertere, ad trajiciendaſque copias conſulis iere: atque eo quoque functi officio, tum demum Rhodum rediere. Claſſis Romana ab Chio Phocæam trajecit. in ſinu maris intimo poſita hæc urbs eſt, oblonga forma. duum millium & quingentorum paſſuum ſpacium murus amplectitur: coit deinde ex utraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipſi appellant. mille & ducentos paſſus ibi latitudo patet: inde in altum lingua mille paſſuum excurrens medium fere ſinum velut nota

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

diſtinguit, ubi cohæret faucibus anguſtis, duo
in utramque regionem verſos portus tutiſſimo
habet. qui in meridiem vergit, Nauſtathmos a
re appellatur, quia ingentem vim navium ca
32 pit: alter prope ipſum Lamptera eſt. Hos portu
tutiſſimos quum occupaſſet Romana claſſis; priuſ
quam aut ſcalis, aut operibus mœnia aggrede
retur, mittendos cenſuit prætor qui principun
magiſtratuumque animos tentarent. poſteaquan
obſtinatos vidit, duobus ſimul locis oppugnar
eſt adortus. Altera pars infrequens ædificiis e
rat: templa Deûm aliquantum tenebant loci. e
prius ariete admoto, quatere muros turreſque cœ
pit. deinde quum eo multitudo occurreret a
defendendum, altera quoque parte admotus a
ries, & jam utrimque ſternebantur muri. ad quo
rum caſum quum impetum Romani milites pe
ipſam ſtragem ruinarum facerent; alii ſcalis etian
aſcenſum in muros tentarent; adeo obſtinate re
ſtiterunt oppidani, ut facile appareret plus in ar
mis & virtute, quam in mœnibus auxilii eſſe
coactus ergo periculo militum prætor, receptu
cani juſſit, ne objiceret incautos furentibus deſpe
ratione ac rabie. Dirempto prœlio, ne tum qui
dem ad quietem verſi, ſed undique omnes ad mu
nienda & obmolienda quæ ruinis ſtrata erant
concurrerunt. Huic operi intentis ſupervêni
Q. Antonius, à prætore miſſus: qui caſtigata perti
nacia eorum, *Majorem curam Romanis quam ill*
oſtenderet eſſe, ne in perniciem urbis pugnaretur.
abſiſtere furore vellent, poteſtatem iis dare eaden
conditione qua prius C. Livii in fidem veniſſent,
tradendi. Hæc quum audiſſent, quinque dierun
ſpacio ad deliberandum ſumpto, tentata interin
ſpe auxilii ab Antiocho, poſteaquam legati miſſ
ad regem, nihil in eo eſſe præſidii, retulerunt
tun

m portas aperuerunt, pacti ne quid hoſtile pa-
rentur. Quum ſigna in urbem inferrentur, &
ronunciaſſet prætor, parci ſe deditis velle; cla-
nor undique eſt ſublatus, *indignum facinus eſſe,*
hocæenſes nunquam fidos ſocios, ſemper infeſtos
ſtes, impunè eludere. ab hac voce (velut ſigno
prætore dato) ad diripiendam urbem paſſim
ſcurrerunt. Æmilius primo reſiſtere & revoca-
, dicendo, captas, non deditas, diripi urbes: &
his tamen arbitrium eſſe imperatoris, non mi-
tum. Poſteaquam ira & avaritia imperio poten-
ora erant; præconibus per urbem miſſis, libe-
s omnes in forum ad ſe convenire jubet, ne
iolarentur: & in omnibus quæ ipſius poteſtatis
erunt, fides conſtitit prætoris. Vrbem agroſque
: ſuas leges iis reſtituit: & quia jam hiems ap-
tebat, Phocææ portus ad hibernandum claſſi
elegit. Per idem fere tempus conſuli tranſgreſſo 33
niorum Maronitarumque fines, nunciatur, vi-
am regiam claſſem ad Myonneſum, relictamque
præſidio Lyſimachiam eſſe. Id multo quam de
avali victoria lætius fuit; utique poſteaquam
venerunt;refertaque urbs omnium rerum com-
eatibus, velut in adventum exercitus præpara-
s, eos excepit. ubi inopiam ultimam, laborem-
ue in obſidenda urbe ſibi propoſuerant. Ibi pau-
os dies ſtativa habuere, ut impedimenta ægri-
ue conſequerentur, qui paſſim per omnia Thra-
iæ caſtella feſſi morbis ac longitudine viæ reli-
ti erant. Receptis omnibus, ingreſſi rurſus iter
er Cherſonneſum, Helleſpontum perveniunt.
bi omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum
ræparatis, velut in pacata littora, nullo pro-
ibente, aliis alio delatis navibus, ſine tumul-
u trajecere. Ea vero res Romanis auxit animos,
onceſſum ſibi tranſire cernentibus in Aſiam:
quam

quam rem magni certaminis futuram credide-
rant. Stativa deinde ad Helleſpontum aliquamdiu
habuerunt: quia dies forte quibus ancilia moven-
tur, religioſi ad iter inciderant. iidem dies P. Sci-
pionem propiore etiam religione, quia Salius erat,
disjunxerant ab exercitu: cauſſaque & is ipſe mo-
34 ræ erat, dum conſequeretur. Per eos forte dies le-
gatus ab Antiocho in caſtra venerat, Byzantius
Heraclides; de pace afferens mandata: quam im-
petrabilem fore magnam ei ſpem attulit mora &
cunctatio Romanorum: quos ſimul Aſiam atti-
giſſent, effuſo agmine ad caſtra regia ituros credi-
derat. Statuit tamen non prius adire conſulem,
quam P. Scipionem: & ita mandatum ab rege e-
rat. in eo maximam ſpem habebat, præterquam
quod & magnitudo animi & ſatietas gloriæ, pla-
cabilem eum maxime faciebat. notumque erat
gentibus, qui victor ille in Hiſpania, qui deinde
in Africa fuiſſet: etiam quod filius ejus captus in
poteſtate regis erat. Is ubi & quando, & quo caſu
captus ſit, ſicut pleraque alia, parum inter aucto-
res conſtat. alii principio belli à Chalcide Oreum
petentem, circumventum ab regiis navibus tra-
dunt: alii, poſteaquam tranſitum in Aſiam eſt,
cum turma Fregellana miſſum exploratum ad re-
gia caſtra, effuſo obviam equitatu quum reciperet
ſeſe, in eo tumultu delapſo equo cum duobus e-
quitibus oppreſſum, ita ad regem deductum eſſe.
Illud ſatis conſtat, ſi pax cum populo Romano
maneret, hoſpitiumque privatim regi cum Scipio-
nibus eſſet, neque liberalius neque benignius ha-
beri, colique adoleſcentem, quam cultus eſt, po-
tuiſſe. Ob hæc quum adventum P. Scipionis lega-
tus exſpectaſſet, ubi is venit, conſulem adit, petit-
35 que ut mandata audiret. Advocato frequenti con-
cilio legati verba ſunt audita. Is multis ante lega-
tioni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſionibus nequicquam ultro citroque de pace miſ-
ſis, *Eam ipſam fiduciam impetrandi ſibi eſſe dixit,*
quod priores legati nihil impetraſſent. Smyrnam
enim & Lampſacum, & Alexandriam Troadem,
& Lyſimachiam in Europa, jactatas in illis diſce-
ptationibus eſſe. quarum Lyſimachia jam ceſſiſſe
regem, ne quid in Europa habere eum dicerent: eas
quæ in Aſia ſint, civitates, tradere paratum eſſe:
& ſi quas alias Romani quod ſuarum partium fue-
rit, vindicare ab imperio regio velint. impenſæ quo-
que in bellum factæ partem dimidiam regem præ-
ſtiturum populo Romano. Hæ conditiones erant
pacis. Reliqua oratio fuit, *Vt memores rerum hu-*
manarum, & ſuæ fortunæ moderarentur, & aliam
ne urgerent. Finirent Europa imperium. id quoque
immenſum eſſe. Parari ſingula acquirendo facilius
potuiſſe, quam univerſa teneri poſſe. quod ſi Aſiæ
quoque partem aliquam abſtrahere velint, dummo-
do non dubiis regionibus finiant; vinci ſuam tem-
perantiam Romana cupiditate, pacis & concordiæ
cauſſa regem paſſurum. Ea quæ legato magna ad
pacem impetrandam videbantur, parva Roma-
nis viſa. *Nam & impenſam quæ in bellum facta*
eſſet, omnem præſtare regem æquum cenſebant; cu-
jus culpa bellum excitatum eſſet. &, non Ionia
modo atque Æolide deduci debere præſidia regia:
ſed, ſicut Græcia omnis liberata eſſet, ita quæ in Aſia
ſint, omnes liberari urbes. Id aliter fieri non poſſe,
quam ut cis Taurum montem poſſeſſione Aſiæ An-
tiochus cedat. Legatus poſteaquam nihil æqui in 36
concilio impetrare ſe cenſebat; privatim (ſic enim
imperatum erat) P. Scipionis tentare animum co-
natus, Omnium primum filium ei ſine pretio
redditurum regem dixit: deinde ignarus & ani-
mi Scipionis & moris Romani, auri pondus in-
gens eſt pollicitus, & nomine tantum regio ex-
cepto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cepto, ſocietatem omnis regni; ſi per eum pacem impetraſſet. Ad ea Scipio: *Quod Romanos omneis, quod me ad quem miſſus es, ignoras, minus miror; quum te fortunam ejus à quo venis, ignorare cernam. Lyſimachia tenenda erat, ne Cherſoneſum intraremus: aut ad Helleſpontum obſiſtendum, ne in Aſiam trajiceremus; ſi pacem tamquam ab ſollicitis de belli eventu petituri eratis. Conceſſo vero in Aſiam tranſitu, & non ſolum frænis, ſed etiam jugo accepto, quæ diſceptatio ex æquo, quum imperium patiendum ſit, relicta eſt? Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo: aliis, Deos precor, ne umquam fortuna egeat mea: animus certè non egebit. Pro tanto in me munere gratum me eſſe in ſe ſentiet, ſi privatam gratiam pro privato beneficio deſiderabit. publice nec habebo quicquam ab illo, nec dabo. Quod in præſentia dare poſsim, fidele conſilium eſt. Abi, nuncia meis verbis, bello abſiſtat: pacis conditionem nullam recuſet.* Nihil ea moverunt regem: tutam fore belli aleam ratum, quando perinde ac victo jam ſibi leges dicerentur. omiſſa igitur in præſentia mentione pacis, totam
37 curam in belli apparatum intendit. Conſul omnibus præparatis ad propoſita exſequenda, quum ex ſtativis moviſſet, Dardanum primum, deinde Rhœteum, utraque civitate obviam effuſa, venit. inde Ilium proceſſit, caſtriſq; in campo qui eſt ſubjectus mœnibus, poſitis, in urbem arcemque quum aſcendiſſet, ſacrificavit Minervæ præſidi arcis; & Ilienſibus in omni rerum verborumq; honore ab ſe oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine ſua. inde profecti ſextis caſtris ad caput Caici amnis pervenerunt. Eo & Eumenes rex, conatus primo ab Helleſponto reducere claſſem in hiberna Eleam, adverſis deinde ventis quum aliquot diebus ſuperare Lecton promontorium

non

on potuiſſet, in terram egreſſus, ne deeſſet princi-
is rerum, qua proximum fuit, in caſtra Romana
um parva manu contendit. Ex caſtris Pergamum
emiſſus ad commeatus expediendos, tradito
umento quibus juſſerat conſul, in eadem ſtativa
ediit. inde plurium dierum præparatis cibariis,
onſilium erat ire ad hoſtem priuſquam hiems
pprimeret. Regia caſtra circa Thyatira erant:
bi quum audiſſet Antiochus P. Scipionem ægrum
læam delatum, legatos qui filium ad eum redu-
erent, miſit. Non ſolum animo patrio gratum
nunus, ſed corpori quoq; ſalubre gaudium fuit: ſa-
iatuſque tandem complexu filii, *Renunciate*, in-
uit, *gratias regi me agere: referre gratiam aliam
unc non poſſe, quam ut ſuadeam, ne ante in aciem
eſcendat, quam ut in caſtra me rediſſe audierit.*
Quamquam ſeptuaginta millia peditum, plus duo-
decim millia equitum animos interdum ad ſpem
certaminis faciebant, motus tamen Antiochus
anti auctoritate viri, in quo ad incertos belli e-
ventus omnis fortunæ poſuerat ſubſidia, recepit
ſe tranſgreſſus Phrygium amnem: circaque Ma-
gneſiam, quæ ad Sipulum eſt, poſuit caſtra. & ne,
dum extrahere tempus vellet, munimenta Romani
tentarent; foſſam ſex cubitis altam, duodecim la-
tam quum duxiſſet, extra duplex vallum foſſæ
circumdedit: interiore labro murum cum turri-
bus crebris objecit. unde facile arceri tranſitu
foſſæ hoſtis poſſet. Conſul circa Thyatira regem 38
eſſe ratus, continuis itineribus quinto die ad Hyr-
canum campum deſcendit. inde quum profe-
ctum audiſſet, ſecutus veſtigia citra Phrygium
amnem, quatuor millia ab hoſte poſuit caſtra. Eo
mille ferme equites (maxima pars Gallogræci e-
rant, & Dahæ quidam, aliarumque gentium ſagit-
tarii equites intermiſti,) tumultuoſe amne tra-
jecto,

jecto, in ſtationes impetum fecerunt. Primo tur-
baverunt incompoſitos. deinde quum longius
certamen fieret, Romanorum ex propinquis ca-
ſtris facili ſubſidio, creſceret numerus, regii feſſi
jam & plures non ſuſtinentes, recipere ſe conati,
circa ripam amnis priuſquam flumen ingrederen-
tur, ab inſtantibus tergo aliquot interfecti ſunt.
Biduum deinde ſilentium fuit; neutris tranſgre-
dientibus amnem. tertio poſt die Romani ſimul
omnes tranſgreſſi ſunt: & duo millia ferme &
quingentos paſſus ab hoſte poſuerunt caſtra. Me-
tantibus & muniendo occupatis, tria millia de-
lecta equitum peditumque regiorum, magno ter-
rore ac tumultu advenere. aliquanto pauciores in
ſtatione erant, & tamen per ſe nullo à munimen-
to caſtrorum milite avocato, & primo æquum
prœlium ſuſtinuere, & creſcente certamine pepu-
lerunt hoſtes; centum ex his occiſis, centum fer-
me captis. Per quatriduum inſequens, inſtructæ
utrimque acies pro vallo ſtetere. quinto die Ro-
mani proceſſere in medium campi. Antiochus
nihil promovit ſigna; ita ut extremi minus mille
39 pedes à vallo abeſſent. Conſul, poſteaquam de-
trectari certamen vidit, poſtero die in conſilium
advocavit, *Quid ſibi faciendum eſſet, ſi Antiochus
pugnandi copiam non faceret? Inſtare hiemem. aut
ſub pellibus habendos milites fore, aut ſi concedere
in hiberna vellent, differendum eſſe in æſtatem bel-
lum.* Nullum unquam hoſtem Romani æque con-
tempſerunt. conclamatum undique eſt, duceret
extemplo, & uteretur ardore militum: qui tam-
quam non pugnandum cum tot millibus ho-
ſtium, ſed par numerus pecorum trucidandus eſ-
ſet, per foſſas, per vallum caſtra invadere parati e-
rant, ſi in prœlium hoſtis non exiret. Cn. Domi-
tius ad explorandum iter, & qua parte adiri val-
lum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lum hoſtium poſſet, miſſus, poſteaquam omnia
certa retulit, poſtero die propius caſtra admoveri
placuit. tertio ſigna in medium campi prolata, &
inſtrui acies cœpta eſt. Nec Antiochus ultra ter-
giverſandum ratus. ne & ſuorum animos minue-
ret detrectando certamen, & hoſtium ſpem auge-
ret, & ipſe copias eduxit: tantum progreſſus à ca-
ſtris, ut dimicaturum appareret. Romana acies u-
nius prope formæ fuit, & hominum & armorum
genere. duæ legiones Romanæ, duæ ſocium ac
Latini nominis erant: quina millia & quadrin-
genos ſingulæ habebant. Romani mediam aciem,
cornua Latini tenuerunt: haſtatorum prima ſi-
gna, deinde principum erant: triarii poſtremos
claudebant. Extra hanc, veluti juſtam aciem, à
parte dextera conſul Achæorum cetratis immiſtos
auxiliares, Eumenis tria millia ferme peditum
æquata fronte inſtruxit: ultra eos equitum minus
tria millia oppoſuit. ex quibus Eumenis octingen-
ti, reliquus omnis equitatus Romanus erat: extre-
mos Tralleis & Cretenſes (quingentorum utrique
numerum explebant) ſtatuit. Lævum cornu non
videbatur egere talibus auxiliis, quia flumen ab
ea parte ripæque deruptæ claudebant. quatuor ta-
men inde turmæ equitum oppoſitæ. Hæc ſumma
copiarum erat Romanis: & duo millia miſtorum
Macedonum Thracumque, qui voluntate ſecuti
erant, hi præſidio relicti ſunt caſtris. Sexdecim
elephantos poſt triarios in ſubſidio locaverunt.
nam præterquam quod multitudinem regiorum
elephantorum (erant autem quatuor & quinqua-
ginta) ſuſtinere non videbantur poſſe, ne pari qui-
dem numero Indicis Africi reſiſtunt; ſive quia
magnitudine (longe enim illi præſtant) ſive ro-
bore animorum vincuntur. Regia acies varia ma- 40
gis multis gentibus, diſſimilitudine armorum

auxilio-

auxiliorumque erat. decem & ſex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ appellabantur. hæc media acies fuit in fronte in decem partes diviſa. Partes eas interpoſitis binis elephantis diſtinguebat: à fronte introrſus in duo & triginta ordines armatorum acies patebat. hoc & roboris in regiis copiis erat, & perinde quum alia ſpecie, tum eminentibus tantum inter armatos elephantis magnum terrorem præbebat. Ingentes ipſi erant. addebant ſpeciem frontalia, & criſtæ, & tergo impoſitæ turres, turribuſque ſuperſtantes, præter rectorem, quaterni armati. Ad latus dexterum phalangitarum mille & quingentos equites Gallogræcorum oppoſuit. his tria millia equitum loricatorum (cataphractos ipſi appellant) adjunxit. addita his ala mille ferme equitum: agema eam vocabant. Medi erant lecti viri, & ejuſdem regionis miſti multarum gentium equites. continens his grex ſedecim elephantorum eſt oppoſitus in ſubſidiis: ab eadem parte paululum producto cornu regia cohors erat: Argyraſpides à genere armorū appellabantur. Dahæ deinde equites ſagittarii mille & ducenti. tum levis armatura trium millium, pari ferme numero; pars Cretenſes, pars Tralles. duo millia & quingenti Myſi, ſagittariis adjuncti erant. Extremum cornu claudebant quatuor millia miſti Cyrtæi funditores, & Elymæi ſagittarii. Ab lævo cornu phalangitis adjuncti erant Gallogræci equites mille & quingenti. & ſimiliter his armati duo millia Cappadocum ab Ariarathe miſſi rege. Inde auxiliares miſti omnium generum duo millia & ſeptingenti, & tria millia cataphractorum equitum, & mille alii equites, regia ala levioribus tegumentis ſuis equorumque, alio haud diſſimili habitu: Syri plerique erant Phrygibus & Lydis immiſti. Ante hunc

equi-

equitatum falcatæ quadrigæ & cameli, quos appellant dromadas. his inſidebant Arabes ſagittarii; gladios habentes tenues, longos quaterna cubita, ut ex tanta altitudine contingere hoſtem poſſent. Inde alia multitudo par ei quæ in dextro cornu erat; primi Tarentini, deinde Gallogræcorum equitum duo millia & quingenti: inde Neocretes mille, & eodem armatu Cares & Cilices mille & quingenti, & totidem Tralles, & tria millia cetratorum: Piſidæ erant, & Pamphylii & Lycii. tum Cyrtæorum & Elymæorum paria in dextro cornu locatis auxilia, & ſexdecim elephanti modico intervallo diſtantes. Rex ipſe in- 41
dextero cornu erat. Seleucum filium & Antipatrum fratris filium in lævo præpoſuit: media acies tribus permiſſa, Minioni, & Zeuſidi, & Philippo magiſtro elephantorum. Nebula matutina, creſcente die levata in nubes, caliginem dedit. humor inde ab auſtro velut perfudit omnia. Quæ nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regiis erant. nam & obſcuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conſpectum, & humor toto ferè gravi armatu nihil gladios aut pila hebetabat. Regii tam lata acie, ne ex medio quidem cornua ſua circumſpicere poterant; nedum extremi inter ſe conſpicerentur: & humor, arcus fundaſque, & jaculorum amenta, emollierat. Falcatæ quoque quadrigæ, quibus ſe perturbaturum hoſtium aciem Antiochus crediderat, in ſuos terrorem verterunt. armatæ autem in hunc maxime modum erant: cuſpides circa temonem ab jugo decem cubita extantes, velut cornua habebant: quibus quicquid obvium daretur, transfigerent. & in extremis jugis binæ circa eminebant falces; altera æquata jugo, altera inferior in terram devexa: illa, ut quicquid ab latere ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

jiceretur, abſcinderet: hæc, ut prolapſos ſubeun-
teſque contingeret. item ab axibus rotarum u-
trimque binæ eodem modo diverſæ deligabantur
falces. Sic armatas quadrigas, quia ſi in extremo
aut in medio locatæ forent, per ſuos agendæ e-
rant, in prima acie, ut ante dictum eſt, locaverat
rex. Quod ubi Eumenes vidit, haud ignarus pu-
gnæ, & quam anceps eſſet auxilii genus, ſi quis
pavorem magis equis injiceret, quam juſta ado-
riretur pugna, Cretenſes ſagittarios funditoreſ-
que & jaculatores equitum, non confertos, ſed
quam maxime poſſent diſperſos, excurrere jubet,
ſimul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut
procella, partim vulneribus miſſilium undique
conjectorum, partim clamoribus diſſonis, ita
conſternavit equos, ut repente velut effrænati
paſſim incerto curſu ferrentur: quorum impetus
& levis armatura, & expediti funditores, & velox
Cretenſis momento declinabant: & eques inſe-
quendo, tumultum ac pavorem equis camelisque
& ipſis ſimul conſternatis augebat; clamore &
ab alia circumſtantium turba multiplici adjecto.
Ita medio inter duas acies campo exiguntur qua-
drigæ: amotoque inani ludibrio, tum demum ad
juſtum prœlium, ſigno utrimque dato, concur-
42 ſum eſt. Ceterum vana illa res veræ mox cladis
cauſſa fuit. auxilia enim ſubſidiaria, quæ proxima
locata erant, pavore & conſternatione quadriga-
rum territa, & ipſa in fugam verſa; nudarunt
omnia uſque ad cataphractos equites. ad quos
quum diſſipatis ſubſidiis perveniſſet equitatus Ro-
manus, ne primum quidem impetum pars eorum
ſuſtinuerunt. alii fuſi ſunt, alii propter gravitatem
tegumentorum armorumque oppreſſi ſunt. To-
tum deinde lævum cornu inclinavit; & turbatis
auxiliaribus, qui inter equitem & quos appellant,
pha-

phalangitas, erant; uſque ad mediam aciem terror pervenit. Ibi ſimul perturbati ordines & impeditus intercurſu ſuorum uſus prælongarum haſtarum (*ſariſſas* Macedones vocant) intulere ſigna Romanæ legiones, & pila in perturbatos conjecere. ne interpoſiti quidem elephanti militem Romanum deterrebant, aſſuetum jam ab Africis bellis, & vitare impetum belluæ, & ex tranſverſo aut pilis inceſſere, aut ſi propius ſubire poſſet, gladio nervos incidere. Iam media acies ferè omnis à fronte proſtrata erat, & ſubſidia circumita à tergo cædebantur: quum in parte alia fugam ſuorum; & propè jam ad ipſa caſtra clamorem paventium accepere. Namque Antiochus à dextro cornu, quum ibi fiducia fluminis nulla ſubſidia cerneret, præter quatuor turmas equitum, & eas dum applicant ſe ſuis, ripam nudantes, impetum in eam partem cum auxiliis & cataphracto equitatu facit. nec à fronte tantum inſtabat, ſed circumito à flumine cornu, jam ab latere urgebat; donec fugati equites, primum: deinde proximi peditum effuſo curſu ad caſtra compulſi ſunt. Præ- 43
erat caſtris M. Æmilius tribunus militum, M. Lepidi filius, qui poſt annos paucos pontifex maximus factus eſt. Is qua fugam cernebat ſuorum, cum præſidio omni occurrit: & ſtare primo, deinde redire in pugnam jubebat; pavorem & turpem fugam increpans. Minæ exinde erant, in perniciem ſuam cæcos ruere, ni dicto parerent. poſtremo dat ſignum ſuis, ut primos fugientium cædant: turbam inſequentium ferro & vulneribus in hoſtes redigant. Hic major timor minorem vicit. ancipiti coacti metu primo conſtiterunt, deinde & ipſi redierunt in pugnam, & Æmilius cum ſuo præſidio (erant autem duo millia virorum fortium) effuſè ſequenti regi acriter reſtitit:

& At-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

& Attalus Eumenis frater à dextro cornu à q[uo] lævum hoſtium primo impetu fugatum fuerat, [cum] ab ſiniſtro fugam ſuorum & tumultum circa c[a]ſtra vidit, in tempore cum ducentis equitibus a[d]venit. Antiochus poſteaquam & eos quorum t[er]ga modo viderat, repetentes pugnam, & aliam [ab] à caſtris & ex acie affluentem turbam conſpex[it], in fugam vertit equum. Ita utroque cornu vict[o]res Romani per acervos corporum (quos in m[e]dia maximè acie cumulaverant, ubi & robur fo[r]tiſſimorum virorum & arma gravitate fugam i[m]pedierant) pergunt ad caſtra diripienda. equit[es] primi omnium Eumenis, deinde & alius equit[a]tus toto paſſim campo ſequuntur hoſtem, & p[o]ſtremos, ut quoſque adepti ſunt, cædunt. Cæt[e]rum fugientibus major peſtis intermiſtis quadrig[is] elephantiſque & camelis erat & ſua ipſorum tu[r]ba: quum ſolutis ordinibus velut cæci ſuper ali[os] alii ruentes, incurſu belluarum obtererentur. [In] caſtris quoque ingens & major prope quam [in] acie cædes eſt edita. nam & primorum fuga in c[a]ſtra maxime inclinavit, & hujus fiducia multitu[di]dinis, qui in præſidio erant pertinacius pro vall[o] pugnarunt. retenti in portis valloque, quæ ſe i[m]petu ipſo capturos crediderant Romani, poſtea[] quam tandem perruperunt, ab ira graviorem ed[i]-
44 derunt cædem. Ad quinquaginta millia peditu[m] cæſa ea die dicuntur: equitum quatuor millia. mi[l]le & quadringenti capti, & quindecim cum recto[ri]ribus elephanti. Romanorum aliquot vulnera[ti] ſunt. ciderunt non plus trecenti pedites, quatuo[r] & viginti equites. & de Eumenis exercitu quin[]que & viginti. Et illo quidem die victores dire[]ptis hoſtium caſtris cum magna præda in ſua re[]verterunt; poſtero die ſpoliabant cæſorum corpo[]ra, & captivos contrahebant. Legati ab Thyatir[is]
&

: à Magneſia ad Sypilum ad dedendas urbes veerunt. Antiochus cum paucis fugiens, in ipſo itiere pluribus congregantibus ſe, modiça manu matorum media fermè nocte Sardeis conceſt. inde quum audiſſet Seleucum filium & quoſam amicorum Apameam prægreſſos, & ipſe uarta vigilia cum conjuge ac filia petit Apaeam; Zenoni tradita cuſtodia urbis, Timone ydiæ præpoſito. quibus ſpretis conſenſu oppidaorum & militum qui in arce erant, legati ad onſulem miſſi ſunt. Sub idem ferè tempus, & ab rallibus & à Magneſia, quæ ſuper Mæandrum ſt, & ab Epheſo, legati ad dedendas urbes venennt. Reliquerat Epheſum Polyxenidas audita ugna, & claſſe uſque ad Patara Lyciæ pervectus, etu ſtationis Rhodiarum navium quæ ad Meiſten erat, in terram egreſſus, cum paucis itinere edeſtri Syriam petiit. Aſiæ civitates in fidem onſulis ditionemque populi Romani ſeſe tradeant, Sardibus jam conſul erat. eo & P. Scipio ab læa, cum primum pati laborem viæ potuit, veit. Sub idem ferè tempus caduceator ab Antioho per P. Scipionem à conſule petiit impetravitue, ut oratores mittere liceret regi. Paucos poſt ies Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat & Anpater fratris filius, venerunt. hi prius Eumene onvento, quem propter vetera certamina averim maximè à pace credebant eſſe, & placatiore o & ſua & regis ſpe invento, tum P. Scipionem, & per eum conſulem adierunt: præbitoque iis etentibus frequenti concilio ad mandata edenla, *Non tam quid ipſi dicamus, habemus*, inquit Zeuxis, *quam ut à vobis quæramus Romani, quo iaculo expiare errorem regis, pacem veniamque mpetrare à victoribus poſſimus. Maximo ſemper nimo victis regibus populiſque ignoviſtis. quanto id majore*

majore & placatiore animo decet vos facere in h
victoria quæ vos dominos orbis terrarum fecit? I
ſitis jam adverſus omnes mortales certaminibu
haud ſecus quam Deos conſulere & parcere vos g
neri humano oportet. Iam antequam legati ver
rent, decretum erat, quid reſponderetur. reſpo
dere Africanum placuit. Is in hunc modum loc
tus fertur: *Romani ex iis quæ in Deûm immort*
lium poteſtate erant, ea habemus, quæ Dii dea
runt. Animos qui noſtræ mentis ſunt, eoſdem in o
ni fortuna geſſimus, gerimuſque: neque eos ſecu
dæ res extulerunt, nec adverſæ minuerunt. ejus r
ut alios omittam, Annibalem veſtrum vobis dare
teſtem, niſi vos ipſos dare poſſem. Poſteaquam He
leſpontum trajecimus; priuſquam caſtra regi
priuſquam aciem videremus, quum commu
Mars & incertus belli eventus eſſet, de pace vo
agentibus, quas pares paribus ferebamus conditi
nes, eoſdem nunc victores victis ferimus. Euro
abstinete, Aſiaque omni, quæ cis Taurum monte
eſt, decedite. Pro impenſis deinde in bellum fac
quindecim millia talentûm Euboicorum dabiti
quingenta præſentia, duo millia & quingenta
quum Senatus populuſque Romanus, pacem con
probaverint. millia deinde talentum per duodeci
annos. Eumeni quoque reddi quadringenta talen
ta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod pat
debitum eſt, placet. Hæc quum pepigerimus, f
cturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem al
quod pignus, ſi obſides viginti noſtro arbitratu da
bitis: ſed nuſquam ſatis liquebit nobis, ibi pace
eſſe populo Romano, ubi Annibal erit. eum an
omnia depoſcimus. Thoantem quoque Ætolum
concitorem Ætolici belli, qui & illorum fiduci
vos, & veſtra illos in nos armavit, dedetis, & cu
eo Mnaſimachum Acarnana, & Chalcidenſes, Phi
lonem

onem & Eubulidam. In deteriore ſua fortuna pa-
em faciet rex, quia ſerius facit, quam facere potuit.
i nunc moratus fuerit, ſciat, regum majeſtatem
ifficilius ab ſummo faſtigio ad medium detrahi,
uam à mediis ad ima præcipitari. Cum his man-
atis ab rege miſſi erant legati, ut omnem pacis
onditionem acciperent. itaque Romam mitti le-
atos placuit. Conſul in hiberna exercitum Ma-
neſiam ad Mæandrum & Tralleis Epheſumque
iviſit. Epheſum ad conſulem paucos poſt dies
bſides ab rege adducti ſunt: & legati, qui Ro-
nam irent, venerunt. Eumenes quoque eodem
mpore profectus eſt Romam quo legati regis:
cutæ eos ſunt legationes omnium Aſiæ populo-
um. Dum hæc in Aſia geruntur, duo ferè ſub 46
dem tempus cum triumphi ſpe proconſules de
rovinciis Romam redierunt; Q. Minucius ex
iguribus, Manius Acilius ex Ætolia. Auditis u-
iuſque rebus geſtis, Minucio negatus triumphus,
cilio magno conſenſu decretus: iſque trium-
ans de rege Antiocho & Ætolis urbem eſt in-
ectus. Prælati ſunt in triumpho ſigna militaria
ucenta triginta. & argenti infecti tria millia pon-
o; ſignati tetradrachmûm Atticûm centum tre-
cim millia: ciſtophorum ducenta quadraginta
to: vaſa argentea cælata multa, magnique pon-
ris. Tulit & ſupellectilem regiam argenteam, ac
ſtem magnificam: coronas aureas, dona ſocia-
m civitatum quadraginta quinque: ſpolia om-
s generis: captivos nobiles, Ætolos, & regios
uces ſex & triginta duxit. Damocritus Ætolo-
m dux paucos ante dies quum è carcere nocte
fugiſſet, in ripa Tiberis conſecutis cuſtodibus,
iuſquam comprehenderetur, gladio ſe trans-
xit. Milites tantum, qui ſequerentur currum,
fuerunt: alioqui magnificus & ſpectaculo, &

fama rerum triumphus fuit. Hujus triumphi mi
nuit lætitiam nuncius ex Hiſpania triſtis, adverſ
pugna in Vaſtetanis, ductu L. Æmilii proconſu
lis apud oppidum Lyconem cum Luſitanis, ſe
millia de exercitu Romano cecidiſſe. Ceteros pa
ventes intra vallum compulſos, ægrè caſtra defen
diſſe, & ad modum fugientium magnis itineribu
in agrum pacatum reductos. hæc ex Hiſpania nun
ciata. Ex Gallia legatos Placentinorum, & Cre
monienſium L. Aurunculeius prætor in ſenatum
introduxit. iis querentibus inopiam colonorum
aliis belli caſibus, aliis morbo abſumptis, quo
dam tædio accolarum Gallorum reliquiſſe colo
nias; decrevit ſenatus, *Vti C. Lælius conſul, ſi*
videretur, ſex millia familiarum conſcriberet, qu
in eas colonias dividerentur. & ut L. Aurunculei
prætor triumviros crearet ad eos colonos deducendo
47 Creati M. Attilius Serranus, L. Valerius P. F. Fla
cus, L. Valerius C. F. Tappus. Haud ita mul
poſt quum jam conſularium comitiorum app
teret tempus, C. Lælius conſul ex Gallia Roma
rediit. is non ſolum ex facto abſente ſe Senatu
conſulto in ſupplementum Cremonæ & Place
tiæ colonos ſcripſit, ſed, ut novæ coloniæ duæ i
agrum, qui Bojorum fuiſſet, deducerentur,
retulit, & auctore eo Patres cenſuerunt. Eode
tempore L. Æmilii prætoris literæ allatæ de nav
li pugna ad Myonneſum facta, & L. Scipione
conſulem exercitum in Aſiam trajeciſſe. Victori
navalis ergo in unum diem ſupplicatio decre
eſt: in alterum diem, quod exercitus Roman
tum primum in Aſia poſuiſſet caſtra, ut ea res pr
ſpera & læta eveniret. vicenis majoribus hoſti
in ſingulas ſupplicationes ſacrificare conſul
juſſus. Inde conſularia comitia magna contenti
ne habita. M. Æmilius Lepidus petebat, adver

fan

fama hominum, quod provinciam Siciliam pe-
tendi cauſſa, non conſulto ſenatu ut ſibi id facere
liceret, reliquiſſet. petebant cum eo M. Fulvius
Nobilior, Cn. Manlius Vulſo, M. Valerius Meſ-
ſala. Fulvius conſul unus creatur, quum ceteri
centurias non expleſſent: is quoque poſtero die
Cn. Manlium, Lepido dejecto (nam Meſſala ta-
cuit) collegam dixit. Prætores exinde facti, duo
Q. Fabii, Labeo & Pictor, (Flamen Quirinalis eo
anno inauguratus fuerat) M. Sempronius Tudi-
tanus, Sp. Poſtumius Albinus, L. Plautius Hy-
pſeus, L. Bæbius Dives. M. Fulvio Nobiliore, & 48
Cn. Manlio Vulſone conſulibus, Valerius Antias
auctor eſt, rumorem celebrem Romæ fuiſſe, &
pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis ado-
leſcentis cauſſa, Conſulem L. Scipionem, & cum
eo P. Africanum in colloquium evocatos regis,
& ipſos comprehenſos eſſe, & ducibus captis con-
feſtim ad caſtra Romana exercitum ductum, ea-
que expugnata, & deletas omnes copias Roma-
norum eſſe. Ob hæc Ætolos ſuſtuliſſe animos, &
abnuiſſe imperata facere, principeſque eorum, in
Macedoniam, & in Dardanos, & in Thraciam,
ad conducenda mercede auxilia, profectos. *Hæc
qui nunciarent Romam, A. Terentium Varronem,
& M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio propræ-
tore ex Ætolia miſſos eſſe.* Subtexit deinde fabu-
læ huic, legatos Ætolos in Senatu inter cetera hoc
quoque interrogatos eſſe: unde audiſſent impera-
tores Romanos in Aſia captos ab Antiocho rege,
& exercitum deletum eſſe? Ætolos reſpondiſſe, ab
ſuis legatis ſe, qui cum conſule fuerint, certiores
factos. Rumoris hujus quia neminem alium au-
ctorem habeo; neque affirmata res mea opinione
ſit, nec pro vana prætermiſſa. Ætoli legati in ſena- 49
tum introducti, quum & cauſſa eos ſua & fortuna

 hortare-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

hortaretur, ut confitendo ſeu ſuæ culpæ, ſeu errori veniam peterent ſupplices; orſi à beneficiis in populum Romanum, & propè exprobrantes virtutem ſuam in Philippi bello, & offenderunt aures inſolentia ſermonis: & eo, vetera & oblitterata repetendo, rem adduxerunt, ut haud paulo plurium maleficiorum gentis, quam beneficiorum memoria ſubiret animos Patrum; & quibus miſericordia opus erat, iram & odium irritarent. Interrogati ab uno ſenatore, permitterentne arbitrium de ſe populo Romano; deinde ab altero; haberentne eoſdem, quos populus Romanus, ſocios & hoſtes eſſent; nihil ad ea reſpondentes, egredi templo juſſi ſunt, Conclamatum deinde prope ab univerſo ſenatu eſt. *Totos adhuc Antiochi Ætolos eſſe, & ex unica ea ſpe pendere animos eorum. Itaque bellum cum haud dubiis hoſtibus gerendum, perdomandosq́ue feroces animos eſſe* Etiam illa res accendit, quod eo ipſo tempore, quo pacem ab Romanis petebant, Dolopiæ atq; Athamaniæ bellum inferebant. Senatusconſultum in Manii Acilii ſententiam, qui Antiochum Ætoloſque devicerat, factum eſt, *Ut Ætoli eo die juberentur proficiſci ab urbe, & intra quintum decimum diem Italia excedere.* A. Terentius Varro ad cuſtodiendum iter eorum miſſus: denuntiatumque, *Si qua deinde legatio ex Ætolis, niſi permiſſu imperatoris, qui eam provinciam obtineret, & cum legato Romano veniſſet Romam, pro hoſtibus omnes futuros.* Ita dimiſſi Æ-
50 toli. De provinciis deinde conſules retulerunt: ſortiri eos Ætoliam & Aſiam placuit. qui Aſiam ſortitus eſſet, exercitus ei quem L. Scipio haberet, eſt decretus, & in ejus ſupplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, & ſociorum ac Latini nominis octo millia peditum & quadringenti equites: his copiis ut bellum cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Antiocho gereret. Alteri conſuli exercitus, qui erat in Ætolia, eſt decretus; & ut in ſupplementum ſcriberet permiſſum, civium ſociorumque eundem numerum quem collega. naves quoque idem conſul quæ priore anno paratæ erant, ornare juſſus, ac ducere ſecum: nec cum Ætolis ſolum bellum gerere, ſed etiam in Cephaleniam inſulam trajicere. Mandatum eidem, ſi per commodum Reipublicæ facere poſſet, ut ad comitia Romam rediret. nam præterquam quod magiſtratus annui ſubrogandi eſſent, cenſores quoque placere creari. ſi qua res eum teneret, ſenatum certiorem faceret, ſe ad comitiorum tempus occurrere non poſſe. Ætolia M. Fulvio, Aſia Cn. Manlio ſorte evenit. Prætores deinde ſortiti ſunt, Sp. Poſtumius Albinus urbanam, & inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q. Fabius Pictor Flamen Quirinalis Sardiniam, Q. Fabius Labeo claſſem, L. Plautius Hypſeus Hiſpaniam citeriorem, L. Bæbius Dives Hiſpaniam ulteriorem. Siciliæ legio una, & claſſis, quæ in ea provincia erat, decreta. & ut duas decumas frumenti novus Prætor imperaret Siculis, earum alteram in Aſiam, alteram in Ætoliam mitteret. Idem ab Sardis exigi, atque ad eoſdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum, deportari juſſum. L. Bæbio ſupplementum in Hiſpaniam datum, mille Romani pedites, equites quinquaginta, & ſex millia, peditum Latini nominis, & ducenti equites. Plautio Hypſeo in Hiſpaniam citeriorem mille Romani dati ſunt pedites, duo millia ſociûm Latini nominis, & ducenti equites. cum his ſupplementis, ut ſingulas legiones duæ Hiſpaniæ haberent. Prioris anni magiſtratibus, C. Lælio cum ſuo exercitu prorogatum in annum imperium eſt. prorogatum & P. Iunio proprætori in Etruria, cum eo exercitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

qui in provincia eſſet; & M. Tuccio prætori in
51 Bruttiis & Appulia. Priuſquam in provincias prætores irent, certamen inter P. Licinium pontificem maximum fuit, & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter L. Metellum & Poſtumium Albinum fuerat. Conſulem illum cum C. Lutatio collega in Siciliam ad claſſem proficiſcentem, ad ſacra retinuerat Metellus pontifex maximus; prætorem hunc, ne in Sardiniam proficiſceretur, P. Licinius tenuit, & in ſenatu & ad populum magnis contentionibus certatum eſt: & imperia inhibita ultro citroque, & pignora capta. & mulctæ dictæ, & tribuni appellati, & provocatum ad populum eſt. Religio ad poſtremum vicit, ut dicto audiens eſſet flamen pontifici; & mulctæ ex juſſu populi remiſſæ. Ita provinciæ ereptæ, prætorem magiſtratu abdicare ſe conantem, Patres auctoritate ſua deterruerunt: & ut jus inter peregrinos diceret, decreverunt. Delectibus deinde intra paucos dies (neque enim multi milites legendi erant) perfectis, conſules prætoreſque in provincias proficiſcuntur. Fama deinde de rebus in Aſia geſtis temere vulgata ſine auctore: & poſt dies paucos nuncii certi, literæque imperatoris Romam allatæ; quæ non tantum gaudium ab recenti metu attulerunt (deſierant enim victum in Ætolia metuere) quam averterunt famam: quod ineuntibus id bellum gravis hoſtis & ſuis viribus, & quod Annibalem rectorem militiæ haberet, viſus fuerat. nihil tamen aut de Conſule mittendo in Aſiam mutandum, aut minuendas eas copias cenſuerunt; metu, ne cum Gallis foret bellandum.
52 Haud multo poſt M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, & Eumenes rex Rhodiique Romam venerunt. Cotta

in

in ſenatum primum, deinde in concione juſſu Patrum, quæ acta in Aſia eſſent, expoſuit. ſupplicatio inde in triduum decreta eſt, & quadraginta majores hoſtiæ immolari juſſæ. Tum omnium primum Eumeni ſenatus datus eſt. Is quum breviter & egiſſet gratias Patribus, quod obſidione ſe ac fratrem exemiſſent, regnumque ab injuriis Antiochi vindicaſſent, & gratulatus eſſet, quod mari terraque proſperè res geſſiſſent: quodque regem Antiochum fuſum fugatumque & exutum caſtris, prius Europa, poſt & Aſia, quæ cis Taurum montem eſt, expuliſſent; ſua deinde merita malle eos ex imperatoribus ſuis legatiſque quam ſe commemorante, cognoſcere, dixit. Hæc approbantibus cunctis, jubentibuſque dicere ipſum omiſſa in id verecundia, quid ſibi à Senatu populoque Romano tribui æquum cenſeret: propenſius cumulatiuſque, ſi quo poſſit, prout ejus merita ſint, ſenatum facturum; Ad ea rex: *Si ab aliis ſibi præmiorum optio deferretur, libenter data modo facultate conſulendi ſenatum Romanum, conſilio ampliſſimi ordinis uſurum fuiſſe, ne quid aut immoderatè cupiſſe, aut petiſſe parum modeſtè videri poſſet: verum enimvero, quum ipſi daturi ſint, multo magis munificentiam eorum in ſe fratreſque ſuos, ipſorum arbitrii debere eſſe.* Nihil hac oratione ejus Patres conſcripti deterriti ſunt, quo minus dicere ipſum juberent. & quum aliquamdiu, hinc indulgentia, hinc modeſtia, inter permittentes invicem non magis mutua, quam inexplicabili facilitate certatum eſſet, Eumenes templo exceſſit. Senatus in eadem perſtare ſententia, *ut abſurdum eſſe diceret, ignorare regem quid ſperans aut petens venerit. quæ commoda regno ſuo ſint, ipſum optime ſcire: Aſiam longe melius, quam ſenatum noſſe. revocandum igitur & cogendum quæ*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

53 vellet, quæque ſentiret, expromere. Reductus a
prætore in templum rex, & dicere juſſus: Perſe
veraſſem, inquit, tacere, P. C. niſi Rhodiorum le
gationem mox vocaturos vos ſcirem: & illis audi
tis, mihi neceſſitatem fore dicendi. Quæ quidem e
difficilior oratio erit, quod ea poſtulata eorum fu
tura ſunt, ut non ſolum nihil quod contra me ſit
ſed ne quod ad ipſos quidem proprie pertineat, peter
videantur. Agent enim cauſſam civitatum Græca
rum, & liberari eas dicent debere. quo imperato, cu
dubium eſt, quin & à nobis averſuri ſint, non eas mo
do civitates, quæ liberabuntur, ſed etiam vetere
ſtipendiarias noſtras; ipſi autem tanto obligatos be
neficio, verbo ſocios, re vera ſubjectos imperio &
obnoxios habituri ſint? Et (ſi Diis placet) quum
has tantas opes affectabunt, diſsimulabunt ulla par-
te id ad ſe pertinere: vos modo id decere, & con-
veniens eſſe antefactis, dicent. Hæc vos ne deci-
piat oratio, providendum vobis erit: neve non ſolum
inæqualiter alios nimium deprimatis ex ſociis ve-
ſtris, alios præter modum extollatis; ſed etiam, ne
qui adverſus vos arma tulerint, in meliore ſtatu
ſint, quam ſocii & amici veſtri. Quod ad me atti-
net, in alius rebus ceſsiſſe intra finem juris mei cui-
libet videri malim, quam nimis pertinaciter in ob-
tinendo eo tetendiſſe: in certamine autem amicitiæ
veſtræ, benevolentiæ, erga vos honoris qui à vobis
habebitur, minime æquo animo vinci poſſum. Hanc
ego maximam hæreditatem à patre accepi, qui pri-
mus omnium Aſiam Græciamque incolentium in
amicitiam veſtram venit, eamque perpetua &
conſtanti fide ad extremum finem vitæ perduxit:
nec animum duntaxat vobis bonum ac fidelem præ-
ſtitit, ſed omnibus interfuit bellis, quæ in Græcia
geſsiſtis; terreſtribus navalibuſque: omni genere
commeatuum ita, ut nemo ſociorum veſtrorum
æquari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

æquari ulla parte poſſet, vos adjuvit. Poſtremo quum Bœotos ad ſocietatem veſtram hortaretur, in ipſa concione intermortuus, haud multo poſt exſpiravit. Hujus ego veſtigia ingreſſus, voluntati quidem & ſtudio in colendis vobis adjicere (etenim inexſuperabilia hæc erant) nihil potui: rebus ipſis meritiſque & impenſis officiorum ut ſuperare poſſem, fortuna, tempora, Antiochus, & bellum in Aſia geſtum præbuerunt materiam. Rex Aſiæ & partis Europæ Antiochus, filiam ſuam in matrimonium mihi dabat: reſtituebat extemplo civitates quæ defecerant à nobis: ſpem magnam in poſterum amplificandi regni faciebat; ſi ſecum adverſus vos bellum geſsiſſem. Non gloriabor eo, quod nihil in vos deliquerim. illa potius, quæ vetuſtiſſima domus noſtræ vobiſcum amicitia digna ſunt, referam. Pedeſtribus navalibuſque copiis, ut nemo veſtrorum ſociorum me æquiparare poſſet, imperatores veſtros adjuvi, commeatus terra marique ſuppeditavi: navalibus prœliis, quæ multis locis facta ſunt, omnibus affui: nec labori meo, nec periculo uſquam pepercì. Quod miſerrimum eſt in bello, obſidionem paſſus ſum; Pergami incluſus cum diſcrimine ultimo ſimul vitæ regniq́ue. Liberatus deinde obſidione; cum alia parte Antiochus, alia Seleucus circa arcem regni mei caſtra haberent, relictis rebus meis tota claſſe ad Helleſpontum L. Scipioni conſuli veſtro occurri, ut eum in trajiciendo exercitu adjuvarem. Poſtquam in Aſiam exercitus veſter eſt tranſgreſſus, nunquam à conſule abſceſsi: nemo miles Romanus magis aſsiduus in caſtris veſtris fuit, quam ego fratreſque mei. nulla expeditio, nullum equeſtre prœlium ſine me factum eſt. In acie ibi ſteti: eam partem ſum tutatus, in qua me conſul eſſe voluit. Non ſum hoc dicturus, Patres Conſcripti, Quis hoc bello meritis erga vos mecum comparari poteſt? Ego nulli

omnium neque populorum, neque regum, quos i magno honore habetis, non auſim me comparar Maſaniſſa hoſtis vobis ante quam ſocius fuit: ne incolumi regno cum auxiliis ſuis, ſed extorris, ex pulſus, amiſsis omnibus copiis, cum turma equitun in caſtra confugit veſtra. tamen eum, quia in Afric adverſus Syphacem & Carthaginienſes fideliter at que impigre vobiſcum ſtetit, non in Patrium ſolun regnum reſtituiſtis, ſed adjecta opulentiſsima part Syphacis regni, præpotentem inter Africæ reges fe ciſtis. Quo tandem igitur nos præmio atque honor digni apud vos ſumus, qui numquam hoſtes, ſempe ſocii fuimus? Pater, ego, fratreſque mei non i Aſia tantum, ſed etiam procul ab domo in Pelopon neſo, in Bœotia, in Ætolia, Philippi, Antiochi Ætolico bello, terra marique pro vobis arma tuli mus. Quid ergo poſtulas? dicat aliquis. Ego, Patre Conſcripti, quoniam dicere utique volentibus vobi parendum eſt; ſi vos ea mente ultra Tauri jug Antiochum emoviſtis, ut ipſi teneretis eas terras; nul los accolas, nec finitimos habere, quam vos malo; nec ulla alia re tutius ſtabiliuſque regnum meum futurum ſpero. Sed ſi vobis decedere inde atque ex ercitus deducere in animo eſt; neminem digniorem eſſe ex ſociis veſtris, qui bello à vobis parta poſsideat, quam me, dicere auſim. At enim magnificum eſt liberare civitates ſervas! Ita opinor, ſi nihil ho ſtile adverſus vos fecerunt: ſin autem Antiochi partis fuerint; quanto eſt veſtra prudentia & æqui tate dignius, ſociis benemeritis, quam hoſtibus vo conſulere?

14 Grata oratio Regis Patribus fuit. & facile apparebat munificè omnia & propenſo animo facturos. Interpoſita Smyrnæorum brevis legatio eſt, quia non aderant quidam Rhodiorum. Collaudatis egregiè Smyrnæis, quod omnia ultima pati, quam ſe regi tradere maluiſſent; intro-

ducti

ducti Rhodii ſunt. quorum princeps legationis expoſitis initiis amicitiæ cum populo Romano meritiſque Rhodiorum Philippi prius, deinde Antiochi bello: *Nihil*, inquit, *nobis tota noſtra actione, Patres Conſcripti, neque difficilius, neque moleſtius eſt, quam quod cum Eumene nobis diſceptatio eſt; cum quo uno maxime regum, & privatum ſingulis, & quod magis nos movet, publicum civitati noſtræ hoſpitium eſt. Ceterum non animi noſtri, Patres Conſcripti nos, ſed rerum natura, quæ potentiſſima eſt, disjungit; ut nos liberi etiam aliorum libertatis cauſſam agamus; Reges ſerva omnia, & ſubjecta imperio ſuo eſſe velint. Vtcumque tamen res ſe habet, magis verecundia noſtra adverſus Regem nobis obſtat, quam ipſa diſceptatio aut nobis impedita eſt, aut vobis perplexam deliberationem præbitura videtur. Nam ſi alter ſocio atque amico regi, & benemerito, hoc ipſo in bello, de cujus præmiis agitur, honos haberi nullus poſſet, niſi liberas civitates ei in ſervitutem traderetis; eſſet deliberatio anceps: ne aut regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis inſtituto veſtro, & gloriam Philippi bello partam nunc ſervitute tot civitatum deformaretis: ſed ab hac neceſſitate aut gratiæ in amicum minuendæ, aut gloriæ veſtræ, egregiè vos fortuna vindicat. Eſt enim Deûm benignitate non glorioſa magis quam dives victoria veſtra: quæ vos facile iſto velut ære alieno exſolvat. nam & Lycaonia & Phrygia utraque, & Piſidia omnis, & Cherſonneſus, quæque circumjacent Europæ, in veſtra ſunt poteſtate. quarum una quælibet regi adjecta, multiplicare regnum Eumenis poteſt: omnes vero datæ, maximis eum regibus æquare. Licet ergo vobis & præmiis belli ditare ſocios, & non decedere inſtituto veſtro: & meminiſſe, quem titulum prætenderitis prius adverſus Philippum, nunc adverſus*

Antio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Antiochum belli: quid feceritis Philippo victo, qui nunc à vobis, non magis quia feciſtis, quam qui id vos facere decet, deſideretur atque exſpectetur alia enim aliis & honeſta & probabilis eſt cauſſa armorum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, h portus oramque aliquam maris ut poſſideant. Vo nec cupiſtis hæc, antequam haberetis: nec nunc quum orbis terrarum in ditione veſtra ſit, cupere poteſtis. Pro dignitate & gloria apud omne genus humanum, quod veſtrum nomen imperiumque juxt ac Deos immortales jampridem intuetur, pugnaſtis. quæ parare & quærere arduum fuit, neſci an tueri difficilius ſit. Gentis vetuſtiſſimæ nobiliſſimæque, vel fama rerum geſtarum, vel omn commendatione humanitatis doctrinarumque tuendam ab ſervitio regio libertatem ſuſcepiſtis. hoc patrocinium receptæ in fidem & clientelam veſtram univerſæ perpetuum vos præſtare decet. Non qu in ſolo modo antiquo ſunt, Græcæ magis urbes ſunt, quam coloniæ earum, illinc quondam profectæ i Aſiam. Nec terra mutata mutavit genus aut mores. certare pio certamine cujuslibet bonæ artis a virtutis auſi ſumus cum parentibus quæque civitas, & conditoribus ſuis. Adiſtis Græciæ, adiſtis Aſiæ urbes pleriq;. niſi quod longius à vobis abſumus, nulla vincimur alia re. Maſſilienſes, quos, ſi natura inſita velut ingenio terræ vinci poſſet, jampridem efferaſſent tot indomitæ circumfuſæ gentes, in eo honore, in ea merito dignitate audimus apud vos eſſe, ac ſi medium umbilicum Græciæ incolerent. non enim ſonum modo linguæ, veſtitumque & habitum, ſed ante omnia mores, & leges, & ingenium, ſincerum integrumque à contagione accolarum, ſervarunt. Terminus eſt nunc imperii veſtri mons Taurus. quicquid intra eum cardinem eſt; nihil longinquum vobis videri debet. quo arma veſtra

per-

pervenerunt, eodem jus hinc profectum perveniat. Barbari, quibus pro legibus ſemper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent, reges habeant: Græci ſuam fortunam, veſtros animos gerunt. Domeſticis quondam viribus etiam imperium amplectebantur; nunc imperium ubi eſt, ibi ut ſit perpetuum, optant. libertatem veſtris tueri armis ſatis habent, quoniam ſuis non poſſunt. At enim quædam civitates cum Antiocho ſenſerunt. & aliæ prius cum Philippo & cum Pyrrho Tarentini. Ne alios populos enumerem, Carthago libera cum ſuis legibus eſt. Huic veſtro exemplo quantum debeatis, videte, Patres Conſcripti. inducetis in animum negare Eumenis cupiditati, quod juſtiſsimæ iræ veſtræ negaſtis. Rhodii & in hoc & in omnibus bellis, quæ in illa ora geſsiſtis, quam forti fidelique opera vos adjuverimus, veſtro judicio relinquimus. nunc in pace id conſilium afferimus, quod ſi comprobaritis, magnificentius vos victoria uſos eſſe, quam viciſſe, omnes exiſtimaturi ſint. Apta magni- 55
tudini Romanæ oratio viſa eſt. Poſt Rhodios Antiochi legati vocati ſunt. ii vulgato petentium veniam more, errorem faſſi regis, obteſtati ſunt Patres Conſcriptos, *Vt ſuæ potius clementiæ, quam regis culpæ, qui ſatis ſuperque pœnarum dediſſet, memores conſulerent. poſtremo pacem datam à L. Scipione imperatore, quibus legibus dediſſet, confirmarent auctoritate ſua.* Et ſenatus eam pacem ſervandam cenſuit, & paucos poſt dies populus juſſit. fœdus in Capitolio cum Antipatro principe legationis, & eodem fratris filio regis Antiochi, eſt ictum. Auditæ deinde & aliæ legationes ex Aſia ſunt. quibus omnibus datum eſt reſponſum, *Decem legatos more majorum ſenatum miſſurum ad res Aſiæ diſceptandas, componendaſque. Summam tamen hanc fore, ut cis Taurum montem*

quæ

quæ intra regni Antiochi fines fuiſſent, Eume
attribuerentur; præter Lyciam Cariamque uſq
ad Mæandrum amnem. ea civitatis Rhodiorum e
ſent. Ceteræ civitates Aſiæ, quæ Attali ſtipen
diariæ fuiſſent, eædem Eumeni vectigal penderent
quæ vectigales Antiochi fuiſſent, eæ liberæ atqu
immunes eſſent. Decem legatos hos decreverun
Q. Minucium Rufum, L. Furium Purpurionem
Q. Minucium Thermum, Ap. Claudium Nero
nem, Cn. Cornelium Merulam, M. Iunium Bru
tum, L. Aurunculeium, L. Aemilium Paullum
P. Cornelium Lentulum, P. Ælium Tuberonem

56 His, quæ præſentis diſceptationis eſſent, liber
mandata. de ſumma rerum ſenatus conſtituit: *Ly*
caoniam omnem & Phrygiam utramque & My
ſiam, regias ſylvas, & Lydiæ Ioniæque, extra e
oppida quæ libera fuiſſent, quo die cum rege Antio
cho pugnatum eſt, & nominatim Magneſiam a
Sypilum, & Cariam, quæ Hydrela appellatur
agrumque Hydrelatanum ad Phrygiam vergen
tem, & caſtella vicoſque ad Mæandrum amnem
& oppida; niſi quæ libera ante bellum fuiſſent,
Telmiſſum item nominatim, & caſtra Telmiſsium
præter agrum qui Ptolomæi Telmiſsii fuiſſet: hæ
omnia, quæ ſupra ſcripta ſunt, regi Eumeni juſſ
dari. Rhodiis Lycia data, extra eundem Telmiſſum,
& caſtra Telmiſsium, & agrum qui Ptolomæ
Telmiſsii fuiſſet: hæc & ab Eumene & ab Rhodii
excepta. Ea quoque his pars data Cariæ, quæ pro-
pior Rhodum inſulam trans Mæandrum amnem
eſt, oppida, vici, caſtella, agri, qui ad Piſidiam
vergunt: niſi quæ eorum oppida in libertate fuiſ-
ſent, pridie quam cum Antiocho rege in Aſia pu-
gnatum eſt. Pro his quum gratias egiſſent Rho-
dii, de Solis urbe, quæ in Cilicia eſt, egerunt. *Ar-*
gis & illos, ſicut ſeſe, oriundos eſſe. ab ea germani-

tate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ate fraternam ſibi cum iis caritatem eſſe. Petere
hoc extraordinarium munus, ut eam civitatem ex
ſervitute regia eximerent. Vocati ſunt regis Antio-
chi legati, actumque cum iis eſt: nec quicquam
impetratum, teſtante fœdera Antipatro: adverſus
quæ ab Rhodiis non Solos, ſed Ciliciam peti, &
iuga Tauri tranſcendi. Revocatis in ſenatum Rho-
diis, quum quantopere tenderet legatus regius, ex-
poſuiſſent Patres; adjecerunt; *Si utique eam rem*
ad civitatis ſuæ dignitatem pertinere cenſerent Rho-
dii, ſenatum omni modo expugnaturum pertina-
ciam legatorum. Tum vero impenſius, quam ante,
Rhodii gratias egerunt, ceſſuroſque ſe potius arro-
gantiæ Antipatri, quam cauſſam turbandæ pacis
præbituros, dixerunt. ita nihil de Solis mutatum
eſt. Per eos dies, quibus hæc geſta ſunt, legati Maſ- 57
ſilienſium nunciaverunt, L. Bæbium prætorem,
in provinciam Hiſpaniam proficiſcentem, ab Li-
guribus circumventum, magna parte comitum
cæſa, vulneratum ipſum cum paucis, ſine lictori-
bus Maſſiliam perfugiſſe, & intra triduum exſpi-
raſſe. Senatus, ea re audita, decrevit, uti P. Iu-
nius Brutus, qui proprætor in Etruria eſſet, pro-
vincia exercituque traditis uni cui videretur ex
legatis, ipſe in ulteriorem Hiſpaniam proficiſce-
retur, eaque ei provincia eſſet. Hoc Senatuscon-
ſultum, literæque à Sp. Poſtumio prætore in Etru-
riam miſſæ ſunt. profectuſque in Hiſpaniam eſt
P. Iunius proprætor. In qua provincia prius ali-
quanto, quam ſucceſſor veniſſet L. Æmilius Paul-
lus, qui poſtea regem Perſea magna gloria vicit,
quum priore anno haud proſpere rem geſſiſſet; tu-
multuario exercitu collecto, ſignis collatis cum
Luſitanis pugnavit. Fuſi fugatique ſunt hoſtes. cæ-
ſa decem & octo millia armatorum, tria millia
trecenti capti, & caſtra expugnata. Hujus victo-
riæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

riæ fama tranquilliores in Hiſpania res fecit. E
dem anno ante diem tertium Calendas Ianu
rias, Bononiam Latinam coloniam, ex Sen
tusconſulto L. Valerius Flaccus, M. Atili
Serranus, L. Valerius Tappus triumviri dedux
runt. tria millia hominum ſunt deducta, equi
bus ſeptuagena jugera, ceteris colonis quinqu
gena ſunt data. Ager captus de Gallis Boiis fu
rat: Galli Tuſcos expulerant. Eodem anno ce
ſuram multi & clari viri petierunt. quæ res ta
quam in ſe parum magni certaminis cauſſa
haberet, aliam contentionem multo majore
excitavit. Petebant T. Quintius Flamininu
P. Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius, Flaccu
M. Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, M
nius Acilius Glabrio, qui Antiochum ad The
mopylas Ætoloſque devicerat. in hunc maxim
quod multa congiaria habuerat, quibus magna
partem hominum obligarat, favor populi ſe i
clinabat. Id quum ægre paterentur tot nobile
novum ſibi hominem tantum præferri; P. Sem
pronius Gracchus, & C. Sempronius Rutilus, tr
buni plebis, ei diem dixerunt, quod pecuniæ r
giæ, prædæque aliquantum captæ in Antiochi c
ſtris, neque in triumpho tuliſſet, neque in ærariu
detuliſſet. Varia teſtimonia legatorum tribun
rumque militum erant. M. Cato ante alios teſt
conſpiciebatur: cujus auctoritatem perpetuo t
nore vitæ partum, toga candida elevabat. Is teſti
quæ vaſa aurea atque argentea captis caſtris int
aliam prædam regiam vidiſſet, ea ſe in triumph
negabat vidiſſe. Poſtremo in hujus maximè inv
diam deſiſtere ſe petitione Glabrio dixit; quand
quod taciti indignarentur nobiles homines, i
æque novus competitor inæſtimabili perjurio in
58 ceſſeret. Centum millium mulcta irrogata era

b

is de ea certatum eſt. tertiò, quum de petitione deſtitiſſet reus; nec populus de mulcta ſuffragium ferre voluit, & tribuni eo negotio deſtiterunt. Cenſores T. Quintius Flamininus, M. Claudius Marcellus creati. Per eoſdem dies L. Æmilio Regillo, qui claſſe præfectum Antiochi regis devicerat, extra urbem in æde Apollinis quum ſenatus datus eſſet, auditis rebus geſtis ejus, quantis cum claſſibus hoſtium dimicaſſet, quot inde naves demerſiſſet aut cepiſſet, magno conſenſu Patrum triumphus navalis eſt decretus. Triumphavit Calendis Februariis. in eo triumpho undequinquaginta coronæ aureæ tranſlatæ ſunt: pecunia nequaquaquam tanta pro ſpecie regii triumphi: tetradrachma Attica triginta quatuor millia ſeptingenta: ciſtophorum centum triginta unum millia trecenta. Supplicationes deinde fuerunt ex Senatusconſulto, quod L. Æmilius Paullus in Hiſpania proſpere rem geſſiſſet. Haud ita multo poſt L. Scipio ad urbem venit. qui ne cognomine fratri cederet, Aſiaticum ſe appellari voluit. & in ſenatu, & in concione de rebus ab ſe geſtis diſſeruit. Erant qui fama id majus bellum, quam difficultate rei fuiſſe interpretarentur; uno memorabili prœlio debellatum, gloriamque ejus victoriæ defloratam ad Thermopylas eſſe. Ceterum vere æſtimanti, Ætolicum magis ad Thermopylas bellum, quam regium fuit. *Quota enim parte virium ſuarum ibi dimicavit Antiochus? in Aſia totius Aſiæ ſteterunt vires; ab ultimis Orientis omnium gentium contractis auxiliis.* Merito ergo & 59
Diis immortalibus, quantus maximus poterat, habitus eſt honos, quod ingentem victoriam facilem etiam feciſſent, & imperatori triumphus eſt decretus. Triumphavit menſe intercalario pridie Calendas Martias. qui triumphus ſpectaculo oculo-

oculorum major, quam Africani fratris ejus fuit
recordatione rerum, & æſtimatione periculi cer-
taminiſque, non magis comparandus, quam ſi
imperatorem imperatori, aut Antiochum ducem
Annibali conferres. Tulit in triumpho ſigna mi-
litaria ducenta triginta quatuor: oppidorum ſimu-
lacra centum triginta quatuor: eburneos dentes
mille ducentos viginti: aureas coronas ducen-
tas viginti quatuor: argenti pondo centum tri-
ginta ſeptem millia & CCCCXX: tetradrach-
mum Atticorum ducenta viginti quatuor mil-
lia: ciſtophorum trecenta triginta unum millia
& LXX: nummos aureos Philippeos CXIX
millia: vaſorum argenteorum (omnia cælata e-
rant) mille pondo, & CCCCXXIV: aureorum
mille pondo XXIV. & duces regii præfecti, & pur-
purati duo & triginta ante currum ducti. Militi-
bus quiniviceni denarii dati; duplex centurioni,
triplex equiti. & ſtipendium militare, & frumen-
tum duplex poſt triumphum datum. prœlio in
Aſia facto duplex dederat. Triumphavit anno fe-
60 re, poſteaquam conſulatu abiit. Eodem fere tem-
pore, & Cn. Manlius conſul in Aſiam, & Q. Fa-
bius Labeo prætor ad claſſem venit. Ceterum
conſuli non deerat cum Gallis belli materia. mare
pacatum erat, devicto Antiocho. Cogitanti ita-
que Fabio, cui rei potiſſimum inſiſteret, ne otio-
ſam provinciam habuiſſe videri poſſet; optimum
viſum eſt, in Cretam inſulam trajicere. Cydonia-
tæ bellum adverſus Gortynios Gnoſioſque gere-
bant, & captivorum Romanorum atque Italici
generis magnus numerus in ſervitute eſſe per to-
tam inſulam dicebatur. Claſſe ab Epheſo profe-
ctus, quum primum Cretæ littus attigit, nuncios
circa civitates miſit, ut armis abſiſterent, captivoſ-
que in ſuis quæque urbibus agriſque conquiſitos
redu-

ducerent. & legatos mitterent ad ſe, cum quibus rebus ad Cretenſes pariter Romanoſque pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea Cretenſes moverunt. captivos, præter Gortynios, nulli reddiderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captivorum, quia belli minas timuerunt, ex tota inſula reddita ſcripſit: eamque cauſſam Fabio, quum rem nullam aliam geſſiſſet, navalis triumphi impetrandi ab ſenatu fuiſſe. A Creta Epheſum Fabius rediit: inde tribus navibus in Thraciæ oram miſſis, ab Æno & Maronia præſidia Antiochi deduci juſſit; ut in libertate eæ civitates eſſent.

EPITOME
LIBRI XXXVIII.

Marcus Fulvius conſul in Epiro Ambracienſes obſeſſos, per deditionem accepit: Cephaleniam ſubegit, Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius conſul collega ejus Gallogræcos, Tholiſtobogios, Tectoſagos, & Trocmos, qui Brenno duce in Aſiam tranſierant, quum ſoli citra Taurum montem non parerent, vicit. Eorum origo, & quemadmodum ea loca quæ tenent, occupaverint, refertur. Exemplum quoque virtutis & pudicitiæ in fœmina traditur. nam cum Orgiagontis regis Gallogræcorum uxor captiva eſſet, centurionem cuſtodem, qui ei vim intulerat, occidit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita CCLVIII. *millia, &* CCCXXVIII. *Cum Ariarathe rege Cappadociæ amicitia juncta eſt. Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, ex quorum conſilio fœdus cum Antiocho conſcripſerat, de Gallogræcis, acta pro ſe cauſſa in ſenatu, triumphavit. Scipio Africanus, die ei dicta, ut quidam ajunt, à Q. Petillio tribuno plebis, ut quidam à Nævio, quod præda ex*

Antio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Antiocho capta ærarium fraudaſſet; poſteaquam dies venit, evocatus in Roſtra: Hac die, *inquit* Quirites Carthaginem vici: *& proſequente popul Capitolium aſcendit. Inde, ne amplius tribunici injuriis vexaretur, in voluntarium exilium Lite num conceſsit; incertum ibi an Romæ defunctu nam ejus monumentum utrobique fuit. Scipio A ſiaticus frater Africani, eodem peculatus crimin accuſatus, damnatuſque, quum in vincula & car cerem duceretur; Tib. Sempronius Gracchus, tri bunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus erat interceſsit: & ob id beneficium Africani filiar duxit. Cum prætor quæſtores in bona ejus publi poſsidenda miſiſſet; non modo in iis ullum veſti gium pecuniæ regiæ apparuit, ſed nequaquam tan tum redactum, quantæ ſummæ erat damnatus. Col latam à cognatis & amicis innumerabilem pecu niam accipere noluit: quæ neceſſaria ei erant a cultum, redempta.*

DVM in Aſia bellum geritur, ne in Æ
1 tolis quidem quietæ res fuerant; prin cipio à gente Athamanum orto. A thamania ea tempeſtate, pulſo Amy nandro, ſub præfectis Philippi regi tenebatur præſidio: qui ſuperbo atque immodi co imperio deſiderium Amynandri fecerant. Exu lanti tum Amynandro in Ætolia literis ſuorum indicantium ſtatum Athamaniæ, ſpes recuperan di regni facta eſt. remiſſique ab eo nunciant prin cipibus Argitheam, (id enim caput Athamania erat) ſi popularium animos ſatis perſpectos habe rent, impetrato ab Ætolis auxilio in Athamanian ſe venturum cum delectis Ætolorum, quod con cilium eſſet gentis, & Nicandro prætore. quo ubi ad omnia paratos eſſe vidit, certiores ſubind

facit

cit, quo die cum exercitu Athamaniam ingreſ-
cus eſſet. Quatuor primo fuere conjurati adver-
s Macedonum præſidium. hi ſenos ſibi adju-
res ad rem gerendam aſſumſerunt: deinde pau-
tate parum freti, quæ celandæ rei quam agendæ
tior erat, parem priori numerum adjecerunt.
a duo & quinquaginta facti, quadrifariam ſe di-
ſerunt: pars una Heracleam, altera Tetraphy-
am petit, ubi cuſtodia regiæ pecuniæ eſſe ſolita
at, tertia Theudoriam, quarta Argitheam. Ita
ter omnes convenit, ut primo quieti, velut ad
ivatam rem agendam veniſſent, in foro obver-
rentur: die certa multitudinem omnem convo-
rent ad præſidia Macedonum arcibus expellen-
. Vbi ea dies advenit, & Amynander cum mil-
Ætolis in finibus erat: ex compoſito quatuor
mul locis præſidia Macedonum expulſa. literæ-
ue in alias urbes paſſim dimiſſæ, ut vindicarent
ſe ab impotenti dominatione Philippi, & reſti-
erent in patrium ac legitimum regnum. Vndi-
ue Macedones expelluntur. Theium oppidum,
eris à Zenone præfecto præſidii interceptis, &
ce ab regiis occupata, paucos dies obſidentibus
ſtitit: deinde id quoque traditum Amynandro
t, & omnis Athamania in poteſtate erat, præter
thenæum caſtellum, finibus Macedoniæ ſubje-
um. Philippus audita defectione Athamaniæ, 2
m ſex millibus armatorum profectus, ingenti
eleritate Gomphos pervenit. ibi relicta majore
arte exercitus (neque enim ad tanta itinera ſuf-
eciſſent) cum duobus millibus Athenæum, quod
num à præſidio ſuo retentum fuerat, pervenit.
nde proximis tentatis, quum facile animadver-
iſſet cetera hoſtilia eſſe, Gomphos regreſſus, om-
ibus copiis ſimul in Athamaniam rediit. Zeno-
em inde cum mille peditibus præmiſſum Etho-
piam

piam occupare jubet, opportune Argitheæ imm
nentem, quem ubi teneri à ſuis locum vidit, i
circa templum Iovis Arcæi poſuit caſtra. ibi un
diem fœda tempeſtate retentus, poſtero die duc
ad Argitheam intendit. Euntibus extemplo ap
ruere Athamanes, in tumulos imminentes
diſcurrentes. ad quorum conſpectum conſtit
prima ſigna, totoque agmine pavor & trepida
erat: & pro ſe quiſque, quidnam futurum eſſ
cogitare, ſi in valles ſubjectas rupibus agmen
ret demiſſum. Hæc tumultuatio regem cupi
tem, ſi ſe ſequerentur, raptim evadere anguſti
revocare primos, & eadem qua venerat via ref
re coegit ſigna. Athamanes primo ex interva
quiéti ſequebantur: poſteaquam Ætoli ſe conju
xerunt, hos, ut ab tergo agmini inſtarent, reliq
runt. ipſi à lateribus ſe circumfuderunt. quida
per notos calles breviore via prægreſſi, tranſit
inſedere: tantumque tumultus Macedonibus
injectum, ut fugæ magis effuſæ, quam itine
ordinati modo, multis armis viriſque relictis, fl
men trajecerint. hic finis ſequendi fuit. Inde tu
Macedones Gomphos, & à Gomphis in Mac
doniam redierunt. Athamanes Ætolique Eth
piam, ad Zenonem ac mille Macedonas opp
mendos, undique concurrerunt. Macedones p
rum loco freti, ab Ethopia in altiorem derupti
remque undique tumulum conceſſère. quo plu
bus locis aditu invento, expulere eos Athaman
diſperſoſque & per invias atque ignotas rupes i
fugæ non expedientes, partim ceperunt, partim i
terfecerunt: multi pavore in derupta præcipita
perpauci cum Zenone ad regem evaſerunt. poſte
die per inducias ſepeliendi cæſos poteſtas facta e
3 Amynander recuperato regno legatos Romam
ſenatum, & ad Scipiones in Aſiam, Epheſi po

magnu

gnum cum Antiocho prœlium morantes, mi- Pacem petebat, excuſabatque ſeſe, quod per Æ- os recuperaſſet paternum regnum. Philippum uſabat. Ætoli ex Athamania in Amphilochos fecti ſunt, & majoris partis voluntate in jus ionemque totam redegerunt gentem. Amphi- chia recepta (nam fuerat quondam Ætolorum) lem ſpe in Aperantiam tranſcenderunt. ea quo- e magna ex parte ſine certamine in deditionem nit. Dolopes nunquam Ætolorum fuerant: ilippi erant. hi primum ad arma concurrerunt: erum poſteaquam Amphilochos cum Ætolis e, fugamque ex Athamania Philippi, & cædem æſidii ejus accepere, & ipſi à Philippo ad Æto- s deficiunt. Quibus circumjectis gentibus, jam dique ſe à Macedonibus tutos credentibus eſſe tolis, fama affertur, Antiochum in Aſia vi- m ab Romanis. nec ita multo poſt legati ab oma rediere, ſine ſpe pacis: Fulviumque conſu- m nunciantes jam cum exercitu trajeciſſe. His rriti, prius ab Rhodo & Athenis legationibus citis, ut per auctoritatem civitatum earum ſuæ eces nuper repudiatæ faciliorem aditum ad ſe- tum haberent; principes gentis ad tentandum timam ſpem Romam miſerunt: nihil ne bellum berent, priuſquam pene in conſpectu hoſtis e- t, præmeditati. Iam M. Fulvius Apoloniam ex- citu trajecto, cum Epirotarum principibus con- ltabat, unde bellum inciperet. Epirotis Ambra- am placebat aggredi: quæ tum contribuerat ſe tolis. *ſive ad tuendam eam venirent Ætoli, a- rtos circa campos ad dimicandum eſſe: ſive detre- arent certamen, oppugnationem ſire haud diffici- m. nam & copiam in propinquo materiæ ad agge- s excitandos, & cetera opera eſſe: & Arethontem avigabilem amnem opportunum ad comportanda*

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quæ uſui ſint, præter ipſa mœnia fluere: & a
tem aptam rei gerendæ adeſſe. his perſuaſerunt, u
4 per Epirum duceret. Conſuli ad Ambraciam a
venienti, magni operis oppugnatio viſa eſt. A
bracia tumulo aſpero ſubjecta, Perranthem inc
læ vocant. urbs, qua murus vergit in campos
flumen, occidentem; arx, quæ poſita in tumu
eſt, orientem ſpectat. amnis Aretho ex Acarnan
fluens cadit in ſinum maris; ab nomine prop
quæ urbis Ambracium appellatum. præterqua
quod hinc amnis munit, hinc tumuli, muro qu
que firmo ſepta erat; patente in circuitu paulo a
plius tria millia paſſuum. Fulvius bina à cam
caſtra modico inter ſe diſtantia intervallo, unu
caſtellum loco edito contra arcem objecit.
omnia vallo ac foſſa ita jungere parat, ne exit
incluſis ab urbe, neve aditus foris ad auxilia i
tromittenda eſſet. Ad famam oppugnationis Am
braciæ Stratum jam edicto Nicandri præto
convenerant Ætoli. Inde primo copiis omnib
ad prohibendam obſidionem venire in anim
fuerat. deinde, poſteaquam urbem jam magna
parte operibus ſeptam viderunt, Epirotarum tra
flumen loco plano caſtra poſita eſſe; dividere co
pias placuit. cum mille expeditis Eupolemus Am
braciam profectus, per nondum commiſſa int
ſe munimenta urbem intravit. Nicandro cum c
tera manu primo Epirotarum caſtra nocte aggr
di conſilium fuerat; haud facili ab Romanis aux
lio, quia flumen intererat. deinde periculoſum in
cœptum ratus, ne qua ſentirent Romani, & r
greſſus inde in tutum non eſſet; deterritus ab ho
conſilio, ad depopulandam Acarnaniam iter con
5 vertit. Conſul jam munimentis, quibus ſepiend
urbs erat, jam operibus, quæ admovere muris pa
rabat, perfectis, quinque ſimul locis mœnia e

aggre

ggreſſus. tria paribus intervallis faciliore aditu à
mpo adverſus Pyrrheum, quod vocant, admo-
t: unum è regione Æſculapii, unum adverſus
cem. Arietibus muros quatiebat; aſſeribus fal-
atis detergebat pinnas. Oppidanos primo, & ad
eciem, & ad ictus mœnium cum terribili ſoni-
editos, pavor ac trepidatio cepit. deinde ut
æter ſpem ſtare muros viderunt; collectis rur-
ſ animis, in arietes tollenonibus libramenta
umbi aut ſaxorum, ſtipiteſve robuſtos incutie-
nt, falces anchoris ferreis injectis, in interiorem
artem muri trahentes aſſerem, perfringebant: ad
oc eruptionibus & nocturnis in cuſtodias ope-
um, & diurnis in ſtationes, ultro terrorem infe-
bant. In hoc ſtatu res ad Ambraciam quum eſ-
nt, jam Ætoli à populatione Acarnaniæ Stratum
dierant. inde Nicander Prætor ſpem nactus
lvendæ incepto forti obſidionis, Nicodamum
uendam cum Ætolis quingentis Ambraciam in-
omittit. noctem certam, tempuſque etiam no-
is conſtituit, quo & illi ab urbe opera hoſtium,
uæ adverſus Pyrrheum erant, aggrederentur, &
ſe ad caſtra Romana terrorem faceret; poſſe ra-
s ancipiti tumultu, nocte augente pavorem,
emorabilem rem geri: Et Nicodamus intempe-
a nocte, quum alias cuſtodias fefelliſſet, per a-
as impetu conſtanti erupiſſet, ſuperato brachio
n urbem penetrat: animique aliquantum ad
mnia audenda & ſpei obſeſſis adjecit. & ſimul
onſtituta nox venit, ex compoſito repente ope-
a eſt aggreſſus. Id incœptum conatu, quam ef-
ctu gravius fuit. quia nulla ab exteriore par-
vis admota eſt: ſeu metu deterrito prætore
Ætolorum, ſeu quia potius viſum eſt Amphi-
ochis opem ferre nuper receptis: quos Perſeus
hilippi filius miſſus ad Dolopiam Amphilochoſ-

6 que recipiendos, ſumma vi oppugnabat. Tribu
locis, ſicut ante dictum eſt, ad Pyrrheum ope
Romana erant: quæ omnia ſimul, ſed nec appa
ratu, nec vi ſimili, Ætoli aggreſſi ſunt. alii cu
ardentibus facibus, alii ſtuppam picemque & ma
leolos ferentes, tota collucente flammis acie, ad
venere: multos primo impetu cuſtodes oppreſſ
runt. deinde poſteaquam clamor tumultuſque i
caſtra eſt perlatus, datumque à conſule ſignum
arma capiunt, & omnibus portis ad opem fere
dam effunduntur. Vno in loco ferro ignique geſt
res eſt. à duobus irrito incœpto, quum tentaſſe
magis quam iniſſent certamen, Ætoli abſceſſ
runt. Atrox pugna in unum inclinaverat locum
ibi diverſis partibus duo duces Eupolemus & N
codamus pugnantes hortabantur, & prope cert
fovebant ſpe, jam Nicandrum ex compoſito a
fore, & terga hoſtium invaſurum. Hæc res ali
quamdiu animos pugnantium ſuſtinuit. ceterun
poſteaquam nullum ex compoſito ſignum à ſui
accipiebant, & creſcere numerum hoſtium cer
nebant; deſtituti ſegnius inſtare: poſtremo re o
miſſa, jam vix tuto receptu, fugientes in urbem
compelluntur; parte operum incenſa, & pluribu
aliquanto, quam ipſi ceciderant, interfectis. quo
ſi ex compoſito acta res fuiſſet, haud dubium era
expugnari una utique parte opera cum magna cæ
de hoſtium potuiſſe. Ambracienſes, quique intu
erant Ætoli, non ab ejus ſolum noctis incœpt
receſſere, ſed in reliquum quoque tempus, velu
proditi à ſuis, ſegniores ad pericula erant. jam ne
mo eruptionibus, ut ante, in ſtationes hoſtium
ſed diſpoſiti per muros & turres ex tuto pugna
7 bant. Perſeus ubi adeſſe Ætolos audivit; omiſſ
obſidione urbis, quam oppugnabat, depopulatu
tantum agros, Amphilochia exceſſit, atque in
Mace-

Macedoniam rediit. Et Ætolos inde avocavit populatio maritimæ oræ. Pleuratus Illyriorum rex cum ſexaginta lembis Corinthium ſinum invectus, adjunctis Achæorum, quæ Patris erant, navibus, maritima Ætoliæ vaſtabat. adverſus quos mille Ætoli miſſi, quacumque ſe claſſis circumegerat, per littorum anfractus brevioribus ſemitis occurrebant. Et Romani ad Ambraciam pluribus locis quatiendo arietibus muros, aliquantum urbis nudaverant. nec tamen penetrare in urbem poterant. Nam & pari celeritate novus pro diruto murus objiciebatur, & armati ruinis ſuperſtantes, inſtar munimenti erant. Itaque quum aperta vi parum procederet conſuli res, cuniculum occultum, vineis ante contecto loco, agere inſtituit. & aliquamdiu, quum dies noctesque in opere eſſent, non ſolum ſub terra fodientes, ſed egerentes etiam humum, fefellêre hoſtem. Cumulus repentè terræ eminens, index operis oppidanis fuit. pavidique ne jam ſubrutis muris facta in urbem via eſſet; foſſam intra murum è regione ejus operis, quod vineis contectum erat, ducere inſtituunt. cujus ubi ad tantam altitudinem, quantæ eſſe ſolum infimum cuniculi poterat, pervenerunt, ſilentio facto, pluribus locis aure admota, ſonitum fodientium captabant. Quem ubi acceperant, aperiunt rectam in cuniculum viam. nec fuit magni operis. momento enim ad inane, ſuſpenſo furculis ab hoſtibus muro, pervenerunt. ibi commiſſis operibus, quum è foſſa in cuniculum pateret iter, primo ipſis ferramentis, quibus in opere uſi erant; dein celeriter armati etiam ſubeuntes, occultam ſub terram ediderunt pugnam. ſegnior deinde ea facta eſt; interſepientibus cuniculum, ubi vellent, nunc ciliciis prætentis, nunc foribus raptim objectis. Nova etiam haud magni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

operis adverſus eos qui in cuniculo erant, exco-
gitata res eſt. dolium à fundo pertuſum, qua fi-
ſtula modica inſeri poſſet, & fiſtulam ferream
operculumque dolii ferreum, & ipſum pluribu
locis perforatum fecerunt. hoc tenui pluma com-
pletum dolium ore in cuniculum verſo poſue-
runt. Per operculi foramina, prælongæ haſtæ
quas ſariſſas vocant, ad ſummovendos hoſtes e
minebant. ſcintillam levem ignis inditam plumæ
folle fabrili ad caput fiſtulæ impoſito, flando ac-
cenderunt. inde non ſolum magna vis fumi, ſed a-
crior etiam fœdo quodam nidore ex aduſta plu-
ma quum totum cuniculum compleſſet, vix du-
8 rare quiſquam intus poterat. Quum in hoc ſtatu
res ad Ambraciam eſſet; legati ab Ætolis Pha-
neas & Damoteles, cum liberis mandatis, decreto
gentis, ad conſulem venerunt. nam prætor eorum
quum alia parte Ambraciam oppugnari cerneret
alia infeſtam oram navibus hoſtium eſſe, ali:
Amphilochos Dolopiamque à Macedonibus va-
ſtari; nec Ætolos ſimul ad tria diverſa bella oc-
curſantes ſufficere; convocato concilio, Æto-
los principes, quid agendum eſſet, conſuluit. Om-
nium eo ſententiæ decurrerunt, *Ut pax, ſi poſ-
ſet, æquis; ſi minus, tolerandis conditionibus pe-
teretur. Antiochi fiducia bellum ſuſceptum. An-
tiocho terra marique ſuperato, & prope extra or-
bem terræ ultra juga Tauri exacto, quam ſpem eſſ
ſuſtinendi belli? Phaneas & Damoteles, quod è r
Ætolorum, ut in tali caſu fideque ſua eſſe cenſe-
rent, agerent. Quid enim ſibi conſilium, aut cuju
rei electionem à fortuna relictam?* Cum his man-
datis legati miſſi, *orare conſulem, ut parceret ur-
bi, miſereretur gentis quondam ſociæ; nolle dicere
injuriis, miſeriis certè coactæ inſanire. Non plu
mali meritos Ætolos Antiochi bello, quam bon*

antè,

antè, quum adverſus Philippum bellatum ſit, feciſſe. nec tum large gratiam relatam ſibi, nec nunc immodice pœnam injungi debere. Ad ea conſul reſpondit: *Magis ſæpe, quam verè umquam, Ætolos pacem petere. imitarentur Antiochum in petenda pace, quem in bellum traxiſſent. Non paucis urbibus eum, de quarum libertate certatum ſit, ſed omni Aſia cis Taurum montem, opimo regno exceſſiſſe. Ætolos, niſi inermes, de pace agentes non auditurum ſe. arma illis prius, equoſque omnes tradendos eſſe, deinde mille talentum argenti populo Romano dandum: cujus ſummæ dimidium præſens numeraretur, ſi pacem habere vellent. Ad ea adjecturum etiam in fœdus eſſe, ut eoſdem, quos populus Romanus, amicos atque hoſtes habeant.* Adverſus quæ legati, & quia gravia erant, 9
& quia ſuorum animos indomitos ac immutabiles noverant; nullo reddito reſponſo, domum regreſſi ſunt, ut etiam atque etiam, quid agendum eſſet, re integra prætorem & principes conſulerent. Clamore & jurgio excepti, quod rem traherent, qualemcunq; pacem referre juſſi, quum redirent Ambraciam, Acarnanum inſidiis prope viam poſitis, quibuſcum bellum erat, circumventi, Tyrrheum cuſtodiendi deducuntur. Hæc mora injecta eſt paci. Quum jam Athenienſium Rhodiorumque legati, qui ad deprecandum pro his venerant, apud conſulé eſſent; Amynander quoque Athamanum rex fide accepta venerat in caſtra Romana; magis pro Ambracia, ubi majorem partem temporis exſulaverat, quam pro Ætolis ſolicitus. per hos certior factus conſul de caſu legatorum, adduci eos à Tyrrheo juſſit, quorum poſt adventum agi cœptum eſt de pace. Amynander, quod ſui maxime operis erat, impigre agebat, ut Ambracienſes compelleret ad dedi-

tionem. id quum per colloquia principum ſucce
dens muris parum proficeret; poſtremò conſuli
permiſſu ingreſſus urbem, partim conſilio, par
tim precibus evicit, ut permitterent ſe Romanis
Et Ætolos C. Valerius Lævini filius, qui cum e
gente primum amicitiam pepigerat, conſulis fra
ter, matre genitus eadem, egregie adjuvit. Am
bracienſes prius pacti, ut Ætolorum auxiliare
ſine fraude emitterent; aperuerunt portas. dei
*ut quingenta Euboica darent talenta: ex quibus du
centa præſentia, trecenta per annos ſex penſionibu
æquis: captivos perfugaſque redderent Romani
urbem ne quam formulæ ſui juris facerent, quæ po
id tempus, quo T. Quintius trajeciſſet in Græciam
aut vi capta ab Romanis eſſet, aut voluntate i
amicitiam veniſſet. Cephalenia inſula ut extr
jus fœderis eſſet.* Hæc quamquam ſpe ipſorum ali
quanto leviora erant; petentibus Ætolis, ut a
concilium referrent, permiſſum eſt. Parva diſce
ptatio de urbibus tenuit. quæ quum ſui juris ali
quando fuiſſent, avelli velut à corpore ſuo ægr
patiebantur. ad unum tamen omnes accipi pacen
juſſerunt. Ambracienſes coronam auream conſu
li centum & quinquaginta pondo dederunt: ſign
ænea marmoreaque, & tabulæ pictæ, quibu
ornatior Ambracia (quia regia ibi Pyrrhi fuerat
quam ceteræ regionis ejus urbes erant, ſublat
omnia, avectaque. nihil præterea tactum, vio
30 latumve. Profectus ab Ambracia conſul in medi
terranea Ætoliæ, ad Argos Amphilochicum (vi
ginti duo millia ab Ambracia abeſt) caſtra po
ſuit. eo tandem legati Ætoli mirante conſule quo
morarentur, venerunt. Inde, poſteaquam appro
baſſe pacem concilium Ætolorum accepit, juſſi
proficiſci Romam ad ſenatum, permiſſoque, u
& Athenienſes & Rhodii deprecatores irent, dat

qui

qui ſimul cum iis proficiſceretur, C. Valerio fratre, ipſe in Cephaleniam trajecit. Præoccupatas aures animoſque principum Romæ criminibus Philippi invenerunt: qui per legatos, per literas, Dolopas, Amphilochoſque & Athamaniam ereptas ſibi querens, præſidiaque ſua, poſtremò etiam filium Perſea ex Amphilochis pulſum, averterat ſenatum ab audiendis precibus eorum. Rhodii tamen & Athenienſes cum ſilentio auditi ſunt. Athenienſis legatus Leon, Iceſiæ filius, eloquentia etiam dicitur moviſſe: qui vulgata ſimilitudine, *mari tranquillo, quod ventis concitaretur, æquiparando multitudinem Ætolorum*, uſus, *quamdiu in fide Romanæ ſocietatis manſiſſent, inſita gentis tranquillitate quieſſe eos ajebat: poſteaquam flare ab Aſia Thoas & Dicæarchus, ab Europa Menetas & Damocritus cœpiſſent; tum illam tempeſtatem coortam, quæ ad Antiochum eos, ſicuti in ſcopulum, intuliſſet.* Diu jactati Ætoli, tandem ut 11
conditiones pacis convenirent, effecerunt. Fuerunt autem hæ: *Imperium majeſtatemque populi Romani gens Ætolorum conſervato ſine dolo malo. Ne quem exercitum, qui adverſus ſocios amicoſque eorum ducetur, per fines ſuos tranſire ſinito: neve ulla ope juvato. Hoſtes eoſdem habeto, quos populus Romanus, armaque in eos ferto, bellum pariter gerito: perfugas, fugitivos captivoſque reddito Romanis ſociiſque; præterquam ſi qui capti, quum domos rediſſent, iterum capti ſunt: aut ſi qui eo tempore ex iis capti ſunt, qui tum hoſtes erant Romanis, quum inter præſidia Romana Ætoli eſſent. Aliorum qui comparebunt, intra dies centum Corcyræorum magiſtratibus ſine dolo malo tradantur. qui non comparebunt, quando quiſque eorum primum inventus fuerit, reddatur. Obſides quadraginta arbitratu conſulis Romani dato: ne minores duode-*

duodecim annorum, neu majores quadraginta. Ob-
ſes ne eſto prætor, præfectus equitum, ſcriba publi-
cus: neu quis, qui antè obſes fuerit apud Romano
Cephalenia extra pacis leges eſto. De pecuniæ ſum
ma, quam penderent, penſionibuſque ejus, ni
hil ex eo quod cum conſule convenerat, muta
tum. Pro argento ſi aurum dare mallent, da
rent, convenit; dum pro argenteis decem aureu
unus valeret. *Quæ urbes, qui agri, qui homine*
Ætolorum juris aliquando fuerunt; qui eorum L
Quintio, Cn. Domitio conſulibus, poſtve eos conſu
les armis ſubacti, aut voluntate in ditionem popu
Romani venerunt, ne quem eorum Ætoli recepiſ
velint. Oeniadæ cum urbe agriſque Acarnanu
ſunto. His legibus fœdus ictum cum Ætolis eſ
12 Eadem non æſtate ſolum, ſed etiam iiſdem pro
pe diebus, quibus hæc à M. Fulvio conſule in Æ
tolia geſta ſunt; conſul alter Cn. Manlius in Gal
logræcia bellum geſſit, quod nunc ordiri per
gam. Vere primo Epheſum conſul venit, acce
ptiſque copiis à L. Scipione, & exercitu luſtrato
concionem apud milites habuit. qua, *Collaudat*
virtute eorum, quod cum Antiocho uno prœlio de
bellaſſent; adhortatus eos ad novum cum Galli
ſuſcipiendum bellum, qui & auxiliis Antiochum
juviſſent: & adeo indomita haberent ingenia, u
nequicquam Antiochus emotus ultra juga Tauri
montis eſſet, niſi frangerentur opes Gallorum: d
ſe quoque pauca, nec falſa, nec immodica, adje
cit. Læti cum frequenti aſſenſu conſulem audive
runt; partem virium Antiochi fuiſſe Gallos cre
dentes: rege ſuperato, nullum momentum in ſo
lis per ſe Gallorum copiis fore. Eumenem haud
tempore abeſſe (Romæ tunc erat) credere con-
ſul, gnarum locorum hominumque, & cujus in-
tereſſet frangi Gallorum opes. Attalum igitur fra-
trem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

trem ejus accerſit à Pergamo, hortatuſque ad ca-
peſſendum ſecum bellum, pollicentem ſuam ſuo-
rumque operam, domum ad comparandum co-
pias dimittit. Paucos poſt dies profecto ab E-
pheſo conſule ad Magneſiam occurrit Attalus
cum mille peditibus, equitibus ducentis; Athenæo
fratre juſſo cum ceteris copiis ſubſequi: commen-
data iis cuſtodia Pergami, quos fratri regnoque
fidos credebat. Conſul collaudato juvene, cum
omnibus copiis ad Mæandrum progreſſus, ca-
ſtra poſuit, quia vado ſuperari amnis non pote-
rat; & contrahendæ naves erant ad exercitum tra-
jiciendum. Tranſgreſſi Mæandrum, ad Hieran 13
comen pervenerunt. Fanum ibi auguſtum Apol-
linis & oraculum: ſortes verſibus haud incondi-
tis dare vates dicuntur. Hinc alteris caſtris ad Har-
paſum flumen ventum eſt: quo legati ab Ala-
bandis venerunt, ut caſtellum quod ab ipſis nu-
per deſciſſet, aut auctoritate aut armis cogeret ju-
ra antiqua pati. Eodem & Athenæus Eumenis &
Attali frater cum Cretenſi Leuſo, & Cortago Ma-
cedone venit. mille pedites miſtarum gentium,
& trecentos equites ſecum adduxerunt. Conſul
tribuno militum miſſo cum modica manu, ca-
ſtellum vi receptum Alabandenſibus reddit. ipſe
nihil via digreſſus, ad Antiochiam ſuper Mæan-
drum amnem poſuit caſtra. Hujus amnis fontes
Celænis oriuntur. Celænæ urbs, caput quodā Phry-
giæ fuit. migratum inde haud procul veteribus
Celænis: novæque urbi Apameæ nomen inditum;
ab Apamea ſorore Seleuci regis. Et Marſyas amnis
haud procul à Mæandri fontibus oriens, in Mæan-
drum cadit. Famaque ita tenet: Celænis Marſyam
cum Apolline tibiarum cantu certaſſe. Mæan-
der ex arce ſumma Celænarum ortus, media urbe
decurrens, per Garas primum, deinde Ionas, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſinum maris editur, qui inter Prienem & Mile-
tum eſt. Ad Antiochiam in caſtra conſulis Seleu-
cus Antiochi filius ex fœdere icto cum Scipion[e]
ad frumentum exercitui dandum venit. Parv[a]
diſceptatio de Attali auxiliaribus orta eſt: quo[d]
Romano tantum militi pactum Antiochum, u[t]
daretur frumentum Seleucus dicebat. Diſcuſſa e[a]
quoque eſt conſtantia conſulis, qui dimiſſo tribu[-]
no edixit, ne Romani milites acciperent, priuſ-
quam Attali auxilia accepiſſent. Inde ad Gordiu[-]
tichos quod vocant, proceſſum eſt. ex eo loco a[d]
ad Tabas tertiis caſtris perventum. in finibus Pi-
ſidarum poſita eſt urbs, in ea parte quæ vergit a[d]
Pamphylium mare. Integris viribus regionis ejus
feroces ad bellandum habebat viros. Tum quoqu[e]
equites, in agmen Romanum eruptione facta
haud modice primo impetu turbavere: deinde u[t]
apparuit, nec numero ſe nec virtute pares eſſe, i[n]
urbem compulſi, veniam erroris petebant; deder[e]
urbem parati. quinque & viginti talenta argenti
& decem millia medimnûm tritici imperata. it[a]
54 in deditionem accepti. Tertio inde die ad Chaun[-]
amnem perventum: inde profecti, Erizam urbem
primo impetu ceperunt. Ad Thabuſion caſtellum
imminens flumini Indo ventum eſt. cui fecera[t]
nomen Indus, ab elephante dejectus. Haud pro-
cul à Cibyra aberant: nec legatio ulla à Moage-
te, tyranno civitatis ejus, homine ad omnia infi-
do atque importuno, veniebat. Ad tentandum e-
jus animum C. Helvium cum quatuor millibu[s]
peditum & quingentis equitibus conſul præmit-
tit. huic agmini jam fines ingredienti legati oc-
currerunt; nunciantes, paratum eſſe tyrannum
imperata facere. orabant, ut pacatus fines iniret
cohiberetque à populatione agri militem. & in
coronam auream quindecim talenta afferebant.
Hel-

Helvius integros à populatione agros ſervaturum
pollicitus, ire ad conſulem legatos juſſit. quibus
eadem referentibus, conſul: *Neque Romani*, in-
quit, *bonæ voluntatis ullum ſignum erga nos ty-
ranni habemus: & ipſum talem eſſe inter omnes
conſtat; ut de pœna ejus magis quam de amicitia
nobis cogitandum ſit*; Perturbati hac voce legati,
nihil aliud petere, quam ut coronam acciperet:
veniendique ad eum poteſtatem tyranno, & co-
piam loquendi ac purgandi ſe, faceret. Permiſſu
conſulis poſtero die in caſtra tyrannus venit; ve-
ſtitus comitatuſque vix ad privati modice locu-
pletis habitum. & oratio fuit ſummiſſa & infra-
cta; extenuantis opes ſuas, urbiumque ſuæ di-
tionis egeſtatem querentis. Erant autem ſub eo,
præter Cibyram, Syleum, & quæ Alimne appella-
tur. ex his, ut ſe ſuoſque ſpoliaret, quinque & vi-
ginti talenta ſe confecturum, prope ut diffidens
pollicebatur. *Enimvero*, inquit conſul, *ferri jam
ludificatio iſta non poteſt. Parum eſt, non erubuiſſe
abſentem, cum per legatos fruſtrareris nos, niſi præ-
ſens quoque in eadem impudentia perſiſtas; Quin-
que & viginti talenta tyrannidem tuam exhauri-
rent? Quingenta ergo talenta niſi triduo numeras;
populationem in agris, obſidionem in urbe exſpecta.*
Hac denunciatione conterritus; perſtare tamen in
pertinaci ſimulatione inopiæ. & paulatim illibe-
rali adjectione, nunc per cavillationem, nunc
precibus & ſimulatis lachrymis, ad centum ta-
lenta eſt perductus. adjecta decem millia medim-
nûm frumenti. Hæc omnia intra ſex dies acta.
A Cibyra per agros Sindenſium exercitus ductus, 15
tranſgreſſuſque Caularem amnem, poſuit caſtra.
Poſtero die eſt præter Caralitin paludem agmen
ductum. ad Mandropolim manſerunt. inde pro-
gredientibus ad Lagon proximam urbem, metu
inco-

incolæ fugerunt. Vacuum hominibus, & refer-
tum rerum omnium copia oppidum diripuerunt.
inde ab Lyſis fluminis fonte, poſtero die ad Co-
bulatum amnem progreſſi. Termeſſenſes eo tem-
pore Hytienſium arcem urbe capta oppugnabant.
incluſi quum alia ſpes auxilii nulla eſſet, legatos
ad conſulem orantes opem miſerunt. cum con-
jugibus ac liberis in arce incluſos ſe mortem in
dies aut ferro aut fame patiendam exſpectare.
Volenti consuli cauſſa in Pamphyliam diverten-
di oblata eſt. adveniens obſidione Hytienſes exe-
mit. Termeſſo pacem dedit, quinquaginta talen-
tis argenti acceptis. item Aſpendiis, ceteriſque
Pamphyliæ populis. Ex Pamphylia rediens ad flu-
men Taurum primo die, poſtero ad Xylinen
(quam vocant) comen poſuit caſtra. Profectus
inde continentibus itineribus, ad Cormaſam ur-
bem pervenit. Darſa proxima urbs erat. eam me-
tu incolarum deſertam, plenam omnium rerum
copia invenit. Progredienti præter paludes, legati
ab Lyſinoe dedentes civitatem venerunt. Inde in
agrum Sagalaſſenum, uberem fertilemque omni
genere frugum, ventum eſt. Colunt Piſidæ, lon-
ge optimi bello regionis ejus. quum ea res ani-
mos facit, tum agri fœcunditas & multitudo ho-
minum, & ſitus inter paucas munitæ urbis. Con-
ſul, quia nulla legatio ad finem præſto fuerat,
prædatum in agros miſit. tum demum fracta per-
tinacia eſt, ut ferri agique res ſuas viderunt. Lega-
tis miſſis pacti quinquaginta talentis, & viginti
millibus medimnûm tritici, & viginti hordei, pa-
cem impetraverunt. Progreſſus inde ad Obrimæ
fontes, ad vicum, quem Aporidos comen vo-
cant, poſuit caſtra. Eo Seleucus ab Apamea poſte-
ro die venit. Ægros inde & inutilia impedimen-
ta quum Apameam dimiſiſſet, ducibus itinerum

ab Seleuco acceptis, profectus eo die in Metropolitanum campum, poſtero die Dinias Phrygiæ proceſſit. Inde Synnada venit; metu omnibus circa oppidis deſertis. quorum jam præda grave agmen trahens, vix quinque millium die toto itinere perfecto, ad Beudos, quod vetus appellant, pervenit. ab Anabura inde, & altero die ad Alandri fontes, tertio ad Abbaſſum poſuit caſtra. ibi plures dies ſtativa habuit: quia perventum erat ad Toli-
ſtoboiorum fines. Hi Galli, magna hominum vis, 16
ſeu inopia agri, ſeu prædæ ſpe, nullam gentem per quas ituri eſſent, parem armis rati, Brenno duce in Dardanos pervenerunt. ibi ſeditio orta, & ad viginti millia hominum cum Leonorio ac Lutario regulis, ſeceſſione facta à Brenno, in Thraciam iter averterunt. ubi cum reſiſtentibus pugnando, pacem petentibus ſtipendium imponendo, Byzantium quum perveniſſent, aliquamdiu oram Propontidis vectigalem habendo, regionis ejus urbes obtinuerunt. Cupido inde eos in Aſiam tranſeundi, audientes ex propinquo quanta ubertas terræ ejus eſſet, cepit. & Lyſimachia fraude capta, Cherſonneſoque omni armis poſſeſſa, ad Helleſpontum deſcenderunt. Ibi verò exiguo diviſis freto cernentibus Aſiam, multo magis animi ad tranſeundum accenſi: nuncioſque ad Antipatrum præfectum ejus oræ de tranſitu mittebant. quæ res quum lentius ſpe ipſorum traheretur, alia rurſus nova inter regulos orta ſeditio eſt. Leonorius retro, unde venerat, cum majore parte hominum repetit Byzantium: Lutarius, Macedonibus per ſpeciem legationis ab Antipatro ad ſpeculandum miſſis, duas tectas naves, & tres lembos adimit. his alios atque alios dies nocteſque tranſvehendo, intra paucos dies omnes copias trajecit. Haud ita multo poſt Leonorius, adjuvante Ni-

comede

comede Bithyniæ rege, à Byzantio tranſmiſſi.
Coeunt deinde in unum rurſus Galli, & auxil
Nicomedi dant, adverſus Zybœam; partem t
nentem Bythiniæ, gerenti bellum. Atque eoru
maxime opera devictus Zybœa eſt, Bithyniaqu
omnis in ditionem Nicomedis conceſſit. Profe
cti ex Bithynia in Aſiam proceſſerunt. non pl
ex viginti millibus hominum quam decem arma
ta erant: tamen tantum terroris omnibus, quæ c
Taurum incolunt, gentibus injecerunt; ut qua
adiſſent, quaſque non adiſſent, pariter ultim
propinquis imperio parerent. Poſtremo quum
tres eſſent gentes, Toliſtobogii, Trocmi, Tecto
ſagi; in tres partes, qua cuique populorum ſuorum
vectigalis Aſia eſſet, diviſerunt. Trocmis Helle
ponti ora data: Toliſtobogii Æolida atque Io
niam, Tectoſagi mediterranea Aſiæ ſortiti ſunt
& ſtipendium tota cis Taurum Aſia exigebant
Sedem autem ipſi circa Halyn flumen ceperunt
tantuſque terror eorum nominis erat, multitudi
ne etiam magna ſobole aucta, ut Syriæ quoqu
ad poſtremum reges ſtipendium dare non abnue
rent. Primus Aſiam incolentium abnuit Attalus
pater regis Eumenis. audacique incœpto præte
omnium opinionem affuit fortuna: & ſignis col
latis ſuperior fuit. non tamen ita infregit animo
eorum, ut abſiſterent imperio. Eædem opes uſque
ad bellum Antiochi cum Romanis manſerunt.
tum quoque pulſo Antiocho, magnam ſpem ha-
buerunt; quia procul mari incolerent, Romanum
17 exercitum ad ſe non perventurum. Cum hoc ho-
ſte tam terribili omnibus regionis ejus, quia bel-
lum gerendum erat, pro concione milites maxi-
me in hunc modum allocutus eſt conſul: *Non
me præterit, milites, omnium quæ Aſiam colunt,
gentium, Gallos fama belli præſtare. Inter mitiſſi-*

mum

um genus hominum, ferox natio pervagata bello
ope orbem terrarum, ſedem cepit. procera corpo-
, promiſſæ & rutilatæ comæ, vaſta ſcuta, præ-
gi gladii: ad hoc cantus inchoantium prœlium, &
ulatus & tripudia, & quatientium ſcuta in pa-
ium quendam morem horrendus armorum crepi-
s: omnia de induſtria compoſita ad terrorem. Sed
ec, quibus inſolita atque inſueta ſunt, Græci &
hryges & Cares timeant: Romanis Gallici tu-
ultus aſſuetis, etiam vanitates notæ ſunt. Semel
imo congreſſu ad Alliam olim fuderunt majores
ſtros: ex eo tempore per ducentos jam annos peco-
um in modum conſternatos cædunt, fugantque. &
lures prope de Gallis triumphi, quam de toto
be terrarum acti ſunt. Iam uſu hoc cognitum
t; ſi primum impetum, quem fervido ingenio &
eca ira effundunt, ſuſtinueris; fluunt ſudore &
aſſitudine membra, labant arma: mollia corpora,
olles ubi ira conſedit animos, ſol, pulvis, ſitis, ut
errum non admoveas, proſternunt. Non legionibus
egiones eorum ſolum experti ſumus, ſed vir unus
um viro congrediendo. T. Manlius, M. Valerius,
uantum Gallicam rabiem vinceret Romana vir-
us, docuerunt. Iam M. Manlius unus agmine
candentes in Capitolium Gallos detruſit. & illis
majoribus noſtris cum haud dubiis Gallis in terra
ua genitis res erat. Hi jam degeneres ſunt; miſti,
& Gallogræci verè, quod appellantur. Sicut in
rugibus pecudibuſque, non tantum ſemina ad ſer-
vandam indolem valent, quantum terræ proprie-
tas, cœlique ſub quo aluntur, mutat. Macedones,
qui Alexandriam in Ægypto, qui Seleuciam ac
Babyloniam, quique alias ſparſas per orbem terra-
rum colonias habent; in Syros, Parthos, Ægyptios
degenerarunt. Maſsilia, inter Gallos ſita, traxit
aliquantum ab accolis animorum: Tarentinis quid

ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ex Spartana dura illa & horrida diſciplina ma
ſit? Generoſius in ſua quicquid ſede gignitur, i
ſitum alienæ terræ, in id quo alitur, natura v
tente ſe, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oner
tos armis, ſicut in acie Antiochi cecidiſtis, vic
victores cædetis. Magis id vereor, ne parum in
gloriæ quam ne nimium belli ſit. Attalus eos r
ſæpe fudit, fugavitque. Nolite exiſtimare, bell
tantum recens captas feritatem illam ſilveſtre
primo ſervare, deinde quum diu manibus huma
alantur, miteſcere: in hominum feritate mulcen
non eandem naturam eſſe. Eoſdemne hos credi
eſſe, qui patres eorum avique fuerunt? extorr
inopia agrorum profecti domo per aſperrimam I
lyrici oram; Pæoniam inde & Thraciam, pugna
do cum ferociſsimis gentibus emenſi, has terras c
perunt. Duratos eos tot malis exaſperatoſque acc
pit terra, quæ copia rerum omnium ſaginaret. ube
rimo agro, mitiſsimo cælo, clementibus accolaru
ingeniis, omnis illa, cum qua venerant, manſu
facta eſt feritas. Vobis, mehercule, Martis vir
cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas e
Aſiæ. tantum hæ peregrinæ voluptates ad exti
guendum vigorem animorum poſſunt: tantu
contagio diſciplinæ moriſque accolarum valet. H
tamen feliciter evenit, quod ſicut vim adverſu
vos nequaquam, ita famam apud Græcos parem
illi antiquæ obtinent, cum qua venerunt. bell
que gloriam victores eandem inter ſocios habeb
tis quam ſi ſervantes antiquum ſpecimen animo
18 *rum Gallos viciſſetis.* Concione dimiſſa, miſſi
que ad Epoſſognatum legatis, qui unus ex regu
lis & in Eumenis amicitia manſerat, & negave
rat Antiocho adverſus Romanos auxilia, caſtr
movit. primo die ad Alandrum flumen, poſter
ad vicum, quem vocant Tyſcon, ventum. Eo le

gau

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ati Oroandenſium quum veniſſent amicitiam petentes, ducenta talenta iis ſunt imperata: precantibuſque ut domum renuntiarent, poteſtas facta. Ducere inde exercitum conſul ad Plitendum: deinde ad Alyattos caſtra poſita. Eo miſſi ad Epoſſognatum redierunt, & legati cum illis regulorantes, ne Tectoſagis bellum inferrent. ipſum in eam gentem iturum, Epoſſognatum: perſuaſurumque ut imperata faciant. Data venia regulo. duci inde exercitus per Axylon (quam vocant) terram, cœptus. Ab re nomen habet. non ligni modo quicquam, ſed ne ſpinas quidem, aut ullum aliud alimentum, fert ignis. Fimo bubulo pro lignis utuntur. Ad Cuballum Gollogræciæ caſtellum caſtra habentibus Romanis, apparuere cum magno tumultu hoſtium equites. nec turbarunt tantum ſtationes Romanas repente invecti, ſed quoſdam etiam occiderunt. qui tumultus quum in caſtra perlatus eſſet, effuſus repente omnibus portis equitatus Romanus fudit, fugavitq; Gallos, & aliquot fugientes occidit. Inde conſul, ut qui jam ad hoſtes perventum cerneret, explorato deinde & cum cura coacto agmine procedebat continentibus itineribus quum ad Sangarium flumen perveniſſet, pontem, quia vado nuſquam tranſitus erat, facere inſtituit. Sangarius ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miſcetur ad Bithyniam Thymbri fluvio. inde major jam geminatis aquis per Bithyniam fertur, & in Propontidem ſeſe effundit; non tamen tam magnitudine memorabilis, quam quod piſcium accolis ingentem vim præbet. Tranſgreſſis ponte perfecto flumen, præter ripam euntibus Galli Matris magnæ à Peſſinunte occurrere cum inſignibus ſuis, vaticinantes fanatico carmine, Deam Romanis viã belli & victoriam dare, imperiumque ejus regionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Accipere ſe omen quum dixiſſet conſul; caſtra
ipſo loco poſuit. poſtero die ad Gordium perven
Id haud magnum quidem oppidum eſt, ſed pl
quam mediterraneum celebre & frequens emp
rium. tria maria pari ferme diſtantia interva
habet. Helleſpontum, ad Sinopen, & alterius o
littora, qua Cilices maritimi colunt. multaru
magnarumque præterea gentium fines conting
quarum commercium in eum maxime locu
mutui uſus contraxere. id tum deſertum fuga i
colarum oppidum, refertum idem copia reru
omnium invenerunt. Ibi ſtativa habentibus leg
ti ab Epoſſognato venerunt, nunciantes, *Pro*
ctum eum ad regulos Gallorum, nihil æqui imp
traſſe. ex campeſtribus vicis agriſque frequentes
migrare, & cum conjugibus ac liberis quæ ferre a
que agere poſſent, præ ſe agentes portanteſque.
lympum montem petere, ut inde armis locorumq
19 *ſitu ſeſe tueantur.* Certiora poſtea Oroandenſiu
legati attulerunt, *Toliſtobogiorum civitatem Olym*
pum montem cepiſſe: diverſos Tectoſagos aliu
montem, qui Magaba dicatur, petiſſe. Trocmo
conjugibus ac liberis apud Tectoſagos depoſitis, a
matorum agmine Toliſtobojis ſtatuiſſe auxiliu
ferre. Erant autem tunc trium populorum regu
Ortiagon & Combolomarus, & Gaulotus. I
hæc maxime belli ratio ſumendi fuerat, quo
quum montes editiſſimos ejus regionis teneren
convectis omnibus, quæ ad uſum quamvis lon
temporis ſufficerent, tædio ſe fatigaturos hoſt
cenſebant. *Nam neque auſuros per tam ardua a*
que iniqua loca ſubire eos: & ſi conarentur, vel pa
va manu prohiberi ac deturbari poſſe. nec quiet
in radicibus gelidorum montium ſedentes, frigu
aut inopiam laturos. Et quum ipſa altitudo loco
rum eos tutaretur, foſſam quoque & alia mun

ment

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

enta verticibus iis, quos inſederant, circumje-
e. Minima apparatus miſſilium telorum cura
t: quod ſaxa affatim præbituram aſperitatem
ſam locorum credebant. Conſul, quia non co- 20
inūs pugnam, ſed procul, locis oppugnandis
uram præceperat animo, ingentem vim pilo-
m, velitarium haſtarum, ſagittarum, glandiſ-
e & modicorum, qui funda mitti poſſent, la-
dum paraverat. inſtructuſque miſſilium appa-
tu, ad Olympum montem ducit: & à quinque
rme millibus locat caſtra. Poſtero die cum qua-
ingentis equitibus, & Attalo progreſſum eum
l naturam montis, ſitumque Gallicorum caſtro-
m viſendum, equites hoſtium, duplex nume-
s, effuſi caſtris in fugam averterunt. occiſi quo-
ie pauci fugientium, vulnerati plures. Tertio
ie cum omnibus ad loca exploranda profectus,
uia nemo hoſtium extra munimenta proceſſit;
to circumvectus montem, animadvertit meri-
iana regione terrenos, & placide acclivos ad
uendam finem colles eſſe; ad ſeptentrionem ar-
uas & rectas prope rupes. atque omnibus ferme
iis inviis, itinera tria eſſe: unum medio monte,
a terrena erant: duo difficilia ab hiberno ſolis
rtu, & ab æſtivo occaſu. Hæc contemplatus eo
ie, ſub ipſis radicibus poſuit caſtra. poſtero die
crificio facto, quum primis hoſtiis litaſſet, tri-
riam exercitum diviſum ducere ad hoſtem per-
it. ipſe cum maxima parte copiarum, qua æquiſ-
imum aditum præbebat mons, aſcendit. L. Man-
ium fratrem ab hiberno ortu, quoad loca pa-
iantur, & tuto poſſit, ſubire jubet. ſi qua pericu-
oſa & prærupta occurrant, non pugnare cum ini-
quitate locorum, neque inexſuperabilibus vim af-
ferre: ſed obliquo monte ad ſe declinare, & ſuo
gmini conjungi. C. Helvium cum tertia parte
cir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

circumire ſenſim per infima montis, deinde
æſtivo occaſu erigere agmen. & Attali auxilia
fariam æquo numero diviſit: ſecum eſſe ipſ
juvenem juſſit. equitatum cum elephantis in pr
xima tumulis planicie reliquit. Edictum præ
ctis, ut intenti quid ubique geratur, animadv
tant: opemque ferre, quo poſtulent res, properer
21 Galli duobus lateribus ſatis fidentes invia eſſe,
ea parte, quæ in meridiem vergeret, ut armis cla
derent viam, quatuor ferme millia armatorum
tumulum imminentem viæ, minus mille paſſuu
à caſtris occupandum mittunt: eo ſe rati vel
caſtello iter impedituros. Quod ubi Romani v
derunt, expediunt ſeſe ad pugnam. ante ſigna m
dico intervallo velites eunt, & ab Attalo Crete
ſes ſagittarii, & funditores, & Tralli Thraces
ſigna peditum ut per arduum leni gladu ducu
tur, ita præ ſe habentium ſcuta, ut miſſilia tantu
vitarent: pede collato non viderentur pugnatu
Miſſilibus ex intervallo loci prœlium commiſſu
eſt; primo par, Gallos loco adjuvante: Romanc
varietate & copia telorum. Procedente certam
ne nihil jam æqui erat. ſcuta longa, ceterum a
amplitudinem corporum parum lata, & ea ipſ
plana, male tegebant Gallos. Nec jam tela ha
bebant, præter gladios: quorum, quum manun
hoſtis non conſereret, nullus uſus erat. Saxis
nec modicis, ut quæ non præparaſſent, ſed quo
cuique temere trepidanti ad manum veniſſet, u
inſueti, nec arte, nec viribus adjuvantes ictum
utebantur. ſagittis, glande, jaculis incauti, ab om
ni parte configebantur: nec quid agerent, ira &
pavore obcæcatis animis, cernebant: & erant de-
prehenſi genere pugnæ, in quod minime apti ſunt
Nam quemadmodum cominus, ubi invicem pati
ac inferre vulnera licet, accendit ira animos eo-

rum;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

um; ita ubi ex occulto & procul levibus telis ulnerantur, nec quo ruant cæco impetu, habent, elut feræ transfixæ in ſuos temere incurrunt. Detegebat vulnera eorum, quod nudi pugnant, & ſunt fuſa & candida corpora, ut quæ numquam niſi in pugna nudentur: ita & plus ſanguinis multa carne fundebatur, & fœdiores patebant plagæ, & candor corporum magis ſanguine atro naculabatur. Sed non tam patentibus plagis moventur. interdum inſecta cute, ubi latior, quam ltior plaga eſt, etiam glorioſius ſe pugnare putant. Iidem, quum aculeus ſagittæ aut glandis ablitæ introrſus tenui vulnere in ſpeciem urit, & crutantes quæ vellant, telum non ſequitur; tum n rabiem & pudorem tam parvæ perimentis petis verſi, proſternunt corpora humi, ſic ut paſſim procumberent. Alii ruentes in hoſtem, undique configebantur: & quum cominus venerant, gladiis à velitibus trucidabantur. Hic miles tripedalem parmam habet: & in dextera haſtas, quibus eminus utitur. gladio Hiſpanienſi eſt cinctus. quod i pede collato pugnandum eſt, tranſlatis in lævam haſtis, ſtringit gladium. Pauci ſupererant jam Gallorum. qui poſteaquam ab levi armatura ſuperatos ſe viderunt, & inſtare legionum ſigna, effuſa fuga caſtra repetunt; pavoris & tumultus jam plena: ut ubi fœminæ, puerique, & alia imbellis turba permiſta eſſet. Romanos victores deſerti fuga hoſtium acceperunt tumuli. Sub idem tem- 22
pus, L. Manlius, & C. Helvius, quum, quoad viam colles obliqui dederunt, aſcendiſſent; poſteaquam ad invia ventum eſt, flexere iter in partem montis, quæ una habebat iter: & ſequi conſulis agmen modico uterque intervallo, velut ex compoſito, cœperunt. quod primo optimum factu fuiſſet, in id neceſſitate ipſa compulſi.

Sub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Subſidia enim in talibus iniquitatibus locor
maximo ſæpe uſui fuerunt : ut primis forte det
batis, ſecundi & tegant pulſos, & integri pugn
excipiant. Conſul, poſteaquam ad tumulos ab
vi armatura captos prima ſigna legionum per
nerunt; reſpirare, & conquieſcere pauliſper mi
tem jubet : ſimul ſtrata per tumulos corpora G
lorum oſtentat: *Et quum levis armatura tale pr
lium ediderit, quid ab legionibus, quid ab ju
armis, quid ab animis fortiſſimorum militum e
ſpectari? Caſtra illis capienda eſſe, in quæ compul
ab levi armatura hoſtis trepidet.* præcedere tam
jubet levem armaturam: quæ, quum ſtaret agme
colligendis per tumulos telis, ut miſſilia ſuffic
rent, haud ſegne idipſum tempus conſumpſera
Iam caſtris appropinquabant: & Galli, ne paru
ſe munimenta ſua tegerent, armati pro vallo co
ſtiterant. obruti deinde omni genere teloru
quum quo plures ac denſiores erant, eo minus v
ni quicquam intercideret teli; intra vallum m
mento temporis compelluntur, ſtationibus ta
tum firmis ad ipſos aditus portarum relictis.
multitudinem compulſam in caſtra vis inge
miſſilium telorum conjiciebatur : & vulnera
multos, clamor permiſtus mulierum atque pu
rorum ploratibus ſignificabat. In eos qui port
ſtationibus ſuis clauſerant, legionum anteſigna
pila conjecerunt. hi vero non vulnerabantur : ſe
tranſverberatis ſcutis plerique inter ſe conſert
hærebant: nec diutius impetum Romanorum ſu
23 tinuerunt. Patentibus jam portis, priuſquam i
rumperent victores, fuga è caſtris Gallorum i
omnes partes facta eſt. ruunt cæci per vias, per in
via: nulla præcipitia ſaxa, nullæ rupes obſtant: ni
hil præter hoſtem metuunt. Itaque plerique præ
cipites per vaſtam altitudinem prolapſi aut debi

litat

tati exanimantur. conſul caſtris captis, direptione prædaque abſtinet. militem ſequi pro ſe quemque & inſtare, & perculſis pavorem addere, jubet. Supervenit & alterum cum L. Manlio agmen, nec eos caſtra intrare ſinit. protinus ad perſequendos hoſtes mittit. & ipſe paulo poſt, tradita captivorum cuſtodia tribunis militum, ſequitur: debellatum ratus, ſi in illo pavore quam plurimi cæſi forent aut capti. Egreſſo conſule, C. Helvius cum tertio agmine advenit. nec continere ſuos à direptione caſtrorum valuit: prædaque eorum, iniquiſſima ſorte, qui pugnæ non interfuerant, facta eſt. Equites diu ignari, & pugnæ & victoriæ ſuorum, ſteterunt. deinde & ipſi, quantum equi in colles ſubire poterant; ſparſos fuga Gallos circa radices montis conſectati cecidere, aut cepere. Numerus interfectorum haud facile iniri potuit, quia late inter omnes anfractus montium fugaque & cædes fuit: & magna pars rupibus inviis in profundæ altitudinis convalles delapſa eſt: pars in ſilvis vepribuſque occiſa. Claudius, qui bis pugnatum in Olympo monte ſcribit, ad quadraginta millia hominum cæſa, auctor eſt. Valerius Antias, qui magis immodicus in numero augendo eſſe ſolet, non plus decem millia. Numerus captivorum, haud dubie millia quadraginta explevit: quia omnis generis ætatiſque turbam ſecum traxerant; demigrantium magis quam in bellum euntium modo. Conſul armis hoſtium in uno concrematis cumulo, ceteram prædam conferre omnes juſſit: & aut vendidit quod ejus in publicum redigendum erat: aut cum cura, ut quam æquiſſima eſſet, per milites diviſit. Laudati quoque pro concione omnes ſunt, donatique pro merito quiſque. ante omnes Attalus, ſummo ceterorum aſſenſu: nam ſingularis ejus juvenis quum

virtus

virtus & induſtria in omnibus laboribus, pe
24 culiſque, tum modeſtia etiam fuerat. Supere
bellum integrum cum Tectoſagis. Ad eos pr
fectus conſul, tertiis caſtris Ancyram, nobilem
illis locis urbem, pervenit: unde hoſtes pau
plus decem millia aberant. Vbi quum ſtativa
ſent, facinus memorabile à captiva factum e
Ortiagontis reguli uxor forma eximia cuſtod
batur inter plures captivos, cui cuſtodiæ centu
præerat; & libidinis & avaritiæ militaris. Is prin
ejus animum tentavit. quem quum abhorrente
à voluntario videret ſtupro; corpori quod ſervu
fortuna erat, vim fecit. Deinde ad lenienda
indignitatem injuriæ, ſpem reditus ad ſuos mu
lieri facit. & ne eam quidem, ut amans, gratu
tam; certo auri pondere pactus. ne quem co
ſcium ſuorum haberet, ipſi permittit, ut que
vellet, unum ex captivis nuncium ad ſuos mitt
ret. Locum prope flumen conſtituit: quo, duo
nec plus, neceſſarii captivæ cum auro venire
nocte inſequenti, ad eam accipiendam. For
ipſius mulieris ſervus inter captivos ejuſdem cu
ſtodiæ erat. hunc nuncium primis tenebris ext
ſtationes centurio educit. Nocte inſequenti &
duo neceſſarii mulieris ad conſtitutum locum, &
centurio cum captiva venit. ubi quum aurum o
ſtenderent, quod ſummam talenti Attici (tan
enim pepigerat) expleret: mulier lingua ſua, ſtrin
gerent ferrum, & centurionem penſantem auru
occiderent, imperavit. Iugulati præciſum capu
ipſa involutum veſte ferens, ad virum Ortiagon
tem, qui ab Olympo domum refugerat, perveni
quem priuſquam complecteretur, caput centu
rionis ante pedes ejus abjecit: mirantique cujuſ
nam id caput hominis, aut quod id facinus haud
quaquam muliebre eſſet, & injuriam corporis

& ul

& ultionem violatæ per vim pudicitiæ confeſſa
viro eſt: aliaque (ut traditur) ſanctitate & gravi-
tate vitæ, hujus matronalis facinoris decus ad
ultimum conſervavit. Ad Ancyram in ſtativa Te- 25
ctoſagum oratores ad conſulem venerunt; peten-
tes, ne ante ab Ancyra caſtra moveret, quam col-
locutus cum ſuis regibus eſſet. nullas conditiones
pacis iis non bello fore potiores. Tempus in po-
ſterum diem conſtituitur: locuſque qui maxime
medius inter caſtra Gallorum & Ancyram eſt vi-
ſus. Quo quum conſul ad tempus cum præſidio
quingentorum equitum veniſſet, nec ullo Gallo-
rum ibi viſo, regreſſus in caſtra eſſet; oratores
iidem redeunt, excuſantes religione objecta veni-
re reges non poſſe. Principes gentis, per quos æ-
que res tranſigi poſſet, venturos. Conſul ſe quo-
que Attalum miſſurum dixit. Ad hoc colloquium
utrimque ventum eſt. trecentos equites Attalus
præſidii cauſſa quum adduxiſſet, jactæ ſunt pa-
cis conditiones. Finis rei quia abſentibus duci-
bus imponi non poterat, convenit, uti conſul
regeſque eo loco poſtero die congrederentur. Fru-
ſtratio Gallorum eo ſpectabat: primum, ut tere-
rent tempus, donec res ſuas cum quibus periclitari
nolebant, cum conjugibus ac liberis trans Ha-
lyn flumen trajicerent: deinde quod ipſi conſuli
parum cauto adverſus colloquii fraudem inſidia-
bantur. Mille ad eam rẽ ex omni numero audaciæ
expertæ delegerunt equites. & ſucceſſiſſet fraus,
ni pro jure gentium, cujus violandi conſilium ini-
tum erat, ſtetiſſet fortuna. Pabulatores lignato-
reſque Romani in eam partem, in qua collo-
quium futurum erat, ducti ſunt: tutius id futurum
tribunis ratis, quia conſulis præſidium & ipſum
pro ſtatione habituri erant, hoſti oppoſitum. ſuam
tamen alteram ſtationem propius caſtra ſex cento-

rum equitum poſuerunt. Conſul affirmante Atta-
lo, venturos reges & tranſigi rem poſſe, profectu
è caſtris, quum eodem quo antea præſidio equi-
tum, quinq; millia ferè proceſſiſſet, nec multum
conſtituto loco abeſſet; repente concitatis equi
cum impetu hoſtili videt Gallos venientes. con-
ſtituit agmen, & expedire tela animoſq; equitibu
juſſis, primo conſtanter initium pugnæ accepit
nec ceſſit: dein, quum prægravaret multitudo, ce-
dere ſenſim, nihil confuſis turmarum ordinibus
cœpit. poſtremo quum jam plus in mora pericu
quam in ordinibus conſervandis præſidii eſſet
omnes paſſim in fugam effuſi ſunt. tum vero inſta-
re diſſipatis Galli, & cædere: magnaq; pars oppre-
ſſa foret, ni ſtatio pabulatorum ſexcenti equites oc-
curriſſent. Ii procul clamore pavido ſuorum ex
audito, quum tela equoſque expediſſent; integ
profligatam pugnam acceperunt. Itaque verſa ex
templo fortuna eſt, verſus in victores à victis ter-
ror. & primo impetu fuſi Galli ſunt, & ex agr
concurrebant pabulatores, & undique obvius ho-
ſtis Gallis erat: ut ne fugam quidem facilem au
tutam haberent; quia recentibus equis Roman
feſſos ſequebantur. Pauci ergo effugerunt: captu
eſt nemo major multo pars per fidem violati col-
loquii pœnas morte luerunt. Romani ardentibu
ira animis, poſtero die omnibus copiis ad hoſter
26 perveniunt. Biduum natura montis per ſeipſu
exploranda, ne quid ignoti eſſet, abſumpſit con-
ſul. tertio die quum auſpicio operam dediſſet
deinde immolaſſet, in quatuor partes diviſas co-
pias educit: duas ut medio monte duceret, dua
ab lateribus ut adverſus cornua Gallorum erig-
ret. Hoſtium quod roboris erat, Tectoſagi &
Trocmi mediam tenebant aciem, millia hom-
num quinquaginta. equitatum (quia equorum
nullu

nullus inter inæquales rupes uſus erat) ad pedes
deductum, decem millia hominum, ab dextro lo-
caverunt cornu. Ariarathis Cappadoces & Mor-
zis auxiliares in lævo quatuor fermè millium nu-
merum explebant. Conſul, ſicut in Olympo mon-
te, prima in acie locata levi armatura, telorum
omnis generis, ut æque magna vis ad manum eſ-
ſet, curavit. Vbi appropinquarunt, omnia eadem
utrimq; quæ fuerant in priore prœlio, erant: præ-
ter animos & victoribus ab re ſecunda auctos, &
hoſtibus fractos: quia & ſi non ipſi victi erant, ſuæ
gentis hominum cladem pro ſua ducebant. itaque
à paribus initiis cœpta res, eundem exitum ha-
buit. Velut nubes levium telorum conjecta ob-
ruit aciem Gallorum. nec aut procurrere quiſ-
quam ab ordinibus ſuis, ne nudarent undique
corpus ad ictus, audebant: & ſtantes quo denſio-
res erant, hoc plura, velut deſtinatum petentibus,
vulnera accipiebant. Conſul jam per ſe turbatis
ſi legionum ſigna oſtendiſſet, verſuros extemplo
in fugam omnes ratus, receptis inter ordines veli-
tibus & alia turba auxiliorum, aciem promovit.
Galli, & memoria Tholiſtoboiorum cladis ter- 27
riti, & inhærentia corporibus gerentes tela, feſſi-
que & ſtando & vulneribus, ne primum quidem
impetum & clamorem Romanorum tulerunt.
Fuga ad caſtra inclinavit: ſed pauci intra muni-
menta ſe recepere: pars major dextra lævaque
prælati, qua quemque impetus tulit, fugerunt. vi-
ctores uſque ad caſtra ſecuti, ceciderunt terga:
deinde in caſtris cupiditate prædæ hæſerunt, nec
ſequebatur quiſquam. In cornibus Galli diu-
tius ſteterunt, quia ſerius ad eos perventum eſt. ce-
terum ne primum quidem conjectum telorum tu-
lerunt. Conſul, qui ingreſſos in caſtra ab direptio-
ne abſtrahere non poterat; eos qui in cornibus

fuerant, protinus ad ſequendos hoſtes miſit. pe
aliquantum ſpacium ſecuti, non plus tamen oct
millia hominum in fuga (nam pugna nulla fuit
ceciderunt: reliqui flumen Halyn trajecerun
Romanorum magna pars ea nocte in hoſtiun
caſtris manſit. ceteros in ſua caſtra conſul reduxi
Poſtero die captivos prædamque recenſuit: qu
tanta fuit, quantam avidiſſima rapiendi gens
quum cis montem Taurum omnia armis pe
multos tenuiſſet annos, coacervare potuit. Gal
ex diſſipata paſſim fuga, in unum locum con
gregati, magna pars ſaucii aut inermes, nuda
omnibus rebus, oratores de pace ad conſulem m
ſerunt. Eos Manlius Epheſum venire juſſit. ip
(jam enim medium autumni erat) locis gelid
propinquitate Tauri montis excedere properan
victorem exercitum in hiberna maritimæ oræ r
28 duxit. Dum hæc in Aſia geruntur, in ceteris pro
vinciis tranquillæ res fuerunt. Cenſores Rom
T. Quintius Flamininus, & M. Claudius Mar
cellus ſenatum perlegerunt. princeps in ſenatu te
tium lectus P. Scipio Africanus, quatuor ſoli præ
teriti ſunt, nemo curuli uſus honore. & in equi
tatu recenſendo mitis admodum cenſura fui
Subſtructionem ſuper Æquimelium in Capitoli
& viam ſilice ſternendam à porta Capena ad Mar
tis locaverunt. Campani, ubi cenſerentur, ſenatur
conſuluerunt. decretum, uti Romæ cenſerentu
Aquæ ingentes eo anno fuerunt. Tiberis duode
cies campum Martium planaque urbis inundavi
Ab Cn. Manlio conſule bello in Aſia cum Galli
perfecto, alter conſul M. Fulvius perdomitis Æ
tolis, quum trajeciſſet in Cephaleniam, circa ci
vitates inſulæ miſit percunctatum, utrum ſe de
dere Romanis, an belli fortunam experiri mal
lent? Metus ad omnes valuit, ne deditionem re
cuſarent

uſarent. obſides inde imperatos pro viribus ino-
pis populi, vicenos Neſiotæ, Crannii, Pallenſes,
& Samæi dederunt. Inſperata pax Cephaleniæ af-
ulſerat: quum repente una civitas, incertum quam
ob cauſſam, Samæi deſciverunt. Quia opportu-
no loco urbs poſita eſſet, timuiſſe ſe ajebant, ne
demigrare cogerentur ab Romanis. ceterum ipſi-
ne ſibi eum finxerint metum, & timore vano
quietem exuerint, an jactata ſermonibus res apud
Romanos perlata ad eos ſit, nihil comperti eſt.
niſi quod datis jam obſidibus, repente portas
clauſerunt: & ne ſuorum quidem precibus (mi-
ſerat enim ſub muros conſul ad tentandam miſe-
ricordiam parentum populariumque) deſiſtere ab
incepto voluerunt. Oppugnari deinde, poſteaquam
nihil pacati reſpondebatur, cœpta urbs eſt. appa-
ratum omnem tormentorum machinarumque
tranſvectum ab Ambraciæ oppugnatione habe-
bat: & opera quæ facienda erant, impigre milites
perfecerunt. duobus igitur locis admoti arietes
quatiebant muros. Nec ab Samæis quicquam, 29
quo aut opera aut hoſtis arceri poſſet, prætermiſ-
ſum eſt. duabus tamen maxime reſiſtebant rebus:
una, interiorem ſemper juxta validum pro diruto
novum obſtruentes murum: altera, eruptionibus
ſubitis, nunc in opera hoſtium, nunc in ſtationes:
& plerumque iis prœliis ſuperiores erant. Vna ad
coërcendos inventa haud magna memoratu res
eſt. centum funditores ab Ægio & Patris & Dy-
mis acciti. A pueris ii more quodam gentis, ſaxis
globoſis, quibus ferme arenæ immiſtis ſtrata lit-
tora ſunt, funda mare apertum inceſſentes, ex-
ercebantur. itaque longius certiuſque & validio-
re ictu quam Balearis funditor, eo telo uſi ſunt.
& eſt non ſimplicis habenæ, ut Balearica alia-
rumque gentium funda: ſed triplex ſcutale crebris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſuturis duratum, ne fluxa habena volutetur in
jactu glans, ſed librata quum ſederit, velut nerv
miſſa excutiatur. coronas modici circuli magn
ex intervallo loci aſſueti trajicere, non capita ſo-
lum hoſtium vulnerabant, ſed quem locum deſti
naſſent oris. Eæ fundæ Samæos cohibuerunt, n
tam crebro; neve tam audacter erumperent: ade
ut precarentur ex muris Achæos, ut parumper abſ
cederent: & ſe cum Romanis ſtationibus pugnan
tes quiete ſpectarent. Quatuor menſes obſidio
nem Samæi ſuſtinuerunt. quum ex paucis quo
tidie aliqui eorum caderent, aut vulnerarentur, &
qui ſuperarent, feſſi & corporibus & animis e
ſent; Romani nocte per arcem, quam Cyatiden
vocant (nam urbs in mare devexa, in occiden
tem vergit) muro ſuperato in forum pervenerun
Samæi poſteaquam captam urbis partem ab ho
ſtibus ſenſerunt, cum conjugibus ac liberis i
majorem refugerunt arcem. inde poſtero die de
diti, direpta urbe, ſub corona omnes venierun
30 Conſul compoſitis rebus Cephaleniæ, præſidi
Samæ impoſito, in Peloponneſum, jamdiu arce
ſentibus Ægienſibus maxime ac Lacedæmonii
trajecit. Ægium à principio Achaici concilii ſem
per conventus gentis indicti ſunt; ſeu dignitati ur
bis id, ſeu loci opportunitati datum eſt. hunc mo
rem Philopœmen eo primum anno labefactar
conatus, legem parabat ferre, ut in omnibus civi
tatibus quæ Achaici concilii eſſent, invicem con
ventus agerentur, & ſub adventum conſulis Da
miurgis civitatum, qui ſummus eſt magiſtratus
Ægium evocantibus, Philopœmen (prætor tun
erat) Argos conventum edixit. quo cum appa
reret omnes ferè conventuros; conſul quoqu
quamquam Ægienſium favebat cauſſæ, Argos ve
nit: ubi quum diſceptatio fuiſſet; & rem inclina

tan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

iam cerneret, incœpto deſtitit. Lacedæmonii deinde eum in ſua certamina averterunt. Sollicitam eam civitatem exules maxime habebant. quorum magna pars in maritimis Laconicæ oræ caſtellis, quæ omnis adempta erat, habitabant. id ægrè patientes Lacedæmonii, ut aliquem liberum ad mare haberent aditum, ſi quando Romam, aliove quo mitterent legatos, ſimulque ut emporium & receptaculum peregrinis mercibus ad neceſſarios uſus eſſet; nŏcte adorti vicum maritimum, nomine Lan, improviſo occupavêre. Vicani, quique ibi exules habitabant, primo inopinata re territi ſunt: deinde ſub lucem congregati, levi certamine expulerunt Lacedæmonios. terror tamen omnem maritimam oram pervaſit: legatoſque communiter, & caſtella omnia vicique, & exules quibus ibi domicilia erant; ad Achæos mi-
ſerunt. Philopœmen prætor; jam inde ab initio 31
exulum cauſæ & amicus, & auctor ſemper Achæis minuendi opes & auctoritatem Lacedæmoniorum, concilium quærentibus dedit. decretumque eo referente factum eſt, *Quum in fidem Achæorum tutelamque T. Quintius & Romani Laconicæ oræ caſtella & vicos tradidiſſent, & quum abſtinere his ex fœdere Lacedæmonii deberent, Las vicus oppugnatus eſſet, ædeſque ibi facta; qui ejus rei auctores affineſque eſſent, niſi dederentur Achæis, violatum videri fœdus.* Ad expoſcendos eos legati extemplo Lacedæmonem miſſi ſunt. Id imperium adeo ſuperbum & indignum Lacedæmoniis viſum eſt; ut ſi antiqua civitatis fortuna eſſet, haud dubiè arma extemplo capturi fuerint. maximè autem conſternavit eos metus, ſi ſemel primis imperiis obediendo jugum accepiſſent, ne id quod jamdiu moliretur, Philopœmen exulibus Lacedæmonem traderet. Furentes igitur ira; triginta

hominibus ex factione, cum qua conſiliorum aliqua ſocietas Philopœmeni atque exulibus erat, interfectis, decreverunt renunciandam ſocietatem Achæis: legatoſque extemplo Cephaleniam mittendos, qui conſul M. Fulvio, quique Romanis Lacedæmonem dederent: orarentque eum, ut veniret in Peloponneſum ad urbem Lacedæmonem in fidem ditionemque populi Romani accipien-
32 dam. Id ubi legati ad Achæos retulerunt, omnium civitatum quæ ejus concilii erant, conſenſu, bellum Lacedæmoniis indictum eſt. ne extemplo gereretur, hiems impediit. Incurſionibus tamen parvis, latrocinii magis quam belli modo, non terra tantum, ſed etiam navibus à mari fines eorum vaſtati. Hic tumultus conſulem in Peloponneſum adduxit; juſſuque ejus Elin concilio indicto, Lacedæmonii ad diſceptandum acciti. Magna ibi non diſceptatio modo, ſed etiam altercatio fuit. cui conſul quum alia ſatis ambitioſe partem utramque fovendo, incerta reſpondiſſet, una denunciatione, ut bello abſtinerent, donec Romam legatos ad ſenatum miſiſſent, finem impoſuit. Vtrimque legatio miſſa Romam eſt. exules quoque Lacedæmoniorum ſuam cauſſam legationemque Achæis injunxerunt Diophanes & Lycortas Megalopolitani ambo, principes legationis Achæorum fuerunt. qui diſſidentes in Republica, tum quoque minimè inter ſe convenientes orationes habuerunt. Diophanes ſenatui diſceptationem omnium rerum permittebat; eos optime controverſias inter Achæos ac Lacedæmonios finituros eſſe: Lycortas ex præceptis Philopœmenis poſtulabat, ut Achæis ex fœdere ac legibus ſuis quæ decreſſent, agere liceret: libertatemque ſibi illibatam, cujus ipſi auctores eſſent, præſtarent. Magnæ auctoritatis apud Romanos
tum

tum gens Achæorum erat: novari tamen nihil de Lacedæmoniis placebat. ceterum reſponſum ita perplexum fuit, ut & Achæi ſibi de Lacedæmone permiſſum acciperent: & Lacedæmonii non omnia conceſſa iis interpretarentur. hac poteſtate immodice Achæi ac ſuperbe uſi ſunt. Philopœ- 33
meni continuatur magiſtratus, qui veris initio exercitu indicto caſtra in finibus Lacedæmoniorum poſuit, legatos deinde miſit ad depoſcendos auctores defectionis; & civitatem in pace futuram, ſi id feciſſent, pollicens: & illos nihil indicta cauſſa paſſuros. Silentium præ metu ceterorum fuit. quos nominatim depopoſcerat, ipſi ſe ituros profeſſi ſunt; fide accepta ab legatis, vim abfuturam, donec cauſſam dixiſſent. ierunt alii etiam illuſtres viri, & advocati privatis, & quia pertinere cauſſam eorum ad rempublicam cenſebant. Numquam alias exules Lacedæmoniorum Achæi ſecum adduxerant in fines: quia nihil æque alienaturum animos civitatis videbatur. tunc exercitus totius prope anteſignani exules erant. Ii venientibus Lacedæmoniis ad portam caſtrorum agmine facto occurrerunt. & primo laceſſere jurgiis: deinde altercatione orta, quum accenderentur iræ, ferociſſimi exulum impetum in Lacedæmonios fecerunt. quum illi Deos & fidem legatorum teſtarentur, & legati & prætor ſummoveret turbas, & protegeret Lacedæmonios, vinculaque jam quoſdam injicientes arceret; creſcebat tumultu concito turba. Et Achæi ad ſpectaculum primo concurrerunt. deinde vociferantibus exulibus quæ paſſi forent, & orantibus opem, affirmantibuſque ſimul, *Numquam talem occaſionem habituros, ſi eam prætermiſiſſent: fœdus, quod in Capitolio, quod Olympiæ, quod in arce Athenis ſacratum fuiſſet, irritum per illos*

eſſe : priuſquam alio de integro fœdere obligarentur, noxios puniendos eſſe ; accenſa his vocibus multitudo ad vocem unius, qui ut ferirent, inclamavit, ſaxa conjecit: atque ita ſeptemdecim, quibus vincula per tumultum injecta erant, interfecti ſunt: ſexaginta tres poſtero die comprehenſi, à quibus prætor vim arcuerat, non quia ſalvos vellet, ſed quia perire cauſſa indicta nolebat, objecti multitudini iratæ, quum averſis auribus pauca locuti eſſent, damnati omnes: & traditi
34 ſunt ad ſupplicium. Hoc metu injecto Lacedæmoniis, imperatum primum, ut muros diruerent: deinde ut omnes externi auxiliares, qui mercede apud tyrannos militaſſent, terra Laconica excederent. tum, uti quæ ſervitia tyranni liberaſſent (ea magna multitudo erat) ante diem certam abirent. qui ibi manſiſſent, eos prehendendi, vendendi, abducendi Achæis jus eſſet. Lycurgi leges moreſque abrogarent. Achæorum aſſueſcerent legibus, inſtitutiſque. ita unius eos corporis fore, & de omnibus rebus facilius conſenſuros. Nihil obedientius fecerunt, quam ut muros diruerent: nec ægrius paſſi ſunt quam exules reduci. Decretum Tegeæ in concilio communi Achæorum de reſtituendis iis factum eſt. & mentione illata, externos auxiliares dimiſſos, & Lacedæmoniis aſſcriptos (ita enim vocabant, qui à tyrannis liberati erant) urbe exceſſiſſe, in agros dilapſos, priuſquam dimitteretur exercitus: ire prætorem cum expeditis, & comprehendere id genus hominum, & vendere jure prædæ placuit. Multi comprehenſi venierunt. porticus ex ea pecunia Megalopoli permiſſu Achæorum refecta eſt: quam Lacedæmonii diruerant. Et ager Belbinitis, quem injuria tyranni Lacedæmoniorum poſſederant, reſtitutus eidem civitati, ex decreto vetere Achæorum:
quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quod factum erat Philippo Amyntæ filio regnante. Per hæc, velut enervata civitas Lacedæmoniorum, diu Achæis obnoxia fuit. nulla tamen res tanto erat damno, quam diſciplina Lycurgi, cui per ſeptingentos annos aſſueverant, ſublata.
A concilio, ubi apud conſulem inter Achæos 35
Lacedæmonioſque diſceptatum eſt, M. Fulvius, quia jam in exitu annus erat, comitiorum cauſſa profectus Romam, creavit conſules M. Valerium Meſſalam, & C. Livium Salinatorem; quum M. Æmilium Lepidum inimicum eo quoque anno petentem dejeciſſet. Prætores inde creati Q. Marcius Philippus, M. Claudius Marcellus, C. Stertinius, C. Atinius, P. Claudius Pulcher, L. Manlius Acidinus. Comitiis perfectis, conſulem M. Fulvium in provinciam ad exercitum redire placuit. eiq; & collegæ Cn. Manlio imperium in annum prorogatum eſt. Eo anno in ædem Herculis ſignum Dei ipſius, ex decemvirorum reſponſo, & ſejuges in Capitolio aurati à P. Cornelio poſiti. conſulem dediſſe, inſcriptum eſt. Et duodecim clypea ærata ab ædilibus curulibus P. Claudio & Ser. Sulpicio Galba, ſunt poſita ex pecunia, qua frumentarios ob annonam compreſſam damnarunt. & ædilis plebis Q. Fulvius Flaccus duo ſigna aurata, uno reo damnato (nam ſeparatim accuſaverant) poſuit. collega ejus A. Cæcilius neminem condemnavit. Ludi Romani ter, Plebeij quinquies toti inſtaurati. Marcus Valerius Meſſala inde, & C. Livius Salinator conſulatum idibus Martiis quum iniiſſent, de Republica, deque provinciis & exercitibus ſenatum conſuluerunt. De Ætolia & Aſia nihil mutatum eſt. Conſulibus, alteri Piſæ cum Liguribus, alteri Gallia provincia decreta eſt. comparare inter ſe, aut ſortiri juſſi, & novos exercitus, binas legiones

ſcri-

ſcribere, & ut ſociis Latini nominis quina den
millia peditum imperarent, & mille ducento
equites. Meſſalæ Ligures, Salinatori obtigit Ga
lia. Prætores inde ſortiti ſunt. Marco Claudi
urbana, Publio Claudio peregrina juriſdictio eve
nit. Q. Marcius Siciliam, C. Stertinius Sard
niam, L. Manlius Hiſpaniam citeriorem, C. C
56 tinius ulteriorem eſt ſortitus. De exercitibus i
placuit: è Gallia legiones, quæ ſub C. Lælio fu
rant, ad M. Tuccium proprætorem in Bruttio
traduci. & qui in Sicilia eſſet, dimitti exercitum
& claſſem, quæ ibi eſſet, Romam reduce
M. Sempronium proprætorem. Hiſpaniis legio
nes ſingulæ, quæ tum in iis provinciis erant, d
cretæ: & ut terna millia peditum, ducenos equ
tes ambo prætores in ſupplementum ſociis imp
rarent, ſecumque tranſportarent. Priuſquam
provincias novi magiſtratus proficiſcerentur, ſu
plicatio in triduum pro collegio decemviroru
imperata fuit in omnibus compitis, quod lu
inter horam tertiam fermè & quartam tenebr
obortæ fuerant. & novendiale ſacrificium ind
ctum eſt, quod in Aventino lapidibus pluiſſ
Campani, quum eos ex ſenatusconſulto quo
priore anno factum erat, cenſores Romæ cenſe
coëgiſſent (nam antea incertum fuerat, ubi cen
ſerentur) petierunt, ut ſibi cives Romanas duce
uxores liceret; & ſi qui prius duxiſſent, ut habe
eas; & ante eam diem nati, uti juſti ſibi liberi ha
redeſque eſſent, utraque res impetrata. De Fo
mianis Fundaniſque municipibus; & Arpinat
bus; C. Valerius Tappus tribunus plebis promu
gavit: uti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffra
gio habuerant civitatem) eſſet. Huic rogatio
quatuor tribuni plebis, quia non ex auctorita
ſenatus ferretur, quum intercederent, edocti, p

pu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

puli eſſe, non ſenatus jus, ſuffragium, quibus ve-
lit, impartiri; deſtiterunt incœpto. Rogatio perla-
ta eſt, ut in Æmilia tribu Formiani & Fundani;
in Cornelia Arpinates ferrent. atque in his tribu-
bus tum primum ex Valerio plebiſcito cenſi ſunt.
M. Claudius Marcellus cenſor, ſorte ſuperato
T. Quintio, luſtrum condidit. cenſa civium capi-
ta ducenta quinquaginta octo millia, trecenta
octo. Luſtro perfecto, conſules in provincias pro-
fecti ſunt. Hieme ea qua hæc Romæ geſta ſunt, 37
ad Cn. Manlium conſulem primum, deinde pro
conſule, hibernantem in Aſia, legationes undi-
que ex omnibus civitatibus gentibuſque, quæ cis
Taurum montem incolunt, conveniebant: & ut
clarior nobiliorque victoria Romanis de rege An-
tiocho fuit, quam de Gallis; ita lætior ſociis erat
de Gallis quam de Antiocho. Tolerabilior regia
ſervitus fuerat; quam feritas immanium barbaro-
rum, incertuſque in dies terror; quo velut tempe-
ſtas eos populantes inferret. itaque, ut quibus li-
bertas Antiocho pulſo, pax Gallis domitis, data
eſſet; non gratulatum modo venerant, ſed coro-
nas etiam aureas pro ſuis quæque facultatibus at-
tulerant. & ab Antiocho legati, & ab ipſis Gallis,
ut pacis leges dicerentur, & ab Ariarhate rege
Cappadocum venerunt, ad veniam petendam,
luendamque pecunia noxam, quod auxiliis An-
tiochum juviſſet. Ei ducenta talenta argenti ſunt
imperata. Gallis reſponſum, quum Eumenes rex
veniſſet, tum daturum iis leges. civitatum lega-
tiones cum benignis reſponſis, lætiores etiam
quam venerant, dimiſſæ. Antiochi legati pecu-
niam in Pamphyliam, frumentumque ex pacto
cum L. Scipione fœdere juſſi advehere, eo ſe cum
exercitu venturum. Principio deinde veris luſtra-
to exercitu profectus, die octavo Apameam venit.
ibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ibi triduum ſtativis habitis, tertiis rurſus ab Apamea caſtris in Pamphyliam, quo pecuniam frumentumque regios convehere juſſerat, pervenit. mille & quinquaginta talenta argenti accepta Apameam deportantur. frumentum exercitui dividitur. Inde ad Pergam ducit: quæ una in iis locis regio tenebatur præſidio. Appropinquanti præfectus præſidii obvius fuit, triginta dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda conſuleret. dato tempore, ad eam diem præſidio deceſſum eſt. à Perga L. Manlio fratre cum quatuor millibus militum Oeroanda ad reliquum pecuniæ ex eo quod pepigerant exigendum miſſo, ipſe quia Eumenem regem & decem legatos ab Roma Epheſum veniſſe audierat, juſſis ſequi Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit. Ibi ex decem legatorum ſententia fœdus in hæc verba ferè cum Antiocho conſcriptum eſt. *Amicitia regi Antiocho cum populo Romano his legibus & conditionibus eſto. Ne quem exercitum qui cum populo Romano ſociiſque bellum geſturus erit, rex per fines regni ſui, eorumve qui ſub ditione ejus erunt, transire ſinito: neu commeatu, neu qua alia ope juvato. Idem Romani ſociique Antiocho, & iis qui ſub imperio ejus erunt, præſtent. Belli gerendi jus Antiocho ne eſto cum iis qui inſulas colunt, neve in Europam transeundi. Excedito urbibus, agris, vicis, caſtellis cis Taurum montem uſque ad Tanaim amnem, & à valle Tauri uſque ad juga qua in Lycaoniam vergit. Ne qua arma efferto ex iis oppidis, agris, caſtelliſque, quibus excedat. ſi quâ extulit, qua quoq; oportebit, recte reſtituito. Ne militem, neu quem alium ex regno Eumenis recipito. Si qui earum urbium cives qua regno abſcedunt, cum rege Antiocho, intraque fines ejus regni ſunt, Apameam omnes ante diem certam redeant. Qui ex*

38 (margin, beside "gatis, Apameam exercitum reduxit")

regno

egno Antiochi apud Romanos ſocioſque ſunt, iis ıs abeundi manendique eſto. Servos, ſeu fugitiros, ſeu bello captos, ſeu qui liber captus aut ransfuga erit, reddito Romanis ſociiſque. Elehantos tradito omnes, neque alios parato. Tradio & naves longas armamentaque earum: neve pluès quam decem naves actuarias (nulla pluſquam riginta remis agatur) habeto: neve monerem ex elli cauſſa, quod ipſe illaturus erit. Neve navigao citra Calycadnum, neve Sarpedonem, promonoria: extra quam ſi qua navis pecuniam, ſtipenlium, aut legatos, aut obſides portabit. Milites mercede conducendi ex iis gentibus, quæ ſub ditiole populi Romani ſunt, Antiocho regi jus ne eſto. ne voluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum ſoiorumve quæ ædes ædificiaque intra fines regni Antiochi ſunt, quo jure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum ſociorumve ſunto. Si quæ pecuniæ debentur, earum exactio eſto. Si quid ablatum eſt, id conquirendi, cognoſcendi, repetendique ius item eſto. Si quas urbes quas tradi oportet, ii tenent, quibus Antiochus dedit, ex iis præſidia deducito: utique recte tradantur, curato. Argenti probi duodecim millia Attica talenta dato intra duodecim annos penſionibus æquis. Talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat, & tritici quingenta quadraginta millia modiûm. Eumeni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato: & pro frumento quod æſtimatione fiat, talenta centum viginti ſeptem. Obſides Romanis viginti dato: & triennio mutato, ne minores octonum denum annorum, neu majores quinumquadragenum. Si qui ſociorum populi Romani ultro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi jus eſto: dum ne quam urbem aut belli jure teneat, aut in amicitiam

tiam

tiam accipiat. Controverſias inter ſe jure ac judic *diſceptanto; aut ſi utriſque placebit, bello.* De An nibale Pœno, & Ætolo Thoante, & Mnaſima cho Acarnane, & Chalcidenſibus, Eubulida Philone, dedendis, in hoc quoque fœdere aſſcr ptum eſt. & ſi quid poſtea addi, demi, mutariv
39 placuiſſet, ut id ſalvo fœdere fieret. Conſul jura vit in hoc fœdus: ab rege qui exigerent jusjuran dum, profecti. Q. Minucius Thermus, & L. Man lius qui tum forte ab Oenoandis rediit, & Q. Fa bio Labeoni, qui claſſi præerat, ſcripſit, ut Pata ra extemplo proficiſceretur: quæque ibi naves re giæ eſſent, concideret, cremaretque. Profectus a Epheſo, quinquaginta tectas naves aut concidi aut incendit. Telmeſſum eadem expeditione (ter ritis ſubito adventu claſſis oppidanis) recepit. E Lycia protinus, juſſis ab Epheſo ſequi, qui ibi re licti erant, per inſulas in Græciam trajecit. Athe nis paucos moratus dies, dum Pyræeum ab E pheſo naves venirent, totam inde claſſem in Ita liam reduxit. Cn. Manlius, quum inter cetera quæ accipienda ab Antiocho erant, elephante quoque accepiſſet, donoque Eumeni omnes de diſſet; deinde cauſſas civitatum, multis inter no vas res turbatis, cognovit. Et Ariarathes rex, par te dimidia pecuniæ imperatæ, Eumenis beneficio cui deſponderat per eos dies filiam, remiſſa, i amicitiam eſt acceptus. Civitatum autem cogni tis cauſſis, decem legati aliam aliarum fecerun conditionem. Quæ ſtipendiariæ regi Antioch fuerant, & cum populo Romano ſenſerant, ii immunitatem dederunt: quæ partium Antioch fuerant, aut ſtipendiariæ Attali regis, eas omne vectigal pendere Eumeni juſſerunt. nominatin præterea Colophoniis qui in Notio habitant, & Cymeis & Mileſiis immunitatem conceſſerunt

Clazo-

Clazomeniis ſuper immunitatem & Drymuſam inſulam dono dederunt: & Mileſiis, quem ſacrum appellant, agrum reſtituerunt: & Ilienſibus Rhœteum & Gergithum addiderunt;non tam ob recentia ulla merita, quam originum memoria. eadem & Dardanum liberandi cauſſa fuit. Chios quoque, & Smyrnæos, & Erythræos, pro ſingulari fide quam eo bello præſtiterunt, & agro donarunt, & in omni præcipuo honore habuerunt. Phocæenſibus & ager quem ante bellum habuerant, redditus; & ut legibus antiquis uterentur, permiſſum. Rhodiis affirmata, quæ data priore decreto erant. Lycia & Caria datæ uſque ad Mæandrum amnem; præter Thelmeſſum. Regi Eumeni Cherſonneſum in Europa, & Lyſimachiam, caſtella, vicos, agros, quibus finibus tenuerat Antiochus, adjecerunt: in Aſia Phrygiam utramque: alteram ad Helleſpontum, majorem alteram vocant: & Myſiam, quam Pruſias rex ademerat, ei reſtituerunt: & Lycaoniam, & Myliada, & Lydiam, & nominatim urbes, Tralles, atque Epheſum & Telmiſum. De Pamphylia diſceptatum inter Eumenem & Antiochi legatos quum eſſet, quia pars ejus citra, pars ultra Taurum eſt; integra res ad ſenatum rejicitur. His fœderi- 40
bus decretiſque datis, Manlius cum decem legatis omnique exercitu ad Helleſpontum profectus, evocatis eo regulis Gallorum, leges quibus pacem cum Eumene ſervarent, dixit, denunciavitque, ut morem vagandi cum armis finirent, agrorumque ſuorum terminis ſe continerent. Contractis deinde ex omni ora navibus, & Eumenis etiam claſſe per Athenæum fratrem regis ab Elæa adducta, copias omnes in Europam trajecit. inde per Cherſonneſum modicis itineribus, grave præda omnis generis agmen trahens, Lyſimachiæ ſtativa

habuit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

habuit: ut quam maxime recentibus & integ
jumentis Thraciam, per quam iter vulgo horr
bant,ingrederetur. Quo profectus eſt ab Lyſim
chia die ad amnem Melana, quem vocant; in
poſtero die Cypſela pervenit. à Cypſelis via dece
millium fere ſilveſtris, anguſta, confragoſa exc
piebat. propter cujus difficultatem itineris in du
partes diviſus exercitus, & præcedere una juſſa
altera magno intervallo cogere agmen, media im
pedimenta interpoſuit: plauſtra cum pecunia pu
blica erant,precioſaq; alia præda. Itaq; quum p
ſaltum iret, Thracum decem haud amplius mill
ex quatuor populis, Aſtii, & Cæni, & Maduat
ni, & Cœletæ ad ipſas anguſtias viam circumſ
derunt. Opinio erat, non ſine Philippi regis M
cedonum fraude id factum. eum ſciſſe non al
quam per Thraciam redituros Romanos,
quantam pecuniam ſecum portarent. In prim
agmine imperator erat; ſollicitus propter iniqu
tatem locorum. Thraces nihil ſe moverunt, do
nec armati tranſirent. poſteaquam primos ſup
raſſe anguſtias viderunt, poſtremos nondum ap
propinquantes, impedimenta & ſarcinas inva
dunt. cæſisque cuſtodibus, partim ea quæ i
plauſtris erant, diripere, partim ſub oneribu
jumenta abſtrahere. Vnde poſteaquam clam
primum ad eos qui jam ingreſſi ſaltum ſequeban
tur, deinde etiam ad primum agmen eſt perlatus
utrimque in medium concurritur, & inordina
tum ſimul pluribus locis prœlium conſeritu
Thracas præda ipſa impeditos oneribus, & ple
roſque (ut ad rapiendum manus vacuas habe
rent) inermes, ad cædem præbet; Romanos ini
quitas locorum, barbaris per calles notos incur
ſantibus, & latentibus interdum per cavas valles
prodebat. ipſa etiam onera plauſtraque, ut for

tulit,

alit, his aut illis incommode objecta pugnanti-
bus impedimento ſunt: alibi prædo, alibi prædæ
vindex cadit. Prout locum iniquus æquusve his
aut illis, prout animus pugnantium eſt, prout nu-
merus (alii enim pluribus quam ipſi erant, alii
paucioribus occurrerant) varia pugnæ fortuna eſt.
multi utrimque cadunt. Iam nox appetebat, quum
prœlio excedunt Thraces; non fuga vulnerum,
aut mortis, ſed quia ſatis prædæ habebant. Roma- 41
norum primum agmen extra ſaltum circa tem-
plum Bendidium caſtra loco aperto poſuit: pars
altera ad cuſtodiam impedimentorum medio in
ſaltu duplici circumdata vallo manſit. Poſtero die,
prius explorato ſaltu quam moverent, primis ſe
conjungunt. In eo prælio, quum impedimen-
torum pars & calonum, & milites aliquot, quum
paſſim toto prope ſaltu pugnaretur, cecidiſſent;
plurimum Q. Minucii Thermi morte damni eſt
acceptum, fortis ac ſtrenui viri. Eo die ad He-
brum flumen perventum eſt. inde Æniorum fi-
nes præter Apollinis, Zerynthium quem vocant
incolæ, templum ſuperant. Aliæ anguſtiæ circa
Tempyra excipiunt, (hoc loco nomen eſt) nec
minus confragoſæ, quam priores; ſed quia ni-
hil ſilveſtre circa eſt, ne latebras quidem ad inſi-
diandum præbent. Huc ad eandem ſpem prædæ
Thrauſi (gens & ipſa Thracum) convenêre: ſed
quia nudæ valles procul ut conſpicerentur angu-
ſtias obſidentes, efficiebant; minus terroris tu-
multusque fuit apud Romanos. quippe etſi iniquo
loco, prœlio tamen juſto, acie aperta, collatis
ſignis dimicandum erat. Conferti ſubeuntes cum
clamore, impetu facto primum expulêre loco ho-
ſtes; deinde avertere. fuga inde cædeſque ſuis ipſos
impedientibus anguſtiis, fieri cœpta eſt. Roma-
ni victores ad vicum Maronitarum (Saren appel-

lant)

lant) poſuerunt caſtra. poſtero die patenti itin
Priaticus campus eos excepit, triduumque ibi fr
mentum accipientes manſerunt; partim ex ag
Maronitarum, conferentibus ipſis, partim ex n
vibus ſuis, quæ cum omnis generis commea
ſequebantur. Ab ſtativis, diei via Apollonia
fuit. hinc per Abderitarum agrum Neapolim p
ventum eſt. Hoc omne per Græcorum coloni
pacatum iter fuit. reliquum inde per medios Thr
cas dies noctesque, & ſi non infeſtum, ſuſpectu
tamen, donec in Macedoniam pervenerunt. M
tiores Thracas idem exercitus, quum à Scipio
eadem via duceretur, habuerat: nullam ob alia
cauſſam, quam quod prædæ minus quod peter
tur, fuerat. Quanquam tum quoque Claudius a
ctor eſt, ad quindecim millia Thracum, præc
denti ad exploranda loca agmen, Mutini Num
dæ occurriſſe. quadringentos equites fuiſſe N
midas, paucos elephantos. Mutinis filium p
medios hoſtes cum centum quinquaginta delect
equitibus perrupiſſe. eundem mox, quum ja
Mutines in medio elephantis collocatis in cornu
equitibus diſpoſitis, manum cum hoſte conſ
ruiſſet, terrorem ab tergo præbuiſſe. atque in
turbatos equeſtri velut procella hoſtes, ad ped
tum agmen non acceſſiſſe. Cn. Manlius per Ma
cedoniam in Theſſaliam exercitum traduxit. in
per Epirum Apolloniam quum perveniſſet; no
dum adeo hiberno contempto mari, ut trajice
42 auderet, Apolloniæ hibernavit. Exitu prope an
M. Valerius conſul ex Liguribus ad magiſtrat
ſubrogandos Romam venit: nulla memorabi
in provincia re geſta, ut ea probabilis moræ cau
ſa eſſet, quod ſolito ſerius ad comitia veniſſet. C
mitia conſulibus rogandis fuerunt ante diem du
decimum Calendas Martias. creati M. Æmili
Lep

Lepidus, C. Flaminius. Poſtero die prætores fa-
cti App. Claudius Pulcher, Ser. Sulpicius Galba,
Q. Terentius Culleo, L. Terentius Maſſaliota,
Q. Fulvius Flaccus, M. Furius Craſſipes. Comitiis
perfectis, quas provincias prætoribus eſſe place-
ret, retulit ad ſenatum conſul. decreverunt duas
Romæ juris dicendi cauſſa, duas extra Italiam,
Siciliam & Sardiniam: duas in Italia, Tarentum
& Galliam. & extemplo, priuſquam inirent ma-
giſtratum; ſortiri juſſi. Ser. Sulpicius urbanam,
Q. Terentius peregrinam eſt ſortitus. L. Teren-
tius Siciliam, Q. Fulvius Sardiniam, Ap. Clau-
dius Tarentum, M. Furius Galliam. Eo anno
L. Minucius Myrtilus, & L. Manlius, quod lega-
tos Carthaginienſes pulſaſſe dicebantur, juſſu
M. Claudii prætoris urbis per feciales traditi ſunt
legatis, & Carthaginem avecti. In Liguribus ma-
gni belli, & gliſcentis indies magis, fama erat.
itaque conſulibus novis, quo die de provinciis &
de Republica retulerunt, ſenatus utrique Ligures
provinciam decrevit. Huic ſenatusconſulto Lepi-
dus conſul intercedebat, *Indignum eſſe prædicans,
conſules ambo in valles Ligurum includi. M. Ful-
vium & Cn. Manlium biennium jam alterum in
Europa, alterum in Aſia, velut pro Philippo atque
Antiocho ſubſtitutos regnare. ſi exercitus in his ter-
ris eſſe placeat, conſules iis potius quam privatos
præeſſe oportere. Vagari eos cum belli terrore per na-
tiones, quibus bellum indictum non ſit; pacem pre-
cio venditantes. ſi eas provincias exercitibus obtine-
re opus eſſet; ſicut M. Acilio, L. Scipioni conſuli-
bus M. Fulvius & Cn. Manlius ſucceſſiſſent con-
ſules; ita Fulvio Manlioque C. Livium, & M. Va-
lerium conſules, debuiſſe ſuccedere. nunc certe perfe-
cto Ætolico bello, recepta ab Antiocho Aſia, devi-
ctis Gallis, Conſules ad exercitus conſulares mitti,*
aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

aut reportari legiones inde reddique tandem R
publicæ debere. Senatus his auditis, in ſenten
perſeveravit, ut conſulibus ambobus Ligures p
vincia eſſet: Manliũ Fulviumque decedere de p
vinciis, & exercitus inde deducere, ac redire R
43 mam, placuit. Inimicitiæ inter M. Fulvium &
Æmilium conſules erant: & ſuper cetera Æm
lius, ſerius biennio ſe conſulem factum M. Ful
opera ducebat. itaque ad invidiam ei facienda
legatos Ambracienſes, in ſenatum, ſubornatos c
minibus, introduxit. *Qui ſibi, quum in pace eſſe*
imperataque à prioribus conſulibus feciſſent, &
dem præſtare obedienter M. Fulvio parati eſſe
bellum illatum queſti; agros primum depopulat
terrorem direptionis & cædis urbi injectum, u
metu claudere cogerentur portas. Obſeſſos deinde,
oppugnatos ſe, & omnia exempla belli edita in
cædibus, incendiis, ruinis, direptione urbis: conjug
liberos in ſervitium abſtractos: bona adempta:
quod ſe ante omnia moveat, templa tota urbe ſ
liata ornamentis. ſimulacra Deûm, Deos i
ipſos, convulſos ex ſedibus ſuis, ablatos eſſe: p
rietes poſteſque nudatos. Quos adorent, ad q
precentur & ſupplicent, Ambracienſibus non
pereſſe. Hæc querentes, interrogando crimin
ſe ex compoſito conſul ad plura, velut non
ſponte dicenda, eliciebat. Motis Patribus, al
conſul C. Flaminius M. Fulvii cauſſam excep
qui *veterem & obſoletam viam ingreſſos Amb*
cienſes dixit. *Sic M. Marcellum à Syracu*
nis, ſic Q. Fulvium à Campanis accuſatos. qu
eadem opera T. Quintium à Philippo rege,
Acilium & L. Scipionem ab Antiocho, C. M
lium à Gallis, ipſum Fulvium ab Ætolis &
phalenia populis accuſari paterentur. Amb
ciam oppugnatam & captam, & ſigna inde orn
men

entaque ablata, & cetera facta, quæ captis urbi-
us ſoleant, negaturum aut me pro M. Fulvio,
ut ipſum M. Fulvium cenſetis, Patres Conſcri-
i; qui ob has res geſtas triumphum à vobis poſtu-
turus ſit; Ambraciam captam, ſignaque, quæ
blata criminantur, & cætera ſpolia ejus urbis an-
currum laturus, & fixurus in poſtibus ſuis? Ni-
il eſt, quod ſe ab Ætolis ſeparent. eadem Am-
racienſium & Ætolorum cauſſa eſt. Itaque col-
ga meus, vel in alia cauſſa inimicitias exerceat:
el ſi in hac utique mavult; retineat Ambracien-
s ſuos in adventum M. Fulvii. Ego nec de Am-
racienſibus, nec de Ætolis decerni quicquam ab-
nte M. Fulvio patiar. Quum Æmilius callidam 44
alitiam inimici, velut omnibus notam inſimu-
ret, & tempus eum morando extracturũ diceret,
e conſule inimico Romam rediret; certamine
onſulum biduum abſumtum eſt. nec præſente Fla-
minio decerni quicquam videbatur poſſe. Captata
ccaſio eſt, quum æger forte Flaminius abeſſet. &
eferente Æmilio ſenatusconſultum factum eſt,
t Ambracienſibus omnes ſuæ res redderentur: in
ibertate eſſent, ac legibus ſuis uterentur: porto-
ia, quæ vellent, terra marique caperent, dum
orum immunes Romani ac ſocii Latini nominis
ſſent. Signa aliaque ornamenta, quæ quereren-
ur ex ædibus ſacris ſublata eſſe; de iis quum M.
Fulvius Romam revertiſſet, placere ad collegium
pontificum referri, & quod ii cenſuiſſent, fieri.
Neque his contentus conſul fuit, ſed poſt-
ea per infrequentiam adjecit ſenatusconſulto,
Ambraciam non videri vi captam eſſe. Sup-
plicatio inde ex decemvirorum decreto pro va-
letudine populi fuit per triduum: quia gravis
peſtilentia urbem atque agros vaſtabat. Lati-
næ inde fuerunt. Quibus religionibus liberati
conſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſules, & delectu perfecto (novis enim uter
maluit uti militibus) in provinciam profecti ſu
vetereſque omnes dimiſerunt. Poſt conſulum p
fectionem Cn. Manlius proconſul Romam
nit, cui quum ab Ser. Sulpicio prætore ſenatu
ædem Bellonæ datus eſſet, & ipſe commemo
tis rebus ab ſe geſtis poſtulaſſet, ut ob eas Diis i
mortalibus honos haberetur, ſibique triu
phanti urbem invehi liceret; contradixerunt p
major decem legatorum, qui cum eo fuerant
ante alios L. Furius Purpureo, & L. Æmi

45 Paullus, *Legatos ſeſe Cn. Manlio datos pacis c Antiocho facienda cauſſa, fœderiſque & legum, cum L. Scipione inchoata fuiſſent, perficiendar Cn. Manlium ſumma ope tetendiſſe, ut eam pa turbaret, & Antiochum, ſi ſui poteſtatem feci inſidiis exciperet: ſed illum cognita fraude conſu quum ſæpe colloquiis petitis captatus eſſet, non c greſſum modo, ſed conſpectum etiam ejus vita. Cupientem tranſire Taurum, ægre omnium le torum precibus, ne carminibus Sibyllæ prædict ſuperantibus terminos fatales cladem experiri v let, retentum. admoviſſe tamen exercitum, & p pe ipſis jugis ad divortia aquarum caſtra poſu Quum nullam ibi cauſſam belli inveniret, quieſc tibus regiis, circumegiſſe exercitum ad Gallog cos: cui nationi non ex ſenatus auctoritate, non puli juſſu bellum illatum. quod quem unquam ſua ſententia facere auſum? Antiochi, Phili Annibalis, & Pœnorum recentiſſima bella eſſe. omnibus his conſultum ſenatum, populum juſſi ſæpe legatos ante miſſos, res repetitas: poſtremo bellum indicerent miſſos. Quid eorum, Cn. M li, factum eſt, ut iſtud publicum populi Roma bellum, & non tuum privatum latrocinium di mus? At eo ipſo contentus fuiſti. recto itinere du*

n & per omnes anfractus viarum , quum ad bivia
onſiſteres , ut quo flexiſſet agmen Attalus Eume-
is frater , eo conſul mercenarius , cum exercitu
Romano ſequereris, Piſidiæ Lycaoniæque & Phry-
iæ receſſus omnes atque angulos peragraſti , ſti-
em à tyrannis caſtellaniſque deviis colligens? Quid
nim tibi cum Oroandis ? quid cum aliis æque in-
oxiis populis ? Bellum autem ipſum , cujus no-
nine triumphum petis , quo modo geſſiſti ? Loco æ-
uo , tempore tuo pugnaſti ? Tu vero recte , ut Diis
mmortalibus honos habeatur , poſtulas : primum,
uod pro temeritate imperatoris , nullo jure gen-
ium bellum inferentis , pœnas luere exercitum no-
uerunt : deinde, quod belluas , non hoſtes nobis ob-
ecerunt. Nolito nomen tantum exiſtimare miſtum 46
ſſe Gallogræcorum. multo ante & corpora & ani-
ni miſti ac vitiati ſunt. An ſi illi Galli eſſent,
um quibus millies vario eventu in Italia pugna-
um eſt , quantum in imperatore noſtro fuit , nun-
ius illinc rediſſet ? Bis cum iis pugnatum eſt , bis
oco iniquo ſubiit , in valle inferiore pedibus pene
oſtium aciem ſubjecit ; ut ſi non tela ex ſuperiore
oco mitterent , ſed corpora ſua nuda injicerent,
bruere nos potuerint. Quid igitur incidit? magna
ortuna populi Romani eſt , magnum & terribile
omen. Recenti ruina Annibalis, Philippi, Antio-
hi , prope attoniti erant , tantæ corporum moles.
undis ſagittiſque in fugam conſternati ſunt : gla-
lius in acie cruentatus non eſt Gallico bello: velut
vium examina , ad crepitum primum miſſilium
volavere. At hercule , nos iidem (admonente
rtuna , quid ſi hoſtem habuiſſemus , caſurum
uiſſet) quum redeuntes in latrunculos Thracas
ncidiſſemus , cæſi, fugati , exuti impedimentis ſu-
mus. Q. Minucius Thermus , in quo haud paulo
plus damni factum eſt , quam ſi Cn. Manlius ,

cujus temeritate ea clades inciderat, periſſet, cun
multis viris foribus cecidit: exercitus ſpolia regi
Antiochi referens, triſtriam diſsipatus: alibi pri
mum, alibi poſtremum agmen, alibi impedimen
ta. inter vepres in latebris ferarum noctem unan
delituit. Pro his triumphus petitur? Si nihil i
Thracia cladis ignominiæque foret acceptum, d
quibus hoſtibus triumphum peteres? de iis, ut opi
nor, quos tibi hoſtes ſenatus, aut populus Roma
nus dediſſet. Sic huic L. Scipioni, ſic illi Manli
Acilio de rege Antiocho, ſic paulo ante T. Quin
tio de rege Philippo, ſic P. Africano de Annibal
& Pœnis, & Syphace, triumphus datus. & minim
illa, quum jam ſenatus cenſuiſſet bellum, qua
ſita tamen ſunt, quibus nunciandum eſſet; ipſ
utique regibus nunciaretur, an ſatis eſſet ad pra
ſidium aliquod nunciari? Vultis ergo hæc omni
pollui & confundi? tolli fecialia jura? nullos eſ
feciales? fiat (pace Deûm dixerim) jactura reli
gionis: oblivio Deorum capiat pectora veſtra. Nu
ſenatum quoque de bello conſuli non placet? no
ad populum ferri, velint, jubeantne cum Gall
bellum geri? Modo certe conſules Græciam a
que Aſiam volebant. tamen perſeverantibus vol
Ligures provinciam decernere, dicto audient
fuerunt. Merito ergo à vobis proſpere bello geſ
triumphum petent, quibus auctoribus geſſerun

47 Talis oratio Furii & Æmilii fuit. Manlium i
hunc maxime modum reſpondiſſe accepimu
Tribuni plebis antea ſolebant triumphum poſt
lantibus adverſari, Patres conſcripti. Quibus e
gratiam habeo, quod ſeu mihi, ſeu magnitudi
rerum geſtarum hoc dederunt, ut non ſolum ſilent
comprobarent honorem meum, ſed referre etiam
ſi opus eſſet, viderentur parati eſſe. Ex decem leg
tis, ſi Diis placet, quod concilium diſpenſandæ c

hon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

honeſtandæque victoriæ imperatoribus majores dederunt noſtri, adverſarios habeo. L. Furius, L. Æmilius currum triumphalem me conſcendere prohibent, coronam inſignem capiti detrahunt. quos ego, ſi tribuni me triumphare prohiberent, teſtes citaturus fui rerum à me geſtarum. Nullius equidem invideo honori, Patres conſcripti. Vos tribunos plebei nuper, viros fortes ac ſtrenuos, impedientes Q. Fabii Labeonis triumphum, auctoritate veſtra deterruiſtis. triumphavit, quem non bellum injuſtum geſsiſſe, ſed hoſtem omnino non vidiſſe, inimici jactabant. Ego, qui cum centum millibus ferociſsimorum hoſtium, ſignis collatis toties pugnavi, qui plus quadraginta millia hominum cepi aut occidi, qui bina caſtra eorum expugnavi, qui citra juga Tauri omnia pacatiora quam terra Italia eſt, reliqui; non triumpho modo fraudor, ſed cauſſam apud vos, Patres conſcripti, accuſantibus me his ipſe legatis dico. Duplex eorum, ut animadvertiſtis, Patres conſcripti, accuſatio fuit: nam nec gerendum mihi fuiſſe bellum cum Gallis, & geſtum temere atque imprudenter, dixerunt. non erant Galli hoſtes, ſed tu eos pacatos imperata facientes violaſti. Non ſum poſtulaturus à vobis, Patres conſcripti, ut quæ communiter de immanitate gentis Gallorum, de infeſtiſsimo odio in nomen Romanum ſcitis; ea de illis quoque, qui has terras incolunt, exiſtimetis. Gallos, remota univerſæ gentis infamia atque invidia, per ſe ipſos æſtimate. Vtinam rex Eumenes, utinam Aſiæ civitates omnes adeſſent, & illos potius querentes, quam me accuſantem audiretis! Mittite agedum legatos circa omnes Aſiæ urbes, & quærite, utrum a graviori ſervitute, Antiocho ultra Tauri juga emoto, an Gallis ſubactis, liberati ſint? quoties agri eorum vaſtati ſint, quoties præda abactæ, referant: quum

vix redimendi captivos copia eſſet, & mactata
humanas hoſtias immolatoſque liberos ſuos audi-
rent. Stipendium ſcitote pependiſſe ſocios veſtro
Gallis: & nunc liberatos per vos regio imperio,
fuiſſe penſuros, ſi à me foret ceſſatum. Quo longiu
Antiochus emotus eſſet, hoc impotentius in Aſi
Galli dominarentur: & quicquid eſt terrarum ci-
tra Tauri juga, Gallorum imperio, non veſtro ad-
jeciſſetis. At enim ſunt quidem iſta vera. etiam
Delphos, quondam commune humani generis ora-
culum, umbilicum orbis terrarum, Galli ſpoliave-
runt: nec ideo populus Romanus his bellum indixi
aut intulit. Equidem aliquid intereſſe rebar inte
id tempus quo nondum in jure ac ditione veſtr
Græcia atque Aſia erat, ad curandum animad-
vertendumque quid in his terris fieret: & hoc, qu
finem imperii Romani Taurum montem ſtatuiſtis,
quo libertatem immunitatemve civitatibus datis,
quo aliis fines adjicitis: alias agro mulctatis, aliis
vectigal imponitis: regna augetis, minuitis, dona-
tis, adimitis: curæ veſtræ cenſetis eſſe, ut pacem
terra marique habeant. An niſi præſidia deduxiſſe
Antiochus, quæ quieta in ſuis arcibus erant, non
putaretis liberatam Aſiam? Si Gallorum exerci-
tus effuſi vagarentur, rata dona veſtra, quæ de-
diſtis regi Eumeni, rata libertas civitatibus eſſet!
48 Sed quid ego hæc ita argumentor; tanquam non
acceperim, ſed fecerim hoſtes Gallos? Te L. Scipi
appello, cujus ego mihi, ſuccedens in vicem imperi
tui, virtutem felicitatemque pariter non fruſtra ab
Diis immortalibus precatus ſum, te P. Scipio, qui
legati jus, collegæ majeſtatem, & apud fratrem
conſulem & apud exercitum habuiſti; ſciatiſne in
exercitu Antiochi Gallorum legiones fuiſſe? vide-
ritis in acie eos, in cornu utroque (id enim roboris
eſſe videbatur) locatos? pugnaveritis, ut cum ho-
ſtibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtibus juſtis? cecideritis? ſpolia eorum retuleritis?
Atqui cum Antiocho, non cum Gallis bellum his
ſenatus decreverat, & populus juſſerat. ſed ſimul,
ut opinor, cum his decreverant juſſerantque, qui
intra ejus præſidia fuiſſent. ex quibus, præter An-
tiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, & cum
quo nominatim fœdus ut fieret, mandaveratis,
omnes hoſtes erant, qui pro Antiocho arma adver-
ſus nos tulerunt. In qua cauſſa quum Galli ante
omnes fuiſſent, & reguli quidam & tyranni; ego
tamen & cum aliis pro dignitate imperii veſtri
exactis luere peccata ſua, pacem pepigi: & Gallo-
rum animos, ſi poſſent mitigari à feritate inſita,
tentavi: & poſteaquam indomitos atque implaca-
biles cernebam, tum demum vi atque armis coer-
cendos ratus ſum. Nunc quoniam ſuſcepti belli
purgatum eſt crimen; geſti reddenda eſt ratio. In
quo confiderem equidem cauſſæ meæ, etiamſi non
apud Romanum, ſed apud Carthaginienſem ſena-
tum agerem; ubi in crucem tolli imperatores di-
cuntur, ſi proſpero eventu, pravo conſilio rem geſſe-
runt. Sed ego in ea civitate, quæ ideò omnibus re-
bus incipiendis gerendiſque Deos adhibet, quia nul-
lius calumniæ ſubjicit ea quæ Dii comprobaverunt,
& in ſolennibus verbis habet, quum ſupplicationem
aut triumphum decernit; Quod bene ac feliciter
Rempublicam adminiſtrarit; ſi nollem, ſi grave
ac ſuperbum exiſtimarem virtute gloriari; pro
felicitate mea exercituſque mei, quod tantam na-
tionem ſine ulla militum jactura devicimus poſtu-
larem, ut Diis immortalibus honos haberetur, &
ipſe triumphans in Capitolium aſcenderem, unde
votis ritè nuncupatis profectus ſum; negaretis hoc
mihi cum Diis immortalibus? Iniquo enim loco 49
dimicavi. Dic igitur, quo æquiore potuerim dimi-
care? Quum montem hoſtes cepiſſent? loco muni-

to ſe tenerent? nempe eundum ad hoſtes erat, ſi vin
cere vellem. Quid ſi urbem eo loco haberent, &
mœnibus ſe tenerent? nempe oppugnandi eran
Quid? ad Thermopylas æquóne loco M. Acili
cum rege Antiocho pugnavit? Quid? Philippu
non eodem modo ſuper Aoum amnem juga tenen
tem montium T. Quintius dejecit? Equidem ad
huc qualem aut ſibi fingant, aut vobis videri vo
lint hoſtem fuiſſe, non invenio. Si degenerem &
emollitum amœnitate Aſiæ, quid periculi vel ini
quo loco ſubeuntibus fuit? ſi timendum & ferita
animorum & robore corporum, huicne tantæ vi
ctoriæ triumphum negatis? Cæca invidia eſt, Pa
tres conſcripti, nec quidquam aliud ſcit, quam
detrectare virtutes, corrumpere honores ac præmi
earum. Mihi, quæſo, ita ignoſcatis, Patres con
ſcripti, ſi longiorem orationem non cupiditas glo
riandi de me, ſed neceſſaria criminum defenſio fe
cit. An etiam per Thraciam ſaltus patentes, qu
anguſti erant, & plana ex arduis, & culta ex ſi
veſtribus facere potui, & præſtare, necubi notis ſi
latebris deliteſcerent latrones Thraces, ne quid ſa
cinarum raperetur, ne quod jumentum ex tan
agmine abſtraheretur, ne quis vulneraretur, ne e
vulnere vir fortis ac ſtrenuus Q. Minucius mor
retur? In hoc caſu, quo infeliciter incidit, ut ta
lem civem amitteremus, hærent. Quod ſaltu iniqu
loco alieno, quum adortus hoſtis nos eſſet, duæ ſi
mul acies primi & noviſſimi agminis hærentem a
impedimenta noſtra exercitum barbarorum cir
cumvenerunt, quod multa millia ipſo die, plur
multo, poſt dies paucos ceciderunt & ceperunt
hoc ſi ipſi tacuerint, vos ſcituros, quum teſtis ora
tionis meæ totus exercitus ſit, non credunt. Si gla
dium in Aſia non ſtrinxiſſem, ſi hoſtem non vidiſ
ſem; tamen Proconſul triumphum in Thracia duo

bu

*bus prœliis merueram. Sed jam dictum ſatis eſt.
quin pro eo, quod pluribus verbis vos, quam volui,
fatigavi, veniam à vobis petitam impetratamque
velim, Patres conſcripti.* Plus crimina eo die, 50
quam defenſio, valuiſſent, ni altercationem in
ſerum perduxiſſent. dimittitur ſenatus in ea opi-
nione, ut negaturus triumphum fuiſſe videretur.
Poſtero die & cognati amicique Cn. Manlii ſum-
mis opibus annixi ſunt, & auctoritas ſeniorum
valuit, negantium, exemplum proditum memo-
riæ eſſe, ut imperator, qui perduellibus devictis,
confecta provincia, exercitum reportaſſet, ſine
curru & laurea privatus, inhonoratuſque, ur-
bem iniret. hic pudor malignitatem vicit, trium-
phumque frequentes decreverunt. Oppreſſit dein-
de mentionem memoriamque omnem conten-
tionis hujus, majus, & cum majore & clariore
viro certamen ortum. P. Scipioni Africano (ut
Valerius Antias auctor eſt) duo Q. Petillii diem
dixerunt. id, prout cujuſque ingenium erat, in-
terpretabantur. Alii non tribunos plebis, ſed
univerſam civitatem, quæ id pati poſſet, incuſa-
bant. *Duas maximas orbis terrarum urbes in-
gratas uno prope tempore in principes inventas, Ro-
mam ingratiorem: ſi quidem victa Carthago vi-
ctum Annibalem in exilium expuliſſet; Roma
victrix victorem Africanum expellat.* Alii, *Ne-
minem unum civem tantum eminere debere, ut
legibus interrogari non poſſit: nihil tam æquandæ
libertatis eſſe, quam potentiſſimum quemque poſſe
dicere cauſſam. Quid autem tuto cuiquam nedum
ſummam Reipubl. permitti, ſi ratio non ſit redden-
da? qui jus æquum pati non poſſit, in eum vim
haud injuſtam eſſe.* Hæc agitata ſermonibus, donec
dies dicendæ cauſſæ venit. nec alius antea quiſ-
quam, nec ille ipſe Scipio conſul cenſorve majore

omnis generis hominum frequentia, quam re
illo die in forum eſt deductus. Iuſſus dicere cau
ſam, ſine ulla criminum mentione, orationem
adeo magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exo
ſus, ut ſatis conſtaret, neminem unquam neq
melius, neque verius laudatum eſſe. Dicebantur
nim ab eodem animo ingenioque, à quo geſta
rant. & aurium faſtidium aberat; quia pro peric
51 lo, non in gloriam, referebantur. Tribuni pleb
vetera luxuriæ crimina Syracuſanorum hiberno
rum, & Locris Pleminiarum tumultum, quu
ad fidem præſentium criminum retuliſſent; ſuſp
cionibus magis, quam argumentis pecuniæ capt
reum accuſarunt. *Filium captum ſine pretio reda*
tum, omnibuſque aliis rebus Scipionem, tamqua
in ejus unius manu pax Romana bellumque eſſet,
Antiocho cultum. Dictatorem eum conſuli, n
legatum in provincia fuiſſe: nec ad aliam rem
profectum, quam ut id quod Hiſpaniæ, Galliæ, S
ciliæ. Africa jampridem perſuaſum eſſet, hoc Gr
ciæ Aſiæque & omnibus ad Orientem verſus regib
gentibuſque appareret; unum hominem caput c
lumenque imperii Romani eſſe: ſub umbra Scipi
nis civitatem dominam orbis terrarum latere: n
tus ejus pro decretis Patrum, pro populi juſſis eſſ
infamia intactum, invidia qua poſſunt urgen
Orationibus in noctem perductis, prodicta di
eſt. ubi ea venit, tribuni in Roſtris prima luce co
ſederunt. Citatus reus, magno agmine amic
rum clientiumque per mediam concionem a
Roſtra ſubiit. ſilentioque facto, *Hoc*, inquit, *d*
tribuni plebis, voſque Quirites, cum Annibale
Carthaginienſibus ſignis collatis in Africa bene
feliciter pugnavi. Itaque quum hodie litibus
jurgiis ſuperſederi æquum ſit, ego hinc extemp
in Capitolium ad Iovem optimum maximum, Iu

nonem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

nonemque & Minervam, ceteroſque Deos, qui Capitolio atque arci præſident, ſalutandos ibo: hiſque gratias agam, quod mihi & hoc ipſo die, & ſæpe alias egregie Reipubl. gerendæ mentem facultatemque dederunt! Veſtrûm quoque quibus commodum eſt, ite mecum Quirites; & orate Deos, ut mei ſimiles principes habeatis. ita, ſi ab annis ſeptendecim ad ſenectutem ſemper vos ætatem meam honoribus veſtris anteiſtis, ego veſtros honores rebus gerendis præceſſi. Ab Roſtris in Capitolium aſcendit: ſimul ſe univerſa concio avertit, & ſecuta Scipionem eſt. adeo, ut poſtremo ſcribæ viatoreſque tribunos relinquerent, nec cum iis præter ſervilem comitatum, & præconem, qui reum ex Roſtris citabat, quiſquam eſſet. Scipio non in Capitolio modo, ſed per totam urbem omnia templa Deûm cum populo Romano circumiit. Celebratior is prope dies favore hominum & æſtimatione veræ magnitudinis ejus fuit, quam quo triumphans de Syphace rege & Carthaginienſibus urbem eſt invectus. Hic 52
ſpecioſus ultimus dies P. Scipioni illuxit. poſt quem, quum invidiam & certamina cum tribunis proſpiceret, die longiore producta, in Liternum conceſſit; certo conſilio ne ad cauſſam dicendam adeſſet. Major animus & natura erat, ac majori fortunæ aſſuetus, quam ut reus eſſe ſciret, & ſummittere ſe in humilitatem cauſſam dicentium. Vbi dies venit, citarique abſens eſt cœptus, L. Scipio morbum cauſſæ eſſe cur abeſſet, excuſabat. quam excuſationem quum tribuni qui diem dixerant, non acciperent, & ab eadem ſuperbia non venire ad cauſſam dicendam arguerent, qua judicium & tribunos plebis & concionem reliquiſſet; & quibus jus de ſe dicendæ ſententiæ & libertatem ademiſſet, his comitatus,

tatus, velut captos trahens, triumphum de populo Romano egiſſet, ſeceſſionemque eo die in Capitolium à tribunis plebis feciſſet: *Habetis ergo temeritatis illius mercedem. quo duce & auctore nos reliquiſtis, ab eo ipſi relicti eſtis. & tantum animorum indies nobis decreſcit, ut ad quem ante annis ſeptemdecim, exercitum & claſſem habentem tribunos plebis ædilemque in Siciliam mittere auſi ſumus, qui prehenderent eum, & Romam reducerent; ad eum privatum ex villa ſua extrahendum ad cauſſam dicendam mittere non audeamus?* Tribuni plebis appellati ab L. Scipione ita decreverunt, *Si morbi cauſſa excuſaretur, ſibi placere accipi eam cauſſam, diemque à collegis prodici.* Tribunus plebis eo tempore Tib. Sempronius Gracchus erat, cui inimicitiæ cum P. Scipione intercedebant. is, quum vetuiſſet nomen ſuum decreto collegarum aſcribi, triſtioremque omnes ſententiam exſpectarent, ita decrevit: *Quum L. Scipio excuſet morbum eſſe cauſſæ fratri, ſatis id ſibi videri. Se P. Scipionem, priuſquam Romam rediſſet, accuſari non paſſurum. tum quoque, ſi ſe appellet, auxilio ei futurum, ne cauſſam dicat. Ad id faſtigium rebus geſtis, honoribus populi Romani, P. Scipionem Deorum hominumque conſenſu perveniſſe, ut ſub Roſtris reum ſtare, & præbere aures adoleſcentium conviciis, populo Romano magis deforme, quam*
53 *ipſi ſit.* Adjecit decreto indignationem: *Sub pedibus veſtris ſtabit, tribuni, domitor ille Africæ Scipio? Ideò quatuor nobiliſsimos duces Pœnorum in Hiſpania, quatuor exercitus fudit, fugavitque: ideò Syphacem cepit, Annibalem devicit, Carthaginem vectigalem nobis fecit, Antiochum (recepit enim fratrem conſortem hujus gloriæ L. Scipio) ultra Tauri juga emovit, ut duo-*

bus Petillius ſuccumberet, vos de P. Africano palmam peteretis? Nullisne meritis ſuis, nullis veſtris honoribus unquam in arcem tutam, & velut ſanctam clari viri pervenient: ubi ſi non venerabilis, inviolata ſaltem ſenectus eorum conſidat? Movit & decretum, & adjecta oratio non ceteros modo, ſed ipſos etiam accuſatores: & deliberaturos ſe quid ſui juris & officii eſſet, dixerunt. Senatus deinde, concilio plebis dimiſſo, haberi eſt cœptus. ibi gratiæ ingentes ab univerſo ordine, præcipue à conſularibus ſenioribuſque Tib. Graccho actæ ſunt; quod Rempublicam privatis ſimultatibus potiorem habuiſſet. & Petillii vexati ſunt probris, quod ſplendere aliena invidia voluiſſent; & ſpolia ex Africani triumpho peterent. Silentium deinde de Africano fuit. vitam Literni egit, ſine deſiderio urbis. Morientem rure eo ipſo loco ſepeliri ſe juſſiſſe ferunt, monumentumque ibi ædificari, ne funus ſibi in ingrata patria fieret. Vir memorabilis, bellicis tamen magis quam pacis artibus. Memorabilior prima pars vitæ, quam poſtrema fuit: quia in juventa bella aſſidue geſta; quum ſenecta res quoque defloruere; nec præbita eſt materia ingenio. Quid ad primum conſulatum ſecundus, etiam ſi cenſuram adjicias? quid Aſiatica legatio; & valetudine adverſa inutilis, & filii caſu deformata, & poſt reditum neceſſitate aut ſubeundi judicii, aut ſimul cum patria deſerendi? Punici tamen belli perpetrati; quo nullum neque majus neque periculoſius Romani geſſere; unus præcipuam gloriam tulit. Morte Africani 54
crevere inimicorum animi. quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo allatrare ejus magnitudinem ſolitus erat. hoc auctore exiſtimantur Petillii & vivo Africano rem ingreſſi, & mortuo rogationem promulgaſſe. Fuit

autem

autem rogatio talis: *Velitis jubeatis, quæratur* *quæ pecunia capta, ablata, coacta ab rege Antiocho eſt, quique ſub ejus imperio fuerunt: quod eju[s] in publicum relatum non eſt, uti de ea re Ser. Sulpicius prætor urbanus ad ſenatum referat? quem eam rem velit ſenatus quærere de iis, qui prætor[es] nunc ſunt?* Huic rogationi primo Q. & L. Mummii intercedebant. Senatum quærere de pecuni[a] non relata in publicum, ita ut antea ſemper factum eſſet, æquum cenſebant. Petillii, nobilitatem & regnum in ſenatu Scipionum accuſaban[t]. L. Furius Purpureo conſularis, qui in decem legatis in Aſia fuerat, latius rogandum cenſebat. no[n] quæ ab Antiocho modo pecuniæ captæ forent, ſed quæ ab aliis regibus gentibuſque; Cn. Manliu[m] inimicum inceſſens. Et L. Scipio, quem mag[is] pro ſe, quam adverſus legem dicturum appareba[t], diſſuaſor proceſſit. is poſt mortem P. Africani fratris, viri omnium fortiſſimi clariſſimique, eam exortam rogationem eſt conqueſtus. *Parum enim fuiſſe, non laudari pro Roſtris P. Africanum p[oſt] mortem, niſi etiam accuſaretur. Et, Carthaginienſes exilio Annibalis contentos eſſe: populum Romanum ne morte quidem P. Scipionis exſatiari; ni[ſi] & ipſius fama ſepulti laceretur, & frater inſuper acceſsio invidiæ, mactetur.* M. Cato ſuaſit rogationem, (extat oratio ejus de pecunia regis Antiochi) & Mummios tribunos auctoritate deterruit, ne adverſarentur rogationi. Remittentibus ergo his interceſſionem, omnes tribus uti ro-

55 gaſſet, juſſerunt. Ser. Sulpicio deinde referente, quem rogatione Petillia quærere vellent; Q. Terentium Culleonem Patres juſſerunt. Ad hun[c] prætorem, adeò amicum Corneliæ familiæ, u[t] qui Romæ mortuum elatumque P. Scipione[m] (eſt enim ea quoque fama) tradunt, pileatum

ficu[t]

cut in triumpho ierat, in funere quoque ante le-
um iſſe, memoriæ prodiderint, & ad portam
apenam mulſum proſecutis funus dediſſe, quod
o eo inter alios captivos in Africa ex hoſtibus re-
eptus eſſet; aut adeo inimicum eundē, ut propter
nſignem ſimultatem ab ea factione quæ adverſa
cipionibus erat, delectus ſit potiſſimum ad quæ-
tionem exercendam; ceterum ad hunc nimis æ-
uum aut iniquum prætorem, reus extemplo fa-
tus L. Scipio: ſimul & delata & recepta nomina
egatorum ejus, A. & L. Hoſtiliorum Catonum,
x C. Furii Aculeonis quæſtoris. &, ut omnia con-
acta ſocietate peculatus viderentur, ſcribæ quo-
que duo & accenſus. L. Hoſtilius & ſcribæ, & ac-
enſus, priuſquam de Scipione judicium fieret,
bſoluti ſunt: Scipio & A. Hoſtilius legatus, &
C. Furius damnati: *quo commodior pax Antiocho*
laretur, Scipionem ſex millia pondo auri, quadrin-
enta octoginta argenti plus accepiſſe, quam in æra-
ium retulerit: A. Hoſtilium octoginta pondo auri,
argenti quadringenta tria. Furium quæſtorem auri
centum triginta, argenti ducenta pondo. Has ego
ſummas auri & argenti relatas apud Antiatem in-
veni. In L. Scipione malim equidem librarii men-
dum quàm mendacium ſcriptoris eſſe, in ſum-
ma auri atque argenti. Similius enim veri eſt,
argenti quam auri majus pondus fuiſſe: & po-
tius quadragies quam ducenties quadragies litem
æſtimatam: eo magis, quod tantæ ſummæ ratio-
nem etiam ab ipſo P. Scipione requiſitam eſſe in
ſenatu tradunt: librumque rationis ejus quum
Lucium fratrem afferre juſſiſſet, inſpectante ſenatu
ſuis ipſum manibus concerpſiſſe: indignantem
quod quum bis millies in ærarium intuliſſet, qua-
dragies ratio ab ſe poſceretur. ab eadem fiducia
animi, quum quæſtores pecuniā in ærario contra
legem

legem promere non auderent; popoſciſſe clave
& ſe aperturum ærarium dixiſſe; qui ut clauder
56 tur, effeciſſet. Multa alia in Scipionis exitu ma
me vitæ, dieque dicta, morte, funere, ſepulchr
in diverſum trahunt: ut cui famæ, quibus ſcrip
aſſentiar, non habeam. Non de accuſatore conv
nit; alii M. Nævium, alii Petillios diem dixi
ſcribunt: non de tempore, quo dicta dies ſit: n
de anno, quo mortuus ſit: non ubi mortuus, a
elatus ſit. Alii Romæ, alii Literni & mortuu
& ſepultum: utrobique monumenta oſtendunt
& ſtatuæ. Nam & Literni monumentum, mon
mentoque ſtatua ſuperimpoſita fuit; quam temp
ſtate disjectam nuper vidimus ipſi. Et Romæ e
tra portam Capenam in Scipionum monument
tres ſtatuæ ſunt: quarum duæ P. & L. Scipionu
dicuntur eſſe: tertia poëtæ Q. Ennii. Nec int
ſcriptores rerum diſcrepat ſolum, ſed oration
quoque (ſi modo ipſorum ſunt, quæ feruntur, P.
Scipionis & Tib. Gracchi) abhorrent inter ſ
Index orationis P. Scipionis, nomen M. Næv
tribuni plebis habet: ipſa oratio ſine nomine e
accuſatoris. nebulonem modo, modo nugato
rem appellat. Ne Gracchi quidem oratio aut Pe
tilliorum, accuſatorum Africani, aut diei dict
Africano ullam mentionem habet. Alia tota ſe
renda fabula eſt Gracchi orationi conveniens: &
illi auctores ſequendi ſunt, qui, quum L. Scipi
& accuſatus & damnatus ſit pecuniæ captæ ab re
ge, legatum in Etruria fuiſſe Africanum tradunt
quo poſt famam de fratris caſu allatam, relict
legatione cucurriſſe eum Romam; & quum à por
ta recta ad forum ſe contuliſſet, quod in vincul
duci fratrem dictum erat; repuliſſe à corpore eju
viatorem: & tribunis retinentibus magis piè quam
civiliter vim feciſſe. Hæc enim ipſe Gracchus que
ritur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ur, diſſolutam eſſe à privato tribuniciam pote-
tem. & ad poſtremum, quum auxilium L. Sci-
oni polliceretur, adjicit, tolerabilioris exempli
e, à tribuno plebis potius, quam à privato, vi-
am videri & tribuniciam poteſtatem & Rem-
blicam eſſe. Sed ita hanc unam impotentem
us injuriam invidia onerat, ut increpando quod
generarit tantum à ſe ipſe, cumulatas ei veteres
udes moderationis & temperantiæ pro repre-
enſione præſenti reddat. caſtigatum enim quon-
am ab eo populum, ait, quod eum perpetuum
onſulem & dictatorem vellet facere. Prohibuiſſe
atuas ſibi in comitio, in roſtris, in curia, in Ca-
tolio, in cella Iovis poni. prohibuiſſe ne decer-
eretur, ut imago ſua triumphali ornatu è templo
ovis optimi maximi exiret. Hæc vel in lauda- 57
one poſita ingentem magnitudinem animi mo-
erandis ad civilem habitum honoribus ſignifica-
ent: quæ exprobrando inimicus fatetur. Huic
Graccho minorem ex duabus filiis (nam major
P. Cornelio Naſicæ haud dubie à patre collocata
rat) nuptam fuiſſe convenit. Illud parum con-
tat, utrum poſt mortem patris & deſponſa ſit, &
upſerit: an veræ illæ opiniones ſint, Gracchum,
quum L. Scipio in vincula duceretur, nec quiſ-
quam collegarum auxilio eſſet, juraſſe, *Sibi ini-
micitias cum Scipionibus, quæ fuiſſent, manere,
nec ſe gratiæ quærendæ cauſſa quicquam facere. ſed
in quem carcerem reges & imperatores hoſtium du-
centem vidiſſet P. Africanum, in eum ſe fratrem
ejus duci, non paſſurum.* Senatum, eo die forte cœ-
nantem in Capitolio, conſurrexiſſe, & petiſſe,
ut inter epulas Gracccho filiam Africanus deſpon-
deret. quibus ita inter publicum ſolenne ſponſa-
libus rite factis, quum ſe domum recepiſſet, Sci-
pionem Æmiliæ uxori dixiſſe, filiam ſe mino-
rem

rem deſpondiſſe. quum illa muliebriter indig
bunda nihil de communi filia ſecum cõſultatu
adjeciſſet, non ſi Tib. Graccho daret, expert
conſilii debuiſſe matrem eſſe; lætum Scipion
tam concordi judicio; ipſi deſponſam reſpond
ſe. hæc de tanto viro, quamquam & opinio
bus & monumentis literarum variarent, prop
58 nenda erant. Iudiciis à Q. Terentio prætore p
fectis, Hoſtilius & Furius damnati, prædes eod
die quæſtoribus urbanis dederunt. Scipio qu
contenderet, omnem quam accepiſſet pecunia
in ærario eſſe, nec ſe quicquam publici habere,
vincula duci eſt cœptus. P. Scipio Naſica trib
nos appellavit: orationemque habuit plenam v
ris decoribus; non communiter modo Cornel
gentis, ſed proprie familiæ ſuæ. *Parentes ſuos*
P. Africani ac L. Scipionis, qui in carcerem du
retur, fuiſſe Cn. & P. Scipiones; clariſſimos
ros. Eos, quum per aliquot annos in terra Hiſpan
adverſus multos Pœnorum Hiſpanorumque & d
ces & exercitus nominis Romani famam aux
ſent, non bello ſolum, ſed quod Romanæ temp
rantiæ fideique ſpecimen illis gentibus dediſſent,
extremum ambo pro populo Romano morte occ
buiſſe. quum illorum tueri gloriam poſteris ſatis
ſet, P. Africanum tantum paternas ſuperaviſſe la
des, ut fidem fecerit, non ſanguine humano,
ſtirpe divina ſatum ſe eſſe. L. Scipionem, de quo
gatur (ut quæ in Hiſpania, quæ in Africa, qu
legatus fratris eſſet, geſſiſſet, prætereantur) conſ
lem, & ab ſenatu dignum viſum, cui extra ſorte
Aſia provincia, & bellum cum Antiocho rege d
cerneretur: & à fratre, cui poſt duos conſulat
cenſuramque & triumphum legatus in Aſiam ire
Ibi ne magnitudo & ſplendor legati laudibus co
ſulis officeret, forte ita incidiſſe, ut quo die ad M

gneſian

*eſiam ſignis collatis L. Scipio Antiochum devi-
ſſet, æger P. Scipio Elææ dierum aliquot via ab-
ſet. Non fuiſſe minorem eum exercitum, quam
nnibalis, cum quo in Africa eſſet pugnatum. An-
balem eundem fuiſſe inter multos alios regios du-
s, qui imperator Punici belli fuerit: & bellum
uidem ita geſtum eſſe, ut ne fortunam quidem
uiſquam criminari poſſit. In pace crimen quæri.
m dici vaniſſe. Hic decem legatos ſimul argui,
uorum ex conſilio data pax eſſet. quin extitiſſe ex
cem legatis, qui M. Manlium accuſarent: ta-
en non modo ad criminis fidem, ſed ne ad moram
uidem triumphi eam accuſationem valuiſſe. At, 59
ercule, in Scipione ipſas leges pacis, ut nimium
ccommodatas Antiocho, ſuſpectas eſſe. integrum
nim ei regnum relictum, omnia poſſidere eum vi-
tum, quæ ante bellum ejus fuerint! auri & ar-
enti quum vim magnam habuiſſet, nihil in publi-
um relatum, omne in privatum verſum. An non
ræter omnium oculos tantum auri argentique in
riumpho L. Scipionis, quantum non decem aliis
riumphis, ſi omne in unum conferatur, ſit latum?
Nam quid de finibus regni dicam? Aſiam omnem,
r proxima Europæ tenuiſſe Antiochum? Ea quan-
a regio orbis terrarum ſit, à Tauro monte in Æ-
eum uſque prominens mare, quot non urbes modo
ed gentes amplectatur, omnes ſcire. hanc regionem
ierum plus triginta in longitudinem, decem inter
uo maria in latitudinem patentem, uſque ad Tau-
i montis juga Antiocho ademptam; expulſo in ul-
timum angulum orbis terrarum. Quid, ſi gratuita
pax eſſet, plus adimi ei potuiſſe? Philippo victo,
Macedoniam; Nabidi Lacedæmonem relictam. nec
Quintio crimen quæſitum: non enim habuiſſe eum
Africanum fratrem. cujus quum gloria prodeſſe L.
Scipioni debuiſſet, invidiam nocuiſſe. Tantum auri
argen-*

argentique judicatum eſſe, in domum L. Scipi
illatum, quantum venditis omnibus bonis redigi
poſſet. id ubi ergo eſſe regium aurum? ubi tot
reditates acceptas? In domo, quam ſumptus non
hauſerint, extare debuiſſe novæ fortunæ cumulu.
At enim quod ex bonis redigi non poſsit, ex corp
& tergo per vexationem & contumelias L. Scip
nis perituros inimicos: ut in carcerem inter fu
nocturnos & latrones vir clariſsimus includatur,
in robore & tenebris exſpiret: deinde nudus a
carcerem projiciatur. Non id Corneliæ magis fam
60 *liæ, quam urbi Romanæ fore erubeſcendum.* Adv
ſus ea Terentius prætor rogationem Petilliam,
Senatusconſultum, & judicium de L. Scipione
ctum recitavit: ſe, ni referatur pecunia in pub
cum, quæ judicata ſit, nihil habere quod facia
niſi ut prehendi damnatum, & in vincula d
jubeat. Tribuni quum in conſilium ſeceſſiſſen
paulo poſt C. Fannius ex ſua collegarumque ali
rum, præter Gracchum, ſententia pronunciavi
prætori non intercedere tribunos, quo minus
poteſtate utatur. Tib. Gracchus ita decrevit: *Q*
minus ex bonis L. Scipionis quod judicatum ſit,
digatur, ſe non intercedere prætori. L. Scipione
(qui regem opulentiſsimum orbis terrarum devic
rit, imperium populi Romani propagaverit in ult
mos terrarum fines; regem Eumenem, Rhodios
alias tot urbes Aſiæ devinxerit populi Romani ben
ficiis, plurimos duces hoſtium in triumpho duct
carcere incluſerit;) non paſſurum inter hoſtes popu
Romani L. Scipionem in carcere & in vinculis eſſ
mittique eum ſe jubere. Tanto aſſenſu auditur
eſt decretum, adeo dimiſſum L. Scipionem læ
homines viderunt, ut vix in eadem civitate vide
retur factum judicium. In bona deinde L. Scipio
nis poſſeſſum publicè quæſtores prætor miſit

neque in iis non modo veſtigium ullum comparuit pecuniæ regiæ, ſed nequaquam tantum redactum eſt, quantæ ſummæ damnatus fuerat. Collata pecunia à cognatis amiciſque & clientibus eſt L. Scipioni; ut ſi acciperet eam, locupletior aliquanto eſſet, quam ante calamitatem fuerat. Nihil accepit. quæ neceſſaria ad cultum erant, redempta ei à proximis cognatis ſunt. Verteratque Scipionum invidia in prætorem, & conſilium ejus, & accuſatores.

EPITOME
LIBRI XXXIX.

ÆMilius Conſul Liguribus ſubactis, viam à Placentia uſque Ariminum perductam, Flaminiæ junxit. Initia luxuriæ introducta ab exercitu Aſiatico referuntur. Ligures, quicumque citra Apenninum erant, ſubacti ſunt. Bacchanalia, ſacrum Græcum, & quidem nocturnum, ſcelerum omnium ſeminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem perveniſſet; à conſule inveſtigatum, & multorum pœna ſublatum eſt. A Cenſoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, viro & belli & pacis artibus maximo, motus eſt ſenatu L. Quintius Flamininus, T. Quintii frater, eo quod cum Galliam provinciam Conſul obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, ſcorto nobili, Gallum quendam ſua manu occiderat: ſive, ut quidam tradiderunt, unum damnatorum ſecuri percuſſerat; rogatus à meretrice Placentina, cujus amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni deceſſit. Et, tamquam jungente fortuna, circa idem tempus duo funera maximorum virorum, Annibal à Pruſia Bithyniæ rege, ad quem victo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

victo Antiocho confugerat, quum dederetur Ro-
nis, qui ad expoſcendum illum, T. Quintium F-
mininum miſerant, veneno ſibi mortem conſci-
Philopœmenes quoque, dux Achæorum, vir ma-
mus, à Meſſeniis interemptus veneno, cum ab
bello captus eſſet. Coloniæ, Potentia, & Piſauri
& Mutina, & Parma deductæ ſunt. Præterea
adverſum Celtiberos proſpere geſtas, & initia ca-
ſasque belli Macedonici continet, cujus origo i-
fluxit, quod Philippus ægre ferebat regnum ſu-
imminui à Romanis, & quod cogeretur à Thraci-
aliiusque locis præſidia deducere.

1 DVM hæc (ſi modo hoc anno a-
ſunt) Romæ aguntur; Conſules a-
bo in Liguribus gerebant bellum.
hoſtis velut natus ad continend-
inter magnorum intervalla bel-
rum Romanis militarem diſciplinam erat: n-
alia provincia militem magis ad virtutem acueb-
nam Aſia, & amœnitate urbium, & copia ter-
ſtrium maritimarumque rerum, & mollitia h-
ſtium, regiiſque opibus, ditiores quam fortior-
exercitus faciebat. præcipuè ſub imperio C-
Manlii ſolute ac negligenter habiti ſunt. itaq-
aſperius paulo iter in Thracia, & exercitatior h-
ſtis magna clade eos caſtigavit. In Liguribus om-
nia erant, quæ militem excitarent: loca montan-
& aſpera, quæ & ipſis capere labor eſt, & ex præ-
occupatis dejicere hoſtem: itinera ardua, ang-
ſta, infeſta inſidiis: hoſtis levis, & velox, & ſu-
pentinus; qui nullum uſquam tempus, nullum lo-
cum quietum aut ſecurum eſſe ſineret: oppugna-
tio neceſſaria munitorum caſtellorum, laborioſa
ſimul, periculoſaque: inops regio, quæ parſimo-
nia aſtringeret milites, prædæ haud multum præ-
bere-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ret. Itaque non lixa ſequebatur, non jumento-
m longus ordo agmen extendebat: nihil, præter
ma & viros omnem ſpem in armis habentes, e-
t. Nec deerat umquam cum iis vel materia bel-
vel cauſſa: quia propter domeſticam inopiam
cinos agros incurſabant. nec tamen in diſcri-
en ſummæ rerum pugnabatur. C. Flaminius 2
onſul, cum Friniatibus Liguribus in agro eorum
uribus prœliis ſecundis factis, in deditionem
ntem accepit, & arma ademit: ea quia non ſin-
ra fide tradebant, quum caſtigarentur, relictis
cis in montem Auginum confugerunt. conſe-
im ſecutus eſt conſul. Ceterum effuſi rurſus, &
rs maxima inermes, per invia & rupes deruptas
æcipitantes fugerunt, qua ſequi hoſtis non poſ-
t: ita trans Apenninum abierunt. qui caſtris ſe
nuerant, circumſeſſi & expugnati ſunt. Inde
ans Apenninum ductæ legiones. ibi montis,
em ceperant, altitudine paulìſper ſe tutati, mox
deditionem conceſſerunt. tum conquiſita cum
tentiore cura arma, & omnia adempta. Trans-
tum deinde ad Apuanos Ligures bellum; qui in
rum Piſanum Bononienſemque ita incurſave-
nt, ut coli non poſſet. His quoque perdomitis,
onſul pacem dedit finitimis. & quia à bello quie-
ut eſſet provincia effecerat; ne in ocio mili-
m haberet, viam à Bononia perduxit Arretium.
1. Æmilius alter Conſul agros Ligurum, vicoſ-
ue, qui in campis aut vallibus erant, ipſis mon-
es duos, Balliſtam Suiſmontiumque tenentibus,
euſſit, depopulatusque eſt: deinde eos qui in
nontibus erant adortus, primo levibus prœliis fa-
igavit: poſtremo coactos in aciem deſcendere,
uſto prœlio devicit: in quo ædem Dianæ vovit.
ubactis cis Apenninum omnibus, tum tranſmon-
anos adortus: in his & Briniates Ligures erant,

quos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quos non adierat C. Flaminius. Omnes Æmili
ſubegit, armaque ademit, & de montibus in ca
pos multitudinem deduxit. Pacatis Liguribus,
agrum Gallicum exercitum duxit: viamque
Placentia, ut Flaminiæ committeret, Arimin
perduxit. Prœlio ultimo, quo cum Liguribus
gnis collatis conflixit, ædem Iunoni reginæ
3 vit. hæc in Liguribus eo anno geſta. In Ga
M. Furius Prætor, inſontibus Cænomanis in
ce ſpeciem belli quærens, ademerat arma. id C
nomani conqueſti Romæ apud ſenatum, reje
que ad conſulem Æmilium, cui ut cognoſce
ſtatueretque ſenatus permiſerat. Magno certa
ne cum Prætore habito, tenuerunt cauſſam. ar
reddita Cænomanis: decedere è provincia Præ
juſſus. Legatis deinde ſociorum Latini nomini
qui toto undique ex Latio frequentes conve
rant, ſenatus datus eſt. His quærentibus, m
gnam multitudinem civium ſuorum Roma
commigraſſe, & ibi cenſos eſſe. Q. Teren
Culleoni prætori negotium datum eſt, ut eos co
quireret, & quem C. Claudio, M. Livio cenſo
bus, poſtve eos cenſores, ipſum, parentemve ej
apud ſe cenſum eſſe probaſſent ſocii, ut redire
cogeret, ubi cenſi eſſent. Hac conquiſitione du
decim millia Latinorum domos redierunt: ja
tum multitudine alienigenarum urbem onera
4 te. Priuſquam Conſules redirent Romam, M
Fulvius proconſul, ex Ætolia rediit. itaque ad
dem Apollinis in ſenatu quum de rebus in Ætol
Cephaleniaque ab ſe geſtis diſſeruiſſet, petiit à P
tribus, ut æquum cenſerent, ob Rempublicam b
ne ac feliciter geſtam, & Diis immortalibus h
norem haberi jubere, & ſibi triumphum decern
re. M. Aburius tribunus plebis, ſi quid de ea
ante M. Æmilii conſulis adventum decerneretu
inte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ːerceſſurum ſe oſtendit: *eum contradicere velle, ficiſcentemque in provinciam ita ſibi mandaſſe, ea diſceptatio integra in adventum ſuum ſervare- r. Fulvium temporis jacturam facere. ſenatum am præſente conſule quod vellet decreturum.* M. lvius. *Si aut ſimultas M. Æmilii ſecum, igno- hominibus eſſet, aut quam is eas inimicitias im- tenti ac prope regia ira exerceret; tamen non fuiſ- ferendum, abſentem conſulem, & Deorum im- ortalium honori obſtare, & meritum debitumque iumphum morari: imperatorem rebus egregie ge- s, victoremque exercitum cum præda ac captivis te portas ſtare, donec conſuli ob hoc ipſum moran- , redire Romam libitum eſſet. Verum enimve- , quum ſint nobiliſſimæ ſibi cum conſule inimi- tiæ, quid ab eo quemquam poſſe æqui exſpectare, i per infrequentiam furtim Senatusconſultum ctum ad ærarium detulerit. Ambraciam non vi- ri vi captam: quæ aggere ac vineis oppugnata t. ubi incenſis operibus alia de integro facta ſint: bi circa muros ſupra ſubterque terram per dies uindecim pugnatum: ubi à prima luce, quum um tranſcendiſſet muros miles, uſque ad noctem iu anceps prœlium tenuerit: ubi plus tria millia oſtium ſint cæſa. Iam de Deorum immortalium emplis ſpoliatis in capta urbe, qualem calumniam d pontifices attulerit? Niſi Syracuſarum cete- arumque captarum civitatum ornamentis urbem xornari fas fuerit, in Ambraciam unam captam on valuerit belli jus. Se & Patres Conſcriptos ora- re, & ab tribunis petere, ne ſe ſuperbiſſimo ini- mico ludibrio eſſe ſinant.* Vndique omnes alii de- 5
precari tribunum, alii caſtigare. Tib. Gracchi collegæ plurimum oratio movit: *Ne ſuas quidem ſimultates pro magiſtratu exercere boni exempli eſ- ſe: alienarum vero ſimultatum tribunum plebis*

cogni-

cognitorem fieri, turpe & indignum collegii ejus,
teſtate & ſacratis legibus eſſe. Suo quemque judi
& homines odiſſe, aut diligere, & res probare
improbare debere. Non pendere ex alterius vu
ac nutu, nec alieni momentis animi circuma
aſtipularique irato conſuli tribunum plebei. & q
privàtim M. Æmilius mandaverit, memin
ſe: tribunatum ſibi a populo Romano mandatu
oblivi ſci; & mandatum pro auxilio ac libert
privatorum, non pro conſulari regno. Ne hoc q
dem cernere eum: fore ut memoriæ, ac poſterit
mandetur, ejusdem collegii alterum è duobus t
bunis plebis ſuas inimicitias remiſiſſe Reipublic
alterum alienas & mandatas exercuiſſe. His v
ctus caſtigationibus tribunus, quum templo e
ceſſiſſet, referente Ser. Sulpitio prætore, triu
phus M. Fulvio eſt decretus. Is quum gratias P
tribus conſcriptis egiſſet, adjecit *Ludos magn*
ſe Iovi optimo maximo eo die, quo Ambracia
cepiſſet, voviſſe. in eam rem ſibi centum dece
pondo auri à civitatibus collatum. Petere ut
ea pecunia quam in triumpho latam in ærario p
ſiturus eſſet, id aurum ſecerni juberent. Senat
pontificum collegium conſuli juſſit, num om
id aurum in ludos conſumi neceſſum eſſet? Quu
pontifices negaſſent ad religionem pertinere
quanta impenſa in ludos fieret; ſenatus Fulvio
quantum vellet impenderet, permiſit, dum n
ſummam octoginta millium excederet. Triun
phare menſe Ianuario ſtatuerat, ſed quum audiſſ
conſulem Æmiliũ literis Aburii tribuni plebis acce
ptis de remiſſa interceſſione, ipſum ad impedien
dum triumphum Romam venientẽ, ægrum in vi
ſubſtitiſſe, ne plus in triumpho certaminum quan
in bello haberet, prætulit triumphi diem. trium
phavit ante diem decimum Calendas Ianuarias d

Ætoli

Ætolis, & de Cephalenia. Aureæ coronæ centum duodecim pondo ante currum latæ ſunt: argenti pondo millia octoginta tria: auri pondo CCXLIII. tetradrachmum Atticum centum octodecim millia: Philippeum nummum duodecim millia quadringenti viginti duo: ſigna ænea ducenta octoginta quinque: ſigna marmorea ducenta triginta: arma, tela, cetera ſpolia hoſtium, magnus numerus. ad hæc catapultæ, balliſtæ, tormenta omnis generis: duces aut Ætoli & Cephalenes, aut regii ab Antiocho ibi relicti ad ſeptem & viginti. Multos eo die, priuſquam in urbem inveheretur, in circo Flaminio tribunos, præfectos, equites, centuriones, Romanos ſocioſque donis militaribus donavit: militibus ex præda vicenos quinos denarios diviſit: duplex centurioni, triplex equiti. Iam 6
conſularium comitiorum appetebat tempus, quibus quia M. Æmilius, cujus ſortis ea cura erat, occurrere non potuit, C. Flaminius Romam venit. ab eo creati Conſules Sp. Poſtumius Albinus, Q. Marcius Philippus. Prætores inde facti T. Mænius, P. Cornelius Sulla, C. Calpurnius Piſo, M. Licinius Lucullus, C. Aurelius Scaurus, L. Quintius Criſpinus. Extremo anni, magiſtratibus jam creatis, ante diem tertium nonas Martias Cn. Manlius Vulſo de Gallis, qui Aſiam incolunt, triumphavit. ſerius ei triumphandi cauſſa fuit, ne, Q. Terentio Culleone prætore cauſam lege Petillia diceret, & incendio alieni judicii, quo L. Scipio damnatus erat, conflagraret: eo infenſioribus in ſe, quam in illum judicibus, quod diſciplinam militarem ſevere ab eo conſervatam, ſucceſſor ipſe omni genere licentiæ corruperat. Neque ea ſola infamiæ erant, quæ in provincia procul ab oculis facta narrabantur: ſed etiam magis, quæ in militibus ejus quotidie conſpiciebantur. Luxuriæ enim

peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico invecta i
urbem eſt. ii primum lectos æratos, veſtem ſtr
gulam precioſam, plagulas, & alia textilia, & qu
tum magnificæ ſupellectilis habebantur, mon
podia & abacos, Romam advexerunt. tum pſaltr
ſambuciſtriæque, & convivalia ludionum obl
ctamenta addita epulis: epulæ quoque ipſæ, & cu
ra & ſumptu majore apparari cœptæ: tum coquu
viliſſimum antiquis mancipium, & æſtimatio
& uſu, in precio eſſe; & quod miniſterium fu
rat, ars haberi cœpta. vix tamen illa, quæ tu
7 conſpiciebantur, ſemina erant futuræ luxuriæ.
triumpho tulit Cn. Manlius coronas aureas
duodecim pondo: argenti pondo CCXX milli
auri pondo MMCCIII. tetradrachmum At
cum CXXVII millia: ciſtophorum CCL Philippe
rum aureorum nummorum ſedecim millia CCCX
& arma ſpoliaque multa Gallica, carpentis tra
vecta. duces hoſtium duo & quinquaginta du
ante currum. Militibus quadragenos binos den
rios diviſit, duplex centurioni; & ſtipendium d
plex in pedites dedit, triplex in equites. Multi o
nium ordinum donati militaribus donis, curru
ſecuti ſunt. carminaque à militibus ea in impera
rem dicta, ut facile appareret in ducem indulge
tem ambitioſumque ea dici. triumphum eſſe mi
tari magis favore, quam populari celebrem. S
ad populi quoque gratiam conciliandam ami
Manlii valuerunt. quibus annitentibus Senatu
conſultum factum eſt, *Vt ex pecunia, quæ in triu
pho tranſlata eſſet, ſtipendium collatum à populo
publicum, quod ejus ſolutum antea non eſſet, ſol
retur.* Vicenoſquinos & ſemiſſes in millia æ
quæſtores urbani cum fide & cura ſolverunt. I
idem tempus Tribuni militum duo ex duabus H
ſpaniis cum literis C. Atinii & L. Manlii, qui
provi

provincias obtinebant, venerunt. Ex iis literis cognitum eſt, Celtiberos Luſitanoſque in armis eſſe, & ſociorum agros populari. de ea re conſultationem integram ſenatus ad novos magiſtratus rejecit. Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus. A Poſtumius Albinus faciebant, malus in circo inſtabilis in ſignum Pollentiæ procidit, atque id dejecit. ea religione moti Patres, & diem unum adjiciendum ludorum celebritati cenſuerunt; & ſigna duo pro uno reponenda; & novum auratum faciendum. Et plebeji ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæſo, & M. Furio Luſco diem unum inſtaurati ſunt. Inſequens annus Sp. Poſtumium Albinum, & Q. Marcium Philippum Conſules ab exercitu bellorumque & provinciarum cura ad inteſtinæ conjurationis vindictam avertit. Prætores provincias ſortiti ſunt, T. Mænius urbanam, M. Licinius Lucullus inter cives & peregrinos, C. Aurelius Scaurus Sardiniam, P. Cornelius Sulla Siciliam, L. Quintius Criſpinus Hiſpaniam citeriorem, C. Calpurnius Piſo Hiſpaniam ulteriorem. Conſulibus ambobus quæſtio, de clandeſtinis conjurationibus decreta eſt. Græcus ignobilis in Etruriam primum venit, nulla cum arte earum, quas multas ad animorum corporumque cultum nobis eruditiſſima omnium gens invexit; ſed ſacrificulus & vates: nec is qui aperta religione propalam & quæſtum & diſciplinam profitendo, animos horrore imbueret, ſed occultorum antiſtes ſacrorum. Initia erant, quæ primo paucis tradita ſunt: deinde vulgari cœpta per viros, mulieresque. additæ voluptates religioni vini & epularum, quo plurium animi illicerentur. Quum vinum animos & nox, & miſti feminis mares, ætatis teneræ majoribus, diſcrimen omne pudoris exſtinxiſſent; corruptelæ primum omnis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

generis fieri cœptæ: quum ad id quiſque, quo na
tura pronioris libidinis eſſet, paratam voluptatem
haberet. Nec unum genus noxæ; ſtupra promiſcu
ingenuorum fæminarumque erant: ſed falſi teſtes
falſa ſigna teſtimoniaque & indicia ex eadem offi
cina exibant. Venena indidem inteſtinæque cæ
des: ita ut ne corpora quidem interdum ad ſepul
turam extarent. Multa dolo, pleraque per vi
audebantur. occulebat vim, quod præ ululatibu
tympanorumque & cymbalorum ſtrepitu, null
vox queritantium inter ſtupra & cædes, exaudi
9 poterat. Hujus mali labes ex Etruria Romam, ve
lut contagione morbi, penetravit. primo urb
magnitudo capacior, patentiorque talium malo
rum ea celavit: tandem indicium hoc maxim
modo ad Poſtumium conſulem pervenit. P. Æbu
tius, cujus pater publico equo ſtipendia fecerat
pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, ſu
tutela Duroniæ matris & vitrici T. Sempronii Ru
tili educatus fuerat. Et mater dedita viro erat: &
vitricus, quia tutelam ita geſſerat, ut rationem red
dere non poſſet; aut tolli pupillum, aut obnoxiu
ſibi vinculo aliquo fieri cupiebat. via una corru
ptelæ Bacchanalium erant. Mater adoleſcentulu
appellat, *Se pro ægroto voviſſe, ubi primum conva*
luiſſet, Bacchis eum ſe initiaturam. damnatam vot
Deûm benignitate, exſolvere id velle. Decem di
rum caſtimonia opus eſſe. decimo die cœnatum, d
inde purè lautum in ſacrarium deducturam. Sco
tum nobile libertina Hiſpala Fecenia, non dign
quæſtu cui ancillula aſſueverat; etiam poſtqua
manumiſſa erat, eodem ſe genere tuebatur. Hu
conſuetudo juxta vicinitatem cum Æbutio fui
minime adoleſcentis aut rei aut famæ damnoſ
ultro enim amatus appetitusque erat. & malig
omnia præbentibus ſuis, meretriculæ munificent

ſuſt

ſuſtinebatur. Quin eo proceſſerat conſuetudine capta, ut poſt patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis & prætore petito, quum teſtamentum faceret, unum Æbutium inſtitueret hæredem. Hæc amoris pignora quum eſſent, nec 10
quicquam ſecretum alter ab altero haberent, per jocum adoleſcens vetat eam mirari, ſi per aliquot noctes ſecubuiſſet. Religionis ſe cauſſa, ut voto pro valetudine ſua facto liberetur, Bacchis initiari velle. Id ubi mulier audivit, perturbata, *Dii meliora!* inquit: *mori & ſibi & illi ſatius eſſe, quam id faceret. & in caput eorum deteſtari minas periculaque qui id ſuaſiſſent.* Admiratus quum verba, tum perturbationem tantam adoleſcens, Parcere execrationibus jubet. matrem id ſibi, aſſentiente vitrico, imperaſſe; *Vitricus ergo*, inquit, *tuus (matrem enim inſimulare forſitan fas non ſit) pudicitiam, famam, ſpem, vitamque tuam perditum ire hoc facto properat.* Eo magis mirabundo, quærentique quid rei eſſet, *pacem veniamque precata Deorum Dearumque ſi coacta caritate ejus, ſilenda enunciaſſet; ancillam ſe ait domina comitem id ſacrarium intraſſe, liberam numquam eo acceſſiſſe. Scire corruptelarum omnis generis eam officinam eſſe: & jam biennio conſtare neminem initiatum ibi majorem annis viginti. Vt quiſque introductus ſit, velut victimam tradi ſacerdotibus. eos deducere in locum, qui circumſonet ululatibus, cantuque ſymphoniæ, & cymbalorum & tympanorum pulſu, ne vox queritantis, quum per vim ſtuprum inferatur, exaudiri poſſit. Orare deinde atque obſecrare, ut eam rem quocunque diſcuteret modo: nec ſe eo præcipitaret, ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda eſſent.* neque ante dimiſit eum, quam fidem dedit adoleſcens, ab his ſacris ſe temperaturum. Poſteaquam domum venit, & mater men-

tionem intulit, quid eo die, quid deinceps cete
ris quæ ad ſacra pertinerent, faciendum eſſet; ne
gat eorum ſe quicquam facturum, nec initiari ſib
in animo eſſe. Aderat ſermoni vitricus. confe
ſtim mulier exclamat, *Hiſpalæ concubitu carer*
eum decem noctes non poſſe. illius excetræ delini
mentis & venenis imbutum, nec vitrici, nec pa
rentis, nec Deorum verecundiam habere, jurgan
tes hinc mater, hinc vitricus, cum quatuor eur
ſervis domo exegerunt. Adoleſcens inde ad Æbu
tiam ſe amitam contulit: cauſſamque ei, cur e
ſet à matre ejectus, narravit. deinde ex auctori
tate ejus poſtero die ad conſulem Poſtumium, a
bitris remotis, rem detulit. Conſul poſt diem te
tium ad ſe juſſum redire dimiſit: ipſe Sulpiciam
gravem fœminam, ſocrum ſuam, percunctatu
eſt, ecquam anum Æbutiam ex Aventino noſſet
quum eam noſſe, probam, & antiqui moris fœ
minam, reſpondiſſet; opus eſſe ſibi ea convent
dixit. mitteret nuncium ad eam, ut veniret. Æ
butia accita ad Sulpiciam venit. & conſul paul
poſt, velut forte interveniſſet, ſermonem de Æ
butio fratris ejus filio infert. Lacrymæ mulie
obortæ, & miſerari caſum adoleſcentis cœpi
qui ſpoliatus fortunis, à quibus minime oporte
ret, apud ſe tunc eſſet, ejectus à matre: quod pro
bus adoleſcens (Dii propitii eſſent) obſcœnis
12 ut fama eſſet, ſacris initiari nollet. Satis de Æ
butio exploratum ratus conſul, non vanum au
ctorem eſſe; dimiſſa Æbutia, ſocrum rogat, u
Hiſpalam, indidem ex Aventino libertinam
non ignotam viciniæ, accerſeret ad ſeſe. ea
quoque eſſe quæ percunctari vellet. Ad cujus nun
cium perturbata Hiſpala, quod ad tam nobilen
& gravem fœminam ignara cauſſæ accerſeretur
poſteaquam lictores in veſtibulo turbamque con

ſula

ſularem & conſulem ipſum conſpexit; prope exanimata eſt. In interiorem partem ædium abductam ſocru adhibita conſul, *Si vera dicere inducere in animum poſſet, negat perturbari debere. fidem vel à Sulpicia, tali fœmina, vel ab ſe acciperet. expromeret ſibi quæ in luco Similæ Bacchanalibus in ſacro nocturno ſolerent fieri.* Hoc ubi audivit, tantus pavor tremorque omnium membrorum mulierem cepit, ut diu hiſcere non poſſet: tandem confirmata, puellam admodum ſe ancillam initiatam cum domina, ait. aliquot annis, ex quo manumiſſa ſit, nihil quid ibi fiat, ſcire. Iam idipſum conſul laudare, cum initiatam ſe non infitiaretur, ſed & cetera eadem fide expromeret. neganti ultra quicquam ſcire; non eandem dicere, ſi coarguatur ab alio ac per ſe fatenti, veniam aut gratiam fore. eum ſibi omnia expoſuiſſe, qui ab illa audiſſet. Mulier haud du- 13
bie, id quod erat, Æbutium indicem arcani rata eſſe, ad pedes Sulpiciæ procidit: & eam primo orare cœpit, *Ne mulieris libertinæ cum amatore ſermonem, in rem non ſeriam modo, ſed capitalem etiam, verti vellet: ſe terrendi ejus cauſſa, non quo ſciret quicquam, ea locutam eſſe.* Hic Poſtumius accenſus ira, *Tum quoque ait eam cum Æbutio ſe amatore cavillari credere, non in domo graviſſimæ fœminæ & cum conſule loqui.* & Sulpicia attollere paventem, ſimul illam adhortari: ſimul iram generi lenire. Tandem confirmata, multum incuſata perfidia Æbutii, qui optimi in eo ipſo meriti talem gratiam retuliſſet; *Magnum ſibi metum Deorum, quorum occulta initia enunciaret, majorem multo dixit hominum eſſe, qui ſe indicem manibus ſuis diſcerpturi eſſent. itaque hoc ſe Sulpiciam, hoc conſulem orare, ut ſe extra Italiam aliquo amandarent, ubi reliquum vitæ de-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

gere tuto poſſet. Bono animo eſſe jubere eam con
ſul, & ſibi curæ fore dicere, ut Romæ tuto ha
bitaret. Tum Hiſpala originem ſacrorum expro
mit. *Primo ſacrarium id fœminarum fuiſſe, ne*
quemquam virum eo admitti ſolitum. Tres in an
no ſtatos dies habuiſſe, quibus interdiu Bacchis ini
tiarentur. Sacerdotes invicem matronas creari ſo
litas. Pacullam Miniam Campanam ſacerdotem
omnia, tamquam Deûm monitis immutaſſe. nam
& viros eam primam ſuos filios initiaſſe, Mi-
nium, & Herennium Cerrinios. & nocturnum
ſacrum ex diurno, & pro tribus in anno diebus qui-
nos ſingulis menſibus dies initiorum feciſſe. Ex quo
in promiſcuo ſacra ſint, & permiſti viri fœminis
& noctis licentia acceſſerit; nihil ibi facinoris, ni-
hil flagitii prætermiſſum. plura virorum inter ſe
ſe, quam fœminarum eſſe ſtupra. Si qui minus
patientes dedecoris ſint, & pigriores ad facinus,
pro victimis immolari: nihil nefas ducere. Hanc
ſummam inter eos religionem eſse: Viros velut
mente capta cum jactatione fanatica corporis vati-
cinari: matronas Baccharum habitu crinibus paſ-
ſis cum ardentibus facibus decurrere ad Tiberim,
demiſsaſque in aquam faces (quia vivum ſulphur
cum calce inſit) integra flamma efferre. Raptos a
Diis homines dici, quos machinæ illigatos ex con-
ſpectu in abditos ſpecus abripiant. eos eſse, qui aut
conjurare, aut ſociari facinoribus, aut ſtuprum
pati noluerint. Multitudinem ingentem, alterum
jam prope populum eſse: in his nobiles quoſdam vi-
ros, fœminaſque. Biennio proximo inſtitutum eſ-
ſe, ne quis major viginti annis initiaretur. capta-
14 *ri ætates & erroris & ſtupri patientes.* Peracto in-
dicio, advoluta rurſus genibus, preces eaſdem,
ut ſe ablegaret, repetivit. Conſul rogat ſocrum,
ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quo
Hiſpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Hiſpala immigraret. cœnaculum ſuper ædes datum eſt, ſcalis ferentibus in publicum obſeratis, aditu in ædes verſo. Res omnes Feceniæ ex templo translatæ, & familia accerſita: & Æbutius migrare ad conſulis clientem juſſus. Ita quum indices ambo in poteſtate eſſent, rem ad ſenatum Poſtumius defert. Omnibus ordine expoſitis, quæ delata primo, quæ deinde ab ſe inveſtigata forent, Patres pavor ingens cepit: quum publico nomine, ne quid eæ conjurationes, cœtuſque nocturni fraudis occultæ aut periculi importarent: tum privatim ſuorum quiſque vicem, ne quis affinis ei noxæ eſſet. Cenſuit autem ſenatus, gratias conſuli agendas, quod eam rem & cum ſingulari cura, & ſine ullo tumultu inveſtigaſſet. Quæſtionem deinde de Bacchanalibus ſacriſque nocturnis extra ordinem conſulibus mandat: indicibus Æbutio ac Feceniæ ne fraudi ea res ſit, curare, & alios indices præmiis invitare jubet. ſacerdotes eorum ſacrorum, ſeu viri ſeu fœminæ eſſent, non Romæ modo, ſed per omnia fora & conciliabula conquiri, ut in conſulum poteſtate eſſent. edici præterea in urbe Roma, & per totam Italiam edicta mitti, *Ne quis qui Bacchis initiatus eſſet, coiſſe aut conveniſſe cauſſa ſacrorum velit, neu quid talis rei divinæ feciſſe. ante omnia, ut quæſtio de his habeatur qui coiſſent, conjuraſſentve, quo ſtuprum flagitiumve inferretur.* Hæc ſenatus decrevit. Conſules ædilibus curulibus imperarunt, ut ſacerdotes ejus ſacri omnes conquirerent, comprehenſoſque libero conclavi ad quæſtionem ſervarent. Ædiles plebis videre, ne qua ſacra in operto fierent. Triumviris capitalibus mandatum eſt, ut vigilias diſponerent per urbem, ſervarentque ne qui nocturni cœtus fierent. utque ab incendiis caveretur. adjutores,

triumviris quinque viri dati, uti cis Tiberim ſu
15 quisque regionis ædificiis præeſſent. Ad hæc of
ficia dimiſſis magiſtratibus, conſules in roſtr
eſcenderunt, & concione advocata, quum ſo
lenne carmen precationis, quod præfari priuſ
quam populum alloquantur, magiſtratus ſolent
peregiſſet conſul, ita cœpit: *Nulli unquam con*
cioni, Quirites, tam non ſolum apta, ſed etiam ne
ceſſaria hæc ſolennis Deorum comprecatio fuit, qu
vos admoneret; hos eſſe Deos, quos colere, vene
rari, precarique majores veſtri inſtituiſſent: no
illos, qui pravis & externis religionibus captas men
tes velut furialibus ſtimulis ad omne ſcelus & a
omnem libidinem agerent. Equidem nec quid ta
ceam, nec quatenus proloquar, invenio: ſi aliqui
ignorabitis, ne locum negligentiæ dem; ſi omni
nudavero, ne nimium terroris offundam vobis, ve
reor. quicquid dixero, minus quam pro atrocitat
& magnitudine rei dictum ſcitote eſſe. ut ad ca
vendum ſatis ſit, dabitur opera à nobis. Bacchana
lia tota jam pridem Italia, & nunc per urbem et
iam multis locis eſſe, non fama modo accepiſſe vos
ſed crepitibus etiam ululatibuſque nocturnis, qu
perſonant tota urbe, certum habeo: ceterum qu
ea res ſit ignorare. alios Deorum aliquem cultum
alios conceſſum ludum & laſciviam eſſe credere
& qualecumque ſit, ad paucos pertinere. Quo
ad multitudinem eorum attinet, ſi dixero mult
millia hominum eſſe, ilico neceſſe eſt exterreamini
niſi adjunxero, qui qualesque ſint. Primum igi
tur mulierum magna pars eſt, & is fons mali hu
juſce fuit: deinde ſimillimi fœminis mares, ſtu
prati & conſtupratores, fanatici vigiles, vino, ſtre
pitibus, clamoribuſq; nocturnis attoniti. Nullas ad
huc vires conjuratio, ceterum incrementum ingen
virium habet, quod indies plures fiunt. Majore
veſtri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

*veſtri, ne vos quidem, niſi quum aut vexillo in ar-
ce poſito comitiorum cauſſa exercitus eductus eſſet,
aut plebi concilium tribuni edixiſſent, aut aliquis
ex magiſtratibus ad concionem vocaſſet, forte teme-
re coire voluerunt: & ubicumque multitudo eſſet,
ibi & legitimum rectorem multitudinis cenſebant
debere eſſe. Quales primum nocturnos cœtus, de-
inde promiſcuos mulierum ac virorum eſſe creditis?
Si quibus ætatibus initientur mares ſciatis; non
miſereat vos eorum ſolum, ſed etiam pudeat. Hoc
ſacramento initiatos juvenes milites faciendos cen-
ſetis Quirites? iis ex obſcæno ſacrario eductis arma
committenda? hi cooperti ſtupris ſuis alieniſque,
pro pudicitia conjugum ac liberorum veſtrorum fer-
ro decernent? Minus tamen eſset, ſi flagitiis tan-* 16
*tum effœminati forent (ipſorum id magna ex parte
dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à frau-
dibus abſtinuiſsent. Numquam tantum malum in
republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens.
quicquid his annis libidine, quicquid fraude, quic-
quid ſcelere peccatum eſt, ex illo uno ſacrario ſcito-
te ortum eſse. Nec dum omnia in quæ conjurave-
runt, edita facinora habent. adhuc privatis noxiis,
quia nondum ad Rempubl. opprimendam ſatis vi-
rium eſt, conjuratio ſeſe impia tenet: creſcit & ſer-
pit quotidie malum. jam majus eſt, quam ut ca-
pere id privata fortuna poſſit: ad ſummam Reipub.
ſpectat. Niſi præcavetis, Quirites, jam huic diurnæ,
legitime ab conſule vocatæ, par nocturna concio eſse
poterit. nunc illi vos ſinguli univerſos concionan-
tes timent: jam ubi vos dilapſi domos & in rura
veſtra eritis, illi coierint. conſultabunt de ſua ſa-
lute ſimul ac veſtra pernicie. tum ſinguli vobis
univerſi timendi erunt. Optare igitur unuſquisque
veſtrûm debet, ut bona mens ſuis omnibus fue-
rit. Si quem libido, ſi furor in illum gurgitem*

ab-

abripuit, illorum eum, cum quibus in omne flagitium & facinus conjuravit, non ſuum judicet eſſe. Ne quis etiam errore labatur veſtrûm quoque, non ſum ſecurus. nihil enim in ſpeciem fallacius eſt, quam prava religio. Vbi Deorum numen prætenditur ſceleribus, ſubit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid immiſtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta pontificum, Senatusconſulta, aruſpicum denique reſponſa liberant. Quoties hoc patrum avorumque ætate negotium eſt magiſtratibus datum, ut ſacra externa fieri vetarent, ſacrificulos vateſque foro, circo, urbe prohiberent, vaticinos libros conquirerent, comburerentque, omnem diſciplinam ſacrificandi, præterquam more Romano, abolerent? Iudicabant enim prudentiſſimi viri omnis divini humanique juris, nihil æque diſſolvendæ religionis eſſe, quam ubi non patrio, ſed externo ritu ſacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus ſum, ne qua ſuperſtitio agitaret animos veſtros, quum demolientes nos Bacchanalia diſcutienteſque nefarios cœtus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volentibusque ea faciemus: qui, quia ſuum numen ſceleribus libidinibuſq; contaminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt. nec patefieri ut impunita eſſent, ſed ut vindicarentur & opprimerentur, voluerunt. Senatus quæſtionem extra ordinem de ea re mihi collegæque meo mandavit: nos, quæ ipſis nobis agenda ſunt, impigre exſequemur. Vigiliarum nocturnarum curam, per urbem minoribus magiſtratibus mandavimus. vos quoque æquum eſt, quæ veſtra munia ſunt, quo quiſque loco poſitus erit, quod imperabitur, impigre præſtare: & dare operam, ne quid fraude noxiorum
17 *periculi aut tumultus oriatur.* Recitari deinde Senatusconſulta juſſerunt, indicique præmium

propo-

propoſuerunt, *Si quis quem ad ſe deduxiſſet, no-*
menve abſentis detuliſſet. qui nominatus profugiſ-
ſet, diem certam ſe finituros: ad quam niſi citatus
reſpondiſſet, abſens damnaretur. ſi quis eorum qui
tum extra terram Italiam eſſent, nominaretur; ei
laxiorem diem daturos, ſi venire ad cauſſam dicen-
dam vellet. Edixerunt deinde *ne quis quid fugæ*
cauſſa vendidiſſe, neve emiſſe vellet: ne quis recipe-
ret, celaret, ope ulla juvaret fugientes. Concione
dimiſſa, terror magnus urbe tota fuit. nec mœni-
bus ſe tantum urbis, aut finibus Romanis conti-
nuit: ſed paſſim per totam Italiam, literis hoſpi-
tum de Senatusconſulto, & concione, & edicto
conſulum acceptis, trepidari cœptum eſt. Multi
ea nocte quæ diem inſecuta eſt, quò in concione
res palam facta eſt, cuſtodiis circa portas poſitis,
fugientes à triumviris comprehenſi & reducti
ſunt: multorum nomina delata. quidam ex iis vi-
ri fœminæque mortem ſibi conſciverunt. Conju-
raſſe ſupra ſeptem millia virorum ac mulierum
dicebantur. capita autem conjurationis conſta-
bat eſſe, M. & L. Catinios de plebe Romana, &
Faliſcum, L. Opiternium, & Minium Cerrinium
Campanum. ab his omnia facinora & flagitia
orta: eos maximos ſacerdotes conditoreſque ejus
ſacri eſſe. data opera eſt, ut primo quoque tempo-
re comprehenderentur. Adducti ad conſules faſſi-
que, de ſe nullam moram judicio fecerunt. Cete- 18
rum tanta fuga ex urbe facta erat, ut quia multis
actiones & res peribant, cogerentur prætores
T. Mænius & M. Licinius, per ſenatum res in
diem trigeſimum differre, donec quæſtiones à
conſulibus perficerentur. Eadem ſolitudo, quia
Romæ non reſpondebant, nec inveniebantur,
quorum nomina delata erant, coegit conſules cir-
ca fora proficiſci, ibique quærere & judicia exer-
cere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cere. Qui tantum initiati erant, & ex carmin
ſacro, præeunte verba ſacerdote, precationes fe
cerant, in quibus nefanda conjuratio in omne fa
cinus ac libidinem continebatur, nec earum re
rum ullam, in quas jurejurando obligati erant, i
ſe aut alios admiſerant; eos in vinculis relinque
bant: qui ſtupris aut cædibus violati erant, qu
falſis teſtimoniis, ſignis adulterinis, ſubjection
teſtamentorum, fraudibus aliis contaminati; ec
capitali pœna afficiebant. Plures necati, quar
in vincula conjecti ſunt. magna vis in utraqu
cauſſa virorum mulierumque fuit. Mulieres da
mnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent
tradebant: ut ipſi in privato animadverterent i
eas. ſi nemo erat idoneus ſupplicii exactor in pu
blico animadvertebatur. Datum deinde conſuli
bus negotium eſt, ut omnia Bacchanalia Roma
primum, deinde per totam Italiam diruerent
extra quam ſi qua ibi vetuſta ara aut ſignum con
ſecratum eſſet. in reliquum deinde Senatuscon
ſulto cautum eſt, *Ne qua Bacchanalia Romæ, ne*
ve in Italia eſſent. ſi quis tale ſacrum ſolenne &
neceſſarium duceret, nec ſine religione & piaculo ſ
id omittere poſſe apud prætorem urbanum profitere
tur; prætor ſenatum conſuleret, ſi ei permiſſum eſ-
ſet, quum in ſenatu centum non minus eſſent, ita
id ſacrum faceret, dum ne plus quinque ſacrifici
intereſſent; neu qua pecunia communis, neu qui
19 *magiſter ſacrorum, aut ſacerdos eſſet.* Aliud dein
de huic conjunctum, referente Q. Marcio conſu
le, Senatusconſultum factum eſt, *Ut de iis quo*
pro indicibus conſules habuiſſent, integra res ad ſe
natum referretur, quum Sp. Poſtumius quæſtioni
bus perfectis Romam rediſſet. Minium Cerrinium
Campanum Ardeam in vincula mittendum cen-
ſuerunt: magiſtratibuſque Ardeatium prædicen
dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſum, ut in intentiore eum cuſtodia aſſervarent;
non ſolum ne effugeret, ſed ne mortis conſciſcen-
dæ locum haberet. Sp. Poſtumius aliquanto poſt
Romam venit. eo referente de P. Æbutii & Hi-
ſpalæ Feceniæ præmio, quod eorum opera indi-
cata Bacchanalia eſſent, S. C. factum eſt, *Vt ſin-
gulis his centena millia æris quæſtores urbani ex æ-
rario darent; utique conſul cum tribunis plebis age-
ret, ut ad plebem primo quoque tempore ferrent, ut
P. Æbutio emerita ſtipendia eſſent, ne invitus mi-
litaret, neve cenſor ei equum publicum aſsignaret.
Vtique Feceniæ Hiſpalæ datio, diminutio, gentis
enuptio, tutoris optio item eſſet, quaſi ei vir teſta-
mento dediſſet. Vtique ei ingenuo nubere liceret.
neu quid ei qui eam duxiſſet, ob id fraudi ignomi-
niæve eſſet. Vtique conſules prætoreſque qui nunc
eſſent, quive poſtea futuri eſſent, curarent, ne quid
ei mulieri injuriæ fieret, utique tuto eſſet. id ſena-
tum velle, & æquum cenſere, ut ita fieret.* Ea om-
nia lata ad plebem, factaque ſunt ex Senatuscon-
ſulto, & de ceterorum indicum impunitate præ-
miiſque conſulibus permiſſum eſt. Et jam Q. Mar- 20
cius quæſtionibus ſuæ regionis perfectis, in Li-
gures provinciam proficiſci parabat; tribus mil-
libus peditum Romanorum, centum quinquagin-
ta equitibus, & quinque millibus Latini nomi-
nis peditum, ducentis equitibus in ſupplementum
acceptis. Eadem provincia, idem numerus pedi-
tum equitumque & collegæ decretus erat. Exer-
citus acceperunt, quos priore anno C. Flaminius
& M. Æmilius conſules habuerunt. duas præterea
legiones novas ex Senatusconſulto ſcribere juſſi
ſunt: & viginti millia peditum ſociis & nomini
Latino imperarunt, & equites mille trecentos,
& tria millia peditum Romanorum, ducentos
equites. totum hunc exercitum præter legiones
in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

in ſupplementum Hiſpanienſis exercitus duci pl
cebat. itaque conſules dum ipſi quæſtionibus im
pediebantur, T. Mænium delectui habendo præ
fecerunt. perfectis quæſtionibus, prior Q. Mar
cius in Ligures Apuanos eſt profectus. Dum peni
tus in abditos ſaltus (quæ latebræ receptaculaque
ſemper illis fuerant) perſequitur; in præoccupat
anguſtiis, loco iniquo eſt circumventus. quatuo
millia militum amiſſa, & legionis ſecundæ ſign
tria, undecim vexilla ſociûm Latini nominis i
poteſtatem hoſtium venerunt: & arma multa
quæ quia impedimento fugientibus per ſilveſtre
ſemitas erant, paſſim jactabantur. prius ſequend
Ligures finem quam fugæ Romani fecerunt. Con
ſul ubi primum ex hoſtium agro evaſit, ne quan
tum diminutæ copiæ forent appareret, in loci
pacatis exercitum dimiſit. Non tamen obliterar
famam rei male geſtæ potuit. nam ſaltus, und
eum Ligures fugaverant, Marcius eſt appellatus
21 Sub hunc nuncium ex Liguſtinis vulgatum, lite
ræ ex Hiſpania miſtam gaudio triſtitiam afferen
tes recitatæ ſunt. C. Atinius, qui biennio antè præ
tor in eam provinciam profectus erat, cum Luſi
tanis in agro Aſtenſi ſignis collatis pugnavit. a
ſex millia hoſtium ſunt cæſa: ceteri ſuſi, fuga
caſtriſque exuti. Ad oppidum deinde Aſtam op
pugnandam legiones ducit. id quoque haud mult
majore certamine cepit, quam caſtra; ſed dum
incautius ſubit muros, ictus ex vulnere poſt die
paucos moritur. Literis de morte proprætoris re
citatis, ſenatus cenſuit mittendum, qui ad Luna
portum C. Calpurnium prætorem conſequeretur
nunciaretque, ſenatum æquum cenſere, ne ſin
imperio provincia eſſet, maturare eum proficiſci
Quarto die, qui miſſus erat, Lunam venit. pau
cis ante diebus Calpurnius profectus erat. Et i

cite

teriore Hiſpania L. Manlius Acidinus, qui eo-
m tempore quo C. Atinius in provinciam ierat,
m Celtiberis acie conflixit. incerta victoria diſ-
ſſum eſt, niſi quod Celtiberi caſtra inde nocte
oxima moverunt: Romanis & ſuos ſepelien-
, & ſpolia legendi ex hoſtibus poteſtas facta eſt.
ucos poſt dies coacto majore exercitu Celtiberi
Calagurrim oppidum ultro laceſſiverunt prœ-
Romanos. Nihil traditur, quæ cauſſa nume-
aucto infirmiores eos fecerit: ſuperati prœlio
nt. ad duodecim millia hominum cæſa, plus
o capta: & caſtris Romanus potitus. & niſi
ceſſor adventu ſuo inhibuiſſet impetum victo-
, ſubacti Celtiberi forent. Novi prætores ambo
ercitus in hiberna deduxerunt. Per eos dies, 22
ibus hæc ex Hiſpania nunciata ſunt, ludi Tau-
ia per biduum facti religionis cauſſa. per dies de-
m apparatos deinde ludos M. Fulvius, quos vo-
rat Ætolico bello fecit. Multi artifices ex Græ-
a venerant honoris ejus cauſſa. athletarum quo-
ie certamen tum primò Romanis ſpectaculo
it: & venatio data leonum & pantherarum: &
opè hujus ſeculi copia ac varietate ludicrum ce-
bratum eſt. Novendiale deinde ſacrum tenuit,
uod in Piceno per triduum lapidibus pluerat,
gneſque cœleſtes multifariam orti aduſſiſſe com-
lurium levi afflatu veſtimenta maxime diceban-
ır. Addita & unum diem ſupplicatio eſt ex de-
reto pontificum, quod ædes Opis in Capitolio
e cœlo tacta erat. hoſtiis majoribus conſules
rocurarunt urbemque luſtraverunt. Sub idem
empus & ex Vmbria nunciatum eſt, ſemimarem
uodecim fermè annos natum inventum. id pro-
igium abominantes, arceri Romano agro neca-
ique quamprimum juſſerunt. Eodem anno Galli
ranſalpini tranſgreſſi in Venetiam ſine popula-
tione

tione aut bello, haud procul inde, ubi nunc Aq
leia eſt, locum oppido condendo ceperunt. Le
tis Romanis de ea re trans Alpes miſſis, reſp
ſum eſt, Neque profectos ex auctoritate gen
eos: nec quid in Italia facerent, ſe ſcire. L. Sci
ludos eo tempore, quos bello Antiochi vov
ſeſe dicebat, ex collata ad id pecunia ab regib
civitatibuſque, per dies decem fecit. Legatum e
poſt damnationem & bona vendita, miſſum
Aſiam, ad dirimenda inter Antiochum & Eum
nem reges certamina, Valerius Antias eſt auct
tum collatas ei pecunias, congregatoſque per A
ſiam artifices: & quorum ludorum poſt bellu
in quo votos diceret, mentionem non feciſſe
de iis poſt legationem demum in ſenatu actu

23 Quum jam in exitu annus eſſet, Q. Marcius
ſens magiſtratu abiturus erat. Sp. Poſtumius qu
ſtionibus cum ſumma fide curaque perfectis, c
mitia habuit. creati ſunt conſules Ap. Claud
Pulcher, M. Sempronius Tuditanus. Poſtero
prætores facti P. Cornelius Cethegus, A. Poſt
mius Albinus, C. Afranius Stellio, C. Attilius S
ranus, L. Poſtumius Tempſanus, M. Claudius M
cellus. Extremo anni, quia Sp. Poſtumius con
renunciaverat, peragrantem ſe propter quæſti
nes utrumque littus Italiæ, deſertas colonias,
pontum ſupero, Buxentum infero mari, inven
ſe. triumviri ad colonos eo ſcribendos ex Senatu
conſulto ab T. Mænio prætore urbano creati ſu
L. Scribonius Libo, M. Tuccius, Cn. Bæbius Ta
philus. Cum Perſeo rege & Macedonibus bellu
quod imminebat, non unde plerique opinantu
nec ab ipſo Perſeo cauſſas cepit. inchoata ini
à Philippo ſunt: & is ipſe, ſi diutius vixiſſet id b
lum geſſiſſet. Vna eum res, quum victo leges i
ponerentur, maximè angebat; quod qui Maced

nu

m ab ſe defecerant in bello, in eos jus ſæviendi emptum ei ab ſenatu erat: quum, quia rem in-ram Quintius in conditionibus pacis diſtule-, non deſperaſſet impetrari poſſe. Antiocho re-deinde bello ſuperato ad Thermopylas, diviſis tibus, quum per eoſdem dies conſul Acilius eracleam, Philippus Lamiam oppugnaſſet; ca-Heraclea, quia juſſus abſcedere à mœnibus miæ erat, Romaniſque oppidum deditum eſt, re eam rem tulerat. permulſit iram ejus conſul od ad Naupactum ipſe feſtinans, quo ſe ex fuga toli contulerant, Philippo permiſit, ut Athama-æ & Amynandro bellum inferret: & urbes, quas eſſalis Ætoli ademerant, regno adjiceret. Haud gno certamine & Amynandrum Athamania pulerat, & urbes aliquot ceperat. Demetria-m quoque urbem validam, & ad omnia oppor-nam, & Magnetum gentem ſuæ ditionis fecit. de & in Thracia quaſdam urbes novæ atque in-etæ libertatis vitio, ſeditionibus principum tur-tas, partibus quæ domeſtico certamine vince-
rentur, adjungendo ſe, cepit. His ſedata in præ- 24
ntia regis ira in Romanos eſt. numquam tamen miſit animum à colligendis in pace viribus, qui-as quandocumque data fortuna eſſet, ad bellum teretur. Vectigalia regni, non fructibus tan-m agrorum portoriiſque maritimis auxit: ſed etalla etiam & vetera intermiſſa recoluit, & ova multis locis inſtituit. ut vero antiquam mul-tudinem hominum, quæ belli cladibus amiſ-a erat, reſtitueret; non ſobolem tantum ſtirpis arabat, cogendis omnibus procreare atque e-ucare liberos: ſed Thracum etiam magnam mul-itudinem in Macedoniam traduxerat: quietuſ-que aliquamdiu à bellis omni cura in augendas egni opes intentus fuerat. Rediere deinde cauſ-

ſæ,

ſæ, quæ de integro iram moverent in Romar
Theſſalorum & Perræbiorum querelæ de urbi
ſuis ab eo poſſeſſis, & legatorum Eumenis regi
Thraciis oppidis per vim occupatis, traducta
in Macedoniam multitudine, ita auditæ era
ut eas non negligi ſatis appareret. Maxime mo
rat ſenatum, quod jam Æni & Maroneæ affect
ri poſſeſſionem audierant. minus Theſſalos cu
bant. Athamanes quoque legati venerunt; n
partis amiſſæ, non finium jacturam querent
ſed totam Athamaniam ſub jus judiciumque
gis veniſſe. Et Maronitarum exules erant pu
quia libertatis cauſſam defendiſſent ab regio p
ſidio. ii non Maroneam modo, ſed etiam Ænu
in poteſtate nunciabant Philippi eſſe. Venerant
à Philippo legati ad purganda ea: qui nihil
permiſſu Romanorum imperatorum factum,
firmabant. *Civitates Theſſalorum, & Perræb
rum, & Magnetum, & cum Amynandro Ath
manum gentem, in eadem cauſſa, qua Æto
fuiſſe. Antiocho rege pulſo, occupatum oppugna
dis Ætolicis urbibus conſulem, ad recipiendas
civitates Philippum miſiſſe. armis ſubactos pare*
Senatus ne quid abſente rege ſtatueret, legatos
eas controverſias diſceptandas miſit, Q. Cæc
lium Metellum, M. Bæbium Tamphilum, T. Sen
pronium. quorum ſub adventum, ad Theſſali
Tempe omnibus iis civitatibus, quibus cum re
25 diſceptatio erat, concilium indictum eſt. Ibi quu
Romani legati diſceptatorum loco, Theſſali Pe
ræbiique, & Athamanes, haud dubii accuſatore
Philippus ad audienda crimina tamquam reus
conſediſſent; pro ingenio quiſque eorum qui pri
cipes legationum erant, & gratia cum Philipp
aut odio, acerbius leniuſve egerunt. In contro
verſiam autem veniebant, Philippopolis, Tricc

Phalc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

aloria, & Eurymenæ, & cetera circa eas op-
la; utrum Theſſalorum juris, quum vi adem-
e poſſeſſæque ab Ætolis forent (nam Philip-
m Ætolis ademiſſe eas conſtabat) an Ætolica
tiquitus ea oppida fuiſſent. ita enim Acilium
gi conceſſiſſe, ſi Ætolorum fuiſſent: & ſi vo-
ntate, non vi atque armis coacti, cum Ætolis
ſent. Ejuſdem formulæ diſceptatio de Perræbio-
m Magnetumque oppidis fuit. omnium enim
ra poſſidendo per occaſiones Ætoli miſcuerant.
d hæc quæ diſceptationis erant, querelæ Theſ-
lorum adjectæ, *quod ea oppida, ſi jam redde-*
ntur ſibi, ſpoliata ac deſerta redditurus eſſet. nam
æter belli caſibus amiſſos, quingentos principes
ventutis in Macedoniam abduxiſſe, & opera
rum in ſervilibus abuti miniſteriis: & quæ red-
derit coactus Theſſalis, inutilia ut redderet, cu-
ſſe. Thebas Phthias unum maritimum emporium
iſſe; quondam Theſſalis quæſtuoſum & frugife-
um. Ibi navibus onerariis comparatis regem, quæ
ræter Thebas Demetriadem curſum dirigerent;
egotiationem maritimam omnem eo avertiſſe.
am ne à legatis quidem, qui jure gentium ſancti
ſint, violandis abſtinere. inſidias poſitas euntibus
d T. Quintium. Itaque ergo in tantum metum
mnes Theſſalos conjectos, ut non in civitatibus
uis, non in communibus gentis conciliis, quiſquam
iſcere audeat. procul enim abeſſe libertatis aucto-
res Romanos: lateri adhærere gravem dominum;
prohibentem uti beneficiis populi Romani. Quid
autem ſi vox libera non ſit, liberum eſſe? Nunc
ſe fiducia & præſidio legatorum ingemiſcere magis
quam loqui. niſi provideant aliquid Romani, quo
& Græcis Macedoniam accolentibus metus, & au-
dacia Philippi minuatur; nequicquam & illum
victum, & ſe liberatos eſſe. Ut equum tenacem non
paren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

parentem, frenis aſperioribus caſtigandum eſſe. I
acerbe poſtremi: quum priores leniter pern
ſiſſent iram ejus, petentes, *Vt ignoſceret pro li*
tate loquentibus: & ut depoſita domini acerb
te aſſueſceret ſocium atque amicum ſeſe præſtare.
imitaretur populum Romanum; qui caritate qu
metu adjungere ſibi ſocios mallet. Theſſalis at
tis, Perræbii Gonnocondylum, quod Phi
pus Olympiadem appellaverat, Perræbiæ fui
& ut ſibi reſtitueretur, agebant. & de Mal
& Ericinio eadem poſtulatio erat. Athama
libertatem repetebant, & caſtella Athenæum
26 Pœtneum. Philippus, ut accuſatoris potius qu
rei ſpeciem haberet, & ipſe à querelis orſus, *I*
nelaidem in Dolopia quæ regni ſui fuiſſet, Th
ſalos vi atque armis expugnaſſe queſtus eſt. i
Petram in Pieria ab iiſdem Theſſalis Perræb
que captam. Xynias quidem haud dubiè Æ
licum oppidum ſibi eos contribuiſſe; & Parac
loida, quæ ſub Athamania eſſet, nullo jure Th
ſalorum formulæ factam. Nam quæ ſibi crim
objiciantur, de inſidiis legatorum, & mariti
portubus frequentatis aut deſertis; alterum ri
culum eſſe, ſe reddere rationem, quos portus m
catores aut nautici petant; alterum mores ſ
reſpuere. tot annos eſſe, per quos numquam ceſ
verint legati, nunc ad imperatores Romanos, n
Romam ad ſenatum crimina de ſe deferre. qu
umquam verbo violatum eſſe? Semel ad Qu
tium euntibus inſidias dici factas. ſed quid iis ac
derit, non adjici. Quærentium quid falſo ob
ciant, quum veri nihil habeant, ea crimina e
Inſolenter & immòdice abuti Theſſalos indulg
tia populi Romani; velut ex diutina ſiti nimis
vide meram haurientes libertatem. Ita ſervor
modo præter ſpem repente manumiſſorum, lic

ti

m vocis & linguæ experiri. & jactare ſeſe in-
tatione & convitiis dominorum. Elatus deinde
adjecit, Nondum omnium dierum ſolem oc-
iſſe. Id minaciter dictum, non Theſſali modo
ſeſe, ſed etiam Romani acceperunt. & quum
mitus poſt eam vocem ortus, & tandem ſe-
us eſſet; Perræbiorum inde Athamanumque
atis reſpondit, *Eandem de quibus illi agant, ci-*
atum cauſſam eſſe. conſulem Acilium & Ro-
nos ſibi dediſſe eas, quum hoſtium eſſent. Si
m munus qui dediſſent, adimere velint, ſcire
edendum eſſe: ſed meliori ac fideliori amico, in
tiam levium & inutilium ſociorum injuriam
eſſe facturos. Nec enim ullius rei minus diutur-
m eſſe gratiam, quam libertatis: præſertim apud
qui male utendo eam corrupturi ſint. Cauſſa co-
ita, pronunciaverunt legati, *Placere deduci præ-*
dia Macedonum ex iis urbibus: & antiquis Ma-
doniæ terminis regnum finiri. De injuriis quas ul-
citroque illatas querantur; quo modo inter eas
ntes & Macedonas diſceptetur, formulam juris ex-
quendi conſtituendam eſſe. Inde graviter offen- 27
rege, Theſſalonicen ad cognoſcendum de Thra-
æ urbibus proficiſcuntur. ibi legati Eumenis:
i liberas eſſe Ænum & Maroneam velint Ro-
tani, nihil ſui pudoris eſſe ultra dicere, quam ut
dmoneant; re, non verbo eos liberos relinquant, nec
um munus intercipi ab illo patiantur. Sin autem
inor cura ſit civitatum in Thracia poſitarum;
ulto verius eſſe, quæ ſub Antiocho fuerint, præ-
nia belli Eumenem quam Philippum habere; vel
ro patris Attali meritis bello, quod adverſus Philip-
um ipſum geſſerit populus Romanus; vel ſuis, quod
Antiochi bello terra marique laboribuſque periculiſ-
que omnibus interfuerit. Habere eum præterea de-
em legatorum in eam rem præjudicium. qui quum
Cher-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Cherſonneſum Lyſimachiamque dederint, M
neam quoque atque Ænum profecto dediſse.
ipſa propinquitate regionis velut appendices m
ris muneris eſſent. Nam Philippum quidem
aut merito in populum Romanum, aut jure
perii, quum tam procul à finibus Macedoniæ
ſint, civitatibus his præſidia impoſuiſſe? Vo
Maronitas juberent. ab iis certiora omnia de ſt
civitatum earum ſcituros. Legati Maronitar
vocati, *Non uno loco tantum urbis præſidium*
gium eſſe, ſicut in aliis civitatibus, dixerunt,
pluribus ſimul: & plenum Macedonum Marone
eſse. Itaque dominari aſsentatores regios. his
loqui & in ſenatu & in concionibus licere. eos
nes honores & capere ipſos, & dare aliis. Optim
quemque, quibus libertatis, quibus legum cura,
aut exulare pulſos patria, aut inhonoratos & de
rioribus obnoxios ſilere. De jure etiam finium p
ca adjecerunt: *Q. Fabium Labeonem, quum*
regione ea fuiſſet, direxiſse finem Philippo veter
viam regiam, quæ ad Thraciæ Paroreiam ſube
nuſquam ad mare declinantem. Philippum nov
poſtea deflexiſſe viam, qua Maronitarum ur
28 *agroſque amplectatur.* Ad ea Philippus longe
liam, quam adverſus Theſſalos Perræbioſque r
per, ingreſſus diſſerendi viam. *Non cum Ma*
nitis, inquit, *mihi aut cum Eumene diſceptatio*
ſed etiam vobiſcum Romani. à quibus nihil æ
me impetrare jam diu animadverto. Civitates M
cedonum quæ à me inter inducias defecerant, re
mihi æquum cenſebam; non quia magna acceſ
ea regni futura eſset (ſunt enim & parva oppi
& in finibus extremis poſita) ſed quia multum
reliquos Macedonas continendos exemplum per
nebat. negatum eſt mihi. Bello Ætolico Lami
oppugnare juſſus à conſule Manio Acilio, quum

fa

atigatus ibi prœliis operibuſque eſſem ; tranſcen-
entem me jam muros, à capta propè urbe revocavit
onſul, & abducere copias inde coegit. Ad hujus
olatium injuriæ permiſſum eſt, ut Theſſaliæ Per-
æbiæque & Athamanum, reciperem quædam ca-
ella magis quam urbes. ea quoque ipſa vos mihi,
Q. Cæcili, paucos ante dies ademiſtis. Pro non du-
io paulo ante, ſi Diis placet, legati Eumenis ſu-
mebant, quæ Antiochi fuerunt. Eumenem æquius
ſſe quam me habere. id ego aliter longe judico eſſe.
Eumenes enim non niſi viciſſent Romani, ſed niſi
ellum geſsiſſent, manere in regno ſuo non potuit.
taque ille veſtrum meritum habet, non vos illius:
nei autem regni tantum aberat ut ulla pars in diſ-
rimine fuerit, ut tria millia talentûm, & quin-
uaginta tectas naves, & omnes Græciæ civitates,
uas antea tenuiſſem, pollicentem ultro Antiochum
n mercedem ſocietatis, ſim aſpernatus. hoſtemque
me eſſe prius etiam quam Manius Acilius exer-
itum in Græciam trajiceret, præ me tuli: & cum
conſule belli partem quamcunque mihi delega-
it, geſsi: & inſequenti conſuli L. Scipioni, quum
rra ſtatuiſſet ducere exercitum ad Helleſpontum,
on iter tantum per regnum noſtrum dedi, ſed vias
iam munivi, pontes feci, commeatus præbui: nec
er Macedoniam tantum, ſed per Thraciam, ubi
iam inter cetera pax quoque præſtanda à barba-
is erat. Pro hoc ſtudio meo erga vos, ne dicam me-
ito; utrum adjicere vos Romani aliquid, & am-
lificare & augere regnum meum munificentia ve-
ra oportebat, an quæ haberem aut meo jure, aut
eneficio veſtro, eripere? id quod nunc facitis. Ma-
edonum civitates, quas regni mei fuiſſe fatemi-
i, non reſtituuntur. Eumenes, tanquam ad An-
iochum, ſpoliandum me venit. &, ſi Diis placet,
ecem legatorum decretum calumniæ impudentiſ-

ſimæ prætendit; quo maxime & refelli & coargu
poteſt. Diſertiſſime enim planiſſimeque in eo ſcri
ptum eſt; Cherſonneſum & Lyſimachiam Eumen
dari. Vbi tandem Ænus, & Maronea, & Thra
ciæ civitates aſſcriptæ ſunt? quod ab illis ne poſtula
re quidem eſt auſus, id apud vos tamquam ab illi
impetraverit, obtinebit? Quo in numero me apu
vos eſſe velitis, referte. Si tanquam inimicum &
hoſtem inſectari propoſitum eſt; pergite ut cœpiſti
facere. Sin aliquis reſpectus eſt mei, ut ſocii atqu
amici regis; deprecor, ne me tanta injuria dignu
29 *judicetis.* Movit aliquantum oratio regis legato
itaque medio reſponſo rem ſuſpenderunt: *Si d*
cem legatorum decreto Eumeni datæ civitates e
eſſent, nihil ſe mutare. ſi Philippus bello cepiſſet ea
præmium victoriæ jure belli habiturum. ſi ne
trum eorum foret, placere cognitionem ſenatui r
ſervari: & ut omnia in integro manerent, præſid
quæ in iis urbibus ſint, deduci. Hæ cauſſæ maxim
animum Philippi alienaverunt ab Romanis.
non à Perſeo filio ejus novis cauſſis motum, ſ
ob has à patre bellum relictum filio videri poſſ
Romæ nulla belli Macedonici ſuſpicio era
L. Manlius proconſul ex Hiſpania redierat. cui p
ſtulanti ab ſenatu in æde Bellonæ triumphum r
rum geſtarum magnitudo impetrabilem facieba
exemplum obſtabat; quod ita comparatum mo
majorum erat, ne quis qui exercitum non depo
taſſet, triumpharet, niſi perdomitam pacatamq
provinciam tradidiſſet ſucceſſori. medius tam
honos Manlio habitus, ut ovans urbem init
Tulit coronas aureas quinquaginta duas: auri pr
terea pondo centum viginti duo: argenti ſedeci
millia trecenta: & pronunciavit in ſenatu, dec
millia pondo argenti, & octoginta auri Q. F
bium quæſtorem advehere. id quoque ſe in æ

rium illaturum. Magnus motus ſervilis eo anno in Appulia fuit. Tarentum provinciam L. Poſtumius prætor habebat. Is de paſtorum conjuratione, qui vias latrociniis paſcuaque publica infeſta habuerant, quæſtionem ſevere exercuit, ad ſeptem millia hominum condemnavit: multi inde fugerunt: de multis ſumptum eſt ſupplicium. Conſules diu retenti ad urbem delectibus, tandem in provincias profecti ſunt. Eodem anno in Hiſpania prætores C. Calpurnius & L. Quintius, quum primo vere ex hibernis copias eductas in Beturia junxiſſent, in Carpetaniam, ubi hoſtium caſtra erant, progreſſi ſunt; communi animo conſilioque parati rem gerere. Haud procul Hippone & Toleto urbibus, inter pabulatores pugna orta eſt. quibus dum utrimque ſubvenitur à caſtris, paulatim omnes copiæ in aciem eductæ ſunt. In eo tumultuario certamine, & loca ſua & genus pugnæ pro hoſte fuere. duo exercitus Romani fuſi, atque in caſtra compulſi ſunt. non inſtitere perculſis hoſtes. Prætores Romani, ne poſtero die caſtra oppugnarentur, ſilentio proximæ noctis tacito ſigno exercitum abduxerunt. Luce prima Hiſpani acie inſtructa ad vallum acceſſerunt, vacuaque præter ſpem caſtra ingreſſi, quæ derelicta inter nocturnam trepidationem erant, diripuerunt: regreſſique in ſua caſtra, paucos dies quietis ſtativis manſerunt. Romanorum ſociorumque, in prœlio fugaque, ad quinque millia occiſa; quorum ſe ſpoliis hoſtes armarunt. inde ad Tagum flumen profecti ſunt. Prætores interim Romani, omne id tempus contrahendis ex civitatibus ſociis Hiſpanorum auxiliis, reficiendiſque ab terrore adverſæ pugnæ militum animis conſumpſerunt. ubi ſatis placuêre vires, & jam miles quoque, ad delendam priorem ignominiam, hoſtem

poſcebat; duodecim millia paſſuum ab Tago flumine poſuerunt caſtra. inde tertia vigilia ſublatis ſignis, quadrato agmine principio lucis ad Tagi ripam pervenerunt. Trans fluvium in colle hoſtium caſtra erant. extemplo qua duobus locis vada nudabat amnis, dextera parte Calpurnius, læva Quintius exercitum traduxerunt: quieto hoſte, dum miratur ſubitum adventum, conſultatque; qui tumultum injicere trepidantibus in ipſo tranſitu amnis potuiſſet. Interim Romani impedimentis quoque omnibus traductis contractiſque in unum locum, quia jam moveri videbant hoſtem, nec ſpacium erat caſtra communiendi, aciem inſtruxerunt. in medio locatæ quinta Calpurnii legio, & octava Quintii. id robur toto exercitu erat. Campum apertum uſque ad hoſtium
31 caſtra habebant liberum à metu inſidiarum. Hiſpani poſteaquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conſpexerunt, ut priuſquam ſe jungere atque inſtruere poſſent, occuparent eos, caſtris repentè effuſi curſu ad pugnam tendunt. Atrox in principio prœlium fuit; & Hiſpanis recenti victoria ferocibus, & inſueta ignominia milite Romano accenſo. acerrime media acies, duæ fortiſſimæ legiones dimicabant; quos quum aliter moveri loco non poſſe hoſtis cerneret, cuneo inſtitit pugnare: & uſque plures confertioreſque, medios urgebant. Ibi poſteaquam laborare aciem Calpurnius prætor vidit, T. Quintilium Varum, L. Iuventium Thalnam legatos ad ſingulas legiones adhortandas propere mittit. Docere & monere jubet, *in illis ſpem omnem vincendi & retinendæ Hiſpaniæ eſſe. Si illi loco cedant, neminem ejus exercitus non modo Italiam, ſed ne Tagi quidem ulteriorem ripam umquam viſurum.* ipſe cum equitibus duarum legionum paululum circumvectus,

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

in cuneum hoſtium, qui mediam urgebat aciem, ab latere incurrit. Quintius cum ſuis equitibus alterum hoſtium latus invadit: ſed longe acrius Calpurniani equites pugnabant, & prætor ipſe ante alios. nam & primus hoſtem percuſſit, & ita ſe immiſcuit mediis, ut vix utrius partis eſſet, noſci poſſet. & equites prætoris eximia virtute, & equitum pedites accenſi ſunt. Pudor movit primos centuriones, qui inter tela hoſtium prætorem conſpexerunt. Itaque urgere ſigniferos pro ſe quiſque, jubere inferre ſigna, & confeſtim militem ſequi. Renovatur ab omnibus clamor. impetus fit velut ex ſuperiore loco. Haud ſecus ergo quam torrentis modo fundunt ſternuntque perculſos, nec ſuſtinere alii ſuper alios inferentes ſeſe poſſunt. Fugientes in caſtra equites perſecuti ſunt, & permiſti turbæ hoſtium intra vallum penetraverunt. ubi ab relictis in præſidio caſtrorum prœlium inſtauratum: coactique ſunt Romani equites deſcendere ex equis. Dimicantibus iis legio quinta ſupervenit: deinde, ut quæque potuerant, copiæ affluebant. Cæduntur paſſim Hiſpani per tota caſtra: nec plus quam quatuor millia hominum effugerunt. inde tria millia ferè qui arma retinuerant, montem propinquum ceperunt: mille ſemiermes maxime per agros palati ſunt. Supra triginta quinque millia hoſtium fuerant, ex quibus tam exigua pars pugnæ ſuperfuit. ſigna capta centum triginta tria. Romani ſociique paulo plus ſexcenti, & provincialium auxiliorum centum quinquaginta fermè ceciderunt. tribuni militum quinque amiſſi, & pauci equites Romani, cruentæ maxime victoriæ ſpeciem fecerunt. in caſtris hoſtium, quia ipſis ſpacium ſua communiendi non fuerat, manſerunt. Pro concione poſtero die laudati, donatique à C. Calpurnio equites, phaleris,

pronunciavitque, eorum maxime opera hoſtes fu-
ſos, caſtra capta & expugnata eſſe. Quintius alter
prætor ſuos equites catellis ac fibulis donavit. do-
nati & centuriones ex utriuſque exercitu permul-
32 ti; maxime qui mediam aciem tenuerunt. Con-
ſules delectibus, aliiſque quæ Romæ agenda erant
peractis rebus, in Ligures provinciam exercitum
duxerunt. Sempronius à Piſis profectus in Appua-
nos Ligures, vaſtando agros, urendoque vicos &
caſtella eorum, aperuit ſaltum uſque ad fluvium
Macram & Lunæ portum. Hoſtes montem, anti-
quam ſedem majorum ſuorum, ceperunt. & inde
ſuperata locorum iniquitate, prœlio dejecti ſunt
Et Ap. Claudius felicitatem virtutemque collega
in Liguribus Ingaunis æquavit ſecundis aliquo
prœliis. ſex præterea oppida eorum expugnavit
multa millia hominum in iis cepit: belli auctore
tres & quadraginta ſecuri percuſſit. Iam comitio
rum appetebat tempus. prior tamen Claudiu
quam Sempronius, cui ſors comitia habendi ob
tigerat, Romam venit; quia P. Claudius frater eju
conſulatum petebat. Competitoreſque habebat pa
tricios L. Æmilium, Q. Fabium Labeonem, Ser
Sulpicium Galbam, veteres candidatos. & ab re
pulſis eo magis debitum, quia primo negatus erat
honorem repetentes. etiam quia plus quam unum
ex patriciis creari non licebat, arctior petitio qua
tuor petentibus erat. Plebeji quoque gratioſi ho
mines petebant, L. Porcius, Q. Terentius Cul
leo, Cn. Bæbius Tamphilus. & ii repulſi, in ſpem
impetrandi tandem aliquando honoris, dilati
Claudius unus ex omnibus novus candidatus e-
rat. Opinione hominum haud dubiè deſtinaban
tur Q. Fabius Labeo, & L. Porcius Licinus. ſed
Claudius conſul ſine lictoribus cum fratre toto
foro volitando, clamantibus adverſariis, & ma

jore

jore parte ſenatus, *meminiſſe eum debere prius ſe*
conſulem populi Romani, quam fratrem P. Claudii
eſſe: quin ille ſedens pro tribunali aut arbitrum, aut
comitiorum tacitum ſpectatorem ſe præberet; coer-
ceri tamen ab effuſo ſtudio nequiit. Magnis con-
tentionibus tribunorum quoque plebis, qui aut
contra conſulem, aut pro ſtudio ejus pugnabant,
comitia aliquoties turbata: donec pervicit Appius,
ut dejecto Fabio fratrem traheret. Creatus P. Clau-
dius Pulcher, præter ſpem ſuam & ceterorum. lo-
cum ſuum tenuit L. Porcius Licinus, quia mode-
ratis ſtudiis, non vi Claudiana, inter plebejos
certatum eſt. Prætorum inde comitia ſunt habita.
C. Decimius Flavus, P. Sempronius Longus, P.
Cornelius Cethegus, Q. Nævius Matho, C. Sem-
pronius Blæſus, A. Terentius Varro, prætores fa-
cti. Hæc eo anno quo Ap. Claudius, M. Sempro-
nius conſules fuerunt, domi militiæque geſta.
Principio inſequentis anni, P. Claudio, L. Porcio 33
conſulibus, Q. Cæcilius, M. Bæbius, & T. Sempro-
nius, qui ad diſceptandum inter Philippum & Eu-
menem reges, Theſſalorumque civitates, miſſi e-
rant, legationem renuntiarunt; regum quoque eo-
rum civitatumque legatos in ſenatum introduxe-
runt. Eadem utrimque iterata quæ dicta apud le-
gatos in Græcia erant. Aliam deinde legationem
novam Patres, cujus princeps Ap. Claudius fuit, in
Macedoniam & in Græciam decreverunt: ad vi-
ſendum, redditæne civitates Rhodiis & Theſſalis
& Perræbiis eſſent. Iiſdem mandatum, ut ab Æno
& Maronea præſidia deducerentur, maritimaque
omnis Thraciæ ora à Philippo & Macedonibus li-
beraretur. Peloponneſum quoque adire juſſi; unde
prior legatio diſceſſerat incertiore ſtatu rerum,
quam ſi non veniſſent. nam ſuper cetera etiam ſi-
ne reſponſo dimiſſi, nec datum petentibus erat A-

chæorum concilium. De qua re querente gravit
Q. Cæcilio, ſimul Lacedæmoniis deplorantib
mœnia diruta, abductam plebem in Achaiam
venundatam: ademptas, quibus ad eam diem civ
tas ſtetiſſet, Lycurgi leges. Achæi maxime conc
lii negati crimen excuſabant, recitando legem
quæ, niſi belli paciſve cauſſa, & quum legati ab ſ
natu cum literis, aut ſcriptis mandatis veniren
vetaret indici concilium. Ea ne poſtea excuſat
eſſet, oſtendit ſenatus, curæ iis eſſe debere, ut Ro
manis legatis ſemper adeundi concilium gent
poteſtas fieret: quemadmodum & illis, quoti
34 vellent, ſenatus daretur. Dimiſſis iis legationibu
Philippus à ſuis certior factus, cedendum civitat
bus, deducendaque præſidia eſſe; infenſus omn
bus, in Maronitas iram effundit. Onomaſto q
præerat maritimæ oræ, mandat, ut partis adver
principes interficeret. Ille per Caſandrum que
dam, unum ex regiis jam diu habitantem Mar
neæ, nocte Thracibus intromiſſis, velut in bell
capta urbe, cædem fecit. Id apud Romanos leg
tos querentes, *tam crudeliter adverſus innoxi
Maronitas, tam ſuperbe adverſus populum Rom
num factum, ut quibus libertatem reſtituendam ſ
natus cenſuiſſet, ii pro hoſtibus trucidarentur;* ab
nuebat *quicquam eorum ad ſe, aut quemquam ſu
rum pertinere. Seditione inter ipſos dimicatum
quum alii ad ſe, alii ad Eumenem civitatem trah
rent. id facile ſcituros eſſe, ſi percunctarentur ipſ
Maronitas:* haud dubius, perculſis omnibus terro
re tam recentis cædis, neminem hiſcere adverſu
ſe auſurum. Negare Appius, *Rem evidentem pro du
bia quærendam. ſi ab ſe culpam removere vellet, O
nomaſtum & Caſandrum, per quos acta res dicere
tur, mitteret Romam, ut eos ſenatus percunctari poſ
ſet.* Primo adeo perturbavit ea vox regem, ut no
colo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

color, non vultus ei conſtaret. deinde collecto tandem animo, *Caſandrum, qui Maroneæ fuiſſet, ſi utiq; vellent, ſe miſſurum dixit. Ad Onomaſtum quidem quid eam rem pertinere? qui non modo Maroneæ, ſed ne in regione quidem propinqua fuiſſet?* Et parcebat magis Onomaſto honoratiori amico, & eundem indicem haud paulo plus timebat: quia & ipſe ſermonem cum eo contulerat, & multorum talium miniſtrum & conſcium habebat. Caſander quoque, miſſis qui per Epirum ad mare proſequerentur eum, ne qua indicium emanaret, veneno creditur ſublatus. Et legati à Philippi colloquio ita 35
digreſſi ſunt, ut præ ſe ferrent, nihil eorum ſibi placere: & Philippus minime quin rebellandum eſſet dubius. quia tamen immaturæ ad id vires erant, ad moram interponendam Demetrium, minorem filium, mittere Romam, ſimul ad purganda crimina, ſimul ad deprecandam iram ſenatus, ſtatuit: ſatis credens ipſum etiam juvenem, quod Romæ obſes ſpecimen regiæ indolis dediſſet, aliquid momenti facturum. Interim per ſpeciem auxilii Byzantiis ferendi, re ipſa ad terrorem regulis Thracum injiciendum profectus, perculſis iis uno prœlio, & Amadoco duce capto, in Macedoniam rediit, miſſis ad accolas Iſtri fluminis barbaros, ut in Italiam irrumperent, ſolicitandos. Et in Peloponneſo adventus Romanorum legatorum, qui ex Macedonia in Achaiam ire juſſi erant, exſpectabatur: adverſus quos ut præparata conſilia haberent, Lycortas prætor concilium indixit. Ibi de Lacedæmoniis actum. *Ex hoſtibus eos accuſatores factos. & periculum eſſe, ne victi magis timendi forent, quam bellantes fuiſſent. quippe in bello ſociis Romanis Achæos uſos: nunc eoſdem Romanos æquiores Lacedæmoniis quam Achæis eſſe: ubi Areus etiam & Alcibiades, ambo exules ſuo beneficio reſtituti,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

legationem Romam adverſus gentem Achæorum it.
de ipſis meritam ſuſcepiſſent, adeoq; infeſta oration
uſi eſſent, ut patria pulſi, non reſtituti in eam, vi-
derentur. Clamor undique ortus, referret nomina-
tim de iis. & quum omnia ira, non conſilio gere-
rentur, capitis damnati ſunt. Paucos poſt dies Ro-
mani legati venerunt. his Clitore in Arcadia da-
36 tum eſt concilium. Priuſquam agerent quicquam
terror Achæis injectus erat & cogitatio, quam non
ex æquo diſceptatio futura eſſet; quod Areum &
Alcibiadem, capitis ab ſe in concilio proximo
damnatos, cum legatis videbant: nec hiſcere quiſ-
quam audebat. Appius ea, quæ apud ſenatum que-
ſti erant Lacedæmonii, diſplicere ſenatui oſtendit.
Cædem primum ad conflictum factam eorum, qui
à Philopœmene ad cauſam dicendam evocati veniſ-
ſent: deinde quum in homines ita ſævitum eſſet,
nec in ulla parte crudelitas eorum ceſſaret; muros
dirutos urbis nobiliſſimæ eſſe, leges vetuſtiſſimas
abrogatas, inclytamque per gentes Lycurgi diſcipli-
nam ſublatam. Hæc quum Appius dixiſſet, Lycor-
tas, & quia prætor, & quia Philopœmenis aucto-
ris omnium quæ Lacedæmone acta fuerant, fa-
ctionis erat, ita reſpondit: *Difficilior nobis Ap. Clau-*
di apud vos oratio eſt, quam Romæ nuper apud ſe-
natum fuit. Tunc enim Lacedæmoniis accuſantibus
reſpondendũ erat: nunc à vobis ipſis accuſati ſumus,
apud quos cauſſa dicenda eſt. quam iniquitatem
conditionis ſubimus illa ſpe, judicis animo te auditu-
rum eſſe, poſita contentione, qua paulo ante egiſti.
Ego certe, quum ea, quæ & hic antea apud Q. Cæci-
lium, & poſtea Romæ queſti ſunt Lacedæmonii, à te
paulo ante relata ſint, non tibi ſed illis me apud te
reſpondere credam. Cædem objicitis eorum, qui à
Philopœmene prætore evocati ad cauſſam dicendam
interfecti ſunt. Hoc ego crimen non modo à vobis Ro-

mani,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mani, ſed ne apud vos quidem nobis objiciendum fuiſſe arbitror. Quid ita? quia in veſtro fœdere erat, ut maritimis urbibus abſtinerent Lacedæmonii. Quo tempore armis captis urbes, à quibus abſtinere juſsi erant, nocturno impetu occupaverunt; ſi T. Quintius, ſi exercitus Romanus, ſicut antea in Peloponeſo fuiſſet, eo nimirum capti & oppreſsi confugiſsent. quum vos procul eſsetis, quo alio, niſi ad nos ſocios veſtros, quos antea Gytheo opem ferenteis, quos Lacedæmonem vobiſcum ſimili de cauſsa oppugnanteis viderant, confugerent? Pro vobis igitur juſtum piumque bellum ſuſcepimus. quod quum alii laudent, reprehendere ne Lacedæmonii quidem poſsint, Dii quoque ipſi comprobaverint, qui nobis victoriam dederunt; quonam modo ea quæ belli jure acta ſunt, in diſceptationem veniunt? quorum tamen maxima pars nihil pertinet ad nos. Noſtrum eſt, quod evocavimus eos ad cauſsam dicendam, qui ad arma multitudinem exciverant, qui expugnaverant maritima oppida, qui diripuerant, qui cædem principum fecerant? Quod vero illi venientes in caſtra interfecti ſunt; veſtrum eſt, Areu & Alcibiade, qui nunc nos, ſi Diis placet, accuſatis, non noſtrum. Exules Lacedæmoniorum, quo in numero ii quoq; duo fuerunt & tunc vobiſcum erant, quod domicilio ſibi delegerant maritima oppida, ſe petitos credentes; in eos quorum opera patria extorres, ne in tuto quidem exilio poſſe conſeneſcere ſe indignabantur, impetum fecerunt. Lacedæmonii igitur Lacedæmonios non Achæi interfecerunt. nec jure, an injuria cæſi ſint, argumentari refert. At enim illa certe veſtra ſunt, A- 37
chæi, quod leges diſciplinamque vetuſtiſsimam Lycurgi ſuſtuliſtis, quod muros diruiſtis. Quæ utraque ab iiſdem objici qui poſsunt; quum muri Lacedæmoniis non ab Lycurgo, ſed paucos ante annos ad diſsolvendam Lycurgi diſciplinam extructi ſint? Tyranni,

enim

enim nuper eos arcem & munimentum ſibi, non ci-
vitati, paraverunt. Et ſi exiſtat hodie ab inferis Ly-
curgus, gaudeat ruinis eorum; & nunc ſe patriam &
Spartam antiquam agnoſcere dicat. Non Philopœ-
menem exſpectare, nec Achæos, ſed vos ipſi Lacedæ-
monii veſtra manibus amoliri & diruere omnia ty-
rannidis veſtigia debuiſtis. Veſtræ enim illæ deformi-
veluti cicatrices ſervitutis erant: & quum ſine mu-
ris per octingentos prope annos liberi, aliquando e-
tiam principes Græciæ fuiſſetis, muris velut compe-
dibus circumdatis vincti per centum annos ſerviſti-
Quod ad leges ademptas attinet: ego antiquas La-
cedæmoniis leges tyrannos ademiſſe arbitror. nos n-
ſuas ademiſſe, quas non habebant, ſed noſtras leg-
dediſſe: nec male conſuluiſſe civitati, quum concil-
noſtri eam fecerimus, & nobis miſcuerimus, ut co-
pus unum & concilium totius Peloponneſi eſſe-
Tunc, opinor, ſi aliis ipſi legibus viveremus, ali-
iſtis injunxiſſemus, queri ſe iniquo jure eſſe, & i-
dignari poſſent. Scio ego, Appi Claudi, hanc ora-
tionem, qua ſum adhuc uſus, neque ſociorum ap-
ſocios neque liberæ gentis eſſe: ſed ſervorum veri-
diſceptantium apud dominos. Nam ſi non van-
illa vox præconis fuit, qua liberos eſſe omnium pr-
mos Achæos juſsiſtis, ſi fœdus ratum eſt, ſi ſociet-
& amicitia ex æquo obſervatur; cur ego quid C-
pua capta feceritis Romani, non quæro, vos rati-
nem repoſcitis, quid Achæi Lacedæmoniis bello v-
ctis fecerimus? Interfecti aliqui ſunt, finge à n-
bis. Quid? vos ſenatores Campanos ſecuri non pe-
cuſsiſtis? Muros diruimus. vos non muros tan-
tum, ſed urbem & agros ademiſtis. Specie, inqui-
æquum eſt fœdus apud Achæos, re precaria liber-
tas: apud Romanos etiam imperium eſt. Senti-
Appi: & ſi non oportet, non indignor, ſed oro vo-
quantumlibet interſit inter Romanos & Achæo-
mo-

modo ne in æquo hoſtes veſtri noſtrique apud vos ſint, ac nos ſocii: imo ne meliore jure ſint. Nam ut in æquo eſſent, nos fecimus, quum leges iis noſtras dedimus, quum ut Achæi concilii eſſent, effecimus. Parum eſt victis, quod victoribus ſatis eſt. plus poſtulant hoſtes, quam ſocii habent. Quæ jurejurando, quæ monumentis literarum in lapide inſculptis in æternam memoriam ſancta atque ſacrata ſunt, ea cum perjurio noſtro tollere parant. Veremur quidem vos, Romani, & ſi ita vultis, etiam timemus: ſed plus & veremur & timemus Deos immortales. Cum aſſenſu maximæ partis eſt auditus, & locutum omnes pro majeſtate magiſtratus, cenſebant: ut facile appareret, molliter agendo dignitatem ſuam tenere apud Romanos non poſſe. Tum Appius, ſuadere ſe magnopere Achæis dixit, ut dum liceret voluntate ſua facere, gratiam inirent, ne mox inviti & coacti facerent. Hæc vox audita quidem cum omnium gemitu eſt, ſed metum injecit imperata recuſandi. id modo petierunt, ut Romani, quæ viderentur, de Lacedæmoniis mutarent, nec Achæos religione obſtringerent, irrita ea, quæ jurejurando ſanxiſſent, faciendi. damnatio tantum Arei & Alcibiadis, quæ nuper facta erat, ſublata eſt. Romæ principio ejus 38 anni quum de provinciis conſulum & prætorum actum eſſet, conſulibus Ligures quia bellum nuſquam alibi erat, decreti. Prætores C. Decimius Flavus urbanam, P. Cornelius Cethegus inter cives & peregrinos, ſortiti ſunt. C. Sempronius Blæſus Siciliam, Q. Nævius Matho Sardiniam, & ut idẽ de veneficiis quæreret, A. Terentius Varro Hiſpaniam citeriorem, P. Sempronius Longus Hiſpaniam ulteriorem. De iis duabus provinciis legati per id fere tempus L. Iuventius Thalna, & T. Quintilius Varus venerunt. qui quantum bellum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lum jam profligatum in Hiſpania eſſet, ſenatu
docto, poſtularunt ſimul, ut pro rebus tam pr
ſpere geſtis Diis immortalibus haberetur hono
& ut prætoribus exercitum deportare liceret. Su
plicatio in biduum decreta eſt. de legionibus d
portandis, quum de conſulum prætorumque e
ercitibus ageretur, rem integram referri juſſerun
Paucos poſt dies conſuli in Ligures binæ legione
quas Appius Claudius & M. Sempronius habu
rant, decretæ ſunt. De exercitibus Hiſpanien
bus magna contentio fuit inter novos prætores
amicos abſentium, Calpurnii Quintiique. Vtr
que cauſſa tribunos plebis, utraque conſules hab
bat. ii ſe interceſſuros Senatusconſulto, ſi depo
tandos cenſerent exercitus denuntiabant; illi,
hæc interceſſio fieret, nullam rem aliam ſe dece
ni paſſuros. Victa poſtremo abſentium gratia e
& Senatusconſultum factum, *Vt prætores quatu*
millia peditum Romanorum ſcriberent, quadri
gentos equites, & quinque millia ſociorum peditu
Latini nominis, quingentos equites, quos ſecum
Hiſpaniam portarent. quum eas legiones quatu
deſcripſiſſent, quod plus quam quina millia ped
tum, treceni equites, in ſingulis legionibus eſſet
dimitterent: eos primum, qui emerita ſtipendia h
berent, deinde, ut cujuſque fortiſſima opera Calpu
39 *nius & Quintius in prælio uſi eſſent.* Hac ſeda
contentione, alia ſubinde C. Decimii Prætor
morte exorta eſt. Cn. Sicinius, & L. Puppius
qui ædiles proximo anno fuerant, & C. Valeri
Flamen Dialis, & Q. Fulvius Flaccus (is quia a
dilis curulis deſignatus erat, ſine toga candida
ſed maxima ex omnibus contentione) petebar
certamenque ei cum flamine erat. & poſteaqua
primo æquare, mox ſuperare etiam eſt viſus, pa
tribunorum plebis negare, rationem ejus haben
dar

...m eſſe, quod duos ſimul unus magiſtratus præ-
...tim curules, neque capere poſſet, nec gerere:
...rs legibus eum ſolvi æquum cenſere, ut, quem
...llet, prætorem creandi, populo poteſtas fieret.
... Portius conſul primo in ea ſententia eſſe, ne
...omen ejus acciperet. deinde ut ex auctoritate ſe-
...atus idem faceret. Convocatis Patribus, referre
...ad eos dixit, quod nec jure ullo, nec exemplo
...lerabili liberæ civitati ædilis curulis deſignatus
...æturam peteret: ſibi, niſi quid aliud iis videre-
...r, in animo eſſe è lege comitia habere. Patres
...nſuerunt, uti L. Portius conſul cum Q. Fulvio
...geret, ne impedimento eſſet, quo minus comitia
...rætoris in locum C. Decimii ſubrogandi è lege
...iberentur. Agenti conſuli ex Senatusconſulto,
...ſpondit Flaccus, nihil, quod ſe indignum eſſet,
...cturum. Medio reſponſo ſpem ad voluntatem
...terpretantibus fecerat; ceſſurum Patrum aucto-
...tati eſſe. Comitiis acrius etiam quam ante pete-
...at, criminando, extorqueri ſibi à conſule & ſe-
...atu, populi Romani beneficium, & invidiam
...minati honoris fieri: tanquam non appareret,
...bi deſignatus Prætor eſſet extemplo ædilitate ſe
...bdicaturum. Conſul cum & pertinaciam peten-
...s creſcere, & favorem populi magis magisque in
...um inclinari cerneret, dimiſſis comitis ſenatum
...ocavit. cenſuerunt frequentes, quoniam Flac-
...um auctoritas Patrum nihil moviſſet, ad popu-
...um cum Flacco agendum. Concione advocata
...uum egiſſet conſul; ne tum quidem de ſententia
...otus, gratias populo Romano egit, quod tanto
...udio, quotiescunque declarandæ voluntatis po-
...eſtas facta eſſet, Prætorem ſe voluiſſet facere. Ea
...bi ſtudia civium ſuorum deſtituere non in ani-
...no eſſe. Hæc vero tam obſtinata vox, tantum ei
...avorem accendit, ut haud dubius Prætor eſſet;
ſi con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſi conſul accipere nomen vellet. Ingens certam tribunis & inter ſe ipſos, & cum conſule fuit: d nec ſenatus à conſule eſt habitus, decretumqu quoniam prætoris ſubrogandi comitia ne legib fierent, pertinacia Q. Flacci, & prava ſtudia h minum impedirent, ſenatum cenſere ſatis præt rum eſſe: P. Cornelius utramque in urbe juriſ
40 ctionem haberet, Apollinique ludos faceret. H comitiis prudentia & virtute ſenatus ſublatis, a majoris certaminis, quo & majore de re, & in plures potentioresque viros ſunt exorta. Cen ram ſumma contentione petebant L. Valeri Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulſ L. Furius Purpureo, patricii: plebeji autem, Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, Tib. & Sempronii, Longus & Tuditanus. ſed omneis p tricios plebejoſque nobiliſſimarum familiaru M. Porcius longe anteibat. in hoc viro tanta v animi ingeniique fuit, ut quocumque loco nat eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretu Nulla ars, neque privatæ, neque publicæ rei g rendæ, ei defuit. Vrbanas ruſticaſque res pari callebat. Ad ſummos honores alios ſcientia juri alios eloquentia, alios gloria militaris provex huic verſatile ingenium ſic pariter ad omnia fuit ut natum ad id unum diceres, quodcumque ag ret. In bello manu fortiſſimus, multiſque inſign bus clarus pugnis. idem poſteaquam ad magn honores pervenit, ſummus imperator: idem pace, ſi jus conſuleres, peritiſſimus; ſi cauſſa orar da eſſet eloquentiſſimus. nec is tantum, cujus lir gua vivo eo viguerit, monumentum eloquenti nullum extet: vivit imo, vigetque eloquentia eju ſacrata ſcriptis omnis generis. Orationes & pr ſe multæ, & pro aliis, & in alios. nam non ſc lum accuſando, ſed etiam cauſſam dicendo fat

gav

vit inimicos. Simultates nimio plures & exer-
cuerunt eum, & ipſe exercuit eas. nec facile dixe-
ris, utrum magis preſſerit eum nobilitas, an ille
agitaverit nobilitatem. Aſperi proculdubio animi,
& linguæ acerbæ, & immodice liberæ fuit: ſed
invicti cupiditatibus animi, & rigidæ innocentiæ;
contemptor gratiæ, divitiarum. In parſimonia,
in patientia laboris periculique, ferrei prope cor-
poris, animique; quem ne ſenectus quidem, quæ
ſolvit omnia, fregerit. Qui ſextum & octogeſi-
mum annum agens cauſſam dixerit, ipſe pro ſe
oraverit, ſcripſeritque: nonageſimo anno Sergium
Galbam ad populi adduxerit judicium. Hunc, 41
ſicut omni vita, ita tum petentem premebat nobi-
litas: coierantque (præter L. Flaccum, qui colle-
ga in conſulatu fuerat) candidati omnes, ad de-
jiciendum honore eum: non ſolum ut ipſi po-
tius adipiſcerentur, nec quia indignabantur no-
vum hominem cenſorem videre, ſed etiam quod
triſtem cenſuram, periculoſamque multorum fa-
mæ, & ab læſo à pleriſque, & lædendi cupido,
exſpectabant. Etenim tum quoque minitabundus
petebat; refragari ſibi, qui liberam & fortem cen-
ſuram timerent, criminando. & ſimul L. Valerio
ſuffragabatur. Illo uno collega caſtigare ſe nova
flagitia, & priſcos mores revocare poſſe. His ac-
cenſi homines, adverſa nobilitate non M. Por-
cium modo cenſorem fecerunt, ſed etiam colle-
gam ei L. Valerium Flaccum adjecerunt. Secun-
dum comitia cenſorum conſules prætoreſque in
provincias profecti ſunt, præter Q. Nævium, quem
quatuor non minus menſes, priuſquam in Sardi-
niam iret, quæſtiones veneficii, quarum magnam
partem extra urbem per municipia conciliabula-
que habuit, quia ita aptius viſum erat, tenuerunt.
Si Antiati Valerio credere libet, ad duo hominum
millia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

millia damnavit. Et L. Poſtumius prætor,
Tarentum provincia evenerat, magnas paſtor
conjurationes vindicavit, & reliquias Bacha
lium quæſtionis cum omni executus eſt cura. m
tos, qui aut citati non affuerant, aut vades de
ruerant, in ea regione Italiæ latétes, partim nox
judicavit, partim comprehenſos Romam ad ſe
tum miſit. in carcerem omnes à P. Cornelio co
42 jecti ſunt. In Hiſpania ulteriore, fractis proxi
bello Luſitanis, quietæ res fuerunt. In citeri
A. Terentius, in Sueſſetanis, oppidum Corbion
vineis & operibus expugnavit, captivos vendi
quieta deinde hiberna & citerior provincia h
buit. Veteres prætores C. Calpurnius Piſo, &
Quintius Romam redierunt. utrique magno
trum conſenſu triumphus eſt decretus. Prior
Calpurnius de Luſitanis & Celtiberis triumph
vit. coronas aureas tulit octoginta tres, & duo
cim millia pondo argenti. Paucos poſt dies
Quintius Criſpinus ex iiſdem Luſitanis Celtib
riſque triumphavit. tantundem auri atque arge
ti in eo triumpho tranſlatum. Cenſores, M. P
cius & L. Valerius, metu miſta exſpectatione
natum legerunt: ſeptem moverunt ſenatu. ex q
bus unum inſignem & nobilitate & honoribu
L. Quintium Flamininum conſularem. Patru
memoria inſtitutum fertur, ut cenſores motis
natu aſſcriberent notas. Catonis & aliæ quide
acerbæ orationes extant in eos, quos aut ſenat
rio loco movit, aut quibus equos ademit: lon
graviſſima in L. Quintium oratio eſt, qua ſi acc
ſator ante notam, non cenſor poſt notam uſus e
ſet, retinere Quintium in ſenatu ne frater quide
T. Quintius, ſi tum cenſor eſſet, potuiſſet. Int
cetera objecit ei: Philippum Pœnum, carum
nobile ſcortum, ab Roma in Galliam provincia

ſp

e ingentium donorum perductum. eum pue-
m, per laſciviam quum cavillaretur, exprobra-
: conſuli perſæpe ſolitum, quod ſub ipſum ſpecta-
ulum gladiatorium abductus ab Roma eſſet, ut
bſequium amatori venditaret. Forte epulantibus
s, quum jam vino incaluiſſent, nunciatum in
onvivio eſſe, nobilem Bojum cum liberis trans-
igam veniſſe: convenire conſulem velle, ut ab eo
idem præſens acciperet. Introductum in taber-
aculum per interpretem, alloqui conſulem cœ-
iſſe. inter cujus ſermonem Quintius ſcorto, *Vis*
e, inquit, *quoniam gladiatorium ſpectaculum re-*
quiſti, jam hunc Gallum morientem aſpicere?
t quum is vixdum ſerio annuiſſet, ad nutum
corti conſulem ſtricto gladio, qui ſuper caput
endebat, loquenti Gallo caput primum percuſ-
iſſe, deinde fugienti, fidemque populi Romani
tque eorum qui aderant imploranti, latus trans-
odiſſe. Valerius Antias, ut qui nec Catonis ora- 43
ionem legiſſet, & fabulæ tantum ſine auctore edi-
æ credidiſſet; aliud argumentum, ſimile tamen
& libidine & crudelitate peragit. Placentiæ famo-
am mulierem, cujus amore deperiret, in convi-
ium accerſitam ſcribit. ibi jactantem ſeſe ſcorto
nter cetera retuliſſe, quam acriter quæſtiones ex-
ercuiſſet, & quam multos capitis damnatos in
vinculis haberet, quos ſecuri percuſſurus eſſet.
Tum illam infra eum accubantem negaſſe, um-
quam vidiſſe quemquam ſecuri ferientem, & per-
velle id videre. Hic indulgentem amatorem, unum
ex illis miſeris attrahi juſſum, ſecuri percuſſiſſe.
Facinus ſive eo modo quo cenſor objecit, ſive ut
Valerius tradit, commiſſum eſt, ſævum atque
atrox: inter pocula atque epulas, ubi libare Diis
dapes, ubi bene precari mos eſſet, ad ſpectaculum
ſcorti procacis, in ſinu conſulis recubantis, ma-
ctatam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ctatam humanam victimam eſſe, & cruore
ſam reſperſam. In extrema oratione Catonis
ditio Quintio fertur, ut ſi id factum negaret,
raque quæ objeciſſet, ſponſione defendere ſeſ
fateretur, ignominiane ſua quemquam dolitu
cenſeret, quum ipſe vino & venere amens,
44 guine hominis in convivio luſiſſet? In equ
recognoſcendo L. Scipioni Aſiageni adempt
quus. in cenſibus quoque accipiendis triſt
aſpera in omnes ordines cenſura fuit. Ornam
ta & veſtem muliebrem & vehicula, quæ p
quam quindecim millium æris eſſent, in ce
referre viatores juſſit. item mancipia minor
nis viginti, quæ poſt proximum luſtrum de
millibus æris, aut eo pluris, veniſſent, uti ea
que decem, tanto pluris quam quanti eſſent,
marentur. & his rebus omnibus terni in m
æris attribuerentur: aquam publicam omne
privatum ædificium aut agrum fluentem ade
runt. & quæ in loca publica inædificata, imm
litave privati habebant, intra dies triginta de
liti ſunt. Opera deinde facienda ex pecunia in
rem decreta. lacus ſternendos lapide, detergen
que qua opus eſſet cloacas; in Aventino & in
partibus qua nondum erant, faciendas locaver
& ſeparatim Flaccus molem ad Neptunias aq
ut iter populo eſſet, & viam per Formianum m
tem. Cato atria duo, Mænium & Titium in
tumiis, & quatuor tabernas in publicum e
baſilicamque ibi fecit, quæ Porcia appellata
& vectigalia ſummis preciis, ultro tributa infi
locaverunt. Quas locationes quum ſenatus pr
bus & lacrimis publicanorum victus induci, &
integro locari juſſiſſet; cenſores edicto ſumm
ab haſta, qui ludificati priorem locationem er
omnia eadem paulum imminutis preciis loca

ru

it. Nobilis cenſura fuit, ſimultatumque plena:
e M. Porcium (cui acerbitas ea aſſignabatur)
omnem vitam exercuerunt. Eodem anno co-
iæ duæ, Potentia in Picenum, Piſaurum in
licum agrum deductæ ſunt. Sena jugera in ſin-
os data. diviſerunt agrum. coloniaſque dedu-
unt iidem tres viri, Q. Fabius Labeo, & M. &
Fulvii, Flaccus & Nobilior. Conſules ejus an-
nec domi, nec militiæ memorabile quicquam
runt. In inſequentem annum crearunt conſu- 45
M. Claudium Marcellum, Q. Fabium Labeo-
n. M. Claudius, Q. Fabius idibus Martiis, quo
conſulatum inierunt, de provinciis ſuis præto-
nque retulerunt. Prætores creati erant, C. Va-
us flamen Dialis, qui & priore anno petierat.
Sp. Poſtumius Albinus, & P. Cornelius Siſen-
L. Puppius, L. Iulius, Cn. Sicinius. Conſuli-
Ligures cum iiſdem exercitibus, quos P. Clau-
s, & M. Porcius habuerant, provincia decreta
Hiſpaniæ extra ſortem prioris anni prætori-
cum ſuis exercitibus ſervatæ. Prætores ita ſor-
juſſi, uti flamini Diali utique altera juris dicen-
Romæ provincia eſſet. peregrinam eſt ſortitus.
nnæ Cornelio urbana, Sp. Poſtumio Sicilia,
Puppio Apulia, L. Iulio Gallia, Cn. Sicinio
dinia evenit. L. Iulius maturare eſt juſſus.
lli tranſalpini per ſaltus ignotæ antea viæ ut
e dictum eſt) in Italiam tranſgreſſi, oppidum
gro, qui nunc Aquileienſis eſt, ædificabant.
eos ut prohiberet, quoad ejus ſine bello poſſet,
ætori mandatum eſt. ſi armis prohibendi eſſent,
nſules certiores faceret, ex his placere alterum
verſus Gallos ducere legiones. Extremo prioris
ni comitia habita erant in demortui Cn. Cor-
ii locum auguris ſufficiendi. Creatus Sp. Po-
mius Albinus. Hujus principio anni P. Lici- 46
nius

nius Craſſus Pontifex maximus mortuus eſt
cujus locum M. Sempronius Tuditanus pon
eſt cooptatus. Pontifex maximus eſt creat
Servilius Geminus. P. Licinii funeris cauſſà v
ratio data, & gladiatores centum viginti pu
verunt: & ludi funebres per triduum facti;
ludos epulum. in quo, quum toto foro ſtrat
clinia eſſent, tempeſtas cum magnis procellis
orta coëgit pleroſque tabernacula ſtatuere in f
Eadem paulo poſt, quum undique conſerena
ſublata. defunctoſque vulgo ferebant, quod
fatalia vates ceciniſſent, neceſſe eſſe taberna
in foro ſtatui. Hac religione levatis, altera i
cta, quod ſanguine per biduum pluiſſet in
Vulcani: & per decemviros ſupplicatio ind
erat ejus prodigii expiandi cauſſà. Priuſquam c
ſules in provincias proficiſcerentur, legati
tranſmarinas in ſenatum introduxerunt. nec
quam ante tantum regionis ejus hominum
mæ fuerat. Nam ex quo fama per gentes, quæ
cedoniam accolunt, vulgata eſt, crimina queri
niaſque de Philippo non negligenter ab Rom
audiri, multis operæ precium fuiſſe queri; p
quæque civitates gentesque, ſinguli etiam pr
tim (gravis enim accola omnibus erat) Ron
aut ad ſpem levandæ injuriæ, aut ad deflenda
latium venerunt. Et ab Eumene rege legatio
fratre ejus Athenæo venit, ad querendum; ſi
quod non deducerentur ex Thracia præſidia
mul quod in Bithyniam Pruſiæ bellum adve
47 Eumenem gerenti auxilia miſſa forent. Reſp
dendum ad omnia juveni tum admodum De
trio erat: quum haud facile eſſet, aut ea quæ o
cerentur, aut quæ adverſus ea dicenda erant,
moria complecti. nec enim multa ſolum, ſed
iam pleraque oppido quam parva erant: de c
tro

verſia finium, de hominibus raptis, pecoribusque abactis, de jure aut dicto per libidinem, aut non dicto; de rebus per vim aut per gratiam judicatis. nihil horum neque Demetrium docere dilucide, nec ſe ſatis liquido diſcere ab eo ſenatus quum cerneret poſſe; ſimul & tyrocinio & perturbatione juvenis moveretur; quæri juſſit ab eo, quem de his rebus commentarium à patre accepiſſet? Quum reſpondiſſet, *accepiſſe ſe*; nihil prius potius viſum eſt, quam regis ipſius de ſingulis reſponſa accipere. Librum extemplo popoſcerunt; inde ut ipſe recitaret, permiſerunt. Erant autem de rebus ſingulis in breve coactæ cauſſæ: ut alia feciſſe ſe ſecundum decreta legatorum doceret: alia non per ſe ſtetiſſe, quo minus faceret, ſed per eos ipſos qui accuſarent. Interpoſuerat & querelas de iniquitate decretorum, & quàm non ex æquo diſceptatum apud Cæcilium foret, indigneque ſibi, nec ullo ſuo merito, inſultatum ab omnibus eſſet. Has notas irritati ejus animi collegit ſenatus; ceterum alia excuſanti juveni, alia recipienti, futura ita, ut maxime vellet ſenatus, reſponderi placuit: *Nihil patrem ejus neque rectius, nec magis quod ex voluntate ſenatus eſſet, feciſſe; quam quod, quomodocumque ea geſta eſſent, per Demetrium filium ſatisfieri voluiſſet Romanis. Multa & diſsimulare & oblivisci & pati præterita ſenatum poſſe, & credere etiam Demetrio credendum eſſe. Obſidem enim animum ejus habere, etſi patri corpus reddiderit: & ſcire quantum ſalva in patrem pietate poſsit, amicum eum populo Romano eſſe. Honorisque ejus cauſſa miſſuros in Macedoniam legatos: ut ſi quid minus factum ſit quam debuerit, tum quoque ſine piaculo rerum prætermiſſarum fiat. Velle etiam ſentire Philippum, integra omnia ſibi cum populo Romano Demetrii filii beneficio eſſe.* Hæc quæ au- 48
gendæ

gendæ amplitudinis ejus cauſſa facta erant, exte
plo in invidiam, mox etiam in perniciem adc
ſcenti verterunt. Lacedæmonii deinde introdu
ſunt. multæ & parvæ diſceptationes jactaban
ſed, quæ maxime rem continerent, erant: utr
reſtituerentur quos Achæi damnaverant, nec
inique an jure occidiſſent, quos occiderant, v
tebatur, &, utrum manerent in Achaico conci
Lacedæmonii: an, ut ante fuerat, ſecretum e
unius in Peloponneſo civitatis jus eſſet. Reſtitu
judiciaque facta tolli placuit. Lacedæmonem m
nere in Achaico concilio: ſcribique id decretu
& conſignari à Lacedæmoniis & Achæis. Leg
tus in Macedoniam Q. Marcius eſt miſſus: juſ
idem in Peloponneſo ſociorum res adſpicere. n
ibi quoque & ex veteribus diſcordiis reſidui m
tus erant, & Meſſene deſciverat à concilio Ach
co. cujus belli & cauſſam & ordinem ſi expr
mere velim, immemor ſim propoſiti, quo ſta
non ultra attingere externa, niſi qua Romanis c
49 hærent rebus. Eventus memorabilis eſt, qu
quum bello ſuperiores eſſent Achæi, Philopœm
prætor eorum capitur ad præoccupandam Co
nen profectus, quam hoſtes petebant: in valle i
qua cum equitibus paucis oppreſſus. Ipſum p
tuiſſe effugere Thracum Cretenſiumque auxil
tradunt. ſed pudor relinquendi equites, nobili
mos gentis, ab ipſo nuper lectos, tenuit. quib
dum locum ad evadendas anguſtias cogendo i
agmen præbet, ſuſtinens impetus hoſtium; pro
pſo equo, & ſuo ipſe caſu, & onere equi ſuper eu
ruentis, haud multum abfuit quin exanimaretu
ſeptuaginta annos jam natus, & diutino mor
ex quo tum primum reficiebatur, viribus adm
dum attenuatis. jacentem hoſtes ſuperfuſi oppre
ſerunt: cognitumque primum à verecundia m

mori

moriaque meritorum haud ſecus quam ducem ſuum attollunt, reficiuntque, & ex valle devia in viam portant; vix ſibimetipſi præ nec opinato gaudio credentes: pars nuncios Meſſenem præmittunt debellatum eſſe. Philopœmenem captum adduci. Primum adeo incredibilis viſa res, ut non pro vano modo, ſed vix pro ſano nuncius audiretur. deinde ut ſuper alium alius idem omnes affirmantes veniebant, tandem facta fides; & priuſquam appropinquare urbi ſatis ſcirent, ad ſpectaculum omnes ſimul liberi ac ſervi, pueri quoque cum fœminis effunduntur. itaque clauſerat portam turba, dum pro ſe quiſque, niſi ipſe oculis ſuis credidiſſet, vix pro comperta tantam rem habiturus videretur. Ægre ſummoventes obvios intrare portam, qui adducebant Philopœmenem, potuerunt, atque turba conferta iter reliquum clauſerat. & cum pars maxima excluſa à ſpectaculo eſſet, theatrum repente, quod viæ propinquum erat, compleverunt, & ut eo in conſpectum populi adduceretur, una voce omnes expoſcebant. Magiſtratus & principes, veriti ne quem motum miſericordia præſentis tanti viri faceret, quum alios verecundia priſtinæ majeſtatis collata præſenti fortunæ alios recordatio ingentium meritorum motura eſſet, procul in conſpectu eum ſtatuerunt, deinde raptim ex oculis hominum abſtraxerunt, prætore Dinocrate dicente, eſſe quæ pertinentia ad ſummam belli percunctari eum magiſtratus vellent. Inde abducto eo in curiam, & ſenatu vocato, conſultari cœptum. Iam inveſperaſcebat, & 50
non modo cetera, ſed ne in proximam quidem noctem ubi ſatis tuto cuſtodiretur, expediebant. Obſtupuerant ad magnitudinem priſtinæ ejus fortunæ virtutiſque: & neque ipſi domum recipere cuſtodiendum audebant, nec cuiquam uni cuſto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

diam ejus ſatis credebant. Admonent deinde qu
dam, eſſe theſaurum publicum ſub terra, ſaxo qu
drato ſeptum. eò vinctus demittitur, & ſaxum i
gens, quo operitur, machina ſuperimpoſitum e
ita loco potius quam homini cuiquam crede
dam cuſtodiam rati, lucem inſequentem exſpect
verunt. Poſtero die multitudo quidem integr
memor priſtinorum ejus in civitatem meritoru
parcendum, ac per eum remedia quærenda e
præſentium malorum, cenſebat: defectionis a
ctores, quorum in manu reſpublica erat, in ſecre
conſultantes omnes ad necem ejus conſentiebar
ſed utrum maturarent, an differrent, ambigeb
tur. Vicit pars avidior pœnæ; miſſusque qui v
nenum ferret. Accepto poculo nihil aliud loc
tum ferunt, quam quæſiſſe ſi incolumis Lyco
tas (is alter imperator Achæorum erat) equiteſc
evaſiſſent? Poſteaquam dictum eſt, incolumes
ſe; Bene habet, inquit, & poculo impavidè e
hauſto, haud ita multo poſt exſpiravit. Nec d
turnum mortis ejus gaudium auctoribus crud
tatis fuit. victa namque Meſſene bello expoſc
tibus Achæis noxios dedidit, oſſaque reddita P
lopœmenis ſunt: & ſepultus ab univerſo Acha
concilio. adeo omnibus humanis congeſtis h
noribus, ut ne divinis quidem abſtineretur.
ſcriptoribus rerum Græcis Latiniſque tantum h
viro tribuitur, ut à quibuſdam eorum velut ad
ſignem notam hujus anni memoriæ mandat
ſit, tres claros imperatores eo anno deceſſiſſe, P
lopœmenem, Annibalem, P. Scipionem. adeo
æquo eum duarum potentiſſimarum gentiu
51 ſummis imperatoribus poſuerunt. Ad Pruſian
gem legatus, T. Quintius Flamininus venit, qu
ſuſpectum Romanis & receptus poſt fugam A
tiochi Annibal, & bellum adverſus Eumen

mo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

motum faciebat. ibi, ſeu quia à Flaminino inter cetera objectum Pruſiæ erat; hominem omnium qui viverent infeſtiſſimum populo Romano apud eum eſſe, qui patriæ ſuæ primum, deinde fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adverſus populum Romanum fuiſſet; ſeu quia ipſe Pruſias, ut gratificaretur præſenti Flaminino Romaniſque, per ſe necandi aut tradendi ejus in poteſtatem conſilium cepit; à primo colloquio Flaminini, milites extemplo ad domum Annibalis cuſtodiendam miſſi ſunt. Semper talem exitum vitæ ſuæ Annibal proſpexerat animo; & Romanorum inexpiabile odium in ſe cernens, & fidei regum nihil ſanè confiſus. Pruſiæ vero levitatem etiam expertus erat. Flaminini quoque adventum velut fatalem ſibi horruerat. Ad omnia undique infeſta, ut iter ſemper aliquod præparatum fugæ haberet, ſeptem exitus è domo fecerat; & ex iis quoſdam occultos, ne cuſtodia ſepirentur. Sed grave imperium regum nihil inexploratum, quod inveſtigari volunt, efficit. totius circuitum domus ita cuſtodiis complexi ſunt, ut nemo inde elabi poſſet. Annibal, poſteaquam eſt nunciatum milites regios in veſtibulo eſſe; poſtico, quod devium maximè atque occultiſſimi exitus erat, fugere conatus, ut id quoque occurſu militum obſeptum ſenſit, & omnia circa clauſa cuſtodiis diſpoſitis eſſe, venenũ (quod multo ante præparatum ad tales habebat caſus) popoſcit. *Liberemus*, inquit, *diuturna cura populum Romanum: quando mortem ſenis exſpectare longum cenſent. Nec magnam nec memorabilem ex inermi proditoque Flamininus victoriam feret. mores quidem populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit. Horum patres Pyrrho regi hoſti armato exercitum in Italia habenti, ut à veneno caveret, prædixerunt. hi lega-*

tum conſularem, qui auctor eſſet Pruſiæ per ſcel
occidendi hoſpitis, miſerunt. Execratus deinde i
caput regnumque Pruſiæ, & hoſpitales Deos vic
latæ ab eo fidei teſtes invocans, poculum exhau
52 ſit. Hic vitæ exitus fuit Annibalis. Scipionem &
Polybius & Rutilius hoc anno mortuum ſcr
bunt. Ego neque his, neque Valerio aſſentior: hi
quod, cenſoribus M. Porcio, L. Valerio, princ
pem ſenatus ipſum L. Valerium cenſorem lectu
invenio: quum ſuperioribus duobus luſtris Africa
nus fuiſſet: quo vivo, niſi ut ille ſenatu movere
tur, quam notam nemo memoriæ prodidit, aliu
princeps in locum ejus lectus non eſſet. Antiate
auctorem refellit tribunus plebis M. Nævius, ad
verſus quem oratio inſcripta P. Africani eſt. Hi
Nævius in magiſtratuum libris eſt tribunus plebi
P. Claudio, L. Porcio conſulibus: ſed iniit tribu
natum, Appio Claudio, M. Sempronio conſuli
bus, ante diem quartum idus Decembres. ind
tres menſes ad idus Martias ſunt; quibus P. Clau
dius, L. Porcius conſulatum inierunt. Ita & vixi
ſe in tribunatu Nævii videtur: dieſque ei dici a
eo potuiſſe; deceſſiſſe autem ante L. Valerii & M
Porcii cenſuram. Trium clariſſimorum ſuæ cu
juſque gentis virorum non magis tempore con
gruente comparabilis mors videtur eſſe, quam
quod nemo eorum ſatis dignum ſplendore vit
exitum habuit. Iam primum omnes non in patri
ſolo mortui, nec ſepulti ſunt. veneno abſump
Annibal & Philopœmen, exul Annibal prodit
ab hoſpite: captus Philopœmen, in carcere & i
vinculis exſpiravit. Scipio, etſi non exul, neq
damnatus, die tamen dicta, ad quam non affu
rat, reus abſens, citatus, voluntarium non ſibime
ipſe ſolum, ſed etiam funeri ſuo exilium indixi
53 Dum ea in Peloponneſo (à quibus divertit oratio
geruntu

geruntur; reditus in Macedoniam Demetrii legatorumque, aliter aliorum affecerat animos. vulgus Macedonum, quos belli ab Romanis imminentis metus terruerat, Demetrium ut pacis auctorem cum ingenti favore conſpiciebant: ſimul & ſpe haud dubia regnum ei poſt mortem patris deſtinabant. Nam etſi minore ætate, quam Perſeus eſſet, hunc tamen juſta matrefamiliæ: illum pellice ortum eſſe: illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere: hunc inſignem Philippi ſimilitudinem præ ſe ferre. Ad hoc, Romanos Demetrium in paterno ſolio locaturos: Perſei nullam apud eos gratiam eſſe. Hæc vulgo loquebantur. itaque & Perſea cura angebat, ne parum pro ſe una ætas valeret, quum omnibus aliis rebus frater ſuperior eſſet: & Philippus ipſe, vix ſui arbitrii fore quem hæredem regni relinqueret credens, ſibi quoque graviorem eſſe quam vellet, minorem filium cenſebat. Offendebatur interdum concurſu Macedonum ad eum: & alteram jam ſe vivo regiam eſſe indignabatur. Et ipſe juvenis haud dubie inflatior redierat; ſubnixus erga ſe judiciis ſenatus, conceſſiſque ſibi, quæ patri negata eſſent: & omnis mentio Romanorum, quantam dignitatem ei apud ceteros Macedonas, tantam invidiam non apud fratrem modo, ſed etiam apud patrem conciliabat: utique poſteaquam alii legati Romani venerunt, & cogebatur decedere Thracia, præſidiaque deducere, & alia aut ex decreto priorum legatorum, aut ex nova conſtitutione Senatus, facere: ſed omnia mœrens quidem & gemens. Eo magis, quod filium frequentiorem prope cum illis, quam ſecum cernebat: obedienter tamen adverſus Romanos faciebat, ne quam movendi extemplo belli cauſſam præberet: avertendos etiam animos à ſuſpicione talium conſilio-

rum ratus, mediam in Thraciam, exercitum i
Odryſas, & Dantheletas, & Beſſos duxit. Philip
popolin urbem fuga deſertam oppidanorum q
in proxima montium juga cum familiis recep
rant ſeſe, cepit: campeſtresque barbaros, depop
latus agros eorum, in deditionem accepit. relict
inde ad Philippopolin præſidio, quod haud mul
to poſt ab Odryſis expulſum eſt, oppidum in De
54 riopo condere inſtituit. Pæoniæ ea regio eſt pr
pe Erigonum fluvium, qui ex Illyrico per Pæ
niam fluens, in Axium amnem editur. Haud pr
cul Stobis, vetere urbe, novam urbem Perſeida,
hic filio majori haberetur honos, appellari juſſi
Dum hæc in Macedonia geruntur, conſules
provincias profecti. Marcellus nuncium præm
ſit ad L. Porcium proconſulem, ut ad novum Ga
lorum oppidum legiones admoveret. Advenien
conſuli Galli ſeſe dediderunt: duodecim millia a
matorum erant. plerique arma ex agris rapta h
bebant. ea ægrè patientibus iis adempta, quæq
alia populantes agros rapuerant, aut ſecum attul
rant. de his rebus qui quererentur, legatos Roma
miſerunt. Introducti in ſenatum à C. Valerio pr
tore expoſuerunt; *Se, ſuperante in Gallia mul*
tudine, inopia coactos agri & egeſtate, ad quære
dam ſedem Alpes transgreſſos. quæ inculta per ſo
tudines viderent, ibi ſine ullius injuria conſediſ
Oppidum quoque ædificare cœpiſſe: quod indiciu
eſſet, nec agro, nec urbi ulli vim allaturos veni
Nuper M. Claudium ad ſe nuncium miſiſſe, bellu
ſe cum iis, ni dederentur, geſturum. Se certam, e
non ſpecioſam pacem, quam incerta belli præopta
tes, dediſſe ſe prius in fidem, quam in poteſtatem p
puli Romani. Poſt paucos dies, juſſos & agro & u
be decedere, ſeſe tacitos abire quo terrarum poſſe
in animo habuiſſe. arma deinde ſibi & poſtre

omn

omnia alia quæ ferrent agerentve adempta. Orare ſe Senatum populumque Romanum, ne in ſe innoxios deditos acerbius quam in hoſtes ſævirent. Huic orationi ſenatus ita reſponderi juſſit: *Neque illos recte feciſſe, quum in Italiam venirent, oppidumque in alieno agro nullius Romani magiſtratus, qui ei provinciæ præeſſet, permiſſu ædificare conati ſint: neque ſenatui placere, deditos ſpoliari. Itaque ſe cum iis legatos ad conſules miſſuros: qui, ſi redeant, unde venerint, omnia iis ſua reddi jubeant: quique protinus eant trans Alpes, & denuncient Gallicis populis, multitudinem ſuam domi contineant. Alpes propè inexſuperabilem finem in medio eſſe. non utique iis melius fore, quam qui eas primi pervias feciſſent.* Legati miſſi L. Furius Purpureo, Q. Minucius, P. Manlius Acidinus. Galli redditis omnibus; quæ ſine cujuſquam injuria habebant, Italia exceſſerunt. Legatis Romanis tranſalpini po- 55
puli benigne reſponderunt. ſeniores eorum nimiam lenitatem populi Romani caſtigarunt: *Quod eos homines, qui gentis injuſſu profecti occupare agrum imperii Romani, & in alieno ſolo ædificare oppidum conati ſunt, impunitos dimiſerint. Debuiſse gravem temeritatis mercedem ſtatui. quod vero etiam ſua reddiderint, vereri ne tanta indulgentia plures ad talia audenda impellantur.* Et exceperunt & proſecuti cum donis legatos ſunt. M. Claudius conſul, Gallis ex provincia exactis, Iſtricum bellum moliri cœpit: literis ad ſenatum miſſis, ut ſibi in Iſtriam traducere legiones liceret. Id ſenatui placuit. Illud agitabant, uti colonia Aquileia deduceretur. nec ſatis conſtabat, utrum Latinam, an civium Romanorum deduci placeret. poſtremo Latinam potius coloniam deducendam patres cenſuerunt. Triumviri creati ſunt P. Scipio Naſica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Eo-

dem anno Mutina & Parma coloniæ Roman
rum civium ſunt deductæ. bina millia hominu
in agro, qui proxime Bojorum, ante Tuſcoru
fuerat. octona jugera Parmæ, quina Mutinæ a
ceperunt. Deduxerunt triumviri, M. Æmili
Lepidus, T. Æbutius Carus, L. Quintius Criſp
nus. Et Saturnia colonia civium Romanorum
agrum Caletranum eſt deducta. deduxerunt triu
viri, Q. Fabius Labeo, C. Afranius Stellio, T
Sempronius Gracchus. jugera in ſingulos data d
56 cem. Eodem anno A. Terentius proprætor hau
procul flumine Ibero in agro Auſetano, & prœl
ſecunda cum Celtiberis fecit, & oppida, quæ i
communierant, aliquot expugnavit. Vlterior H
ſpania eo anno in pace fuit: quia & P. Semproni
proprætor diutino morbo eſt implicitus, & nul
laceſſente, peropportune quieverunt Luſitani. N
in Liguribus memorabile quicquam à Q. Fab
conſule geſtum. M. Marcellus ex Iſtria revocatu
exercitu dimiſſo Romam comitiorum cauſſa r
diit. Creavit conſules Cn. Bæbium Tamphilum
& L. Æmilium Paullum. cum M. Æmilio Le
do hic ædilis curulis fuerat: à quo conſule qui
tus annus erat; quum is ipſe Lepidus poſt duas r
pulſas conſul factus eſſet. Prætores inde facti, C
Fulvius Flaccus, M. Valerius Lævinus, P. Manli
iterum, M. Ogulnius Gallus, L. Cæcilius Dente
C. Terentius Iſtra. Supplicatio extremo anno fu
prodigiorum cauſſa; quod ſanguine per biduu
pluiſſe in area Concordiæ ſatis credebant: nunci
tumque erat. haud procul Sicilia inſulam, qu
non ante fuerat, novam editam è mari eſſe. A
nibalem hoc anno Antias Valerius deceſſiſſe a
ctor eſt: legatis ad eam rem ad Pruſiam miſſis, præ
ter Quintium Flamininũ (cujus in ea re celebre e
nomen) L. Scipione Aſiatico, & P. Scipione Naſic

EP

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

EPITOME
LIBRI XL.

QVum Philippus liberos eorum, quos in vinculis nobiliſsimorum hominum habebat, conquiri ad mortem juſsiſset, Theoxena, pro liberis ſuis & ſororis admodum pueris, verita regis libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculo, in quo erat venenum, ſuaſit iis, ut imminens ludibrium morte effugerent: & quum perſuaſiſſet, ipſa ſe cum viro in mare præcipitavit. Certamina inter Philippi Macedoniæ regis liberos Perſeum & Demetrium referuntur: & ut fraude fratris ſui Demetrius fictus criminibus, inter quæ accuſatione parricidii, & affectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus eſt. regnumque Macedoniæ mortuo Philippo ad Perſeum devenit. Item, res in Liguribus & Hiſpania contra Celtiberos à compluribus feliciter geſtas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii ſcribæ ſub Ianiculo à cultoribus agri in area lapidea clauſi, & Græci & Latini, inventi ſunt, in quibus plura, quæ diſſolvendarum religionum, prætor, ad quem delati erant, quum legiſſet, juravit Senatui, contra Rempublicam eſſe, ut legerentur ſervarenturque. & ex Senatusconſulto in comitio exuſti ſunt. Colonia Aquileia deducta eſt. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium falſis alterius filii in eundem delationibus impulſus veneno ſuſtuliſſet, & de pœna Perſci cogitavit, voluitque Antigonum potius amicum ſuum ſucceſſorem regni ſui relinquere. Sed in hac cogitatione morte raptus eſt, regnum Perſeus excepit.

1 PRINCIPIO inſequentis anni con-
ſules prætoresque ſortiti provinciaſ
ſunt. conſulibus nulla, præter Ligu-
res, quæ decerneretur, erat. Iuriſdi-
ctio urbana M. Ogulnio Gallo, inter
peregrinos M. Valerio evenit. Hiſpaniarum Q.
Fulvio Flacco citerior, P. Manlio ulterior, L. Cæ-
cilio Dentri Sicilia, C. Terentio Iſtræ Sardinia.
Conſules delectus habere juſſi. Q. Fabius ex Ligu-
ribus ſcripſerat, Apuanos ad rebellionem ſpectare
periculumque eſſe, ne impetum in agrum Piſanum
facerent. Et ex Hiſpaniis, citeriorem in armis eſ-
ſe, & cum Celtiberis bellari ſciebant: in ulteriore,
quia diu æger prætor eſſet, luxuria & ocio ſolu-
tam diſciplinam militarem eſſe. Ob ea novos ex-
ercitus conſcribi placuit: quatuor legiones in Li-
gures; uti ſingulæ quina millia, & ducentos pedi-
tes, trecenos haberent equites: ſociorum iiſdem
Latini nominis quindecim millia peditum addita
& ſeptingenti equites. Hi duo conſulares exerci-
tus eſſent. Scribere præterea juſſi ſeptem millia pe-
ditum ſociorum, ac Latini nominis, & ſexcentos
equites, & mittere ad M. Marcellum in Galliam,
cui ex conſulatu prorogatum imperium erat. In
Hiſpaniam etiam utramque, quæ ducerentur,
quatuor millia peditum civium Romanorum, &
ducenti equites, & ſociorum ſeptem millia pedi-
tum, cum trecentis equitibus, ſcribi juſſa. & Q.
Fabio Labeoni cum exercitu, quem habebat in Li-
2 guribus, prorogatum in annum imperium eſt. Ver
procelloſum eo anno fuit. pridie Parilia medio
fermè die atrox cum vento tempeſtas coorta, mul-
tis ſacris profaniſq; locis ſtragem fecit: ſigna ænea
in Capitolio dejecit: forem ex æde Lunæ, quæ in
Aventino eſt, raptam tulit, & in poſticis parieti-
bus

bus Cereris templi affixit: ſigna alia in circo maximo, cum columnis, quibus ſuperſtabant, evertit: faſtigia aliquot templorum à culminibus abrupta, fœde diſſipavit. Itaque in prodigium verſa ea tempeſtas, procurarique auruſpices juſſerunt. ſimul procuratum eſt, quod tripedem mulum Reate natum nunciatum erat: & à Formiis ædem Apollinis ac Cajetæ de cœlo tactam. ob ea prodigia viginti hoſtiis majoribus ſacrificatum eſt, & diem unum ſupplicatio fuit. Per eoſdem dies ex literis A. Terentii proprætoris cognitum, P. Sempronium in ulteriore provincia quum plus annum æger fuiſſet, mortuum eſſe. eo maturius in Hiſpaniam prætores juſſi proficiſci. Legationes tranſmarinæ deinde in ſenatum introductæ ſunt. Prima Eumenis & Pharnacis regum, & Rhodiorum, querentium de Sinopenſium clade. Philippi quoque legati, & Achæorum, & Lacedæmoniorum, ſub idem tempus venerunt: iis, prius Marcio audito, qui ad res Græciæ Macedoniæque viſendas miſſus erat, reſponſa data ſunt. Aſiæ regibus ac Rhodiis reſponſum eſt, legatos ad eas res viſendas miſſurum ſenatum. De Philippo auxerat curam 3
Marcius. nam ita feciſſe eum, quæ ſenatui placuiſſent, fatebatur, ut facile appareret, non diutius, quam neceſſe eſſet, facturum. neque obſcurum erat, rebellaturum, omniaque quæ tunc ageret diceretque, eo ſpectare. Iam primum omnem fere multitudinem equitum ex maritimis civitatibus cum familiis ſuis in Emathiam, quæ nunc dicitur, quondam appellata Pœonia eſt, traduxit: Thracibusque & aliis barbaris urbes tradidit habitandas: fidiora hæc genera hominum fore ratus in Romano bello. Ingentem ea res fremitum tota Macedonia fecit, relinquenteſque penates ſuos cum conjugibus ac liberis pauci tacitum dolorem continebant:

bant: execrationeſque in agmininibus profici
ſcentium in regem, vincente odio metum, exau
diebantur. His ferox animus, omnes homines
omnia loca temporaque, ſuſpecta habebat. Po
ſtremo negare propalam cœpit, ſatis tutum ſib
quicquam eſſe: niſi liberos eorum, quos interfe
ciſſet, comprehenſos in cuſtodia haberet. & tem
4 pore alium alio tolleret. Eam crudelitatem fœ
dam per ſe, fœdiorem unius domus clades fe
cit. Herodicum principem Theſſalorum multi
antè annis occiderat: generos quoque ejus poſte
interfecit. in viduitate relictæ filiæ, ſingulos fi
lios parvos habentes. Theoxena & Archo nomi
na his mulieribus erant. Theoxena multis peten
tibus aſpernata nuptias eſt. Archo Poridi cuidam
longe principi gentis Æneatum nupſit: & apu
eum plures enixa partus, parvis admodum rel
ctis omnibus deceſſit. Theoxena, ut in ſuis ma
nibus liberi ſororis educarentur, Poridi nupſit: &
tamquam omnes ipſa enixa foret, ſuum ſorori
que filios in eadem habebat cura. poſteaquam re
gis edictum de comprehendendis liberis eorum
qui interfecti eſſent, accepit; ludibrio futuros
non regis modo, ſed cuſtodum etiam libidini ra
ta, ad rem atrocem animum adjecit, auſaqu
eſt dicere, ſe ſua manu potius omnes interfectu
ram, quam in poteſtatem Philippi venirent. Po
ris abominatus mentionem tam fœdi facinoris
Athenas deportaturum eos ad fidos hoſpites di
xit, comitemque ipſum fugæ futurum eſſe. Pro
ficiſcuntur ab Theſſalonica Æneam ad ſtatum
ſacrificium, quod conditori Æneæ cum magn
cæremonia quotannis faciunt. ibi die per ſo
lennes epulas conſumpto, navem præparatam
à Poride ſopitis omnibus, de tertia vigilia con
ſcendunt, tamquam redituri in Theſſalonicam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſed trajicere in Eubœam erat propoſitum. ceterum
in adverſum ventum nequicquam eos tendentes
propè terram lux oppreſſit: & regii, qui præerant
cuſtodiæ portus, lembum armatum ad pertrahen-
dam eam navim miſerunt, cum gravi edicto, ne
reverterentur ſine ea. Quum jam appropinqua-
bant, Poris quidem ad hortationem remigum
nautarumque intentus erat: interdum manus ad
cœlum tendens, opem ut Dii ferrent, orabat. fe-
rox interim fœmina ad multo antè præcogitatum
revoluta facinus, venenum diluit, ferrumque pro-
mit: & poſito in conſpectu poculo, ſtrictiſque gla-
diis, *Mors*, inquit, *una vindicta eſt. Viæ ad mor-
tem hæ ſunt: qua quemque animus fert, effugite ſu-
perbiam regiam. Agite juvenes mei, primum, qui
majores eſtis, capite ferrum: aut haurite poculum,
ſi ſegnior mors juvat.* Et hoſtes aderant, & auctor
mortis inſtabat. Alii alio leto abſumpti ſemiani-
mes è nave præcipitantur. ipſa deinde virum co-
mitem mortis complexa in mare ſeſe dejecit. nave
vacua dominis regii potiti ſunt. Hujus atrocitas 5
facinoris novam velut flammam regis invidiæ ad-
jecit, ut vulgo ipſum liberoſque ejus execrarentur.
quæ diræ brevi ab omnibus Diis exauditæ, ut ſæ-
viret ipſe in ſuum ſanguinem, effecerunt. Perſeus
enim, quum indies magis cerneret favorem digni-
tatemque Demetrii fratris apud Macedonum mul-
titudinem creſcere, & gratiam apud Romanos; ſi-
bi ſpem nullam regni ſupereſſe, niſi in ſcelere ra-
tus, ad id unum omnes cogitationes intendit. ce-
terum quum ſe ne ad id quidem quod muliebri
cogitabat animo, ſatis per ſe validum crederet; ſin-
gulos amicorum patris tentare ſermonibus per-
plexis inſtitit. & primò quidam ex his, aſpernan-
tium tale quicquam ſpeciem præbuerunt, quia plus
in Demetrio ſpei ponebant. deinde creſcente in-

dies

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dies Philippi odio in Romanos, cui Perſeus indulgeret, Demetrius ſumma ope adverſaretur; proſpicientes animo exitum incauti à fraude fraterna juvenis, adjuvandum quod futurum erat rati, fovendamque ſpem potentioris, Perſeo ſe adjungunt: cetera in ſuum quæque tempus agenda differunt. in præſentia placet, omni ope in Romanos accendi regem, impellique ad conſilia belli ad quæ jam ſua ſponte animum inclinaſſet. Simul, ut Demetrius indies ſuſpectior eſſet, ex compoſito ſermones ad ſpretionem Romanorum trahebant. ibi quum alii mores & inſtituta eorum, alii res geſtas, alii ſpeciem ipſius urbis nondum exornatæ, neque publicis, neque privatis locis, alii ſingulos principum, eluderent; juvenis incautus & amore nominis Romani, & certamine adverſus fratrem, omnia tuendo ſuſpectum ſe patri, & opportunum criminibus faciebat. itaque expertem eum pater omnium de rebus Romanis conſiliorum habebat. totus in Perſea verſus, cum eo cogitationes ejus rei dies ac noctes agitabat. Redierant, quos forte miſerat in Baſtarnas ad accerſenda auxilia, adduxeruntque inde nobiles juvenes, & regii quoſdam generis. quorum unus ſororem ſuam in matrimonium Philippi filio pollicebatur: erexeratque conſociatio gentis ejus animum regis. Tum Perſeus: *Quid iſta proſunt?* inquit. *nequaquam tantum in externis auxiliis eſt præſidii, quantum periculi fraude domeſtica. Proditorem nolo dicere, certè ſpeculatorem habemus in ſinu: cujus, ex quo obſes Romæ fuit, corpus nobis reddiderunt Romani, animum ipſi habent. Omnium pene Macedonum in eum ora converſa ſunt: nec regem ſe alium habituros ajunt, quam quem Romani dediſſent.* His per ſe ægra mens ſenis ſtimulabatur, & animo magis quam vultu, ea crimina accipiebat.

Fortè

Fortè luſtrandi exercitus venit tempus, cujus ſo- 6
lenne eſt tale: Caput mediæ canis præciſæ, &
prior pars ad dexteram cum extis, poſterior ad
lævam viæ ponitur. inter hanc diviſam hoſtiam
copiæ armatæ traducuntur. præferuntur primo
agmini arma inſignia omnium ab ultima origine
Macedoniæ regum: deinde rex ipſe cum liberis
ſequitur. proxima eſt regia cohors cuſtodeſque
corporis: poſtremum agmen Macedonum cetera
multitudo claudit. latera regis duo filii juvenes
cingebant; Perſeus jam triceſimum annum agens,
Demetrius quinquennio minor. medio juventæ
robore ille, hic flore; fortunati patris matura ſo-
boles, ſi mens ſana fuiſſet. Mos erat luſtrationis,
ſacro peracto exercitum decurrere, & diviſas bi-
fariam duas acies concurrere ad ſimulacrum pu-
gnæ. Regii juvenes duces ei ludicro certamini da-
ti. ceterum non imago fuit pugnæ, ſed tamquam
de regno dimicaretur, ita concurrerunt: multaque
vulnera ſudibus facta, nec præter ferrum quic-
quam defuit ad juſtam belli ſpeciem. Pars ea, quæ
ſub Demetrio erat, longe ſuperior fuit. id ægre pa-
tiente Perſeo, lætari prudentes amici ejus, eam-
que rem ipſam dicere præbituram cauſſam crimi-
nandi juvenis. Convivium eo die ſodalium, qui 7
ſimul decurrerant, uterque habuit; quum vocatus
ad cœnam ab Demetrio Perſeus negaſſet, feſto die
invitatio benigna, & hilaritas juvenilis utroſque
in vinum traxit. Commemoratio ibi certaminis
ludicri, & jocoſa dicta in adverſarios, ita ut ne
ipſis quidem ducibus abſtineretur, jactabantur.
ad has accipiendas voces ſpeculator ex convivis
Perſei miſſus, quum incautior obverſaretur, exce-
ptus à juvenibus fortè triclinio egreſſis, male mul-
ctatur. Hujus rei ignarus Demetrius, *Quin co-
meſſatum*, inquit, *ad fratrem imus? & iram ejus, ſi*

qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

qua ex certamine reſidet, ſimplicitate & hilaritate
noſtra lenimus? Omnes ſe ire conclamarunt, præ-
ter eos, qui ſpeculatoris ab ſe pulſati præſentem
ultionem metuebant. quum eos quoq; Demetrius
traheret; ferrum veſte abdiderunt, quo ſe tutari,
ſi qua vis fieret, poſſent. Nihil occulti eſſe in inte-
ſtina diſcordia poteſt. utraque domus ſpeculato-
rum & proditorum plena erat. Præcurrit index ad
Perſea; ferro ſuccinctos nuncians cum Demetrio
quatuor adoleſcentes venire. etſi cauſſa apparebat,
(nam ab iis pulſatum convivam ſuum audierat)
tamen infamandæ rei cauſſa januam obſerari ju-
bet: & ex parte ſuperiore ædium, verſiſque in
viam feneſtris, comeſſatores, tamquam ad cæ-
dem ſuam venientes, aditu januæ arcet. Demetrius
per vinum, quod excluderetur, pauliſper vocife-
8 ratus, in convivium redit, totius rei ignarus. Po-
ſtero die Perſeus quum primum conveniendi po-
teſtas patris fuit, regiam ingreſſus perturbato vul-
tu in conſpectu patris tacitus procul conſtitit. cui
pater, Satin' ſalvæ? & quænam ea mœſtitia eſſet?
interrogaret eum: *De lucro pater*, inquit, *vivere*
me ſcito. jam non occultis à fratre petimur inſidiis.
Nocte cum armatis domum ad interficiendum me
venit: clauſiſque foribus, parietum præſidio me à
furore ejus ſum tutatus. Quum pavorem miſtum
admiratione patri injeciſſet: *Atqui ſi aures præbere*
potes, inquit, *manifeſtam rem teneas, faciam.* Enim-
vero ſe Philippus dicere auditurum, vocarique
extemplo Demetrium juſſit: & ſeniores duos a-
micos, expertes inter fratres certaminum, infre-
quentes jam in regia, Lyſimachum & Onoma-
ſtum accerſit, quos in conſilio haberet. Dum ve-
niunt amici, ſolus, filio procul ſtante, multa ſe-
cum animo volutans inambulavit. poſteaquam
veniſſe eos nunciatum eſt, ſeceſſit in partem in-

teriorem cum duobus amicis, totidem cuſtodibus corporis: filiis ut ternos inermes ſecum introducerent permiſit. Ibi quum conſediſſet: *Sedeo,* inquit, *miſerrimus pater judex inter duos filios, accuſatorem parricidii, & reum; aut confićti, aut admiſsi criminis labem apud meos inventurus. Iampridem quidem hanc procellam imminentem timebam, quum vultus inter vos minime fraternos cernerem, quum voces quaſdam exaudirem. ſed interdum ſpes animum ſubibat, deflagrare iras veſtras, purgari ſuſpiciones poſſe. etiam hoſtes armis poſitis fœdus iciſſe, & privatas multorum ſimultates finitas. ſubituram vobis aliquando germanitatis memoriam, puerilis quondam ſimplicitatis conſuetudiniſque inter vos, meorum denique præceptorum: quæ vereor, ne vana ſurdis auribus cecinerim. Quoties ego audientibus vobis, deteſtatus exempla diſcordiarum fraternarum, horrendos eventus eorum retuli, quibus ſe ſtirpemque ſuam, domos, regna, funditus evertiſſent? Meliora quoque exempla parte altera poſui; ſociabilem conſortionem inter binos Lacedæmoniorum reges, ſalutarem per multa ſecula ipſis patriæque. Eandem civitatem, poſteaquam mos ſibi cuique rapiendi tyrannidem exortus ſit, everſam. Iam hos Eumenem Attalumque fratres, à quam exiguis rebus, prope ut puderet regii nominis, mihi, Antiocho, & cuilibet regum hujus ætatis, nulla re magis, quam fraterna unanimitate regnum æquaſſe. Ne Romanis quidem exemplis abſtinui, quæ aut viſa, aut audita habebam: T. & L. Quintiorum, qui bellum mecum geſſerunt, P. & L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt: patris patruique eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors quoque miſcuit. Neque vos illorum ſcelus, ſimiliſque ſceleri eventus deterrere à vecordi diſcordia potuit: neque horum bona mens, bona fortuna, ad ſanitatem flectere. Vivo,* “

& ſpi-

& ſpirante me hereditatem meam ambo & ſpe cupiditate improba creviſtis. Eouſque me vivere vi tis, donec alterius veſtrûm ſuperſtes, haud amb guum regem alterum mea morte faciam. Nec fr trem, nec patrem poteſtis pati. nihil cari, nihil ſa cti eſt: in omnium vicem regni unius inſatiabilis mor ſucceſsit. Agite! conſcelerate aures paternas: d cernite criminibus, mox ferro decreturi: dicite p lam, quicquid aut veri poteſtis, aut comminiſci l bet. Reſeratæ aures ſunt, quæ poſthac ſecretis alt rius ab altero criminibus claudentur. Hæc furen ira quum dixiſſet, lacrimæ omnibus obortæ,

9 diu mœſtum ſilentium tenuit. Tum Perſeus: *Ap rienda nimirum nocte janua fuit, & armati come ſatores accipiendi, præbendumque ferro jugulum quando non creditur, niſi perpetratum facinus: e eadem petitus inſidiis audio, quæ latro atque inſ diator. Non nequicquam iſti unum Demetrium f lium te habere, me ſubditum & pellice genitum ap pellant. nam ſi gradum, ſi caritatem filii apud t haberem, non in me querentem deprehenſas inſidia ſed in eum, qui feciſſet, ſævires: nec adeo tibi vil vita eſſet noſtra, ut nec præterito periculo meo move reris, neque futuro, ſi inſidiantibus ſit impune. Itaq ſi mori tacitum oportet, taceamus, precati tantum Deos, ut à me cœptum ſcelus in me finem habeat nec per meum latus tu petaris. Sin autem, quo circumventis in ſolitudine natura ipſa ſubjicit, u hominum, quos numquam viderint, fidem tame implorent; mihi quoque ferrum in me ſtrictum cer nenti vocem mittere liceat. Per te patrium nomen quod, utri noſtrûm ſanctius ſit, jampridem ſentis, ita me audias, precor; tamquam ſi voce & comploratione nocturna excitus mihi queritanti interveniſſes, Demetrium cum armatis nocte intempeſta in veſtibulo meo deprehendiſſes. quod tum vociferare*

in

in re præſenti pavidus, hoc nunc poſtero die queror. Frater, non comeſſantium in vicem jamdiu vivimus inter nos: regnare utique vis: huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat gentium jus, obſtat vetuſtus Macedoniæ mos, obſtat verò etiam patris judicium. Huc tranſcendere, niſi per meum ſanguinem, non potes. omnia moliris & tentas. adhuc ſeu cura mea, ſeu fortuna, reſtitit parricidio tuo. Heſterna die in luſtratione, & decurſu, & ſimulacro ludicro pugnæ, funeſtum prope prœlium feciſti: nec me aliud à morte vindicavit, quam quod me ac meos vinci paſſus ſum. Ab hoſtili prœlio, tamquam fraterno luſu, pertrahere me ad cœnam voluiſti. Credis me, pater, inter inermes convivas cœnaturum fuiſſe, ad quem armati comeſſatum venerunt? credis nihil à gladiis nocte periculum fuiſſe, quem ſudibus te inſpectante prope occiderunt? Quid hoc noctis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro ſuccinctis juvenibus venis? Convivam me tibi committere auſus non ſum, comeſſatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta janua fuiſſet, funus meum parares hoc tempore, pater, quo querentem audis. Nihil ego, tamquam accuſator crimino ſe, nec dubia argumentis colligendo ago. Quid enim? negat ſe cum multitudine veniſſe ad januam meam? an ferro ſuccinctos ſecum fuiſſe? Quos nominavero, accerſe. poſſunt quidem omnia audere, qui hoc auſi ſunt, non tamen audebunt negare. Si deprehenſos intra limen meum cum ferro ad te deducerem, pro manifeſto haberes; fatentes pro deprehenſis habe. Execrare nunc cupi- 10
*ditatem regni, & furias fraternas concita! ſed ne ſint cœcæ pater execrationes tuæ, diſcerne & diſpice inſidiatorem & petitum inſidiis. * * * * * noxium huic eſſe caput. Qui occiſurus fratrem fuit, habeat etiam iratos paternos Deos: qui periturus fraterno ſcelere fuit, perfugium in patris miſericordia & ju-*

ſtitia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtitia habeat. Quo enim alio confugiam, cui non ſ
lenne luſtrale exercitus tui, non decurſus militum
non domus, non epulæ, non nox ad quietem data na
turæ beneficio mortalibus, tuta eſt? Si iero ad fratre
invitatus, moriendum eſt: ſi recepero intra janua
comeſſatum fratrem, moriendum eſt. nec eundo, n
manendo inſidias evito. quo me conferam? Nih
præter Deos, pater, & te colui. non Romanos habe
ad quos confugiam. periſſe expetunt, quia tuis inj
riis doleo, quia tibi ademptas tot urbes, tot gente
modo Thraciæ maritimam oram, indignor. nec me
nec te incolumi, Macedoniam ſuam futuram ſpe
rant. Si me ſcelus fratris, te ſenectus, abſumpſerit
aut nec ea quidem exſpectata fuerit; regem regnum
que Macedoniæ ſua futura ſciunt. Si quid extr
Macedoniam tibi Romani reliquiſſent, mihi quoqu
id relictum crederem receptaculum. At in Macedo
nibus ſatis præſidii eſt. Vidiſti heſterno die impetum
in me militum. Quid illis defuit, niſi ferrum? quod
illis defuit interdiu, convivæ fratris noctu aſſumpſe
runt. Quid de magna parte principum loquar, qui
in Romanis ſpem omnem dignitatis & fortunæ po
ſuerunt, & in eo, qui omnia apud Romanos poteſt
neque hercule iſtum mihi tantum fratri majori, ſed
prope eſt, ut tibi quoque ipſi regi & patri præferant
Iſte enim eſt, cujus beneficio pœnam tibi ſenatus re-
miſit, qui nunc te ab armis Romanis protegit, qu
tuam ſenectutem obligatam & obnoxiam adoleſcen-
tiæ ſuæ eſſe æquum cenſet. Pro iſto Romani ſtant, pr
iſto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro iſto Ma-
cedones, qui pace Romana gaudent. mihi præter te
11 pater, quid uſquam aut ſpei, aut præſidii eſt? Qu
ſpectare illas literas ad te nunc miſſas T. Quinti
credis, quibus bene te conſuluiſſe rebus tuis ait, quod
Demetrium Romam miſeris, & hortatur, ut ite-
rum & cum pluribus legatis, & primoribus quoque

Mace-

Macedonum, remittas eum? T. Quintius nunc eſt, auctor omnium rerum iſti, & magiſter. Eum ſibi, te abdicato patre, in locum tuum ſubſtituit. illinc ante omnia clandeſtina concocta ſunt conſilia. Quaeruntur adjutores conſiliis, quum te plures, & principes Macedonum cum iſto mittere jubet. qui hinc integri & ſinceri Romam eunt, Philippum regem ſe habere credentes, imbuti illic & infecti Romanis delinimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia eſt: eum jam regem vivo patre appellant. Hæc ſi indignor, audiendum eſt ſtatim, non ab aliis ſolum, ſed etiam à te, pater, cupiditatis regni crimen. Ego vero, ſi in medio ponitur, non agnoſco. quem enim ſuo loco moveo, ut ipſe in ejus locum ſuccedam? Vnus ante me pater eſt: & ut diu ſit, Deos rogo. Superſtes (& ita ſim, ſi merebor, ut ipſe me eſſe velit) hæreditatem regni, ſi pater tradet, accipiam. Cupit regnum, & quidem ſcelerate cupit, qui tranſcendere feſtinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gentium. Obſtat frater major, ad quem jure, voluntate etiam patris, regnum pertinet. Tollatur: non primus regnum fraterna cæde petiero. Pater ſenex, & filio ſolus orbatus, de ſe magis timebit, quam ut filii necem ulciſcatur. Romani lætabuntur, probabunt, defendent factum. Hæ ſpes incertæ, pater, ſed non inanes ſunt. Ita enim res ſe habet: periculum vitæ propellere à me potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum ſumpſerunt: ſi facinori eorum ſucceſſerit, mortem meam idem tu perſequi non poteris.

Poſteaquam dicendi finem Perſeus fecit, conjecti 12
eorum, qui aderant, oculi, in Demetrium ſunt, velut confeſtim reſponſurus eſſet. deinde diu ſilentium fuit. Quum perfuſum fletu, appareret omnibus loqui non poſſe; tandem vicit dolorem ipſa neceſſitas, quum dicere juberent. atq; ita orſus eſt: *Omnia, quæ reorum antea fuerant auxilia, pater,*

præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

præoccupavit accuſator. Simulatis lacrimis in a
terius perniciem, veras meas lacrimas ſuſpectas t
fecit. quum ipſe, ex quo ab Roma redii, per occu
cum ſuis colloquia dies noctesque inſidietur ul
mihi; non inſidiatoris modo, ſed latronis manife
& percuſſoris ſpeciem induit. Periculo ſuo te ext
ret, ut innoxio fratri per eundem te maturet per
ciem. perfugium ſibi nuſquam gentium eſſe ait,
ego ne apud te quidem quicquam ſpei reliquæ h
beam. Circumventum, ſolum, inopem, invidia gr
tiæ externæ, quæ obeſt potius, quam prodeſt, oner
Iam illud quam accuſatoriè, quod noctis hujus c
men miſcuit cum cetera inſectatione vitæ meæ?
& hoc, quod jam quale ſit, ſcies, ſuſpectum alio v
tæ noſtræ tenore faceret: & illam vanam crimin
tionem ſpei, voluntatis, conſiliorum meorum, n
cturno hoc ficto & compoſito argumento fulcir
Simul & illud quæſivit, ut repentina & minin
præparata accuſatio videretur: quippe ex noc
hujus metu & tumultu repentino exorta. Oportu
autem Perſeu, ſi proditor ego patris regnique eran
ſi cum Romanis, ſi cum aliis inimicis patris iniera
conſilia, non exſpectatam fabulam noctis hujus eſ
ſed proditionis meæ ante me accuſatum: ſi illa ſ
parata ab hac vana accuſatio erat, invidiamq
tuam adverſus me magis, quam crimen meum i
dicatura, hodie quoque eam aut prætermitti, aut
aliud tempus differri: ut perſpiceretur, utrum e
tibi, an tu mihi novo quidem & ſingulari gene
odii, inſidias feciſſes. Ego tamen, quantum in h
ſubita perturbatione potero, ſeparabo ea quæ tu co
fudiſti: & noctis hujus inſidias aut tuas aut me
detegam. Occidendi ſui conſilium me iniſſe, vide
vult: ut ſcilicet majore fratre ſublato, cujus ju
gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, j
dicio regnum eſt futurum; ego minor in ejus que

occ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

*occidiſſem, ſuccederem locum. Quid ergo illa ſibi
vult pars altera orationis, qua Romanos à me cul-
tos ait, atq; eorum fiducia in ſpem regni me veniſſe?
nam ſi & in Romanis tantum momenti eſſe crede-
bam, ut quem vellent, imponerent Macedoniæ re-
gem, & meæ tantum apud eos gratiæ confidebam;
quid opus parricidio fuit? An ut cruentum fraterna
cæde diadema gererem? ut illis ipſis, apud quos aut
verè aut certe ſimulata probitate partam gratiam
habeo, ſi quam forte habeo, execrabilis & inviſus
eſſem? niſi T. Quintium credis, cujus virtute &
conſiliis me nunc arguis regi, quum & ipſe tali pie-
tate vivat cum fratre, mihi fraternæ cædis fuiſſe
auctorem. Idem non Romanorum ſolum gratiam,
ſed Macedonum judicia, ac penè omnium Deorum
hominumque conſenſum collegit, per quæ omnia ſe
mihi parem in certamine non futurum crediderit.
idem tanquam in aliis omnibus rebus inferior eſ-
ſem, ad ſceleris ſpem ultimam confugiſſe me inſi-
mulat. Vis hanc formulam cognitionis eſſe, ut u-
ter timuerit, ne alter dignior videretur regno, is
conſilium opprimendi fratris cepiſſe judicetur? Ex-* 13
*ſequamur tamen quocunque modo conficti ordinem
criminis. Pluribus modis ſe petitum criminatus eſt,
& omnes inſidiarum vias in unum diem contulit.
Volui interdiu eum poſt luſtrationem, quum con-
currimus, & quidem, ſi Diis placet, luſtrationum
die occidere: volui, quum ad cœnam invitavi, ve-
neno ſcilicet tollere: volui, quum comeſſatum gla-
diis accincti me ſecuti ſunt, ferro interficere. Tem-
pora quidem qualia ſint ad parricidium electa, vi-
des: luſus, convivii, comeſſationis. Quis dies?
qualis? quo luſtratus exercitus, quo inter divi-
ſam victimam prælatis omnium qui umquam fue-
re Macedoniæ regum armis regiis, duo ſoli tua te-
gentes latera, pater, prævecti ſumus, & ſecutum*

eſt

eſt Macedonum agmen. Hoc ego, etiam ſi ... ante admiſiſſem piaculo dignum, luſtratus, & ... piatus ſacro, tum quam maxime in hoſtiam iti... noſtro circumdatam intuens, parricidium, vene..., gladios, in comeſſationem præparatos, volutabam animo. Vt quibus aliis deinde ſacris contami... tam omni ſcelere mentem expiarem? Sed cæcus ... minandi cupiditate animus, dum omnia ſuſp... efficere vult, aliud alio confundit. nam ſi vene... inter cœnam tollere volui, quid minus aptum f... quam pertinaci certamine & concurſu iratum ... efficere? Vt merito, ſicut feciſti, invitatus ad ... nam abnueres? quum autem iratus negaſſes, utr... ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quæ... rem occaſionem, quoniam ſemel venenum para... ram: an ab illo conſilio velut tranſiliendum a... liud fuit, ut ferro te, & quidem eo die per ſpeci... comeſſationis occiderem? Quo deinde modo, ... metu mortis credebam cœnam evitaſſe meam, ... ab eodem metu comeſſationem quoque evitatur...
14 exiſtimabam? Non eſt res, qua erubeſcam, pat..., ſi die feſto inter æquales largiore vino ſum u... tu quoque velim inquiras, qua lætitia, quo l... apud me celebratum heſternum convivium ſit, ... etiam (pravo forſitan) gaudio provehente quod ... juvenili armorum certamine pars noſtra non in... rior fuerat. miſeria hæc & metus crapulam fac... excuſſerunt, quæ ſi non interveniſſent, inſidiato... nos ſopiti jaceremus. Si domũ tuam expugnatur... capta domo dominum interfecturus eram, non te... peraſſem vino in unum diem? non milites abſtinu... ſem meos? Et ne ego me ſolus nimia ſimplicita... tuear, ipſe quoque minime malus ac ſuſpicax frat... nihil aliud ſcio, inquit, nihil arguo, niſi quod cu... ferro comeſſatum venerunt. Si quæram, unde ... ipſum ſcieris; neceſſe erit te fateri, aut ſpecula...

rum tuorum plenam domum fuiſſe meam, aut illos ita aperte ſumpſiſſe ferrum, ut omnes viderent. Et ne quid ipſe aut prius inquiſiſſe, aut nunc criminoſe argumentari videretur, te quærere ex iis quos nominaſſet, jubebat, an ferrum habuiſſent? ut tanquam in re dubia quum id quæſiſſes, quod ipſi fatentur, pro convictis haberentur. Quin tu illud quæri jubes, num tui occidendi cauſſa ferrum ſumpſerint? num me auctore & ſciente? Hoc enim videri vis, non illud quod fatentur & palam eſt, & ſui ſe tuendi cauſa ſumpſiſse dicunt. Recte an perperam fecerint, ipſi ſui facti rationem reddent. Meam cauſſam quæ nihil eo facto contingitur, ne miſcueris: aut explica, utrum aperte an clam te aggreſſuri fuerimus. Si aperte, cur non omnes ferrum habuimus? cur nemo præter eos qui tuum ſpeculatorem pulſarunt? ſi clam, quis ordo conſilii fuit? Convivio ſoluto, quum comeſſator ego diſceſſiſſem, quatuor ſubſtitiſſent, ut ſopitum te aggrederentur? quomodo fefelliſſent, & alieni, & mei & maxime ſuſpecti, quia paulo ante in rixa fuerant? quomodo autem trucidato te ipſi evaſuri fuerint? quatuor gladiis domus tua capi & expugnari potuit. Quin tu 15
omiſſa iſta nocturna fabula, ad id quod doles, quod invidiam urit, reverteris? Cur uſquã regni tui mentio fit Demetri? cur dignior patris fortunæ ſucceſſor quibuſdam videris, quam ego? cur ſpem meam, quæ ſi tu non eſſes, certa erat, dubiam & ſolicitam facis? Hæc ſentit Perſeus, etſi non dicit: hæc iſtum inimicũ, hæc accuſatorem faciunt: hæc domum, hæc regnum tuum, criminibus & ſuſpicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodũ nec nunc ſperare regnum, nec ambigere unquam de eo forſitan debeam, quia minor ſum, quia tu me majori cedere vis, ſic illud nec debui facere, nec debeo, ut indignus te patre, indignus omnibus videar. id enim vitiis meis, non cedendi cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

jus faſque eſt, modeſtia conſequar. Romanos objic
mihi: & ea quæ gloriæ eſſe debent in crimen verti
Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec ut legat
mitterer Romam, petii. à te miſſus, ire non recu
ſavi. utroque tempore ita me geſsi, ne tibi pudori
ne regno tuo, ne genti Macedonum eſſem. Itaq
mihi cum Romanis amicitiæ cauſſa tu fuiſti pate
Quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gr
tia erit: ſi bellum eſse cœperit, qui obſes, qui leg
tus pro patre non inutilis fui, idem hoſtis illis acer
mus ero. Nec hodie ut proſit mihi gratia Roman
rum, poſtulo: ne obſit, tantum deprecor. nec in be
lo cœpit, nec ad bellum reſervatur. Pacis pignus f
ad pacem retinendam legatus miſsus ſum. neut
res mihi nec gloriæ nec crimini ſit. Ego ſi quid i
pie in te, pater, ſi quid ſcelerate in fratrem admi
nullam deprecor pœnam. ſi innocens ſum, ne in
dia conflagrem, quum crimine non poſsim, dep
cor. Non hodie me primum frater accuſat: ſed ho
primum aperte, nullo meo in ſe merito. Si m
pater ſuccenſeret, te majorem fratrem pro minore
precari oportebat, te adoleſcentiæ, te errori veni
impetrare. in eo ubi præſidium eſſe oportebat,
exitium eſt. E convivio & comeſsationibus p
ſemiſomnus raptus ſum ad cauſsam parricidii
cendam. ſine advocatis, ſine patronis, ipſe pro
dicere cogor. Si pro alio dicendum eſset, tempu
meditandam & componendam orationem ſum
ſem, quum quid aliud quam ingenii fama pericl
rer? ignarus quid arceſsitus eſsem, te iratum &
bentem dicere cauſſam, fratrem accuſantem au
Ille diu ante præparata, meditata in me oration
uſus: ego id tantum temporis, quo accuſatus ſ
ad cognoſcendum quid ageretur habui. Vtrum
mento illo horæ accuſatorem audirem? an defe
nem meditarer? Attonitus repentino atque in

nato malo, vix quid objiceretur, intelligere potui: nedum ſatis ſciam quo modo me tuear. Quid mihi ſpei eſſet, niſi patrem judicem haberem? apud quem etiam ſi caritate à fratre majore vincor, miſericordia certe reus vinci non debeo. Ego enim ut me mihi tibique ſerves, precor: ille ut me in ſecuritatem ſuam occidas, poſtulat. Quid eum quum regnum ei tradideris, facturum credis in me eſſe, qui jam nunc ſanguine meo ſibi indulgeri æquum cenſet. Dicen- 16
ti hæc lacrimæ ſimul ſpiritum & vocem intercluſerunt. Philippus ſummotis iis pauliſper collocutus cum amicis pronunciavit: *Non verbis ſe nec unius horæ diſceptatione cauſſam eorum dijudicaturum, ſed inquirendo in utriuſque vitam, mores; & dicta factaque, in magnis parviſque rebus, obſervando:* ut omnibus appareret, noctis proximæ crimen facile revictum; ſuſpectam nimiam cum Romanis Demetrii gratiam eſſe. Hæc vivo Philippo velut ſemina jacta ſunt Macedonici belli, quod maxime cum Perſeo gerendum erat. Conſules ambo in Ligures, quæ tum una conſularis provincia erat, proficiſcuntur. & quia proſpere ibi res geſſerunt; ſupplicatio in unum diem decreta eſt. Ligurum duo millia ferè ad extremum finem provinciæ Galliæ, ubi caſtra Marcellus habebat, venerunt, uti reciperentur orantes. Marcellus operiri eodem loco Liguribus juſſis, ſenatum per literas conſuluit. Senatus reſcribere M. Ogulnium prætorem Marcello juſſit: *Verius fuiſſe, conſules, quorum provincia eſſet, quam ſe, quid è Republica eſſet, decernere. tum quoque non placere ſibi, per deditionem Ligures recipi, & receptis arma adimi. Atque eos ad conſulem mitti ſenatum æquum cenſere.* Prætores eodem tempore, P. Manlius in ulteriorem Hiſpaniam, quam & priore prætura provinciam obtinuerat; Q. Fulvius Flac-

cus in citeriorem pervenit, exercitumque à Teren
tio accepit. nam ulterior morte P. Sempronii pro
prætoris ſine imperio fuerat. Fulvium Flaccum
oppidum Hiſpanum, Vrbicuam nomine, oppu
gnantem Celtiberi adorti ſunt. Dura ibi prœli
aliquot facta: multi Romani milites & vulnerat
& interfecti ſunt. vicit perſeverantia Fulvius
quod nulla vi abſtrahi ab obſidione potuit. Cel
tiberi feſſi prœliis variis abſceſſerunt. urbs, amo
to auxilio eorum, intra paucos dies capta & dire
pta eſt: prædam militibus prætor conceſſit. Ful
vius, hoc oppido capto, P. Manlius exercitu tan
tum in unum coacto, qui diſſipatus fuerat; null
alia memorabili geſta re, exercitus in hiberna de
duxerunt. Hæc ea æſtate in Hiſpania geſta. Te
rentius, qui ex ea provincia deceſſerat, ovans ur
bem iniit. tranſlatum, argenti pondo novem mi
lia trecenta viginti: auri octoginta pondo, & du
27 coronæ aureæ pondo ſexaginta ſeptem. Eoden
anno inter populum Carthaginienſem & regem
Maſaniſſam in re præſenti diſceptatores Roman
de agro fuerunt. ceperat eum ab Carthaginienſi
bus, pater Maſaniſſæ, Gala, Galam Syphax ind
expulerat: poſtea in gratiam ſoceri Aſdrubal
Carthaginienſibus dono dederat. Carthaginienſ
eo anno Maſaniſſa expulerat. Haud minore ce
tamine animorum, quam quum ferro & acie d
micarunt, res acta apud Romanos. Carthaginien
ſes, quod primo majorum ſuorum fuiſſet, deinc
ab Syphace ad ſe perveniſſet, repetebant. Maſani
ſa paterni regni agrum ſe & recepiſſe, & habe
jure gentium ajebat: & cauſſa & poſſeſſione ſup
rioré eſſe. nihil aliud ſe in ea diſceptatione metu
re, quam ne pudor Romanorum, dum verean
tur ne quid ſocio atque amico regi adverſus com
munes ſuos, atque illius hoſtes indulſiſſe videan

tu

tur, damno ſit. Legati poſſeſſionis jus non mutarunt. cauſſam integram Romam ad ſenatum rejecerunt. In Liguribus nihil poſtea geſtum. receſſerant primum in devios ſaltus, deinde dimiſſo exercitu, paſſim in vicos caſtellaque ſua dilapſi ſunt. Conſules quoque dimittere exercitum voluerunt, ac de ea re Patres conſuluerunt. Alterum ex his dimiſſo exercitu ad magiſtratus in annum creandos venire Romam, juſſerunt: alterum cum legionibus ſuis Piſis hiemare. Fama erat, Gallos tranſalpinos juventutem armare: nec in quam regionem Italiæ effuſura ſe multitudo eſſet, ſciebatur. ita inter ſe conſules compararunt, ut Cn. Bæbius ad comitia iret, quia M. Bæbius frater ejus conſulatum petebat. Comitia conſulibus rogandis fuere. 18
creati P. Cornelius Cethegus, M. Bæbius Tamphilus. Prætores inde facti, duo Q. Fabii, Maximus & Buteo, C. Claudius Nero, Q. Petillius Spurinus, M. Pinarius Poſca, L. Duronius. His inito magiſtratu provinciæ ita ſorte evenerunt. Ligures conſulibus, prætoribus, Q. Petillio urbana, Q. Fabio Maximo peregrina, Q. Fabio Buteoni Gallia, C. Claudio Neroni Sicilia, M. Pinario Sardinia, L. Duronio Appulia, & Iſtri adjecti, quod Tarentini Brundaſinique nunciabant, maritimos agros infeſtos transmarinarum navium latrociniis eſſe. eadem Maſſilienſes de Ligurum navibus querebantur. Exercitus inde decreti. quatuor legiones conſulibus, quina millia ducenos Romanos pedites, trecentos haberent equites, & quindecim millia ſociûm ac Latini nominis, octingentos equites. In Hiſpaniis prorogatum veteribus prætoribus imperium eſt, cum exercitibus quos haberent. & in ſupplementum decreta tria millia civium Romanorum, ducenti equites: & ſociûm Latini nominis, ſex millia peditum, tre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

centi equites. Nec rei navalis cura omiſſa. duûm-viros in eam rem conſules creare juſſi, per quos naves viginti deductæ navalibus ſociis civibus Romanis, qui ſervitutem ſerviſſent, complerentur, ingenui tantum in iis præeſſent. Inter duumviros ita diviſa tuenda denis navibus maritima ora, ut promontorium iis Minervæ, velut cardo, in medio eſſet: alter in dextram partem uſque ad Maſſiliam, lævam alter uſque ad Barium tueretur.

19 Prodigia multa fœda & Romæ eo anno viſa, & nunciata peregrè. In area Vulcani & Concordia ſanguinem pluit, & pontifices haſtas motas nunciavere: & Lanuvii ſimulacrum Iunonis Soſpita lacrimaſſe. & peſtilentia in agris foriſque & conciliabulis, & in urbe tanta erat, ut Libitina tunc vix ſufficeret. His prodigiis cladibuſque anxii Patres decreverunt, ut & conſules quibus Diis videretur, hoſtiis majoribus ſacrificarent, & decemviri libros adirent. Eorum decreto ſupplicatio circa omnia pulvinaria Romæ in diem unum indicta eſt. iiſdem auctoribus & ſenatus cenſuit, & conſules edixerunt, ut per totam Italiam triduum ſupplicatio & feriæ eſſent. Peſtilentiæ tanta vis erat, ut quum propter defectionem Corſorum, bellum que ab Ilienſibus concitatum in Sardinia, octo millia peditum ex ſociis Latini nominis ſcribi placuiſſet, & trecentos equites, quos M. Pinarius prætor ſecum in Sardiniam trajiceret, tantum hominum demortuum eſſe, tantum ubique ægrorum conſules renunciaverint, ut is numerus effici militum non potuerit. quod deerat militum, ſumere à Cn. Bæbio proconſule, qui Piſis hibernabat, juſſus prætor, atque inde in Sardiniam trajicere. L. Duronio prætori, cui provincia Appulia evenerat, adjecta de Bacchanalibus quæſtio eſt: cujus reſidua quædam velut ſemina ex prioribus

mal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

malis jam priore anno apparuerant : ſed magis in-
choatæ apud L. Puppium prætorem quæſtiones
erant, quam ad exitum ullum perductæ : id perſe-
care novum prætorem, ne ſerperet iterum latius,
Patres juſſerunt. Et leges de ambitu conſules ex
auctoritate ſenatus ad populum tulerunt. Legatio- 20
nes deinde in ſenatum introduxerunt. Regum pri-
ma Eumenis, & Ariarathis Cappadocis, & Phar-
nacis Pontici. nec ultra quicquam eis reſponſum
eſt, quam miſſuros qui de controverſiis eorum
cognoſcerent, ſtatuerentque. Lacedæmoniorum
deinde exulum & Achæorum legati introducti
ſunt. & ſpes data exulibus eſt, ſcripturum ſenatum
Achæis, ut reſtituerentur. Achæi de Meſſene re-
cepta, compoſitiſque ibi rebus, cum aſſenſu Pa-
trum expoſuerunt. Et à Philippo rege Macedo-
num duo legati venerunt, Philocles & Apelles.
nulla ſuper re quæ ab ſenatu petenda eſſet: ſpecula-
tum magis inquiſitumque miſſi de iis, quorum
Perſeus Demetrium inſimulaſſet, ſermonum cum
Romanis; maxime cum T. Quintio adverſus fra-
trem de regno habitorum. Hos tanquam medios,
nec in alterius favorem inclinatos, miſerat rex.
erant autem & hi Perſei fraudis in fratrem miniſtri
& participes. Demetrius omnium, præterquam
fraterni ſceleris quod nuper eruperat, ignarus, pri-
mo neque magnam neque nullam ſpem habebat,
patrem ſibi placari poſſe. minus deinde indies pa-
tris animo fidebat, quum obſideri aures à fratre
cerneret. Itaque circumſpiciens dicta factaque ſua,
ne cujus ſuſpiciones augeret, maxime ab omni
mentione & contagione Romanorum abſtinebat:
ut neque ſcribi ſibi vellet; quia hoc præcipuè cri-
minum genere exaſperari animum ſentiebat. Phi- 21
lippus, ſimul ne ocio miles deterior fieret, ſimul
avertendæ ſuſpicionis cauſſa quicquam à ſe agita-

ri de Romano bello, Stobos, Pæoniæ exercitu indicto, in Mædicam ducere pergit. Cupido eum ceperat in verticem Æmi montis aſcendendi, quia vulgatæ opinioni crediderat. Ponticum ſimul & Adriaticum mare, & Iſtrum amnem, & Alpes conſpici poſſe: ſubjecta oculis ea haud parvi ſibi momenti futura ad cogitationem Romani belli. Percunctatus regionis peritos de aſcenſu Æmi, quum ſatis inter omnes conſtaret, viam exercitui nullam eſſe, paucis & expeditis per difficillimum aditum, ut ſermone familiari minorem filium permulceret, quem ſtatuerat non ducere ſecum, primum quærit ab eo, *Quum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perſeverandum ſit in incœpto, an abſtinendum? Si pergat tamen ire, non poſſe oblivisci ſe in talibus rebus Antigoni: qui ſæva tempeſtate jactatus, quum in eadem nave ſecum ſuos omnes habuiſſet, præcepiſſe liberis diceretur, ut & ipſi meminiſſent, & ita poſteris proderent, ne quis cum tota gente ſimul in rebus dubiis periclitari auderet. Memorem ergo ſe præcepti ejus, duos ſimul filios non commiſſurum in aleam ejus, qui proponeretur, caſus. & quoniam majorem filium ſecum duceret, minorem ad ſubſidia ſpei & cuſtodiam regni remiſſurum in Macedoniam eſſe.* Non fallebat Demetrium ablegari ſe, ne adeſſet conſilio; quum in conſpectu locorum conſultaret, qua proxime itinera ad mare Adriaticum atque Italiam ducerent, quæque belli ratio eſſet futura. ſed non ſolum parendum patri tum, ſed etiam aſſentiendum erat, ne invitum parére ſuſpicionem faceret. Ut tamen iter ei tutum in Macedoniam eſſet, Didas ex prætoribus regiis unus, qui Pæoniæ præerat, juſſus eſt proſequi eum cum modico præſidio. Hunc quoque Perſeus, ſicut pleroſque patris amicorum, ex quo haud dubium cuiquam eſſe cœpe-

rat

rat ad quem ita inclinato regis animo hæreditas regni pertineret, inter conjuratos in fratris perniciem habuit. in præſentia dat ei mandata, ut per omne obſequium inſinuaret ſe in quam maxime familiarem uſum, ut elicere omnia arcana, ſpecularique abditos ejus ſenſus poſſit. Ita digreditur Demetrius, cum infeſtioribus, quam ſi ſolus iret, præſidiis. Philippus Mædicam primum, deinde 22
ſolitudines inter jacentes Mædicæ atque Æmo tranſgreſſus, ſeptimis demum caſtris ad radices montis pervenit. ibi unum moratus diem, ad deligendos, quos duceret ſecum, tertio die iter eſt ingreſſus. Modicus primo labor in imis collibus fuit. quantum in altitudinem egrediebantur, magis magiſque ſilveſtria & pleraque invia loca excipiebant. Pervenere deinde in opacum iter, ut præ denſitate arborum immiſſorumque aliorum in alios ramorum, perſpici cœlum vix poſſet: ut vero jugis appropinquabant, quod rarum in aliis locis eſſet, adeo omnia contecta nebula, ut haud ſecus quam nocturno itinere impedirentur: tertio demum die ad verticem perventum. Nihil vulgatæ opinioni degreſſi inde detraxerunt. magis credo ne vanitas itineris ludibrio eſſet, quam quod diverſa inter ſe maria, monteſque, & amnes, ex uno loco conſpici potuerint. Vexati omnes, & ante alios rex ipſe, quo gravior ætate erat, difficultate viæ eſt. Duabus aris ibi Iovi & Soli ſacratis quum immolaſſet, qua triduo aſcéderat biduo eſt degreſſus; frigora nocturna maxime metuens, quæ caniculæ ortu ſimilia brumalibus erant. Multis per eos dies difficultatibus conflictatus, nihilo lætiora in caſtris invenit: ubi ſumma penuria erat, ut in regione quam ab omni parte ſolitudines clauderent. Itaque unum tantum moratus diem, quietis eorum cauſſa quos habuerat ſecum, itinere inde ſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mili fugæ in Dentheletas tranſcurrit. Socii erant: Sed propter inopiam haud ſecus quam hoſtium fines Macedones populati ſunt. rapiendo enim paſſim villas primum, dein quoſdam vicos etiam evaſtarunt, non ſine magno pudore regis; quum ſociorum voces, nequicquam Deos ſociales nomenque ſuum implorantes audiret. Frumento inde ſublato, in Mædicam regreſſus, urbem, quam Petram appellant, oppugnare eſt adortus. ipſe à campeſtri aditu caſtra poſuit. Perſeum filium cum modica manu circummiſit, ut à ſuperioribus locis urbem aggrederetur. Oppidani, quum terror undique inſtaret, obſidibus datis, in præſentia dediderunt ſeſe. iidem, poſteaquam exercitus receſſit, obliti obſidum, relicta urbe, in loca munita & montes refugerunt. Philippus omni genere laboris ſine ullo effectu fatigatis militibus, & fraude prætoris Didæ auctis in filium ſuſpicionibus, in
23 Macedoniam rediit. Miſſus hic comes (ut ante dictum eſt) quum ſimplicitatem juvenis incauti, & ſuis haud immerito ſuccenſentis, aſſentando indignandoque & ipſe vicem ejus, captaret; in omnia ultro ſuam offerens operam, fide data arcana ejus elicuit. Fugam ad Romanos Demetrius meditabatur. cui conſilio adjutor Deûm beneficio oblatus videbatur Pæoniæ prætor, per cujus provinciam ſpem ceperat, elabi tuto poſſe. Hoc conſilium extemplo & fratri proditur, & auctore eo indicatur patri. Literæ primum ad obſidentem Petram allatæ ſunt. inde Herodotus (princeps hic amicorum Demetrii erat) in cuſtodiam eſt conjectus: & Demetrius diſſimulanter aſſervari juſſus. Hæc ſuper cetera triſtem adventum in Macedoniam regi fecerunt. movebant eum & præſentia crimina: exſpectandos tamen, quos ad exploranda omnia Romam miſerat, cenſebat

Hi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

His anxius curis, quum aliquot menſes egiſſet, tandem legati, jam ante præmeditatis in Macedonia, quæ ab Roma renunciarent, venerunt. qui, ſuper cetera ſcelera, falſas etiam literas ſigno adulterino T. Quintii ſignatas reddiderunt regi. Deprecatio erat in literis: *Si quid adoleſcens cupiditate regni prolapſus ſecum egiſſet, nihil eum adverſus ſuorum quemquam facturum: neque eum ſeſe eſſe, qui ullius impii conſilii auctor futurus videri poſſit.* Hæ literæ fidem Perſei criminibus fecerunt. Itaque Herodotus extemplo, diu excruciatus, ſine indicio rei ullius in tormentis moritur. Demetrium iterum ad patrem 24
accuſavit Perſeus. fuga per Pæoniam præparata arguebatur, & corrupti quidam, ut comites itineris eſſent: maximè falſæ literæ T. Quintii urgebant. nihil tamen palam gravius pronunciatum de eo eſt; ut dolo potius interficeretur: nec id cura ipſius, ſed ne pœna ejus conſilia adverſus Romanos nudaret. Ab Theſſalonica Demetriadem ipſi quum iter eſſet; Aſterium Pæoniæ Demetrium mittit cum eodem comite Dida: Perſeum Amphipolin, ad obſides Thracum accipiendos. digredienti ab ſe Didæ mandata dediſſe dicitur, de filio occidendo. Sacrificium ab Dida ſeu inſtitutum, ſeu ſimulatum eſt. ad quod celebrandum invitatus Demetrius ab Aſterio Heracleam venit. in ea cœna dicitur venenum datum. Poculo epoto, extemplo ſenſit. & mox coortis doloribus, relicto convivio, quum in cubiculum recepiſſet ſeſe, crudelitatem patris conquerens, parricidium fratris, ac Didæ ſcelus incuſans, torquebatur. intromiſſi deinde Thyrſis quidam Stuberæus, & Berœæus Alexander, injectis tapetibus in caput fauceſque, ſpiritum intercluſerunt. Ita innoxius adoleſcens, quum in eo ne ſimplici quidem genere mor-

25 tis contenti inimici fuiſſent, interficitur. Dum
hæc in Macedonia geruntur, L. Æmilius Paullus
prorogato ex conſulatu imperio, principio veri
in Ligures Ingaunos exercitum introduxit. Vbi
primum in hoſtium finibus caſtra poſuit, legati ad
eum, per ſpeciem pacis petendæ, ſpeculatum ve-
nerunt. neganti Paullo, niſi cum deditis paciſc
ſe pacem: non tam id recuſabant, quam tempor
opus eſſe ajebant, ut generi agreſti hominum per-
ſuaderetur. ad hoc decem dierum induciæ quum
darentur, petierunt deinde, ne trans montes pro-
ximos caſtris pabulatum lignatumque milite
irent. culta ea loca ſuorum finium eſſe. Id ubi im-
petravere, poſt eos ipſos montes, unde averteran
hoſtem, exercitu omni coacto, repente multitu-
dine ingenti caſtra Romanorum oppugnare ſimu
omnibus portis aggreſſi ſunt. Summa vi totum
unum diem oppugnarunt: ita ut ne efferendi qui-
dem ſigna Romanis ſpacium, nec ad explicandam
aciem locus eſſet. Conferti in portis obſtando ma-
gis, quam pugnando caſtra tutabantur. Sub occa-
ſum Solis quum receſſiſſent hoſtes, duos equite
ad Cn. Bæbium proconſulem cum literis Piſa
mittit, ut obſeſſo ſibi per inducias quamprimum
ſubſidio veniret. Bæbius exercitum M. Pinari
prætori eunti in Sardiniam tradiderat. ceterum &
ſenatum literis certiorem fecit, obſideri à Liguri-
bus L. Æmilium; & Marco Claudio Marcello
cujus proxima inde provincia erat, ſcripſit, ut, ſ
videretur ei, exercitum ex Gallia traduceret in Li-
gures, & L. Æmilium liberaret obſidione. Hæc
ſera futura auxilia erant. Ligures poſtero die ad
caſtra redeunt. Æmilius quum & venturos ſciſſet
& educere in aciem potuiſſet, intra vallum ſuo
tenuit, ut extraheret rem in id tempus, quo Bæ-
26 bius cum exercitu venire à Piſis poſſet. Roma
magnam

magnam trepidationem literæ Bæbii fecerunt. eo majorem, quod paucos poſt dies Marcellus tradito exercitu Fabio Romam quum veniſſet, ſpem ademit, eum, qui in Gallia eſſet, exercitum in Ligures traduci poſſe, quia bellum cum Iſtris eſſet prohibentibus coloniam Aquileiam deduci. eo profectum Fabium, neque inde regredi bello inchoato poſſe. Vna, & ea ipſa tardior, quam tempus poſtulabat, ſubſidii ſpes erat, ſi conſules maturaſſent in provinciam ire. id ut facerent, pro ſe quiſque Patrum vociferari. Conſules, niſi confecto delectu negare ſe ituros, nec ſuam ſegnitiem, ſed vim morbi in cauſſa eſſe, quo ſerius perficeretur. non tamen potuerunt ſuſtinere conſenſum ſenatus, quin paludati exirent, & militibus, quos conſcriptos haberent, diem edicerent, quo Piſas convenirent. permiſſum, ut qua irent, protinus ſubitarios milites ſcriberent, ducerentque ſecum. Et prætoribus Q. Petillio & Q. Fabio imperatū eſt, ut Petillius duas legiones civium Romanorum tumultuarias ſcriberet, & omnes minores quinquaginta annis ſacramento rogaret: Fabio, ut ſociis Latini nominis quindecim millia peditum, octingentos equites imperaret. Duumviri navales creati C. Matienus, & C. Lucretius, naveſque iis ornatæ ſunt: Matienoque, cujus ad Gallicum ſinum provincia erat, imperatum, ut claſſem primo quoque tempore duceret in Ligurum oram; ſi quo uſui eſſe L. Æmilio atque ejus exercitui poſſet. Æmi- 27
lius, poſteaquam nihil uſquam auxilii oſtendebatur, interceptos credens equites, non ultra differendum ratus, quin per ſe fortunam tentaret, priuſquam hoſtes venirent, qui jam ſegnius ſecordiuſque oppugnabant: ad quatuor portas exercitum inſtruxit, ut ſigno dato ſimul ex omnibus partibus eruptionem facerent. Quatuor extraordinariis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

riis cohortibus duas adjunxit, præpoſito M. Va lerio legato: erumpere extraordinaria porta juſſi ad dexteram principalem haſtatos legionis prim inſtruxit: principes ex eadem legione in ſubſidii poſuit. M. Servilius & L. Sulpitius tribuni militur his præpoſiti: tertia legio adverſus principalem ſi niſtram portam inſtructa eſt. id tantum muta tum: principes primi, & haſtati in ſubſidiis loca ti: Sex. Iulius Cæſar & L. Aurelius Cotta, tribu ni militum huic legioni præfecti ſunt. Q. Fulviu Flaccus legatus cum dextera ala ad quæſtorian portam poſitus, duæ cohortes & triarii duarun legionum in præſidio caſtrorum manere juſſi Omnes portas concionabundus ipſe Imperato circumiit: & quibuscumque irritamentis poterat iras militum acuebat: nunc fraudem hoſtium in cuſans, qui pace petita, induciis datis, per ipſum in duciarum tempus contra jus gentium ad caſtra op pugnanda veniſſent: nunc quantus pudor eſſet edocens, ab Liguribus, latronibus verius quam ho ſtibus juſtis, Romanum exercitum obſideri. *Qu ore quiſquam veſtrum, ſi hinc alieno præſidio no veſtra virtute evaſeritis, occurret; non dico ei militibus, qui Annibalem, qui Philippum, qu Antiochum, maximos noſtræ ætatis reges duceſque vicerunt: ſed iis, qui hos ipſos Ligures aliquoties pe corum modo fugientes, per ſaltus invios conſectat ceciderunt? Quod Hiſpani, quod Galli, quod Ma cedones Pœnive non audeant; Liguſtinus hoſtis val lum Romanum ſubit, obſidet ultro & oppugnat quem ſcrutantes antea devios ſaltus, abditum, & latentem vix inveniebamus?* Ad hæc conſentien reddebatur clamor, *nullam militum culpā eſſe; qui bus nemo ad erumpendum ſignum dediſſet. Dare ſignum: intellecturum; eoſdem, qui antea fuerint & Romanos & Ligures eſſe.* Bina cis montes ca

ſtr

ſtra Ligurum erant, ex iis, primis diebus ſole orto, pariter omnes compoſiti & inſtructi procedebant: tum niſi exſatiati cibo vinoque arma non capiebant. diſperſi, inordinati exibant: ut quibus pro ſpe certum eſſet, hoſtes extra vallum ſigna non elaturos. Adverſus ita incompoſitos eos venientes, clamore pariter omnium, qui in caſtris erant, calonum quoque & lixarum ſublato, ſimul omnibus portis Romani eruperunt. Liguribus adeo improviſa res fuit, ut perinde, ac ſi inſidiis circumventi forent, trepidarent. Exiguum temporis aliqua forma pugnæ fuit. fuga deinde effuſa, & fugientium paſſim cædes erat. Equitibus dato ſigno, ut conſcenderent equos, nec effugere quemquam ſinerent; in caſtra omnes trepida fuga compulſi ſunt: deinde ipſis exuti caſtris. Supra quindecim millia Ligurum eo die occiſa: capta duo millia & quingenti. Triduo poſt Ligurum Ingaunorum omne nomen obſidibus datis in deditionem venit. gubernatores nautæque conquiſiti, qui prædatores fuiſſent navibus, atque omnes in cuſtodiam conjecti. Et à C. Matieno duumviro naves ejus generis in Liguſtina ora duæ ac triginta captæ ſunt. Hæc, qui nunciarent, literaſque ad ſenatum ferrent, L. Aurelius Cotta, C. Sulpicius Gallus, Romam miſſi: ſimulque peterent, ut L. Æmilio confecta provincia decedere, & deducere ſecum milites liceret atque dimittere. Vtrumque permiſſum ab ſenatu, & ſupplicatio ad omnia pulvinaria per triduum decreta: juſſique prætores, Petillius urbanas dimittere legiones, Fabius ſociis atque nomini Latino remittere delectum. & uti prætor urbanus conſulibus ſcriberet, ſenatum æquum cenſere, ſubitarios milites, tumultus cauſſa conſcriptos, primo quoque tempore dimitti. Colonia Graviſcæ eo anno deducta eſt in agrum Etru-

Etruſcum, de Tarquinienſibus quondam captun
Quina jugera agri data. tresviri deduxerunt, C
Calpurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Teren
tius Iſtra. Siccitate & inopia frugum inſignis an
nus fuit. Sex menſes numquam pluiſſe, memo
riæ proditum eſt. Eodem anno in agro L. Petill
ſcribæ ſub Ianiculo, dum cultores agri altius mo
liuntur terram, duæ lapideæ arcæ octonos ferm
pedes longæ, quaternos latæ, inventæ ſunt; ope
culis plumbo devinctis. Literis Latinis Græcisqu
utraque arca inſcripta erat; in altera Numam
Pompilium, Pomponis filium, regem Romano
rum, ſepultum eſſe: in altera, libros Numæ Pom
pilii ineſſe. Eas arcas quum ex amicorum ſenten
tia dominus aperuiſſet; quæ titulum ſepulti reg
habuerat, inanis inventa, ſine ullo veſtigio co
poris humani, aut ullius rei; per tabem tot anno
rum omnibus abſumptis. in altera duo faſces can
delis involuti, ſeptenos habuere libros, non inte
gros modo, ſed recentiſſima ſpecie. Septem La
tini de jure Pontificio erant: ſeptem Græci de di
ciplina ſapientiæ, quæ illius ætatis eſſe potuit. Ad
jicit Antias Valerius, Pythagoricos fuiſſe: vulga
tæ opinioni, qua creditur Pythagoræ auditorem
fuiſſe Numam, mendacio probabili accommoda
ta fide. Primo ab amicis, qui in re præſenti fu
runt, libri lecti. mox pluribus legentibus quum
vulgarentur, Q. Petillius prætor urbanus, ſtudio
ſus legendi eos libros à L. Petillio ſumpſit. & era
familiaris uſus, quod ſcribam eum quæſtor Q
Petillius in decuriam legerat. Lectis rerum ſum
mis, quum animadvertiſſet pleraque diſſolven
darum religionum eſſe, L. Petillio dixit, *Se*
eos libros in ignem conjecturum eſſe. prius quam
id faceret, ſe ei permittere uti, ſi quod ſeu jus, ſe
auxilium ſe habere ad eos libros repetendos exiſti

mare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

maret, experiretur: id integra ſua gratia eum facturum. Scriba tribunos plebis adit: ab tribunis ad ſenatum res eſt rejecta. Prætor ſe jusjurandum dare paratum eſſe ajebat, libros eos legi, ſervarique non oportere. Senatus cenſuit *Satis habendum, quod prætor jusjurandum polliceretur, libros primo quoque tempore in comitio cremandos eſſe. pretium pro libris quantum Q. Petillio prætori majorique parti tribunorum plebis videretur, domino eſſe ſolvendum.* id ſcriba non accepit. libri in comitio, igne à victimariis facto, in conſpectu po-
puli cremati ſunt. Magnum bellum ea æſtate co- 30
ortum in Hiſpania citeriore. ad quinque & triginta millia hominum, quantum nunquam ferme antea, Celtiberi comparaverant. Q. Fulvius Flaccus eam obtinebat provinciam. is quia armare juventutem Celtiberos audierat, & ipſe, quanta poterat, à ſociis auxilia contraxerat; ſed nequaquam numero militum hoſtem æquabat. Principio veris exercitum in Carpetaniam duxit, & caſtra locavit ad oppidum Eburam, modico præſidio in urbe poſito. Paucis poſt diebus Celtiberi, millia duo ferme, inde ſub colle poſuerunt caſtra. quos, ubi adeſſe prætor Romanus ſenſit, M. Fulvium fratrem cum duabus turmis ſociorum equitum ad caſtra hoſtium ſpeculatum miſit; quam proxime ſuccedere ad vallum juſſum, ut viſeret, quanta eſſent: pugna abſtineret, reciperetque ſeſe, ſi hoſtium equitatum exeuntem vidiſſet. Ita ut præceptum erat, fecit. per dies aliquot nihil ultra motum, quam ut hæ duæ turmæ oſtenderentur: dein ſubducerentur, ubi equitatus hoſtium caſtris procurriſſet. Poſtremo & Celtiberi omnibus ſimul peditum equitumque copiis caſtris egreſſi, acie directa medio ferme ſpacio inter bina caſtra conſtiterunt. Campus erat planus omnis, & aptus pugnæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

pugnæ. ibi ſtetere Hiſpani hoſtem exſpectant
Romanus intra vallum ſuos continuit per quat
duum continuum, & illi eodem loco aciem i
ſtructam tenuerunt. Ab Romanis nihil motu
inde quievere in caſtris Celtiberi, quia pugnæ c
pia non fiebat: equites tantum in ſtationem eg
diebantur, ut parati eſſent, ſi quid ab hoſte mov
retur. pone caſtra utrique pabulatum & lignatu
31 ibant, neutri alteros impedientes. Prætor Rom
nus, ubi ſatis tot dierum quiete credidit ſpem
ctam hoſti, nihil ſe priorem moturum: L. Acili
cum ala ſiniſtra, & ſex millibus provinciali
auxiliorum circumire montem jubet, qui ab ter
hoſtibus erat: inde ubi clamorem audiſſet, decu
rere ad caſtra eorum. nocte profecti ſunt, ne p
ſent conſpici. Flaccus luce prima C. Scriboni
præfectum ſocium ad vallum hoſtium cum eq
tibus extraordinariis ſiniſtræ alæ mittit. quo
ubi & propius accedere, & plures, quam ſoliti
rant, Celtiberi conſpexerunt, omnis equitatus
funditur caſtris: ſimul & peditibus ſignum ad e
eundum datur. Scribonius, uti præceptum era
ubi primum fremitum equeſtrium audivit, av
tit equos, & caſtra repetit. eo effuſius ſequi h
ſtes. primo equites, mox & peditum acies ader
haud dubia ſpe, caſtra eo die ſe oppugnatur
quingentos paſſus non plus à vallo aberant. I
que ubi Flaccus ſatis abſtractos eos à præſidio c
ſtrorum ſuorum ratus eſt intra vallum exercitu i
ſtructo, tribus partibus ſimul erumpit: clam
non tantum ad ardorem pugnæ excitandum ſu
lato, ſed etiam, ut qui in montibus erant, exa
dirent. nec morati ſunt, quin decurrerent, ſic
imperatum erat, ad caſtra: ubi quingentorum a
matorum, non amplius, relictum erat præſidiu
quos quum & paucitas ſua, & multitudo hoſtiu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

& improviſa res terruiſſet, prope ſine certamine capiuntur caſtra. caſtris, quæ pars maxime à pugnantibus conſpici poterat, injecit Acilius ignem. Poſtremi Celtiberorum, qui in acie erant, primi 32
flammam conſpexere. deinde per totam aciem vulgatum eſt, caſtra amiſſa eſſe, & tum, cum maxime, ardere: unde illis terror, inde Romanis animus crevit. jam clamor ſuorum vincentium accidebat, jam ardentia hoſtium caſtra apparebant. Celtiberi parumper incertis animis fluctuati ſunt. ceterum poſteaquam receptus pulſis nullus erat, nec uſquam, niſi in certamine, ſpes; pertinacius de integro capeſſunt pugnam. Acie media urgebantur acriter. à quinta legione adverſus lævum cornu, in quo ſui generis provincialia auxilia inſtruxiſſe Romanos cernebant, cum majore fiducia intulerunt ſigna. Iam prope erat, ut ſiniſtrum cornu pelleretur Romanis, ni ſeptima legio ſucceſſiſſet: ſimul ab oppido Ebura, quæ in præſidio relicti erant, in medio ardore pugnæ advenerunt, & Acilius ab tergo erat. Diu in medio cæſi Celtiberi. qui ſupererant in omnes paſſim partes capeſſunt fugam. Equites bipartito in eos emiſſi, magnam cædem edidere. ad viginti tria millia hoſtium eo die cæſa: capta quatuor millia, & octingenti cum equis plus quingentis: & ſigna militaria nonaginta octo. Magna victoria, non tamen incruenta fuit. Romani de duabus legionibus milites paulo plus ducenti ſociûm Latini nominis ſeptingenti triginta, externorum auxiliarium duo millia ferme & quadringenti ciciderunt. Prætor in caſtra victorem exercitum reduxit. Acilius manere in caſtris ab ſe captis juſſus. poſtero die ſpolia de hoſtibus lecta: & pro concione donati, quorum virtus inſignis fuerat. Sau- 33
ciis deinde in oppidum Eburam devectis, per Car-

peta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

petaniam ad Contrebiam ductæ legiones. ea ur
circumſeſſa quum à Celtiberis auxilia accerſiſſe
morantibus iis, non quia ipſi cunctati ſunt, ſ
quia profectos à domo inexplicabiles contin
imbribus viæ & inflati amnes tenebant, deſpe
to auxilio ſuorum in deditionem venit. Flacc
quoque tempeſtatibus fœdis coactus, exercitu
omnem in urbem introduxit. Celtiberi, qui d
mo profecti erant, deditionis ignari, quum ta
dem ſuperatis, ubi primum remiſerunt imbre
amnibus, Contrebiam veniſſent: poſteaquam c
ſtra nulla extra mœnia viderunt, aut in altera
partem tranſlata rati, aut receſſiſſe hoſtes, per n
gligentiam effuſi, ad oppidum acceſſerunt. In e
duabus portis Romani eruptionem fecerunt,
incompoſitos adorti fuderunt. Quæ res ad re
ſtendum eos, & ad capeſſendam pugnam, imp
diit, quod non uno agmine nec ad ſigna freque
tes veniebant. eadem magnæ parti ad fugam ſal
ti fuit. Sparſi enim toto paſſim campo ſe diffud
runt: nec uſquam confertos eos hoſtis circumv
nit. tamen ad duodecim millia ſunt cæſa: cap
plus quinque millia hominum, equi quadringe
ti, ſigna militaria ſexaginta duo. Qui palati è f
ga domum ſe recipiebant, alterum agmen Celtib
rorum venientium, deditionem Contrebiæ,
ſuam cladem narrando averterunt. extemplo
vicos caſtellaque ſua omnes dilapſi. Flaccus
Contrebia profectus, per Celtiberiam populand
ducit legiones: multa caſtella oppugnavit, don
maxima pars Celtiberorum in deditionem ven
34 Hæc in citeriore Hiſpania eo anno geſta. Et
ulteriore Manlius prætor ſecunda aliquot prœl
cum Luſitanis fecit. Aquileia colonia Latina e
dem anno in agro Gallorum eſt deducta. tria mi
lia peditum, quinquagena jugera, centurion

cent

centena; centena quadragena equites acceperunt. tresviri deduxerunt, P. Cornelius Scipio Naſica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Ædes duæ eo anno dedicatæ ſunt: una Veneris Erycinæ ad portam Collinam. dedicavit L. Porcius L. F. Licinus duumvir. (vota erat ab conſule L. Porcio, Liguſtino bello.) altera in foro olitorio Pietatis. eam ædem dedicavit Manius Acilius Glabrio duumvir: ſtatuamque auratam, quæ prima omnium in Italia ſtatua aurata eſt, patri Glabrioni poſuit. Is erat, qui ipſe eam ædem voverat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas depugnaſſet: locaveratque idem ex ſenatusconſulto. Per eoſdem dies quibus hæ ædes dedicatæ ſunt, L. Æmilius Paullus proconſul ex Liguribus Ingaunis triumphavit. Tranſtulit coronas aureas quinque & viginti. nec præterea quicquam auri argentique in eo triumpho latum. captivi multi principes Ligurum ante currum ducti. æris trecenos militibus diviſit. Auxerunt ejus triumphi famam legati Ligurum; pacem perpetuam orantes: ita in animum induxiſſe Ligurum gentem, nulla umquam arma, niſi imperata à populo Romano ſumere. Reſponſum à Q. Fabio prætore eſt Liguribus juſſu ſenatus, *Orationem eam non novam Liguribus eſſe: mens vero ut nova & orationi conveniens eſſet, ipſorum id plurimum referre. Ad conſules irent, & quæ ab iis imperata eſſent, facerent. nulli alii, quàm conſulibus ſenatum crediturum eſſe, ſincera fide in pace Ligures eſſe.* Pax in Liguribus fuit. In Corſica pugnatum eſt cum Corſis. ad duo millia eorum M. Pinarius prætor in acie occidit. qua clade compulſi obſides dederunt, & ceræ centum millia pondo. Inde in Sardiniam exercitus ductus: & cum Ilienſibus, gente ne nunc quidem omni parte pacata, ſecunda prœlia

lia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lia facta. Carthaginienſibus eodem anno cent obſides redditi, pacemque cum iis populus Ron nus, non ab ſe tantum, ſed ab rege etiam Maſa ſa præſtitit: qui tum præſidio armato agrum, i in controverſia erat, obtinebat.
35 Ocioſam p vinciam conſules habuerunt. M. Bæbius, co tiorum cauſſa, Romam revocatus, conſules cr vit A. Poſtumium Albinum Luſcum, & C. C purnium Piſonem. Prætores exinde facti, T Sempronius Gracchus, L. Poſtumius Albinus, Cornelius Mamercus, Tib. Minucius Mollicul A. Hoſtilius Mancinus, C. Mænius. ii omnes m giſtratum Idibus Martiis inierunt. Principio e anni, quo A. Poſtumius Albinus, & C. Calp nius Piſo conſules fuerunt, ab A. Poſtumio co ſule in ſenatum introducti, qui ex Hiſpania ci riore venerant à Q. Fulvio Flacco, L. Minuci legatus, & duo Tribuni militum T. Mænius, L. Maſſa. Hi quum duo ſecunda prœlia dedit nem Celtiberiæ, confectam provinciam nunci ſent; nec ſtipendio, quod mitti ſoleret, nec f mento portato ad exercitum in eum annum o eſſe; petierunt ab ſenatu primum, *ut ob res proſp geſtas Diis immortalibus honos haberetur. dein ut Q. Fulvio decedenti de provincia deportare in exercitum, cujus forti opera & ipſe & multi a eum prætores uſi eſſent, liceret. quod fieri, præ quam quod ita deberet, etiam prope neceſſarium ſet. Ita enim obſtinatos eſſe milites, ut non ultra tineri poſſe in provincia viderentur, injuſſuque a turi inde eſſent, ſi non dimitterentur: aut in per cioſam, ſi quis impenſe retineret, ſeditionem ex ſuri.* Conſulibus ambobus provinciam Ligures ſe ſenatus juſſit. Prætores inde ſortiti ſunt. A. H ſtilio urbana, Ti. Minucio peregrina obvenit; Cornelio Sicilia, C. Mænio Sardinia. Hiſpan

ſort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſortiti, L. Poſtumius ulteriorem, Tib. Sempronius
citeriorem. Is quia ſucceſſurus Q. Fulvio erat, ne
vetere exercitu provincia ſpoliaretur, *Quæro,* in-
quit, *de te L. Minuci, quum confectam provinciam
nuncies, exiſtimesne Celtiberos perpetuo in fide man-
ſuros ita ut ſine exercitu ea provincia obtineri poſſit?
Si neque de fide barbarorum quidquam recipere aut
affirmare nobis potes, & habendum illic utiq; exer-
citum cenſes; utrum tandem auctor ſenatui ſis ſup-
plementum in Hiſpaniam mittendi? ut ii modo,
quibus emerita ſtipendia ſint, milites dimittantur:
veteribus militibus tyrones immiſceantur? An dedu-
ctis de provincia veteribus legionibus novas conſcri-
bendi & mittendi: quum contemptum tyrocinium
etiam mitiores barbaros excitare ad rebellandum
poſſit? Dictu, quam re facilius ſit, provinciam inge-
nio ferocem rebellatricem confeciſſe. Paucæ civita-
tes, ut quidem ego audio, quas vicina maxime hi-
berna premebant, in jus ditionemq; venerunt, ulte-
riores in armis ſunt, quæ cum ita ſint, ego jam hinc
prædico, Patres Conſcripti, me exercitu eo, qui nunc
eſt, Rempublicam adminiſtraturum: ſi deducat ſe-
cum Flaccus legiones, loca pacata me ad hibernacula
electurum, neq; novum militem ferociſſimo hoſti ob-
jecturum.* Legatus ad ea, quæ interrogatus erat, re- 36
ſpondit: *Neque ſe, neq; quemquam alium divinare
poſſe, quid in animo Celtiberi haberent, aut porro
habituri eſſent. Itaq; negare non poſſe, quin rectius
ſit, etiam ad pacatos barbaros nondum ſatis aſſuetos
imperio exercitum mitti, novo autem, an vetere ex-
ercitu opus ſit; ejus eſſe dicere, qui ſcire poſſit, qua
fide Celtiberi in pace manſuri ſint: ſimul & qui il-
lud exploratum habeat, quieturos milites, ſi diutius
in provincia retineantur. Si ex eo, quod aut inter
ſe loquantur, aut ſucclamationibus apud concionan-
tem imperatorem ſignificent, quid ſentiant, conje-
ctandum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ctandum ſit ; palam vociferatos eſſe , aut impe-
torem in Provincia retenturos , aut cum eo in I-
liam venturos eſſe. Diſceptationem inter præ-
tem legatumque, conſulum relatio interrupit:
ſuas ornari provincias, priuſquam de prætoris
ercitu ageretur, æquum cenſebant. Novus om-
exercitus conſulibus eſt decretus : binæ legio-
Romanæ cum ſuo equitatu, & ſociûm Latini n-
minis, quantus ſemper numerus , quindecim m-
lia peditum , & octingenti equites. cum hoc ex-
citu Appuanis Liguribus ut bellum inferren-
mandatum eſt. P. Cornelio , & M. Bæbio pro-
gatum imperium : juſſique provincias obtine-
donec Conſules veniſſent. tum imperatum, ut -
miſſo , quem haberent , exercitu , reverteren-
Romam. De Tib. Sempronii deinde exercitu
ctum eſt. novam legionem ei quinque millium
ducentorum peditum cum equitibus quadring-
tis conſules ſcribere juſſi : & mille præterea pe-
tum civium Romanorum, quinquaginta equit-
& ſociis è nomine Latino imperare ſeptem mi-
peditum , trecentos equites. cum hoc exerc-
placuit ire in Hiſpaniam citeriorem Tib. Semp-
nium. Q. Fulvio permiſſum , ut qui milites a-
Sp. Poſtumium , & Q. Marcium conſules , ci-
Romani ſociive in Hiſpaniam tranſportati eſſe-
& præterea, ſupplemento adducto , quot ampli-
duabus legionibus , quam decem millia , & qu-
dringenti pedites, ſexcenti equites eſſent; & ſociû-
Latini nominis duodecim millia, ſexcenti equit-
quorum forti opera duobus adverſus Celtiber-
prœliis uſus Q. Fulvius eſſet; eos, ſi videretur, ſecu-
deportaret. Et ſupplicationes decretæ, quod is pr-
ſpere Rempublicam geſſiſſet : & ceteri prætores
provincias miſſi. Q. Fabio Buteoni prorogatu-
in Gallia imperium eſt. Octo legiones præ-
exerc-

exercitum veterem, qui in Liguribus in ſpe propinqua miſſionis erat, eo anno eſſe placuit. & is ipſe exercitus ægre explebatur propter peſtilentiam, quæ jam tertium annum urbem Romanam atque Italiam vaſtabat. Prætor Tib. Minucius, & 37
haud ita multo poſt conſul C. Calpurnius moritur, multique alii omnium ordinum illuſtres viri: poſtremo, prodigii loco ea clades haberi cœpta eſt. C. Servilius pontifex maximus, piacula iræ Deûm conquirere juſſus, decemviri libros inſpicere, conſul Apollini, Æſculapio, Saluti, dona vovere, & dare ſigna inaurata, quæ vovit deditque. Decemviri ſupplicationem in biduum valetudinis cauſſa, in urbe, & per omnia fora conciliabulaque edixerunt: majores duodecim annis omnes coronati, & lauream in manu tenentes ſupplicaverunt. Fraudis quoque humanæ inſinuaverat ſuſpicio animis: & veneficii quæſtio ex ſenatus conſulto, quod in urbe propiusve urbem decem millibus paſſuum eſſet commiſſum, C. Claudio prætori, qui in locum Ti. Minucii erat ſuffectus; ultra decimum lapidem per fora conciliabulaque C. Mænio, priuſquam in Sardiniam provinciam trajiceret, decreta. Suſpecta conſulis mors maximè. necatus à Quarta Hoſtilia uxore dicebatur. ut quidem filius ejus Q. Fulvius Flaccus in locum vitrici conſul eſt declaratus; aliquanto magis infamis mors Piſonis cœpit eſſe: & teſtes exiſtebant, qui poſt declaratos conſules Albinum & Piſonem, quibus comitiis Flaccus tulerat repulſam, & exprobratum ei à matre diceretur quod jam ei tertium negatus conſulatus petenti eſſet: & adjeciſſe, pararet ſe ad petendum: intra duos menſes effecturam, ut conſul fieret. Inter multa alia teſtimonia ad cauſſam pertinentia, hæc quoque vox nimis vero eventu comprobata, valuit, cur Ho-

ſtilia damnaretur. Veris principio hujus, du
conſules novos delectus Romæ tenet; mors dei
de alterius; & creandi comitia conſulis in locu
ejus, omnia tardiora fecerunt; interim P. Corn
lius, & M. Bæbius, qui in conſulatu nil memor
bile geſſerant; in Appuanos Ligures exercitum i
38 duxerunt. Ligures, qui ante adventum in provi
ciam conſulum non exſpectaſſent bellum, impr
viſo oppreſſi; ad duodecim millia hominum de
derunt ſe. Eos, conſulto per literas prius ſenatu, c
ducere ex montibus in agros campeſtres procul
domo, ne reditus ſpes eſſet, Cornelius & Bæbi
ſtatuerunt: nullum alium ante finem rati fore l
guſtini belli. Ager publicus populi Romani erat
Samnitibus, qui Tauraſinorũ fuerat. in eum qu
traducere Ligures Appuanos vellent; edixerunt,
gures ab Anido montibus deſcendere cum libe
conjugibuſque: ſua omnia ſecum portarent. Ligu
ſępe per legatos deprecati, ne penates, ſedem in
geniti eſſent, ſepulchra majorum, cogerentur rel
quere, arma, obſides pollicebantur. poſteaquam
hil impetrabant, neq; vires ad bellandum erant
dicto paruerunt. Traducti ſunt publico ſumptu
quadraginta millia liberorum capitum cum fœ
nis puerisq;. argenti data centum & quinquagi
millia ſeſtertium, undè in novas ędes compara
quæ opus eſſent agro dividendo dandoque, ii
qui traduxerant. Cornelius & Bæbius præpo
poſtulantibus tamen ipſis, quinque viri ab ſen
dati, quorũ ex conſilio agerent. Transacta re qu
veterem exercitum Romã deduxiſſent, triump
ab ſenatu eſt decretus. Hi omnium primi nullo
lo geſto triumpharunt. tantum hoſtes ducti
currum: quia nec quid ferretur, neq; quid ducer
captum, neq; quid militibus daretur, quicquam
39 triumphis eorum fuerat. Eodem anno in Hiſp

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Fulvius Flaccus proprætor, quia ſucceſſor in provinciã tardius veniebat, educto exercitu ex hibernis, ulteriorem Celtiberiæ agrum, unde ad deditionem non venerant, inſtitit vaſtare. qua re irritavit magis, quam conterruit animos barbarorum: & clam comparatis copiis ſaltum Manlianum, per quem tranſiturum exercitum Romanum ſatis ſciebant, obſederunt. In Hiſpaniam ulteriorem eunti L. Poſtumio Albino collegæ Gracchus mandaverat, ut Q. Fulvium certiorem faceret, Tarraconem exercitum adduceret. ibi dimitti veteranos, ſupplementumque diſtribuere, & ordinare omnem exercitum ſeſe velle: dies quoque, & ea propinquo edita Flacco eſt, qua ſucceſſor eſſet venturus. Hæc nova allata res, omiſſis quæ agere inſtituerat, Flaccum raptim deducere exercitum ex Celtiberia quum coegiſſet; barbari, cauſſæ ignari, ſuam defectionem, & clam comparata arma ſenſiſſe eum, & pertimuiſſe rati, eo ferocius ſaltum inſederunt. Vbi eum ſaltum prima luce agmen Romanum intravit, repente ex duabus partibus ſimul exorti hoſtes Romanos invaſerunt. quod ubi vidit Flaccus, primos tumultus, in agmine per centuriones ſtare omnes ſuo quemque loco, & arma expedire jubendo, ſedavit: & ſarcinis jumentiſque in unum locum coactis, copias omnes partim ipſe, partim per legatos tribunoſque militum, ut tempus & locus poſtulabat, ſine ulla trepidatione inſtruxit; cum bis deditis rem eſſe admonens. *Scelus & perfidiam illis, non virtutem nec animum acceſsiſſe. Reditum ignobilem in patriam, clarum ac memorabilem eos ſibi feciſſe: cruentos ex recenti cæde hoſtium gladios, & manantia ſanguine ſpolia, Romam ad triumphum delaturos.* Plura dici tempus non patiebatur. invehebant ſe hoſtes, & in partibus extremis jam pu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

40 gnabatur. deinde acies concurrerunt. Atrox ubique prœlium, ſed varia fortuna erat. egregie legiones, nec ſegnius duæ alæ pugnabant: externa auxilia ab ſimili armatura, meliore aliquantum militum genere urgebantur, nec locum tueri poterant. Celtiberi ubi ordinata acie, & ſignis collatis ſe non eſſe pares legionibus ſenſerunt, cuneo impreſſionem fecerunt. quo tantum valent genere pugnæ, ut quacumque parte perculêre impetu ſuo, ſuſtineri nequeant. tunc quoque turbatæ legiones ſunt, prope interrupta acies. Quam trepidationem ubi Flaccus conſpexit, equo advehitur ad legionarios equites: &, *Ecquid auxilii in vobis eſt? Actum jam de hoc exercitu erit?* quum undique acclamaſſent, quin ederet quid fieri velit, non ſegniter imperium exſecuturos: *Duplicate turmas,* inquit, *duarum legionum equites, & permittite equos in cuneum hoſtium, quo noſtros urgent. id cum majore vi equorum facietis, ſi effrenatos in eos equos immittitis:* quod ſæpe Romanos equites cum magna laude feciſſe ſua, memoriæ proditum eſt. Dicto paruerunt, detractiſque frænis bis ultro citroque cum magna ſtrage hoſtium infractis omnibus haſtis tranſcurrerunt. Diſſipato cuneo, in quo omnis ſpes fuerat, Celtiberi trepidare, & prope omiſſa pugna locum fugæ circumſpicere. Et alarii equites, poſtquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre, & ipſi virtute eorum accenſi, ſine ullius imperio, in perturbatos jam hoſtes equos immittunt. Tunc vero Celtiberi omnes in fugam effunduntur, & imperator Romanus averſos hoſtes contemplatus, ædem Fortunæ Equeſtri, Iovique optimo maximo ludos vovit. cæduntur Celtiberi per totum ſaltum diſſipati fuga. Decem & ſeptem millia hoſtium cæſa eo die traduntur: vivi capti plus tria millia, ducentis ſe-

ptua

ptuaginta ſeptem cum ſignis militaribus: equis prope mille centum. Nullis caſtris eo die victor exercitus manſit: victoria non ſine jactura militum fuit. quadringenti ſeptuaginta duo milites Romani, ſociûm ac Latini nominis mille decem & novem, cum his tria millia militum auxiliariorum perierunt. ita victor exercitus, renovata priore gloria, Tarraconem eſt perductus. Venienti Fulvio Ti. Sempronius prætor, qui biduo ante venerat, obviam proceſſit: gratulatuſque eſt, quod rempublicam egregie geſſiſſet. cum ſumma concordia quos dimitterent, quoſque retinerent milites, compoſuerunt. Inde Fulvius, exauctoratis militibus in naves impoſitis, Romam eſt profectus. Sempronius in Celtiberiam legiones duxit. conſules ambo in Ligures exercitus induxerunt, diverſis partibus. Poſtumius prima & tertia le- 41
gione Baliſtam Suiſmontiumque montes obſedit. & premendo præſidiis anguſtos ſaltus eorum, commeatus intercluſit: inopiaque omnium rerum eos perdomuit. Fulvius ſecunda & quarta legione adortus à Piſis Appuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluvium incolebant, in deditionem acceptos, ad ſeptem millia hominum in naves impoſitos, præter oram Etruſci maris Neapolim tranſmiſit. inde in Samnium traducti, agerque his inter populares datus eſt. Montanorum Ligurum ab A. Poſtumio vineæ cæſæ, frumentaque deuſta: donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem venerunt, armaque tradiderunt. Navibus inde Poſtumius ad viſendam oram Ingaunorum Intemeliorumque Ligurum proceſſit. Priuſquam hi conſules venirent ad exercitum, qui Piſas indictus erat, præerant A. Poſtumius, & frater Q. Fulvii M. Fulvius Nobilior. ſecundæ legionis Fulvius, tribunus militum erat. is menſibus ſuis dimiſit

legionem. jurejurando adactis centurionibus, æ
in ærarium ad quæſtores eſſe delaturos. Hoc ub
Placentiam (nam eo forte erat profectus) Poſtum
nunciatum eſt, cum equitibus expeditis ſecutus di
miſſos, quos eorum potuit aſſequi, deduxit caſti
gatos Piſas. de ceteris conſulem certiorem fecit
Eo referente ſenatusconſultum factum eſt, ut M
Fulvius in Hiſpaniam relegaretur ultra novam
Carthaginem. Literæque ei datæ ſunt à conſul
ad P. Manlium in Hiſpaniam ulteriorem deferen
dæ. Milites juſſi ad ſigna redire. cauſſa ignominiæ
uti ſemeſtre ſtipendium in eum annum eſſet ei le
gioni, decretum. qui miles ad exercitum non re
diſſet, eum ipſum bonaque ejus vendere conſu
42 juſſus. Eodem anno L. Duronius, qui prætor an
no ſuperiore ex Illyrico cum decem navibus Brun
duſium redierat; inde in portu relictis navibu
quum veniſſet Romam, inter exponendas res
quas ibi geſſiſſet, haud dubiè in regem Illyrioru
Gentium latrocinii omnis maritimi cauſam aver
tit. ex regno ejus omnes naves eſſe, quæ supe
maris oram depopulatæ eſſent. De his rebus ſe le
gatos miſiſſe, nec conveniendi Regis poteſtate
factam. Venerant Romam legati à Gentio, q
quo tempore Romani conveniendi Regis cauſſ
veniſſent, ægrum forte eum in ultimis parti
bus fuiſſe regni dicerent. Petere Gentium ab ſe
natu, ne crederent confictis criminibus in ſe
quæ inimici detuliſſent. ad ea Duronius adjecit
multis civibus Romanis & ſociis Latini nomini
injurias factas in regno ejus. & cives Romano
dici Corcyræ retineri. Eos omnes Romam addu
ci placuit: C. Claudium prætorem cognoſcere
neque ante Gentio Regi legatiſve ejus reſponſum
reddi. Inter multos alios, quos peſtilentia ejus an
ni abſumpſit, ſacerdotes quoque aliquot mortu

ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſunt. L. Valerius Flaccus pontifex mortuus eſt. in ejus locum ſuffectus eſt Q. Fabius Labeo. P. Manlius, qui nuper ex ulteriore Hiſpania redierat, triumvir epulo, Q. Fulvius M. F. in locum ejus triumvir cooptatus. tum prætextatus erat. De rege ſacrifico ſufficiendo in locum Cn. Cornelii Dolabellæ contentio inter C. Servilium pontificem maximum fuit, & L. Cornelium Dolabellam, duumvirum navalem, quem ut inauguraret pontifex, magiſtratu ſeſe abdicare jubebat. recuſantique id facere, ob eam rem mulcta duumviro dicta à pontifice, deque ea quum provocaſſet, certatum ad populum. quum plures jam tribus intro vocatæ, dicto eſſe audientem pontifici duumvirum juberent; mulctamque remitti, ſi magiſtratu ſe abdicaſſet; ultimum de cœlo, quod comitia turbaret, intervenit. religio inde fuit pontificibus inaugurandi Dolabellæ. P. Clœlium Siculum inaugurarunt: qui ſecundo loco inauguratus erat. Exitu anni, & C. Servilius Geminus pontifex maximus deceſſit: idem decemvir ſacrorum fuit. pontifex in locum ejus à collegio cooptatus eſt, Q. Fulvius Flaccus. At pontifex maximus M. Æmilius Lepidus, quum multi clari viri petiſſent, & decemvir ſacrorum Q. Marcius Philippus in ejusdem locum eſt cooptatus. Et augur Sp. Poſtumius Albinus deceſſit. in locum ejus P. Scipionem filium Africani augures cooptarunt. Cumanis eo anno petentibus permiſſum, ut publice Latine loquerentur, & præconibus Latine vendendi jus eſſet. Piſanis agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiæ ab ſenatu actæ. triumviri creati ad eam rem, Q. Fabius Buteo, M. & P. Popilii Lænates. à C. Mænio prætore (cui provincia Sardinia quum eveniſſet, additum erat, ut quæreret de veneficiis longius ab urbe decem millibus paſ- 43

ſuum) literæ allatæ, *Se jam tria millia hominu*
damnaſse, & creſcere ſibi quæſtionem indiciis. a
eam ſibi eſse deſerendam, aut provinciam dimitte
dam. Q. Fulvius Flaccus ex Hiſpania rediit R
mam cum magna fama geſtarum rerum qui qu
extra urbem triumphi cauſſa eſſet, conſul eſt cre
tus cum L. Manlio Acidino; & poſt paucos di
cum militibus, quos ſecum deduxerat, triumpha
urbem eſt invectus. Tulit in triumpho coron
aureas centum viginti quatuor: auri pondo trigi
ta unum; præterea ſignati Oſcenſis nummûm ce
tum ſeptuaginta tria millia ducentos. Militib
de præda quinquagenos denarios dedit: dupl
centurionibus, triplex equiti, tantundem ſoci
Latini nominis: & ſtipendium omnibus duple
Eo anno rogatio primum lata eſt ab L. Villio tr
buno plebis, quot annos nati quemque magiſtr
tum peterent caperentque. inde cognomen fam
44 liæ inditum, ut Annales appellarentur. Prætor
quatuor poſt multos annos lege Bæbia creati, qu
alternis quaternos jubebat creari. hi facti, Cn. Co
nelius Scipio, C. Valerius Lævinus, Q. & P. Mu
cii Scævolæ. Q. Fulvio, & L. Manlio conſulibu
eadem provincia, quæ ſuperioribus, pari nume
copiæ peditum, equitum, civium, ſociorum d
cretæ. In Hiſpaniis duabus Ti. Sempronio & L
Poſtumio cum iiſdem exercitibus, quod hab
rent, prorogatum imperium eſt. & in ſupplemen
tum conſules ſcribere juſſi ad tria millia peditum
Romanorum trecentos equites. quinque millia ſo
ciorum Latini nominis, & quadringentos equite
P. Mucius Scævola urbanam ſortitus provincian
eſt: & ut idem quæreret de veneficiis in urbe, &
propius urbem decem millia paſſuum. Cn Corne
lius Scipio peregrinam, Q. Mucius Scævola Sici
liam, C. Valerius Lævinus Sardiniam, Q. Fulviu
con

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſul prius quam ullam rem publicam ageret, liberare & ſe & Rempublicam religione votis ſolvendis dixit velle. voviſſe ſe, quo die poſtremum cum Celtiberis pugnaſſet, ludos Iovi optimo maximo, & ædem Equeſtri Fortunæ ſeſe facturum: in eas res ſibi pecuniam collatam eſſe ab Hiſpanis. Ludi decreti, & ut duumviri ad ædem locandam crearentur. de pecunia finitur, *Ne major cauſſæ ludorum conſumeretur, quam quanta Fulvio Nobiliori poſt Ætolicum bellum ludos faciendi decreta eſſet: neve quid ad eos ludos arceſſeret, cogeret, acciperet, faceret. adverſus id ſenatusconſultum, quod L. Æmilio, Cn. Bæbio conſulibus de ludis factum eſſet.* Decreverat id ſenatus propter effuſos ſumptus factos in ludos Tib. Sempronii ædilis, qui graves non modo Italicæ ac ſociis Latini nominis, ſed etiam provinciis externis fuerant. Hiems 45
eo anno nive ſæva & omni tempeſtatum genere fuit: arbores, quæ obnoxiæ frigoribus ſunt, deuſſit cunctas: & ea tum aliquanto quam alias longior fuit. itaque Latinas mox ſubito coorta & intolerabilis tempeſtas in monte turbavit: inſtauratæque ſunt ex decreto pontificum. Eadem tempeſtas & in Capitolio aliquot ſigna conſtravit, fulminibuſque complura loca deformavit; ædem Iovis Tarracinæ, ædem albam Capuæ, portamque Romanam: muri pinnas aliquot locis decuſſit. Hæc inter prodigia, nunciatum & ab Reate, *tripedem natum mulum.* Ob ea decemviri juſſi adire libros edidere, quibus Diis, & quot hoſtiis, ſacrificaretur: & ob fulminibus complura loca deformata, ad ædem Iovis ut ſupplicatio diem unum eſſet. Ludi deinde votivi Q. Fulvii conſulis per dies decem magno apparatu facti. Cenſorum inde comitia habita: creati M. Æmilius Lepidus pontifex maximus, & M. Fulvius Nobilior, qui ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Ætolis,triumphaverat. Inter hos viros nobiles ini
micitiæ erant; ſæpe multis in ſenatu, & ad po
pulum atrocioribus celebratæ certaminibus. Co
mitiis confectis, ut traditum antiquitus eſt
cenſores in campo ad aram Martis ſellis curuli
bus conſederunt; quo repente principes ſenato
rum cum agmine venerunt civitatis: inter quo
46 Q. Cæcilius Metellus verba fecit. *Non obliti ſu
mus, cenſores, vos paulo ante ab univerſo popu
lo Romano moribus noſtris præpoſitos eſſe: & no
à vobis & admoneri & regi, non vos à nobis debe
re. indicandum tamen eſt, quid omneis bono
in vobis aut offendat, aut certe mutatum malint
Singulos quum intuemur, M. Æmili, M. Fulvi,
neminem hodie in civitate habemus, quem, ſi revo
cemur in ſuffragium, velimus vobis prælatum eſſe
ambo quum ſimul aſpicimus, non poſſumus non ve
reri, ne male comparati ſitis, nec tantum Reipu
blicæ proſit, quod omnibus nobis egregiè placetis
quam quod alter alteri diſplicetis, noceat. Inimi
citias per annos multos vobis ipſis graves & atroce
geritis: quæ, periculũ eſt, ne ex hac die nobis & Rei
publicæ, quam vobis graviores fiant. De quibu
cauſſis hoc timeamus, multa ſuccurrunt quæ dice
rentur; niſi forte implacabiles veſtræ iræ implica
verint animos veſtros. Has ut hodie, ut in iſto tem
plo finiatis ſimultates, quæſumus vos univerſi; &
quos conjunxit ſuffragiis ſuis populus Romanus, ha
etiam reconciliatione gratiæ conjungi à nobis ſinati
Vno animo, uno conſilio legatis ſenatum, equites re
cenſeatis, agatis cenſum, luſtrum condatis. quod om
nibus fere precationibus nuncupabitis verbis: Vt e
res mihi collegæque meo bene & feliciter eveniat
ita ut vere ut ex animo velitis evenire: efficiatiſque
ut quod Deos precati eritis, id vos velle etiam homi
nes credamus. T. Tatius & Romulus, in cujus urb*

medi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

medio foro acie hoſtes concurrerant, ibi concordes regnarunt. Non modo ſimultates, ſed bella quoque finiuntur. ex infeſtis hoſtibus plerumque ſocii fideles, interdum etiam cives fiunt. Albani diruta Alba Romam traducti ſunt: Latini Sabini in civitatem accepti. Vulgatum illud quia verum erat, in proverbium venit: Amicitias immortaleis, inimicitias mortaleis debere eſſe. Fremitus ortus cum aſſenſu: deinde univerſorum voces idem petentium confuſæ in unum, orationem interpellarunt. Inde Æmilius queſtus quum alia, tum bis à M. Fulvio ſe certo conſulatu dejectum. Fulvius contra queri, ſe ab eo ſemper laceſſitum, & in probrum ſuum ſponſionem factam: tamen ambo ſignificare, ſi alter vellet, ſe in poteſtate tot principum civitatis futuros. Omnibus inſtantibus qui aderant, dexteras fidemq; dedere, mittere vere ac finire odium. Deinde, collaudantibus cunctis, deducti ſunt in Capitolium. & cura ſuper tali re principum, & facilitas cenſorum egregie comprobata ab ſenatu, & laudata eſt. Cenſoribus deinde poſtulantibus, ut pecuniæ ſumma ſibi, qua in opera publica uterētur, attribueretur; vectigal annuum decretum eſt. Eodē anno in Hiſpania L. Poſtumius & Ti. Sempronius proprætores comparaverunt ita inter ſe, ut in Vacceos per Luſitaniam iret Albinus, inde in Celtiberiam reverteretur. Gracchus, quod majus ibi bellum eſſet, in ultima Celtiberiæ penetravit. Mundam urbem primum vi cepit, nocte ex improviſo aggreſſus. acceptis deinde obſidibus, præſidioque impoſito, caſtella oppugnare, agros urere, donec ad prævalidam aliam urbem (Certimam appellant Celtiberi) pervenit. ubi quum jam opera admoveret, veniunt legati ex oppido, quorum ſermo antiquæ ſimplicitatis fuit; non diſſimulantium bellaturos, ſi vires eſſent. Petierunt enim, ut ſibi,

in caſtra Celtiberorum ire liceret ad auxilia acc
pienda. ſi non impetraſſent, tum ſeparatim eos a
illis ſe conſulturos. permittente Graccho ierunt,
poſt paucis diebus alios decem legatos ſecum a
duxerunt. Meridianum tempus erat. nihil prius p
tierunt à prætore, quam ut bibere ſibi juberet da
Epotis primis poculis, iterum popoſcerunt; mag
riſu circumſtantium, in tam rudibus & mor
omnis ignaris ingeniis. tum maximus natu ex ii
Miſſi ſumus, inquit, *à gente noſtra, qui ſciſcitar*
mur, qua tandem re fretus arma nobis inferres? A
hanc percunctationem Gracchus, *Exercitu ſe egr*
gio fidentem veniſſe, reſpondit, *quem ſi ipſi viſe*
velint, quo certiora ad ſuos referant, poteſtatem
eis facturum eſſe: tribuniſque militum imperat,
ornari omneis copias peditum equitumque, & d
currere jubeant armatas. Ab hoc ſpectaculo lega
miſſi deterruerunt ſuos, ab auxilio circumſeſſę u
bi ferendo. Oppidani quum ignes nocte turrib
nequicquam (quod ſignum convenerat) ſuſtuli
ſent, deſtituti ab unica ſpe auxilii, in deditione
venerunt. ſeſtertium quater & vicies ab iis e
exactum; quadraginta nobiliſſimi equites: nec ob
ſidum nomine (nam militare juſſi ſunt) & tame
48 reipſa ut pignus fidei eſſent. Inde jam duxit ad A
cen urbem, ubi caſtra Celtiberorum erant, à qui
bus venerant nuper legati. eos quum per aliqu
dies armaturam levem immittendo in ſtation
laceſſiſſet parvis præliis, indies majora certamin
ſerebat, ut omnes extra munitiones eliceret. ub
quod petebatur, ſenſit effectum, auxiliorum præ
fectis imperat, ut contracto certamine, tanqua
multitudine ſuperarentur, repente tergis datis a
caſtra effuſe fugerent: ipſe intra vallum ad omne
portas inſtruxit copias. Haud multum tempor
interceſſit, quum ex compoſito refugientium ſuo

ru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rum agmen, poſt effuſe ſequentes barbaros conſpexit. Inſtructam ad hoc ipſum intra vallum habebat aciem. itaque tantum moratus, ut ſuos refugere in caſtra libero introitu ſineret, clamore ſublato ſimul omnibus portis erupit. Non ſuſtinuere impetum nec opinatum hoſtes. qui ad caſtra oppugnanda venerant, ne ſua quidem tueri potuerunt. nam extemplo fuſi, fugati, mox intra vallum paventes compulſi. poſtremo exuuntur caſtris. Eo die novem millia hoſtium cæſa: capti vivi trecenti viginti, equi centum duodecim: ſigna militaria triginta ſeptem. de exercitu Romano centum novem ceciderunt. Ab hoc prœlio Gracchus duxit 49
ad populandum Celtiberiam legiones; & quum ferret paſſim cuncta atque ageret, populique, alii voluntate, alii metu jugum acciperent; centum tria oppida intra paucos dies in deditionem accepit. præda potitus ingenti eſt. Convertit inde agmen retro, unde venerat, ad Alcen, atque eam urbem oppugnare inſtitit. Oppidani primum impetum hoſtium ſuſtinuerunt: deinde quum jam non armis modo, ſed etiam operibus oppugnarentur, diffiſi præſidio urbis, in arcem univerſi conceſſerunt: poſtremo & inde, præmiſſis oratoribus, in ditionem ſe ſuaque omnia Romanis permiſerunt. Magna inde præda facta eſt. multi captivi nobiles in poteſtatem venerunt; inter quos & Turri filii duo, & filia. Regulus hic earum gentium erat, longe potentiſſimus omnium Hiſpanorum. Audita ſuorum clade, miſſis qui fidem venienti in caſtra ad Gracchum peterent, venit. & primum quæſivit ab eo, liceret ne ſibi ac ſuis vivere? quum prætor victurum reſpondiſſet; quæſivit iterum, *ſi cum Romanis militare liceret?* id quoque Graccho permittente; Sequar, inquit, vos adverſus veteres ſocios meos, quoniam illos ad me piguit reſpicere.

Secu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Secutus eſt inde Romanos, fortique ac fideli ope
50 ra multis locis rem Romanam adjuvit. Ergav
inde nobilis & potens civitas, aliorum circa p
pulorum cladibus territa, portas aperuit Roman
Eam deditionem oppidorum *haud cum fide f*
ctam, quidam auctores ſunt. *è qua regione abd*
xiſſet legiones, extemplo inde rebellatum, magnoq
eum poſtea prœlio ad montem Caunum cum Celtib
ris à prima luce ad ſextam horam diei ſignis colla
pugnaſſe: multos utrimque cecidiſſe: nec aliud m
gnopere victores fuiſſe Romanos; niſi quod poſte
die manentes intra vallum prœlio laceſſierint. Sp
lia per totum diem legiſſe; tertio die prœlio majo
iterum pugnatum; & tunc demum haud dubie v
ctos Celtiberos: caſtraque eorum capta & direp
eſſe. Viginti duo millia hoſtium eo die eſſe cæſa: pl
trecentos captos: parem fere equorum numerum:
ſigna militaria ſeptuaginta duo. inde debellatum
veramque pacem, non fluxa, ut ante, fide, Celtibe
ros feciſſe. Eadem æſtate & Poſtumium in Hiſpa
nia ulteriore bis cum Vacceis egregie pugnaſſe ſcr
bunt. ad triginta & quinque millia hominum oc
cidiſſe, & caſtra oppugnaſſe. Propius vero eſt, ſe
rius in provinciam perveniſſe, quam ut ea æſta
51 potuerit res gerere. Cenſores fideli concordia ſ
natum legerunt, princeps electus eſt ipſe cenſ
M. Æmilius Lepidus pontifex maximus: tres ej
cti de ſenatu. retinuit quoſdam Lepidus à colleg
præteritos. Opera ex pecunia attributa diviſaqu
inter ſe, hæc confecerunt. Lepidus molem ad Tar
racinam; ingratum opus, quod prædia habeb
ibi, privatamque publicæ rei impenſam inſuera
Theatrum & proſcenium ad Apollinis, ædem Io
vis in Capitolio, columnasque circa poliendas al
bo locavit. & ab his columnis, quæ incommo
de oppoſita videbantur, ſigna amovit: clypeaqu
d

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

de columnis, & ſigna militaria affixa omnis generis dempſit. M. Fulvius plura & majoris locavit uſus. portum & pilas pontis in Tiberim; quibus pilis fornices poſt aliquot annos P. Scipio Africanus, & L. Mummius cenſores locaverunt imponendos. baſilicam poſt argentarias novas, & forum piſcatorum circumdatis tabernis; quas vendidit in privatum: & forum & porticum extra portam Trigeminam, & aliam poſt navalia, & ad fanum Herculis, & poſt Spei ad Tiberim ædem Apollinis Medici. Habuere & in promiſcuo præterea pecuniam. ex ea communiter locarunt aquam adducendam, fornicesque faciendos. Impedimento operi fuit M. Licinius Craſſus, qui per fundum ſuum duci non eſt paſſus. Portoria quoque & vectigalia iidem multa inſtituerunt. complura ſacella publica, quæ occupata à privatis; publicaque ſacra ut eſſent paterentque populo, curarunt. Mutarunt ſuffragia: regionatimque generibus hominum: cauſſisque & quæſtibus, tribus deſcripſerunt. Et alter ex cenſoribus M. Æmilius 52
petiit ab ſenatu; ut ſibi dedicationis templorum Reginæ Iunonis & Dianæ, quæ bello Liguſtino ante annis octo voviſſet, pecunia ad ludos decerneretur. Viginti millia æris decreverunt. dedicavit eas ædes utramque in circo Flaminio. ludoſque ſcenicos triduum poſt dedicationem templi Iunonis, biduum poſt Dianæ, & ſingulos dies fecit in circo. Idem dedicavit ædem Larium permarinûm in campo. voverat eam annis undecim ante L. Æmilius Regillus, navali prœlio adverſus præfectos regis Antiochi. Supra valvas templi tabula cum titulo hoc fixa eſt: *Duello magno regibus dirimendo * caput * ſubigendis * patrandæ pacis * hæc pugna exeunti L. Æmilio M. Æmilio filio Regillo, Prætori ** , auſpicio, imperio, felicitate ductuque*

ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ejus inter Epheſum, Samum, Chiumque claſſi, R
gis Antiochi ante d. XI. *Kal. Ian. victa, fuſa, co*
tuſa, fugata eſt, ubique eo die naves longæ cum o
nibus ſociis captæ XLII. *Ea pugna pugnata Rex A*
*tiochus regnumque ejus ****. Ejus rei ergo æde*
Laribus permarinis vovit. Eodem exemplo tab
la in æde Iovis in Capitolio ſupra valvas fixa e
53 Biduo quo ſenatum legerunt cenſores, Q. Fulvi
conſul profectus in Ligures, per invios mon
vallesque ſaltus cum exercitu tranſgreſſus, ſig
collatis cum hoſte pugnavit: neque tantum ac
vicit, ſed caſtra quoque eodem die cepit. tria m
lia ducenti hoſtium, omniſque ea regio Liguru
in deditionem venit. Conſul deditos in campeſt
agros deduxit, præſidiaque montibus impoſu
Celeriter & ex provincia literæ Romam ven
runt. ſupplicationes ob eas res geſtas in triduu
decretæ ſunt. Prætores quadraginta hoſtiis maj
ribus per ſupplicationes rem divinam fecerunt. A
altero conſule L. Manlio nihil memoria dignu
in Liguribus eſt geſtum. Galli tranſalpini tria mi
lia hominum in Italiam tranſgreſſi, neminem be
lo laceſſentes, agrum à conſule & ſenatu petebar
ut pacati ſub imperio populi Romani eſſent. E
ſenatus excedere Italia juſſit: & conſulem Q. Fu
vium quærere & animadvertere in eos, qui prin
54 cipes & auctores tranſcendendi Alpes fuiſſent. E
dem anno Philippus rex Macedonum ſenio
mœrore conſumptus, poſt mortem filii deceſſi
Demetriade hibernabat, quum deſiderio anxi
filii, tum pœnitentia crudelitatis ſuæ. ſtimulab
animum & alter filius, haud dubie & ſua & ali
rum opinione rex; converſique in eum omniu
oculi, & deſtituta ſenectus; aliis exſpectantibu
ſuam mortem: aliis ne exſpectantibus quiden
Quo magis angebatur. & cum eo Antigon

Ech

Echecratis filius, nomen patrui Antigoni ferens
qui tutor Philippi fuerat; regiæ vir majeſtatis,
nobili etiam pugna adverſus Clomenem Lace-
dæmonium clarus. Tutorem eum Græci, ut co-
gnomine à ceteris regibus diſtinguerent, appel-
larunt. Hujus fratris filius Antigonus ex hono-
ratis Philippi amicis unus incorruptus perman-
ſerat: eique ea fides nequaquam amicum Per-
ſea inimiciſſimum fecerat. is proſpiciens ani-
mo, quanto cum periculo ſuo hæreditas regni
ventura eſſet ad Perſea; ut primum labare ani-
mum regis, & ingemiſcere interdum filii deſi-
derio ſenſit: nunc præbendo aureis, nunc laceſ-
ſendo etiam mentionem rei temere actæ, ſæpe
querenti querens & ipſe aderat. & quum mul-
ta adſoleat veritas præbere veſtigia ſui, omni o-
pe adjuvabat, quo maturius omnia emanarent.
Suſpecti & miniſtri facinoris, Apelles maxime
& Philocles erant, qui Romam legati fuerant, li-
terasque exitiales Demetrio ſub nomine Flamini-
ni attulerant. Eas falſas eſſe, & à ſcriba vitiatas,
ſignumq; adulterinum, vulgo in regia fremebant.
Ceterum quum ſuſpecta magis, quam manifeſta 55
eſſet res, forte Xychus obvius fit Antigono,
comprehenſusque ab eo, in regiam eſt perductus.
relicto eo cuſtodibus, Antigonus ad Philippum
proceſſit. *Multis*, inquit, *ſermonibus intellexiſſe
videor, magno te æſtimaturum ſi ſcire vera omnia
poſſis de filiis tuis; uter ab utro petitus fraude & in-
ſidiis eſſet. Homo unus omnium qui nodum hujus er-
roris exſolvere poſſit, in poteſtate tua eſt Xychus. for-
te vocatum perductumque in regiam, vocari juberet.*
Adductus, primo, ita negare inconſtanter, ut par-
vo metu admoto, paratum indicem eſſe appare-
ret. conſpectum tortoris verberumque non ſuſti-
nuit: ordinemque omnem facinoris legatorum
mini-

miniſteriique ſui expoſuit. Extemplo miſſi qui gatos comprehenderent. Philoclem, qui præſ erat, oppreſſerunt: Appelles miſſus ad Chære quendam perſequendum, indicio Xychi audit in Italiam trajecit. De Philocle nihil certi v gatum eſt. alii primo audacter negantem, po quam in conſpectum adductus ſit Xychus, n ultra tetendiſſe; alii tormenta etiam inficiant perpeſſum affirmant. Philippo redintegratus luctus geminatusque. & infelicitatem ſuam in beris graviorem quod alter periſſet, cenſeb

56 Perſeus certior factus, omnia detecta eſſe, pot tior quidem erat quam ut fugam neceſſariam ceret. tantum ut procul abeſſet, curabat; inter velut ab incendio flagrantis iræ, dum Philip viveret, ſe defenſurus. qui ſpe potiundi ad pœna corporis ejus amiſſa, quod reliquum erat, id ſt dere, ne ſuper impunitatem etiam præmio ſce ris frueretur. Antigonum igitur appellat; cui palam facti parricidii gratia obnoxius erat: neq pudendum aut pœnitendum eum regem Mac donibus propter recentem patrui Antigoni glo riam fore cenſebat. *Quando in eam fortunam* *ni*, inquit, *Antigone, ut orbitas mihi, quam* *deteſtantur parentes, optabilis eſſe debeat; regnu* *quod à patruo tuo forti, non ſolum fideli tutela e* *cuſtoditum & auctum etiam accepi, id tibi trad* *re in animo eſt. Te unum habeo, quem dignum* *gno judicem. ſi neminem haberem, perire & exti* *qui id mallem, quam Perſeo ſceleſtæ fraudis pr* *mium eſſe. Demetrium excitatum ab inferis, reſt* *tutumque credam mihi, ſi te, qui morti innocent* *qui meo infelici errori unus inlacrimaſti, in locu* *ejus ſubſtitutum relinquam.* Ab hoc ſermone mni genere honoris producere eum non deſtit quum in Thracia Perſeus abeſſet, circumire M

ced

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cedoniæ urbes, principibuſque Antigonum commendare. & ſi vita longior ſuppetiſſet, haud dubium fuit, quin eum in poſſeſſione regni relicturus fuerit. Ab Demetriade profectus, Theſſalonicæ plurimum temporis moratus fuerat. inde quum Amphipolim veniſſet, gravi morbo eſt implicitus. ſed animo tamen ægrum magis fuiſſe, quam corpore, conſtat: curiſque & vigiliis (quum identidem ſpecies & umbræ inſontis interempti filii eum diris agitarent) extinctum eſſe, cum execrationibus alterius. Admoveri tamen potuiſſet Antigonus, ſi haud ſtatim palam facta eſſet mors regis. Medicus Calligenes, qui curationi præerat, non exſpectata morte regis, à primis deſperationis notis, nuncios prædiſpoſitos, ita ut convenerat, miſit ad Perſeum: & mortem regis in adventum ejus omnes, qui extra regiam erant, celavit. Oppreſſit igitur nec opinantes ignaroſque 57
omnes Perſeus, & regnum ſcelere partum invaſit. Peropportuna mors Philippi fuit ad dilationem, & ad vires bello contrahendas. nam poſt paucis diebus gens Baſtarnarum diu ſolicitata, ab ſuis ſedibus magna peditum equitumque manu Iſtrum trajecit. inde prægreſſi qui nunciarent regi, Antigonus & Cotto: nobilis is erat Baſtarna. erat Antigonus perinvitus cum ipſo Cottone legatus ad concitandos Baſtarnas miſſus. Haud procul Amphipoli famæ incerti nuncii occurrerunt, mortuum eſſe regem: quæ res omnem ordinem conſilii turbavit. Compoſitum autem ſic fuerat: tranſitum per Thraciam tutum, & commeatus Baſtarnis ut Philippus præſtaret. id ut facere poſſet, regionum principes donis coluerat; fide ſua obligata, pacato agmine tranſituros Baſtarnas. Dardanorum gentem delere propoſitum erat, inque eorum agro ſedes dare Baſtarnis. duplex inde

erat

erat commodum futurum, ſi & Dardani g
ſemper infeſtiſſima Macedoniæ, temporibu
iniquis regum imminens, tolleretur: & Baſ
næ, relictis in Dardania conjugibus liberiſque
populandam Italiam poſſent mitti. Per Sco
ſcos iter eſſe ad mare Adriaticum, Italiam
alia via traduci exercitum non poſſe. Facile
ſtarnis Scordiſcos iter daturos. nec enim aut
gua aut moribus æquales abhorrere; & ipſos
juncturos ſe, quum ad prædam opulentiſſi
gentis ire vidiſſent. Inde in omnem eventum c
ſilia commodabantur. ſive cæſi ab Romanis
rent Baſtarnæ; Dardanos tamen ſublatos, pr
damque ex reliquiis Baſtarnarum, & poſſeſſion
liberam Dardaniæ, ſolatio fore: ſive proſpere g
ſiſſent; Romanis averſis in Baſtarnarum bellu
recuperaturum ſe in Græcia quæ amiſiſſet. H

58 Philippi conſilia fuerant. Ingreſſi ſunt pacat
gmine, fide Cottonis & Antigoni. ſed haud m
to poſt famam mortis Philippi, neque Thra
commercio faciles erant, neque Baſtarnæ em
contenti eſſe poterant, aut in agmine contine
ne decederent via. inde injuriæ ultro citroque f
ri: quarum indies incremento bellum exar
Poſtremo Thraces, quum vim ac multitudin
ſuſtinere hoſtium non poſſent, relictis campeſt
bus vicis, in montem ingentis altitudinis (Do
cam vocant) conceſſerunt. Quo ubi ire Baſt
næ vellent, quali tempeſtate Gallos ſpolian
Delphos fama eſt peremptos eſſe; talis tum Baſt
nas, nequicquam ad juga montium appropi
quantes oppreſſit. neque enim imbre tantum
fuſo, dein creberrima grandine obruti ſunt, c
ingenti fragore cœli tonitribuſque & fulguri
præſtringentibus aciem oculorum, ſed fulmi
etiam ſic undique micabant, ut peti videren

corp

orpora: nec ſolum milites, ſed etiam principes
ti caderent. itaque quum præcipiti fuga per iu-
s præaltas improvidi ſternerentur, ruerentque,
ltabant quidem perculſis Thraces: ſed ipſi Deos
ctores fugæ eſſe cœlumque in ſe ruere ajebant.
iſſipati procella, quum tanquam ex naufragio
erique ſemiermes in caſtra, unde profecti erant,
diſſent; conſultari quid agerent cœptum: inde
ta diſſenſio; aliis redeundum, aliis penetran-
im in Dardaniam, cenſentibus. Triginta ferme
illia hominum (Elonico duce profecti erant)
rvenerunt. cetera multitudo retro qua venerat,
anſdanubianam regionem repetiit. Perſeus po-
us regno, interfici Antigonum juſſit: & dum
maret res, legatos Romam ad amicitiam pater-
m renovandam, petendumque, ut rex ab ſena-
appellaretur, miſit. Hæc eo anno in Macedo-
a geſta. Alter conſulum, Q. Fulvius ex Liguri- 59
is triumphavit. quem triumphum magis gra-
æ, quam rerum geſtarum magnitudini datum,
onſtat. Armorum hoſtilium magnam vim
anſtulit: nullam pecuniam admodum. diviſit
men in ſingulos milites tricenos æris: duplex
nturionibus, triplex equiti. Nihil in eo trium-
ho magis inſigne fuit, quam quod forte evenit,
eodem die triumpharet, quo priore anno ex
ætura triumphaverat. Secundum triumphum
omitia edixit, quibus creati conſules ſunt, M. Iu-
us Brutus, A. Manlius Vulſo. Prætorum inde
ibus creatis, comitia tempeſtas diremit. poſtero
e reliqui tres facti, ante diem quartum Idus
lartias, M. Titinius Curvus, T. Claudius Nero,
. Fonteius Capito. Ludi Romani inſtaurati ab
dilibus curulibus, Cn. Servilio Cæpione, Ap.
laudio Centone, propter prodigia quæ evene-
nt. Terra movit, in foris publicis, ubi lectiſter-
nium

nium erat. Deorum capita, quæ in lectis er... averterunt ſe: lanaque cum integumentis, ... Iovi oppoſita fuit, decidit. de menſa oleas qu... prægustaſſe mures, in prodigium verſum eſt. ... ea expianda nihil ultra, quam ut ludi inſtaura... tur, actum eſt.

EPITOME

LIBRI XLI.

IGnis in æde Veſtæ exſtinctus eſt. Tib. Sempro... Gracchus proconſul Celtiberos victos in dedi... nem accepit: monimentumque operum ſuoru... Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit. ... Poſtumio Albino proconſule, Vaccei ac Luſi... ſubacti ſunt. uterque triumphavit. Antioch... Antiochi filius, obſes Romanis à parte datus, ... tuo fratre Seleuco, qui patri defuncto ſucceſſer... in regnum Syriæ dimiſſus. Luſtrum à cenſor... conditum eſt: cenſa ſunt civium capita duce... ſeptuaginta tria millia ducenta quadraginta q... tuor. Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tu... ne quis hæredem mulierem inſtitueret: ſuaſit le... M. Cato. extat oratio ejus. Præterea res co... Ligures, Iſtros, Sardos, & Celtiberos à complur... ducibus proſpere geſtas, & initia belli Macedo... continet, quod Perſeus Philippi filius molieba... miſerat enim ad Carthaginenſes legationem & ... iis nocte audita erat: ſed & alias Græciæ civ... tes ſolicitabat. qui, præter religionem, quod qu... multa templa magnifica multis locis erexit, A... nis Iovis Olympii, & Antiochiæ Capitolini; vi... ſimum regem egit.

* *

patre in pace habitam armaſſe, eoque juventuti 1
rædandi cupidæ pergratus eſſe dicebatur. Conſi-
ium de Iſtrico bello quum haberet conſul, alii,
erendum extemplo, antequam contrahere copias
oſtes poſſent; alii, conſulendum prius ſenatum
enſebant. Vicit ſententia, quæ diem non profe-
ebat. Profectus ab Aquileia conſul, caſtra ad la-
um Timavi poſuit. imminet mari is lacus. Eo-
em decem navibus C. Furius duumvir navalis
enit. Adverſus Illyriorum claſſem creati duum-
iri navales erant, qui tuendam viginti navibus
mari ſuperiore Anconem, velut cardinem habe-
ent: inde L. Cornelius dextra littora uſque ad Ta-
entum, C. Furius læva uſque ad Aquileiam tue-
etur. Eæ naves ad proximum portum in Iſtriæ
ines cum onerariis & magno commeatu miſſæ:
ecutuſque cum legionibus conſul, quinque ferme
millia à mari poſuit caſtra. In portu emporium
brevi frequens factum, omniaque hinc in caſtra
upportabantur. & quo id tutius fieret, ſtationes
b omnibus caſtrorum partibus circumdatæ ſunt:
n Iſtriamque ſuum præſidium ſtativum, repenti-
na cohors Placentina oppoſita inter mare & ca-
ſtra: &, ut idem aquatoribus ad fluvium eſſet præ-
ſidium, M. Æbutius tribunus militum ſecundæ
legionis duos manipulos militum adjicere juſſus
eſt. T. & C. Ælii tribuni militum legionem ter-
tiam, quæ pabulatores & lignatores tueretur, via
quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regio-
ne mille ferme paſſuum caſtra erant Gallorum:
Carmelus pro regulo erat tribus aut amplius mil-
libus armatorum. Iſtri ut primum ad lacum Ti- 2
mavi caſtra ſunt Romana mota, ipſi poſt collem
occulto loco conſederunt: & inde obliquis itine-
ribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tibus agmen ſequebantur, in omnem occaſion[illegible] intenti: nec quicquam eos quæ terra marique a[illegible]rentur, fallebat. Poſtquam ſtationes invalidas[illegible] ſe pro caſtris, eorum turba inermis frequens i[illegible] caſtra & mare mercantium, ſine ullo terreſtri [illegible] maritimo munimento viderunt; duo ſimul præ[illegible]dia, Placentinæ cohortis, & manipulorum ſec[illegible]dæ legionis, aggrediuntur. Nebula matutina [illegible]xerat inceptum: qua dilabente ad primum te[illegible]rem ſolis, perlucens jam aliquid, incerta tamen [illegible] ſolet, lux ſpeciem omnium multiplicem intue[illegible] reddens, tum quoque fruſtrata Romanos, mu[illegible] majorem iis quam erat hoſtium aciem oſtend[illegible] qua territi utriuſque ſtationis milites, ingenti [illegible] multu quum in caſtra confugiſſent, haud pau[illegible] ibi plus, quam quod ſecum ipſi attulerant, terro[illegible] fecerunt. Nam neque dicere quid fugiſſent, [illegible] percontantibus reddere reſponſum poterant: [illegible] clamor in portis (ut ubi nulla eſſet ſtatio, quæ ſu[illegible]tineret impetum) audiebatur: & concurſatio [illegible] obſcuro incidentium aliorum in alios, incertu[illegible] fecerat, an hoſtis intra vallum eſſet. Vna vox a[illegible]diebatur; ad mare vocantium. Id forte temere [illegible] uno exclamatum totis paſſim perſonabat caſtr[illegible] Itaque primo velut juſſi id facere, pauci arma[illegible] major pars inermes, ad mare decurrunt: dein pl[illegible]res, poſtremo prope omnes, & ipſe conſul; qu[illegible] fruſtra revocare fugientes conatus, nec imperio[illegible] nec auctoritate, nec precibus, ad extremum valu[illegible]ſet. Vnus remanſit M. Licinius Strato, tribun[illegible] militum tertiæ legionis, cum tribus ſignis ab [illegible]gione ſua relictus. Hunc in vacua caſtra impe[illegible] facto Iſtri, quum alius armatus iis nemo obvia[illegible]iſſet, in prætorio inſtruentem atque adhortante[illegible] ſuos oppreſſerunt. Prœlium atrocius quam p[illegible] paucitate reſiſtentium fuit: nec ante finitum e[illegible]

qua[illegible]

quam tribunus militum, quique circa eum conſti-
terant, interfecti ſunt. Prætorio dejecto, direptis
quæ ibi fuerant, ad quæſtorium forum, quinta-
namque, hoſtes pervenerunt. Ibi quum omnium
rerum paratam expoſitamque copiam, & ſtratos
lectos in quæſtorio inveniſſent, regulus accubans
epulari cœpit. mox idem ceteri omnes armorum
hoſtiumque obliti faciunt: &, ut quibus inſuetus
liberalior victus eſſet, avidius vino ciboque cor-
pora onerant. Nequaquam eadem eſt tum rei for- 3
ma apud Romanos: terra mari trepidatur, nauti-
ci tabernacula detendunt, commeatumque in lit-
tore expoſitum in naves rapiunt: milites in ſca-
phas & mare territi ruunt: nautæ metu ne com-
pleantur navigia, alii turbæ obſiſtunt, alii ab lit-
tore naves in altum expellunt. inde certamen,
mox etiam pugna cum vulneribus & cæde invi-
cem militum nautarumque oritur, donec juſſu
conſulis procul à terra claſſis ſubmota eſt. Secer-
nere inde inermes ab armatis cœpit. vix mille &
ducenti ex tanta multitudine, qui arma haberent,
perpauci equites, qui equos ſecum eduxiſſent,
inventi ſunt: cetera deformis turba, velut lixa-
rum calonumque, præda vere futura, ſi belli ho-
ſtes meminiſſent. Tunc demum nuncius ad ter-
tiam legionem revocandam, & Gallorum præſi-
dium, venit: & ſimul ex omnibus locis ad caſtra
recipienda demendamque ignominiam rediri
cœptum eſt. Tribuni militum tertiæ legionis pa-
bulum lignaque projicere jubent: centurionibus
imperant, ut graviores ætate milites binos in ea
jumenta, ex quibus onera dejecta erant, impo-
nant: equites ut ſingulos è juvenibus pedites ſe-
cum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis*
fore, ſi caſtra, metu ſecundanorum amiſſa, ſua vir-
tute recipiant: & recipi facile eſſe, ſi in præda occu-

pati barbari ſubito opprimantur: ſicut ceperim
poſſe capi. Summa militum alacritate adhortat
audita eſt. Ferunt citati ſigna, nec ſigniferos a
mati morantur: priores tamen conſul copiæqu
quæ à mari reducebantur ad vallum, acceſſerur
L. Attius tribunus primus ſecundæ legionis, n
hortabatur modo milites, ſed docebat etiam
Si victores Iſtri quibus armis cepiſſent caſtra, i
dem capta retinere in animo haberent, primu
exutum caſtris hoſtem ad mare perſecuturos fuiſſ
deinde ſtationes certè pro vallo habituros.. vi
4 *ſomnoque veriſimile eſſe merſos jacere.* Sub h
A. Bæculonium ſigniferum ſuum, notæ forti
dinis virum, inferre ſignum juſſit. Ille ſi unum
ſequerentur, quo celerius fieret, facturum dix
connixuſque quum trans vallum ſignum traje
ſet, primus omnium portam intravit. E parte a
T. & C. Ælii tribuni militum tertiæ legionis cu
equitatu adveniunt. confeſtim & quos binos o
taria in jumenta impoſuerant ſecuti; & cor
cum toto agmine. At Iſtrorum pauci, qui mo
ce vinoſi erant, memores fuerunt fugæ; a
ſomno mors continuata eſt: integraque ſua o
nia Romani, præterquam quod vini cibique
ſumptum erat, receperunt. Ægri quoque mili
qui in caſtris relicti fuerant, poſtquam intra v
lum ſuos ſenſerunt, armis arreptis cædem ing
tem fecerunt. Ante omnes inſignis opera fui
Popilii equitis. Sabello cognomen erat. is p
ſaucio relictus, longe plurimum hoſtium occi
Ad octo millia Iſtrorum ſunt cæſa, captus
mo. quia ira & indignatio immemores præ
fecit. Rex tamen Iſtrorum temulentus ex co
vio raptim à ſuis in equum impoſitus fugit. Ex
ctoribus ducenti triginta ſeptem milites perier
plures in matutina fuga quam in recipiendis

ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtris. Forte ita evenit, ut Cn. & L. Gavillii, no- 5
velli Aquilejenſes, cum commeatu venientes, ignari prope in capta caſtra ab Iſtris inciderent. Ii quum Aquilejam relictis impedimentis refugiſſent, omnia terrore ac tumultu, non Aquilejæ modo, ſed Romæ quoque poſt paucos dies impleverunt: quo non capta tantum caſtra ab hoſtibus, nec fuga quæ vera erat, ſed perditas res deletumque exercitum omnem, allatum eſt. Itaque, quod in tumultu fieri ſolet, delectus extra ordinem non in urbe tantum, ſed tota Italia indicti. Duæ legiones civium Romanorum conſcriptæ, & decem millia peditum cum equitibus quingentis ſociis nominis Latini imperata. M. Iunius conſul tranſire in Galliam, & ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque poſſet, militum exigere juſſus. Simul decretum, *ut T. Claudius prætor militibus legionis quartæ, & ſociûm Latini nominis quinq; millibus, equitum ducentis quinquaginta Piſas ut convenirent ediceret, eamq; provinciam dum conſul inde abeſſet tutaretur: M. Titinius prætor legionem primam, parem numerum ſociorum peditum equitumque, Arimini convenire juberet.* Nero paludatus Piſas in provinciam eſt profectus. Titinius C. Caſſio tribuno militum Ariminum, qui præeſſet legioni, miſſo, delectum Romæ habuit. M. Iunius conſul ex Liguribus in provinciam Galliam tranſgreſſus, auxiliis, protinus per civitates Galliæ militibuſque colonis imperatis, Aquilejam pervenit. Ibi certior factus, exercitum incolumem eſſe, ſcriptis literis Romam ne tumultuarentur, ipſe remiſſis auxiliis quæ Gallis imperaverat, ad collegam eſt profectus. Romæ magna ex nec opinato lætitia fuit: delectus omiſſus eſt. exauctorati, qui ſacramento dixerant: & exercitus, qui Arimini peſtilentia affectus erat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

domum dimiſſus. Iſtri magnis copiis quum caſtra haud procul conſulis caſtris haberent, poſtquam alterum conſulem cum exercitu novo advenifſe audierunt, paſſim in civitates dilapſi ſunt: conſules Aquilejam in hiberna legiones reduxe-
6 runt. Sedato tandem Iſtrico tumultu Senatusconſultum factum eſt, ut conſules inter ſe compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Quum abſentem Manlium tribuni plebis A. Licinius Nerva, & C. Papirius Turdus, in concionibus lacerarent, rogationemque promulgarent, ne Manlius poſt Idus Martias (prorogatæ namque conſulibus jam in annum provinciæ erant) imperium retineret; uti cauſſam extemplo dicere, quum abiſſet magiſtratu, poſſet; huic rogationi Q. Ælius collega interceſſit, magniſque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos dies Ti. Sempronius Gracchus, & L. Poſtumius Albinus ex Hiſpania Romam quum revertiſſent, ſenatus iis à M. Titinio prætore datus in æde Bellonæ, ad diſſerendas res quas geſſiſſent, poſtulandoſque honores meritos, ut Diis immortalibus haberetur honos. Eodem tempore & in Sardinia magnum tumultum eſſe, literis T. Æbutii prætoris cognitum eſt, quas filius ejus ad ſenatum attulerat. Ilienſes, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invaſerant: nec eis invalido exercitu, & magna parte peſtilentia abſumpto reſiſti poterat. Eadem & Sardorum legati nunciabant; orantes ut urbibus ſaltem (jam enim agros deploratos eſſe) opem ſenatus ferret. Hæc legatio totumque quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magiſtratus rejectum eſt. Æque miſerabilis legatio Lyciorum, qui crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione attributi erant, querebantur: *fuiſſe ſub ditione Antiochi: eam*

regi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

regiam ſervitutem collatam cum præſenti ſtatu, præclaram libertatem viſam. non publico tantum ſe premi imperio, ſed ſingulos juſtum pati ſervitium. juxta ſe conjuges liberoſque vexari: in corpus, in tergum ſæviri: famam, quod indignum ſit, maculari, dehoneſtarique: & palam res odioſas fieri, juris etiam uſurpandi cauſſa. ne pro dubio habeant, nihil inter ſe & argento parata mancipia intereſſe. Motus his ſenatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: *nec Lycios Rhodiis nec ullos alicui, quam qui nati liberi ſint, in ſervitutem dari placere. Lycios ita ſub Romanorum ſimul imperio & tutela eſſe, ut in ditione populi Romani civitates ſociæ ſint.*

Triumphi deinde ex Hiſpania duo continui acti. 7
Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis, ſociiſque eorum; poſtero die L. Poſtumius de Luſitanis, aliiſque ejuſdem regionis Hiſpanis triumphavit. quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus tranſtulit, viginti millia Albinus. Militibus denarios quinos vicenos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviſerunt: ſociis tantundem quantum Romanis. Per eoſdem fortè dies M. Iunius conſul ex Iſtria comitiorum cauſſâ Romam venit. Eum quum in ſenatu fatigaſſent interrogationibus tribuni plebis Papirius & Licinius, de his quæ in Iſtria eſſent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum conſul, ſe dies non plus undecim in ea provincia fuiſſe, reſponderet; quæ ſe abſente acta eſſent, ſe quoque ut illos, fama comperta habere; exſequebantur deinde, quærentes, *Quid ita non potius A. Manlius Romam veniſſet, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia quam ſortitus eſſet, in Iſtriam tranſiſſet: quando id bellum ſenatus decreviſſet, quando id bellum populus Romanus juſſiſſet? At hercule, privato quidem conſilio bellum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſuſceptum eſſe, ſed geſtum prudenter fortiterque.
Immo utrum ſuſceptum ſit nequius, an inconſultius
geſtum, dici non poſſe. Stationes duas nec opinante
ab Iſtris oppreſſas, caſtra Romana capta; quod pedi-
tum, quod equitum in caſtris fuerit. ceteros inermes,
fuſoſq; ante omnes conſulem ipſum, ad mare ac na-
ves fugiſſe. Privatum rationem redditurum earum
8 *rerum eſſe, quoniam conſul noluiſſet.* Comitia dein-
de habita. conſules creati C. Claudius Pulcher
Ti. Sempronius Gracchus: & poſtero die præto-
res facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quintiu
Flamininus, C. Numiſius, C. Mummius, C. Cor
nelius Scipio, P. Valerius Lævinus. Tuberoni ur
bana juriſdictio, Quintio peregrina evenit, Nu
miſio Sicilia, Mummio Sardinia: ſed ea, pro
pter belli magnitudinem, provincia conſularis fa
cta. Gracchus eam ſortitur; Iſtriam Claudius, Sci
pio & Lævinus Galliam in duas diviſam provin
cias ſortiti ſunt. Idibus Martiis, quo die Sempro
nius Claudiuſque conſulatum inierunt, menti
tantum de provinciis Sardinia Iſtriaque & utriuſ
que hoſtibus fuit, qui in his provinciis bellur
conciviſſent. Poſtero die legati Sardorum qui a
novos magiſtratus delati erant, L. Minucius Ther
mus, qui legatus Manlii conſulis in Iſtria fuerat
in ſenatum venit. Ab his edoctus eſt ſenatus
quantum belli eæ provinciæ haberent. Moverur
ſenatum & legationes ſociûm nominis Latini
quæ & cenſores, & priores conſules fatigaverun
tandem in ſenatum introductæ. Summa querela
rum erat, *Cives ſuos Romæ cenſos pleroſque Romar*
commigraſſe. Quod ſi permittatur, perpaucis lu
ſtris futurum, ut deſerta oppida, deſerti agri, nul
lum militem dare poſſent. Fregellas quoque milli
quatuor familiarium tranſiſſe ab ſe, Samnites P
lignique querebantur: neque eo minus aut hos a

illos plus in delectum militum dare, Genera autem
fraudis duo mutandæ viritim civitatis inducta e-
rant. Lex ſociis ac nominis Latini, qui ſtirpem
ex ſeſe domi relinquerent, dabat, ut cives Romani
fierent. ea lege male utendo, alii ſociis, alii po-
pulo Romano injuriam faciebant. Nam &, ne
ſtirpem domi relinquerent; liberos ſuos, quibus-
quibus Romanis in conditionem ut manumitte-
rentur, mancipio dabant, libertinique cives eſ-
ſent: & quibus ſtirps deeſſet quam relinquerent,
cives Romani fiebant. Poſtea his quoque imagi-
nibus juris ſpretis, promiſcue ſine lege, ſine ſtirpe,
in civitatem Romanam per migrationem & cen-
ſum tranſibant. Hæc ne poſtea fierent, petebant
legati. *& ut redire in civitates juberent ſocios,*
deinde ut lege caverent, ne quis quem civitatis mu-
tandæ cauſſa ſuum faceret, neve alienaret: &, ſi
quis ita civis Romanus factus eſſet, civis non eſſet.
Hæc impetrata ab ſenatu. Provinciæ deinde quæ 9
in bello erant, Sardinia atque Iſtria decretæ. In
Sardiniam duæ legiones ſcribi juſſæ; quina millia
in ſingulas, & ducenti pedites, triceni equites, &
duodecim millia peditum ſociorum ac Latini no-
minis, & ſexcenti equites, & decem quinquere-
mes naves, ſi deducere ex navalibus vellet. Tan-
tundem peditum equitumque in Iſtriam, quan-
tum in Sardiniam, decretum. Et legionem unam
cum equitibus trecentis, & quinque millia pedi-
tum ſociorum, & ducentos quinquaginta mittere
equites in Hiſpaniam conſules ad M. Titinium
juſſi. Priuſquam conſules provincias ſortirentur,
prodigia nunciata ſunt. Lapidem in agro Cruſtu-
mino in lacum Martis de cœlo cecidiſſe. Puerum
trunci corporis in agro Romano natum: & qua-
drupedem anguem viſum: & Capuæ multa in fo-
ro ædificia de cœlo tacta: & puteolis duas naves

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

fulminis ictu concrematas eſſe. Inter hæc quæ
nunciabantur, lupus etiam Romæ interdiu agita
tus, quum Collina porta intraſſet, per Eſquilinam
magno conſectantium tumultu evaſit. Eorum
prodigiorum cauſſa conſules majores hoſtias im
molarunt, & diem unum circa omnia pulvinari
ſupplicatio fuit. Sacrificiis ritè perfectis, provin
cias ſortiti ſunt: Claudio Iſtria, Sempronio Sar
dinia obvênit. Legem deinde ſociis C. Claudiu
tulit Senatusconſulto, & edixit: *qui ſocii ac nomi
nis Latini ipſi majoreſve eorum M. Claudio, T. Quin
tio cenſoribus, poſtq; ea apud ſocios nominis Lati
cenſi eſſent, ut omnes in ſuam quiſq; civitatem an
Calend. Novembris redirent.* Quæſtio, qui ita no
rediſſent, L. Mummio prætori decreta eſt. ad le
gem & edictum conſulis Senatusconſultum adje
ctum eſt: *ut dictator, conſul, interrex, cenſor, præt
qui nunc eſſet apud forum, darent operam, ut qu
manumitteretur, in libertatem vindicaretur, ſi ju
jurandum daret: qui eum manumitteret, civitat
mutandæ cauſſa manu non mittere: qui id non ju
raret, eum manumittendum non cenſuerunt.* Hæ
in poſterum cauſa juriſque dictio C. Claudio con
12 ſuli decreta eſt. Dum hæc Romæ geruntur, M. Iu
nius, & A. Manlius, qui priore anno conſules fu
rant, quum Aquilejæ hibernaſſent, principio ver
in fines Iſtrorum exercitum introduxerunt: u
quum effuſe popularentur, dolor magis & ind
gnatio diripi res ſuas cernentes Iſtros, quam cer
ſpes ſatis ſibi virium adverſus duos exercitus, ex
civit. concurſu ex omnibus populis juventutis f
cto, repentinus & tumultuarius exercitus acri
primo impetu quam perſeverantius pugnavit. A
quatuor millia eorum in acie cæſa: ceteri omiſſ
bello in civitates paſſim diffugerunt. inde legat
primum ad pacem petendam in caſtra Romana

dei

deinde obſides imperatos miſerunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconſulũ eſſent, C. Claudius conſul, veritus ne forte ea res provinciam exercitumq; ſibi adimeret, non votis nuncupatis, non paludatus, ſine lictoribus, uno omnium certiore facto collega, nocte profectus præceps in provinciam abiit: ubi inconſultius quam venerat, ſe geſſit. nam quum concione advocata fugam è caſtris A. Manlii adverſis auribus militum (quippe qui primi ipſi fuiſſent) jactaſſet; ingeſſiſſetq; probra M. Iunio, quod ſe dedecoris ſocium collegæ feciſſet; ad extremum utrumq; decedere provincia juſſit. Quod quum milites conſulis imperio dicto audientes futuros ſeſe dicerent, quum is more majorum ſecundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe eſſet; furens ira, vocatum qui pro quæſtore Manlii erat, catenas popoſcit; vinctos ſe Iunium Manliumque minitans Romam miſſurum. Ab eo quoq; ſpretum conſulis imperium eſt: & circumfuſus exercitus favens imperatorum cauſſæ, & , conſuli infeſtus, animos ad non parendum addebat. Poſtremo fatigatus conſul, & contumeliis ſingulorum, & multitudinis (nam inſuper irridebant) ludibriis, nave eadem qua venerat, Aquilejam rediit. Inde collegæ ſcripſit, ut militum novorum ei parti, quæ ſcripta in Iſtriam provinciam eſſet, ediceret, Aquilejam ut conveniret. ne quid ſe Romæ teneret, quo minus votis nuncupatis paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obſequenter facta, breviſque dies ad conveniendum edicta eſt. Claudius prope conſecutus eſt literas ſuas. Concione adveniens de Manlio & Iunio habita, non ultra triduũ moratus Romæ paludatus, cum lictoribus, votiſque in Capitolio nuncupatis, in provinciam æque ac prius præcipiti celeritate abit. Paucis 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ante diebus Iunius Manliuſque oppidum Neſa
tium, quo ſe principes Iſtrorum & regulus ip
Æpulo receperat, ſumma vi oppugnant. Eo Clau
dius duabus legionibus novis adductis, vetere e
ercitu cum ſuis ducibus dimiſſo, ipſe oppidum ci
cumſedit, & vineis oppugnare intendit: amnem
præterfluentem mœnia, qui & impedimento o
pugnantibus erat, & aquationem Iſtris præbeba
multorum dierum opere exceptum novo alv
avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abſciſ
aquæ: & ne tum quidem memores pacis, in c
dem conjugum ac liberorum verſi; etiam ut ſp
ctaculo hoſtibus tam fœdum facinus eſſet, pala
in muris trucidatos præcipitabant. Inter ſim
comploratione fœminarum puerorumque,
mul nefandam cædem, milites tranſgreſſi m
rum, oppidum intrarunt. cujus capti tumultu
ut ex pavido clamore fugientium accepit rex, tr
jecit ferro pectus, ne vivus caperetur: ceteri c
pti, aut occiſi. Duo deinde oppida Mutila, & F
veria vi capta, & deleta. Præda, ut in gente inc
ſpe major fuit. & omnis militibus conceſſa e
Quinque millia capitum, ſexcenta viginti du
ſub corona venierunt. auctores belli virgis cæ
& ſecuri percuſſi. Iſtria tota trium oppidoru
excidio, & morte regis pacata eſt: omneſq
undique populi obſidibus datis in dedition
venerunt. Sub Iſtrici finem belli, apud Ligu
22 concilia de bello haberi cœpta. T. Claudius pr
conſul, qui prætor priore anno fuerat, cum pra
dio legionis unius Piſis præerat. cujus literis
natus certior factus, eas ipſas literas ad C. Cl
dium (nam alter conſul jam in Sardiniam tra
cerat) deferendas cenſet: & adjicit decretum, qu
niam Iſtria provincia confecta eſſet; ſi ei vide
tur, exercitum traduceret in Ligures. Simul

li

literis conſulis, quas de rebus in Iſtria geſtis ſcri-
ſerat, in biduum ſupplicatio decreta. Et ab altero
conſule Tib. Sempronio in Sardinia proſpere res
geſtæ. Exercitum in agrum Sardorum Ilienſium
induxit. Balarorum magna auxilia Ilienſibus ve-
nerant. Cum utraque gente ſignis collatis confli-
xit. fuſi fugatique hoſtes, caſtriſque exuti: duo-
decim millia armatorum cæſa. Poſtero die arma
lecta conjici in acervum juſſit conſul, ſacrumq; id
Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiber-
na ſociarum urbium reduxit. Et C. Claudius lite-
ris T. Claudii & Senatusconſulto accepto, ex
Iſtria legiones in Ligures tranſduxit. Ad Sculten-
nam flumen in campos progreſſi caſtra habebant
hoſtes. Ibi cum his acie dimicatum. quindecim
millia cæſa, plus ſeptingentis in prœlio, aut in ca-
ſtris (nam ea quoque expugnata ſunt) capti: &
ſigna militaria unum & quinquaginta capta. Li-
gures reliquiæ cædis, in montes refugerunt paſ-
ſim: populantique campeſtres agros conſuli nul-
la uſquam apparuerunt arma. Claudius, duarum
gentium uno anno victor, duabus, quod raro a-
lius, in conſulatu pacatis provinciis, Romam re-
vertit. Prodigia eo anno nunciata: in Cruſtumi- 13
no avem ſangualem (quam vocant) ſacrum lapi-
dem roſtro cecidiſſe. Bovem in Campania locu-
tum. Vaccam æneam Syracuſis ab agreſti tauro,
qui pecore aberraſſet, initam, ac ſemine aſperſam.
In Cruſtumino diem unum in ipſo loco ſupplica-
tio fuit. & in Campania bos alenda publice data:
Syracuſanumque prodigium expiatum, editis ab
aruſpicibus Diis, quibus ſupplicaretur. Pontifex
eo anno mortuus eſt M. Claudius Marcellus, qui
conſul cenſorque fuerat. in ejus locum ſuffectus
eſt pontifex filius ejus M. Marcellus. & Lucam
colonia eodem anno duo millia civium Roma-

norum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

norum ſunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Æ
lius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena & ſin
gula jugera, & ſemiſſes agri, in ſingulos dati ſunt. d
Ligure captus is ager erat. Etruſcorum antè, quam
Ligurum fuerat. C. Claudius conſul ad urbem ve
nit: cui (quum in ſenatu de rebus in Hiſtria Ligu
ribuſque proſpere geſtis diſſeruiſſet) poſtulant
triumphus eſt decretus. triumphavit in magiſtratu
de duabus ſimul gentibus. Tulit in eo triumph
denariûm trecenta ſeptem millia, & victoriatûn
octoginta quinq; millia ſeptingenta duo. militibu
in ſingulos quindecim denarii dati: duplex centu
rioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quar
civibus datum. itaq; taciti, ut iratos eſſe ſentire
14 ſecuti ſunt currum. Dum is triumphus de Liguri
bus agebatur, Ligures, poſtquam ſuaſerunt, no
conſularem tantum exercitum Romam adductû
ſed legationem ab T. Claudio Piſis dimiſſam, ſolu
ti metu clam exercitu indicto, per tranſverſos l
mites ſuperatis montibus in campos digreſſi, agr
Mutinenſem populati, repentino impetu colonia
ipſam receperunt. Id ubi Romam allatum eſt, ſena
tus C. Claudium conſulem comitia primo quo
tempore habere juſſit, creatiſque in annum mag
ſtratibus, in provinciã redire, & coloniam ex ho
ſtibus eripere. Ita uti cenſuit ſenatus, comitia hab
ta. Conſules creati, Cn. Cornelius Scipio Hiſpalu
Q. Petillius Spurinus. Prætores inde facti, M. P
pillius Lænas, P. Licinius Craſſus, M. Corneliu
Scipio, L. Papirius Maſo, M. Aburius, L. Aquili
Gallus. C. Claudio conſuli prorogatum in annu
imperium, & Gallia provincia: & ne Iſtri qu
que idem, quod & Ligures facerent, ſocios nom
nis Latini in Iſtriam mitteret, quos triumphi cau
ſa de provincia deduxiſſet. Cn. Cornelio, & P. P
tillio conſulibus, quo die magiſtratum inierun
imm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

immolantibus Iovi ſingulis bubus, uti ſolet, in ea hoſtia, qua Q. Petillius ſacrificavit, in jecinore caput non inventum. id quum ad ſenatum retuliſſet, bove perlitare juſſus. De provinciis deinde conſultus ſenatus, Piſas & Ligures provincias conſulibus decrevit. Cui Piſæ provincia obveniſſet, quum magiſtratuum creandorum tempus eſſet, ad comitia reverti juſſit. additum decreto, ut binas legiones novas ſcriberent, & trecentos equites: & dena millia peditum ſociis nominique Latino, & ſexcentos imperarent equites. T. Claudio prorogatum eſt imperium in id tempus, quo in provinciam conſul veniſſet. Dum de his rebus in ſenatu agitur, C. Cornelius, evocatus à viatore, quum templo egreſſus eſſet, paulo poſt rediit confuſo vultu; & expoſuit Patribus Conſcriptis, bovis ſeſcenaris, quem immolaviſſet, jecur defluxiſſe. id ſe victimario nuncianti parum credentem, ipſum aquam effundi ex olla ubi exta coquerentur, juſſiſſe. & vidiſſe ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter abſumtum. Territis eo prodigio Patribus, & alter conſul curam adjecit: qui ſe, quod caput jecinori defuiſſet, tribus bubus perlitaſſe negavit. Senatus majoribus hoſtiis uſque ad litationem ſacrificari juſſit. Ceteris Diis perlitatum ferunt. Saluti Petillium perlitaſſe negant. Inde conſules prætoreſque provincias ſortiti. Piſæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt. Prætores L. Papirius Maſo urbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. M. Cornelius Scipio Maluginenſis Hiſpaniam ulteriorem, L. Aquilius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati ſunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. Gracchum eam provinciam pacare, & T. Ebutium prætorem adjutorem ab ſenatu datum eſſe. Interrumpi teno-

rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rem rerum, in quibus peragendis continuatio ip
efficaciſſima eſſet, minime convenire. Inter tra
ditionem imperii, novitatemque ſucceſſoris, qu
noſcendis prius quam agendis rebus imbuend
ſit, ſæpe bene gerendæ rei occaſiones intercider
Probata Popillii excuſatio eſt. P. Licinius Cra
ſus, ſacrificiis ſe impediri ſolennibus excuſabat
ne in provinciam iret. Citerior Hiſpania obve
nerat. Ceterum aut ire juſſus, aut jurare pro con
cione, ſolenni ſacrificio ſe prohiberi. id ubi i
P. Licinio ita ſtatutum eſt, & ab ſe uti jusjuran
dum acciperent, M. Cornelius poſtulavit, ne i
Hiſpaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in ea
dem verba jurejurarunt. M. Titinius & T. Fon
tejus proconſules manere cum eodem imperii ju
re in Hiſpania juſſi: & ut in ſupplementum hi
tria millia civium Romanorum cum equitibu
ducentis, quinque millia ſociûm Latini nominis,
16 & trecenti equites mitterentur. Latinæ feriæ fue-
re ante diem tertium Nonas Maji, in quibus quia
in una hoſtia magiſtratus Lanuvinus precatu
non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni
fuit. Id quum ad ſenatum relatum eſſet, ſenatuſ-
que ad pontificum collegium rejeciſſet; pontifi-
cibus, quia non rectè factæ Latinæ eſſent, inſtau-
ratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera
inſtauratæ eſſent, hoſtias præbere. Acceſſerat ad
religionem, quod Cn. Cornelius conſul ex monte
Albano rediens concidit: & parte membrorum
captus, ad Aquas Cumanas profectus, ingrave-
ſcente morbo Cumis deceſſit. ſed inde mortuus
Romam allatus, & funere magnifico elatus, ſe-
pultuſque eſt. Pontifex idem fuerat conſul Q. Pe-
tillius quum primum per auſpicia poſſet, collegæ
ſubrogando, comitia habere juſſus, & Latinas
edicere. comitia in ante diem tertium Nonas ſex-

tiles,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles,
edixit. Plenis religionum animis, prodigia inſu-
per nunciata: Tuſculi facem in cœlo viſam: Ga-
biis ædem Apollinis, & privata ædificia complu-
ra, Graviſcis murum portamque de cœlo tacta.
Ea Patres procurari, uti pontifices cenſuiſſent,
juſſerunt. Dum Conſules, primum religiones,
deinde alterum alterius mors & comitia, & Lati-
narum inſtaurationes impediunt, interim C.
Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures
priore anno ceperant, admovit. Ante triduum
quam oppugnare cœperat, receptam ex hoſtibus,
colonis reſtituit. Octo millia ibi Ligurum intra
muros cæſa: literæque Romam extemplo ſcri-
ptæ, quibus non modo rem exponeret ſed etiam
gloriaretur, ſua virtute ac felicitate neminem jam
cis Alpes hoſtem populi Romani: agrique ali-
quantum captum, qui multis millibus hominum
dividi viritim poſſet. Et Tib. Sempronius eodem 17
tempore in Sardinia multis ſecundis prœliis Sar-
dos perdomuit. Omnes Sardorum populi, qui
defecerant, in ditionem redacti. ſtipendiariis ve-
teribus duplex vectigal imperatum, exactumque:
ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia,
obſidibuſque ex tota inſula ducentis triginta acce-
ptis, legati Romam, qui ea nunciarent, miſſi:
quique ab ſenatu peterent, ut ob eas res, ductu au-
ſpicioque Tib. Sempronii proſpere geſtas, Diis
immortalibus honos haberetur: ipſique deceden-
ti de provincia exercitum ſecum deportare lice-
ret. Senatus in æde Apollinis legatorum verbis
auditis, ſupplicationem in biduum decrevit, &
quadraginta majoribus hoſtiis conſules ſacrifica-
re juſſit: Ti. Sempronium proconſulem exerci-
tumque eo anno in provincia manere. Comitia
deinde conſulis unius ſubrogandi, quæ in ante
diem

diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ip
die ſunt confecta. Q. Petillius conſul collega
qui extemplo magiſtratum occiperet, creavi
M. Valerium Lævinum. Is jam diu cupidus pr
vinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus li
ræ allatæ eſſent, Ligures rebellaſſe; Nonis Sex
libus paludatus, literis auditis, tumultus ejus ca
ſa legionem tertiam ad C. Claudium proconſ
lem in Galliam proficiſci juſſit: & duumvir
navales cum claſſe Piſas ire, qui Ligurum oram
maritimum quoque terrorem admoventes, ci
cumvectarentur. Eodem & Q. Petillius conſ
ad conveniendum exercitui diem edixerat.
C. Claudius proconſul, audita rebellione Lig
rum, præter eas copias quas ſecum Parmæ hab
bat, ſubitariis collectis militibus exercitum ad f
18 nes Ligurum admovit. Hoſtes ſub adventu
C. Claudii, à quo duce ſe meminerant nuper a
Scultennam flumen victos fugatoſque, locoru
magis præſidio adverſus infeliciter expertam vi
quam armis ſe defenſuri, duos montes Letum &
Baliſtam ceperunt: muroque inſuper amplexi
tardius ex agris demigrantes, oppreſſi ad mille &
quingentos perierunt. Ceteri montibus ſe ten
bant, & ne in metu quidem feritatis ingenitæ ob
liti, ſæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat
captivos cum fœda laceratione interficiunt: pe
cora in fanis trucidant verius paſſim, quam rit
ſacrificant. Satiati cæde animantium; quæ in
anima erant parietibus affigunt, vaſa omnis gene
ris uſui magis quam ornamento in ſpeciem facta
Q. Petillius conſul ne abſente ſe debellaretur, li
teras ad C. Claudium miſit, ut cum exercitu ad f
in Galliam veniret: campis Macris ſe eum exſpe
ctaturum. Literis acceptis Claudius ex Liguribu
caſtra movit, exercitumque ad campos Macro

conſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſuli tradidit. Eodem paucis poſt diebus C. Valerius conſul alter venit. Ibi diviſis copiis, priuſquam digrederentur, communiter ambo exercitus luſtraverunt. tum ſortiti, quia non ab eadem utrumque parte aggredi hoſtem placebat, regiones quas peterent. Valerium auſpicato ſortitum conſtabat, quod in templo fuiſſet: in Petillio id vitio factum, poſtea augures reſponderunt, quod extra templum ſortem in ſitellam in templum latam foris ipſe poſuerit. Profecti inde in diverſas regiones. Petillius adverſus Baliſtæ & Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorſo inter ſe jungit, caſtra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites, immemorem ambiguitatis verba ominatum ferunt: ſe eo die Letum capturum eſſe. Duabus ſimul partibus ſubire in adverſos montes cœpit. Ea pars, in qua ipſe erat, impigre ſuccedebat. Alteram hoſtes quum propuliſſent, ut reſtitueret rem inclinatam, conſul equo advectus, ſuos quidem à fuga revocavit: ipſe dum incautius ante ſigna obverſatur, miſſili trajectus cecidit. Nec hoſtes ducem occiſum ſenſerunt: & ſuorum pauci qui viderant, haud negligenter, ut qui in eo victoriam verti ſcirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum equitumque, deturbatis hoſtibus, montes ſine duce cepere. Ad quinque millia Ligurum occiſa: ex Romano exercitu duo & quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem triſtis ominis eventum, etiam ex pullario auditum eſt, vitium in auſpicio fuiſſe, nec id conſulem ignoraſſe. C. Valerius audita

* *

Periti religionum juriſque publici, quando duo ordinarii conſules ejus anni, alter morbo alter ferro periiſſet, ſuffectum conſulem negabant comitia habere poſſe * * dedu-

29 deduxit. Cis Apenninum Garuli & Lapicini
Hercates, trans Apenninum Briniates fuerant.
ter Audenam amnem P. Mutius cum iis qui
nam Piſaſque depopulati erant , bellum geſſit
mnibuſque in ditionem redactis , arma aden
Ob eas res in Gallia Liguribuſque geſtas duor
conſulum ductu auſpicioque , ſenatus in tridu
ſupplicationes decrevit, & quadraginta hoſtiis
crificari juſſit. Et tumultus quidem Gallicus
Liguſtinus, qui in principio ejus anni exortus
rat , haud magno conatu brevi oppreſſus e
Belli Macedonici ſubibat jam cura, miſcente
ſeo inter Dardanos Baſtarnaſque certamina.
legati , qui miſſi ad res viſendas in Macedoni
erant, jam reverterant Romam , renunciavera
que bellum in Dardania eſſe. Simul veneran
ab rege Perſeo oratores , qui purgarent , nec a
tos ab eo Baſtarnas , nec auctore eo quicquam
cere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem ,
que arguit : moneri eum tantummodo juſſit ,
etiam atque etiam curaret, ut ſanctum haberet f
dus, quod ei cum Romanis eſſe videre poſſet. D
dani quum Baſtarnas non modo non excedere
nibus ſuis , quod ſperaverant , ſed graviores fi
indies cernerent , ſubnixos Thracum accolaru
& Scordiſcorum auxiliis ; audendum aliquid
temere rati , omnes undique armati ad oppidu
quod proximum caſtris Baſtarnarum erat , co
venerunt. Hiems erat , & id anni tempus eleg
rant, ut Thraces Scordiſciq; in fines ſuos abire
quod ubi ita factum , & ſolos jam eſſe Baſtarn
audierunt, bifariam dividunt copias. pars, ut
cto itinere ad laceſſendum ex aperto iret : pa
devio ſaltu circumducta , ab tergo aggrederetu
Ceterum priuſquam circumire caſtra hoſtiu
poſſent, pugnatum eſt : victique Dardani comp
lunt

ntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab ca-
tis Baſtarnarum aberat. Victores confeſtim cir-
umſidunt urbem: haud dubie poſtero die aut me-
deditusris ſe hoſtibus, aut vi expugnaturi. Inte-
m Dardanorum altera manus, quæ circumdu-
a erat, ignara cladis ſuorum, caſtra Baſtarnarum
ne præſidio relicta

*   *

ore ſella eburnea poſita jus dicebat, diſceptabat- 20
ue controverſias minimarum rerum. adeoque
ulli fortunæ adhærebat animus, per omnia ge-
era vitæ errans, uti nec ſibi, nec aliis, quinam
omo eſſet ſatis conſtaret. Non alloqui amicos,
x notis familiariter arridere: munificentia inæ-
uali ſeſe alioſque ludificari: quibuſdam honora-
; magnoque æſtimantibus ſe, puerilia, ut eſcæ
it luſus, munera dare: alios nihil exſpectantes
tare. Itaque neſcire quid ſibi vellet quibuſdam
deri. quidam ludere eum ſimpliciter, quidam
aud dubie inſanire ajebant. In duabus tamen
agis honeſtiſque rebus verè regius erat animus,
n urbium donis, & Deorum cultu. Megalopo-
tanis in Arcadia murum ſe circumdaturum urbi
t pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit.
egeæ theatrum magnificum è marmore facere
nſtituit. Cyzici in Prutaneum, id eſt penetrale
rbis, ubi publice quibus is honos datus eſt ve-
cuntur, vaſa aurea menſæ unius poſuit. Rhodiis
t nihil unum inſigne, ita omnis generis, ut quæq;
ſus eorum poſtulaverunt, dona dedit. Magnifi-
entiæ vero in Deos, vel Iovis Olympii templum
Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitu-
ine Dei, poteſt teſtis eſſe. Sed & Delon maris
nſignibus ſtatuarumque copia exornavit. & An-
iochiæ Iovis Capitolini magnificum templum,
non laqueatum auro tantum, ſed parietibus totis
lami-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lamina inauratum, & alia multa in aliis locis ol-
licitus, perbreve tempus regni ejus fuit, non
fecit. Spectaculorum quoque omnis generi
gnificentia ſuperiores reges vicit; reliqu
ſui moris & copia Græcorum artificum.
diatorum munus Romanæ conſuetudinis,
mò majore cum terrore hominum inſuetoru
tale ſpectaculum, quam voluptate dedit: d
ſæpius dando, & modo vulneribus tenus, n
ſine miſſione etiam; & familiare oculis gra
que id ſpectaculum fecit, & armorum ſtu
pleriſque juvenum accendit. Itaque qui p
ab Roma magnis præmiis paratos gladiatore
cerſere ſolitus erat, jam ſuo

* *

21 L. Cornelius Scipio inter peregrinos. M. A
prætori provincia Sardinia obvenerat: ſed
legione nova, quam conſules conſcripſer
quinque millibus peditum, trecentis equitibu
Corſicam juſſus eſt tranſire. Dum is ibi bel
gereret, Cornelio prorogatum imperium, ut
neret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hi
niam ulteriorem, & P. Furio Philo in citerio
tria millia peditum Romanorum, equites cen
quinquaginta, & ſociûm Latini nominis q
que millia peditum, trecenti equites: Sicili
Claudio ſine ſupplemento decreta. Duas præ
ea legiones conſules ſcribere juſſi, cum juſto
mero peditum equitumque, & decem millia p
tum ſociis imperare, & ſexcentos equites. D
ctus conſulibus eo difficilior erat, quod peſti
tia, quæ priore anno in boves ingruerat, eo ve
rat in homines. in morbos qui inciderant, h
facilè ſeptimum diem ſuperabant: qui ſuperara
longinquo, maxime quartanæ implicaban
mor

rbo. Servitia maxime moriebantur. eorum
ges per omnes vias inſepultorum erat. Ne li-
orum quidem funeribus Libitina ſufficiebat.
davera intacta à canibus ac vulturibus, tabes
umebat: ſatiſque conſtabat, nec illo, nec prio-
nno in tanta ſtrage boum hominumque vul-
um uſquam viſum. Sacerdotes publici ea pe-
ntia mortui ſunt, Cn. Servilius Cæpio ponti-
pater prætoris, & Ti. Sempronius C. F. Lon-
decemvir ſacrorum, & P. Ælius augur, &
Sempronius Gracchus, & C. Mamilius Vitu-
curio maximus, & M. Sempronius Tudita-
pontifex. pontifices ſuffecti ſunt, C. Sulpi-
Galba in locum Tuditani. Augures ſuffecti
, in Gracchi locum T. Veturius Gracchus
pronius: in P. Ælii, Q. Ælius Pætus. De-
vir ſacrorum C. Sempronius Longus, curio
imus, C. Scribonius curio ſufficitur. Quum
ilentiæ finis non fieret; ſenatus decrevit, uti
mviri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto
um, diem unum ſupplicatio fuit. & Q. Mar-
Philippo verba præeunte, populus in foro vo-
concepit: Si morbus peſtilentiaque ex agro
nano emota eſſet, biduum ferias ac ſupplica-
em ſe habiturum. In Vejenti agro biceps na-
puer, & Sinueſſæ unimanus, & Oximi puella
dentibus, & arcus interdiu ſereno cœlo ſu-
ædem Saturni in foro Romano intentus, &
ſimul ſoles effulſerunt: & faces eadem nocte
es per cœlum lapſæ ſunt in Lanuvino. Cæri-
ue anguem in oppido ſuo jubatum, aureis ma-
s ſparſum, apparuiſſe affirmabant. &, in agro
npano bovem locutum eſſe, ſatis conſtabat.
ati Nonis Iunii ex Africa redierunt, qui con- 22
to prius Maſaniſſa rege, Carthaginem ierant:
rum certius aliquanto quæ Carthagine acta
eſſent

eſſent ab rege reſcierant, quam ab ipſis Carth
nienſibus. compertum tamen affirmaverunt
gatos ab rege Perſeo veniſſe, iiſque noctu ſena
in æde Æſculapii datum eſſe. ab Carthagine
gatos in Macedoniam miſſos, & rex affirma
rat, & ipſi parum conſtanter negaverant. In
cedoniam quoque mittendos legatos ſenatus
ſuit. tres miſſi ſunt, C. Lælius, M. Valerius M
ſala, Sex. Digitius. Perſeus per id tempus,
quidam Dolopum non parebant, & de qu
ambigebatur rebus, diſceptationem ab rege
Romanos revocabant; cum exercitu profect
ſub jus judiciumque ſuum totam coegit gent
Inde per Oetæos montes tranſgreſſus, religio
bus quibuſdam animo objectis, oraculum ad
rus Delphos aſcendit. Quum in media repe
Græcia apparuiſſet, magnum non finitimis m
urbibus terrorem præbuit, ſed in Aſiam quo
ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus ve
Triduum non plus Delphis moratus, per Phth
tidem Achajam, Theſſaliamque, ſine damno
juriaque agrorum per quos iter fecit, in regn
rediit. Nec earum tantum civitatum, per q
iturus erat, ſatis habuit animos ſibi concilia
ſed aut legatos, aut literas dimiſit, petens, ne
tius ſimultatum, quæ cum patre ſuo fuiſſent,
miniſſent. nec enim tam atroces fuiſſe eas, ut n
cum ipſo potuerint ac debuerint finiri. Sec
quidem omnia illis integra eſſe ad inſtituend
fideliter amicitiam. Cum Achæorum maxi
23 gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat. H
una ex omni Græcia gens, & Athenienſium ci
tas, eo proceſſerat irarum, ut finibus interdic
Macedonibus. Itaque ſervitiis ex Achaja fugi
tibus receptaculum Macedonia erat: quia qu
finibus ſuis interdixiſſent, intrare regni termi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſi non audebant. Id quum Perſeus animadver-
ſſet, comprehenſis omnibus literas [ad Achæos
iſit, quibus ſe , ſervos eorum, qui ad ſe transfu-
erant, benigne remittere, illis ſcripſit.] ceterum,
e ſimilis fuga ſervorum poſtea fieret , cogitan-
um & illis eſſe. Recitatis his literis per Xenar-
hum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud
egem quærebat ; & pleriſque moderate & beni-
ne ſcriptas eſſe cenſentibus literas , atque his ma-
ime , qui præter ſpem recepturi eſſent amiſſa
ancipia ; Callicrates ex iis qui in eo verti ſalu-
m gentis crederent , ſi cum Romanis inviola-
m fœdus ſervaretur, *Parva* , inquit , *aut medio-
us res Achæi quibuſdam videtur agi. Ego maxime
raviſſimam omnium, non agique tantum arbitror,
d quodammodo actam eſſe. Nam qui regibus Ma-
edonum, Macedonibuſque ipſis, finibus interdixiſ-
mus, maneretque id decretum, ſcilicet ne legatos, ne
uncios admitteremus regum , per quos aliquorum
x nobis animi ſolicitarentur ; ii concionantem quo-
ammodo abſentem audimus regem : & ſi Diis pla-
et, orationem ejus probamus. & quum feræ beſtiæ
ibum ad fraudem ſuam poſitum plerumque aſper-
entur & refugiant, nos cæci, ſpecie parvi beneficii,
neſcamur : & ſervulorum minimi precii recipien-
orum ſpe , noſtram ipſorum libertatem ſubrui &
entari patimur. Quis enim non videt, viam regiæ
ocietatis quæri, qua Romanorum fœdus, quo noſtra
mnia continentur, violetur ? Niſi hoc dubium ali-
ui eſt , bellandum Romanis cum Perſeo eſſe , &
quod vivo Philippo exſpectatum , morte ejus inter-
ellatum eſt , id poſt mortem Philippi futurum .
Duos, ut ſcitis, habuit filios Philippus, Demetrium
& Perſea. Genere materno, virtute, ingenio, favore
Macedonum, longe præſtitit Demetrius. Sed quia
in Romanos odii regnum poſuerat præmium , De-
metri-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

metrium nullo alio crimine, quam Romanæ amicitiæ initæ, occidit: Perſea, quem populus Romanus prius pœnæ quam regni hæredem futurum ſciebat, regem fecit. Itaque quid hic poſt mortem patris egit aliud, quam bellum paravit? Baſtarnas primum ad terrorem omnium in Dardaniam immiſit: qui ſi ſedem eam tenuiſſent, graviores eos accolas Græcia habuiſſet quam Aſia Gallos habeat. Ea ſpe depulſus, non tamen belli conſilia omiſit: imo, ſi vera volumus dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam armis ſubegit, nec provinciis de controverſis ad diſceptationem populi Romani revocantem audivit. inde tranſgreſſus Oetam, ut repente in medio umbilico Græciæ conſpiceretur, Delphos aſcendit. Hæc uſurpatio itineris inſoliti quo vobis ſpectare videtur? Theſſaliam deinde peragravit. quod ſine ullius eorum quos oderat noxia, hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum muneris ſpecie miſit: & cogitare jubet, quomodo in reliquum hoc munere non egeamus. hoc eſt, ut decretum quo arcentur Peloponneſo Macedones, tollamus: rurſus legatos regios, & hoſpitia cum principibus, & mox Macedonum exercitus, ipſum quoque à Delphis (quantum enim interfuit fretum?) trajicientem Peloponneſum videamus, immiſceamur Macedonibus armantibus ſe adverſus Romanos. Ego nihil novi cenſeo decernendum, ſervandaque omnia integra, donec ad certum dirigatur, vanuſne hic timor noſter an verus fuerit. Si pax inviolata inter Macedonas Romanoſque manebit, nobis quoque amicitia & commercium ſit: nunc de eo cogitare pe-

24 *riculoſum & immaturum videtur.* Poſt hunc Arco frater Xenarchi prætoris ita diſſeruit: *Difficilem orationem Callicrates, & mihi & omnibus, qui ab eo diſſentimus, fecit: agendo enim Romanæ ſocietatis cauſſam ipſe, tentarique & oppugnari di-*

cendo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cendo, quam nemo neque tentat neque oppugnat; effecit ut qui ab ſe diſſentiret, adverſus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium tamquam non hic nobiſcum fuiſſet, ſed aut ex curia populi Romani veniret, aut regum arcanis intereſſet; omnia ſcit & nunciat quæ occulte facta ſunt. Divinat etiam quæ futura fuerant, ſi Philippus vixiſſet. quid ita Perſeus regni hæres ſit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui nec ob quam cauſſam, nec quemadmodum perierit Demetrius, ſcimus; nec quid Philippus, ſi vixiſſet, facturus fuerit; ad hæc quæ palam geruntur, conſilia noſtra accommodare oportet. Ac ſcimus Perſea regno accepto ad legatos Romanos veniſſe, ac regem Perſea a populo Romano appellatum: audimus, legatos Romanos veniſſe ad regem, & eos benigne acceptos. Hæc omnia pacis equidem ſigna eſſe judico, non belli: nec Romanos offendi poſſe, ſi ut bellum gerentes eos ſecuti ſumus, nunc quoque pacis auctores ſequamur. cur quidem nos inexpiabile omnium ſoli bellum adverſus regnum Macedonum geramus, non video. Opportuni propinquitate ipſa Macedoniæ ſumus: an infirmiſſimi omnium, tamquam quos nuper ſubjecit, Dolopes? imo contra ea vel viribus noſtris, Deûm benignitate, vel regionis intervallo tuti. Sed ſumus æque ſubjecti ac Theſſali Ætolique. nihilo plus fidei auctoritatiſque habemus adverſus Romanos, qui ſemper ſocii atque amici fuimus, quam Ætoli, qui paulo ante hoſtes fuerunt. Quod Ætolis, quod Theſſalis, quod Epirotis, omni denique Græciæ, cum Macedonibus juris eſt, idem & nobis ſit. cur execrabilis iſta nobis ſolis velut deſertio juris humani eſt? Fecerit aliquid Philippus, cur adverſus eum armatum & bellum gerentem hoc decerneremus: quid Perſeus novus rex, omnis injuriæ inſons, ſuo beneficio paternas ſimulta-

multates obliterans meruit? cur ſoli omnium hoſtes ei ſumus? Quamquam & illud dicere poteram, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos fuiſſe, ut Philippi unius injurias, ſi quæ forte fuerunt, obliviſceremur, utique poſt mortem. quum claſſis Romana Cenchreis ſtaret, conſul cum exercitu Elatiæ eſſet, triduum in concilio fuimus; conſultantes utrum Romanos an Philippum ſequeremur. Nonnihil metus præſens ab Romanis ſententias noſtras inclinarit. fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberationem faceret: id quod erat vetuſta conjunctio cum Macedonibus, vetera & magna in nos regum merita. Valeant & nunc eadem illa, non ut præcipue amici, ſed ne præcipuè inimici ſimus. Ne id quod agitur, Callicrates, ſimulaverimus. nemo novæ ſocietatis aut novi fœderis, quo nos temerè illigemus, conſcribendi eſt auctor: ſed commercium tantum juris præbendi repetendique ſit, ne interdictione finium noſtrorum & nos quoque regno arceamus: ne ſervis noſtris aliquo fugere liceat. Quid hoc adverſus Romana fœdera eſt? Quid rem parvam & apertam, magnam & ſuſpectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid, ut ipſi locum aſſentandi Romanis habeamus, ſuſpectos alios ac inviſos efficimus? Si bellum erit, ne Perſeus quidem dubitat quin Romanos ſecuturi ſimus. in pace etiamſi non odia finiuntur, intermittantur. Quum iidem huic orationi, qui literis regis adſentierant, adſentirentur; indignatione principum, quod quam rem ne legatione quidem dignam judicaſſet Perſeus, literis paucorum verſuum impetraret, decretum differtur. Legati deinde poſtea miſſi ab rege, quum Megalopoli concilium eſſet: dataque opera eſt ab iis qui offenſionem apud Romanos timebant, ne admitterentur.

25 Per hæc tempora Ætolorum in ſemetipſos verſus furor,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

furor, mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Feſſi deinde & Romam utraque pars miſerunt legatos, & inter ſe ipſi de reconcilianda concordia agebant: quæ novo facinore diſcuſſa res, veteres etiam iras excitavit. Exulibus Hypateis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promiſſus eſſet, fideſque data per principem civitatis Eupolemum, octoginta illuſtres homines, quibus redeuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus obvius exierat, quum ſalutatione benigne excepti eſſent, dextræq; datæ; ingredientes portam, fidem datam Deoſque teſtes nequicquam invocantes, interfecti ſunt. Inde gravius de integro bellum exarſit. C. Valerius Lævinus, & Appius Claudius Pulcher, & C. Memmius, & M. Popilius, & L. Canuleius miſſi ab ſenatu venerant. Apud eos quum Delphis utriuſque partis legati magno certamine agerent; Proxenus maxime, quum cauſſa, tum eloquentia, præſtare viſus eſt, qui paucos poſt dies ab Orthobula uxore veneno eſt ſublatus: damnataq; eo crimine, in exilium abiit. Idem furor & Cretenſes lacerabat. adventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus miſſus ad ſedanda eorum certamina erat, in ſpem pacis venerant. ceterum induciæ & antea ſex menſium fuerunt: inde multo gravius bellum exarſit. Lycii quoque per idem tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum inter ſe bella, quo quæque modo geſta ſunt, perſequi non operæ eſt; ſatis ſuperque oneris ſuſtinenti res à populo Romano geſtas ſcribere. Celtiberi in Hiſpania, qui 26
bello domiti ſe Ti. Graccho dediderant, pacati manſerant, M. Titinio prætore obtinente provinciam, rebellarunt ſub adventum Ap. Claudii; orſiq; bellum ſunt ab repentina oppugnatione caſtrorum Romanorum. Prima lux fermè erat, quum vigiles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

in vallo, quique in portarum ſtationibus erant, quum vidiſſent procul venientem hoſtem; ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius ſigno propoſito pugnæ, ac paucis adhortatus milites, tribus ſimul portis eduxit. Obſiſtentibus ad exitum Celtiberis, primo par utrimq; prœlium fuit; quia propter anguſtias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: urgentes deinde alii alios ſecuti evaſerunt extra vallum, ut pandere aciem, & exæquari cornibus hoſtibus, quibus circumibantur, poſſent. ita repente eruperunt, ut ſuſtinere impetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam ſecundam pulſi ſunt: ad quindecim millia cæſa aut capta: ſigna adempta duo & triginta. Caſtra etiam eo die expugnata; debellatumq;. nam qui ſuperfuere prœlio, in oppida ſua dilapſi ſunt: quieti deinde paruerunt
27 imperio. Cenſores eo anno creati, Q. Fulvius Flaccus, & A. Poſtumius Albinus, legerunt ſenatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De ſenatu novem ejecerunt. inſignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginẽſis, qui biennio ante prætor in Hiſpania fuerat: & T. Cornelii Scipionis prætoris, cujus tum inter cives & peregrinos juriſdictio erat: & Cn. Fulvii, qui frater germanus, &, ut Valerius Antias tradit, conſors etiam cenſoris erat. Conſules votis etiam in Capitolio nuncupatis in provincias profecti ſunt. Ex iis M. Æmilio ſenatus negotium dedit, ut Patavinorum in Venetia ſeditionem comprimeret, quos certamine factionum ad inteſtinum bellum exarſiſſe & ipſorum legati attulerant. Legati, qui in Ætoliam ad ſimiles motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri rabiem gentis non poſſe. Patavinis ſaluti fuit adventus conſulis: neque aliud quod ageret in provincia quum habuiſſet, Romam rediit. Cenſores vias ſternendas ſilice in urbe, glarea extra

extra urbem ſubſternendas, marginandaſq; primi omnium locaverunt, ponteſq; multis locis faciendos: & ſcenam ædilibus prætoribuſq; præbendam: & carceres in circo, & ova ad notas curriculis numerandas, & * dam, & metas trans * & caveas ferras pe * intromitterentur * feriis in monte Albano conſulibus, & clivum Capitolinum ſilice ſternendum curaverunt, & porticum ab æde Saturni in Capitolium ad ſenaculum, ac ſuper id curiam. & extra portam Trigeminam emporium lapide ſtraverunt, ſtipitibuſque ſepſerunt: & porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibuſq; aſcenſum ab Tiberi in emporium fecerunt. & extra eadem portam in Aventinam porticum ſilice ſtraverunt, & eo publico ab æde Veneri fecerunt. Iidem Calatiæ & Oximi muros faciendos locaverunt: venditiſque ibi publicis locis, pecuniam quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis conſumpſerunt. & alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Poſtumius nihil niſi ſenatus Romani populive juſſu ſe locaturum ipſorum pecunia dicebat) Iovis ædem Piſauri & Fundis, & Pollentiæ, etiam aquam adducendã, & Piſauri viam ſilice ſternendam, & Sinueſſam a ga * aviatiæ. In his & cloacã circumducendam & forum porticibus taberniſq; claudendum, & Ianos tres faciendos. Hæc ab uno cenſore opera locata, cum magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens & ſevera cenſura fuit. multis equi ademti. Exitu prope 28
anni diem unum ſupplicatio fuit, ob res proſperè geſtas in Hiſpania; ductu auſpicioque Ap. Claudii proconſulis. & majoribus hoſtiis viginti ſacrificatum: & alterum diem ſupplicatio ad Cereris Liberi Liberæq; fuit, quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hiſpania Romam rediſ-

 ſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſet, decrevit ſenatus, ut ovans urbem iniret. Iam cõſularia comitia appetebant, quibus magna contentione habitis propter multitudinem petentium, creati, L. Poſtumius Albinus, & M. Popillius Lænas. Prætores inde facti, Numerius Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius Craſſipes iterum, A. Attilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitiis perfectis Ap. Claudius Cento ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, decem millia pondo argenti, quinq; millia auri in ærarium tulit. Flamen dialis inauguratus eſt C. Corlius. Eodem anno tabula in æde matris Matutæ cum indice hoc poſita eſt: *Ti. Sempronii Gracchi conſulis imperio auſpicioq; legio exercituſque populi Romani Sardiniam ſubegit. in ea provincia hoſtium cæſa aut capta ſupra octoginta millia. Republica felicißimè geſta, atq; liberatis ** vectigalibus reſtitutis exercitum ſalvum atq; incolumem plenißimum præda domum reportavit. iterum triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Iovi dedit.* Sardiniæ inſulæ forma erat, atq; in ea ſimulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno aliquot parva alia data: unum ante cetera inſigne fuit T. Flaminini, quod mortis cauſa patris ſui, cum viſceratione, epuloq;, & ludis ſcenicis quatriduum dedit. magni tamen muneris ea ſumma fuit, ut per triduum quatuor & ſeptuaginta homines pugnarint.

EPITOME

LIBRI XLII.

Q. Fulvius Flaccus cenſor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis ſpoliavit, ut ædem quam dedicaverat, tegeret. tegulæ ex ſenatus-

conſul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſulto reportatæ. Eumenes Aſiæ rex in ſenatu de Perſeo, Macedoniæ rege, queſtus eſt: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Craſſus Conſul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam tranſiit, levibuſque expeditionibus, equeſtribus prœliis, in Theſſalia cum Perſeo parum felici eventu pugnavit. Inter Maſaniſſam, & Carthaginienſes de agro fuit dies ad diſceptandum à ſenatu datus. Legati miſſi ad civitates ſocias & reges rogandos, an in fide permanerent. dubitantibus Rhodiis. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita CCLVII *millia* CCXXXI. *Res præterea adverſus Corſos & Ligures proſpere geſtas continet.*

L. POSTUMIUS Albinus, M. Popillius Lænas, quum omnium primum de provinciis exercitibuſque ad ſenatum retuliſſent; Ligures utrique decreti ſunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones (binæ ſingulis decretæ) & ſociûm Latini nominis dena millia peditum, & ſexcentos equites, & ſupplementum Hiſpaniæ tria millia peditum Romanorum ſcriberent, & ducentos equites. Ad hoc, mille & quingenti Romani cum centum equitibus ſcribi juſſi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigiſſet, in Corſicam tranſgreſſus bellum gereret; interim M. Attilius vetus prætor provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias ſortiti ſunt; A. Attilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives & peregrinos, Num. Fabius Buteo Hiſpaniam citeriorem, M. Matienius ulteriorem, M. Furius Craſſipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. Priuſquam magiſtratus proficiſcerentur, ſenatui placuit, L. Poſtumium conſulem ad agrum

publicum à privato terminandum, in Campaniam ire: cujus ingentem modum poſſidere privatos, paulatim proferendo fines, conſtabat. Hic iratus Præneſtinis, quod quum eo privatus, ſacrificii in templo Fortunæ faciundi cauſſà profectus eſſet, nihil in ſe honorifice, neq; publice, neq; privatim factum à Præneſtinis eſſet: priuſquam ab Roma proficiſceretur, literas Præneſte miſit, ut ſibi magiſtratus obviam exiret, locum publice pararet ubi diverteretur, jumentaque quum exiret inde præſto eſſent. Ante hunc conſulem nemo unquam ſociis in ulla re oneri aut ſumptui fuit. ideo magiſtratus mulis tabernaculiſque, & omni alio inſtrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent ſociis: privata hoſpitia habebant; ea benigne comiterq; colebant: domuſq; eorum Romæ hoſpitibus patebant, apud quos ipſis diverti mos eſſet. Legati qui repente aliquo mitterentur, ſingula jumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant: aliam impenſam ſocii in magiſtratus Romanos non faciebant. Injuria Conſulis etiamſi juſta, non tamen in magiſtratu exercenda, & ſilentium nimis aut modeſtum, aut timidum Præneſtinorum, jus, velut probato exemplo, magiſtratibus fecit gra-
2 viorum indies talis generis imperiorum. Principio hujus anni, legati qui in Ætoliam & Macedoniam miſſi erant, renunciarunt, *ſibi conveniendi regis Perſei, quum alii abeſſe eum, alii ægrum eſſe, falſo utrumq; fingerent, poteſtatem non factam. Facile tamen apparuiſſe ſibi bellum parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætolia ſeditionem gliſcere indies, neq; diſcordiarum principes auctoritate ſua coërceri potuiſſe.* Quum bellum Macedonicum in expectatione eſſet, priuſquam id ſuſciperetur, prodigia expiari, pacemq; Deûm peti precationibus, quæ editæ ex fatalibus libris eſſent, placuit.

cuit. Lanuvii claſſis magnæ ſpecies in cœlo viſæ dicebantur: & Priverni lana pulla terra enata: & in Vejenti apud Rementem lapidatum: Pomptinum omne, velut nubibus locuſtarum, coopertum eſſe: in Gallico agro, qua induceretur aratrum, ſub exiſtentibus glebis piſces emerſiſſe. Ob hæc prodigia libri fatales inſpecti, editumque ab decemviris eſt, & quibus Diis, quibuſque hoſtiis ſacrificaretur, & ut ſupplicatio prodigiis expiandis fieret, altera quæ priore anno valetudinis populi cauſſa vota eſſet, ea uti feriæq; eſſent. itaque ſacrificatum eſt, ut decemviri ſcriptum ediderunt. Eodem an- 5
no ædes Iunonis Laciniæ detecta. Q. Fulvius Flaccus cenſor, ædem Fortunæ Equeſtris, quam in Hiſpania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat enixo ſtudio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius templum eſſet. Magnum ornamentum ſe templo ratus adjecturum, ſi tegulę marmoreæ eſſent; profectus in Bruttios, ædem Iunonis Laciniæ ad partem dimidiam detegit. id ſatis fore ratus ad tegendum quod ædificaretur. Naves paratæ fuerunt, quæ tollerent atque aſportarent; auctoritate cenſoria ſociis deterritis id ſacrilegium prohibere. Poſtquam cenſor rediit, tegulæ expoſitæ de navibus, ad templum portabantur. quamquam unde eſſent ſilebatur, non tamen celari potuit. Fremitus igitur in curia ortus eſt; ex omnibus partibus poſtulabatur, ut conſules eam rem ad ſenatum referrent. Vt vero accerſitus in curiam cenſor venit, multo infeſtius ſinguli univerſique præſentem lacerare: *Templum auguſtiſſimum regionis ejus, quod non Pyrrhus non Annibal violaſſent, violare parum habuiſſe, niſi detexiſſet fœde ac prope diruiſſet. Detractum culmen templo, nudatum tectum patere imbribus putrefaciendum. cenſorem moribus regendis creatum, cui ſarta tecta exi-*

gere

gere ſacris publicis & loca tuenda more majorum traditum eſſet; eum per ſociorum urbes diruentem templa, nudantemq; tecta ædium ſacrarum, vagari: & quod ſi in privatis ſociorum ædificiis faceret, indignum videri poſſet, id Deûm immortalium templa demolientem facere. & obſtringere religione populum Romanum, ruinis templorum templa ædificantem tamquam non iidem ubique Dii immortales ſint, ſed ſpoliis aliorum alii colendi exornandique. Quum priuſquam referretur, appareret quid ſentirent Patres; relatione facta in unam omnes ſententiam ierunt, ut hæ tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque Iunoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendarum nemo artifex inire rationem potuerit, re-
4 demptores nunciarunt. Ex prætoribus qui in provincias ierant, Num. Fabius Maſſiliæ moritur, quum in citeriorem Hiſpaniam iret. Itaq; quum id nunciatum à Maſſilienſibus legatis eſſet, ſenatus decrevit, ut P. Furius & Cn. Servilius, quibus ſuccedebatur, inter ſe ſortirentur, uter citeriorem Hiſpaniam prorogato imperio obtineret. Sors opportuna fuit. P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem anno quum agri Liguſtini & Gallici quod bello captum erat, aliquantum vacaret, Senatusconſultum factum, ut is ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex ſenatusconſulto creavit, A. Attilius prætor urbanus, M. Æmilium Lepidum, C. Caſſium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. & L. Apuleios, M. Cæcilium, C. Salonium, C. Munatium. Diviſerunt dena jugera in ſingulos, ſociis nominis Latini terna. Per idem tempus quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt, de diſcordiis ſedi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſeditionibuſque ſuis: & Theſſali legati, nunciantes quæ in Macedonia gererentur. Perſeus jam 5
bellum vivo patre cogitatum in animo volvens, omnes non gentes modo Græciæ, ſed civitates etiam, legationibus mittendis, pollicendo plura quam præſtando, ſibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte hominum ad favorem ejus inclinati animi, & aliquanto quam in Eumenem propenſiores: quum Eumenis beneficiis muneribusq; omnes Græciæ civitates & pleriq; principum obligati eſſent: & ita ſe in regno ſuo gereret, ut quæ ſub ditione ejus urbes eſſent, nullius liberæ civitatis fortunam ſecum mutatam vellent. contra Perſea fama erat poſt patris mortem uxorem manu ſua occidiſſe: Apellem miniſtrum quondam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requiſitum à Philippo ad ſupplicium, exulantem, accerſitum poſt patris mortem ingentibus promiſſis ad præmia tantæ perpetratæ rei, clam interfeciſſe. inteſtinis externiſq; præterea multis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præferebant vulgo civitates, tam pio erga propinquos, tam juſto in cives, tam munifico erga omnes homines regi: ſeu fama & majeſtate Macedonum regum præoccupati ad ſpernendum originem novi regni: ſeu mutationis rerum cupidi; ſeu quia eum objectum eſſe Romanis volebant. Erant autem non Ætoli modo in ſeditionibus propter ingentem vim æris alieni, ſed Theſſali etiam: ea contagione velut tabes in Perræbiam quoque id pervaſerat malum. Quum Theſſalos in armis eſſe nunciatum eſt, A. Claudium legatum ad eas res aſpiciendas componendaſq; ſenatus miſit. Qui utriuſque partis principibus caſtigatis, quum injuſto fœnore gravatum æs alienum, ipſis magna ex parte concedentibus qui onerarent, levaſſet, juſti crediti ſolutio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lutionem in annorum penſiones diſtribuit. Per
eundem Appium eodemque modo compoſitæ in
Perræbia res. Ætolorum cauſas Marcellus Delphis
per idem tempus hoſtilibus actas animis, quas in-
teſtino geſſerant bello, cognovit. Quum certatum
utrimque temeritate atq; audacia cerneret, decre-
to quidem ſuo neutram partem aut levare aut o-
nerare voluit: communiter ab utriſque petiit, abs-
tinerent bello, & oblivione præteritorum, diſcor-
dias finirent. Hujus reconciliationis inter ipſos fi-
des obſidibus ultro citroque datis firmata eſt. Co-
rinthum, ut ibi deponerentur obſides, conveni-
6 tur. A Delphis Ætolico concilio Marcellus in
Peloponneſum trajecit, quo Achæis edixerat con-
ventum. Vbi collaudata gente, quod conſtanter
vetus decretum de arcendis aditu finium regibus
Macedonum tenuiſſent, inſigne adverſus Perſea
odium Romanorum fecit: quod ut maturius e-
rumperet, Eumenes rex, commentarium ferens
ſecum, quod de apparatibus belli omnia inquirens
fecerat, Romam venit. Per idem tempus quinque
legati ad regem miſſi, qui res in Macedonia adſpi-
cerent. Alexandriam iidem ad Ptolemæum reno-
vandæ amicitiæ cauſſa proficiſci juſſi. Legati e-
rant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæ-
bius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæ-
cilius Denter. Et ab Antiocho rege ſub idem
tempus legati venerunt: quorum princeps Apol-
lonius in ſenatum introductus multis juſtiſque
cauſſis regem excuſavit, *Quod ſtipendium ſerius
quo ad diem præstaret. id ſe omne advexiſſe, ne cujus
niſi temporis gratia regi fieret. Donum præterea
afferre, vaſa aurea quingentûm pondo. Petere re-
gem, ut quæ cum patre ſuo ſocietas atque amicitia
fuiſſet, ea ſecum renovaretur: imperaretque ſibi
populus Romanus, quæ bono fideliq; ſocio regi eſſent
impe-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

imperanda. ſe nullo uſquam ceſſaturum officio. Ea merita in ſe ſenatus fuiſſe, quum Romæ eſſet, eam comitatem juventutis, ut pro rege, non pro obſide omnibus ordinibus fuerit. Legatis benigne reſponſũ, & ſocietatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Attilius prætor urbanus juſſus. Quæſtores urbani ſtipendium, vaſa aurea cenſores acceperunt: eiſque negotium datum eſt, ut ponerent ea in quibus templis videretur: legatoque centum millium æris munus miſſum, & ædes liberæ hoſpitio datæ, ſumptuſque decretus, donec in Italia eſſet. Legati, qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore apud regem eſſe: amiciſſimumque populo Romano. In provinciis 7
eo anno hæc. C. Cicereius prætor in Corſica ſignis collatis pugnavit: ſeptem millia Corſorum cæſa: capti amplius mille & ſeptingenti. Voverat ex ea pugna prætor ædem Iunoni Monetæ. Pax deinde data petentibus Corſis, & exacta ceræ ducena millia pondo. Ex Corſica ſubacta Cicereius in Sardiniam tranſmiſit. Et in Liguribus in agro Statellati pugnatum ad oppidum Caryſtum. Eo ſe magnus exercitus Ligurum contulerat. Primo ſub adventum M. Popillii conſulis mœnibus ſeſe continebant: deinde, poſtquam oppidum oppugnaturum Romanum cernebant, progreſſi ante portas, aciem ſtruxerunt: nec conſul, (ut qui idipſum oppugnatione comminanda quæſiſſet) moram certamini fecit. Pugnatum eſt amplius tres horas, ita ut neutro inclinaret ſpes. Quod ubi conſul vidit, nulla parte moveri Ligurum ſigna; imperat equitibus ut equos conſcendant, ac tribus ſimul partibus in hoſtes quanto maximo poſſent tumultu incurrant. Pars magna equitum, mediam trajecit aciem, & ad terga pugnantium pervaſit. Inde terror injectus Liguribus. diverſi

diverſi in omnes partes fugerunt. perpauci retro in oppidum, quia inde ſe maxime objecerat eques. & pugna tam pervicax multos abſumpſerat Ligurum, & in fuga paſſim cæſi ſunt. Decem millia hominum cæſa traduntur: amplius ſeptingenti paſſim capti: ſigna militaria relata octoginta duo. Nec incruenta victoria fuit. amplius tria millia militum amiſſa; quum cedentibus neutris ex parte
8 utraque primores caderent. Poſt hanc pugnam ex diverſa fuga in unum collecti Ligures, quum majorem multo partem civium amiſſam quam ſupereſſe cernerent (nec enim plus decem millia hominum erant) dediderunt ſeſe; nihil quidem illi pacti. ſperaverant tamen non atrocius quam ſuperiores imperatores, conſulem in ſe ſæviturum. At ille arma omnibus ademit, oppidum diruit, ipſos bonaque eorum vendidit: literaſque ſenatui de rebus à ſe geſtis miſit. Quas quum A. Attilius prætor in curia recitaſſet (nam conſul alter Poſtumius agris recognoſcendis in Campania occupatus aberat) atrox res viſa ſenatui: *Statellates, qui uni ex Ligurum gente non tuliſſent arma adverſus Romanos, tum quoque oppugnatos, non ultro inferentes bellum, deditos in fidem populi Romani, omni ultima crudelitatis exemplo laceratos ac deletos eſſe: tot millia capitum innoxiorum, fidem implorantia populi Romani, ne quis umquam ſe poſtea dedere auderet, peſſimo exemplo veniſſe: & diſtractos paſſim, juſtis quondam hoſtibus populi Romani pacatis ſervire.* Quas ob res Senatusconſultum factum eſt, *Placere ſenatui, M. Popillium Conſulem Ligures pretio emptoribus reddito, ipſos reſtituere in libertatem: bonaque ut iis, quicquid ejus recuperari poſſit, reddantur curare. Arma primo quoque tempore fieri in ea gente. conſulem de provincia decedere, quum deditos in ſedem ſuam Ligures reſtituiſſet. Claram victo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

victoriam vincendo oppugnantes, non ſæviendo in afflictos fieri. Conſul qua ferocia animi uſus erat 9
in Liguribus, eandem ad non parendum ſenatui habuit. Legionibus extemplo Piſas in hibernacula miſſis, iratus Patribus, infeſtus prætori, Romam rediit: ſenatuq; extemplo ad ædem Bellonæ vocato. multis verbis invectus eſt in prætorem: *qui quum ob bello rem bene geſtam, uti Diis immortalibus honos haberetur, referre ad ſenatum debuiſſet, adverſus ſe pro hoſtibus ſenatusconſultum feciſſet, quo victoriam ſuam ad Ligures transferret, dedique iis prope conſulem prætor juberet. Itaque mulctam ei ſe dicere. A Patribus poſtulare, ut ſenatusconſultum in ſe factum tolli juberent: ſupplicationemque quam abſentes ex literis de bene geſta Republica miſſis decernere debuerint, præſentes honoris Deorum primum cauſſa, deinde & ſui aliquo tandem reſpectu decernerent.* Nihilo lenioribus quam abſens ſenatorum aliquot orationibus increpitus, neutra impetrata re in provinciam redit. Alter, Conſul Poſtumius, conſumpta æſtate in recognoſcendis agris, ne viſa quidem provincia ſua, comitiorum cauſſa Romam rediit: conſules, C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit. Prætores deinde facti, C. Licinius Craſſus, M. Iunius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, C. Memmius iterum. Eo anno luſtrum conditum 10
eſt. Cenſores erant Q. Fulvius Flaccus, L. Poſtumius Albinus. Poſtumius condidit. Cenſa ſunt civium Romanorum capita ducenta ſexaginta novem millia & quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Poſtumius conſul pro concione edixerat, qui ſociûm Latini nominis ex edicto C. Claudii Conſulis redire in civitates ſuas debuiſſent, ne quis eorum Romæ, ſed omnes in ſuis civitatibus cenſerentur. Concors & è Republica cen-

ſura fuit. omnes quos ſenatu moverunt, quibuſ que equos ademerunt, ærarios fecerunt, & trib moverunt: neque ab altero notatum alter pro bavit. Fulvius ædem Fortunæ Equeſtris, quan proconſul in Hiſpania dimicans cum Celtibe rorum legionibus voverat, annos ſex poſtquan voverat, dedicavit: & ſcenicos ludos per qua triduum, unum diem in circo fecit. L. Corne lius Lentulus, decemvir ſacrorum, eo anno mor tuus eſt. in locum ejus ſuffectus A. Poſtumiu Albinus. Locuſtarum tantæ nubes à mari ven to repente in Appuliam illatæ ſunt, ut examini bus ſuis agros latè operirent. ad quam peſten frugum tollendam, C. Sicinius prætor deſigna tus cum imperio in Apuliam miſſus, ingenti a gmine hominum ad colligendas eas coacto, ali quantum temporis abſumpſit. Principium inſe quentis anni, quo C. Popillius & P. Ælius fue runt conſules, reſiduas contentiones ex prior anno habuit. Patres referri de Liguribus renova rique ſenatusconſultum volebant, & conſul Æ lius referebat. Popillius & collegam & ſenatun pro fratre deprecabatur: & præ ſe ferens, ſi qui decernerent interceſſurum, collegam deterruit Patres eo magis utrique pariter conſulum infenſi in cœpto perſtabant. Itaque quum de provincii ageretur, & Macedonia jam imminente Perſe bello peteretur, Ligures ambobus conſulibus de cernuntur. Macedoniam decreturos negant, n de M. Popillio referretur. Poſtulantibus deinde ut novos exercitus ſcribere, aut ſupplementum veteribus liceret, utrumque negatum eſt. Præ toribus quoque in Hiſpaniam ſupplementum pe tentibus negatum: M. Iunio in citeriorem, Sp Lucretio in ulteriorem. C. Licinius Craſſus ur banam juriſdictionem, Cn. Sicinius inter peregri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

nos erat ſortitus: C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Conſules ob ea irati ſenatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros ſe denunciarunt: nec quicquam Reipublicæ acturos; præterquam quod ad provinciarum adminiſtrationem attineret. Attalum regis Eumenis fratrem legatum veniſſe Romam, Valerius Antias his conſulibus ſcribit; ad deferenda de Perſeo crimina, indicandoſque apparatus belli. Plurium annales, & quibus crediſſe malis, ipſum Eumenem veniſſe tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus ſed beneficiis etiam ſuis, ingentia quæ in eum congeſta erant, exiſtimaret deberi populus Romanus, in ſenatum eſt introductus. *Cauſſam veniendi ſibi Romam fuiſſe*, dixit, *præter cupiditatem viſendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna eſſet, ſupra quam ne optare quidem auderet: etiam ut coram moneret ſenatum, ut Perſei conatis obviam iret.* Orſus inde à Philippi conſiliis, necem Demetrii filii retulit, adverſantis Romano bello; *Baſtarnarum gentem excitam ſedibus ſuis, quorum auxiliis fretus in Italiam tranſiret. Hæc eum volutantem in animo, oppreſſum fato regnum ei reliquiſſe, quem infeſtiſſimum eſſe ſenſiſſet Romanis. itaque Perſea, hæreditarium a patre relictum bellum, & ſimul cum imperio traditum, jamjam primum alere ac fovere omnibus conſiliis. Florere præterea juventute, quam ſtirpem longa pax ediderit: florere opibus regni, florere etiam ætate. Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, animum eſſe inveteratum diutina arte atq; uſu belli. jam inde à puero, patris contubernio, Romanis quoque bellis, non finitimis tantum aſſuetum, miſſum à patre in expeditiones multas, variaſque. Iam ex quo ipſe acce-* 11

piſſet

piſſet regnum, multã, quæ, non vi, non dolo, Phi
lippus omnia expertus potuiſſet moliri, admirand
rerum ſucceſſu tenuiſſe. Acceſiſſe ad vires eam, qu
longo tempore, multis magniſque meritis pararetur
12 auctoritatem. Nam apud Græciæ atque Aſiæ civita
tes, vereri majeſtatem ejus omnes. nec pro quibu
meritis, pro qua munificentia, tantum ei tribuatur
cernere: nec dicere pro certo poſſe, utrum felicita
id quadam ejus accidat, an, quod ipſe vereatur dic
re, invidia adverſus Romanos favorem illi concilie
Inter ipſos quoque reges ingentem auctoritate, Se
leuci filiam duxiſſe eum; non petentem ſed petitur
ultro: ſororem dediſſe Pruſiæ precanti ac oranti: ce
lebratas eſſe utraſque nuptias gratulatione doniſqu
innumerabilium legationum, & velut auſpicibu
nobiliſſimis populis deductas eſſe. Bœotorum gente
captatam Philippo, nunquam ad ſcribendum ami
citiæ fœdus adduci potuiſſe: tribus nunc locis cu
Perſeo fœdus inciſum literis eſſe: uno Thebis, alter
ad Delum auguſtiſſimo & celeberrimo in templo
tertio Delphis. in Achaico concilio vero, niſi diſcu
ſa res per paucos Romanũ imperium intentantes e
ſet, eo rem prope adductam, ut aditus & in Achaia
daretur. At, hercule, ſuos honores, cujus merita i
eam gentem privatim an publice ſint majora, vi
dici poſſet, partim deſertos per incultum ac negl
gentiam, partim hoſtiliter ſublatos eſſe. Iam Æt
los quem ignorare in ſeditionibus ſuis non ab Rom
nis ſed à Perſeo præſidium petiiſſe? His eum fultu
ſocietatibus atque amicitiis, eos domeſticos appar
tus belli habere, ut externis non egeat; triginta mi
lia peditum, quinque millia equitum: in decem a
nos frumentum præparare, ut abſtinere & ſuo & h
ſtium agro frumentandi cauſſa poſſit. Iam pecunia
tantam habere, ut decem millibus mercenarioru
militum, præter Macedonum copias, ſtipendium
totide

totidem annos præparatum habeat: præter annuum, quod ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma vel tribus tantis exercitibus in armamentaria congeſſiſſe. Iuventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam ſubjectam eſſe. Reliquum orationis adhortatio fuit. Non 13
ego hæc, inquit, incertis jactata rumoribus, & cupidius credita, quia vera eſſe de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres Conſcripti; ſed comperta & explorata, haud ſecus quam ſi ſpeculator miſſus à vobis ſubjecta oculis referrem. Neque relicto regno meo, quod amplum & egregium vos feciſtis, mare tantum trajeciſſem, ut vana ad vos afferendo fidem abrogarem mihi. Cernebam nobiliſſimas Aſiæ & Græciæ civitates indies magis denudantes judicia ſua: mox ſi permitteretur, eo proceſſuras unde receptum ad pœnitendum non haberent. Cernebam Perſea, non continentem ſe Macedoniæ regno, alia armis occupantem: alia quæ vi ſubigi non poſſunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam quam impar eſſet ſors, quum ille vobis bellum, vos ei ſecuram pacem præſtaretis. quamquam mihi quidem non parare, ſed gerere pene bellum videbatur. Abrupolim ſocium atque amicum veſtrum regno expulit. Aretarum Illyrium, quia ſcripta ab eo quædam vobis comperit, ſocium item atque amicum veſtrum, interfecit. Everſam & Callicritum, Thebanos, principes civitatis, quia liberius adverſus eum in concilio Bœotorum locuti fuerant, delaturoſque ad vos quæ agerentur profeſſi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis adverſus fœdus tulit, Dolopiæ bella intulit, Theſſaliam & Doridem cum exercitu pervaſit, ut in bello inteſtino deterioris partis auxilio meliorem affligeret. Confudit & miſcuit omnia in Theſſalia Perræbiaque ſpe novarum tabularum, ut manu debitorum obnoxia ſibi opti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

optimates opprimeret. Hæc quum vobis quieſcen- bus & patientibus fecerit, & conceſſam ſibi Gr- ciam eſſe a vobis videat; pro certo habet, nemine ſibi antequam in Italiam trajecerit, armatum c- curſurum. Hoc quam vobis tutum aut honeſtum ſ- vos videritis: ego certe mihi turpe eſſe duxi, pri- Perſea ad bellum inferendum, quam me ſocium a- prædicendum ut caveretis, venire in Italiam. Fu- ctus neceſſario mihi officio, & quodam modo liber- ta atque exonerata fide mea, quid ultra facere p- ſum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos & v- ſtræ Reipublicæ, & nobis ſociis atque amicis, qui

14 *vobis pendemus, conſulatis?* Hæc oratio mo- Patres Conſcriptos. ceterum in præſentia nihi- præterquam, fuiſſe in curia regem, ſcire quiſqua- potuit: eo ſilentio clauſa curia erat. bello den- que perfecto, quæque dicta ab rege, quæque r- ſponſa eſſent, emanavere. Perſei deinde regis leg- tis poſt paucos dies ſenatus datus eſt. Ceteru- præoccupatis non auribus magis quam animis a- Eumene rege, omnis & defenſio & deprecatio l- gatorum reſpuebatur: & exaſperavit animos fer- cia animi Harpali, qui princeps legationis era- *Is, velle quidem & laborare dixit regem, ut pu- ganti ſe nihil hoſtile dixiſſe aut feciſſe fides habe- tur: ceterum ſi pervicacius cauſſam belli quæri v- deat, forti animo defenſurum ſe. Martem comm- nem eſſe, & eventum incertum belli.* Omnibus c- vitatibus Græciæ atque Aſiæ curæ erat, quid Pe- ſei legati, quid Eumenes in ſenatu egiſſet: & pr- pter adventum ejus, quem moturum aliquid r- bantur, miſerant pleræque civitates, alia in ſp- ciem præferentes, legatos. & legatio Rhodioru- erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin E- menes civitatem quoque ſuam Perſei criminib- junxiſſet. Itaque omni modo per patronos h-

ſpite-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

pitesque diſceptandi cum rege locum in ſenatu uærebat. Quod quum contigiſſet, libertate in-emperantius invectus in regem, quod Lyciorum entem adverſus Rhodios concitaſſet, graviorque ſiæ eſſet, quam Antiochus fuiſſet; popularem uidem ac gratam populis Aſiæ (nam eo quoque am favor Perſei venerat) orationem habuit: cete-um inviſam ſenatui, inutilemque ſibi & civitati uæ. Eumeni vero conſpiratio adverſus eum fa-orem apud Romanos fecit. ita omnes ei hono-es habiti, donaque quam ampliſſima data, cum ella curuli atque eburneo ſcipione. Legationibus imiſſis, quum Harpalus, quanta eximia celerita-e poterat, regreſſus in Macedoniam, nunciaſſet egi; nondum quidem parantes bellum reliquiſſe e Romanos, ſed ita infeſtos, ut facile appareret on dilaturos; & ipſe præterquam quod & ita redebat futurum, jam etiam volebat in flore vi-ium ſe credens eſſe. Eumeni ante omnes infeſtus rat: à cujus ſanguine ordiens bellum, Evandrum retenſem ducem auxiliorum, & Macedonas tres ſſuetos miniſteriis talium facinorum, ad cædem egis ſubornat: literaſque eis dat ad Praxo hoſpi-am, principem auctoritate & opibus Delphorum. atis conſtabat, Eumenem ut ſacrificaret Apolli-i, Delphos aſcenſurum. Progreſſi cum Evandro nſidiatores, nihil aliud ad peragendum incœ-tum, quam loci opportunitatem, omnia circum-untes, quærebant. Aſcendentibus ad templum Cirra priuſquam perveniretur ad frequentia ædi-iciis loca, maceria erat ab læva ſemitæ paulum xtans à fundamento, qua ſinguli tranſirent. dex-ra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diru-a erat, poſt maceriam ſe abdiderunt, gradibus ſtructis, ut ex ea, velut è muro tela in prætereun-em conjicerent. Primo à mari circumfuſa turba

amico-

amicorum ac ſatellitum procedebat: deinde
tenuabant paulatim anguſtiæ agmen. Vbi ad eu
locum ventum eſt, qua ſingulis eundum erat, p
mus ſemitam ingreſſus Pantaleon Ætoliæ pri
ceps, cum quo inſtitutus regi ſermo erat. Tum
ſidiatores exorti, ſaxa duo ingentia devolvu
quorum altero caput ictum eſt regi; altero hum
rus ſopitus; ex ſemita proclivi in declive mu
ſuper prolapſum jam ſaxis congeſtis. & ceteri q
dem etiam amicorum & ſatellitum, poſtquam c
dentem videre, defugiunt: Pantaleon conſtan
16 impavidus manſit ad protegendum regem. Lat
nes quum brevi circumitu maceriæ decurrere
conficiendum ſaucium poſſent, velut perfecta
in jugum Parnaſſi refugerunt, eo curſu, ut, qu
unus, non facilè ſequendo per invia atque ardu
moraretur fugam eorum, ne comprehenſo in
cium emanaret, occiderint comitem. Ad corp
regis primo amici, deinde ſatellites ac ſervi c
currerunt; tollentes ſopitum vulnere, ac nihil ſ
tientem. Vivere tamen ex calore & ſpiritu ren
nente in præcordiis ſenſerunt; victurum exigua
prope nulla ſpes erat. Quidam ex ſatellitibus
cuti latronum veſtigia, quum uſque ad jugu
Parnaſſi nequicquam fatigati perveniſſent; re
fecta redierunt. Aggreſſi facinus Macedones
inconſultè, ita audacter cœptum, nec conſultè
timidè reliquerunt. Compotem jam ſui rege
amici poſtero die deferunt ad navem: inde Cor
thum: à Corintho per Iſthmi jugum navibus t
ductis Æginam trajiciunt. Ibi adeo ſecreta e
curatio fuit, admittentibus neminem, ut fam
mortuum, in Aſiam perferret. Attalus quoque
lerius quam dignum concordia fraterna erat, c
didit. nam & cum uxore fratris, & præfecto a
tanquam jam haud dubius regni heres eſt locut

Q

Quæ poſtea non fefellere Eumenem: & quamquam diſſimulare & tacitè habere id patique ſtatuerat, tamen in primo congreſſu non temperavit, quin, uxoris petendæ præmaturam feſtinationem, fratri objiceret. Romam quoque fama de morte Eumenis perlata eſt. Sub idem tempus C. 17
Valerius ex Græcia, qui legatus ad viſendum ſtatum regionis ejus, ſpeculandaq; conſilia Perſei regis miſſus erat, rediit; congruentiaq; omnia criminibus ab Eumene allatis referebat. ſimul & adduxerat ſecum Praxo à Delphis, cujus domus receptaculum latronum fuerat: & L. Rammium Brunduſinum, qui talis indicii delator erat. Princeps Brunduſii Rammius fuit; hoſpitio quoq; & duces Romanos omnes, & legatos, exterarum quoque gentium inſignes, præcipuè regios, accipiebat. ex eo notitia ei cum abſente Perſeo fuerat: literiſq; ſpem amicitiæ interioris magnæq; inde fortunæ facientibus, ad regem profectus; brevi perfamiliaris haberi, trahiq; magis quam vellet in arcanos ſermones eſt cœptus. Promiſſis enim ingentibus præmiis petere inſtitit ab eo rex, *Quoniam duces omnes legatiq; Romani hoſpitio ejus uti aſſueſſent, quibus eorum ipſe ſcripſiſſet, ut venenum dandum curaret. cujus ſcire ſe comparationem plurimum difficultatis & periculi habere, pluribus conſciis comparari. eventu præterea incerto eſſe, ut aut ſatis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam dentur. Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo ſigno deprehendi poſſet.* Rammius veritus ne, ſi abnuiſſet, primus ipſe veneni experimentum eſſet, facturum pollicitus proficiſcitur. nec Brunduſium ante redire, quam convento C. Valerio legato, qui circa Chalcidem eſſe dicebatur, voluit. Ad eum primum indicio delato, juſſu ejus Romam ſimul venit. Introductus in curiam, quæ acta erant expoſuit.

ſuit. Hæc ad ea quæ ab Eumene delata erant a
ceſſere, quo maturius hoſtis Perſeus judicaretu
quippe quem non juſtum modo apparare bellu
regio animo; ſed per omnia clandeſtina graſſa
ſcelera latrociniorum ac veneficiorum cernebant
Belli adminiſtratio ad novos conſules rejecta eſt
in præſentia tamen Cn. Sicinium prætorem, cu
jus inter cives & peregrinos juriſdictio erat, ſcr
bere milites placuit; qui Brunduſium ducti prim
quoque tempore Apolloniam in Epirum trajice
rentur, ad occupandas maritimas urbes; ubi con
ſul, cui provincia Macedonia obveniſſet, claſſem
appellere tuto & copias per commodum expone
re poſſet. Eumenes aliquandiu Æginæ retentu
periculoſa & difficili curatione, quum primum
tuto potuit profectus Pergamum, præter priſtinum
odium recenti etiam ſcelere Perſei ſtimulante
ſumma vi parabat bellum. Legati eo ab Roma
gratulantes quod è tanto periculo evaſiſſet, vene
runt. Quum Macedonicum bellum in annum di
latum eſſet, cæteris prætoribus, jam in provincia
profectis, M. Iunius, & Sp. Lucretius, quibus Hi
ſpaniæ provinciæ obvenerant, fatigato ſæpe iden
petendo ſenatu, tandem pervicerunt, ut ſupple
mentum ſibi ad exercitum daretur. tria millia pe
ditum, centum & quinquaginta equites in Roma
nas legiones, in ſocialem exercitum quinque mil
lia peditum, & trecenti equites, imperare ſoci
juſſi. Hoc copiarum in Hiſpaniam cum prætori
19 bus novis portatum eſt. Eodem anno quia per re
cognitionem Poſtumii conſulis magna pars agr
Campani, quem privati ſine diſcrimine paſſim
poſſederant, recuperata in publicum erat, M. Lu
cretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum
Campanum cenſores fruendum locarent. quod
factum tot annis poſt captam Capuam non fuerat

ut i

ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum.
Quum in exſpectatione ſenatus eſſet, bello etſi
non indicto, tamen jam decreto, qui regum ſuam,
Perſei qui ſecuturi amicitiam eſſent, legati Aria-
rathis, puerum filium regis ſecum adducentes,
Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem edu-
candum filium Romam miſiſſe, ut jam inde à pue-
ro aſſueſceret moribus Romanis, hominibuſque. Pe-
tere, ut eum non ſub hoſpitum modo privatorum cu-
ſtodia, ſed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vel-
lent eſſe.* Ea regis legatio grata ſenatui fuit. Decre-
verunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes inſtructas lo-
caret, ut filius regis comiteſque ejus habitare poſ-
ſent. Et Thracum legatis, apud ſe diſceptantibus,
& ſocietatem amicitiamque petentibus; & quod
petebant, datum eſt, & munera bis denum mil-
lium æris ſummæ in ſingulos miſſa. Hos utique
populos, quod ab tergo Macedoniæ Thracia eſſet,
aſſumptos in ſocietatem gaudebant. Sed ut in Aſia
quoq; & inſulis explorata omnia eſſent, T. Clau-
dium Neronem, M. Decimium legatos miſerunt.
adire eos Cretam, & Rhodum juſſerunt ſimul re-
novare amicitiam, ſimul ſpeculari, num ſollicita-
ti animi ſociorum ab rege Perſeo eſſent. In ſuſpen- 20
ſa civitate ad exſpectationem novi belli, nocturna
tempeſtate columna roſtrata in Capitolio, bello
Punico priore poſita à M. Æmilio conſule, cui
collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine
diſcuſſa eſt. Ea res prodigii loco habita, ad ſena-
tum relata eſt. Patres ad aruſpices referre, & de-
cemviros adire libros juſſerunt. Decemviri lu-
ſtrandum oppidum, ſupplicationem obſecratio-
nemve habendam, victimis majoribus ſacrifican-
dum, & in Capitolio Romæ & in Campania ad
Minervæ promontorium, renuntiarunt: ludos per
decem dies Iovi optimo maximo primo quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

die faciendos. Ea omnia cum cura facta. aruſpi-
ces, in bonum verſurum id prodigium, prolatio-
nemque finium, & interitum perduellium porten-
di reſponderunt: quod ex hoſtibus ſpolia fuiſſen
ea roſtra, quæ tempeſtas disjeciſſet. Acceſſerun
quæ cumularent religiones animis. Saturniæ nun-
ciatum erat, ſanguine per triduum in oppid
pluiſſe: Calatiæ aſinum tripedem natum: & tau
rum cum quinque vaccis uno ictu fulminis exani
matos. Oximi terra pluiſſe. Horum quoque pro
digiorum cauſſa res divinæ factæ, & ſupplicati
21 unum diem feriæque habitæ. Conſules ad id tem
pus in provincias non exierant: quia neque uti d
M. Popillio referrent ſenatui obſequebantur, &
nihil aliud decernere prius, ſtatutum Patribus era
Aucta etiam invidia eſt Popillii literis ejus, quibu
iterum cum Statellatibus Liguribus proconſul pu
gnaſſe ſe ſcripſit, ac ſe decem millia eorum occ
diſſe. propter cujus injuriam belli, ceteri quoqu
Ligurum populi ad arma ierunt. Tum vero no
abſens modo Popillius, qui deditis contra jus
fas bellum intuliſſet, & pacatos ad rebellandu
incitaſſet, ſed conſules, quod non exirent in pr
vinciam, in ſenatu increpiti. Hoc conſenſu P
trum accenſi, M. Marcius Sermo, & Quinti
Marcius Scylla tribuni plebis, & conſulibus mu
ctam ſe dicturos, niſi in provinciam exirent, d
nuntiarunt: & rogationem, quam de Ligu
bus deditis promulgare in animo haberent,
ſenatu recitarunt. Sanciebatur ut qui ex Statel
deditis in libertatem reſtitutus ante Calendas Se
tiles primas non eſſet, cujus dolo malo is in ſer
tutem veniſſet, ut juratus ſenatus decerneret,
eam rem quæreret, animadverteretque. Ex auct
ritate deinde ſenatus eam rogationem promulg
runt. Priuſquam proficiſcerentur conſules, C

Ci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Cicereio prætori prioris anni ad ædem Bellonæ ſenatus datus eſt. Is expoſitis, quas in Corſica res geſſiſſet, poſtulatoque fruſtra triumpho, in monte Albano, quod jam in morem venerat ut ſine publica auctoritate fieret, triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno conſenſu plebes ſcivit juſſitque. ex eo plebiſcito Cajus Licinius prætor conſuluit ſenatum, quem quærere ex rogatione vellet. Patres ipſum eum quærere juſſerunt.
22 Tum demum conſules in provinciam profecti ſunt, exercitumque à M. Popillio ceperunt. Neque tamen Marcus Popillius reverti Romam audebat, ne cauſſam diceret adverſo ſenatu, infeſtiore populo, apud prætorem qui de quæſtione in ſe poſita ſenatum conſuluiſſet. Huic detrectationi ejus, tribuni plebis alterius rogationis denunciatione occurrerunt: ut ſi non ante Idus Novembris Romam introiſſet, de abſente eo C. Licinius ſtatueret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum rediſſet, ingenti cum invidia in ſenatum venit. Ibi quum laceratus jurgiis multorum eſſet, ſenatusconſultum factum eſt, ut qui Ligurum poſt Q. Fulvium, L. Manlium conſules hoſtes non fuiſſent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in libertatem reſtituendos curarent, agrumque iis trans Padum conſul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc ſenatusconſulto reſtituta in libertatem, traductisque Padum ager eſt aſſignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium cauſſam dixit: tertio prætor, gratia conſulis abſentis & Popilliæ familiæ precibus victus, Idibus Martiis adeſſe reum juſſit, quo die novi magiſtratus inituri erant honorem: ne diceret jus qui privatus futurus eſſet. Ita rogatio de Liguribus arte fallaci eluſa eſt.
23 Legati Carthaginienſes eo tempore Romæ erant, & Guluſſa filius Maſaniſſæ:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

inter eos magnæ contentiones in ſenatu fuêre.
Carthaginienſes querebantur, *præter agrum, de quo*
ante legati à Roma qui in re præſenti cognoſcerent,
miſsi eſſent, amplius ſeptuaginta oppida caſtellaque
agri Carthaginienſis biennio proximo Maſaniſſam
vi atque armis poſſediſſe. Id illi, cui nihil penſi ſit,
facile eſſe. Carthaginienſes fœdere illigatos ſilere.
Prohiberi enim extra fines efferre arma. Quam-
quam ſciant in ſuis finibus ſi inde Numidas pelle-
rent, ſe geſturos bellum; illo haud ambiguo capit[e]
fœderis deterreri, quo diſerte vetentur cum ſociis po-
puli Romani bellum gerere. Sed jam ultra ſuper-
biam, crudelitatemque, & avaritiam ejus, non pa-
ti poſſe. Carthaginienſes miſsos eſſe qui orarent ſena-
tum, ut trium harum rerum unam ab ſe impetrar[i]
ſinerent: ut vel ex æquo apud ſocium populum qui[d]
cujusque eſſet, diſceptarent: ut permitterent Cartha-
ginienſibus, ut adverſus injuſta arma pio juſtoqu[e]
ſe tutarentur bello: vel ad extremum, ſi gratia plu[s]
quam veritas apud eos valeret, ſemel ſtatuerent
quid donatum ex alieno Maſaniſſæ vellent. Mo-
deſtius certè daturos eos & ſcituros quid dediſſent
ipſum nullum præterquam ſuæ libidinis arbitrio
finem facturum. Horum ſi nihil impetrarent, &
aliquod ſuum poſt datam à P. Scipione pacem deli-
ctum eſſet, ipſi potius animadverterent in ſe. Tutar[i]
ſervitutem ſe ſub dominis Romanis, quam liberta-
tem expoſitam ad injurias Maſaniſſæ malle. Peri[re]
namque ſemel ipſis ſatius eſse, quam ſub acerbiſsi-
mi carnificis arbitrio ſpiritum ducere. Sub hæc di-
cta lacrymantes procubuerunt, ſtratique humi
non ſibi magis miſericordiam quam regi inv[i-]
24 diam concitarunt. Interrogari Guluſſam placui[t]
quid ad ea reſponderet, aut, ſi prius mallet, expro-
meret ſuper qua re Romam veniſſet. Guluſſa, *Ne-*
que ſibi facile eſſe, dixit, *de iis rebus agere, de qu[i-]*
bu[s]

bus nihil mandati à patre haberet: neque patri facile fuiſſe mandare, quum Carthaginienſes nec de qua re acturi eſſent, nec omnino ituros ſe Romam, indicaverint. In æde Æſculapii clandeſtinum eos per aliquot noctes conſilium principum habuiſſe, unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam cauſſam fuiſſe patri mittendi ſe Romam; qui deprecaretur ſenatum, ne quid communibus inimicis criminantibus ſe crederent, quem ob nullam aliam cauſſam niſi propter conſtantem fidem erga populum Romanum odiſſent. His utrimque auditis, ſenatus de poſtulatis Carthaginienſium conſultus, reſpondere ita juſſit: *Guluſſam placere extemplo in Numidiam proficiſci: & nunciare patri, ut de iis, de quibus Carthaginienſes querantur, legatos quamprimum ad ſenatum mittat: denuncietque Carthaginienſibus, ut ad diſceptandum veniant. Si aliquid poſſent Maſaniſſæ honoris cauſſa, & feciſſe & facturos eſſe: jus gratiæ non dare. Agrum qua cujuſque ſit poſſideri velle: nec novos ſtatuere fines, ſed veteres obſervari, in animo habere. Carthaginienſibus victis ſe & urbes & agros conceſſiſſe, non ut in pace eriperentur per injuriam, quæ jure belli non ademiſſent.* Ita regulus Carthaginienſesque dimiſſi. Munera ex inſtituto data utriſque, aliaque hoſpitalia comiter conſervata. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Cento, T. Annius Luſcus, legati ad res repetendas in Macedoniam, renunciandamque amicitiam regi miſſi, redierunt: qui jam ſua ſponte infeſtum Perſeo ſenatum inſuper accenderunt, relatis ordine quæ vidiſſent, quæque audiſſent. *Vidiſſe ſe per omnes urbes Macedonum ſumma vi parari bellum. Quum ad regem perveniſſent, per multos dies conveniendi ejus poteſtatem non factam: poſtremo quum deſperato jam colloquio profecti eſ-* 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſent, tum demum ſe ex itinere revocatos, & ad eum
introductos eſſe. Suæ orationis ſummam fuiſse, fæ-
dus cum Philippo ictum, cum ipſo eo poſt mortem
patris renovatum: in quo diſerte prohiberi eum ex-
tra fines arma efferre, prohiberi ſocios populi Roma-
ni laceſſere bello. Expoſita deinde ab ſe ordine,
quæ ipſi nuper in ſenatu Eumenem vera omnia &
comperta referentem audiſſent. *Samothraciæ præ-*
terea per multos dies occultum conſilium cum lega-
tionibus civitatum Aſiæ regem habuiſse. Pro his
injuriis ſatis fieri ſenatum æquum cenſere, reddique
ſibi res ſociiſque ſuis, quas contra jus fœderis habeat.
Regem ad ea primo accenſum ira inclementer locu-
tum; avaritiam ſuperbiamque Romanis, objicien-
tem frequenter: quod alii ſuper alios legati venirent
ſpeculari dicta factaque ſua, quod ſe ad nutum im-
periumque eorum omnia dicere ac facere æquum cen-
ſerent. Poſtremo, multum ac diu vociferatum, re-
verti poſtero die juſsiſse. ſcriptum ſe reſponſum da-
re velle. Tum ita ſibi ſcriptum traditum eſſe: *Fæ-*
dus cum patre ictum, ad ſe nihil pertinere. Id ſe re-
novari, non quia probaret, ſed quia in nova poſseſsio-
ne regni patienda omnia eſsent, paſsum. Si novun
fœdus ſecum facere vellent; convenire prius de con-
ditionibus debere: & ſi in animum inducerent, u
ex æquo fœdus fieret; & ſe viſurum quid ſibi facien-
dum eſset, & illos credere Reipublicæ conſulturos.
Atque ita ſe proripuiſſe, & ſummoveri è regia om
nes cœptos. Tum ſe amicitiam & ſocietatem renun
ciaſse. qua voce eum accenſum reſtitiſſe, atque voc
clara denunciaſse ſibi, ut triduo regni ſui decederen
finibus. Ita ſe profectos: nec ſibi aut venientibu
aut manentibus quicquam hoſpitaliter aut benign
factum. Theſſali deinde Ætolique legati auditi
Senatui, ut ſcirent quam primum quibus ducibu
uſura Reſpublica eſſet, literas mitti conſulibus pla
cuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cuit: ut uter eorum poſſet, Romam ad magiſtratus creandos veniret. Nihil magnopere quod me- 26
morari attineat Reipublicæ eo anno conſules geſſerant. magis è Republica viſum erat, comprimi ac ſedari exaſperatos Ligures; quum Macedonicum bellum exſpectaretur. Gentium quoque Illyriorum regem ſuſpectum Iſſenſes legati fecerunt: ſimul queſti, fines ſuos ſecundo populatum, ſimul nuntiantes, uno animo vivere Macedonum atque Illyriorum regem. communi conſilio parare Romanis bellum: & ſpecie legatorum Illyrios ſpeculatores Romæ eſſe, Perſeo auctore miſſos, ut quid ageretur ſcirent. Illyrii vocati in ſenatum. qui quum legatos ſe eſſe miſſos ab rege dicerent ad purganda crimina, ſi qua de rege Iſſenſes deferrent; quæſitum, ecquid ita non adiſſent magiſtratum, ut ex inſtituto loca lautia acciperent: ſciretur denique veniſſe eos, & ſuper qua re veniſſent? Hæſitantibus in reſponſo, ut curia excederent dictum. Reſponſum, tanquam legatis, ut qui adire ſenatum non poſtulaſſent, dari non placuit: mittendoſq; ad regem legatos cenſuerunt, qui nunciarent, quod ſocii quererentur apud ſenatũ exuſtum à rege agrum. non æquum eum facere qui ab ſociis ſuis non abſtineret injuriam. In hanc legationem miſſi, A. Terentius Varro, C. Plætorius, C. Cicereius. Ex Aſia, qui circa ſocios reges miſſi erant legati redierunt, qui renuntiarunt, *Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemaum in Alexandria ſeſe conveniſſe. Omnes ſolicitatos legationibus Perſei, ſed egregie in fide permanere, pollicitoſque omnia, quæ populus Romanus imperaſset praſtaturos. & civitates ſocias adeſſe: ceteras ſatis fidas; ſolos Rhodios fluctuantes & imbutos Perſci conſiliis inveniſſe.* Venerant Rhodii legati ad purganda ea quæ vulgo jactari de civitate ſciebant: ceterum

ſenatum iis dare, quum novi conſules magiſtra-
27 tum iniſſent, placuit. Belli apparatum non diffe-
rendum cenſuerunt. C. Licinio prætori negotium
datur, ut ex veteribus quinqueremibus in navali-
bus Romæ ſubductis, quæ poſſent uſui eſſe refice-
ret; pararetque naves quinquaginta. Si quid ad
eum numerum explendum deeſſet, C. Memmio
collegæ in Siciliam ſcriberet, ut eas quæ in Sicilia
naves eſſent, reficeret atque expediret, ut Brundu-
ſium primo quoque tempore mitti poſſent. Socios
navales libertini ordinis in viginti & quinque na-
ves ex civibus Romanis C. Licinius prætor ſcribe-
re juſſus. in quinque & viginti parem numerum
Cn. Sicinius ſociis imperaret: idem Prætor pedi-
tum octo millia, trecentos equites à ſociis Latini
nominis exigeret. Hunc militem qui Brunduſii
acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. At-
tilius Serranus, qui priore anno prætor fuerat, de-
ligitur: Cn. Sicinius prætor, qui exercitum para-
tum ad trajiciendum haberet. C. Popillio conſuli
ex auctoritate ſenatus C. Licinius prætor ſcribit,
ut & legionem ſecundam, quę maxime veterana in
Liguribus erat, & ſocium Latini nominis quatuor
millia peditum, ducentos equites Idibus Februa-
riis Brunduſii adeſſe juberet. Hac claſſe & hoc
exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam
obtinere, donec ſucceſſor veniret juſſus; proroga-
to in annum imperio. Ea omnia quæ ſenatus cen-
ſuit impigrè facta ſunt. Duodequadraginta quin-
queremes ex navalibus deductæ. qui deduceret eas
Brunduſium, L. Porcius Licinus præpoſitus: duo-
decim ex Sicilia miſſæ. Ad frumentum claſſi ex-
ercituique coemendum in Appuliam Calabriam-
que tres legati miſſi, Sex. Digitius, T. Iuventius
M. Cæcilius. Ad omnia præparata Cn. Sicinius
prætor, paludatus ex urbe profectus, Brunduſium
venit

venit. Exitu prope anni C. Popillius conſul Romam rediit; aliquanto ſerius quam ſenatus cenſuerat: cui primo quoque tempore magiſtratus creare, quum tantum bellum immineret, juſſum erat. Itaque non ſecundis auribus patrum auditus eſt conſul, quum in æde Bellonæ de rebus in Liguribus geſtis diſſereret. ſucclamationes frequentes erant, interrogationeſque, cur ſcelere fratris oppreſſos Ligures in libertatem non reſtituiſſet? Comitia conſularia in quam edicta erant diem, in ante diem Calendas Martias ſunt habita. Creati conſules, P. Licinius Craſſus, C. Caſſius Longinus. Poſtero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L. Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C. Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provinciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hiſpania, & Sicilia, & Sardinia, ut uni ſors integra eſſet, quo ſenatus cenſuiſſet. Conſulibus deſignatis imperavit ſenatus, ut qua die magiſtratum iniſſent, hoſtiis majoribus rite mactatis precarentur, ut quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, ut proſperum eveniret. Eodem die decrevit ſenatus, ut C. Popillius conſul ludos per decem dies Iovi Opt. Max. voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, ſi Reſpublica decem annos in eodem ſtatu fuiſſet. Ita ut cenſuerant, in Capitolio vovit conſul ludos fieri donariaq; dari, quanta ex pecunia decreſſet ſenatus. quum centum & quinquaginta non minus adeſſent, præeunte verba Lepido pontifice maximo id votum ſuſceptum eſt. Eo anno ſacerdotes publici mortui, L. Æmilius Pappus, decemvir ſacrorum, & Q. Fulvius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat cenſor. hic fœda morte periit. Ex duobus filiis ejus qui tum in Illyrico militabant, nunciatum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

alterum deceſſiſſe, alterum gravi & periculoſo morbo ægrum eſſe. Obruit animum ſimul luctus, metuſque: mane ingreſſi cubiculum ſervi, laqueo dependentem invenere. Erat opinio, poſt cenſuram minus compotem fuiſſe ſui: vulgo Iunonis Laciniæ iram ob ſpoliatum templum alienaſſe mentem ferebant. Suffectus in Æmilii locum, decemvir M. Valerius Meſſala: in Fulvii, pontifex Cn. Domitius Ænobarbus; oppido adoleſcens ſacerdos lectus.
29 P. Licinio, C. Caſſio conſulibus, non urbs tantum Roma, nec terra Italia, ſed omnes reges civitateſque quæ in Europa, quæque in Aſia erant, converterant animos in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum vetus odium ſtimulabat, tum recens ira, quod ſcelere ejus prope ut victima mactatus Delphis eſſet. Pruſias Bithyniæ rex ſtatuerat abſtinere armis, eventumque exſpectare. nam neque pro Romanis ſe æquum cenſere adverſus fratrem uxoris arma ferre: & apud Perſea victorem veniam per ſororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quod Romanis ſuo nomine auxilia pollicitus erat, ex quo eſt junctus Eumeni affinitate, in omnia belli paciſque ſe conſociaverat conſilia. Antiochus imminebat quidem Ægypti regno: & pueritiam regis, & inertiam tutorum ſpernens, & ambigendo de Cœleſyria, cauſſam belli ſe habiturum exiſtimabat, geſturumque ſine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia & per ſuos legatos ſenatui, & ipſe legatis eorum eximiè pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores & bellum adverſus Antiochum parabant, quo vindicarent Cœleſyriam, & Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. Maſaniſſa & frumento juvabat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

bat Romanos, & auxilia cum elephantis, Miſa-
genemque filium mittere ad bellum parabat. conſi-
lia autem in omnem fortunam ita diſpoſita habe-
bat; Si penes Romanos victoria eſſet, ſuas quoque
in eodem ſtatu manſuras res, neque ultra quid-
quam movendum: non enim paſſuros Romanos
vim Carthaginienſibus afferri. Si fractæ eſſent o-
pes Romanorum, quæ tum protegerent Carthagi-
nienſes, ſuam omnem Africam fore. Gentius rex
Illyriorum fecerat potius cur ſuſpectus eſſet Ro-
manis, quam ſatis ſtatuerat utram foveret partem;
impetuque magis quam conſilio his aut illis ſe ad-
juncturus videbatur. Cotys Thrax, Odryſarum
rex, evidenter Macedonum partis erat. Hæc ſen- 30
tentia regibus quum eſſet de bello, in liberis gen-
tibus populiſque plebs utique omnis fer me, ut ſo-
let, deterioribus erat ob regem Macedon aſque in-
clinata. Principum diverſa cerneres ſtudia. pars ita
in Romanos effuſi erant, ut auctoritatem immodi-
co favore corrumperent: pauci ex iis juſtitia impe-
rii Romani capti: plures ita, ſi præcipuam operam
navaſſent, potentes ſeſe in civitatibus ſuis futuros
rati. pars altera regiæ adulationis erat, quos æs a-
lienum & deſperatio rerum ſuarum eodem ma-
nente ſtatu, præcipites ad novanda omnia agebat:
quoſdam ventoſum ingenium, quia Perſeus magis
auræ popularis erat. tertia pars optima eadem &
prudentiſſima, ſi utique optio domini potioris da-
retur, ſub Romanis quam ſub rege malebat eſſe. ſi
liberum inde arbitrium fortunæ eſſet, neutram
partem volebant potentiorem altera oppreſſa fie-
ri: ſed illibatis potius viribus utriuſque partis, pa-
cem ex eo manere. ita inter utroſque optimam
conditionem civitatum fore; protegente altero
ſemper inopem ab alterius injuria. Hæc ſentien-
tes, certamina fautorum utriuſque partis taciti
ex tu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ex tuto ſpectabant. Conſules quo die magiſtratum inierunt ex Senatusconſulto, quum circa omnia fana in quibus lectiſternium majorem partem anni eſſet, majoribus hoſtiis immolaſſent, inde preces ſuas acceptas ab Diis immortalibus ominati, ſenatui ritè ſacrificatum, precationemque de bello factam, renunciarunt. Aruſpices ita reſponderunt, *ſi quid rei novæ inciperetur, id maturandum eſse. victoriam, triumphum, prorogationem imperii portendi.* Patres: *quod fauſtum felixque populo Romano eſſet, centuriatis comitiis primo quoque die ferre ad populum conſules juſſerunt, ut quod Perſeus Philippi filius Macedonum rex adverſus fœdus cum patre Philippo ictum, & ſecum poſt mortem ejus renovatum, ſociis populi Romani arma intuliſſet, agros vaſtaſset, urbeſque occupaſset; quodque belli parandi adverſus populum Romanum conſilia iniiſset, arma, milites, claſsem ejus rei cauſa comparaſset; ut niſi de iis rebus ſatisfeciſset, bellum cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata eſt.

31 Senatuſconſultum inde factum eſt, *Vt conſules inter ſe provincias Italiam & Macedoniam compararent ſortirenturve. Cui Macedonia obveniſset, ut is regem Perſea, quique ejus ſectam ſecuti eſsent, niſi populo Romano ſatisfeciſsent, bello perſequeretur.* Legiones quatuor novas ſcribi placuit, binas ſingulis conſulibus. Id præcipue provinciæ Macedoniæ datum, quod quum alterius conſulis legionibus quina millia & duceni equites ex vetere inſtituto darentur in ſingulas legiones, in Macedoniam ſena millia peditum ſcribi juſſa, equites treceni æqualiter in ſingulas legiones. & in ſociali exercitu conſuli alteri auctus numerus: ſexdecim millia peditum, octingentos equites (præter eos quos Cn. Sicinius duxiſſet ſexcentos equites) in Macedoniam trajiceret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Italiæ ſatis viſa duodecim millia ſociorum peditum, ſexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum ſorti Macedoniæ, ut centuriones militeſq; veteres ſcriberet, quos vellet conſul uſque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod conſules ex Senatusconſulto ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur, ſed conſulum prætorumque in iis faciendis judicium arbitriumque eſſet. Inter prætores ita partita imperia. prætorem cujus ſors fuiſſet utiret quo ſenatus cenſuiſſet, Brunduſium ad claſſem ire placuit: utque ibi recognoſceret ſocios navales, dimiſſiſque, ſi qui parum idonei eſſent, ſupplementum legeret ex libertinis: & daret operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia ſociorum eſſet. Commeatus claſſi legionibuſque, ut ex Sicilia Sardiniaque ſubveherentur, prætoribus, qui eas provincias ſortiti eſſent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardiſque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus eſt ſortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hiſpaniam, C. Sulpicius Galba urbanam juriſdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo ſenatus cenſuiſſet, ſors evenit. Inter 32
conſules magis cavillatio quam magna contentio de provincia fuit. Caſſius *ſine ſorte ſe Macedoniam oppugnaturum* dicebat, *nec poſſe collegam ſalvo jurejurando ſecum ſortiri. Prætorem eum ne in provinciam iret, in concione juraſſe ſe ſtato loco ſtatiſque diebus ſacrificia habere, quæ abſente ſe recte fieri non poſſent: quæ non magis conſule, quam prætore abſente recte fieri poſſent. Si ſenatus non quid vellet in conſulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum*

eſſe

eſſe cenſeat; ſe tamen futurum in ſenatus poteſtate. Conſulti Patres, cui conſulatum populus Romanus non negaſſet, ab ſe provinciam negari ſuperbum rati, ſortiri conſules juſſerunt. P. Licinio Macedonia, C. Caſſio Italia obvenit. Legiones inde ſortiti ſunt. prima & tertia in Macedoniam trajicerentur, ſecunda & quarta ut in Italia remanerent. Delectus conſules multo intentiorem quam alias curam habebant. Licinius veteres quoque ſcribebat milites centurioneſque: & multi voluntate nomina dabant, quia locupletes eos videbant, qui priore Macedonico bello aut adverſus Antiochum in Aſia ſtipendia fecerant. Quum tribuni militum centuriones, ſed primum quemque citarent, tres & viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis appellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior, & Claudius Marcellus ad conſules rejiciebant: *Eorum cognitionem eſſe debere, quibus delectus, quibuſque bellum mandatum eſſet. ceteri cognituros ſe de quo appellati eſſent*, ajebant. *& ſi injuria fieret, auxilium civibus laturos.*
33 Ad ſubſellia tribunorum res agebatur. eò M. Popillius conſularis advocatus, centuriones, & conſul venerunt. Conſuli inde poſtulanti ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante conſul fuerat, ita verba fecit. *Militares homines, & ſtipendia juſta, & corpora & ætate & aſſiduis laboribus confecta habere: nihil recuſare tamen, quo minus operam Reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militaſſent, habuiſſent, attribuerentur.* P. Licinius conſul Senatusconſultum recitari juſſit. Primum, quod bellum ſenatus Perſeo juſſiſſet: deinde quod veteres centuriones, quam plurimum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet: nec ulli qui non major annis quinquaginta eſſet, vacationem militiæ eſſe. Deprecatus eſt deinde, ne novo bello tam propinquo Italiæ, adverſus regem potentiſſimum, aut tribunos militum, delectum habentes impedirent: aut prohiberent conſulem quem cuique ordinem aſſignari è Republica eſſet, eum aſſignare. Si quid in ea re dubium eſſet, ad ſenatum rejicerent. Poſtquam conſul quæ voluerat 34
dixit; Sp. Liguſtinus ex eo numero qui tribunos plebis appellaverant, à conſule & ab tribunis petiit, ut ſibi paucis ad populum agere liceret. Permiſſu omnium ita locutus fertur. *Sp. Liguſtinus tribus Cruſtuminæ ex Sabinis ſum oriundus, Quirites. Pater mihi jugerum agri reliquit, & parvum tugurium in quo natus educatuſque ſum: hodieq; ibi habito. Quum primum in ætatem veni, pater mihi uxorem fratris ſui filiam dedit: quæ ſecum nihil attulit præter libertatem, pudicitiamque, & cum his fœcunditatem, quanta vel in diti domo ſatis eſſet. Sex filii nobis, duæ filiæ ſunt; utræque jam nuptæ. Filii quatuor togas viriles habent, duo prætextati ſunt. Miles ſum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio conſulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam eſt tranſportatus, biennium miles gregarius fui adverſus Philippum regem: tertio anno virtutis cauſſa mihi T. Quintius Flamininus decumum ordinem haſtatum aſſignavit. Devicto Philippo Macedonibuſque, quum in Italiam portati ac dimiſſi eſſemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio conſule in Hiſpaniam ſum profectus. Neminem omnium imperatorum qui vivant, acriorem virtutis ſpectatorem ac judicem fuiſſe ſciunt, qui & illum & alios duces longa militia experti ſunt. hic me imperator dignum judicavit, cui primum haſtatum prioris centuriæ aſſignaret. Tertio iterum volun-*

voluntarius miles factus ſum in eum exercitum
qui adverſus Ætolos & Antiochum regem eſt miſ-
ſus. à M. Acilio mihi primus princeps prioris cen-
turiæ eſt aſsignatus. Expulſo rege Antiocho, ſub
actis Ætolis, reportati ſumus in Italiam. & dein
ceps bis quæ annua merebant legiones ſtipendia feci
Bis deinde in Hiſpania militavi, ſemel Q. Fulvi
Flacco, iterum Ti. Sempronio Graccho prætore. A
Flacco inter cæteros, quos virtutis cauſſa ſecum ex
provincia ad triumphum deducebat, deductus ſum
à Tib. Graccho rogatus, in provinciam ii. Quate
intra paucos annos primum pilum duxi: quater &
tricies virtutis cauſſa donatus ab imperatoribu
ſum: ſex civicas coronas accepi: viginti duo ſtipen
dia annua in exercitu emerita habeo, & major an
nis ſum quinquaginta. Quod ſi mihi nec ſtipendi
omnia emerita eſſent, nec dum ætas vacationem da-
ret, tamen quum quatuor milites pro me uno vobi
dare, P. Licini, poſſem, æquum erat me dimitti
Sed hæc pro cauſſa mea dicta accipiatis velim: ipſ
me, quoad quiſquam qui exercitus ſcribit idoneum
militem judicabit, nunquam ſum excuſaturus
Ordinem quo me dignum judicent tribuni militum
ipſorum eſt poteſtatis: ne quis me virtute in exer
citu præſtet, dabo operam; ut ſemper ita feciſſe m
& imperatores mei, & qui una ſtipendia fecerunt
teſtes ſunt. Vos quoque æquum eſt, commilitones
etſi appellationis vobis uſurpatis jus, quum adole
ſcentes nihil adverſus magiſtratum ſenatuſque au-
ctoritatem uſquam feceritis, nunc quoque in pote-
ſtate ſenatus ac conſulum eſſe, & omnia honeſt
loca ducere, quibus Rempublicam defenſuri ſitis

35 Hæc ubi dixit, collaudatum multis verbis conſu
ex concione in ſenatum duxit. Ibi quoque ei e
auctoritate ſenatus gratiæ actæ, tribunique mi
litares in legione prima primum pilum virtuti

cauſſ

cauſſa ei aſſignarunt. ceteri centuriones, omiſſa appellatione, ad delectum obedienter reſponderunt. Quo maturius in provincias magiſtratus proficiſcerentur, Latinæ Calendis Iuniis fuere: eoque ſolenni perfecto C. Lucretius prætor omnibus quæ ad claſſem opus erant præmiſſis, Brunduſium eſt profectus. Præter eos exercitus quos conſules comparabant, C. Sulpicio Galbæ prætori negotium datum, ut quatuor legiones ſcriberet urbanas; juſto numero peditum equitumque: iiſque quatuor tribunos militum ex ſenatu legeret qui præeſſent. Sociis Latini nominis imperaret quindecim millia peditum, mille & ducentos equites. Is exercitus uti paratus eſſet, quo ſenatus cenſuiſſet. P. Licinio conſuli ad exercitum civilem ſocialemque petenti addita auxilia, Ligurum duo millia, Cretenſes ſagittarii (incertus numerus, quantum rogati auxilia Cretenſes miſiſſent) Numidæ item equites, elephantique. In eam rem legati ad Maſaniſſam Carthaginienſeſque miſſi, L. Poſtumius Albinus, Q. Terentius Culleo, C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A. Poſtumium Albinum, C. Decimium, A. Licinium Nervam. Per idem tempus legati ab rege 36
Perſeo venerunt. eos in oppidum intromitti non placuit, quum jam bellum regi eorum & Macedonibus & ſenatus decreſſet, & populus juſſiſſet. In ædem bellonæ in ſenatum introducti, ita verba fecerunt. *Mirari Perſea regem, quid in Macedoniam exercitus tranſportati eſſent. Si impetrari à ſenatu poſſet ut ii revocentur, regem de injuriis, ſi quas ſociis factas quererentur, arbitratu ſenatus ſatisfacturum eſſe.* Sp. Carvilius, ad eam ipſam rem ex Græcia remiſſus ab Cn. Sicinio, in ſenatu erat. is Perræbiam expugnatam armis, Theſſaliæ aliquot urbes captas, cetera quæ aut ageret, aut pa-

raret

raret rex, quum argueret; reſpondere ad ea legati juſſi. Poſtquam hæſitabant, negantes ſibi ultra quicquam mandatum eſſe, juſſi renunciare regi, *Conſulem P. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia eſſe. ad eum, ſi ſatisfacere in animo eſſet, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret non eſſe: neminem eorum per Italiam ire liciturum.* Ita dimiſſis, P. Licinio conſuli mandatum intra undecimum diem juberet eos Italia excedere, & Sp. Carvilium mitteret, qui donec navem conſcendiſſent cuſtodiret. Hæc Romæ acta nondum profectis in provinciam conſulibus. Iam Cn. Sicinius, qui priuſquam magiſtratu abiret, Brunduſium ad claſſem, & ad exercitum præmiſſus erat, trajectis in Epirum quinque millibus peditum, trecentis equitibus ad Nymphæum in agro Apolloniati caſtra habebat. Inde tribunos cum duobus millibus militum, ad occupanda Daſſaretiorum & Illyriorum caſtella, ipſis accerſentibus præſidia, ut tutiores à finitimorum im-
37 petu Macedonum eſſent, miſit. Paucis poſt diebus Q. Marcius, A. Attilius, & P. & Ser. Cornelii Lentuli, & L. Decimius, legati in Græciam miſſi, Corcyram peditum mille ſecum advexerunt: ibi inter ſe & regiones quas obirent, & milites diviſerunt. Decimius miſſus eſt ad Gentium regem Illyriorum, quem, ſi aliquem reſpectum amicitiæ eum habere cerneret, tentare: aut etiam ad belli ſocietatem pellicere juſſus. Lentuli in Cephaleniam miſſi, ut in Peloponneſum trajicerent, oramque maris in occidentem verſi ante hiemem circumirent. Marcio & Attilio Epirus, Ætolia, & Theſſalia, circumeundæ aſſignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam aſpicere juſſi. tum in Peloponneſum trajicere: ibi congreſſuros ſe cum Lentulis conſtituunt. Priuſquam digrederentur à

Corcy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Corcyra, literæ à Perſeo allatæ ſunt: quibus quæ-
rebat, quæ cauſſa Romanis aut in Græciam tra-
jiciendi copias, aut urbes occupandi eſſet? Cui
reſcribi nihil placuit: nuncio ipſius qui literas at-
tulerat dici, præſidii cauſſà ipſarum urbium Ro-
manos facere. Lentuli circumeuntes Peloponneſi
oppida, quum ſine diſcrimine omnes civitates ad-
hortarentur, ut quo animo, qua fide adjuviſſent
Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi
bello, eodem adverſus Perſea juvarent; fremitum
in concionibus audiebant: Achæis indignanti-
bus, eodem ſe ſolo eſſe (qui omnia à principiis
Macedonici belli præſtitiſſent Romanis, & Ma-
cedonum Philippi bello hoſtes fuiſſent) quo Meſ-
ſenii atque Elii, qui pro Antiocho hoſte arma ad-
verſus populum Romanum tuliſſent: ac nuper in
Achaicum contributi concilium, velut præmium
belli ſe victoribus Achæis tradi quererentur.
Marcius & Attilius ad Gitanas Epiri oppidum 3
decem millia ab mari quum aſcenderent, concilio
Epirotarum habito, cum magno omnium aſſenſu
auditi ſunt: & quadringentos juventutis eorum
in Oreſtas, ut præſidio eſſent liberatis ab ſe Mace-
donibus, miſerunt. Inde in Ætoliam progreſſi, ac
paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui
locum alius ſufficeretur, & Lyciſco præfecto fa-
cto, quem Romanorum favere rebus ſatis com-
pertum erat, tranſierunt in Theſſaliam. Eo legati
Acarnanum & Bœotorum exules venerunt. A-
carnanes nunciare juſſi, *Quæ Philippi primum,
Antiochi deinde bello decepti pollicitationibus regis
adverſus Romanum commiſiſſent, ea corrigendi oc-
caſionem illis oblatam. Si male meriti clementiam
populi Romani experti eſſent, bene merendo libera-
litatem experirentur.* Bœotis exprobratum, ſocie-
tatem eos cum Perſeo junxiſſe. iis, quum culpam
in

in Iſmeniam principem alterius partis conferrent, & quaſdam civitates diſſentientes in cauſſam deductas; apparaturum id eſſe, Marcius reſpondit: ſingulis enim civitatibus de ſeipſis conſulendo poteſtatem facturos. Theſſalorum Lariſſæ fuit concilium. ibi & Theſſalis benigna materia gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit: & legatis, quod & Philippi prius & poſt Antiochi bello enixè adjuti à gente Theſſalorum eſſent. hac mutua commemoratione meritorum, accenſi animi multitudinis ad omnia decernenda quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati à Perſeo rege venerunt, privati maxime hoſpiti fiducia, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab hujus neceſſitudinis commemoratione orſi, petierunt legati in colloquium veniendi regi poteſtatem faceret. Marcius, *Et ſe ita à patre ſuo accepiſſe dixit; amicitiam hoſpitiumque cum Philippo fuiſſe. minime immemorem neceſſitudinis ejus, legationem eam ſuſcepiſſe. Colloquium, ſi ſatis commode valeret, non fuiſſe dilaturum: nunc ubi primum poſſet, ad Peneum flumen, qua tranſitus ab Omolio Dium eſſet, præmiſſis qui nunciarent regi, ventu-*
39 *ros.* Et tum quidem ab Dio Perſeus in interiora regni recepit ſe; levi aura ſpei objecta, quod Marcius ipſius cauſſa ſuſcepiſſe ſe legationem dixiſſet. Poſt dies paucos ad conſtitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum tum ſatellitum turba ſtipante. non minore agmine legati venerunt, & ab Lariſſa multis proſequentibus, & legationibus civitatum, quæ convenerant Lariſſam & renunciare domum certa quæ audiſſent volebant. Inerat cura inſita mortalibus videndi congredientes nobilem regem, & populi principis terrarum omnium legatos. Poſtquam in conſpectu ſteterunt dirimente amne, pauliſper

inter-

internunciando cunctatio fuit, utri tranſgrederentur. aliquid illi regiæ majeſtati, aliquid hi populi Romani nomine, quum præſertim Perſeus petiſſet colloquium, exiſtimabant deberi. Loco etiam Marcius cunctantes movit, *Minor*, inquit, *ad majorem*, & (quod Philippo ipſi cognomen erat) *Filius ad patrem tranſeat*. Facile perſuaſum id regi eſt. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis tranſiret. Rex, cum omni comitatu tranſire æquum cenſebat: legati, vel cum tribus venire jubebant, vel ſi tantum agmen traduceret, obſides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian & Pataucum, quos & legatos miſerat, principes amicorum obſides dedit. nec tam in pignus fidei obſides deſiderati erant, quam ut appareret ſociis, nequaquam ex dignitate pari congredi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hoſtium, ſed hoſpitalis ac benigna fuit. poſitiſque ſedibus conſederunt. Quum pauliſper ſilentium fuiſſet: 40
Exſpectari nos, inquit Marcius, *arbitror, ut reſpondeamus literis tuis quas Corcyram miſiſti, in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, & præſidia in ſingulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam, & non reſpondere vereor, ne ſuperbum ſit; & vera reſpondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis caſtigandus aut armis ſit, qui fœdus rumpit; ſicut bellum adverſus te alii quam mihi mandatum malim, ita orationis acerbitatem adverſus hoſpitem, utcumque eſt, ſubibo: ſicut medici, quum ſalutis cauſſa triſtiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te quæ facienda fuerit ſenatus feciſſe cenſet: quod legatos Romam ad renovandum fœdus miſeris, quod tamen ipſum tibi fuiſſe non renovandum judicat potius, quam quum renovatum eſſet violandum. Abrupolim ſocium*

atque

atque amicum populi Romani regno expuliſti. Ar
tetari interfectores, ut cæde (ne quid ultra dicam
lætatum appareret, recepiſti : qui omnium Illyrio
rum fidiſſimum Romano nomini regulum occide
rant. Per Theſſaliam & Malienſem agrum cur
exercitu contra fœdus Delphos iſti. Byzantiis iter
contra fœdus miſiſti auxilia. Cum Bœotiis ſoci
noſtris ſecretam tibi ipſi ſocietatem, quam non lice
bat, jurejurando pepigiſti. Thebanos legatos, Ever
ſam & Callicritum, venientes à nobis, quærer
malo quis interfecerit, quam arguere. In Ætoli
bellum inteſtinum, & cædes principum, per quc
niſi per tuos facta videri poſſunt ? Dolopes à te ipſ
evaſtati ſunt. Eumenes rex ab Roma quum in re
gnum rediret, prope ut victima Delphis in ſacrat
loco ante aras mactatus, quem inſimulet, piget re
ferre. Quæ hoſpes Brunduſinus occulta facinora in
dicet, certum habeo & ſcripta tibi omnia ab Rom
eſſe, & legatos tuos renuntiaſſe. Hæc ne dicerent
à me, uno modo vitare potuiſti, non quærend
quam ob cauſſam exercitus in Macedoniam trajice
rentur, aut præſidia in ſociorum urbes mitteremu
Quærenti tibi, ſuperbius tacuiſſemus, quam ver
reſpondimus. Equidem pro paterno noſtro hoſpit
faveo orationi tuæ, & opto ut aliquam mihi mat
41 riam præbeas agendæ tuæ apud ſenatum cauſſæ. A
ea Rex: *Bonam cauſſam, ſi apud judices æqu
ageretur, apud eoſdem & accuſatores & judic
agam. Eorum autem quæ objecta ſunt mihi, par
tim ea ſunt quibus neſcio an gloriari debeam, par
tim quæ fateri non erubeſcam, partim quæ verb
objecta, verbo negare ſit. Quid enim, ſi legibus v
ſtris hodie reus ſim, aut index Brundiſinus, au
Eumenes mihi objiciat, ut accuſare potius ve
quam conviciari videantur ? Scilicet nec Eumene
quum tam multis gravis publice ac privatim ſit*

alium quam me inimicum habuit: neque ego potiorem quemquam ad miniſteria facinorum, quam Rammium (quem neq; unquam ante videram, nec eram poſtea viſurus) invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio periſſe conſtat, & Artetari cædis mihi reddenda ratio eſt. in qua tamen nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exulaſſe meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non ſum recuſaturus, ſi vos quoque accipitis, ut quicumque exules in Italiam aut Romam ſe contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati ſunt, auctores vos fuiſſe fateamini. Si hoc & vos recuſabitis, & omnes aliæ gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et hercule quid attinet cuiquam exilium patere, ſi nuſquam exuli futurus locus eſt? Ego tamen iſtos, ut primum in Macedonia eſſe admonitus à vobis comperi, requiſitos abire ex regno juſſi, & in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem mihi tamquam cauſſam dicenti reo objecta ſunt: illa, tamquam regi, & quæ de fœdere quod mihi eſt vobiſcum, diſceptationem habeant. Nam ſi eſt in fœdere ita ſcriptum, ut ne ſi bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat; mihi fatendum eſt, quod me armis adverſus Abrupolim ſocium populi Romani defenderim, fœdus violatum eſſe. Sin autem hoc & ex fœdere licuit, & jure gentium ita comparatum eſt, ut arma armis propulſentur; quid tandem me facere decuit, quum Abrupolis fines mei regni uſque ad Amphipolim pervaſtaſſet, multa libera capita, magnam vim mancipiorum, multa millia pecorum abegiſſet? Quieſcerem & paterer, donec Pellam & in regiam meam armatus perveniſſet? At enim bello quidem juſto ſum perſecutus; ſed vinci non oportuit eum, neque ea quæ victis accidunt pati: quorum caſum quum ego ſubierim, qui ſum armis laceſſitus, qui-

poteſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

potest queri ſibi accidiſſe, qui cauſſa belli fuit
Non ſum eodem modo defenſurus, Romani, qu
Dolopas armis coercuerim. quia etſi non merito e
rum, jure feci meo: quum mei regni, meæ dition
eſſent, veſtro decreto patri attributi meo. Nec,
cauſſa reddenda ſit, non vobis, nec fœderatis, ſed
qui ne in ſervos quidem ſæva atque injuſta imper
probant, plus æquo & bono ſæviſſe in eos videri po
ſum. quippe Euphranorem præfectum à me impoſ
tum ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus leviſſim
42 fuerit. At quum proceſſiſſem inde ad viſendas L
riſſam, & Antrona, & Pylleon, quo in propinqu
multo ante debita vota perſolverem; Delphos ſacr
ficandi cauſſa aſcendi. Et hic criminis augen
cauſſa cum exercitu me fuiſſe adjicitur. ſcilicet,
quod nunc vos facere queror, urbes occuparem
arcibus imponerem præſidia. Vocate in conciliu
Græciæ civitates, per quas iter feci: queratur unus
quislibet militis mei injuriam; non recuſabo qui
ſimulato ſacrificio aliud petiſſe videar. Ætolis
Byzantiis præſidia miſimus, & cum Bœotis am
citiam fecimus. Hæc qualiacumque ſunt, per l
gatos meos non ſolum indicata ſed etiam excuſat
ſunt ſæpe in ſenatu veſtro: ubi aliquos ego diſcept
tores, non tam æquos quam te, Q. Marci, paternu
amicum & hoſpitem, habebam. Sed nondum R
mam accuſator Eumenes venerat, qui calumniand
omnia detorquendoque ſuſpecta & inviſa efficeret
& perſuadere vobis conaretur, non poſſe Græcia
in libertate eſſe, & veſtro munere frui, quoad r
gnum Macedoniæ incolume eſſet. Circumagetur h
orbis: erit mox qui arguat, nequidquam Anti
chum ultra juga Tauri remotum: graviorem mult
Aſiæ quam Antiochus fuerit, Eumenem eſſe: n
conquieſcere ſocios veſtros poſſe, quod regia Per
gami ſit: eam arcem ſupra capita finitimarum c

vita

vitatum impoſitam. Ego hæc, Q. Marci & A. At-
tili, quæ aut à vobis objecta, aut purgata à me
ſunt, talia eſſe ſcio, ut aures, ut animi audientium
ſint: nec jam referre, quid ego aut qua mente fe-
cerim, quam quomodo id vos factum accipiatis.
Conſcius mihi ſum, nihil me ſcientem deliquiſſe:
& ſi quid fecerim imprudentia lapſum, corrigi me
ac emendari caſtigatione hac poſſe. Nihil certe in-
ſanabile, nec quod bello & armis perſequendam eſſe
cenſeatis, commiſi: aut fruſtra clementiæ gravi-
tatiſque veſtræ fama vulgata per gentes eſt, ſi ta-
libus de cauſſis, quæ vix querela & expoſtulatione
dignæ ſunt, arma capitis, & regibus ſociis bella in-
fertis. Hæc dicenti tum aſſenſus Marcius; au- 43
ctor fuit mittendi Romam legati, quum expe-
rienda omnia ad ultimum, nec prætermitten-
dam ſpem ullam cenſuiſſet. Reliqua conſultatio
erat, quonam modo tutum iter legatis eſſet. ad
id quum neceſſaria petitio induciarum videretur,
cuperetque Marcius, neque aliud colloquio petiſ-
ſet; gravate & in magnam gratiam petentis con-
ceſſit. nihil enim ſatis paratum ad bellum in præ-
ſentia habebant Romani, non exercitum, non du-
cem: quum Perſeus (ni ſpes vana pacis occæcaſ-
ſet conſilia) omnia præparata atq; inſtructa habe-
ret: & ſuo maxime tempore atque alieno hoſtibus
incipere bellum poſſet. Ab hoc colloquio, fide in-
duciarum interpoſita, legati Romani in Bœotiam
comparati ſunt. Ibi jam motus cœperat eſſe, diſ-
ſedentibus à ſocietate communis concilii Bœo-
torum quibuſdam populis; ex quo renunciatum
erat, reſpondiſſe legatos, appariturum quibus po-
pulis proprie ſocietatem cum rege jungi diſplicuiſ-
ſet. Primi à Chæronea legati, deinde à Thebis, in
ipſo itinere occurrerunt; affirmantes non inter-
fuiſſe ſe quo ſocietas ea decreta eſſet concilio.

queis legati nullo in præſentia reſponſo dato
Chalcidem ſe ſequi juſſerunt. Thebis magna con
tentio orta erat ex alio certamine. Comitiis præ
toris Bæotorum victa pars injuriam perſequens
coacta multitudine decretum fecit Thebis , n
Bæotarcha urbibus reciperetur. Exules Theſpia
univerſi conceſſerunt : inde (recepti enim ſin
cunctatione erant) Thebas jam mutatis anim
revocati decretum faciunt, ut duodecim , qui pr
vati cœtum & concilium habuiſſent, exilio mu
ctarentur. Novus deinde prætor, (Iſmenias is era
vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ abſentes e
decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad R
manos Lariſſam profecti, cauſſam cum Perſeo ſo
cietatis in Iſmeniam contulerant. Ex contentio
ortum certamen : utriuſque tamen partis legati
Romanos venerunt, & exules accuſatoreſque
44 meniæ, & Iſmenias ipſe. Chalcidem ut ventu
eſt, aliarum civitatum principes, id quod maxi
gratum erat Romanis, ſuo quoque proprio dec
to Perſei ſocietatem aſpernati, Romanis ſe adju
gebant : Iſmenias gentem Bœotorum in fid
Romanorum permitti æquum cenſebat. inde c
tamine orto, niſi in tribunal legatorum perfugiſ
haud multum abfuit quin ab exulibus fautorib
que eorum interficeretur. Thebæ quoque ip
quod Bœotiæ caput eſt, in magno tumultu era
aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad R
manos : & turba Coronæorum Haliartiorum
convenerat ad defendendum decretum regiæ
cietatis. ſed conſtantia principum , docentiu
cladibus Philippi Antiochique quanta eſſet vi
fortuna imperii Romani, victa eadem multitu
& ut tolleretur regia ſocietas, decrevit, & eos
auctores paciſcendæ amicitiæ fuerant ad ſati
ciendum legatis, Chalcidem miſit, fideique leg

rum commendari civitatem juſſit. Thebanos
Marcius & Attilius læti audierunt, auctoreſque &
hi ſeparatim ſingulis fuerunt ad renovandam ami-
citiam mittendi Romam legatos. Ante omnia
exules reſtitui juſſerunt: & auctores regiæ ſocie-
tatis decreto ſuo damnarunt. Ita, quod maxime
volebant, diſcuſſo Bœotico concilio, Peloponne-
ſum proficiſcuntur. Ser. Cornelio Chalcidem ac-
cerſito, Argis præbitum eſt iis concilium: ubi ni-
hil aliud à gente Achæorum petierunt, quam ut
mille milites darent. id præſidium ad Chalcidem
tuendam, dum Romanus exercitus in Græciam
trajiceretur, miſſum eſt. Marcius & Attilius, pera-
ctis quæ agenda in Græcia erant, principio hiemis
Romam redierunt. Inde legatio ſub idem tempus 45
in Aſiam circum inſulas miſſa. tres erant legati, T.
Claudius, P. Poſtumius, M. Iunius. ii circumeun-
tes, hortabantur ſocios ad ſuſcipiendum adverſus
Perſea pro Romanis bellum. & quo quæque opu-
lentior civitas erat, eo accuratius agebant: quia
minores ſecuturæ majorum auctoritatem erant.
Rhodii maximi ad omnia momenti habeban-
tur: quia non favere tantum, ſed adjuvare etiam
viribus ſuis bellum poterant; quadraginta navibus
auctore Hegeſilo comparatis. qui quum in ſum-
mo magiſtratu eſſet (Prytanin ipſi vocant) mul-
tis rationibus pervicerat Rhodios, ut omiſſa,
quam ſæpe vanam experti eſſent, regum fovendo-
rum ſpe, Romanam ſocietatem (unam tum in
terris vel viribus, vel fide ſtabilem) retinerent.
*Bellum imminere cum Perſeo: deſideraturos Roma-
nos eundem navalem apparatum, quem nuper An-
tiochi, quem Philippi ante bello vidiſſent. trepida-
turos tum repente paranda claſſe, quum mittenda
eſſet; niſi reficere naves, niſi inſtruere navalibus ſo-
ciis cœpiſſent. Id eo magis enixè faciendum eſſe,*

ut crimina delata ab Eumene, fide rerum refelle
rent. His incitati, quadraginta navium claſſem
inſtructam ornatamque, legatis Romanis adve
nientibus, ut non exſpectatam adhortationem eſ
ſe appareret, oſtenderunt. Et hæc legatio magnu
ad conciliandos animos civitatum Aſiæ momen
tum fuit. Decimius unus ſine ullo effectu (capta
rum etiam pecuniarum ab regibus Illyriorum ſu
46 ſpicione infamis) Romam rediit. Perſeus quum
à colloquio Romanorum in Macedoniam rec
piſſet ſeſe, legatos Romam de inchoatis cum Ma
cio conditionibus pacis miſit: & Byzantium
Rhodum literas legatis ferendas dedit. In liter
eadem ſententia ad omnes erat: collocutum
cum Romanorum legatis. quæ audiſſet quæq
dixiſſet, ita diſpoſita, ut ſuperior fuiſſe in diſcept
tione videri poſſet. Apud Rhodios legati addid
runt, *Confidere pacem futuram, auctoribus eni*
Marcio atque Attilio, miſſos Romam legatos.
pergerent Romani contra fœdus movere bellum; tu
omni gratia, omni ope, enitendum fore Rhodiis,
reconcilient pacem. Si nihil deprecando proficia
id agendum ne omnium rerum jus ac poteſtas ad
num populum perveniat. Quum ceterorum id i
tereſſe, tum præcipue Rhodiorum, qui plus inter
lias civitates dignitate atque opibus excellant: q
ſerva atque obnoxia fore, ſi nullus alio ſit qu
ad Romanos reſpectus. Magis & literæ & verba
gatorum benigne ſunt audita, quam momentu
ad mutandos animos habuerunt: potentior e
partis melioris auctoritas cœperat. Reſponſu
ex decreto eſt, *Optare pacem Rhodios. ſi bellum*
ſet, ne quid ab Rhodiis ſperaret aut peteret rex, q
veterem amicitiam, multis magniſque meritis p
belloque partam, dijungeret ſibi ab Romanis.
Rhodo redeuntes, Bœotiæ quoque civitates,

T

Thebas, & Coroneam, & Haliartum, adierunt: quibus expreſſum invitis exiſtimabatur, ut relicta regia ſocietate Romanis adjungerentur, Thebani nihil moti ſunt, quamquam nonnihil, & damnatis principibus & reſtitutis exulibus, ſuccenſebant Romanis. Coronæi & Haliartii, favore quodam inſito in reges legatos in Macedoniam miſerunt: præſidium petentes, quo ſe adverſus impotentem ſuperbiam Thebanorum tueri poſſint. Cui legationi reſponſum ab rege eſt, *præſidium ſe propter inducias cum Romanis factas mittere non poſſe: tamen ſuadere ita à Thebanorum injuriis qua poſſent ut ſe vindicarent, ne Romanis præberent cauſam in ſe ſæviendi.* Marcius & Attilius Romam 47 quum veniſſent, legationem in Capitolio ita renuntiarunt, *Vt nulla re magis gloriarentur, quam decepto per inducias & ſpem pacis rege. Adeo enim apparatibus belli ſuiſſe inſtructum, ipſis nulla parata re, ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum ſumpto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus inſtructiores rebus cœpturos bellum. Bœotorum quoque ſe concilium arte diſtraxiſſe, ne conjungi amplius ullo conſenſu Macedonibus poſſent.* Hæc, ut ſumma ratione acta, magna pars ſenatus approbabat: veteres, & moris antiqui memores; *Negabant ſe in ea legatione Romanas agnoſcere artes. Non per inſidias & nocturna prælia, nec ſimulatam fugam improviſoſque ad incautum hoſtem reditus, nec ut aſtu magis quam vera virtute gloriarentur, bella majores geſſiſſe. indicere prius quam gerere ſolitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire in quo dimicaturi eſſent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus inſidiantem: eadem Faliſcis vinctum traditum proditorem liberorum re-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

gis. Hæc Romana eſſe, non verſutiarum Punica-
rum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere
hoſtem quam vi ſuperare glorioſius fuerit. Inter-
dum in præſens tempus plus profici dolo, quam vir-
tute: ſed ejus demum animum in perpetuum vinci,
cui confeſſio expreſſa ſit, ſe neque arte, neque caſu,
ſed collatis cominus viribus juſto ac pio bello eſſe
ſuperatum. Hæc ſeniores, quibus nova hæc mi-
nus placebat ſapientia. vicit tamen ea pars ſena-
tus, cui potior utilis quam honeſti cura erat, u
comprobaretur prior legatio Marcii: & eoden
rurſus in Græciam cum quinqueremibus remitte-
retur, juberetur que cetera, uti è Republica ma-
xime viſum eſſet, agere. A. quoque Attilium mi-
ſerunt ad occupandam Lariſſam in Theſſalia: ti-
mentes, ne ſi induciarum dies exiſſet, Perſeus præ-
ſidio miſſo, caput Theſſaliæ in poteſtate habe-
ret. Duo millia peditum Attilius ab Cn. Sicinic
accipere ad eam rem agendam juſſus. & P. Len-
tulo, qui ex Achaia redierat, treceni milites Ita-
lici generis dati, ut Thebis daret operam, ut i
48 poteſtate Bœotia eſſet. His preparatis, quamquan
ad bellum conſilia erant deſtinata, ſenatum tame
præberi legatis placuit. Eadem fere quæ in collo-
quio ab rege dicta erant, relata ab legatis. Inſidia-
rum Eumeni factarum crimen, & maxima cura
& minime tamen probabiliter (manifeſta enin
res erat) defenſum. Cetera deprecatio erat: ſe
non eis animis audiebantur, qui aut doceri aut fle-
cti poſſent. Denunciatum, extemplo mœnibu
urbis Romæ, Italia intra trigeſimum diem exce-
derent. P. Licinio deinde conſuli, cui Macedo-
nia provincia obvenerat, denunciatum, ut exe
citui diem primam quamque diceret ad conve-
niendum. C. Lucretius prætor, cui claſſis provin
cia erat, cum quadraginta quinqueremibus ab u
be

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

be profectus: nam ex refectis navibus alias in a-
lium uſum retineri ad urbem placuit. Præmiſſus
à prætore eſt frater Lucretius cum quinquereme
una: juſſuſque ab ſociis ex fœdere acceptis navi-
bus ad Cephaleniam claſſi occurrere. ab Rheginis
triremi una, ab Locris duabus, ab Vritibus qua-
tuor, præter oram Italiæ ſupervectus Calabriæ ex-
tremum promontorium in Ionio mari, Dyrrha-
chium trajicit. Ibi decem ipſorum Dyrrhachino-
rum, duodecim Iſſæorum, quinquaginta quatuor
Gentii regis lembos nactus; ſimulans ſe credere
eos in uſum Romanorum comparatos eſſe; omni-
bus abductis; die tertio Corcyram; inde protinus
in Cephaleniam trajicit. C. Lucretius prætor ab
Neapoli profectus, ſuperato freto die quinto in
Cephaleniam tranſmiſit. Ibi ſtetit claſſis: ſimul
operiens ut terreſtres copiæ trajicerentur, ſimul
ut onerariæ ex agmine ſuo per altum diſſipatæ
conſequerentur. Per hos forte dies P. Licinius 49
conſul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus
ab urbe profectus eſt. Semper quidem ea res, cum
magna dignitate ac majeſtate geritur: præcipue ta-
men convertit oculos animoſque, quum ad mag-
num nobilemque, aut virtute aut fortuna, hoſtem,
euntem conſulem, proſequuntur. Contrahit enim
non officii modo cura, ſed etiam ſtudium ſpecta-
culi, ut videant ducem ſuum; cujus imperio con-
ſilioque ſummam Rempublicam tuendam permi-
ſerunt. Subit inde cogitatio animum, qui belli ca-
ſus, quam incertus fortunæ eventus; communiſq;
Mars belli ſit. *Adverſa, ſecunda, quæque inſcitia &*
temeritate ducum clades ſæpe acciderint; quæ contra
bona prudentia & virtus attulerit. Quem ſcire
mortalium, utrius mentis, utrius fortunæ conſulem
ad bellum mittant: triumphantemne mox cum ex-
ercitu victore ſcandentem Capitolium, ad eoſdem
 Deos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Deos à quibus proficiſcatur, viſuri: an hoſtibus eam præbituri lætitiam ſint. Perſeo autem regi, adverſus quem ibatur, famam, & bello clara Macedonum gens, & Philippus pater, inter multa proſpere geſta, Romano etiam nobilitatus bello, præbebat: tum ipſius Perſei nunquam, ex quo regnum accepiſſet, deſitum belli exſpectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiſcentem conſulem proſecuti ſunt. Duo conſulares tribuni militum cum eo miſſi, C. Claudius, Q. Mucius: & tres illuſtres juvenes, P. Lentulus, & duo Manlii Acidini. alter M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis conſul Brunduſium ad exercitum, atque inde cum omnibus copiis tranſvectus, ad Nymphæum in Apollo-

50 niati agro poſuit caſtra. Paucos ante dies Perſeus poſtquam legati ab Roma egreſſi præciderant ſpem pacis, concilium habuit. Ibi aliquamdiu diverſis ſententiis certatum eſt. Erant quibus vel ſtipendium pendendum, ſi injungeretur, vel agri parte cedendum ſi mulctarent; quidquid denique aliud pacis cauſſà patiendum eſſet, non recuſandum videretur: nec committendum ut in aleam tanti caſus ſe regnumque daret. Si poſſeſſio haud ambigua regni maneret, multa diem tempuſque afferre poſſe, quibus non amiſſa modo recuperare, ſed timendus ultro iis eſſe, quos nunc timeret, poſſet. Ceterum multo major pars ferocioris ſententiæ erat: Quicquid ceſſiſſet, cum eo ſimul regno protinus cedendum eſſe affirmabant. *Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: ſed hoc ſcire quum omnia humana, tum maxima quæque & regna & imperia ſub caſibus multis eſſe. Carthaginienſium opes fregiſſe ſeſe, & cervicibus eorum præpotentem finitimum regem impoſuiſſe: Antiochum progeniemq; ejus ultra juga Tauri remotum. Vnum eſſe Mace-*

donia

doniæ regnum , & regione propinquum , & quod ; ſicubi populus Romanus ſua fortuna labet , antiquos animos regibus ſuis , videatur poſſe facere. Dum integræ res ſint , apud animum ſuum Perſea debere ſtatuere ; utrum ſingula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorriſque regno , Samothraciam aliamve quam inſulam petere ab Romanis , ubi privatus ſuperſtes regno ſuo in contemptu atque inopia conſeneſcat , malit : an armatus vindex fortunæ dignitatiſque ſuæ , ita ut viro forti dignum ſit , patiatur quodcunque caſus belli tulerit : aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano. Non eſſe admirabilius Romanos Græcia pelli, quam Annibalem Italia pulſum eſſe. neque hercule videre , qui conveniat , fratri affectanti per injuriam regnum, ſumma vi reſtituiſſe ; alienigenis bene parto eo cedere. Poſtremo ita bello & pace quæri, ut inter omnes conveniat , nec turpius quicquam eſſe , quam ſine certamine ceſſiſſe regno : nec præclarius quicquam quam pro dignitate ac majeſtate omnem fortunam expertam eſſe. Pellæ in vetere regia 51
Macedonum hoc conſilium erat. *Geramus ergo ,* inquit, *Diis bene juvantibus , quando ita videtur , bellum :* literiſque circa præfectos dimiſſis , Citium (Macedoniæ oppidum eſt) copias omnes contrahit. ipſe centum hoſtiis ſacrificio regaliter, Minervæ , quam vocant Alcidem confecto , cum purpuratorum & ſatellitum manu profectus Citium eſt. eo jam omnes Macedonum externorumq; auxiliorum convenerant copiæ. Caſtra ante urbem ponit, omneſque armatos in campo ſtruxit. Summa omnium quadraginta millia armata fuere : quorum pars fermè dimidia phalangitæ erant. Hippias Berœæus præerat. Delecta deinde & viribus & robore ætatis ex omni cetratorum numero duo erant agemata : hanc ipſi legionem vocabant.

Præfectos habebant Leonatum & Thraſippum Eulyeſtas. Ceterorum cetratorum trium fermè millium hominum dux erat Antiphilus Edeſſæus. Pæones,& ex Parorea & Parſtrymonia (ſunt autem ea loca ſubjecta Thraciæ) & Agrianes, admiſtis etiam Thracibus incolis, trium millium fermè & ipſi expleverunt numerum. Armaverat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adoleſcentem Demetrium occiderat. Ex armatorum duo millia Gallorum erant, præfecto Aſclepiodoro. Ab Heraclea ex Sintiis tria millia Thracum liberorum ducem habebant. Cretenſium par pene numerus ſuos duces ſequebatur, Suſum Phalaſarneum & Syllum Gnoſſium. Et Leonides Lacedæmonius quingentis ex Græcia, miſto generi hominum, præerat. Regii is generis ferebatur: exul damnatus frequenti concilio Achæorum, literis ad Perſea deprehenſis. Ætolorum & Bœotorum, qui non explebant plus quam quingentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat. Ex his miſtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim millia armatorum fermè efficiebantur. Equitum ex tota Macedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys Seuthæ filius, rex gentis Odryſarum, cum mille delectis equitibus pari fermè peditum numero. Summa totius exercitus triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis conſtabat, ſecundum eum exercitum, quem magnus Alexander in Aſiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis co-
52 pias tantas fuiſſe. Sextus & viceſimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quieta Macedonia, & progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ eſſet, & levibus bellis Thracum accolarum, quæ exercerent magis quam fatigarent, ſub aſſidua tamen

mili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

militia fuerat: & diu meditatum Philippo primo, deinde & Perſeo Romanum bellum, omnia ut inſtructa parataque eſſent, effecerat. Mota parumper acies, non juſto decurſu tamen, ne ſtetiſſe tantum in armis viderentur. armatoſque, ſicut erant, ad concionem vocavit. Ipſe conſtitit in tribunali, circa ſe habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius: minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus eſt milites ad bellum. injuriam populi Romani in patrem ſeque commemoravit: *Illum omnibus indignitatibus, compulſum ad rebellandum, inter apparatum belli fato oppreſſum: ad ſe ſimul legatos, ſimul milites ad occupandas Græciæ urbes miſſos. Fallaci deinde colloquio per ſpeciem reconciliandæ pacis, extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Conſulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ trecenos equites habeant, & pari fermè numero ſociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilia Eumenis & Maſaniſſæ, non plus ſeptem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hoſtium copiis, reſpicerent ſuum ipſi exercitum, quantum numero, quantum genere militum præſtarent tironibus raptim ad id bellum conſcriptis; ipſi à pueris eruditi artibus militiæ, tot ſubacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, & Phrygas, & Numidas eſſe: ſibi Thracas, Galloſq́ue, ferociſſimas gentium. Arma illos habere ea, quæ ſibi quiſque paraverit pauper miles: Macedonas prompta ex regio apparatu, per tot annos patris ſui cura & impenſa facta. Commeatum illis quum procul, tum omnibus ſub caſibus maritimis fore: ſe & pecuniam & frumentum, præter reditus metallorum, in decem annos ſepoſuiſſe. Omnia quæ Deorum indulgentia, quæ regia cura præparanda fuerant, plena cumu-*

cumulataque habere Macedonas. animum habendum eſſe, quem habuerint majores eorum: qui Europa omni domita, tranſgreſſi in Aſiam, incognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere deſierint, quam rubro mari incluſis, quod vincerent, defuerit. At, hercule, nunc non de ultimis Indiæ oris, ſed de ipſius Macedoniæ poſſeſſione certamen fortunam indixiſſe. Cum patre ſuo gerentes bellum Romanos, ſpecioſum Græciæ liberandæ tuliſſe titulum. nunc propalam Macedoniam in ſervitutem petere: ne rex vicinus imperio ſit Romano, ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim tradenda ſuperbis dominis eſſe cum rege regnoque, ſi abſiſtere bello & facere imperata velint.

53 Quum per omnem orationem ſatis frequenti aſſenſu ſucclamatum eſſet; tum vero ea vociferatio, ſimul indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum animum habere regem, exorta eſt, ut finem dicendi faceret. tantum juſſis ad iter parari, (jam enim dici, movere caſtra ab Nymphæo Romanos) concione dimiſſa, ad audiendas legationes civitatum Macedoniæ ſe contulit. venerant autem ad pecunias, pro facultatibus quæque ſuis, & frumentum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remiſſum omnibus; ſatis regios apparatus ad ea dictum ſufficere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque miſſilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud inſtrumentum veherent. Profectus inde, toto exercitu Heordeam petens, ad Begorritem quem vocant lacum, poſitis caſtris; poſtero die in Elimeam ad Haliacmona fluviũ proceſſit. Deinde ſaltu anguſto ſuperatis montibus, quos Cambunios vocant, deſcendit ad (Tripolim vocant) Azorum, Pithiũ, & Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paulisper cunctata, quia obſides

Lariſ-

Lariſſeis dederant; victa tamen præſenti metu,in
deditionem conceſſerunt. Benigne his appellatis,
haud dubius Perræbos quoque idem facturos, ur-
bem, nihil cunctatis qui incolebant,primo adven-
tu recipit. Cyretias oppugnare conatus, primo et-
jam die acri concurſu ad portas armatorum eſt re-
pulſus: poſtero die omnibus copiis adortus, in de-
ditionem omnes ante noctem accepit. Mylæ pro- 54
ximum oppidum, ita munitum, ut inexſuperabi-
lis munimenti ſpes incolas ferociores faceret; non
portas claudere regi ſatis habuerunt, ſed probris
quoque in ipſum Macedonaſque procacibus jacu-
lati ſunt. quæ res quum infeſtiorem hoſtem ad
oppugnandum feciſſet, ipſos deſperatione veniæ
ad tuendos ſeſe acrius accendit. Itaque per tri-
duum ingentibus utrimque animis & oppugnatæ
ſunt, & defenſæ. Multitudo Macedonum ad ſub-
eundum invicem prœlium haud difficulter ſucce-
debat: oppidanos diem, noctem eoſdem tuentes
mœnia, non vulnera modo, ſed etiam vigiliæ &
continens labor conficiebat. quarto die quum &
ſcalæ undique ad muros erigerentur, & porta vi
majore oppugnaretur; oppidani depulſi muris ad
portam tuendam concurrunt, eruptionemque re-
pentinam in hoſtes faciunt. quæ quum iræ magis
inconſultæ, quam veræ fiduciæ virium eſſet, pau-
ci & feſſi ab integris pulſi terga dederunt, fugien-
teſque per patentem portam hoſtes acceperunt.
Ita capta urbs ac direpta eſt. libera quoque corpo-
ra, quæ cædibus ſuperfuerunt, venundata. Diru-
to magna ex parte & incenſo oppido, profectus ad
Phalannam caſtra movit: inde poſtera die Gyrto-
nem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum,
& Hippiam, Theſſalorum prætores, cum præſi-
dio intraſſe accepiſſet; ne tentata quidem oppu-
gnatione prætergreſſus. Elatiam & Gonnum, per-
culſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

culſis inopinato adventu oppidanis, recepit. Vtraque oppida in faucibus ſunt, quæ Tempe adeunt; magis Connus. itaque & firmiore id præſidio tutum equitum peditumque, ad hoc, foſſa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipſe ad Sycurium progreſſus, operiri ibi hoſtium adventum ſtatuit: ſimul & frumentari paſſim exercitum jubet in ſubjecto hoſtium agro. namque Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ montis. qua in meridiem vergit, ſubjectos habet Theſſaliæ campos: ab tergo Macedoniam atque Magneſiam. ad has opportunitates accedit ſumma ſalubritas & copia pluribus
55 circumjectis fontibus perennium aquarum. Conſul Romanus per eoſdem dies Theſſaliam cum exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: deinde poſtquam in Athamaniam eſt tranſgreſſus, aſperi ac prope invii ſoli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægrè Gomphos pervenit. cui ſi vexatis hominibus equiſque tironem exercitum ducenti acie inſtructa & loco ſuo & tempore obſtitiſſet rex, ne Romani quidem abnuunt, magna ſua cum clade fuiſſe pugnaturos. Poſtquam Gomphos ſine certamine ventum eſt, præter gaudium periculoſi ſaltus ſuperati, contemptus quoque hoſtium, adeo ignorantium opportunitates ſuas acceſſit. Sacrificio rite perfecto conſul, & frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque moratus dies; quum audiret vagari Macedonas effuſos per Theſſaliam, vaſtarique ſociorum agros; ſatis jam refectum militem ad Lariſſam ducit. Inde quum tria millia fermè abeſſet à Tripoli (Sceam vocant) ſuper Peneum amnem poſuit caſtra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus acceſſit cum Attalo atque Athenæo fratribus; Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum

Attalo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum ad conſulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpoſitus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniatæ trecentos equites, centum pedites miſerunt. Ætolorum alæ unius inſtar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: & Theſſalorum omnis equitatus ſeparatus erat. non plus quam trecenti erant equites in caſtris Romanis. Achæi juventutis ſuæ, Cretico maxime armatu, ad mille
dederunt. Sub idem tempus & C. Lucretius præ- 56
tor, qui navibus præerat ad Cephaleniam, M. Lucretio fratre cum claſſe ſuper Maleam Chalcidem juſſo petere, ipſe triremem conſcendit; ſinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia res: tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius Chalcidem adveniens, quum à P. Lentulo Haliartum oppugnari audiſſet, nuncium, prætoris verbis, qui abſcedere eum inde juberet, miſit. Bœotorum juventute, quæ pars cum Romanis ſtabat, eam rem aggreſſus legatus, à mœnibus abſceſſit. Hæc ſoluta obſidio locum alteri novæ obſidioni dedit. namque extemplo M. Lucretius cum exercitu navali decem millibus armatorum, ad hoc duobus millibus regiorum, qui ſub Athenæo erant, Haliartum circumſedit: parantibuſque jam oppugnare, ſupervenit à Creuſa prætor. Ad idem fere tempus ab ſociis naves Chalcidem convenerunt. duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. Prætor quia nuſquam erat maritimum bellum, remiſit ſociis. & Q. Marcius Chalcidem navibus venit. Halope ca-

pta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

pta, Lariſſa quæ Cremaſte dicitur, oppugnata Quum hic ſtatus in Bœotia eſſet, Perſeus quum ad Sycurium (ſicut ante dictum eſt) ſtativa haberet, frumento undique circa ex agris convecto ad vaſtandum agrum Pheræorum miſit: ratus ad juvandas ſociorum urbes longius ab caſtris abſtractos deprehendi Romanos poſſe. Quos quum eo tumultu nihil motos animadvertiſſet, prædam quidem, præterquam hominum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) diviſit ad epulan-
57 dum militibus. Sub idem deinde tempus concilium & conſul & rex habuerunt, unde bellum ordirentur. Regis creverunt animi vaſtatione conceſſa ſibi ab hoſte Pheræi agri. itaque, eundum inde ad caſtra, nec dandum ultra ſpatium cunctandi, cenſebat. Et Romani cenſebant, cunctationem ſuam infamem apud ſocios eſſe; maximo opere indigne ferentes non latam Pheræis opem. Conſultantibus quid agerent (aderant autem Eumenes & Attalus in concilio) trepidus nuncius affert, hoſtem magno agmine adeſſe. Concilio dimiſſo, ſignum extemplo datur, ut arma capiant. Interim placet ex regiis auxiliis centum equites & parem numerum jaculatorum peditum exire. Perſeus hora ferme diei quarta, quum paulo plus mille paſſus abeſſet à caſtris Romanis, conſiſtere ſigna peditum juſſit. prægreſſus ipſe cum equitibus ac levi armatura, & Cotys cum eo duceſque aliorum auxiliorum præceſſerunt. Minus quingentos paſſus ab caſtris aberant, quum in conſpectu fuere hoſtium equites: duæ alæ erant magna ex parte Gallorum (Caſſignatus præerat) & levis armaturæ centum fere & quinquaginta, Myſi aut Cretenſes. Conſtitit rex; incertus quantum eſſet hoſtium. Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretenſium cohortibus & Thra-

cum

cum, miſit. Prœlium, quum pares numero eſſent,
neque ab hàc aut illa parte nova auxilia ſubveni-
rent, incerta victoria finitum eſt. Eumenis fermè
triginta interfecti: inter quos Caſſignatus dux Gal-
lorum cecidit. & tunc quidem Perſeus ad Sycu-
rium copias reduxit: poſtero die circa eandem ho-
ram in eundem locum rex copias admovit; plau-
ſtris cum aqua ſequentibus. nam duodecim mil-
lium paſſuum via omnis ſine aqua & plurimi pul-
veris erat: affectoſque ſiti, ſi primo in conſpectu
dimicaſſent, pugnaturos fuiſſe apparebat. Quum
Romani quieſſent, ſtationibus etiam intra val-
lum reductis, regii quoque in caſtra redeunt. Hoc
per aliquot dies fecerunt; ſperantes fore ut Roma-
ni equites abeuntium noviſſimum agmen aggre-
derentur. inde certamine orto, quum longius à
caſtris eos elicuiſſent, facilè ubiubi eſſent, ſe, qui
equitatu & levi armatura plus poſſent, converſu-
ros aciem. Poſtquam incœptum non ſuccedebat, 58
caſtra propius hoſtem movit rex, & à quinque
millibus paſſuum communit. Inde luce prima in
eodem quo ſolebat loco peditum acie inſtructa,
equitatum omnem levemque armaturam ad ca-
ſtra hoſtium ducit. Viſus & plurium & propior
ſolito pulvis, trepidationem in caſtris Romanis
fecit. & primo vix creditum nuncianti eſt; quia
prioribus continuis diebus, nunquam ante horam
quartam hoſtis apparuerat. tum ſolis ortus erat.
Deinde ut plurium clamore & curſu à portis du-
bitatio exempta eſt; tumultus ingens oboritur:
tribuni præfectique, & centuriones, in prætorium:
miles ad ſua quiſque tentoria diſcurrit. Minus
quingentos paſſus à vallo inſtruxerat Perſeus ſuos,
circa tumulum, quem Calicinum vocant. Lævo
cornu Cotys rex præerat cum omnibus ſuæ gen-
tis: equitum ordines levis armatura interpoſita
diſtin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

diſtinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenſes. Huic armaturæ Milo Berœæus, equitibus & ſummæ partis ejus Meno Antigonenſis præerat. Proximi cornibus conſtiterant regii equites, &, mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: Patrocles Antigonenſis hic, & Pœoniæ præfectus Didas, erant præpoſiti. Medius omnium rex erat. circa eum agema quod vocant, equitumque ſacræ alæ. Ante ſe ſtatuit funditores jaculatoresque: quadringentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Theſſalonicenſem & Timanora Dolopem iis præfecit. ſic regii conſtiterant. Conſul intra vallum peditum acie inſtructa, & ipſe equitatum omnem cum levi armatura emiſit. pro vallo inſtructi ſunt. Dextro cornu præpoſitus C. Licinius Craſſus conſulis frater cum omni Italico equitatu, velitibus intermixtis; ſiniſtro M. Valerius Lævinus ſociorum ex Græcis populis equites habebat, ejuſdem gentis levem armaturam. Mediam autem aciem cum delectis equitibus extraordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante ſigna horum inſtructi, & de auxiliis Eumenis Cyrtiorum gentis trecenti. Theſſali quadringenti equites parvo intervallo ſuper lævum cornu locati. Eumenes rex Attaluſque cum omni manu ſua ab tergo inter poſtremam aciem ac vallum ſteterunt. In hunc modum maximè inſtru-

59 ctæ acies, par fermè utrimque numerus equitum ac levis armaturæ concurrunt; à funditoribus jaculatoribusque, qui præceſſerunt prœlio orto. Primi omnium Thraces, haud ſecus quam diu clauſtris retentæ feræ, concitati cum ingenti clamore in dextrum cornu Italicos equites incurrerunt: ut uſu belli & ingenio impavida gens turbaretur. gladiis haſtas petere pedites, nunc ſuccidere

cru-

crura equis, nunc ilia ſuffodere. Perſeus in me-
diam invectus aciem, Græcos primo impetu aver-
tit: quibus quum gravius ab tergo inſtaret hoſtis,
Theſſalorum equitatus, qui à lævo cornu brevi
ſpacio disjunctus in ſubſidiis fuerat, extra concur-
ſum primo ſpectator certaminis, deinde inclinata
re, maximo uſui fuit. Cedentes enim ſenſim in-
tegris ordinibus, poſtquam ſe Eumenis auxiliis
adjunxerunt; & cum eo tutum inter ordines ſuos
receptum ſociis fuga diſſipatis dabant; & quum
minus conferti hoſtes inſtarent, progredi etiam
auſi multos fugientium obvios exceperunt. Nec
regii ſparſi jam ipſi paſſim ſequendo, cum ordina-
tis & certo incedentibus gradu manus conſerere
audebant. Quum victor equeſtri prœlio rex par-
vo momento ſi adjuviſſet, debellatum eſſet; op-
portune adhortanti ſupervenit phalanx, quam ſua
ſponte, ne audaci cœpto deeſſent, Hippias & Leo-
natus raptim adduxerant, poſtquam proſpere pu-
gnaſſe equitem acceperunt. Fluctuante rege inter
ſpem metumque tantæ rei conandæ, Cretenſis
Evander, quo miniſtro Delphis ad inſidias Eume-
nis regis uſus erat, poſtquam agmen impeditum
venientium ſub ſignis vidit, ad regem accurrit, &
monere inſtitit, *Ne elatus felicitate ſummam re-
rum temere in non neceſſariam aleam daret. Si
contentus bene re geſta quieſſet eo die, vel pacis ho-
neſtæ conditionem habiturum, vel plurimos belli ſo-
cios, qui fortunam ſequerentur, ſi bellare mallet.*
In hoc conſilium pronior erat animus regis. Ita-
que collaudato Evandro, ſigna referri, peditum-
que agmen redire in caſtra jubet: equitibus rece-
ptui canere. Cecidere eo die ab Romanis ducenti 60
equites, duo millia haud minus peditum: capti
fermè ducenti equites. ex regiis autem viginti e-
quites, quadraginta pedites interfecti. Poſtquam
redie-

rediere in caſtra victores, omnes quidem læti, ante
alios Thracum inſolens lætitia eminebat: cum
cantu enim ſuperfixa capita hoſtium portantes re-
dierunt. Apud Romanos non mœſtitia tantum ex
male geſta re, ſed pavor etiam erat, ne extemplo
caſtra hoſtis aggrederetur. Eumenes ſuadere, ut
trans Peneum transferret caſtra: ut pro munimen-
to amnem haberet, dum perculſi milites animos
colligerent. Conſul moveri flagitio timoris faten-
di: victus tamen ratione, ſilentio noctis transdu-
ctis copiis, caſtra in ulteriore ripa communit. Rex
poſtero die ad laceſſendos prœlio hoſtes progreſ-
ſus, poſtquam trans amnem in tuto poſita caſtra
animadvertit; fatebatur quidem peccatum, quod
pridie non inſtitiſſet victis: ſed aliquanto majo-
rem culpam eſſe, quod nocte foret ceſſatum. nam
ut neminem alium ſuorum moveret, levi armatu-
ra immiſſa, trepidantium in tranſitu fluminis ho-
ſtium deleri magna ex parte copias potuiſſe. Ro-
manis quidem præſens pavor demptus erat; in tu-
to caſtra habentibus: damnum inter cetera præ-
cipuè famæ movebat. & in concilio apud conſu-
lem pro ſe quiſque in Ætolos conferebant cauſ-
ſam; ab iis fugæ terroriſque principium ortum. ſe-
cutos pavorem Ætolorum & ceteros ſocios Græ-
corum populorum. Quinque principes Ætolorum
61 primi terga vertentes conſpecti dicebantur. Theſ-
ſali pro concione laudati, duceſque eorum etiam
virtutis cauſſà donati. Ad regem ſpolia cæſorum
hoſtium referebantur. dona ex his aliis arma inſi-
gnia, aliis equos, quibuſdam captivos dono da-
bat: ſcuta erant ſupra mille quingena loricæ tho-
raceſque mille amplius ſummam explebant: galea-
rum gladiorumque & miſſilium omnis generi
major aliquanto numerus. Hæc per ſe ampla, ple-
raq; multiplicata verbis regis, quæ ad concionem
vocato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vocato exercitu habuit. *Præjudicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hoſtium, equitatum Romanum, quo invictos ſe eſſe gloriabantur, fudiſtis. Equites enim illis principes juventutis, equites ſeminarium ſenatus: inde lectos in Patrum numerum conſules, inde imperatores creant. horum ſpolia paulo ante diviſimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ nocturna fuga vobis ſubtractæ, naufragiorum trepidatione paſſim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis ſequentibus victos Peneum ſuperare erit, quam illis trepidantibus fuit, transgreſſique extemplo caſtra oppugnabimus; quæ hodie cepiſſemus, ni fugiſſent. Aut ſi acie decernere volent, eundem pugnæ pedeſtris eventum exſpectate, qui equitum in certamine fuerit.* Et qui vicerant alacres, ſpolia cæſorum hoſtium humeris gerentes ante ora ſua, audivere; ex eo quod acciderat ſpem futuri præcipientes: & pedites aliena gloria accenſi, præcipuè qui Macedonum phalangis erant, ſibi quoque & navandæ regi operę, & ſimilem gloriam ex hoſte pariendi, occaſionem optabant. Concione dimiſſa, poſtero die profectus inde ad Mopſelum poſuit caſtra. tumulus hic inter Tempe & Lariſſam medius eſt. Romani non abſcedentes ab ripa Penei trans- 62
tulerunt in locum tutiorem caſtra. Eo Miſagenes Numida venit cum mille equitibus; pari peditum numero: ad hoc elephantis duobus & viginti. Per eos dies concilium habenti regi de ſumma, quum jam conſediſſet ferocia ab re bene geſta; auſi ſunt quidam amicorum conſilium dare, ut ſecunda fortuna in conditione honeſtæ pacis uteretur, potius quam ſpe vana evectus in caſum irrevocabilem ſe daret. *Modum imponere ſecundis rebus, nec nimis credere ſerenitati præſentis fortunæ; prudentis hominis & merito felicis eſſe. Mitteret ad conſulem,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lem, qui fœdus in eaſdem leges renovarent, quibus
Philippus pater ejus pacem à T. Quintio victore
accepiſset. Neq; finiri bellum magnificentius, quam
à tam memorabili pugna: neque ſpem firmiorem
pacis perpetuæ dari, quam quæ perculſos adverſo
prœlio Romanos molliores factura ſit ad paciſcen-
dum. Quod ſi Romani tum quoque inſita pertina-
cia æqua aſpernarentur; Deos homineſque, & mo-
derationis Perſei, & illorum pervicacis ſuperbiæ,
futuros teſtes. Numquam ab talibus conſiliis ab-
horrebat regis animus. itaque plurium aſſenſu
comprobata eſt ſententia. Legati ad conſulem
miſſi, adhibito frequenti concilio auditi ſunt.
Pacem petere, vectigal, quantum Philippus pactu
eſſet, daturum Perſea Romanis pollicentes. urbibus,
agris lociſque, quibus Philippus ceſſiſſet, ceſſurum
Perſeum. hæc legati. Summotis his, quum con-
ſultarent; Romana conſtantia vicit in concilio
Ita tum mos erat, in adverſis vultum ſecundæ for-
tunæ gerere; moderari animos in ſecundis. Re-
ſponderi placuit, *Ita pacem dari, ſi de ſumma re-*
rum liberum ſenatui permittat rex, de ſe deque uni-
verſa Macedonia ſtatuendi jus. Hæc quum renun
ciaſſent legati, miraculo ignaris moris pertinacia
Romanorum eſſe: & plerique vetare amplius men
tionem pacis facere. ultro mox quæſituros quod
oblatum faſtidiant. Perſeus hanc ipſam ſuper-
biam, quippe ex fiducia virium eſſe, timere: &
ſummam pecuniæ augens, ſi precio pacem emere
poſſet, non deſtitit animum conſulis tentare. Poſt-
quam nihil ex eo quod primo reſponderat, muta-
bat; deſperata pace ad Sycurium, unde profectu
63 erat, rediit; belli caſum de integro tentaturus. Fa-
ma equeſtris pugnæ vulgata per Græciam, nudavi
voluntates hominum. non enim ſolum qui par-
tis Macedonum erant, ſed plerique, ingentibus Ro-
mano

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

manorum obligati beneficiis, quidam vim ſuperbiamq; experti, læti eam famam accepere; non ob aliam cauſſam quă pravo ſtudio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur; deteriori atq; infirmiori favendo. Eodem tempore in Bœotia ſumma vi Haliartum Lucretius prætor oppugnarat: & quamquam nec habebant externa auxilia obſeſſi, præter Coronæorum juniores, qui prima obſidione mœnia intraverant, neque ſperabant; tamen ipſi animis magis quam viribus reſiſtebant. nam & eruptiones in opera crebro faciebant: & arietem admotum, libramento plumbi gravatum ad terram urgebant: & ſi qua declinarent qui agebant ictum, pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim ex ipſa ſtrage congeſtis ſaxis, extruebant. Quum operibus oppugnatio lentior eſſet, ſcalas per manipulos dividi prætor juſſit, ut corona undique mœnia aggreſſurus: eo magis ſuffecturam ad id multitudinem ratus, quod qua parte palus urbem cingit, nec attinebat oppugnari, nec poterat. Ipſe ab ea parte, quæ duæ turres, quodque inter eas muri prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit; ut eodem tempore, quo ipſe tranſcendere ruinas conaretur, concurſu adverſus ſe oppidanorum facto, ſcalis vacua defenſoribus mœnia capi parte aliqua poſſent. Haud ſegniter oppidani vim ejus arcere parant. nam ſuper ſtratum ruinis locum, faſcibus aridis ſarmentorum injectis, ſtantes cum ardentibus facibus accenſuros ea ſe ſæpe minabantur, ut incendio interſepti ab hoſte, ſpatium ad objiciendum interiorem murum haberent. Quod incœptum eorum ſors impediit: nam tantus repentè effuſus eſt imber, ut nec accendi facile pateretur, & extingueret accenſa. Itaque & tranſitus per diſtracta fumantia virgulta patuit; & in unius loci præſidium omnibus ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

verſis, mœnia quoque pluribus ſimul partibus ſca
lis capiuntur. In primo tumultu captæ urbis ſe
niores impuberesque, quos caſus obvios obtulit
paſſim cæſi: armati in arcem confugerunt. & po
ſtero die quum ſpei nihil ſupereſſet, deditione fa
cta, ſub corona venierunt. Fuerunt autem du
millia fermè & quingenti: ornamenta urbis, ſta
tuæ & tabulæ pictæ, & quicquid precioſæ præ
dæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta à funda
mentis. Inde Thebas ductus exercitus: quibus ſi
ne certamine receptis urbem tradidit exulibus
& qui Romanorum partis erant: adverſæ factio
nis hominum, fautorumque regis ac Macedo
num, familias ſub corona vendidit. his geſtis i
64 Bœotia, ad mare ac naves rediit. Quum hæc i
Bœotia gererentur, Perſeus ad Sycurium ſtati
va dierum aliquot habuit. Vbi quum audiſſet, ra
ptim Romanos circa ex agris demeſſum frumen
tum convehere, deinde ante ſua quemque tento
ria ſpicas faſcibus deſecantem, quo purius fru
mentum tereret, ingentes acervos per tota caſtr
ſtramentorum feciſſe; ratus incendio opportun
eſſe, faces, tædamque, & malleolos ſtuppæ illi
tos pice parari jubet: atque ita media nocte profe
ctus, ut prima luce aggreſſus falleret. Nequicquam
primæ ſtationes oppreſſæ, tumultu ac terrore ſu
ceteros exciverunt: ſignumque datum eſt arm
extemplo capiendi: ſimulque in vallo, ad por
tas, miles inſtructus erat, & intentus propugna
tioni caſtrorum. Perſeus & extemplo circumegi
aciem, & prima impedimenta ire, deinde pedi
tum ſigna ferri juſſit. ipſe cum equitatu & lev
armatura ſubſtitit ad agmen cogendum; ratus
id quod accidit, inſecuturos ad extrema ab terg
carpenda hoſtes. Breve certamen levis armatu
ræ maximè cum procurſatoribus fuit. equite

pediteſ

peditesque ſine tumultu in caſtra redierunt. Demeſſis circa ſegetibus, Romani ad Crannonium intactum agrum caſtra movent. Ibi quum ſecuri, & propter caſtrorum longinquitatem, & viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycurium & Crannona eſt, ſtativa haberent, repente prima luce in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura viſus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen ſub lucem reliquerant in proxima planicie. Stetit pauliſper in tumulis, elici poſſe ratus ad equeſtre certamen Romanos: qui poſtquam nihil movebant, equitem mittit qui pedites referre ad Sycurium ſigna juberet; ipſe mox inſecutus. Romani equites modico intervallo ſequentes, ſicubi ſparſos ac diſſipatos invadere poſſent; poſtquam confertos abire ſigna atque ordines ſervantes viderunt, & ipſi in caſtra redeunt.
Inde offenſus longinquitate itineris rex, ad Mop- 65
ſelum caſtra movit, & Romani demeſſis Crannonis ſegetibus, in Phalannæum agrum tranſeunt. Ibi quum ex transfuga cognoviſſet rex, ſine ullo armato præſidio paſſim vagantes per agros Romanos metere; cum mille equitibus, duobus millibus Thracum & Cretenſium profectus, quum quantum accelerare poterat effuſo agmine iſſent, improviſo aggreſſus eſt Romanos. juncta vehicula, pleraque onuſta, mille admodum capiuntur: ſexcenti fermè homines. Prædam cuſtodiendam ducendamque in caſtra trecentis Cretenſium dedit. Ipſe revocato ab effuſa cæde equite, & reliquis peditum, ducit ad proximum præſidium; ratus haud magno certamine opprimi poſſe. L. Pompeius tribunus militum præerat, qui perculſos milites repentino hoſtium adventu in propinquum tumulum recepit; loci ſe præſidio, qui numero & viri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

bus impar erat, defenſurus. Ibi quum in orbem
milites coëgiſſet, ut denſatis ſcutis ab jactu ſagit
tarum & jaculorum ſeſe tuerentur; Perſeus cir
cumdato armatis tumulo, alios aſcenſum undiqu
tentare jubet, & cominus prœlium conſerere, a
lios eminus tela ingerere. Anceps Romanos terro
circumſtabat: nam neque conferti pugnare, pro
pter eos qui aſcendere in tumulum conabantur
poterant: & ubi ordines procurſando ſolviſſent
patebant jaculis ſagittisve. Maxime ceſtroſphen
donis vulnerabantur. hoc illo bello novum genu
teli inventum eſt. Bipalme ſpiculum haſtili ſemi
cubitali infixum erat, craſſitudine digiti: huic a
libramen pinnæ tres, velut ſagittis ſolent, circum
dabantur: funda media, duo funalia imparia ha
bebant. cum majori ſinu libratum funditor hab
na rotaret, excuſſum velut glans emicabat. Quum
& hoc & alio omni genere telorum, pars vulnera
ta militum eſſet, nec facilè jam arma feſſi ſuſtin
rent, inſtare rex ut dederent ſe, fidem dare, præmi
interdum polliceri: nec cujuſquam ad deditionem
flectebatur animus; quum ex inſperato jam obſt
natis mori ſpes affulſit. Nam quum ex frument
toribus refugientes quidam in caſtra, nunciaſſe
conſuli circumſideri præſidium; motus pericu
tot civium (nam octoginti fermè, & omnes Ro
mani erant) cum equitatu ac levi armatura (acce
ſerant nova auxilia Numidæ pedites equiteſque
elephanti) caſtris egreditur: & tribunis militu
imperat, ut legionum ſigna ſequantur. Ipſe veli
bus ad firmanda levium armatorum auxilia adj
ctis ad tumulum præcedit. conſulis latera tegun
Eumenes, Attalus, & Miſagenes, regulus Numid
66 tum. Quum in conſpectu prima ſigna ſuoru
circumſeſſis fuerunt, Romanis quidem ab ultin
deſperatione recreatus eſt animus: Perſeus, cui p

mu

mum omnium fuerat, ut contentus fortuito ſucceſſu, captis aliquot frumentatoribus occiſiſque, non tereret tempus in obſidione præſidii; ſecundum, ea quoq; tentata utcumque, quum ſciret nihil roboris ſecum eſſe, dum liceret intacto abire; & ipſe hoſtium adventum elatus ſucceſſu manſit, & qui phalangem accerſerent, propere miſit. qua & ſerius quam res poſtulabat & raptim acta, turbati curſu adverſus inſtructos & præparatos erant adventuri. Conſul antè veniens, extemplo prœlium conſeruit. Primò reſiſtere Macedones: deinde ut nulla re pares erant, amiſſis trecenis peditibus, vigintiquatuor primoribus equitum ex ala quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam præfectus alæ cecidit, abire conantur. Ceterum iter prope ipſo prœlio tumultuoſius fuit: Phalanx abs trepido nuncio accita quum raptim duceretur, primo in anguſtiis captivorum agmini oblata vehiculiſque frumento onuſtis: iis cæſis ingens ibi vexatio partis utriuſque fuit; nullo exſpectante utcumque explicaretur agmen; ſed armatis detrudentibus per præceps impedimenta (neque enim aliter via aperiri poterat) jumentis quum ſtimularentur in turba ſævientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant ſeſe, quum regio agmini perculſiſque equitibus occurrunt. Ibi verò clamor jubentium referre ſigna, ruinæ quoque prope ſimilem trepidationem fecit: ut ſi hoſtes introire anguſtias auſi longius inſecuti eſſent, magna clades accipi potuerit. Conſul recepto ex tumulo præſidio, contentus modico ſucceſſu, in caſtra copias reduxit. Sunt qui eo die magno prœlio pugnatum auctores ſint. octo millia hoſtium cæſa; in his Sopatrum & Antipatrum regios duces: vivos captos circiter bis mille trecentos: ſigna militaria capta viginti ſeptem. Nec in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cruentam victoriam fuiſſe: ſupra quatuor millia & trecentos de exercitu conſulis cecidiſſe: ſigna
67 ſiniſtræ alæ quinque amiſſa. Hic dies & Romanis refecit animos, & Perſea perculit: ut dies paucos ad Mopſelum moratus, ſepulturæ maximè militum amiſſorum cura, præſidio ſatis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quendam ex regiis præfectis cum modica manu relinquit ad Philam; juſſum Magnetas & propinquos tentare. Quum Pellam veniſſet exercitu in hiberna dimiſſo, ipſe cum Cotye Theſſalonicam eſt profectus. Eo fama affertur, *Atleſbim regulum Thracum, & Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines impetum feciſſe: & regionem Marenen (quam vocant) cepiſſe.* Itaque dimittendum Cotyn ad ſua tuenda ratus, magnis proficiſcentem donis proſequitur. ducenta talenta, ſemeſtre ſtipendium, equitatui numerat, quum primò annuum dare conſtituiſſet. Conſul poſtquam profectum Perſea audivit, ad Gonnum caſtra movet, ſi potiri oppido poſſet. Ante ipſa Tempe in faucibus ſitum, Macedoniæ clauſtra tutiſſima præbet, & in Theſſaliam opportunum Macedonibus decurſum. Quum & loco & præſidio valido inexpugnabilis res eſſet, abſtitit incœpto. In Perræbiam flexis itineribus, Mallœa primo impetu capta ac direpta. Tripoli, aliaque Perræbia recepta, Lariſſam rediit. inde Eumene atque Attalo domum remiſſis, Miſagenem Numidaſque in hiberna in proximis Theſſaliæ urbibus diſtribuit. & partem exercitus ita per totam Theſſaliam diviſit, ut & hiberna commoda omnes haberent, & præſidio urbibus eſſent. Q. Mucium legatum cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam miſit. Græcarum civitatum ſocios omnes præter Achæos dimiſit. cum exercitus parte profectus in

Acha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Achaiam Phthiotim; Pteleum deſertum fuga oppidanorum diruit à fundamentis, Antrona voluntate colentium recepit. Ad Lariſſam deinde exercitum admovit. urbs deſerta erat, in arcem omnis multitudo conceſſerat: eam oppugnare aggreditur. Primi omnium Macedones, regium præſidium, metu exceſſerant. à quibus relicti oppidani, in deditionem extemplo veniunt. Dubitati inde, utrum Demetrias prius aggredienda foret, an in Bœotia adipiſcendæ res. Thebani, vexantibus eos Coronæis, in Bœotiam accerſebant. ad horum preces, quia hibernis aptior regio quam Magneſia erat, in Bœotiam duxit.

EPITOME
LIBRI XLIII.

PRætores nonnulli, eo quod avare & crudeliter provincias adminiſtraſſent, damnati ſunt. P. Licinius Craſſus proconſul complures in Græcia urbes expugnavit, & crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo ſub corona venierant, ex ſenatusconſulto poſtea reſtituti ſunt. Item à præfectis claſſium Romanorum multa impotenter in ſocios facta. Res præterea à Perſeo rege in Thracia proſperè geſtas continet: victis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Pæonia ab Elorioco factus erat, ipſo interempto conſedit. M. Æmilius Lepidus à cenſoribus princeps in ſenatu lectus.

EADEM æſtate, qua in Theſſalia equeſtri pugna vicere Romani, legatus in Illyricum à conſule miſſus, opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem; omniaque iis ſua conceſſit, ut opinione clementiæ eos qui Car-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

nuntem munitam urbem incolebant, alliceret. poſtquam nec ut dederent ſe compellere, neque capere obſidendo poterat; ne duabus oppugnationibus nequicquam fatigatus miles eſſet, quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter conſul C. Caſſius, nec in Gallia, quam ſortitus erat, memorabile quicquam geſſit: & per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incœpto eſt conatus. Ingreſſum hoc iter conſulem, ſenatus ex Aquileienſium legatis cognovit: qui querentes coloniam ſuam novam & infirmam, nec dum ſatis munitam, inter infeſtas nationes Iſtrorum & Illyriorum eſſe, quum peterent ut ſenatus curæ haberet, quomodo ea colonia muniretur; interrogati vellentne eam rem C. Caſſio conſuli mandari; reſponderunt, Caſſium Aquileiam indicto exercitu profectum per Illyricum in Macedoniam eſſe. Ea res primo incredibilis viſa. & pro ſe quiſque credere, Carnis forſitan aut Iſtris bellum illatum. Tum Aquileienſes, nihil ſe ultra ſcire, nec audere affirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum. & duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam noſſent, conquiſitos, abductoſque. Enimvero ſenatus indignari, tantum conſulem auſum ut ſuam provinciam relinqueret, in alienam transiret: exercitum novo periculoſo itinere inter exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex ſenatu nominet legatos, qui eo die proficiſcantur ex urbe: & quantum accelerare poſſent, Caſſium conſulem ubicumque ſit perſequantur. nuncient, ne bellum cum ulla gent[e] moveat, niſi cum qua ſenatus gerendum cenſuera[t]. Legati tres profecti, M. Cornelius Cethegus, M[.] Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de conſule atqu[e] exercitu, diſtulit eo tempore muniendæ Aquilei[æ]

curam

curam. Hiſpaniæ deinde utriuſque legati aliquot populorum in ſenatum introducti. Ii de magiſtratuum Romanorum avaritia ſuperbiaque conqueſti, nixi genibus ab ſenatu petunt, ne ſe ſocios fœdius ſpoliari vexarique quam hoſtes patiantur. Quum & alia indigna quererentur, manifeſtum autem eſſet pecunias captas; L. Canuleio prætori qui Hiſpaniam ſortitus erat, negotium datum eſt, ut in ſingulos à quibus Hiſpani pecunias peterent, quinos recuperatores ex ordine ſenatorio daret, patronoſque quos vellent ſumendi poteſtatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum eſt ſenatusconſultum, juſſique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Cornelium Cn. F. Scipionem, L. Æmilium L. F. Paullum, C. Sulpicium Gallum, Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Iunio conſulibus in citeriore Hiſpania fuerat, recuperatores ſumpſerunt. Bis ampliatus, tertio abſolutus eſt reus. Diſſenſio inter duarum provinciarum legatos eſt orta: citerioris Hiſpaniæ populi M. Catonem & Scipionem; ulterioris L. Paullum & Gallum Sulpicium patronos ſumpſerunt. Ad recuperatores adducti à citerioribus populis P. Furius Philus: ab ulterioribus M. Matienius. Ille Sp. Poſtumio, Q. Mucio conſulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Poſtumio, M. Popillio, conſulibus, prætor fuerat. Graviſſimis criminibus accuſati ambo ampliatique; quum dicenda de integro cauſſa eſſet, excuſati exilii cauſſa ſolum vertiſſe. Furius Præneſte, Matienius Tibur exulatum abierunt. Fama erat, prohiberi à patronis nobiles ac potentes compellare: auxitque eam ſuſpicionem Canuleius prætor, quod omiſſa ea re delectum habere inſtituit. dein repentè in provinciam abiit, ne plures ab Hiſpanis vexarentur. Ita præteritis ſilentio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

lentio obliteratis, in futurum conſultum ab ſenat
Hiſpanis, quod impetrarunt, ne frumenti æſtima
tionem magiſtratus Romanus haberet: néve co
geret viceſimas vendere Hiſpanos quanti ipſe ve
let: & ne præfecti in oppida ſua ad pecunias co
3 gendas imponerentur. Et alia novi generis hom
num ex Hiſpania legatio venit. ex militibus Ro
manis, & ex Hiſpanis mulieribus, cum quibu
connubium non eſſet, natos ſe memorantes, ſupr
quatuor millia hominum, orabant, ut ſibi oppi
dum in quo habitarent, daretur. Senatus decrevi
uti nomina ſua apud L. Canuleium profiterentu
eorumque ſi quos manumiſiſſet, eos Carteiam a
Oceanum deduci placere. Qui Carteienſium do
mi manere vellent, poteſtatem fore, uti numer
colonorum eſſent, agro aſſignato. Latinam ear
coloniam fuiſſe, libertinorumque appellari. Ec
dem tempore ex Africa & Gulusſa Maſaniſſæ re
gis filius, legatus patris, & Carthaginienſes vene
runt. Gulusſa prior in ſenatum introductus, &
quæ miſſa erant ad bellum Macedonicum à patr
ſuo expoſuit: & ſi qua præterea vellent imperare
præſtaturum merito populi Romani eſt pollicitu
& monuit Patres conſcriptos, ut à fraude Cartha
ginienſium caverent. claſſis eos magnæ parand
conſilium cepiſſe; ſpecie pro Romanis, & adver
ſus Macedonas: ubi ea parata inſtructaque eſſet
ipſorum fore poteſtatis quem hoſtem aut ſo
cium habeant.

* * *

4 tantum pavorem ingreſſi caſtra oſtentantes cap
ta fecerunt, ut ſi admotus extemplo exercitus fo
ret, capi caſtra potuerint. Tum quoque fuga in
gens facta eſt: & erant qui legatos mittendos, a
pacem precibus petendam, cenſerent: civitateſqu
complures eo nuncio audito, in deditionem ve

nerunt

nerunt. quibus purgantibus ſeſe, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui ſe ultro ad pœnam ipſi obtuliſſent, quum veniam dediſſet prætor; profectus extemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus quieto exercitu pacatum agrum, qui paulò ante ingenti tumultu arſerat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua ſine ſanguine ferociſſimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribuſque fuit, quo crudelius avariuſque in Græcia bellatum, & ab conſule Licinio & ab Lucretio prætore erat. Lucretium tribuni plebis abſentem concionibus aſſiduis lacerabant; quum Reipublicæ cauſſa abeſſe excuſaretur: ſed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro ſuo Antiati eſſet, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus centum triginta millibus æris locaſſe dicitur tabulis quoque pictis ex præda fanum Æſculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt in Hortenſium ſucceſſorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querenteſque *Oppidum ſuum ab Hortenſio expugnatum ac direptum eſſe. Cauſſam excidii fuiſſe urbi, quod quum centum millia denariûm, & tritici quinquaginta millia modium imperaret; ſpacium petierunt quo de ea re & ad Hoſtilium conſulem, & Romam mitterent legatos. Vix dum ad conſulem ſe perveniſſe, & audiſſe oppidum expugnatum, principes ſecuri percuſſos, ſub corona ceteros veniſſe.* Indigna ſenatui viſa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno: eademque pro concione edicere Q. Mænium prætorem juſſerunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæſus, Sext. Iulius Cæſar, ad reſtituendos in libertatem Abderitas miſſi. Iiſdem mandatum, ut & Hoſtilio conſuli & Hortenſio prætori nunciarent,

Senatum, Abderitis injuſtum bellum illatum, conquirique omnes qui in ſervitute ſint, & reſtitui ir libertatem, æquum cenſere. Eodem tempore d C. Caſſio, qui conſul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hoſtilio erat, querelæ ad ſenatum delatæ ſunt: & legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in ſenatu fecit, queſtus, Alpinorum populorum agros ſociorum ſuorum depopulatum C. Caſſium eſſe: & inde multa millia hominum in ſervitutem abripuiſſe. Sub id tempus Carnorum Iſtrorumque & Iapidum legati venerunt: *Duces ſib ab conſule Caſſio primum imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monſtrarent: pacatum ab ſe tamquam ad aliud bellum gerendum abiſſe: inde ex medio regreſſum itinere, hoſtiliter peragraſſe fines ſuos: paſſim rapinaſque & incendia facta: nec ſe ad id locorum ſcire, propter quam cauſam conſuli pro hoſtibus fuerint.* Et regulo Gallorum abſenti, & his populis reſponſum eſt, *Senatum ea quæ facta querantur, neque ſciſſe futura, neq ſi ſint facta, probare. Sed indicta cauſſa damnari abſentem conſularem virum, injurium eſſe, quum Reipublicæ cauſſa abſit. Vbi ex Macedonia rediſſe Caſſius; tum ſi coram eum arguere vellent, cognit re ſenatum daturum operam uti ſatis fiat.* Nec reſponderi tantum iis gentibus, ſed legatos mitti duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indicarent quæ Patrum ſententi eſſet. Munera mitti legatis ex binis millibus æri cenſuerunt. duobus fratribus regulis hæc præcipua, torques duo ex quinque pondo auri facti, & vaſa argentea quinq; ex viginti pondo, & duo equ phalerati cum agaſonibus, & equeſtria arma ac ſagula: & comitibus eorum veſtimenta liberis ſervi que. Hæc miſſa: illa petentibus data, ut denorum

equo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

equorum iis commercium eſſet, educendique ex Italia poteſtas fieret. legati cum Gallis miſſi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros populos C. Sicinius, P. Cornelius Blaſio, T. Memmius. Multarum ſimul Græciæ Aſiæque civita- 6
tum legati Romam convenerunt. Primi Athenienſes introducti: *ii ſe quod navium habuerint militumque P. Licinio conſuli & C. Lucretio prætori miſiſſe expoſuerunt, quibus eos non uſos. frumenti ſibi centum millia imperaſſe: quod quamquam ſterilem terram arent, ipſoſque etiam agreſtes peregrino frumento alerent, tamen ne deeſſent officio, confeciſſe: & alia quæ imperarentur, præſtare paratos eſſe.* Mileſii nihil præſtitiſſe memorantes, ſi quid imperare ad bellum ſenatus vellet, præſtare ſe paratos eſſe, polliciti ſunt. Alabandenſes templum urbis Romæ ſe feciſſe commemoraverunt, ludoſque anniverſarios ei Divæ inſtituiſſe: & coronam auream quinquaginta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum Iovi optimo maximo attuliſſe, & ſcuta equeſtria trecenta, ea cui juſſiſſent, tradituros. Donum ut in Capitolio ponere, & ſacrificare liceret, petebant. Hoc Lampſaceni octoginta rum pondo coronam afferentes petebant, commemorantes, *Diſceßiſſe ſe à Perſeo, poſtquam Romanus exercitus in Macedoniam veniſſet, quum ſub ditione Perſei & ante Philippi fuiſſent. Pro eo, & quod imperatoribus Romanis omnia præſtitiſſent, id ſe tantum orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur: & ſi pax cum Perſeo fieret, exciperentur, ne in regiam poteſtatem reciperentur.* Ceteris legatis comiter reſponſum, Lampſacenos in ſociorum formulam referre, Q. Mænius prætor juſſus. munera omnibus in ſingulos binum millium æris data. Alabandenſes ſcuta reportare ad A. Hoſtilium conſulem in Macedoniam juſſi.

Et ex Africa legati ſimul Carthaginienſium , tri-
tici decies centum millia & hordei quingenta, in-
dicantes ſe ad mare devecta habere , ut quo ſena-
tus cenſuiſſet , deportarent. *Id munus officiumque*
ſuum ſcire minus eſſe , quam pro meritis populi Ro-
mani & voluntate ſua : ſed ſæpe alias bonis in rebus
utriuſque populi ſe gratorum fideliumque ſociûm
muneribus functos eſſe. Item Maſaniſſæ legati, tri-
tici eandem ſummam polliciti, & mille & ducen-
tos equites, duodecim elephantos. & ſi quid aliud
opus eſſet , ut imperaret ſenatus : æque propenſo
animo , ac quæ ipſe ultro pollicitus ſit, præſtatu-
rum eſſe. Gratiæ & Carthaginienſibus & regi a-
ctæ ; rogatique , ut ea quæ pollicerentur , ad Ho-
ſtilium conſulem in Macedoniam deportarent.
Legatis in ſingulos binûm milliûm æris munera
7 miſſa. Cretenſium legatis , commemorantibus, ſe
quantum ſibi imperatum à P. Licinio conſule eſ-
ſet ſagittariorum in Macedoniam miſiſſe ; quum
interrogati non infitiarentur , *Apud Perſea majo-*
rem numerum ſagittariorum quam apud Romanos
militare ; reſponſum eſt : *Si Cretenſes bene ac gna-*
viter deſtinarent potiorem populi Romani quam re-
gis Perſei amicitiam habere ; ſenatum quoque Ro-
manum iis tanquam certis ſociis reſponſum daturum
eſſe. Interea nunciarent ſuis, placere ſenatui, dare o-
peram Cretenſes, ut quos milites inter præſidia regis
Perſei haberent , eos primo quoque tempore domum
revocarent. Cretenſibus cum hoc reſponſo dimiſ-
ſis , Chalcidenſes vocati quorum legatio ipſo in-
troitu, ob id quod Mictio princeps eorum pedibus
captus lectica eſt introlatus , ultimæ neceſſitatis
extemplo viſa res : in qua ita affecto excuſatio va-
letudinis, aut ne ipſi quidem petenda viſa foret, aut
data petēti non eſſet. Quum ſibi nihil vivi reliqui
præterquam linguam ad deplorandas patriæ ſuæ
cala-

calamitates præfatus eſſet; expoſuit, *Civitatis*
primum ſuæ benefacta, & vetera, & ea quæ Perſei
bello præſtitiſſent, ducibus exercitibusq; Romanis:
tum quæ primo C. Lucretius in populares ſuos præ-
tor Romanus ſuperbe, avare, crudeliter feciſſet: dein-
de quæ tum maxime L. Hortenſius faceret. Quem-
admodum omnia ſibi, etiam iis quæ patiantur tri-
ſtiora, patienda eſſe ducant, potius quam ſe dedant
Perſeo. Quod ad Lucretium Hortenſiumque attine-
ret; ſcire, tutius fuiſſe claudere portas, quam in ur-
bem eos accipere. Quæ excluſiſſent eos, Emathiam,
Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes eſſe:
apud ſe templa omnibus ornamentis compilata, ſpo-
liataque ſacrilegiis. C. Lucretium navibus Antium
devexiſſe, libera corpora in ſervitutem abrepta: for-
tunas ſociorum populi Romani direptas eſſe, & quo-
tidiè diripi. Nam ex inſtituto C. Lucretii, Horten-
ſium quoque in tectis hieme pariter atque æſtate na-
vales ſocios habere, & domos ſuas plenas turba nau-
tica eſſe. verſari inter ſe conjuges liberoſque ſuos, qui-
bus nihil neque dicere penſi neque facere. Accerſere 8
in ſenatum Lucretium placuit, ut diſceptaret co-
ram purgaretque ſeſe. Ceterum multo plura præ-
ſens audivit, quam in abſentem jacta erant: & gra-
viores potentioreſque acceſſere accuſatores duo
Tribuni plebis, M. Iuvencius Thalna, & Cn. Au-
fidius. Ii non in ſenatu modo eum lacerarunt, ſed
in concionem etiam pertracto, multis objectis
probris diem dixerunt. Senatus juſſu Chalciden-
ſibus Q. Mænius prætor reſpondit. *Quæ bene me-*
ritos ſeſe, & ante, & in eo bello, quod geratur, de
populo Romano dicant, ea & ſcire vera eos referre
ſenatum, & perinde ac debeant grata eſſe. Quæ fa-
cta à C. Lucretio, fierique ab L. Hortenſio prætori-
bus Romanis querantur; ea neque facta, neque
fieri voluntate ſenatus, quem non poſſe exiſtimare?

qui

qui ſciat, bellum Perſeo & ante Philippo patri eju
intuliſſe populum Romanum pro libertate Græciæ
non ut ea à magiſtratibus ſociis atque amicis pate
rentur. Literas ſe ad L. Hortenſium prætorem datu
ros eſſe. Quæ Chalcidenſes querantur acta, ea ſena
tui non placere. Si qui in ſervitutem liberi veniſ
ſent, ut eos conquirendos primo quoque tempore re
ſtituendoſque in libertatem curaret. Sociorum na
valium neminem præter magiſtros in hoſpitia de
duci æquum cenſere. Hæc Hortenſio juſſu ſenatu
ſcripta. Munera binûm millium æris legatis miſ
ſa, & vehicula Mictioni publice locata, quæ eum
Brunduſium commode perveherent. C. Lucretium
ubi dies quæ dicta erat venit, tribuni ad populum
accuſarunt, mulctamque decies centum millium
æris dixerunt. Comitiis habitis, omnes quinqu
9 & triginta tribus eum condemnarunt. In Liguri
bus eo anno nihil memorabile geſtum. nam ne
hoſtes moverunt arma, neque conſul in agrum eo
rum legiones induxit: & ſatis explorata pace eju
anni, milites duarum legionum Romanarum, in-
tra dies ſexaginta, quam in provinciam venit, di
miſit. ſociorum nominis Latini exercitu matur
in hiberna Lunam & Piſas deducto, ipſe cum e
quitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit
Nuſquam alibi quam in Macedonia bellum erat
ſuſpectum tamen & Gentium Illyriorum regem
habebant. itaq; & octo naves ornatas à Brunduſic
ſenatus cenſuit mittendas ad C. Furium legatum
Iſſam, qui cum præſidio duarum Iſſenſium navium
inſulæ præerat. duo millia militũ in eas naves ſun
impoſita, quæ Q. Mænius prætor, ex ſenatuscon-
ſulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico eſt,
conſcripſit: & conſul Hoſtilius Ap. Claudium in
Illyricum cum quatuor millibus peditum miſit, ut
accolas Illyrici tutarentur. qui non contentus iis

quas

quas adduxerat copiis, auxilia ab ſociis corrogando, ad octo millia hominum vario genere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychnidum Daſſaretiorum conſedit. Haud procul inde Vſcana oppidum finium plerumque Perſei erat. decem millia civium habebat, & modicum, cuſtodiæ cauſſà, Cretenſium præſidium. Inde nuncii ad Claudium occulti veniebant. *Si propius copias admoviſſet, paratos fore qui proderent urbem. Et operæprecium eſſe, non ſe amicoſque tantum, ſed etiam milites præda expleturum.* Spes cupiditati admota ita occæcavit animum, ut nec ex iis qui venerunt quemquam retineret, nec obſides, pignus futuros furto & fraude agendæ rei, poſceret, nec mitteret exploratum, nec fidem acciperet: die tantum ſtatuta profectus à Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam tendebat, poſuit caſtra. Quarta inde vigilia ſigna movit; mille fermè ad præſidium caſtrorum relictis: incompoſiti longo agmine effuſi, infrequentes, quum nocturnus error diſſiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, poſtquam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum ubi primum ſub jactu teli fuerunt, duabus ſimul portis erumpitur. & ad clamorem erumpentium ingens ſtrepitus è muris ortus, ululantium mulierum cum crepitu undique æris: & incondita multitudo, turba immiſta ſervili, variis vocibus perſonabat. Hic tam multiplex undique objectus terror effecit, ne ſuſtinere primam procellam eruptionis Romani poſſent. itaque fugientes plures quam pugnantes interempti ſunt: vix duo millia hominum cum ipſo legato in caſtra perfugerunt. Quo longius iter in caſtra erat, eo plures feſſos conſectandi hoſtibus copia fuit. Ne moratus quidem in caſtris Appius, ut ſuos diſſipatos fuga colligeret (quæ res palatis per agros ſaluti fuiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

fuiſſet, ad Lychnidum protinus reliquias cladis re
11 duxit. Hæc & alia haud proſpere in Macedoni
geſta, ex Sexto Digitio Tribuno militum, qui ſa
crificii cauſſâ Romam venerant, ſunt audita. Pro
pter quæ veriti Patres, ne qua major ignomini
acciperetur, legatos in Macedoniam M. Fulviu
Flaccum & M. Caninium Rebilum miſerunt, qu
comperta quæ agerentur referrent: & ut A. Ho
ſtilius conſul comitia conſulibus ſubrogandis i
ediceret, uti menſe Ianuario comitia haberi po
ſent, & ut primo quoque tempore in urbem red
ret. Interim M. Recio prætori mandatum, ut ed
cto ſenatores omnes ex tota Italia (niſi qui Re
publicæ cauſſâ abeſſent) Romam revocaret. Q
Romæ eſſent, ne quis ultra mille paſſuum ab R
ma abeſſet. Ea uti ſenatus cenſuit, ſunt facta. C
mitia conſularia ante diem quintum Calendas S
ptembris fuere. Creati conſules ſunt Q. Marciu
Philippus iterum, & Cn. Servilius Cæpio. po
diem tertium prætores ſunt facti C. Decimius, M
Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Ma
cius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteiu
Capito. Deſignatis prætoribus, præter duas urb
nas, quatuor provinciæ ſunt decretæ; Hiſpania, &
Sardinia, & Sicilia, & claſſis. Legati ex Macedo
nia, exacto admodum menſe Februario, redierun
Hi quas res ea æſtate proſpere geſſiſſet rex Perſeus
referebant: quantuſque timor ſocios populi Roma
cepiſſet, tot urbibus in poteſtatem regis redactis. Ex
ercitum conſulis infrequentem commeatibus vulg
datis per ambitionem eſſe: culpam ejus rei conſule
in tribunos militum, contra illos in conſulem confer
re. Ignominiam Claudii temeritate acceptam, el
vare eos Patres acceperunt, qui perpaucos Itali
generis, & magna ex parte tumultuario delecti
conſcriptos ibi milites amiſſos referebant. Conſule

deſi

deſignati ubi primum magiſtratum iniſſent, de Macedonia referre ad ſenatum juſſi: deſtinatæque provinciæ iis ſunt, Italia & Macedonia. Hoc anno intercalatum eſt: tertio die poſt Terminalia Calendæ intercalares fuere. Sacerdotes intra eum annum mortui, L. Flamininus augur: pontifices duo deceſſerunt, L. Furius Philus, & C. Livius Salinator. in locum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium pontifices legerunt.
Principio inſequentis anni quum conſules novi 12
Q. Marcius & Q. Servilius de provinciis retuliſſent, primo quoque tempore aut comparare eos inter ſe Italiam & Macedoniam, aut ſortiri placuit. Priuſquam id ſors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque provinciam quod res deſideraret ſupplementi decerni. In Macedoniam peditum Romanorum ſex millia, ſociorum nominis Latini ſex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, ſocios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in ſingulas Romanas legiones, ne plus ſena millia peditum, trecenti equites eſſent. Alteri conſuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in ſupplementum legeret. id modo finitum, ut duas legiones ſcriberet, quæ quina millia peditum & ducenos haberent, equites trecenos. Peditum Latinorum major quam collegæ decretus numerus: peditum decem millia & ſexcenti equites. quatuor præterea legiones ſcribi juſſæ, quæ ſi quo opus eſſet educerentur. Tribunos militum non permiſſum, ut conſules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini ſexdecim millia peditum, & mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret ſi quo res poſceret. Macedonia maximè curam præbebat. in claſſem mille ſocii navales cives Romani, libertini ordinis ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Italia ſcribi juſſi; totidem ut ex Sicilia ſcribere-
tur: &, cui ea provincia eveniſſet, mandatum,
eos in Macedoniam ubicunque claſſis eſſet, depo-
tandos curaret. In Hiſpaniam tria millia peditu
Romanorum in ſupplementum, trecenti equi
decreti. Finitus ibi quoque in legiones militu
numerus, peditum quina millia, trecenti & trigi
ta equites. Et ſociis imperare prætor, cui Hiſp
nia obveniſſet, juſſus quatuor millia peditum,
23 trecentos equites. Non ſum neſcius, ab eadē neg
gentia qua nihil Deos portendere vulgo nunc cr
dant; neque nunciari admodum nulla prodigia
publicum, neque in annales referri. ceterum
mihi vetuſtas res ſcribenti, neſcio quo pacto ant
quus fit animus: & quædam religio tenet, quæ i
li prudentiſſimi viri publicè ſuſcipienda cenſu
rint, ea pro dignis habere quæ in meos annales r
feram. Anagnia duo prodigia eo anno ſunt nu
ciata: facem in cœlo conſpectam, & bovem fo
minam locutam publice ali. Minturnis quoqu
per eos dies cœli ardentis ſpecies affulſerat. Rea
imbri lapidavit. Cumis in arce Apollo triduum
tres noctes lacrymavit. in urbe Romana duo æd
tui nunciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem j
batum à compluribus viſum eſſe: alter, in æd
Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle eſt, duo d
verſa prodigia: palmam in area enatam, & ſa
guine interdiu pluiſſe. Duo non ſuſcepta prodig
ſunt, alterum quod in privato loco factum eſſet
palmam enatam impluvio ſuo T. Marcius Figulu
nunciabat. alterum, quod in loco peregrino, Fr
gellis in domo L. Atrei haſta, quam filio militi
merat, interdiu plus duas horas arſiſſe, ita ut n
hil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicoru
prodigiorum cauſſà libri à decemviris aditi, qu
dragitta majoribus hoſtiis, quibus Diis conſul
ſacr

ſacrificarent. & addiderunt, ut ſupplicatio fieret, cunctique magiſtratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus ſacrificarent, populusque coronatus eſſet. Omnia uti decemviri præierunt, facta. Cenſoribus deinde creandis comitia edicta 14 ſunt. petierunt cenſuram principes civitatis C. Valerius Lævinus, L. Poſtumius Albinus, P. Mucius Scævola, C. Iunius Brutus, C. Claudius Pulcher, Tib. Sempronius Gracchus. Hos duos cenſores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major quam alias propter Macedonicum bellum cura eſſet, conſules plebem apud ſenatum accuſabant, quod & juniores non reſponderent. Adverſus quos C. Sulpicius & M. Claudius tribuni plebis cauſſam egerunt. *Non conſulibus, ſed ambitioſis conſulibus delectum difficilem eſſe, neminem invitum militem ab iis fieri. Id ita ut eſſe ſcirent & Patres Conſcripti; prætores, quibus & vis imperii minor & auctoritas eſſet, delectum, ſi ita ſenatui videretur, perfecturos eſſe.* Id prætoribus magna Patrum conſenſione, non ſine ſuggillatione conſulum mandatum eſt. Cenſores ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem cenſui cenſendo dicturos eſſe, ut præter commune omnium civium jusjurandum hæc adjurarent: Tu minor annis ſex & quadraginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii cenſorum ad delectum prodito: & quotiescunque delectus erit, quicumque cenſores magiſtratum habebunt, ſi miles factus non eris, in delectu prodibis.* Item quia fama erat, multos ex Macedonicis legionibus, incertis commeatibus per ambitionem imperatorum ab exercitu abeſſe; edixerunt de militibus P. Ælio, C. Popillio conſulibus, poſtve eos conſules in Macedoniam ſcriptis: *Vt qui eorum in Italia eſſent, intra dies triginta cenſi prius apud ſeſe, in provinciam redirent*

derent. qui in patris aut avi poteſtate eſſent, com
nomina ad ſe ederentur. Miſſorum quoque cau
ſeſe cognituros eſſe: & quorum ante emerita ſtip
dia gratioſa miſſio ſibi viſa eſſet, eos milites fieri
ſuros. Hoc edicto literiſque cenſorum per for
conciliabula dimiſſis, tanta multitudo junior
Romam convênit, ut gravis urbi turba inſolit
15 ſet. Præter delectum eorum, quos in ſupplem
tum mitti oportebat, quatuor à C. Sulpicio p
tore ſcriptæ legiones ſunt, intraque undecim
delectus eſt perfectus. Conſules deinde ſortiti p
vincias ſunt. nam prætores propter juriſdiction
maturius ſortiti erant. Vrbana C. Sulpicio, p
egrina C. Decimio obtigerat, Hiſpaniam M. Cl
dius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentu
Sardiniam P. Fonteius Capito, claſſem C. M
cius Figulus erat ſortitus. conſulum Q. Serv
Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit. Latini
actis, Marcius extemplo eſt profectus. Cæpi
deinde referente ad ſenatum, quas ex novis leg
nibus duas legiones ſecum in Galliam duceret;
crevêre Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius p
tor ex his quas ſcripſiſſent legionibus, quas vi
retur, conſuli darent. Indigne patiente prætor
arbitrio conſulem ſubjectum, dimiſſo ſenatu
tribunal prætorum ſtans poſtulavit, ex Senat
conſulto deſtinarent ſibi duas legiones. præto
conſuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senat
deinde cenſores legerunt: M. Æmilius Lepi
princeps, ab tertiis jam cenſoribus lectus. Sept
è ſenatu ejecti ſunt. In cenſu accipiendo popu
milites ex Macedonico exercitu, qui quam m
abeſſent ab ſignis, cenſus docuit, in provinci
cogebant: cauſſas ſtipendiis miſſorum cognoſ
bant: & cujus nondum juſta miſſio viſa eſſet,
jusjurandum adigebant: *Ex tui animi ſentent*

tu

ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii cenſorum in
vinciam Macedoniam redibis, quod ſine dolo ma-
facere poteris? In equitibus recenſendis triſtis 16
modum eorum atque aſpera cenſura fuit: multis
uos ademerunt. in ea re quum equeſtrem ordinē
endiſſent, flammam invidiæ adjecère, edicto
o edixerunt, *Ne quis eorum qui Q. Fulvio, A.
ſtumio cenſoribus publica vectigalia aut ultro tri-
ta conduxiſſent, ad haſtam ſuam accederet, ſocius-
aut affinis ejus conductionis eſſet.* Sæpe id que-
ndo veteres publicani, quum impetrare nequiſ-
nt ab ſenatu, ut modum poteſtati cenſoriæ im-
nerent; tandem tribunum plebis P. Rutilium,
rei privatæ contentione iratum cenſoribus, pa-
onum cauſſæ nacti ſunt. Clientem libertinum
ietem in Sacra via adverſus ædes publicas de-
oliri juſſerunt, quod publico inædificatus eſſet.
pellati à privato tribuni, quum præter Rutilium
mo intercederet, cenſores ad pignora capienda
ſerunt: mulctamque pro concione privato di-
unt. Hic contentione orta, quum veteres pu-
icani ſe ad tribunum contuliſſent; rogatio re-
nte ſub unius tribuni nomine promulgatur:
*æ publica vectigalia, ultro tributa, C. Claudius
Ti. Sempronius locaſſent, ea rata locatio ne eſ-
. de integro locarentur, & ut omnibus redimendi
conducendi promiſcue jus eſſet.* Diem ad ejus ro-
tionem concilio tribunus plebis dixit. qui poſt-
am venit, ut cenſores ad diſſuadendum proceſ-
unt, Graccho dicente, ſilentium fuit. quum
audio obſtreperetur, audientiam facere præco-
m juſſit. Eo facto, avocatam à ſe concionem
bunus queſtus, & in ordinem ſe coactum, ex
pitolio ubi erat concilium, abiit. Poſtero die
gentes tumultus ciēre. Ti. Gracchi primum bo-
conſectavit, quod in mulcta pignoribuſque ejus
quī

qui tribunum appellaſſet, interceſſioni non par
do, ſe in ordinem coëgiſſet. C. Claudio diem
xit, quod concionem ab ſe avocaſſet: & utri
cenſori perduellionem ſe judicare pronunciav
diemque comitiis à C. Sulpicio prætore urba
petiit. Non recuſantibus cenſoribus qui mi
primo quoque tempore judicium de ſe populus
ceret, in ante dies VIII & VII Calend. Octobr.
mitiis perduellionis dicta dies. Cenſores exte
plo in atrium Libertatis aſcenderunt: & ibi ſig
tis tabellis publicis, clauſoque tabulario, & dim
ſis ſervis publicis, negarunt, ſe prius quidqu
publici negotii geſturos, quam judicium popul
ſe factum eſſet. Prior Claudius cauſſam dixit.
quum ex duodecim centuriis equitum octo c
ſorem condemnaſſent, multæque aliæ primæ c
ſis, extemplo principes civitatis in conſpectu p
puli annulis aureis poſitis, veſtem mutarunt,
ſupplices plebem circumirent. Maxime tamen ſ
tentiam vertiſſe dicitur Ti. Gracchus, quod qu
clamor undique plebis eſſet, periculum Gracc
non eſſe, conceptis verbis juravit, ſi collega
mnatus eſſet, non exſpectato de ſe judicio, co
tem exilii ejus futurum. Adeo tamen ad ext
mum ſpei venit reus, ut octo centuriæ ad dam
tionem defuerint. Abſoluto Claudio, tribu
17 plebis negavit ſe Gracchum morari. Eo anno p
ſtulantibus è ſenatu Aquileienſium legatis, ut n
merum colonorum augeret, mille & quinge
familiæ ex ſenatusconſulto ſcriptæ: triumviri
qui eas deducerent, miſſi ſunt, T. Annius Luſc
P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. I
dem anno C. Popillius & Cn. Octavius legati,
in Græciam miſſi erant, Senatusconſultum T
bis primum recitatum, per omnes Peloponn
urbes circumtulerunt, Ne quis ullam rem in b

um magiſtratibus Romanis conferret, præter-quam quod ſenatus cenſuiſſet. Hoc fiduciam in poſterum quoque præbuerat, levatos ſe oneribus mpenſiſque, quibus alia aliis imperantibus ex-hauriebantur. Achaico concilio Argis agitato, enigne locuti auditique. egregia ſpe futuri ſtatus idiſſima gente relicta, in Ætoliam trajecerunt. bi nondum quidem ſeditio erat, ſed omnia ſu-ſpecta, criminumque inter ipſos plena. ob quæ bſidibus poſtulatis, neque exitu rei impoſito, in Acarnaniam inde profecti legati ſunt. Thyrii con-cilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque nter factiones erat certamen: quidam principum poſtulare, ut præſidia in urbes ſuas inducerentur, dverſus amentiam eorum qui ad Macedonas entem trahebant: pars recuſare, ne quod bello aptis & hoſtibus mos eſſet, id pacatæ & ſociæ ci-vitates ignominiæ acciperent. Iuſta deprecatio ac viſa. Lariſſam ad Hoſtilium proconſulem, (ab eo enim miſſi erant) legati redierunt. Octa-vium retinuit ſecum. Popillium cum mille fermè militibus in hibernia Ambraciam miſit. Perſeus 18
principio hiemis egredi Macedoniæ finibus non auſus, ne qua in regnum vacuum irrumperent Ro-mani, ſub tempus brumæ, quum inexſuperabiles b Theſſalia montes nivis altitudo facit, occaſio-nem eſſe ratus, frangendi finitimorum ſpes ani-moſque, ne quid averſo ſe in Romanum bellum periculi ſubeſſet, quum à Thracia pacem Cotys, b Epiro Cephalus repentina defectione à Roma-nis præſtaret, Dardanos recens domuiſſet bello, olum infeſtum eſſe Macedoniæ latus, quod ab llyrico pateret, cernens, neque ipſis quietis Illy-iis, & aditum præbentibus Romanis, ſi domuiſ-ſet proximos Illyriorum, Gentium quoque regem am diu dubium in ſocietatem pellici poſſe, cum

decem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

decem millibus peditum, quorum pars phalang
tæ erant, & duobus millibus levium armatorum
& quingentis equitibus profectus, Stuberam ve
nit. Inde frumento complurium dierum ſumpto
juſſoque apparatu oppugnandarum urbium ſequ
tertio die ad Vſcanam (Peneſtinæ terræ ea maxi
ma urbs eſt) poſuit caſtra: prius tamen quam vi
admoveret, miſſis qui tentarent nunc præfectorum
præſidii, nunc oppidanorum animos. erat autem
ibi cum juventute Illyriorum Romanum præſi
dium. Poſtquam nihil pacati referebant, oppu
gnare eſt adortus, & corona eam capere conatu
eſt. quum ſine intermiſſione interdiu noctuqu
alii aliis ſuccedentes, pars ſcalas muris, ignem por
tis inferrent, ſuſtinebant tamen eam tempeſtatem
propugnatores urbis: quia ſpes erat, neq; hiemi
vim diutius pati Macedonas in aperto poſſe, ne
ab Romano bello tantum regi laxamenti fore, u
poſſet morari. Ceterum, poſtquam vineas agi tur
reſque excitari viderunt, victa pertinacia eſt. nam
præterquam quod adverſus vim pares non erant
ne frumenti quidem aut ullius alterius rei copi
intus erat, ut in nec opinata obſidione. Itaque
quum ſpei nihil ad reſiſtendum eſſet, C. Carviliu
Spoletinus, & C. Afranius à præſidio Romano
miſſi, qui à Perſeo peterent: primo, ut armato
ſuaque ſecum ferenteis abire ſineret: dein ſi id mi
nus impetrarent, vitæ tantum libertatiſque fidem
acciperent. Promiſſum id benignius eſt ab rege
quam præſtitum. exire enim ſua ſecum efferenti
bus juſſis, primum arma ademit. his urbe egreſſis
& Illyriorum cohors (quingenti erant) & Vſca
19 nenſes ſe urbemque dediderunt. Perſeus præſidio
Vſcanæ impoſito, multitudinem omnem dedito
rum, quæ propè numero exercitum æquabat
Stuberam abducit. Ibi Romanis (quatuor milli

autem

autem hominum erant, præter principes) in cuſtodiam civitatum diviſis, Vſcanenſibus Illyriiſque venditis, in Peneſtinam exercitum reducit, ad Oæneum oppidum in poteſtatem redigendum: & alioqui opportune ſitum; & tranſitus ea eſt in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens caſtellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, nihil Oæneo capto opus eſſe ait, niſi in poteſtate & Draudacum ſit. opportunius enim ad omnia poſitum eſſe. Admoto exercitu omnes extemplo dediderunt ſeſe. Qua ſpe celeriore deditione erectus, poſtquam animadvertit quantus agminis ſui terror eſſet, undecim alia caſtella eodem metu in poteſtatem redegit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: & in his recepti mille & quingenti diſpoſiti per præſidia milites Romani. Magno uſui Carvilius Spoletinus erat in colloquiis, dicendo, nihil in ipſos ſævitum. ad Oæneum perventum eſt, quod ſine juſta oppugnatione capi non poterat; & majore aliquanto quam cetera juventute, & validum oppidum mœnibus erat. & hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus & aditu difficilis cingebat: hæc ſpem ad reſiſtendum oppidanis dabant. Perſeus, circumvallato oppido, aggerem à parte ſuperiore ducere inſtituit, cujus altitudine muros ſuperaret. quod opus dum perficitur, crebris interim prœliis, quibus per excurſiones & mœnia ſua oppidani tutabantur, & opera hoſtium impediebant, magna eorum multitudo variis caſibus abſumpta eſt: & qui ſupererant, labore diurno nocturnoque, & vulneribus inutiles erant. Vbi primum agger injunctus muro eſt, & cohors regia, quos Nicatoras appellant, tranſcendit: & ſcalis multis ſimul partibus impetus in urbem eſt factus: puberes omnes interfecti ſunt: conjuges,

liberosque eorum in cuſtodiam dedit: prædæ alia
militum ceſſere. Stuberam inde victor revertens,
ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exulan-
tem apud ſe, & Aputeum Macedonem à Berœa
mittit. Iis mandat, ut exponeret æſtatis ejus hie
miſque acta ſua adverſus Romanos, Dardanoſque
adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditio
nis opera. hortarentur Gentium in amicitiam ſe
20 cum & cum Macedonibus jungendam. Hi tranſ
greſſi jugum Scordi montis, per Illyrici ſolitudi
nes, quas de induſtria populando Macedones fe
cerant, ne tranſitus faciles Dardanis in Illyricur
aut Macedoniam eſſent, Scodram labore ingen
tandem pervenerunt. Liſſi rex Gentius erat. eo ac
citi legati mandata exponentes, benigne audi
ſunt: qui reſponſum ſine effectu tulerunt; Volur
tatem ſibi non deeſſe ad bellandum cum Roma
nis: ceterum ad conandum id quod velit, pecu
niam maxime deeſſe. Hæc Stuberam retulere reg
tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Ex
templo iidem legati, addito Glaucia ex numero cu
ſtodum corporis, remittuntur, ſine mentione p
cuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellu
poterat. Ancyram inde populatus Perſeus, in Pen
ſtas rurſum exercitum reducit: firmatiſq; Vſcan
& circa eam per omnia caſtella quę receperat, pr
21 ſidiis, in Macedoniam ſeſe recipit. L. Cælius, l
gatus Romanus præerat Illyrico: qui movere n
auſus, quum in iis locis rex eſſet, poſt profecti
nem demum ejus conatus in Peneſtis Vſcanam r
cipere, à præſidio, quod ibi Macedonum erat, cu
multis vulneribus repulſus, Lychnidum copias r
duxit. Inde poſt dies paucos M. Trebellium Freg
lanum cum ſatis valida manu in Peneſtas miſi
ad obſides ab his urbibus quæ in amicitia cum fi
permanſerāt accipiendos. Procedere etiam in P

thin

thinos (ii quoque obſides dare pepigerant) juſſit
ab ultraque gente ſine tumultu exigi. Peneſtarum
obſides Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium
(tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat)
miſſi. Ap. Claudius acceptam in Illyrico ignomi-
niam corrigere cupiens, Phanotem Epiri caſtel-
lum adortus oppugnare, & auxilia Athamanum
Theſprotorumque, præter Romanum exercitum,
ad ſex millia hominum ſecum adduxit: neque o-
peræ precium fecit; Cleva qui relictus à Perſeo e-
rat cum valido præſidio defendente. Et Perſeus in
Elimeam profectus, & circa eam exercitu luſtra-
to, ad Stratum vocantibus Epirotis ducit. Stratus
validiſſima tum urbs Ætoliæ erat. ſita eſt ſuper
Ambracium ſinum, prope amnem Acheloum.
Cum decem millibus peditum eo profectus eſt, &
equitibus trecentis: quos pauciores propter angu-
ſtias viarum & aſperitatem duxit. Tertio die quum
perveniſſet ad Citium montem, vix tranſgreſſus
propter altitudinem nivis, locum quoque caſtris
ægrè invenit. Profectus inde, magis quia manere
non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut
tempeſtas eſſet, cum ingenti vexatione, præcipuè
jumentorum, altero die ad templum Iovis, quem
Nicæum vocant, poſuit caſtra. Ad Arachthum
inde flumen itinere ingenti emenſo, retentus alti-
tudine amnis, manſit. Quo ſpacio temporis pon-
te perfecto, traductis copiis diei progreſſus iter,
obviam Archidamum principem Ætolorum, per
quem ei Stratus tradebatur, habuit. Eo die ad 22
finem agri Ætoli caſtra poſita. Inde altero die ad
Stratum perventum: ubi prope Acheloum Am-
nem caſtris poſitis, quum expectaret effuſos om-
nibus portis Ætolos in fidem ſuam venturos, clau-
ſas portas, atque ipſa ea nocte qua venerat rece-
ptum Romanum præſidium cum C. Popillio lega-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

to, invenit. Principes qui præſentis Archidami auctoritate compulſi regem accerſierant, obvium egreſſo Archidamo certiores facti, locum adverſæ factioni dederant, ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia accerſendum. In tempore & Dinarchus præfectus equitum gentis Ætolorum cum ſexcentis peditibus & equitibus centum venit. Satis conſtabat, eum, tanquam ad Perſea tendentem, Stratum veniſſe: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis ſe, adverſus quos venerat, junxiſſe. Nec Popillius ſecurior quam debebat eſſe, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum cuſtodiamque murorum ſuæ extemplo poteſtatis fecit: Dinarchum Ætoloſque cum juventute Stratiorum in arcem per præſidii ſpeciem amovit. Perſeus, ab imminentibus ſuperiori parti urbis tumulis tentatis colloquiis, quum obſtinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia paſſuum ab urbe trans Petitarum amnem poſuit caſtra. Ibi concilio advocato, quum Archidamus Epirotarumq; transfugæ retinerent, Macedonum principes non pugnandum cum infeſto tempore anni cenſerent, nullis præparatis commeatibus; *quum inopiam prius obſidentes quam obſeſſi ſenſuri eſſent, maxime quod hoſtium haud procul inde hiberna erant*; territus in Aperantiam caſtra movit. Aperantii eum propter Archidami magnam in ea gente gratiam auctoritatemque conſenſu omnium acceperunt: is ipſe cum octingentorum militum
23 præſidio his eſt præpoſitus. Rex cum minore vexatione jumentorum hominumque quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium tamen ab obſidione Phanotis fama ducentis ad Stratum Perſei, ſummovit. Clevas cum præſidio impigrorum juvenum inſecutus, ſub radicibus prope inviis montium ad mille hominum ex agmine impedi-

to occidit, ad ducentos cepit. Appius ſuperatis anguſtiis, in campo quem Eleona vocant, ſtativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas aſſumpto Philoſtrato qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonenſem tranſcendit. Macedones ad depopulationem profecti. Philoſtratus cum cohorte ſua in inſidiis loco obſcuro conſedit. in palatos populatores quum erupiſſent ab Antigonea armati, fugientes eos perſequentes effuſius in vallem infeſſam ab hoſtibus præcipitant. ibi ad mille occiſis, centum ferme captis, ubique proſpere geſta re, prope ſtativa Appii caſtra movent, ne qua vis ſociis ſuis ab Romano exercitu inferri poſſit. Appius nequicquam in his locis terens tempus, dimiſſis Chaonumq;, & ſi qui alii Epirotæ erant præſidiis, cum Italicis militibus in Illyricum regreſſus, per Parthinorum ſocias urbes in hiberna militibus dimiſſis, ipſe Romam ſacrificii cauſſa rediit. Perſeus ex Peneſtarum gente mille pedites, ducentos equites revocatos, Caſſandriam, præſidio ut eſſent, miſit. Ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde alios atque alios mittendo tentare eum deſtitit, quum appareret quantum in eo præſidii eſſet: nec tamen impetrare ab animo poſſet, ut impenſam in rem maximi ad omnia momenti faceret.

* * * *

EPITOME
LIBRI XLIV.

QVintus Marcius Philippus per invios ſaltus penetravit in Macedoniam, compluresque urbes occupavit. Rhodii miſere legatos Romam, minantes, ut Perſeo eſſent auxilio, niſi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam conjungeret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

indigne id latum. Quum id bellum L. Æmilio Paullo, ſequentis anni conſuli iterum mandatum eſſet, Paullus in concione precatus eſt, ut quicquid diri populo Romano immineret, in domum ſuam converteretur: & in Macedoniam profectus, Perſeum vicit, univerſámque Macedoniam in poteſtatem redegit. Antequam confligeret, C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur, quod Luna nocte proxima defectura eſſet. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellaſſet, ab Anicio prætore victus venit in deditionem, & cum uxore & literis, & propinquis, Romam miſſus. Alexandria legati a Cleopatra & Ptolemæo regibus venerunt: querentes de Antiocho Rege Syriæ, quod eis bellum inferret. Perſeus ſollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, & Gentio rege Illyriorum, quia iis pecuniam quam promiſerat, non dabat, ab eis relictus eſt.

1 PRINCIPIO veris, quod hiemem eam qua hæc geſta ſunt inſecutum eſt, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus conſul cum quinque millibus (quod in ſupplementum legionum ſecum trajecturus erat) Brunduſium pervenit. M. Popillius conſularis & alii pari nobilitate adoleſcentes tribuni militum in Macedonicas legiones conſulem ſecuti ſunt. Per eos dies & C. Marcius Figulus prætor, cui claſſis provincia evenerat, Brunduſium venit: & ſimul ex Italia profecti. Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde conſul ad Ambraciam egreſſus, itinere terreſtri petit Theſſaliam. Prætor, ſuperato Leucata, Corinthium ſinum invectus, & Creuſæ relictis navibus, terra & ipſe per mediam Bœotiam, diei unius expedito itinere, Chalcidem ad claſſem contendit. Caſt

eo tempore A. Hoſtilius in Theſſalia circa Palæpharſalum habebat; ſicut nulla re bellica memorabili geſta, ita ad cunctam militarem diſciplinam ab effuſa licentia formato milite, & ſociis cum fide cultis, & ab omni genere injuriæ defenſis. Audito ſucceſſoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura inſpexiſſet, ornato exercitu obviam venienti conſuli proceſſit. Et primus eorum congreſſus ex dignitate ipſorum ad Romani nominis, & in rebus deinde gerendis * Proconſul enim ad exercitum. Paucis poſt diebus conſul concionem apud milites habuit. orſus à parridicidio Perſei perpetrato in fratrem, cogitato in parentem; adjecit poſt, *Scelere partum regnum, veneficio, cædes, latrocinio nefando petitum Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones ſociarum urbium contra fœdus: ea omnia quam Diis quoque inviſa eſſent, ſenſurum in exitu rerum ſuarum. Favere enim pietati fideiq́; Deos, per quæ populus Romanus ad tantum faſtigii venerit. Vires deinde populi Romani jam terrarum orbem complectentis cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas eſſe?* Hujus 2 generis adhortatione accenſis militum animis, conſultare de ſumma gerendi belli cœpit. Eo & Cn. Marcius prætor à Chalcide claſſe accepta venit. Placuit, non ultra morando in Theſſalia tempus terere, ſed movere extemplo caſtra, atque pergere inde in Macedoniam. & prætorem dare operam, ut eodem tempore claſſis quoque invehatur hoſtium littoribus. Prætore dimiſſo, conſul, menſtruum juſſo milite ſecum ferre, profectus decimo poſt die quam exercitum acceperat, caſtra movit: & unius diei progreſſus iter, convocatis itinerum ducibus, quum, exponerent in concilio, juſſiſſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

qua quiſq; ducturus eſſet; ſummotis iis, qua potiſ ſimum peteret, retulit ad concilium. Aliis per Py thium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hoſtilius conſul: alii præter Aſcuridem paludem. Reſtabat aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prop divortium itinerum caſtra poſituri erant, delibe ratio ejus rei differtur. in Perræbiam inde ducit & inter Azorum & Dolichen ſtativa habuit, a conſulendum rurſus, quam potiſſimum capeſſere viam. Per eoſdem dies Perſeus, quum appropin quare hoſtem ſciret, quod iter petiturus eſſet igna rus omnes ſaltus inſidere præſidiis ſtatuit. In jugum Cambuniorum montium (Voluſtana ipſi vocant decem millia levis armaturæ juvenum cum duc Aſclepiodoto mittit: ad caſtellum quod ſuper A ſcuridem paludem erat (Lapathus vocatur locus Hippias tenere ſaltum cum duodecim milliur Macedonum præſidio juſſus. Ipſe cum reliqui copiis primo circa Dium ſtativa habuit. deind adeo ut obtorpuiſſe inops conſilii videretur, cum equitibus expeditis, littore nunc Heracleam, nun Philan percurrebat; eodem inde curſu Dium re

3 petens. Interim conſuli ſententia ſtetit, eo ſal ducere ubi propter Octolophum diximus reg caſtra Philippi fuiſſe. Præmitti tamen quatuo millia armatorum ad loca opportuna præoccu panda placuit: queis præpoſiti ſunt M. Claudius & Q. Marcius conſulis filius. confeſtim univerſ copiæ ſequebantur. Ceterum adeo ardua & aſpe & confragoſa via fuit, ut præmiſſi expediti bidu quindecim millium paſſuum ægrè itinere confi cto, caſtra poſuerint: turrim Eudieru, quem cep re, locum appellant. Inde poſtero die ſeptem mil lia progreſſi, tumulo haud procul hoſtium caſtr capto, nuncium ad conſulem remittunt; perve

tur

tum ad hoſtem eſſe, loco ſe tuto & ad omnia opportuno conſediſſe. *ut quantum extendere iter poſſet, conſequeretur.* Sollicito conſuli, & propter itineris difficultatem quod ingreſſus erat, & eorum vicem quos paucos inter media præſidia hoſtium præmiſerat, nuncius ad Aſcuridem paludem occurrit. Addita igitur & ipſi fiducia eſt, conjunctiſque copiis, caſtra tumulo qui tenebatur, qua aptiſſimum ad loci naturam erat, ſunt acclinata. Non hoſtium modo caſtra, quæ paulo plus mille paſſuum aberant, ſed omnis regio ad Dium & Philam, oraque maris, late patente ex tam alto jugo proſpectu, oculis ſubjicitur. Quæ res accendit militi animos, poſtquam ſummam belli, ac regias omnes copias, terramque hoſtilem tam è propinquo conſpexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad caſtra hoſtium, conſulem hortarentur; dies unus feſſis labore viæ ad quietem datus eſt. tertio die, parte copiarum ad præſidium caſtrorum relicta, conſul ad hoſtem ducit. Hippias nuper ad tuendum ſaltum ab rege 4
miſſus erat: qui ex quo caſtra Romana in tumulo conſpexit, præparatis ad certamen animis ſuorum, venienti agmine Conſuli obvius fuit: & Romani expediti ad pugnam exierant, & hoſtes. levis armatura erat promptiſſimum genus ad laceſſendum certamen. Congreſſi igitur, extemplo tela conjecerunt: multa utrimque vulnera temerario incurſu & accepta & illata: pauci utriuſque partis ceciderunt. Irritatis in poſterum diem animis, majoribus copiis atque infeſtius concurſum ab illis, ſi loci ſatis ad explicandam aciem fuiſſet: jugum montis in anguſtum dorſum cuneatum, vix ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque paucis pugnantibus, cetera multitudo, præcipuè qui gravium armorum erant, ſpectato-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

res pugnæ ſtabant. levis armatura etiam per anfractus jugi procurrere, & ab lateribus cum levi armatura conſerere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac pluribus ea die vulneratis quam interfectis, prœlium nocte diremptum eſt. Tertio die egere conſilio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi, neque regredi ſine flagitio atque etiam periculo. ſed cedenti ex ſuperioribus locis inſtare hoſtis poterat: nec aliud reſtabat, quam audacter commiſſum, pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu eſt, corrigere. Ventum quidem erat eo, ut ſi hoſtem ſimilem antiquis Macedonum regibus habuiſſet conſul, magna clades accipi potuerit. ſed quum ad Dium per littora cum equitibus vagaretur rex, & ab duodecim millibus propè clamorem & ſtrepitum pugnantium audiret; nec auxit copias integros feſſis ſubmittendo: neque ipſe, quod plurimum intererat, certamini affuit. quum Romanus imperator major ſexaginta annis, & prægravis corpore, omnia militaria munera ipſe impigre obiret. Egregiè ad ultimum in audacter commiſſo perſeveravit: &, Popillio relicto in cuſtodia jugi, per invia tranſgreſſus, præmiſſis qui repurgarent iter, Attalum & Miſagenem, cum ſuæ gentis utrumque auxiliaribus, præſidio eſſe ſaltum aperientibus, jubet. ipſe equites impedimentaque
5 præ ſe habens, cum legionibus agmen cogit. Inenarrabilis labor deſcendentibus cum ruina jumentorum ſarcinarumque: progreſſis vix dum quatuor millia paſſuum, nihil optabilius eſſe, quam redire qua venerant, ſi poſſent. Hoſtilem propè tumultum agmini elephanti præbebant: qui ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo ſtridore pavorem ingentem equis maximè incutiebant; donec traducendi eos ratio inita eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

per proclive ſumpto faſtigio, longi duo validi aſſeres, ex inferiore parte in terra defigebantur; diſtantes inter ſe paulo plus quam quanta belluæ latitudo eſt. in eos tranſverſi incumbentes tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons eſſet, injungebantur: humuſque inſuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo, ſimilis alter pons: inde tertius, & plures ex ordine, qua rupes abſciſſæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in pontem: cujus priuſquam in extremum procederet, ſuccisis aſſeribus collapſus pons, uſque alterius initium pontis prolabi eum leniter cogebat: alii elephanti pedibus inſiſtentes, alii clunibus ſubſidentes prolabebantur. ubi planicies altera pontis excepiſſet eos, rurſus ſimili ruina inferioris pontis deferebantur, donec ad æquiorem vallem perventum eſt. Paulo plus ſeptem millia die Romani proceſſerunt: minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes ſe ſimul cum armis aliiſque oneribus, cum omni genere vexationis proceſſerunt: adeo ut ne dux quidem & auctor itineris infitiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuiſſe. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque an infeſtus is locus eſſet, ſeptus undique, circumſpiciendi ſpatium fuit. vix tandem ex inſperato ſtabilem ad inſiſtendum nactis locum, poſtero quoque die in tam cava valle opperiri Popillium ac relictas cum eo copias neceſſe fuit: quos & ipſos quum ab nulla parte hoſtis terruiſſet, locorum aſperitas hoſtiliter vexavit. Tertio die conjunctis copiis eunt per ſaltum quem incolæ Callipeucen appellant. quarto inde die peræq; invia, ſed aſſuetudine peritius & meliore cum ſpe, quod nec hoſtis uſquam apparebat, & mari appropinquabant, digreſſi in campos, inter Heracleum & Libethrum poſuerunt caſtra peditum: quorum

quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem
campi quoque partem ubi eques tenderet, ample
ctebantur. Lavanti regi dicitur nunciatum, ho
ſtes adeſſe. quo nuncio quum pavidus exiluiſ
ſet è ſolio, victum ſe ſine prœlio clamitans, prori
puit, & ſubinde per alia atque alia pavida conſili
& imperia trepidans, duobus ex amicis Pellam
alterum Aſclepiodorum, ubi pecunia depoſita era
ex præſidiis revocat: omneſque aditus aperit bel
lo. Ipſe ab Dio auratis ſtatuis omnibus raptim, n
præda hoſti eſſent, in claſſem congeſtis, ocius de
migrare Pydnam cogit: & quæ temeritas conſul
videri potuiſſet (quod eo proceſſiſſet, unde invit
hoſte regredi nequiret) eam non inconſultam au
daciam fecit. Duos enim ſaltus, per quos inc
evadere poſſent, habebant Romani: unum p
Tempe in Theſſaliam, alterum in Macedonia
præter Dium; quæ utraque regiis tenebantur præ
ſidiis. Itaque ſi dux intrepidus decem dies prima
ſpeciem appropinquantis terroris ſuſtinuiſſet, n
que receptus Romanis per Tempe in Theſſaliam
neque commeatibus pervehendis eo patuiſſet ite
Sunt enim Tempe, ſaltus, etiamſi non bello fi
infeſtus, tranſitu difficilis. nam præter anguſtia
per quinque millia, qua exiguum jumento onuſt
iter eſt, rupes utrimque ita abſciſſæ ſunt, ut deſp
ci vix ſine vertigine quadam ſimul oculorum an
mique poſſit. terret & ſonitus & altitudo p
mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locu
tum ſuapte natura infeſtus, per quatuor diſtant
loca præſidiis regis fuit inſeſſus. unum in prim
aditu ad Gonnum erat: alterum Condylon caſte
lo inexpugnabili: tertium circa Lapathunta, que
Characa appellant: quartum, viæ ipſi, qua & me
dia & anguſtiſſima vallis eſt, impoſitum: qua
vel decem armatis tueri facile eſt. Intercluſo p

Temp

Tempe ſimul aditu commeatibus, ſimul reditu; ipſi montes, per quos deſcenderant, repetendi erant. quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus ſuperiora cacumina hoſtibus, non poterant: & experta difficultas, ſpem omnem incidiſſet. Supererat nihil aliud in temere commiſſo, quam in Macedoniam ad Dium per medios evadere hoſtes: quod, niſi Dii mentem regi ademiſſent, ipſum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis, paulo plus quam mille paſſuum ad mare relinquant ſpatium, cujus dimidium loci occupat oſtium late reſtagnans Baphyri amnis, partem planiciei aut Iovis templum, aut oppidum tenet; reliquum per exiguum foſſa modica valloque claudi poterat, & ſaxorum ad manum ſilveſtriſque materiæ tantum erat, ut vel murus objici turreſque excitari potuerint. Quorum nihil quum diſpexiſſet cæcata mens ſubito terrore, nudatis omnibus præſidiis patefactiſque bello, ad Pydnam refûgit. Conſul plurimum & præſi- 7
dii & ſpei cernens in ſtultitia & ſegnitie hoſtis, remiſſo nuncio ad Sp. Lucretium Lariſſam, ut caſtella relicta ab hoſte, circa Tempe occuparet; præmiſſo Popillio, ad explorandos tranſitus circa Dium, poſtquam patere omnia in omnes partes animadvertit; ſecundis caſtris pervenit ad Dium: metarique ſub ipſo templo, ne quid ſacro in loco violaretur, juſſit. Ipſe urbem ingreſſus, ſicut non magnam, ita exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum, munitamque egregiè, vix ſatis credere in tantis rebus ſine cauſſa relictis non aliquem ſubeſſe dolum. Vnum diem ad exploranda circa omnia moratus, caſtra movet: ſatiſque credens paratam frumenti copiam fore, eo die ad amnem nomine Mityn proceſſit. Poſtero die progreſſus, Agaſſam urbem, tradentibus ſeſe ipſis, recepit:

cepit: & ut reliquorum Macedonum animos ſi
bi conciliaret, obſidibus contentus, ſine præſidi
relinquere ſe eis urbem, immuneſque ac ſuis leg
bus victuros, eſt pollicitus. Progreſſus inde di
iter, ad Aſcordum flumen poſuit caſtra: & quan
tum procederet longius à Theſſalia, eo majorem
rerum omnium inopiam ſentiens, regreſſus a
Dium eſt: dubitatione omnibus exempta, qui
intercluſo ab Theſſalia patiendum fuiſſet, cui pro
cul inde abſcedere tutum non eſſet. Perſeus, con
tractis in unum omnibus copiis ducibuſque, in
crepare præfectos præſidiorum, ante omnes Aſcle
piodorum atque Hippiam: ab his dicere clauſtr
Macedoniæ tradita Romanis eſſe. cujus culpa
reus nemo juſtius quam ipſe fuiſſet. Conſuli poſt
quam ex alto conſpecta claſſis ſpem fecit cum
commeatu naves venire (ingens enim caritas an
nonæ ac prope inopia erat) ab invectis jam portum
audit, onerarias naves Magneſiæ relictas eſſe. In
certo inde quidnam agendum foret (adeo ſine ul
la ope hoſtis quæ aggravaret, cum ipſa difficultat
rerum pugnandum erat) peropportunè literæ à Sp
Lucretio allatæ ſunt: caſtella ſe quæ ſuper Temp
eſſent & circa Philan, tenere omnia, frumenti qu
in iis & aliarum in uſum rerum copiam inveniſſe
8 His magnopere lætus conſul, ab Dio ad Philan
ducit; ſimul ut præſidium ejus firmaret, ſimul u
militi frumentum, cujus tarda ſubvectio erat, di
videret. Ea profectio famam haudquaquam ſe
cundam habuit: nam alii, metu receſſiſſe eum ab
hoſte ferebant, quia manenti imperatori prœlio
dimicandum foret: alii, ignarum belli, quæ indies
fortuna novaret. ut qui, offerentibus ſeſe rebus,
omiſiſſet è manibus ea quæ mox repeti non poſ-
ſent. Simul enim ceſſit poſſeſſione Dii, excitavit
hoſtem: ut tunc tandem ſentiret recuperanda eſſe,
quæ

uæ prius culpa amiſſa forent. Audita enim pro-
ctione conſulis, regreſſus Dium, quæ disjecta
c vaſtata ab Romanis erant, reficit: pinnas mœ-
ium decuſſas reponit, ab omni parte muros fir-
nat: deinde quinque millia paſſuum ab urbe citra
ipam Enipei amnis caſtra ponit; amnem ipſum
anſitu perdifficilem pro munimento habiturus.
luit ex valle Olympi montis, æſtate exiguus, hi-
ernis idem incitatus pluviis: & ſupra rupes in-
entes gurgitibus facit, & intra prorupta in mare
volvendo terram, præaltas voragines, cavatoque
nedio alveo ripas utrimque præcipites. Hoc flu-
nine Perſeus ſeptum iter hoſtis credens, extrahe-
e reliquum tempus ejus æſtatis in animo habebat.
nter hæc conſul à Phila Popillium cum duobus
nillibus armatorum Heracleum mittit. abeſt à
Phila quinque millia fermè paſſuum, media re-
ione inter Dium Tempeque, in rupe amni immi-
ente poſitum. Popillius priuſquam armatos mu- 9
is admoveret, miſit qui magiſtratibus principi-
uſque ſuaderent, fidem clementiamque Roma-
orum quam vim experiri mallent. nihil ea con-
ilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis
aſtris apparebant. Tum terra marique (& claſſis
ppulſa ab littore ſtabat) ſimul armis, ſimul ope-
ibus machiniſque oppugnari cœpit. Iuvenes et-
am quidam Romani, ludicro Circenſi ad uſum
elli verſo, partem humillimam muri ceperunt.
Mos erat tum, nondum hac effuſione inducta be-
tiis omnium gentium Circum complendi, varia
pectaculorum conquirere genera: nec ſemel qua-
rigis, ſemel deſultore miſſo, vix unius horæ tem-
us utrumque circulum complebat. Inter cetera,
exageni fermè juvenes, interdum plures, ab appa-
itoribus ludi, armati inducebantur. horum in-
ductio in parte ſimulacrum decurrentis exercitus,

erat

erat: ex parte elegantioris exercitii quam milita artis, propiorque gladiatorium armorum uſu Quum alios decurſus edidiſſent motus, quadra agmine facto, ſcutis ſuper capita denſatis, ſtan bus primis, ſecundis ſummiſſioribus, tertiis ma & quartis, poſtremis etiam genu nixis, faſtig tam, ſicut tecta ædificiorum ſunt, teſtudinem ciebant. Hinc centum quinquaginta fermè dum ſpacio diſtantes, duo armati procurreban comminatiq; inter ſe, ab ima in ſummam teſtu nem per denſata ſcuta quum evaſiſſent, nunc ve propugnantes per oras extremæ teſtudinis, nu in media inter ſe concurrentes, haud ſecus qua ſtabili ſolo perſultabant. Huic teſtudini ſimilli parti muri admota, quum armati ſuperſtantes ſu iſſent, propugnatoribus muri faſtigio altitudi æquabantur: depulſiſque iis, in urbem duor ſignorum milites tranſcenderunt. Id tantum d ſimile fuit, quod & in fronte extrema, & ex la ribus, ſoli non habebant ſuper capita elata ſcut ne nudarent corpora; ſed prætecta pugnanti more. ita nec ipſos tela ex muro miſſa ſubeun læſerunt, & teſtudini injecta imbris in mod lubrico faſtigio innoxia ad imum labebantur. conſul capto jam Heracleo, caſtra eo promov tamquam Dium, atque inde ſummoto rege, Pieriam etiam progreſſurus. Sed hiberna jam pr parans, vias commeatibus ſubvehendis ex Th ſalia muniri jubet, & eligi horreis opportuna ca, tectaque ædificari ubi diverſari portantes co

10 meatus poſſent. Perſeus tandem à pavore eo, q attonitus fuerat, recepto animo, malle imper ſuis non obtemperatum eſſe, quum trepidans g zam in mare dejici Pellæ, Theſſalonicæ nava juſſerat incendi. Andronicus Theſſalonicam m ſus traxerat tempus; id ipſum quod accidit, pœ

tent

tentiæ relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo pecuniæ partem, quod fuerat nactus: ſed in rem emendabilem viſus lapſus, quod per urinatores omne fermè extractum eſt. tantuſque pudor regi pavoris ejus fuit, ut urinatores clam interfici juſſerit: deinde Andronicum quoque & Niciam, ne quis tam dementis imperii conſcius exiſteret. Inter hæc C. Marcius cum claſſe ab Heracleo Theſſalonicam profectus, & agrum pluribus locis expoſitis per littora armatis latè vaſtavit: & procurrentes ab urbe, ſecundis aliquot prœliis trepidos intra mœnia compulit. jamque ipſi urbi terribilis erat, quum diſpoſitis omnis generis tormentis, non vagi modo circa muros temere appropinquantes, ſed etiam qui in navibus erant, ſaxis tormento emicantibus, percutiebantur. Revocatis igitur in naves militibus, omiſſaque Theſſalonicæ oppugnatione, Æniam inde petunt. quindecim millia paſſuum ea urbs abeſt, adverſus Pydnam poſita, fertili agro. Pervaſtatis finibus ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi egreſſi in terram, primo & vaſtarunt agros paſſim, & aliquantum prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Macedones, mixti pedites equiteſque, fugientes effuſe ad mare perſecuti, quingentos fermè occiderunt, & non minus ceperunt. Nec aliud quam ultima neceſſitas, quum recipere ſe tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum, ſimul deſperatione alia ſalutis, ſimul indignitate irritavit. Redintegrata in littore pugna eſt. adjuvere & qui in navibus erant. Ibi Macedonum ducenti fermè cæſi: par numerus captus. Ab Antigonea claſſis profecta ad agrũ Pallenenſem, exſcenſionem ad populandum fecit. Finium is ager Caſſandrenſium erat, longe fertiliſſimus omnis oræ quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

viginti tectis navibus ab Elea profectus, obviu fuit. & quinque miſſæ à Pruſia rege tectæ nave

11 Hac virium acceſſione animus crevit prætori, u Caſſandream oppugnaret. Condita eſt à Caſſandr rege in ipſis faucibus, quæ Pallenſem agrum ceter Macedoniæ jungunt; hinc Toronaico, hinc Ma cedonico ſepta mari. Eminet namq; in altum lin gua, in qua ſita eſt: nec minus quam in altum ma gnitudine Atho mons excurrit, obverſa in region Magneſię duobus imparibus promŏtoriis: quoru majori Poſideum eſt nomen, minori Canaſtręum Diviſis partibus oppugnari adorti. Romanus a Clytas quas vocant, munimenta cervis etiam ob jectis ut viam intercluderet, à Macedonico ad To ronaicum mare perducit. ab altera parte Euripu eſt: inde Eumenes oppugnabat. Romanis in foſ complenda, quam nuper objecerat Perſeus, plur mum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nu quam cumuli apparebant, quo regeſta è foſſa terr foret; monſtrati ſunt fornices, non ad eande craſſitudinem qua veterem murum, ſed ſimpli laterum ordine ſtructos eſſe. Conſilium igitur c pit, transfoſſo pariete iter in urbem patefacen fallere autem ita ſe poſſe, ſi muros à parte alia ſca lis adortus, tumultu injecto in cuſtodiam ejus lo ci propugnatores urbis avertiſſet. Erant in præſ dio Caſſandreæ, præter non contemnendam ju ventutem oppidanorum, octingenti Agrianes, & duo millia Peneſtarum Illyriorum, à Pleurato in de miſſi; bellicoſum utrumque genus. His tuen tibus muros, quum ſubire Romani ſumma vi n terentur, momento temporis parietes fornicu perfoſſi urbem patefecerunt. quod, ſi, qui irrup re, armati fuiſſent, extemplo cepiſſent. Hoc u perfectum eſſe opus militibus nunciatum eſt, cl morem alacres gaudio repentè tollunt; aliis par

ali

lia in urbem irrupturis. Hoſtes primum admira- 12
o cepit, quidnam ſibi repentinus clamor vellet. oſtquam patere urbem accepere præfecti præſiii, Pytho & Philippus pro eo, qui occupaſſet agredi opus, factum eſſe rati, cum valida manu Acianum Illyriorumque erumpunt: Romanoſque, ui alii aliunde coibant convocabanturque ut ſina in urbem inferrent, incompoſitos atque inorinatos fugant, perſequunturque ad foſſam: in ua compulſos ruina cumulant. ſexcenti fermè oi interfecti, omneſque prope, qui inter murum oſſamque deprehenſi erant, vulnerantur. Ita ſuo oſe conatu perculſus prætor, ſegnior ad alia factus onſilia erat: & ne Eumeni quidem, ſimul à ma, ſimul à terra aggredienti, quidquam ſatis proedebat. Placuit igitur utrique, cuſtodiis firmatis e quod præſidium ex Macedonia intromitti poſet, quoniam vis aperta non proceſſiſſet, operibus nœnia oppugnare. Hæc parantibus his, decem egii lembi ab Theſſalonica cum delectis Gallorum auxiliaribus miſſi, quum in ſalo ſtantes hoſtium naves conſpexiſſent; ipſi obſcura nocte implici ordine quam poterant proximè littus teentes, intrarunt urbem. Hujus novi præſidii fana abſiſtere oppugnatione ſimul Romanos regemque coëgit. circumvecti promontorium, ad Toronem claſſem appulerunt. Eam quoque oppugnare adorti, ubi valida defendi manu animadverterunt, irrito incœpto Demetriadem petunt. Ibi quum appropinquantes repleta mœnia armatis vidiſſent, prætervecti ad Iolcon claſſem appulerunt; inde agro vaſtato, Demetriadem quoque aggreſſuri. Inter hæc & conſul ne ſegnis ſederet 13
tantum in agro hoſtico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem oppugnandam mittit. Sita eſt in radicibus Oſſæ montis,

tis, qua parte in Theſſaliam vergit, opportunè i
minens ſuper Demetriadem. Primus adven
hoſtium perculit incolas loci: collectis deinde
necopinato pavore animis, diſcurrunt armati
portas ac mœnia qua ſuſpecti aditus erant: ſpe
que extemplo inciderunt, capi primo impetu p
ſe. Obſidio igitur parabatur, & opera oppug
tionum fieri cœpta. Perſeus quum audiſſet ſi
Melibœam à conſulis exercitu oppugnari, ſi
claſſem Iolci ſtare, ut inde Demetriadem aggre
retur; Euphranorem quemdam ex ducibus c
delectis duobus millibus Melibœam mittit. eid
imperatũ, ut ſi à Melibœa ſubmoviſſet Roman
Demetriadem prius occulto itinere intraret, qu
ab Iolco ad urbem caſtra moverent Romani.
ab oppugnatoribus Melibœæ, quum in ſuperio
bus locis repentè apparuiſſet, cum trepidatio
multa relicta opera ſunt, ignîſque injectus. ita M
libœa abſceſſum eſt. Euphranor ſoluta unius
bis obſidione, Demetriadem extemplo ducit.
tum mœnia modo, ſed agros etiam confider
ſe à populationibus tueri poſſe: & eruptiones
vagos populatores non ſine vulneribus hoſti
factæ ſunt. Circumvecti tamen mœnia ſunt p
tor & rex; ſitum urbis contemplantes, ſi qua p
te tentare aut opere, aut vi poſſent. Fama fuit,
Cydam Cretenſem, & Antimachum qui Den
triadi præerat, tractatas inter Eumenem & Per
conditiones amicitiæ. ab Demetriade certè a
ceſſum eſt. Eumenes ad conſulem navigat: gra
latus quod proſpere Macedoniam intraſſet, Per
mum in regnum abiit. Marcius Figulus præ
parte claſſis in hiberna Sciathum miſſa, cum r
quis navibus Oreum Bœotiæ petiit. eam urb
aptiſſimam ratus, unde exercitibus, qui in Ma
donia quique in Theſſalia erant, mitti commea

poſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſſent. De Eumene rege longe diverſa tradunt.
Valerio Antiati credas, nec claſſe adjutum ab eo
ætorem eſſe, quum ſæpe eum literis accerſiſſet,
dit: nec cum gratia ab conſule profectum in A-
m; indignatum quod, ut iiſdem caſtris tende-
, permiſſum non fuerit. ne ut equites quidem
llos, quos ſecum adduxerat, relinqueret, im-
rari ab eo potuiſſe. *Attalum fratrem ejus, &*
anſiſſe apud conſulem, & ſinceram ejus fidem
uali tenore egregiamque operam in eo bello fuiſſe.
m bellum in Macedonia geritur, legati tranſal- 14
ni ab regulo Gallorum (Balanos ipſius traditur
men, gentis ex qua fuerit, non traditur) Romam
erunt, pollicentes ad Macedonicum bellum
ilia. Gratiæ ab ſenatu actæ, muneraque miſ-
torquis aureus duo pondo, & pateræ aureæ
atuor pondo, equus phaleratus, armaque eque-
a. Secundum Gallos Pamphili legati coronam
ream ex viginti millibus Philippeorum factam,
curiam intulerunt: petentibuſq; iis, ut id donum
cella Iovis optimi maximi ponere, & ſacrifica-
n Capitolio liceret, permiſſum: benigneq; ami-
iam renovare volentibus legatis reſponſum, &
um millium æris ſingulis miſſum munus. Tum
rege Pruſia & paulo poſt ab Rhodiis, de ea-
m re longe aliter diſſerentes legati auditi ſunt.
aque legatio de pace reconcilianda cum rege
rſeo egit. Pruſiæ preces magis quam poſtula-
fuere, profitentis, *& ad id tempus ſe cum Ro-*
anis ſtetiſſe, & quoad bellum foret, ſtaturum. Ce-
um quum ad ſe à Perſeo legati veniſſent, deſi-
ndo cum Romanis bello, & iis pollicitum depreca-
em apud ſenatum futurum; petere, ſi poſſent indu-
e in animum ut finiant iram, ſe quoque in gratia
onciliatæ pacis poſſe uti. hæc regii legati. Rhodii
erbe commemoratis erga populum Romanum
bene-

beneficiis, & pene victoriæ, utique de Antiocho rege, majore parte ad ſe vindicata, adjecerunt: *Quum pax inter Macedonas Romanosque eſſet, ſibi amicitiam cum rege Perſeo cœptam.eam ſe invitos,nullo ejus in ſe merito, quoniam ita Romanis viſum ſit,in ſocietatem ſe belli trahere,interrupiſse. Tertium ſe annum multa ejus incommoda belli ſentire.mari intercluſo inopia inſulam premi, amiſsis maritimis vectigalibus atque commeatibus. Quum id ultra pati non poſsent, legatos alios ad Perſea in Macedoniam miſiſse, qui ei denuntiarent, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: ſe Romam eadem nunciatum miſsos. Per quos ſtetiſset quo minus belli finis fieret, adverſus eos quid ſibi faciendum eſset, Rhodios conſideraturos eſse.* Ne nunc quidem hæc ſine indignatione legi audirive poſſe certum habeo. inde exiſtimari poteſt qui habitus animorum audientibus ea Patribus fuerit.

25 Claudius, nihil reſponſum auctor eſt: tantum Senatusconſultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos eſſe juberet populus Romanus, literaſque extemplo ad utramque gentem ut ſcirent indicatum mitti. Qua audita re, principem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paulo ante ceperat, corruiſſe. Alii reſponſum eſſe tradunt, *Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis auctoribus compertum habuiſse, Rhodios cum Perſeo rege adverſus Rempublicam ſuam occulta conſilia iniſse: & ſi id ante dubium fuiſset, legatorum paulo ante verba ad certum redegiſse: & plerumque ipſam ſe fraudem, etiam ſi initio cautior fuerit, detegere. Rhodios nuncio in orbe terrarum arbitria belli pacisq; agere: Deorum nutu arma ſumpturos poſituroſque Romanos eſse. jam non Deos fœderum teſtes, ſed Rhodios habituros. Ita ne tandem iis pareatur, exercitusque de Macedonia depor-*

deportentur? Viſuros eſſe quid ſibi faciendum ſit. quid Rhodii viſuri ſint, ipſos ſcire. Populum certe Romanum devicto Perſeo, quod propediem ſperent fore, viſurum, ut pro meritis cujuſque in eo bello civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in ſingulos binum millium æris miſſum eſt: quod ii non acceperunt. Literæ deinde reci- 16
tatæ Q. Marcii conſulis ſunt, *Quemadmodum ſaltu ſuperato in Macedoniam tranſiſſet: & ibi & ex aliis locis commeatus à prætore proſpectos in hiemem habere, & ab Epirotis viginti millia modium tritici, decem hordei ſumpſiſſe: ut pro frumento pecunia Romæ legatis eorum curaretur. Veſtimenta militibus ab Roma mittenda eſſe: equis ducentis fermè opus eſſe; maxime Numidis: nec ſibi in his locis ullam copiam eſſe.* Senatusconſultum ut ea omnia ex literis conſulis fierent, factum eſt. C. Sulpicius prætor ſex millia togarum, triginta tunicarum, & equos deportanda in Macedoniam, præbendaque arbitratu conſulis locavit: & legatis Epirotarum pecuniam pro frumento ſolvit. Et Oneſimum, Pythonis filium, nobilem Macedonem, in ſenatum introduxit: is pacis ſemper auctor regi fuerat, monueratque, ſicut pater ejus Philippus inſtitutum uſq; ad ultimum vitæ diem ſervabat, quotidie bis in die fœderis icti cum Romanis perlegendi; ut eum morem, ſi non ſemper, crebro tamen uſurparet. Poſtquam deterrere eum à bello nequiit; primo ſubtrahere ſeſe per alias atque alias cauſſas, ne intereſſet iis, quæ non probabat, cœpit: poſtremò, quum ſuſpectum ſe eſſe cerneret, & proditionis interdum crimine inſimulari; ad Romanos transfugit magnoque uſui conſuli fuit. Ea introductus in curiam quum memoraſſet, ſenatus in formulam ſociorum eum referri juſſit: locum lautia præberi: agri Tarentini, qui publicus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

blicus populi Romani eſſet, ducenta jugera dari, & ædes Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori mandatum. Cenſores cenſum idibus Decembribus ſeverius quam ante habuerunt: multis equi adempti, inter quos P. Rutilio qui tribunus plebis eos violenter accuſarat: tribu quoque is motus, & operarius factus ad opera publica facienda. Quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni attributum ex Senatusconſulto à quæſtoribus eſſet; Ti. Sempronius ex ea pecunia quæ ipſi attributa erat, ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum, lanienaſque & tabernas conjunctas in publicum emit, baſilicamque faciendam curavit,
17 quæ poſtea Sempronia appellata eſt. Iam in exitu annus erat, & propter Macedonici maximè belli curam in ſermonibus homines habebant, quos in annum conſules ad finiendum tandem id bellum crearent. itaque Senatusconſultum factum eſt, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconſultum Sulpicius prætor ad conſulem poſt paucos dies recitavit, quibus ante diem in urbem venturum. & conſul maturavit, & comitia eo die qui dictus erat, ſunt perfecta. Conſules creati L. Æmilius Paullus iterum, ſeptimodecimo anno poſtquam primo conſul fuerat, & C. Licinius Craſſus. Prætores poſtero die facti Cn. Bæbius Tamphilus, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbutius Elua, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici ſtimulabat cura. itaque deſignatos extemplo ſortiri placuit provincias; ut utri Macedonia conſuli, cuique prætori claſſis veniſſet, ſciretur. ut jam inde cogitarent, pararentque quæ bello uſui forent, ſenatumque conſulerent, ſi qua re conſulto opus eſſet. Latinas, ubi magiſtratum iniiſſent, quod per religiones poſ-
ſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſet, primo quoque tempore fieri placere. neque conſulem, cui eundum in Macedoniam eſſet, teneri. His decretis conſulibus Italia & Macedonia, prætoribus præter duas juriſdictiones in urbe, claſſis, & Hiſpania, & Sicilia, & Sardinia provinciæ nominatæ ſunt. Conſulum Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, & ſi quo ſenatus cenſuiſſet, Cn. Octavius claſſem, P. Fonteius Hiſpaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam eſt ſortitus. Extemplo apparuit 18
omnibus non ſegniter id bellum L. Æmilium geſturum; præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus, ea ſola, quæ ad id bellum pertinerent, animo cogitabat. Iam omnium primum à ſenatu petit, ut Legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus viſendos claſſemque, & comperta referenda, quid aut terreſtribus aut navalibus copiis opus eſſet. Præterea ut explorarent copias regias quantum poſſent, quaque provincia noſtra, qua hoſtium foret. utrum intra ſaltus caſtra Romani haberent, an jam omnes anguſtiæ exſuperatæ, & in æqua loca perveniſſent. qui fideles nobis ſocii, qui dubii ſuſpenſæque ex fortuna fidei, qui certi hoſtes viderentur: quanti præparati commeatus, & unde terreſtri itinere, unde navibus ſupportarentur: quid ea æſtate terra marique rerum geſtarum eſſet. ex his bene cognitis, certa in futurum conſilia capi poſſe ratus. Senatus Cn. Servilio conſuli negotium dedit, ut is in Macedoniam quos L. Æmilio videretur legaret. Legati biduo poſt profecti, Cn. Domitius Ænobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum eſſe, nunciatum eſt; in Romano agro, ſimul in Veientibus. novendiale ſacrum factum eſt. Sacerdotes eo anno mortui

ſunt, P. Quintilius Varus, flamen Martialis: &
M. Claudius Marcellus, Decemvir. in cujus lo-
cum Cn. Octavius ſuffectus. Et jam magnificen-
tia creſcente notatum eſt, ludis Circenſibus P.
Cornelii Scipionis Naſicæ, & P. Lentuli ædilium
curulium, ſexaginta tres Africanas, & quadragin-
29 ta urſos & elephantos luſiſſe. L. Æmilio Paullo,
C. Licinio conſulibus Idibus Martiis principio
inſequentis anni, quum in exſpectatione Patres
fuiſſent; maxime quidnam conſul de Macedonia,
cujus ea provincia eſſet, referret: nihil ſe habere,
Paullus quod referret, quum nondum legati re-
diſſent, dixit. *Ceterum Brunduſii legatos jam eſ-
ſe, bis excurſu Dyrrhachium ejectos. Cognitis mox,
quæ noſci prius in rem eſset, relaturum: id fore in-
tra perpaucos dies. Et ne quid profectionem ſuam
retineret, pridie Calendas Apriles Latinis eſse con-
ſtitutam diem. Sacrificio rite perfecto, ſe & Cn.
Octavium, ſimul ſenatus cenſuiſſet, exituros eſſe. C.
Licinio collegæ ſuo fore curæ ſe abſente, ut ſi qua pa-
rari mittive ad id bellum opus ſit, parentur mittan-
turque. Interea legationes exterarum notionum
audiri poſſe.* Sacrificio rite perfecto, primi Ale-
xandrini legati ab Ptolomæo & Cleopatra regi-
bus vocati ſunt. Sordidati, barba & capillo pro-
miſſo, cum ramis oleæ ingreſſi curiam, procu-
buerunt: & oratio quam habitus fuit miſerabi-
lior. Antiochus Syriæ rex, qui obſes Romæ fue-
rat per honeſtam ſpeciem majoris Ptolomæi re-
ducendi in regnum, bellum cum minore fratre
ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, & ad
Peluſium navali prœlio victor fuerat, & tumul-
tuario opere ponte per Nilum facto tranſgreſſus
cum exercitu, obſidione ipſam Alexandriam te-
nebat: nec procul abeſſe quin potiretur regno
opulentiſſimo, videbatur. Ea legati querentes
ora-

orabant ſenatum, ut opem regno regibuſque amicis imperio ferret. *Ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges genteſque auctoritatem eſſe, ut ſi legatos miſiſſent, qui denunciarent, non placere ſenatui ſociis regibus bellum fieri; extemplo abſceſſurus à mœnibus Alexandriæ, abducturuſque exercitum in Syriam eſſet. Quod ſi cunctentur facere; brevi extorres regno Ptolemæum & Cleopatram Romam venturos, cum pudore quodam populi Romani; quod nullam opem in ultimo diſcrimine fortunarum tuliſſent.* Moti Patres precibus Alexandrinorum, extemplo C. Popillium Lænatem, & C. Decimium, & C. Hoſtilium, legatos, ad finiendum inter reges bellum miſerunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum adire juſſi, & nunciare, ni abſiſtatur bello, per utrum ſtetiſſet, eum non pro amico, nec pro ſocio habituros
eſſe. His intra triduum ſimul cum legatis Ale- 20
xandrinis profectis, legati ex Macedonia quinquatribus ultimis adeo expectati venerunt, uti niſi veſper eſſet, extemplo ſenatum vocaturi conſules fuerint. Poſtero die ſenatus fuit, legatique auditi ſunt. Ii nunciant, *Majore periculo quam emolumento exercitum per invios ſaltus in Macedoniam inductum. Pieriam, quo proceſſit, regem tenere: caſtra caſtris prope ita collata eſſe, ut flumine Enipeo interjecto arceantur. neque regem pugnandi poteſtatem facere, nec noſtris vim ad cogendum eſſe. Hiemem etiam aſperam rebus gerendis interveniſſe. in otio militem ali, nec plus quam ſex dierum frumentum habere. Macedonum dici triginta millia armatorum eſſe. Si Ap. Claudio circa Lychnidum ſatis validus exercitus foret, potuiſſe ancipiti bello diſtineri regem: nunc & Appium, & quod cum eo præſidii ſit, in ſummo periculo eſſe: niſi propere aut juſtus exercitus eo mittatur, aut*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

illi inde deducantur. Ad claſſem ſe ex caſtris profectos; ſociorum navalium partem, morbo audiſſe abſumptam: partem, maxime qui ex Sicilia fuerint, domos ſuas abiſſe, & homines navibus deeſſe. qui ſint, neque ſtipendium accepiſſe, neque veſtimenta habere. Eumenem claſſemque ejus, tamquam vento allatas naves ſine cauſſa & veniſſe & abiſſe: nec animum ejus regis conſtare ſatis viſum. Sicut omnia de Eumene dubia. Attali egregiè conſtantem fidem nunciabant. Legatis auditis, tunc

21 de bello referre ſeſe L. Æmilius dixit. Senatus decrevit, *Vt in octo legiones parem numerum tribunorum conſules & populus crearent: creari autem neminem eo anno placere, niſi qui honorem geſſiſſet. Tum ex omnibus tribunis militum uti L. Æmilius in duas legiones in Macedoniam, quos eorum velit, eligat, & ut ſolenni Latinarum perfecto, L. Æmilius conſul, Cn. Octavius prætor, cui claſſis obtigiſſet, in provinciam proficiſcantur.* additus eſt his tertius L. Anicius prætor, cujus inter peregrinos juriſdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa Lychnidum Ap. Claudio ſuccedere placuit. Delectus cura C. Licinio conſuli impoſita. is ſeptem millia civium Romanorum, & equites ducentos ſcribere juſſus: & ſociis nominis Latini ſeptem millia peditum imperare, quadringentos equites: & Cn. Servilio Galliam obtinenti provinciam literas mittere, ut ſexcentos equites conſcriberet. Hunc exercitum ad collegam primo quoque tempore mittere in Macedoniam juſſus. neque in ea provincia plus quam duas legiones eſſe, eas repleri, ut ſena millia peditum, trecentos haberent equites. ceteros equites pediteſque in præſidiis diſponi. Qui eorum idonei ad militandum non eſſent, dimitti. decem præterea millia peditum imperata ſociis: & octingenti

equi-

equites. Id præſidii additum Anicio, præter duas legiones, quas portare in Macedoniam eſt juſſus, quina millia peditum & ducenos habentes, trecenos equites; & in claſſem quinque millia navalium ſociûm ſunt ſcripta. Licinius conſul duabus legionibus obtinere provinciam juſſus: eo addere ſociorum decem millia peditum, & ſexcentos equites. Senatusconſultis perfectis, L. Æmilius 22
conſul è curia in concionem proceſſit, orationemque talem habuit: *Animadvertiſſe videor: Quirites, majorem mihi, ſortito Macedoniam provinciam, gratulationem factam, quam quum aut conſul eſſem conſalutatus, aut quo die magiſtratum iniſſem: neque id ob aliam cauſſam, quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, exiſtimaſtis dignum majeſtate populi Romani exitum per me imponi poſſe. Deos quoque huic faviſſe ſorti ſpero; eoſdemque in rebus gerendis affuturos eſſe. Hæc partim opinari, partim ſperare poſſum. Illud affirmare pro certo habeo audeoque, me omni ope adniſurum eſſe, ne fruſtra vos hanc ſpem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus ſunt, & ſenatus decrevit, & (quoniam extemplo proficiſci placet, neque ego in mora ſum) C. Licinius collega, vir egregius, æque enixe parabit, ac ſi ipſe id bellum geſturus eſſet. Vos quæ ſcripſero ſenatui aut vobis, credite. rumores credulitate veſtra ne alatis, quorum auctor nemo extabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri hoc præcipuè bello animadverti, nemo tam famæ contemtor eſt, cujus non debilitari animus poſſit. In omnibus circulis, atque etiam (ſi Diis placet) in conviviis ſunt, qui exercitus in Macedoniam ducant: ubi caſtra locanda ſint ſciant, quæ loca præſidiis occupanda: quando aut quo ſaltu intranda Macedonia: ubi horrea ponenda: qua terra, mari ſubvehantur commeatus: quando cum hoſte manus*

conſerenda, quando quieſcendum ſit. Nec quid melius faciendum ſit, modo ſtatuunt, ſed quidquid aliter quam ipſi cenſuere factum eſt; conſulem veluti dicta die accuſant. Hæc magna impedimenta res gerentibus ſunt. nec enim omnes tam firmi & conſtantis animi contra adverſum rumorem eſſe poſſunt, quam Fabius fuit: qui ſuum imperium minui per vanitatem populi maluit, quam ſecunda fama male rem gerere. Non ſum is, qui non exiſtimem admonendos duces eſſe: imò eum, qui de ſuæ unius ſententia omnia gerat, ſuperbum judico magis, quam ſapientem. Quid ergo eſt? Primum à prudentibus, & propriè rei militaris peritis, & uſu doctis, monendi imperatores ſunt: deinde ab his qui interſunt gerendis rebus, qui loca, qui hoſtem, qui temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navigio participes ſunt periculi. Itaque ſi quis eſt, qui quod è Republica ſit ſuadere ſe mihi in eo bello, quod geſturus ſum, confidat; ne deneget operam Reipublicæ, & in Macedoniam mecum veniat. nave, equo, tabernaculo, viatico etiam à me juvabitur. Si quem id facere piget, & ocium urbanum militiæ laboribus præoptat; è terra ne gubernaverit. Sermonum ſatis ipſa præbet urbs. loquacitatem ſuam contineat: nos caſtrenſibus conſiliis contentos futuros eſſe ſciat. Ab hac concione, Latinis quæ pridie Calendas Aprilis fuerunt, in monte ſacrificio ritè perpetrato, protinus inde & conſul & prætor Cn. Octavius in Macedoniam profecti ſunt. Traditum eſt memoriæ, majore quam ſolita frequentia proſequentium conſulem celebratum. ac propè certa ſpe ominatos eſſe homines finem eſſe Macedonico bello, maturumque reditum cum egregio triumpho conſulis fore.

23 Dum hæc in Italia geruntur, Perſeus quod jam inchoatum perficere, quia impenſa pecuniæ facien-

cienda erat, non inducebat in animum, ut Gentium, Illyriorum regem, ſibi adjungeret; hoc poſtquam intraſſe ſaltum Romanos, & adeſſe diſcrimen ultimum belli animadvertit, non ultra differendum ratus; quum per Hippiam legatum trecena argenti talenta pactus eſſet, ita ut obſides ultro citroque darentur; Pantaucum miſit ex fidiſſimis amicis ad ea perficienda. Medione Labeatidis terræ Pantaucus regi Illyrio occurrit: ibi & jusjurandum ab rege, & obſides accepit. Miſſus & à Gentio eſt legatus, nomine Olympio, qui jusjurandum à Perſeo obſideſque exigeret. Cum eodem ad pecuniam accipiendam miſſi ſunt & auctore Pantauco, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent: Parmenio & Morcus deſtinantur. quibus ita mandatum, ut jureſjurando obſidibuſque & pecunia accepta, tum demum Rhodum proficiſcerentur: duorum ſimul regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum poſſe. adjunctam civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria eſſet, nec terra, nec mari ſpem relicturam Romanis. Venientibus Illyriis, Perſeus ab Enipeo amni ex caſtris cum omni equitatu profectus, ad Dium occurrit. Ibi ea quæ convenerunt circumfuſo agmine equitum facta: quos adeſſe fœderi ſancitæ cum Gentio ſocietatis volebat rex; aliquantum eam rem ratus animorum iis adjecturam. & obſides in conſpectu omnium dati, acceptique: & Pellam ad theſauros regios miſſis qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Illyriis legatis Theſſalonicæ conſcendere juſſi. Ibi Metrodorus erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribuſque Dinone & Polyarato principibus civitatis ejus, affirmabat, Rhodios paratos ad bellum eſſe. is princeps junctæ cum Illyriis legationis datus eſt. Eodem tempore 24

ad Eumenem & ad Antiochum communia mandata, quæ ſubjicere conditio rerum poterat. *Natura inimica inter ſe eſſe liberam civitatem & regem. Singulos populum Romanum aggredi, & quod indignius ſit, regum viribus reges oppugnare. Attalo adjutore patrem ſuum oppreſſum. Eumene adjuvante, & quadam ex parte etiam Philippo patre ſuo, Antiochum oppugnatum: in ſe nunc & Eumenem & Pruſiam armatos eſſe. Si Macedoniæ regnum ſublatum foret, proximam Aſiam eſſe: quam jam ex parte ſub ſpecie liberandarum civitatum ſuam fecerint: deinde Syriam. Iam Pruſiam Eumeni honore præferri, jam Antiochum victorem præmio belli ab Ægypto arceri. Hæc cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem ſecum faciendam compelleret Romanos, aut perſeverantes in bello injuſto communes duceret omnium regum hoſtes.* Ad Antiochum aperta mandata erant, ad Eumenem per ſpeciem captivorum redimendorum miſſus legatus erat: verum occultiora quædam agebantur, quæ in præſentia inviſum quidem & ſuſpectum Romanis Eumenem falſis gravioribus criminibus onerarunt. Proditor enim ac prope hoſtis habitus dum inter ſe duo reges captantes fraude & avaritia certant. Cydas erat Cretenſis, ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari ſuo, militante apud Perſea, inde poſtea Demetriadem, ſemel cum Menecrate quodam, iterum cum Antimacho regiis ducibus ſub ipſis mœnibus urbis collocutus fuerat. Cryphon quoq;, qui tum miſſus eſt, duabus ad eundem Eumenem jam ante legationibus functus erat. Quæ colloquia occulta & legationes infames quidem erant: ſed quid actum eſſet, quidve inter reges conveniſſet, ignorabatur.

25 Res autem ita ſe habuit. Eumenes neque favit

victo-

victoriæ Perſei, neq; bello eum invadere in animo habuit: non tam quia paternæ inter eos inimicitiæ erant, quam ipſorum odiis inter ſe accenſæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Perſea tantas adipiſci opes tantamq; gloriam quanta Romanis victis eum manebat, Eumenes viſurus fuerit. Cernebat & Perſea jam inde ab initio belli, omni modo ſpem pacis tentaſſe, & indies magis quo propior admoveretur terror, nihil neque agere aliud, neq; cogitare. Romanos quoque, quia traheretur diutius ſpe ipſorum bellũ, & ipſos duces & ſenatum non abhorrere à finiendo tam incommodo ac difficili bello. Hac utriuſq; partis voluntate explorata, quod fieri etiam ſua ſponte tædio validioris, metu infirmioris credebat poſſe, in eo ſuam operam venditare concilianda gratia magis cupiit. Nam modò ne juvaret bello Romanos terra marique, modo pacis patrandæ cum Romanis paciſcebatur mercedem, ne bello intereſſet, mille & quingena talenta. in utroque non fidem modo ſe, ſed obſides quoque dare paratum eſſe oſtendebat. Perſeus ad rem inchoandam promptiſſimus erat cogente metu, & de obſidibus accipiendis ſine dilatione agebat, conveneratque ut accepti Cretam mitterentur. Vbi ad pecuniæ mentionem ventum erat, ibi hæſitabat: & utique alteram in tanti nominis regibus turpem ac ſordidam, & danti & magis accipienti, mercedem eſſe. Malebat in ſpem Romanæ pacis non recuſare impenſam, ſed eam pecuniam perfecta re daturum. interea Samothracæ in templo depoſiturum. Ea inſula quum ipſius ditionis eſſet, videre Eumenes nihil intereſſe, an Pellæ pecunia eſſet: id agere, ut partem aliquam præſentem ferret. ita nequicquam inter ſe captati, nihil præter infamiam movere. Nec 26
hæc tantum Perſeo per avaritiam eſt dimiſſa res,

 quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quum pecuniam tutam & pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda eſſet, ac receptus protrahere inimicum mercede onuſtum, & hoſtes merito ei Romanos poſſet facere: ſed etiam Gentii regis parata ſocietas, & tum Gallorum effuſorum per Illyricum ingens agmen oblatum, avaritia dimiſſum eſt. Veniebant decem millia equitum, par numerus peditum, & ipſorum jungentium curſum equis, & in vicem prolapſorum equitum vacuos capientium ad pugnam equos. Hi pacti erāt, eques denos præſentes aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perſeus ab Enipeo ex caſtris profectus obviam cum dimidia copiarum parte, denunciare per vicos urbeſque quæ viæ propinquæ ſunt, cœpit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia eſſet. ipſe equos, phaleraſque, & ſagula, donum principibus ferre, & parum auri quod inter paucos divideret: multitudinem credens trahi ſpe poſſe. Ad Almanam urbem pervenit, & in ripa fluminis Axii poſuit caſtra: circa Deſudabam in Mædica exercitus Gallorum conſederat; mercedem pactam opperiens. Eo mittit Antigonum ex purpuratis unum, qui juberet multitudinē Gallorum ad Bylazora (Pœoniæ is locus eſt) caſtra movere, principes ad ſe venire frequentes. ſeptuaginta quinque millia ab Axio flumine & caſtris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertuliſſet Antigonus, adjeciſſetque, per viam quanta omnium præparata cura regis copia multitudini foret, quibuſque muneribus principes advenientes, veſtis, argenti, equorumque excepturus rex eſſet; de his quidem ſe coram cognituros reſpondent. illud quod præſens pepigiſſent interrogant, ecquid aurum, quod in ſingulos pedites equiteſque dividendum eſſet, ſecum adduxiſſet?

Quum

Quum ad id nihil reſponderetur, Elonicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo*, inquit, *regi, niſi aurum obſideſque, accepiſſent, nuſquam inde Gallos longius veſtigium moturos.* Hæc relata regi quum eſſent, advocato concilio, quum quid omnes ſuaſuri eſſent, appareret, ipſe, pecuniæ quam regni melior cuſtos, inſtitit de perfidia & feritate Gallorum diſſerere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculoſum eſſe tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviores eos ſocios habeant, quam hoſtes Romanos. Quinque millia equitum ſat eſſe, quibus & uti ad bellum poſſent, & quorum multitudinem ipſi non timeant.* Apparebat in omnibus, mercedem multitudinis timere, nec quicquam aliud: ſed quum ſuadere conſulenti nemo auderet, remittitur Antigonus qui nunciaret, quinque millium equitum opera tantum uti regem: contemnere multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari, ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium ſe fruſtra excitos ſedibus ſuis: Elonicus rurſus interrogat, ecquid ipſis quinque millibus, quod conveniſſet, numeraret? Quum adverſus id quoque miſceri ambages cerneret, inviolato fallaci nuncio (quod vix ſperaverat ipſe poſſe contingere) retro ad Iſtrum perpopulati Thraciam, qua vicina erat viæ, redierunt. Quæ manus, quieto ſedente rege ad Enipeum, adverſus Romanos Perræbiæ ſaltum in Theſſaliam traducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos inde Romani commeatus exſpectarent, ſed ipſas exſcindere urbes, tenente ad Enipeum Perſeo Romanos, ne urbibus ſociis opitulari poſſent. Ipſis quoque Romanis de ſe cogitandum fuiſſet: quando neque manere amiſſa Theſſalia, unde exercitus alebatur, potuiſſent, neque progredi, cum ex adverſo caſtra Ma-

cedo-

cedonum eſſent: quo facto Perſeus Romanorum animos confirmavit, & Macedonum qui ea pependerant ſpe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium regem ſibi alienavit: nam quum trecenta talenta Pellæ miſſis à Gentio numeraſſet, ſignare eos pecuniam paſſus eſt. Inde decem talenta ad Pantaucum miſſa, eaque præſentia dari regi juſſit: reliquam pecuniam ſignatam Illyriorum ſigno, portantibus ſuis præcipit parvis itineribus veherent. dein, quum ad finem Macedonię ventum eſſet, ſubſiſterent ibi, ac nuncios ab ſe opperirentur. Gentius exigua parte pecuniæ accepta, quum aſſidue à Pantauco ad laceſſendos hoſtili facto Romanos ſtimularetur, M. Perpernam & L. Petilium legatos, qui tum forte ad eum venerant, in cuſtodiā conjecit. Hoc audito Perſeus contraxiſſe eum neceſſitates ratus ad bellū utiq; cum Romanis, ad revocandum qui pecuniam portabat miſit: velut nihil aliud agens, quam ut quanta maxima poſſet præda ex victo Romanis reſervaretur. Et ab Eumene Cryphon, ignotis quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum eſſe & ipſi evulgaverant: & Eumenes conſulem vitandæ ſuſpicionis cauſſà
28 certiorem fecit. Perſeus poſt reditum ab Eumene Cryphontis ſpe dejectus, Antenorem & Callippum præfectos claſſis cú quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinq; priſtes erant) Tenedum mittit, ut inde ſparſæ per Cycladas inſulas naves Macedoniam cum frumento petentes, tutarentur. Caſſandreæ deductæ naves, in portus primum qui ſub Atho monte ſunt, inde Tenedum placido mari quum trajeciſſent; ſtantes in portu Rhodias apertas naves, Eudamumq; prefectum earum, inviolatas, atq; etiam benigne appellatos demiſerunt. Cognito deinde in latere altero quinquaginta onerarias ſuarum, ſtantibus in oſtio portus Eumenis

menis roſtratis, quibus Damius præerat, incluſas eſſe; circumvectis properè ac ſummotis terrore hoſtium navibus, onerarias, datis qui proſequerentur decem lembis, in Macedoniam mittunt: ita ut in tutum proſecuti redirent Tenedum. Nono poſt die ad claſſem jam ad Sigeum ſtantem redierunt. Inde Subota (inſula eſt interjecta Eleæ & Atho) trajiciunt. Forte poſtero die quã Subota claſſis tenuit, quinq; & triginta naves, quas hippagogos vocant, ab Elea profectæ cum equitibus Gallis, equiſque, Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam poſſent: Attalo ab Eumene mittebantur. Has naves per altum ferri quum ex ſpecula ſignum datum Antenori eſſet, profectus à Subotis, inter Erythrarum promontorium, Chiumque, quà arctiſſimum fretum eſt, iis occurrit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Macedonum claſſem in illo vagari mari: nunc Romanos eſſe, nunc Attalum, aut remiſſos aliquos ab Attalo ex caſtris Romanis Pergamum petere. Sed quum jam appropinquantium forma lemborum haud dubia eſſet, & concitatione remorum, directæque in ſe proræ, hoſtes appropinquare apparuiſſet; tunc injecta trepidatio eſt, quum reſiſtendi ſpes nulla eſſet; inhabilique navium genere & Gallis vix quietem ferentibus in mari. Pars eorum qui propiores continenti littori erant, in Erythream enarunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictiſque equis effuſa fuga urbem petebant. Sed propius urbem lembi acceſſuq; commodiore quum expoſuiſſent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam excluſos: clauſerant enim Chii portam, ignari qui fugerent aut ſequerentur. Septingenti fermè Gallorum occiſi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, abſum-

pti:

pti: partim nervos ſucciderunt in littore Macedones. viginti eximiæ equos formæ cum captivis: eoſdem decem lembos, quos antè miſerat, Antenor devehere Theſſalonicam juſſit, & primo quoque tempore ad claſſem reverti: Phanis ſe eos exſpectaturum. Triduum fermè claſſis ad urbem ſtetit. Phanas inde progreſſi ſunt, & ſpe celerius reverſis decem lembis evecti, Ægeo mari Delum
29 trajecerunt. Dum hæc geruntur, legati Romani C. Popillius, C. Decimius & C. Hoſtilius, à Chalcide profecti, tribus quinqueremibus Delum quum veniſſent, lembos ibi Macedonum quadraginta & quinque regis Eumenis quinqueremes invenerunt. Sanctitas templi inſulæque inviolatos præſtabat omnes. Itaque permixti Romanique & Macedones, & Eumenis navales ſocii, in templo, inducias religione loci præbente, verſabantur. Antenor Perſei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex ſpeculis ſignificatum foret, parte lemborum ipſe inſequens, parte per Cycladas diſpoſita, præterquam ſi quæ Macedoniam peterent, omnes aut ſupprimebat, aut ſpoliabat naves: quibus poterat Popillius, aut Eumenis naves, ſuccurrebat: ſed victi nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id ferè tempus legati Macedones Illyriique ſimul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit, non lemborum modo adventus paſſim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, ſed etiam conjunctio ipſa regum Perſei Gentiique, & fama cum magno numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam quum acceſſiſſent animi Dinoni ac Polyarato, qui Perſei partium erant, non benignè modo reſponſum regibus eſt, ſed palam pronunciatum, bello finem ſe auctoritate ſua impoſituros eſſe. itaque ipſi quoque reges

æquos

æquos adhiberent animos ad pacem accipiendam. 30
Iam veris principium erat, novique duces in provinciam venerant. conſul Æmilius in Macedoniam, Octavius Oreum ad claſſem, Anicius in Illyricum, cui bellandum adverſus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum, & matre Eurydica genitus, fratres duos Platorem utroque parente, Caravantium matre eadem natum habuit. Hoc propter ignobilitatem paternam minus ſuſpecto; Platorem occidit: & duos amicos ejus, Etritum & Epicadum, impigros viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, Honuni Dardanorum principis filiam Etutam pacto fratri eum invidiſſe; tanquam his nuptiis adjungenti ſibi Dardanorum gentem. & ſimilius id vero fecit ducta ea virgo. Platore interfecto, gravis deinde dempto fratris metu popularibus eſſe cœpit: & violentiam inſitam ingenio intemperantia vini accendebat. Ceterum, ſicut antè dictum eſt, ad Romanum incitatus bellum, Liſſum omnes copias contraxit: quindecim millia armatorum fuerunt. Inde fratre in Caviorum gentem vi aut terrore ſubigendam cum mille peditibus & quinquaginta equitibus miſſo, ipſe ad Baſſaniam urbem quinque millia ab Liſſò ducit. Socii erant Romanorum. itaque per miſſos nuncios prius tentati, obſidionem pati quam dedere ſeſe maluerunt. Caravantium in Caviis Durnium oppidum advenientem benignè accepit: Caravantis altera urbs excluſit. & quum agros eorum effuſe vaſtaret, aliquot palati milites agreſtium concurſu interfecti ſunt. Iam & Ap. Claudius, adſumptis ad eum exercitum quem habebat Bulinorum, & Apolloniatium, & Dyrrhachinorum auxiliis, profectus ex hibernis, circa Genuſuum amnem caſtra habebat; audito fœdere inter Perſea & Gentium, & legatorum violatorum injuria ac-

cenſus

cenſus, bellum haud dubiè adverſus eum geſturus. Anicius Prætor eo tempore Apolloniæ, auditis quæ in Illyrico gererentur; præmiſſiſque ad Appium literis, ut ſe ad Genuſuum opperiretur, triduo & ipſe in caſtra venit: & ad ea quæ habebat auxilia, aſſumptis Parthinorum juventutis duobus millibus peditum, & equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus Agalſus præerat,) parabat ducere in Illyricum, maximè ut Baſſanitas ſolveret obſidione. tenuit impetum ejus fama lemborum vaſtantium maritimam oram. Octoginta erant lembi, auctore Pantauco miſſi à Gentio ad Dyrrhachinorum & Apolloniatium agros populandos. Tum claſſis ad

* * *

31 to eo tradiderunt ſe: deinceps & urbes regionis ejus idem faciebant, adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes & juſtitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum eſt, id quod belli caput fuerat: non eo ſolum quod Gentius eam ſibi ceperat, velut regni totius arcem, ſed etiam quod Labeatium gentis munitiſſima longe eſt & difficilis aditu. Duo cingunt eum flumina, Clauſala latere urbis, quod in orientem patet præfluens, Barbana ab regione occidentis ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes incidunt. Oriundi flumini: quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis mari Hadriatico infertur. Mons Scodrus longe altiſſimus regionis ejus, ab oriente Dardaniam ſubjectam habet à meridie Macedoniam, ab occaſu Illyricum. Quanquam munitum ſitu naturali oppidum erat, genſque id tota Illyriorum & rex ipſe tuebatur; tamen prætor Romanus, quia prima ſucceſſerant proſpere, fortunam totius rei principia ſecuturam eſſe ratus, & repentinum valiturum terrorem, in-

ſtructo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtructo exercitu ad mœnia ſuccedit. Quod ſi clau-
ſis portis muros portarumque turres diſpoſitis ar-
matis defendiſſent, vano cum incœpto mœnibus
pepuliſſent Romanos. nunc porta egreſſi prœlium
loco æquo majore animo commiſerunt, quam
ſuſtinuerunt. Pulſi enim & fuga conglobati, quum
ducenti amplius in ipſis faucibus portæ cecidiſ-
ſent, tantum intulerunt terrorem, ut oratores ex-
templo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum
& Bellum, principes gentis, per quos inducias pe-
teret, ut deliberare de ſtatu rerum ſuarum poſſet.
Triduo in hoc dato, quum caſtra Romana quin-
gentos fermè paſſus ab urbe abeſſent, navem con-
ſcendit, & flumine Barbana navigat in lacum La-
beatum; velut ſecretum locum petens ad conſul-
tandum: ſed, ut apparuit, falſa ſpe excitus, Cara-
vantium fratrem multis millibus armatorum actis
ex ea regione, in quam miſſus erat, adventare. qui
poſtquam evanuit rumor, tertio poſt die navem
eandem ſecundo amni Scodram demiſit: præmiſ-
ſiſque nunciis, ut ſibi appellandi prætoris poteſtas
fieret; copia facta, in caſtra venit. Et principium
orationis ab accuſatione ſtultitiæ orſus ſuæ, po-
ſtremo ad preces lacrimaſque effuſus, genibus
prætoris accidens, in poteſtatem ſeſe dedit. Pri-
mo, bonum animum habere juſſus, ad cœnam et-
iam invitatus, in urbē ad ſuos rediit, & cum præ-
tore eo die honorifice eſt epulatus: deinde in cu-
ſtodiam C. Caſſio tribuno militum traditus, vix
gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, ut
in eam fortunam recideret. Anicius Scodra rece- 32
pta, nihil prius quam requiſitos Petilium Perper-
namque legatos ad ſe duci juſſit: quibus ſplendore
ſuo reſtituto, Perpernam extemplo mittit ad com-
prehendendos amicos cognatoſque regis; qui Me-
dionem Labeatium gentis urbem profectus, Et le-

vam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vam uxorem cum filiis duobus, Scerdileto Pleuratoque, & Caravantium fratrem Scodram in caſtra adduxit. Anicius bello Illyrio intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ Perpernam Romim maſit: & poſt dies paucos Gentium regem ipſum cum parente, conjuge, liberis, ac fratre, aliiſque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius perpetratum, quam cœptum, Romæ auditum eſt. Quibus diebus hæc agebantur, Perſeus quoque in magno terrore erat, propter adventum ſimul Æmilii novi conſulis, quem cum ingentibus minis adventare audiebat, ſimul Octavii prætoris. Nec minus terroris à claſſe Romana & periculo maritimæ oræ habebat. Theſſalonicæ Eumenes & Athenagoras præerant cum parvo præſidio duorum millium cetratorum. Eo & Androclen præfectum mittit; juſſum ſub ipſis navalibus caſtra habere. Æniam mille equites cum Antigono miſit ad tutandam maritimam oram: ut quocunque littore applicuiſſe naves hoſtium audiſſent, extemplo ferrent agreſtibus opem. quinque millia Macedonum miſſa ad præſidium Pythii & Petræ, quibus præpoſiti erant, Hiſtiæus, & Theogenes, & Milo. His profectis ripam munire Enipei fluminis aggreſſus eſt; quia ſicco alveo tranſiri poterat. Huic ut omnis multitudo vacaret, fœminæ ex propinquis urbibus coactæ, cibaria in caſtra afferebant: miles juſſus ex propinquis ſilvis

* * * *

33 poſtremo ſequi ſe utrarios ad mare, quod minus trecentos paſſus aberat, juſſit: & in litore alios alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis ſpem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanantes undæ miſce-

miſcerentur. Vix deducta ſumma arena erat, quum ſcaturigines turbidæ primo & tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deûm dono, cœperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ & auctoritatis apud milites adjecit. Iuſſis deinde militibus expedire arma, ipſe cum tribunis primiſque ordinibus vadit ad contemplandos tranſitus; qua deſcenſus facilis armatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus aſcenſus eſſet. His ſatis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac ſine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Vbi omnibus ſimul pronunciaretur quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios ab ſe adjicientes, plus eo quod imperatum ſit; alios minus facere. clamores deinde diſſonos oriri omnibus locis, & prius hoſtes quam ipſos quid paretur ſcire. Placere igitur, tribunum militum primo pilo legionis ſecretum edere imperium: illum & dein ſingulis proximo cuique in ordine centurioni dicere quid opus facto ſit; ſive à primis ſignis ad noviſſimum agmen, ſive ab extremis ad primos perferendum imperium ſit. Vigiles etiam novo more ſcutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, ut armis utatur, ſed ad vigilandum, ut quum ſenſerit hoſtium adventum, recipiat ſe, excitetque ad arma alios. Scuto præ ſe erecto ſtare galeatos: dein ubi feſſi ſint, innixos pilo capite ſuper marginem ſcuti poſito ſopitos ſtare: ut fulgentibus armis procul conſpici ab hoſte poſſint, ipſi nihil provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati omnes, & frænatis equis equites, diem totum perſtabant. id quum æſtivis diebus urente aſſiduo ſole fieret, tot horarum æſtu & languore ipſos equoſque feſſos, integri ſæpe adorti hoſtes, vel pauci plures vexabant.

ita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

itaque ex matutina ſtatione ad meridiem decedi
& in poſtmeridianam ſuccedere alios juſſit: it
numquam fatigatos recens hoſtis aggredi poterat
34 Hæc quum ita fieri placere concione advocat
pronunciaſſet; adjecit urbanæ concioni conve
nientem orationem. *Vnum imperatorem in exer*
citu providere & conſulere quid agendum ſit debere
nunc per ſe, nunc cum iis quos advocaverit in conſi
lium. qui non ſint advocati, eos nec palam, nec ſe
creto jactare conſilia ſua. Militem hæc tria cura
re debere, corpus ut quam validiſſimum & perni
ciſſimum habeat, arma apta, animum paratum ad
ſubita imperia: cetera ſcire de ſe Diis immortalibus
& imperatori ſuo curæ eſſe. in quo exercitu, milites,
conſul, & imperator, rumoribus vulgi circumagi-
tur, ibi nihil ſalutare eſſe. Se quod ſit officium im-
peratoris, proviſurum ut bene gerendæ rei occaſio-
nem eis præbeat. illos nihil quod futurum ſit quæ-
rere: ubi datum ſignum ſit, tum militarem ope-
ram navare. Ab his præceptis concionem dimi-
ſit: vulgo etiam veteranis fatentibus, ſe illo pri-
mum die, tanquam tirones, quid agendum eſſet
in re militari, didiciſſe. Non ſermonibus tantum
his, cum quanto aſſenſu audiſſent verba conſulis,
oſtenderunt: ſed rerum præſens effectus erat. Ne-
minem totis mox caſtris quietum videres: acuere
alii gladios, alii galeas bucculaſque, ſcuta alii, lo-
ricaſque tergere: alii aptare corpori arma, experi-
rique ſub his membrorum agilitatem: quatere alii
pila, alii micare gladiis, mucronemque intueri.
ut facilè quis cerneret, ubi primum conſerendi
manum cum hoſte data occaſio eſſet, aut vi-
ctoria egregia, aut morte memorabili inituros
bellum. Perſeus quoque quum adventu conſu-
lis ſimul & veris principio, ſtrepere omnia mo-
verique apud hoſtes, velut novo bello, cerneret,
mota

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mota à Phila caſtra in adverſa ripa poſita, nunc, ad contemplanda opera ſua circumire ducem, haud dubiè tranſitus ſpeculantem.

* *

norum eſſe. Quæ res Romanis auxit animos, Ma- 35
cedonibus regique eorum haud mediocrem attulit terrorem. Et primo ſupprimere in occulto famam ejus rei eſt conatus; miſſis qui Pantaucum inde venientem appropinquare caſtris vetarent: ſed jam & pueri quidam viſi ab ſuis erant inter obſides Illyrios ducti: & quo quæque accuratius curantur, eo facilius loquacitate regiorum miniſtrorum emanant. Sub idem tempus & Rhodii legati in caſtra venerunt, cum iiſdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis à caſtrenſi conſilio auditi ſunt. Itaque quum alii præcipites ſine reſponſo * agendos caſtris pronunciavit, poſt dié quintum decimum ſe reſponſum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuiſſet, conſultare de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibuſdam, & maximè majoribus natu, per Enipei ripam munitioneſque vim facere. confertis & vim facientibus reſiſtere Macedonas non poſſe; ex tot caſtellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præſidiis inſediſſent, priore anno dejectos. aliis placebat, Octavium cum claſſe Theſſalonicam petere, & populatione maritimę oræ diſtringere copias regias: ut altero ab tergo ſe oſtendente bello, circumactus ad interiorem partem regni tuendam nudare aliqua parte tranſitus Enipei cogeretur. Ipſi natura & operibus inexſuperabilis ripa videbatur: & præterquam quod tormenta ubique diſpoſita, eſſent, militibus etiam melius & certiore ictu hoſtes uti audierat. Alio ſpectabat mens tota ducis: dimiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſoque conſilio Perræbos mercatores, Schœnum & Menophilum notæ & fidei jam ſibi & prudentiæ homines, accerſitos ſecreto percunctatur, quales ad Perræbiam tranſitus ſint. Quum loca non iniqua eſſe dicerent, præſidiis autem regis obſideri ſpem cepit, ſi nocte improviſo valida manu aggreſſus nec opinantes eſſet, dejici præſidia poſſe. Iacula enim & ſagittas, & cetera miſſilia in tenebris, ubi quid petatur procul provideri nequeat, inutilia eſſe. gladio cominus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat. His ducibus uſurus, prætorem Octavium accerſitum, expoſito quid pararet, Heracleum cum claſſe petere jubet, & mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipſe P. Scipionem Naſicam, Q. Fabium Maximum filium ſuum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut claſſem conſcenſuros, ad maritimam oram interioris Macedoniæ, quod in conſilio agitatum erat, vaſtandam. Secreto indicatum, cibaria his præparata ad claſſem eſſe, ne quid eos moraretur. Inde juſſi duces itineris ita dividere viam, ut quarta vigilia tertio die Pythium adoriri poſſent. Ipſe poſtero die, ut diſtineret regem ab circumſpectu rerum aliarum, prima luce medio in alveo cum ſtationibus hoſtium prœlium commiſit. pugnatumque utrimque eſt levi armatura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Deſcenſus ripæ utriuſque in alveum trecentorum fermè paſſuum erat: medium ſpatium torrentis alibi aliter cavati paulo plus quam mille paſſus patebat. Ibi medio, ſpectantibus utrimque ex vallo caſtrorum hinc rege, hinc conſule cum ſuis legionibus, pugnatum eſt. Miſſilibus procul regia auxilia melius pugnabant; cominus ſtabilior & tutior, aut parma aut ſcuto Liguſtino, Romanus erat. Meridie

die

diè ferè receptui cani ſuis conſul juſſit. ita eo die diremptum prœlium eſt, haud paucis utrimque interfectis. Sole orto poſtero die, irritatis certamine animis, etiam acrius concurſum eſt: ſed Romani, non ab his tantum, cum quibus contractum certamen erat, ſed multo magis ab ea multitudine, quæ diſpoſita in turribus ſtabat, omni genere miſſilium telorum ac ſaxis maximè vulnerabantur. Vbi propius ripam hoſtium ſubiſſent, tormentis miſſa etiam ad ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amiſſis, conſul paulo ſerius recepit ſuos. Tertio die prælio abſtinuit, degreſſus ad imam partem caſtrorum; veluti per devexum in mare brachium tranſitum tentaturus. Perſeus quod in oculis erat

*　*　*　*

anni poſt circumactum ſolſtitium erat: hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere & incaleſcente ſole factum erat. laſſitudo & ſitis jam ſentiebatur, & meridie inſtante magis acceſſurum utrunque apparebat. Statuit ſic affectos recenti atque integro hoſti non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum utrinq; erat, ut conſuli non minore arte ad ſuos eludendos quam ad hoſtes opus eſſet. Nondum omnibus inſtructis, inſtabat tribunis militum ut maturarent inſtruere: circumibat ipſe ordines, animos militum hortando in pugnam accendebat. Ibi primo alacres ſignum poſcebant. deinde quantum increſceret æſtus, & vultus minus vigentes, & voces ſegniores erant, & quidam incumbentes ſcutis nixique pilis ſtabant. Tum jam aperte primis ordinibus imperat, metarentur frontem caſtrorum, & impedimenta conſtituerent. Quod ubi fieri milites ſenſere, alii gaudere palam quod feſſos viæ labore flagrantiſſimo æſtu non coëgiſ-
ſet 36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſet pugnare. legati circa imperatorem duceſque externi erant, inter quos & Attalus: omnes approbantes; quum pugnaturum conſulem credebant neque enim ne his cunctationem aperuerat ſuam tunc mutatione conſilii ſubita, quum alii ſilerent Naſica unus ex omnibus auſus eſt monere conſulem, *Ne hoſtem quidem ludificatos priores imperatores. fugiendo certamen manibus emittere. Vereri ne nocte abeat, ſequendus maximo labore ac periculo in intima Macedoniæ, exercituſque, ſicut prioribus ducibus, per colles ſaltuſque Macedonicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere ſuadere, dum in campo patenti hoſtem habeat, aggrediatur, nec oblatam occaſionem vincendi amittat.* Conſul nihil offenſus libera admonitione tam clari adoleſcentis: *Et ego*, inquit, *animum iſtum habui, Naſica, quem tu nunc habes: & quem ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli caſibus didici, quando pugnandum, quando abſtinendum pugna ſit. Non operæ ſit ſtanti nunc in acie docere, quibus de cauſsis hodie quieſſe melius ſit. rationes alios repoſcito, nunc auctoritate veteris imperatoris contentus eris.* Conticuit adoleſcens. haud dubie videre aliqua impedimenta pugnæ conſulem, quæ ſibi
37 non apparerent. Paullus, poſtquam metata caſtra impedimentaque collocata animadvertit, ex poſtrema acie triarios primos ſubducit. deinde principes, ſtantibus in prima acie haſtatis, ſi quid hoſtis moveret: poſtremo haſtatos; ab dextro primũ cornu ſingulorum paulatim ſignorum milites ſubtrahens. Ita pedites equitibus cum levi armatura ante aciem hoſti oppoſitis, ſine tumultu abducti: nec ante quam prima frons valli ac foſſa perducta eſt, ex ſtatione equites revocati ſunt. Rex quoque quum ſine detrectatione paratus pugnare eo die fuiſſet, contentus quod per hoſtem moram fuiſſe
pugnæ

pugnæ ſcirent, & ipſe in caſtra copias reduxit. Caſtris permunitis C. Sulpicius Gallus tribunus militum ſecundæ legionis, qui prætor ſuperiore anno fuerat, conſulis permiſſu ad concionem militibus vocatis pronunciavit: *Nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora ſecunda uſque ad quartam horam noctis lunam defecturam eſſe. Id quia naturali ordine ſtatis temporibus fiat, & ſciri ante & prædici poſſe. Itaque quemadmodum, quia certi ſolis lunæque & ortus & occaſus ſint, nunc pleno orbe nunc ſeneſcente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur; ita ne obſcurari quidem, quum condatur umbra terræ, trahere in prodigium debere.* Nocte, quam pridie Nonas Septembr. inſecuta dies, edita hora luna quum defeciſſet, Romanis militibus Galli ſapientia prope divina videri: Macedonas, ut triſte prodigium, occaſum regni perniciemque gentis portendens movit: nec aliter vates. clamor ululatuſque in caſtris Macedonum fuit, donec luna in ſuam lucem emerſit.

Poſtero die tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut & regem & conſulem ſuorum quidam, quod ſine prœlio diſceſſum eſſet, accuſarent. Regi prompta defenſio erat; non eo ſolum, quod hoſtis prior apertè pugnam detrectans, in caſtra copias reduxiſſet: ſed etiam, quod eo loco ſigna conſtituiſſet, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non poſſet. Conſul ad id, quod pridie prætermiſiſſe pugnandi occaſionem videbatur, & locum dediſſe hoſti, ſi nocte abire vellet; tunc quoque per ſpeciem immolandi terere videbatur tempus, quum luce prima ſignum propoſitum pugnæ ad exeundum in aciem fuiſſet. Tertia demum hora, ſacrificio ritè perpetrato, concilium advocavit: atque ibi, quod rei gerendæ tempus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

eſſet, loquendo & intempeſtive conſultando vi-
debatur quibuſdam extrahere: poſt ſermones ta-
38 men conſul orationem habuit. *P. Naſica egre-
gius adoleſcens, ex omnibus unus, quibus heſterna
die pugnari placuit, denunciavit mihi ſuum conſi-
lium: idem poſtea, ità ut tranſiſſe in ſententiam
meam videri poſſet, tacuit. Quibuſdam aliis, ab-
ſentem carpere imperatorem, quam præſentem mo-
nere, melius viſum eſt. Et tibi, P. Naſica, & qui-
cumque idem quod tu occultius ſenſerunt, non gra-
vabor reddere dilatæ pugnæ rationem. Nam tan-
tum abeſt, ut me heſternæ quietis pœniteat, ut ſer-
vatum à me exercitum eo conſilio credam. in qua
me opinione eſſe, ne quis ſine cauſſa veſtrûm credat,
recognoſcat agedum mecum, ſi videtur, quam mul-
ta pro hoſte & adverſus nos fuerint. Iam omnium
primum, quantum numero nos præſtent, neminem
veſtrûm nec ante ignoraſſe, & heſterno die implica-
tam intuentes aciem animadvertiſſe, certum habeo.
Ex hac noſtra paucitate quarta pars militum præſi-
dio impedimentis relicta erat: nec ignaviſſimum
quemque relinqui ad cuſtodiam ſarcinarum ſcitis.
Sed fuerimus omnes: parvum hoc tandem eſſe cre-
dimus, quod ex his caſtris, in quibus hac nocte man-
ſimus, exituri in aciem hodierno aut ſummum cra-
ſtino die, ſi ita videbitur, Diis benè juvantibus, ſu-
mus? Nihil intereſt, utrum militem, quem nec via
labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, in-
tegrum in tentorio ſuo arma capere jubeas, atque in
aciem plenum virium, vigentem & corpore & ani-
mo educas: an longo itinere fatigatum, & oner
feſſum, madentem ſudore, ardentibus ſiti faucibus
ore atque oculis repletis pulvere, torrentem meridia-
no ſole, hoſti objicias recenti, quieto, qui nulla r
ante conſumptas vires ad prœlium adferat? Quis
pro Deûm fidem! ita comparatus vel iners atqu
imbel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

imbellis fortiſſimum virum non vicerit? Quid quod
hoſtes per ſummum ocium inſtruxerant aciem, re-
paraverant animos, ſtabant compoſiti ſuis quiſque
ordinibus: nobis tunc repente trepidandum in acie
inſtruenda erat, & incompoſitis concurrendum?
At hercule aciem quidem inconditam inordina- 39
tamque habuiſſemus: caſtra munita, proviſam a-
quationem, tutum ad eam iter præſidiis impoſitis,
explorata circa omnia: an nihil noſtri habentes
præter nudum campum in quo pugnaremus? Majo-
res veſtri caſtra munita, portum ad omnes caſus ex-
ercitus ducebant eſſe: unde ad pugnam exirent, quo
jactati tempeſtate pugnæ receptum haberent. ideo
quum munimentis ea ſepiſſent, præſidio quoque va-
lido firmabant: quod qui caſtris exutus erat, etiamſi
pugnando acie viciſſet, pro victo haberetur. caſtra
ſunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam
multi exercitus, quibus minus proſpera pugnæ for-
tuna fuit, intra vallum compulſi, tempore ſuo, in-
terdum momento poſt eruptione facta victorem ho-
ſtem pepulerunt? patria altera eſt militaris hæc ſe-
des, vallumque pro mœnibus, & tentorium ſuum
cuique militi domus ac penates ſunt. Sine ulla ſede
vagi dimicaſſemus, ut quo victores nos reciperemus?
His difficultatibus & impedimentis pugnæ illud op-
ponitur: Quid ſi hoſtis hac interpoſita nocte abiſſet,
quantum rurſus ſequendo eo penitus in ultimam
Macedoniam exhauriendum laboris erat? Ego au-
tem neque manſurum eum, neque in aciem copias
educturum fuiſſe certum habeo, ſi cedere hinc ſta-
tuiſſet. quanto enim facilius abire fuit quum procul
abeſſemus, quam nunc quum in cervicibus ſumus?
Nec falleret nos, nec interdiu nec nocte abeundo.
Quid autem eſt nobis optatius, quam ut quorum
caſtra prælta fluminis ripa tuta, vallo inſuper ſe-
pta ac crebris turribus oppugnare adorti ſumus, eos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

relictis munimentis agmine effuſo abeuntes in patentibus campis ab tergo adoriamur? Hæ dilatæ pugnæ ex heſterno die in hodiernum cauſſæ fuerunt. Pugnare enim & ipſi mihi placet; & ideo quia per Enipeum amnem ſepta ad hoſtem via erat, alio ſaltu dejectis hoſtium præſidiis novum iter aperui. neq;
40 *prius quam debellavero, abſiſtam.* Poſt hanc orationem ſilentium fuit; partim traductis in ſententiam ejus, partim verentibus nequicquam offendere in eo, quod utcumque prætermiſſum revocari non poſſet. Ac ne illo ipſo quidem die, aut conſule aut rege optante pugnatum eſt. Rege quod nec feſſos ut pridie ex via, neque trepidantes in acie inſtruenda & vix dum compoſitos, aggreſſurus erat: conſule, quod in novis caſtris non ligna, non pabulum convectum erat; ad quæ petenda ex propinquis agris magna pars militum è caſtris exierat. Neutro imperatorum volente, Fortuna, quæ plus conſiliis humanis pollet, contraxit certamen. Flumen erat haud magnum propius hoſtium caſtris, ex quo & Macedones & Romani aquabantur. præſidiis ex utraque ripa poſitis, ut id facere tuto poſſent. Duæ cohortes à parte Romanorum erant; Marrucina, & Peligna: duæ turmæ Samnitium equitum, quibus præerat M. Sergius Silus legatus: & aliud pro caſtris ſtativum erat præſidium ſub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Veſtina, Cremonenſis: duæ turmæ æquitum; Placentina & Æſernina. Quum otium ad flumen eſſet, neutris laceſſentibus, hora circiter quarta jumentum è manibus curantium elapſum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites ſequerentur, Thraces duo id jumentum ex medio alveo in ſuam ripam trahentes; altero eorum occiſo, receptoque eo jumento, ad ſtationem ſuo-

rum

rum ſe recipiebant. Octingentorum Thracum præſidium in hoſtium ripa erat. ex his pauci primo ægrè paſſi popularem in ſuo conſpectu cæſum, ad perſequendos interfectores fluvium tranſgreſſi ſunt: dein plures, poſtremo omnes, & cum præſidio

* *

prœlium ducit. Movebat imperii majeſtas, gloria 41
viri, ante omnia ætas, quod major ſexaginta annis, juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capeſſebat. Intervallum, quod inter cetratos & phalangem erat, implevit legio atque aciem hoſtium interrupit. A tergo cetratis erat, frontem adverſus clypeatos habebat: aglaſpides appellabantur. Secundam legionem L. Albinus conſularis ducere adverſus leucaſpidem phalangem juſſus: ea media acies hoſtium fuit. In dextrum cornu, unde circa fluvium commiſſum prœlium erat, elephantes inducti, & ala ſociorum: & hinc primum fuga Macedonum eſt orta: nam ſicut pleraque nova commenta mortalium in verbis vim habent, extemplo, quum agi, non quemadmodum agantur ediſſeri oportet, ſine ullo effectu evaneſcunt; ita tum elephanti in acie nomen tantum ſine uſu fuerunt. Elephantorum impetum ſubſecuti ſunt ſocii nominis Latini, pepuleruntque lævum cornu. In medio ſecunda legio immiſſa diſſipavit phalangem. neque ulla evidentior cauſſa victoriæ fuit, quam quod multa paſſim prœlia erant, quæ fluctuantem turbarunt primo, deinde disjecerunt phalangem. cujus confertæ & intentis horrentis haſtis intolerabiles vires ſunt. Si carptim aggrediendo circumagere immobilem longitudine & gravitate haſtam cogas, confuſa ſtrue implicantur: ſi vero ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit, ruinæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

modo turbantur. ſicut tum adverſus catervatim incurrentes Romanos, & interrupta multifariam acie obviam ire cogebantur: & Romani quacunque data intervalla eſſent, inſinuabant ordines ſuos. Qui ſi univerſa acie in frontem adverſus inſtructam phalangem concurriſſent, quod Pelignis principio pugnæ incaute congreſſis adverſus cetratos evenit; induiſſent ſe haſtis, nec confertam
42 aciem ſuſtinuiſſent. Ceterum ſicut peditum paſſim cædes fiebant, niſi qui abjectis armis fugerunt; ſic equitatus prope integer pugna exceſſit Princeps fugæ rex ipſe erat. jam à Pydna cum ſacris alis equitum Pellam petebat: confeſtim Coſtocus ſequebatur, Odryſarumque equitatus, ceteræ quoque Macedonum alæ integris abibant ordinibus: quia interjecta peditum acies, cujus cædes victores tenebant, immemores fecerat. ſequendi equites. Diu phalanx à fronte, à lateribus, ab tergo cæſa eſt: poſtremo, qui ex hoſtium manibus elapſi erant, inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingreſſi, manus ad eos, qui in claſſe erant, tendentes, ſuppliciter vitam orabant: & quum ſcaphas concurrere undique ab navibus cernerent, ad excipiendos ſeſe venire rati; ut caperent potius, quam occiderent, longius in aquam quidam etiam natantes progreſſi ſunt. Sed quum hoſtiliter è ſcaphis cæderentur, retro qui poterant nando repetentes terram, in aliam fœdiorem peſtem incidebant. elephanti enim ab rectoribus ad littus acti, exeuntes terebant, elidebantque. Facilè conveniebat Romanis, nunquam una acie tantum Macedonum interfectum. Cæſa enim ad viginti millia hominum ſunt: ad ſex millia, qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in poteſtatem pervenerunt: & vagi è fuga quinque millia hominum capta. Ex victoribus ceciderunt non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

non plus centum, & eorum multo major pars Peligni. vulnerati aliquanto plures ſunt. Quod ſi maturius pugnari cœptum eſſet, ut ſatis diei victoribus ad perſequendum ſupereſſet, deletæ omnes copiæ forent: nunc imminens nox, & fugientes texit, & Romanis pigritiem ad ſequendum locis
ignotis fecit. Perſeus ad Pieriam ſilvam via mi- 43
litari frequenti agmine equitum & regio comitatu fugit. Simul in ſilvam ventum eſt, ubi plures diverſæ ſemitæ erant, & nox appropinquabat; cum perpaucis maximè fidis via divertit. Equites ſine duce relicti, alii alia in civitates ſuas dilapſi ſunt: perpauci inde Pellam celerius, quam ipſe Perſeus, quia recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad mediam fermè noctem terrore & variis defficultatibus viæ vexatus eſt. In regia Perſeo, qui Pellæ præerat, Euctus, regiique pueri præſto erant. contra ea amicorum, qui alii alio caſu ſervati ex prœlio Pellam venerant, quum ſæpè accerſiti eſſent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ comites; Evander Cretenſis, Neon Bœotius, & Archidamus Ætolus. cum iis, jam metuens, ne qui venire ad ſe abnuerent, majus aliquid mox auderent; quarta vigilia profugit. Secuti eum ſunt admodum quingenti Cretenſes. petebat Amphipolim: ſed nocte à Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem trajicere; eum finem ſequendi propter difficultatem tranſitus fore ratus Romanis.
Conſulem quum ſe in 44
caſtra victor recepiſſet, ne ſincero gaudio frueretur, cura de minore filio ſtimulabat. P. Scipio is erat, Africanus & ipſe poſtea, deleta Carthagine, appellatus, naturalis conſulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is ſeptimumdecimum tunc annum agens, quod ipſum curam augebat, dum effuſe ſequitur hoſtes, in partem aliam turba ablatus erat:

& ſerius quum rediſſet, tunc demum recepto ſo-
ſpite filio, victoriæ tantæ gaudium conſul ſenſit.
Amphipolim quum jam fama pugnæ perveniſſet,
concurſuſque matronarum in templum Dianæ,
quam Tauropolon vocant, ad opem expoſcen-
dam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens,
ne Thraces, quorum duo millia in præſidio erant,
urbem in tumultu diriperent, ab ſubornato ab ſe
per fallaciam in tabellarii ſpeciem, literas in foro
medio accepit. Scriptum in iis erat, *ad Emathiam
claſſem Romanam appulſam eſſe: agroſque circa
vexari. orare præfectos Emathiæ, ut præſidium ad-
verſus populares mittat.* His lectis, hortatur Thra-
cas, *Ut ad tuendam Emathiæ oram proficiſcantur.
magnam eos cædem prædamque palatis paſſim per
agros Romanis facturos. Simul elevat famam ad-
verſæ pugnæ: quæ ſi vera foret, alium ſuper alium
recentes ex fuga venturos fuiſſe.* per hanc cauſſam
Thracibus ablegatis; ſimul tranſgreſſos eos Stry-
45 monem vidit, portas clauſit. Tertio die Perſeus,
quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde
oratores cum caduceo ad Paullum miſit. Interim
Hippias & Milo & Pantaucus, principes amico-
rum regis, Berœam, quo ex acie confugerant, ipſi
ad conſulem profecti, Romanis dedunt: hoc i-
dem & aliæ deinceps metu perculſæ parabant fa-
cere. Conſul nunciis victoriæ Q. Fabio filio, &
L. Lentulo, & Q. Metello cum literis Romam
miſſis, ſpolia jacentis hoſtium exercitus peditibus
conceſſit. equitibus prædam circumjecti agri,
dum ne amplius duabus noctibus à caſtris abeſ-
ſent. Ipſe propius mare ad Pydnam caſtra movit.
Berœa primum, deinde Theſſalonica, & Pella, &
deinceps omnis fermè Macedonia intra biduum
dedita. Pidnæi, qui proximi erant, nondum mi-
ſerant legatos: multitudo incondita plurium ſi-
mul

mul gentium, turbaque, quæ, ex acie, fuga in unum compulſa erat, conſilium & conſenſum civitatis impediebat: nec clauſæ modo portæ, ſed etiam inædificatæ erant. Miſſi Milo & Pantaucus, ſub muros ad colloquium Solonis, qui præſidio præerat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum militibus datur diripiendum. Perſeus una tantum ſpe Biſaltarum auxilii tentata, ad quos nequicquam miſerat legatos, in concionem proceſſit; Philippum ſecum filium habens: ut & ipſos Amphipolitanos, & equitum peditumque, qui aut ſemper ſecuti, aut fuga eodem delati erant, adhortandi animos confirmarent. Sed aliquotiens dicere incipientem quum lacrimæ præpediſſent; quia ipſe dicere nequiit, Evandro Cretenſi editis, quæ agi cum multitudine vellet, de templo deſcendit. Multitudo, ſicut ad conſpectum regis fletumque tam miſerabilem, & ipſa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem aſpernabatur: & quidam auſi ſunt media ex concione ſucclamare, *Abite hinc, ne, qui pauci ſuperſumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia, vocem Evandri clauſit. Rex in domum ſe recepit, pecuniaque, & auro argentoque in lembos, qui in Strymone ſtabant, delatis, & ipſe ad flumen deſcendit. Thraces navibus ſe committere non auſi, domos dilapſi, & aliæ militaris generis turbæ. Cretenſes ſpem pecuniæ ſecuti. & quoniam in dividendo plus offenſionum quam gratiæ erat, quinquaginta talenta iis poſita ſunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conſcenderent, lembum unum in oſtio amnis multitudine gravatum merſerunt. Galepſum eo die, poſtero Samothracam, quam petebant, perveniunt: ad duo millia talentum pervecta eo dicuntur. Paullus per omnes deditas civitates 4

dimiſſis qui præeſſent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentiſque apud ſe caduceatoribus regis, P. Naſicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim miſit cum modica peditum equitumque manu. ſimul ut Sinticen evaſtaret, & ad omnes conatus regis impedimento eſſet. Inter hæc Melibœa à Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod oppugnandum Cn. Anicius legatus miſſus erat, ducenti eruptione ex oppido facta amiſſi ſunt; ignaris Æginienſibus debellatum eſſe. Conſul à Pydna profectus, cum toto exercitu die altero Pellam pervenit: & quum caſtra mille paſſus inde poſuiſſet per aliquot dies ibi ſtativa habuit: ſitum urbis undique adſpiciens; quam non ſine cauſſa delectam eſſe regiam advertit. Sita eſt in tumulo, vergente in occidentem hibernum. cingunt paludes inexſuperabilis altitudinis, æſtate & hieme; quas reſtagnantes faciunt lacus. In ipſa palude qua proxima urbi eſt, velut inſula eminet aggeri operis ingentis impoſita: qui & murum ſuſtineat, & humore circumfuſæ paludis nihil lædatur. Muro urbis conjuncta procul videtur. diviſa eſt intermurali amni, & eadem ponte juncta: ut nec impugnante externo aditum ab ulla parte habeat: nec ſi quem ibi rex includat ullum niſi per facillimæ cuſtodiæ pontem effugium. Et gaza regia in eo loco erat: ſed tum nihil præter trecenta talenta, quæ miſſa Gentio regi, deinde retenta fuerant, inventum eſt. Per quos dies ad Pellam ſtativa fuerunt, legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant, maximè ex Theſſalia, auditæ ſunt. Nuncio deinde accepto, Perſea ad Samothracam trajeciſſe, profectus à Pella conſul quartis caſtris Amphipolim pervenit. Effuſa omnis obviam turba, cuivis indicio erat non bono ac juſto rege ob ra * * *

EPI

EPITOME

LIBRI XLV.

PErſeus ab Æmilio Paullo in Samothracia captus eſt. Quum Antiochus, Syriæ rex, Ptolomæum & Cleopatram, Ægypti reges, obſideret, & miſſis ad eum a ſenatu legatis, qui juberent, ab obſidione ſocii regis abſiſtere, editiſque mandatis conſideraturum ſe, quid faciendum eſſet, reſpondiſſet; unus ex legatis Popillius virga regem circumſcripſit. juſſitque, antequam circulo excederet, reſponſum daret. qua aſperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in ſenatum admiſſæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, excluſa. poſtero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur; cauſſam in ſenatu patriæ ſuæ legati egerunt. nec tanquam hoſtes, nec tanquam ſocii dimiſſi. Macedonia in provinciæ formam redacta. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus ſuis propter minorem prædam, & contradicente Servio Sulpicio Galba, triumphavit: & Perſeum cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia, ne ſolida ei contingeret, duorum filiorum funeribus inſignita eſt: quorum alterius mors patris triumphum præceſſit, alterius ſecuta eſt. Luſtrum conditum eſt a cenſoribus. Cenſa ſunt civium capita quadringenta undecim millia, octingenta decem. Pruſias, Bithyniæ rex, Romam, ut ſenatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit: & Nicomedem filium ſenatui commendavit. Rex plenus adulationis, libertum ſe populi Romani dicebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

1 VICTORIAE nuncii, Quintus Fabius, & Lucius Lentulus, & Quintus Metellus, quanta potuit adhiberi feſtinatio, celeriter Romam quum veniſſent, præcerptam tamen ejus rei lætitiam invenerunt. Quarto poſt die quam cum rege eſt pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota ſpectacula pervaſit; *pugnatum in Macedonia, & devictum regem eſſe.* Dein fremitus increpuit: poſtremo clamor plauſuſque, velut certo nuncio victoriæ allato, eſt exortus. Mirari magiſtratus, & quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui poſtquam nullus erat, evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum inſidebat animis. Quod poſtquam veris nunciis Fabii Lentulique & Metelli adventu firmatum eſt, quum victoria ipſa, tum augurio animorum ſuorum lætabantur. Et aliter traditur, Circenſis turbæ non minus ſimilis veri lætitia: Ante diem decimum Calend. Octobris ludorum Romanorum ſecundo die, C. Licinio conſuli ad quadrigas mittendas eſcendenti, tabellarius, qui ſe ex Macedonia venire diceret, reddidiſſe laureatas literas. quadrigis miſſis conſul currum conſcendit: & quum per circum reveheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit. Quibus conſpectis, repente immemor ſpectaculi populus in medium decurrit. eo ſenatum conſul vocavit, recitatiſque tabellis, ex auctoritate patrum pro foris publicis denunciavit populo: L. Æmilium collegam ſignis collatis cum rege Perſeo pugnaſſe. Macedonum exercitum cæſum fuſumque Regem cum paucis fugiſſe. civitates omnes Macedoniæ in ditionem populi Romani veniſſe. His auditis, clamor cum ingenti plauſu ortus: ludis relictis domos magna

pars

pars hominum ad conjuges liberoſque lætum
nuncium portabant. Tertiusdecimus dies erat ab
eo, quo in Macedonia pugnatum eſt. Poſtero die 2
ſenatus in curia habitus, ſupplicationeſque decre-
tæ: & ſenatusconſultum factum eſt, ut conſul
quos præter milites ſocioſque navales conjuratos
haberet, dimitteret. de militibus ſociiſque nava-
libus dimittendis referretur, quum legati ab L. Æ-
milio conſule, à quibus præmiſſus tabellarius eſ-
ſet, veniſſent. Ante diem ſextum Calend. Octo-
bris, hora ferè ſecunda legati urbem ingreſſi ſunt,
ingentem ſecum occurrentium quacumque ibant,
proſequentiumque trahentes turbam, in forum ad
tribunal perrexerunt. Senatus fortè in curia erat:
eo legatos conſul introduxit. Ibi tantum tempo-
ris retenti, dum exponerent, *quantæ regiæ copiæ
peditum equitumque fuiſſent, quot millia ex his
cæſa, quod capta forent; quam paucorum militum
jactura tanta hoſtium ſtrages facta; quam cum
paucis rex fugiſſet: exiſtimari Samothraciam peti-
turum, paratam claſſem ad perſequendum eſſe. ne-
que terra, neque mari elabi poſſe.* eadem hæc pau-
lo poſt in concionem traducti expoſuerunt: re-
novataque lætitia, quum conſul edixiſſet, *ut om-
nes ædes ſacræ aperirentur, pro ſe quiſque ex concio-
ne ad gratias agendas ire Diis:* ingentique turba,
non virorum modo, ſed etiam fœminarum,
conferta tota urbe Deûm immortalium templa.
Senatus revocatus in curiam, ſupplicationes ob
rem egregie geſtam ab L. Æmilio conſule in quin-
que dies circa omnia pulvinaria decrevit, hoſtiiſ-
que majoribus ſacrificari juſſit. Naves, quæ in
Tiberi paratæ inſtructæque ſtabant, ut ſi rex poſ-
ſet reſiſtere, in Macedoniam mitterentur, ſubduci,
& in navalibus collocari: ſocios navales dato an-
nuo ſtipendio dimitti, & cum his omnes, qui in
conſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

conſulis verba juraverant: & quod militum Corcyræ, Brundusii, ad mare ſuperum, aut in agro Larinati eſſet (omnibus his locis diſpoſitus exercitus fuerat, cum quo, ſi res poſceret, C. Licinius collegæ ferret opem) hos omnes milites dimitti placuit. Supplicatio pro concione populi indicta eſt ex ante diem quintum Idus Octob. cum eo die
3 in quinque dies. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerva, & P. Decius, nunciarunt, exercitum Illyriorum cæſum: Gentium regem captum in ditione populi Romani & Illyricum eſſe. Ob eas res geſtas ductu auſpicioque L. Anicii prætoris ſenatus in triduum ſupplicationes decrevit; & Latinæ edictæ à conſule ſunt in ante quartum & tertium & pridie Idus Novembr. Tradidere quidam, legatos Rhodios nondum admiſſos, poſt victoriam nunciatam, velut ad ludibrium ſtolidæ ſuperbiæ, in ſenatum vocatos eſſe. Ibi Ageſipolim principem eorum ita locutum: *Miſſos eſſe legatos ab Rhodiis ad pacem inter Romanos & Perſea faciendam: quod in bellum grave atque incommodum Græciæ omni, ſumptuoſum ac damnoſum ipſis Romanis eſſet. Fortunam perbene feciſſe, quando finito aliter bello, gratulandi ſibi de victoria egregia Romanis opportunitatem dediſſet.* Hæc ab Rhodio dicta. Reſponſum ab ſenatu eſſe; *Rhodios nec utilitatum Græciæ, neque curæ impenſarum populi Romani, ſed pro Perſeo legationem eam miſiſſe. Nam ſi ea fuiſſet cura, quæ ſimularetur, tum mittendos legatos fuiſſe, quum Perſeus in Theſſalia exercitu inducto, per biennium Græcas urbes, alias obſideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. Poſtquam ſuperatos ſaltus tranſgreſſoſque in Macedoniam Romanos audirent, incluſum teneri Perſea, tunc Rhodios legationem miſiſſe; non*

ad

*ad ullam aliam rem, quam ad Perſea ex imminen-
ti periculo eripiendum.* cum hoc reſponſo legatos
dimiſſos. Per eoſdem dies & M. Marcellus ex 4
provincia Hiſpania decedens, Marcolica nobili
urbe capta, decem pondo auri, & argenti ad ſum-
mam ſeſtertii decies in ærarium retulit. Paulus
Æmilius conſul quum caſtra, ut ſupra dictum eſt,
ad Siras terræ Odomanticæ haberet, quum lite-
ras ab rege Perſeo per ignobiles tres legatos cerne-
ret, & ipſe illacrymaſſe dicitur ſorti humanæ:
quod qui paulo antè non contentus regno Mace-
doniæ, Dardanos Illyrioſque oppugnaſſet, Baſtar-
narum exciviſſet auxilia; is tum amiſſo exercitu,
extorris regno, in parvam inſulam compulſus,
ſupplex, fani religione, non viribus ſuis tutus eſ-
ſet. Sed poſtquam, *Regem Perſea conſuli Paullo
ſalutem!* legit; miſerationem omnem ſtultitia
ignorantis fortunam ſuam exemit. Itaque quam-
quam in reliqua parte literarum minime regiæ
preces erant, tamen ſine reſponſo ac ſine literis ea
legatio dimiſſa eſt. Senſit Perſeus, cujus nominis
obliviſcendum victo eſſet: itaque alteræ literæ
cum privati nominis titulo miſſæ, & petiere, &
impetravere, ut aliqui ad eum mitterentur, cum
quibus loqui de ſtatu & conditione ſuæ fortunæ,
poſſet. Miſſi ſunt tres legati, P. Lentulus, A. Po-
ſtumius Albinus, A. Antonius. nihil ea legatio-
ne perfectum eſt, Perſeo regium nomen omni vi
complectente; Paullo, ut ſe ſuaque omnia in fi-
dem & clementiam populi Romani permitteret,
contendente. Dum hæc aguntur, claſſis Cn. O- 5
ctavii Samothracam eſt appulſa. Is quoque præ-
ſenti admoto terrore, modo minis, modo ſpe
perlicere, ut ſe traderet, quum conaretur; adjuvit
in hoc eum res, ſeu caſu contracta, ſeu conſilio.
L. Attilius illuſtris adoleſcens quum in concione
eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

eſſe populum Samothracum, animum advertiſſet; à magiſtratibus petiit, ut ſibi paucis alloquendi populi poteſtatem facerent. Permiſſo, *Vtrum nos, hoſpites Samothraces, verè accepimus, an falſo, ſacram hanc inſulam, & auguſti totam atque inviolati ſoli eſſe?* Quum creditæ ſanctitati aſſentirentur omnes, *Cur igitur*, inquit, *pollutam homicida ſanguine regis Eumenis violavit? & quum omnis præfatio ſacrorum eos, quibus non ſint puræ manus, ſacris arceat, vos penetralia veſtra contaminari cruento latronis corpore ſinetis?* Nobilis fama erat apud omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis propè perpetrata cæde. Itaque præterquam quod in poteſtate Romanorum ſeſe inſulamque totam & templum cernebant eſſe, ne immerito quidem ea ſibi exprobrari rati, Theondam, qui ſummus magiſtratus apud eos erat (regem ipſi appellant) ad Perſea mittunt, qui nunciaret, *Argui cædis Evandrum Cretenſem. eſſe autem judicia apud ſeſe more majorum comparata, de iis, qui inceſtas manus intuliſſe intra terminos ſacratos templi dicantur. Si confideret Evander, innoxium ſe rei capitalis argui, veniret ad cauſſam dicendam: ſi committere ſe judicio non auderet, liberaret religione templum, ac ſibimet ipſe conſuleret.* Perſeus evocato Evandro, *judicium ſubeundi nullo pacto auctor eſſe: nec cauſſa, nec gratia parem fore.* Suberat & ille metus, ne damnatus auctorem ſe nefandi facinoris protraheret. reliqui quid eſſet, niſi ut fortiter moriatur? Nihil palam abnuere Evander: ſed quum, veneno ſe malle mori, quam ferro, dixiſſet; occultè fugam parabat, quod quum renunciatum regi eſſet, metuens, ne tamquam à ſe ſubtracto pœnæ reo iram Samothracum in ſe converteret; interfici Evandrum juſſit. Qua perpetrata temere cæde, ſubiit extemplo animum, in ſe nimi-

nimirum receptam labem, quæ Evandri fuiſſet: ab illo Delphis vulneratum Eumenem, ab ſe Samothracæ Evandrum occiſum. ita duo ſanctiſſima in terris templa ſe uno auctore ſanguine humano violata. Hujus rei crimen, corrupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum ſibiipſum mortem conſciviſſe. Ceterum 6
tanto facinore in unicum relictum amicum, ab ipſo per tot caſus expertum, proditumq; quia non prodiderat, omnium ab ſe alienavit animos. Pro ſe quiſq; tranſire ad Romanos: fugæq; conſilium capere ſolum prope relictum coëgerunt: Oroandemq; Cretenſem, cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, appellat, ut ſe ſublatum in lembum ad Cotyn deveheret. Demetrium eſt portus in promontorio quodam Samothracæ: ibi lembus ſtabat. Sub occaſum ſolis deferuntur, quæ ad uſum neceſſaria erant: defertur & pecunia, quanta clam deferri poterat. Rex ipſe nocte media, cum tribus conſciis fugæ, per poſticum ædium in propinquum cubiculo hortum, atque inde maceriam ægre tranſgreſſus, ad mare pervenit. Oroandes jam tum, dum pecunia deferretur, primis tenebris ſolverat navem, ac per altum Cretam petebat. Poſtquam in portu navis non inventa eſt, vagatus Perſeus aliquamdiu in littore, poſtremo timens lucem jam appropinquantem, in hoſpitium redire non auſus, in latere templi prope angulum obſcurum delituit. Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad miniſterium electi regis: ea cohors perſecuta regem fugientem, ne tum quidem abſcedebat, donec juſſu Cn. Octavii pronunciatum eſt per præconem, *Regios pueros, Macedonaſq; alios, qui Samothracæ eſſent, ſi tranſirent ad Romanos, incolumitatem, libertatemq; & ſua omnia ſervaturos, quæ aut ſecum*

habe-

haberent, aut in Macedonia reliquiſſent. Ad hanc vocem tranſitio omnium facta eſt, nominaq; dabant ad C. Poſtumium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Theſſalonicenſis Octavio tradidit: nec quiſquam, præter Philippum, maximum natu è filiis, cum rege relictus. Tum ſeſe filiumque Octavio tradidit; fortunam Deoſq;, quorum in templo erant, nulla ope ſupplicem juvantes, accuſans. In prætoriam navem imponi juſſus: eodem & pecunia, quæ ſuperfuit, delata eſt: extemploque claſſis Amphipolim repetit. Inde Octavius regem in caſtra ad conſulem miſit; præmiſſis literis, ut in poteſtate eum eſſe & adduci ſci-
7 ret. Secundam eam Paullus, ſicut erat, victoriam ratus, victimas cecidit eo nuncio. & concilio advocato, literas prætoris quum recitaſſet, Q. Ælium Tuberonem obviam regi miſit: ceteros manere in prætorio frequentes juſſit. Non alias ad ullum ſpectaculum tanta multitudo occurrit. Patrum ætate Syphax rex captus, in caſtra Romana adductus erat: præterquam quod nec ſua, nec gentis fama comparandus, tunc quoque acceſſio Punici belli fuerat, ſicut Gentius Macedonici. Perſeus caput belli erat: nec ipſius tantum patris aviq;, quos ſanguine ac genere contingebat, fama, conſpectum eũ efficiebat: ſed effulgebãt Philippus ac Magnus Alexander. qui ſummum imperium in orbe terrarum Macedonum fecerant. Pullo amictus villo Perſeus ingreſſus eſt caſtra; nullo ſuorum alio comite, qui ſocius calamitatis miſerabiliorem eum faceret. progredi præ turba occurrentium ad ſpectaculum non poterat, donec conſul lictores miſiſſet, qui ſummovendo iter ad prætorium facerent. Conſurrexit conſul, & juſſis ſedere aliis, progreſſuſque paulum, introeunti regi dextram porrexit, ſummittentemque ſe ad pedes, ſuſtulit:
nec

nec attingere genua paſſus, introductum in taber-
naculum, adverſus advocatos in concilium con-
ſidere juſſit. Prima percontatio fuit, *qua ſubactus* 8
injuria contra populum Romanum bellum tam in-
feſto animo ſuſcepiſſet, quo ſe regnumque ſuum ad
ultimum diſcrimen adduceret? Quum reſponſum
exſpectantibus cunctis, terram intuens, diu taci-
tus fleret, rurſum conſul: *Si juvenis regnum acce-*
piſſes, minus equidem mirarer ignoraſſe te, quam
gravis aut amicus, aut inimicus eſſet populus Ro-
manus. nunc vero, quum & bello patris tui, quod
nobiſcum geſſit, interfuiſſes, & pacis poſtea, quam
cum ſumma fide adverſus eum coluimus, meminiſ-
ſes; quod conſilium, quorum & vim bello, & fi-
dem in pace expertus eſſes, cum iis tibi bellum eſſe,
quam pacem malle? Nec interrogatus, nec accu-
ſatus, quum reſponderet; *Vtcumque tamen hæc,*
ſive errore humano, ſeu caſu, ſeu neceſſitate incide-
runt, bonum animum habe: multorum regum, po-
pulorum caſibus, cognita populi Romani clementia,
non modo ſpem tibi, ſed prope certam fiduciam ſalu-
tis præbet. Hæc Græco ſermone Perſeo, Latine
deinde ſuis: *Exemplum inſigne cernitis*, inquit,
mutationis rerum humanarum! Vobis hoc præcipue
dico juvenes. ideo in ſecundis rebus nihil in quem-
quam ſuperbe ac violenter conſulere decet, nec præ-
ſenti credere fortunæ; quum quid veſper ferat, in-
certum ſit. Is demum vir erit, cujus animum nec
proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet. Con-
cilio dimiſſo, tuendi cura regis Q. Ælio manda-
tur. Eo die & invitatus ad conſulem Perſeus, &
alius omnis ei honos habitus eſt; qui haberi in ta-
li fortuna poterat. Exercitus deinde in hiberna 9
dimiſſus eſt: maximam partem copiarum Am-
phipolis, reliquas propinquæ urbes acceperunt.
Hic finis belli, quum quadriennium continuum
bella-

bellatum eſſet, inter Romanos ac Perſea fuit: i-demque finis inclyti per Europæ plerumque atq Aſiam omnem regni. Viceſimum ab Carano, qui primus regnavit, Perſea numerabant. Perſeus, Q. Fulvio, L. Manlio conſulibus, regnum accepit: a ſenatu rex eſt appellatus, M. Iunio, A. Manlio conſulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obſcura admodum fama uſque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde & per eum creſcere cum cœpiſſet, Europæ ſe tamen finibus continuit; Græciam omnem ac partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde ſe in Aſiam: & tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primum omnia, qua Perſarum prope immenſo ſpatio imperium fuerat, ſuæ ditionis fecit. Arabas hinc Indiamq;, qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. tum maximum in terris Macedonum regnum nomenq;: inde morte Alexandri diſtractum in multa regna; dum ad ſe quiſque opes rapiunt lacerantes viribus; à ſummo culmine fortunæ ad ultimum finem centum quin-

10 quaginta annos ſtetit. Victoriæ Romanæ fama quum pervaſiſſet in Aſiam, Antenor, qui cum claſſe lemborum ad Phanas ſtabat, Caſſandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præſidio navibus Macedoniam petentibus erat, poſtquam debellatum in Macedonia, & ſtatione ſummotos hoſtium lembos audivit, dimiſſis & ipſe Atticis navibus, ad ſuſceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius occurrere Antiocho poſſet, quam ad Alexandriæ mœnia accederet. Cum prætervcherentur Aſiam legati, & Loryma veniſſent, qui portus viginti paulo amplius millia ab Rhodo abeſt, ex adverſo urbi ipſi poſitus; principes Rhodiorum occurrunt (jam enim eo quoq; victoriæ fama perlata erat) orantes, *ut Rho-*

dum

dum deveherentur. pertinere id ad famam ſalutemq; civitatis, noſcere ipſos omnia, quæ acta eſſent, agerenturque Rhodi, & comperta per ſe non vulgata fama Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro ſalute ſociæ urbis paterentur. Poſtquam Rhodum ventum eſt, in concionē quoq; eos iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxit potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popillius, quæ ſinguli univerſique eo bello hoſtiliter dixerant, fecerantque, retulit. & vir aſper ingenio, augebat atrocitatem eorum, quæ dicerentur, vultu truci & accuſatoria voce: ut quum propriæ ſimultatis nulla cauſſa cum civitate eſſet, ex unius ſenatoris Romani acerbitate, qualis in ſe univerſi ſenatus animus eſſet conjectarent. C. Decimii moderatior oratio fuit, qui in pleriſque eorum, quæ commemorata à Popillio eſſent, *Culpam non penes populum, ſed penes paucos concitatores vulgi eſſe dixit eos venalem linguam habentes decreta plena regiæ aſſentationis feciſſe: & eas legationes miſiſſe, quarum Rhodios ſemper non minus puderet, quā pœniteret. Quæ omnia, ſi poteſtas populo foret, in capita noxiorum verſura.* Cum magno aſſenſu auditus eſt, nō magis eo quod multitudinis noxam elevabat, quam quod culpam in auctores verterat. Itaq; quum principes eorum Romanis reſponderent, nequaquam tamen tam grata oratio eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat diluere utcumq; conati ſunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad piaculum noxæ objiciendis aſſenſi ſunt. Decretum igitur extemplo, ut qui pro Perſeo adverſus Romanos dixiſſe quid, aut feciſſe, convincerentur, capitis condemnarentur. Exceſſerunt urbe ſub adventum Romanorum quidam, alii mortem ſibi conſciverunt. Legati non ultra, quam quinque dies Rhodi morati,

Ale-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Alexandriam proficiſcuntur. Nec eo ſegnius ju
dicia ex decreto coram his facto Rhodi exerce
bantur, quam perſeverantiam in exſequenda r
11 Decimii lenitas afferebat. Quum hæc gererentur
Antiochus fruſtra tentatis mœnibus Alexandriæ
abſceſſerat: ceteraque Ægypto potius, relicto
Memphi majore Ptolomæo, cui regnum quæri
ſuis viribus ſimulabat, ut victorem mox aggrede
retur, in Syriam exercitum abduxit. Nec huju
voluntatis ejus ignarus Ptolomæus, dum conter
ritum obſidionis metu majorem fratrem haberet
poſſe ſe recipi Alexandriæ, & ſorore adjuvante &
non repugnantibus fratris amicis ratus; primun
ad ſororem, deinde ad fratrem amicoſque eju
non prius deſtitit mittere, quam pacem cum ii
confirmaret. Suſpectum Antiochum effecerat
quod cetera Ægypto ſibi tradita, Peluſii validum
relictum erat præſidium. apparebat clauſtra Æ
gypti teneri. ut quum vellet, rurſus exercitum in
duceret. Bello inteſtino cum fratre eum exitum
fore, ut victor feſſus certamine, nequaquam pa
Antiocho futurus eſſet. Hæc prudenter animad
verſa à majore, cum aſſenſu minor frater, qui
que cum eo erant, acceperunt: ſoror plurimum
adjuvit; non conſilio modo, ſed etiam precibus
Itaque conſentientibus cunctis, pace facta Alexan
driam recipiunt, ne multitudine quidem adver
ſante: quæ in bello non per obſidionem modo
ſed etiam poſtquam à mœnibus abſceſſum eſt,
quia nihil ex Ægypto ſubvehebatur, omnium re
rum attenuata inopia erat. His quum lætari An
tiochum conveniens eſſet, ſi reducendi ejus cauſ
ſa exercitum Ægyptum induxiſſet, quo ſpecioſo
titulo ad omnes Aſiæ & Græciæ civitates lega
tionibus recipiendis literiſque dimittendis uſu
erat, adeo eſt offenſus, ut multo acrius infeſtiuſqu
adver-

adverſus duos, quam antè adverſus unum pararet bellum. Cyprum extemplo claſſem miſit: ipſe primo vere cum exercitu Ægyptum petens, in Cœlen Syriam proceſſit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepiſſet, petentibuſque, ut ſuum munus tueretur, & diceret potius quid fieri vellet, quam hoſtis ex ſocio factus, vi atque armis ageret; reſpondit; *Non aliter neque claſſem revocaturum, neque exercitum reducturum, niſi ſibi & toto Cypro & Peluſio, agroque, qui circa Peluſiacum oſtium Nili eſſet, cederet:* diemque præſtituit, intra quam de conditionibus peractis reſponſum acciperet. Poſtquam dies data induciis præ- 12
teriit. * navigantibus oſtio Nili ad Peluſium, per deſerta Arabiæ * ad Memphim incolebant, & ab ceteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandriam modicis itineribus deſcendit. Ad Leuſinem tranſgreſſo flumen, qui locus quatuor millia ab Alexandria abeſt, legati Romani occurrerunt. quos quum advenientes ſalutaſſet, dextramque Popillio porrigeret; tabellas ei Popillius ſcriptum habentes tradit, atque omnium primum id legere jubet. quibus perlectis, quum ſe conſideraturum adhibitis amicis, quid faciendum ſibi eſſet, dixiſſet; Popillius pro cetera aſperitate animi, virga quam in manu gerebat, circumſcripſit regem: ac, *Priuſquam hoc circulo excedas*, inquit, *redde reſponſum ſenatui, quod referam.* Obſtupefactus tam violento imperio, parumper quum hæſitaſſet; *Faciam*, inquit, *quod cenſet ſenatus.* Tum demum Popillius dextram regi, tamquam ſocio atque amico porrexit. Die deinde finita quum exceſſiſſet Ægypto Antiochus, legati concordia etiam auctoritate ſua inter fratres firmata, inter quos vix dum convenerat, pars,

Cyprum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Cyprum navigant: & inde, quæ jam vicerat præ-
lio Ægyptias naves, claſſem Antiochi dimittunt
clara ea per gentes legatio fuit, quod haud dubi
adempta Antiocho Ægyptus habenti jam, reddi
tumque patrium regnum ſtirpi Ptolomæi fuerat
Conſulum ejus ânni, ſicut alterius obſcura fama
quia materiam res gerendi non habuit. Iam pri
mum cum legionibus ad conveniendum diem di
xit, non auſpicato templum intravit. vitio diem
dictam eſſe augures, quum ad eos relatum eſt, de
creverunt. Profectus in Galliam circa Macro
campos ad montes Siciminam & Papinum ſta
tiva habuit: deinde circa eadem loca cum ſocii
nominis Latini hibernabat. Legiones Romanæ
quod vitio dies exercitui ad conveniendum dict
erat, Romæ manſerant. & prætores, præter C
Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, i
provincias iêre. eum jus dicere Romæ (nam eam
quoque ſortem habebat) inter cives & peregrino
13 Patres cenſuerant. Vt Popillius, & ea legatio
quæ miſſa ad Antiochum erat, Romam rediit
retulit, controverſias inter reges ſublatas eſſe, ex
ercitumque ex Ægypto in Syriam reductum. Poſt
ipſorum regum legati venerunt: Antiochi legati
referentes, *Omni victoria potiorem pacem regi, qu*
ſenatui placuiſſet, viſam: eumque haud ſecus
quam Deorum imperio, legatorum Romanorum
juſſis paruiſſe. gratulati deinde victoriam ſunt, a
quam ſumma ope, ſi quid imperatum foret adfu
turum regem fuiſſe. Ptolomæi legati commun
nomine regis & Cleopatræ gratias egerunt, *Plu*
eos ſenatui populoque Romano, quam parentibu
ſuis, plus quam Diis immortalibus debere: per quo
obſidione miſerrima liberati eſſent: regnum pa
trium propè amiſſum recepiſſent. Reſponſum a
ſenatu eſt, *Antiochum rectè atque ordine feciſſe*
quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quod legatis paruiſſet, gratumque id eſſe ſenatui populoque Romano. Regibus Ægypti, Ptolemæo Cleopatræque, ſi quid per ſe boni commodique eveniſſet, id magnopere ſenatum lætari: daturumq; operam, ut regni ſui maximum ſemper præſidium, poſitum eſſe in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex inſtituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. Literæ deinde è Macedonia allatæ, quæ victoriæ lætitiam geminarent: Perſea regem in poteſtatem conſulis veniſſe. Dimiſſis legatis, diſceptatum inter Piſanos Lunenſeſque legatos: Piſanis querentibus, agro ſe à colonis Romanis pelli: Lunenſibus affirmantibus, eum, de quo agatur, à triumviris agrum ſibi aſſignatum eſſe. Senatus, qui de finibus cognoſcerent ſtatuerentque, quinque viros miſit; Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blaſionem, T. Sempronium Muſcam, L. Nævium Balbum, C. Apuleium Saturninum. Et ab Eumene & Attalo, & ab Athenæo fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit. Et Maſgabæ regis Maſaniſſæ filio Puteolis navem egreſſo, præſto fuit etiam miſſus cum pecunia L. Manlius quæſtor, qui Romam eum publico ſumptu perduceret. Advenienti extemplo ſenatus datus eſt. Is adoleſcens ita locutus eſt, ut quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret. Commemoravit, quot pedites equiteſque, quot elephantos, quantum frumenti eo quadriennio pater ſuus in Macedoniam miſiſſet. *Sed duas res ei rubori fuiſſe: unam, quod rogaſſet eum per legatos ſenatus, quæ ad bellum opus eſſent, & non imperaſſet: alteram, quod pecuniam ei pro frumento miſiſſet. Maſaniſſam meminiſſe, regnum à populo Romano partum auctumq; & multiplicatum habere: uſu regni contentum, ſcire dominium & jus eorum qui dederint, eſſe. Sumere itaque eoſdem,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

non ſe rogare æquum eſſe, neque emere ex fructibus agri ab ſe dati, quæ ibi proveniant. Id Maſaniſſæ ſatis eſſe & fore, quod populo Romano ſupereſſet. Cum iis mandatis à patre profectum, poſtea conſecutos equites, qui devictam Macedoniam nunciarent: gratulatumque ſenatui juberent indicare: tanta eam rem lætitia patri ſuo eſſe, ut Romam venire velit, Iovique optimo maximo in Capitolio ſacrificare, & grates agere: id, niſi moleſtum ſit, ut
14 *ei permittatur, ab ſenatu petere.* Reſponſum regulo eſt: *Facere patrem ejus Maſaniſſam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico forti fidelique opera adjutum, & illum favente populo Romano regnum adeptum: æquitate ſua poſtea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non eſſe, qui ſortem omnem fortunæ regnique ſui cum Romanis immiſcuiſſet. Grates Diis pro populi Romani victoria apud ſuos penates ageret, Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque ſatis ſuo ac patris nomine eſſe. Ipſum relinquere regnum, & Africa excedere: præterquam quod illi inutile eſſet, non eſſe è republica populi Romani, ſenatum cenſere.* Petenti Maſgabæ, ut Hanno Hamilcaris filius * obſes in locum exigeret. Munera ex ſenatusconſulto emere regulo quæſtor juſſus ex centum pondo argenti, & proſequi eum Puteolos, omnemque ſumptum, quoad in Italia eſſet, præbere, & duas naves conducere, quibus ipſe comiteſque regis in Africam deveherentur: & comitibus omnibus liberis ſerviſque veſtimenta data. Haud ita multo poſt de altero Maſaniſſæ filio Miſagene literæ allatæ ſunt, miſſum eum ab L. Paullo poſt devictum Perſea in Africam cum equi-

equitibus ſuis; navigantem diſperſa claſſe in Hadriatico mari Brunduſium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iiſdem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinius quæſtor Brunduſium miſſus: juſſuſque curare, ut ædes hoſpi

* * *

In quatuor urbanas tribus deſcripti erant liberti- 15
ni, præter eos, quibus filius quinquenni major ex Senatusconſulto eſſet. Eos ubi proximo luſtro cenſi eſſent, cenſeri juſſerunt: & eos, qui prædium prædiave ruſtica pluris ſeſtertiûm triginta millium haberent, cenſendi jus factum eſt. Hoc quum ita ſervatum eſſet, negabat Claudius *ſuffragii lationem injuſſu populi cenſorem cuiquam homini, nedum ordini univerſo adimere poſſe. Neque enim ſi tribu movere poſſet, quod ſit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribubus emovere poſſe: id eſt, civitatem libertatemque eripere, non ubi cenſeatur finire, ſed cenſu excludere.* Hæc inter ipſos diſceptata: poſtremo eo deſcenſum eſt, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis ſortirentur, in quam omnes, qui ſervitutem ſerviſſent, conjicerent. Exquilinæ ſors exiit: in ea Ti. Gracchus pronunciavit, libertinos omnes cenſeri placere. Magno ea res honori cenſoribus apud ſenatum fuit. gratiæ actæ & Sempronio, qui in bene cœpto perſeveraſſet: & Claudio, qui non impediſſet. Plures quam à ſuperioribus, & ſenatu emoti ſunt, & equos vendere juſſi. omnes iidem ab utroque & tribu remoti, & ærarii facti: neque ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex inſtituto ad ſarta tecta exigenda, & ad opera, quæ locaſſent, probanda, anni & bimenſis tempus prorogaretur; Cn. Tremel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mellius tribunus, quia lectus non erat in ſenatum, interceſſit. Eodem anno C. Cicereius ædem in monte Albano dedicavit, quinquennio poſtquam vovit. Flamen Martialis inauguratus eſt eo anno L. Poſtumius Albinus.
16 Q. Ælio, M. Iunio conſulibus, de provinciis referentibus, cenſuere patres duas provincias Hiſpaniam rurſus fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: & Macedoniam Illyricumque eoſdem L. Paullum, & L. Anicium obtinere, donec de ſententia legatorum, & res bello turbatas, & ſtatum alium ejus regni formando compoſuiſſent. Conſulibus Piſæ & Gallia decretæ cum binis legionibus peditum, & equitum quadringentenis. Prætorum ſortes fuere, Q. Caſſii urbana, Manii Iuvencii Thalnæ inter peregrinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hiſpania citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato Sardinia obvenerat. nequiit ire in provinciam; ad res capitales quærendas, ex ſenatusconſulto retentus. De prodigiis deinde nunciatis ſenatus eſt conſultus. Ædes Deorum Penatium in Velia de cœlo tacta erat: & in oppido Minervio duæ portæ & muri aliquantum. Anagniæ terra pluerat: & Lanuvii fax in cœlo viſa erat. Et Clariæ in publico agro M. Valerius civis Romanus nunciabat, è foco ſuo ſanguinem per triduum & duas noctes manaſſe. Ob id maxime decemviri libros adire juſſi, ſupplicationem in diem unum populo edixerunt. & quinquaginta capris in foro ſacrificaverunt: & aliorum prodigiorum cauſſa diem alterum ſupplicatio circa omnia pulvinaria fuit, & hoſtiis majoribus ſacrificatum eſt, & urbs luſtrata. Inde quod ad honorem Deûm immortalium pertineret, decrevit ſenatus, *Vt quoniam perduelles ſuperati, Perſeus & Gentius reges cum Macedonia atque Illyrico in poteſta*

*teſtate populi Romani eſſent; ut, quanta dona Ap.
Claudio, M. Sempronio Conſulibus, ob devictum
Antiochum regem data ad omnia pulvinaria eſ-
ſent; tanta Q. Caſſius & M. Iuventius prætores
curarent danda.* Legatos deinde, quorum de ſen- 17
tentia impp. L. Paullus, L. Anicius, componerent
res, decreverunt: decem in Macedoniam, quin-
que in Illyricum. In Macedoniam ſunt hi nomi-
nati, A. Poſtumius Luſcus, C. Claudius, ambo
cenſorii: C. Licinius Craſſus, collega in conſu-
latu Paulli, tum prorogato imperio provinciam
Galliam habebat. His conſularibus addidere Cn.
Domitium Ænobarbum, Ser. Cornelium Sullam,
L. Iunium, C. Antiſtium Labeonem, T. Numi-
ſium Tarquinienſem, A. Terentium Varronem.
In Illyricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus
conſularis, C. Cicereius, & Cn. Bæbius Tamphi-
lus (hic priore anno, Cicereius multis ante annis
prætor fuerat) P. Terentius Tuſciveicanus, P.
Manilius. Moniti deinde conſules à Patribus, ut
quoniam alterum ex his ſuccedere C. Licinio, qui
legatus nominatus erat, in Galliam oporteret;
primo quoque tempore provincias aut compara-
rent inter ſe aut ſortirentur. ſortiti ſunt. M. Iu-
nio Piſæ obvenerunt (quem prius quàm in pro-
vinciam iret, legationes quæ undique Romam
gratulatum convenerunt, introducere in ſenatum
placuit) Q. Ælio Gallia. Ceterum quamquam
tales viri mitterentur, quorum de conſilio ſperari
poſſet, imperatores nihil indignum nec clementia
nec gravitate populi Romani decreturos eſſe; ta-
men in ſenatu quoque agitata eſt ſumma conſi-
liorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre
ad imperatores poſſent. *Omnium primum, libe-* 18
*ros eſſe placebat Macedonas atque Illyrios; ut om-
nibus gentibus appareret, arma populi Romani non*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

liberis ſervitutem, ſed contra ſervientibus liberta-
tem aſſerre. ut & in libertate gentes quæ eſſent,
tutam eam ſibi perpetuamque ſub tutela populi Ro-
mani eſſe: & quæ ſub regibus viverent, & in præ-
ſens tempus mitiores eos juſtioreſque reſpectu popu-
li Romani habere ſe; & ſi quando bellum cum po-
pulo Romano regibus fuiſſet ſuis, exitum ejus victo-
riam Romanis, ſibi libertatem allaturum crederent.
Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal
erat, locationeſque prædiorum ruſticorum tolli pla-
cebat. nam neque ſine publicano exerceri poſſe: &
ubi publicanus eſt, ibi aut jus publicum vanum,
aut libertatem ſociis nullam eſſe. Ne ipſos quidem
Macedonas idem exercere poſſe. ubi in medio præ-
da adminiſtrantibus eſſet, ibi nunquam cauſſas ſe-
ditionum & certaminis defore. Commune conci-
lium gentis eſſet, ne improbum vulgus à ſenatu
aliquando libertatem ſalubri moderatione datam,
ad licentiam peſtilentem traheret. In quatuor re-
giones deſcribi Macedoniam, ut ſuum quæque con-
cilium haberet, placuit: & dimidium tributi quam
quod regibus ferre ſoliti erant, populo Romano pen-
dere. Similia his & in Illyricum mandata. cæte-
ra ipſis imperatoribus legatiſque relicta, in quibus
præſens tractatio rerum certiora ſubjectura erat
29 conſilia. Inter multas regum gentiumque & po-
pulorum legationes Attalus frater regis Eumenis,
maximè convertit in ſe omnium oculos, animoſ-
que: exceptus enim eſt ab his qui ſimul eo bello
militaverunt, haud paulò benignius quam ſi ipſe
rex Eumenes veniſſet. Adduxerant eum duæ in
ſpeciem honeſtæ res: una, gratulatio, convenien[s]
in ea victoria quam ipſe adjuviſſet: altera, queri-
monia Gallici tumultus, Advertæque gladiis re-
gnum in dubium adductum eſſe. Suberat & ſe-
creta ſpes honorum præmiorumque ab ſenatu,
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

quæ vix ſalva pietate ejus contingere poterant. erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui ſpe cupiditatem ejus elicerent: *Eam opinionem de Attalo & Eumene Romæ eſſe, tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Perſei fido ſocio. Itaque vix ſtatui poſſe, utrum quæ pro ſe, an quæ contra fratrem petiturus eſſet, ab ſenatu magis impetrabilia forent: adeò univerſos omnia & huic tribuere & illi vero negare.* Eorum hominum (ut res docuit) Attalus erat, qui quantum ſpes ſpopondiſſet, cuperent ni unius amici prudens monitio, velut frenos animo ejus geſtienti ſecundis rebus impoſuiſſet. Stratius cum eo fuit medicus, ad idipſum à non ſecuro Eumene Romam miſſus, ſpeculator rerum quæ à fratre agerentur, monitorque fidus ſi decedi fide vidiſſet. Is ad occupatas jam aures ſolicitatumque jam animum quum veniſſet, aggreſſus tempeſtivis temporibus rem prope prolapſam reſtituit: *aliis alia regna creviſſe rebus*, dicendo: *regnum eorum novum, nullis vetuſtis fundatum opibus fraterna ſtare concordia: quod unus nomen regium & præcipuum capitis inſigne gerat; omnes fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo ſolum quia tantas præſentes ejus opes cernat, ſed quod haud ambiguum propediem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis eſſet, nullam ſtirpem liberum habentis:* (nec dum enim agnoverat eum, qui poſtea regnavit.) *Quid attineret vim afferre rei ſua ſponte mox ad eum venturæ? Acceſſiſſe etiam novam tempeſtatem regno tumultus Gallici, cui vix conſenſu & concordia regum reſiſti queat. Si vero ad externum bellum domeſtica ſeditio adjiciatur; ſiſti non poſſe: nec aliud enim quam ne frater in regno moriatur, ſibiipſi ſpem propinquam regni ereptu-*

 rum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rum. Si utraque glorioſa res eſſet; & ſervaſſe fratri regnum, & eripuiſſe: ſervati tamen regni quæ juncta pietati ſit, potiorem laudem fuiſſe. Sed enim vero quum deteſtabilis altera res & proxima parricidio ſit, quid ad deliberationem dubii ſupereſſe? Vtrum enim partem regni petiturum eſſe, an totum erepturum? ſi partem; ambo infirmos diſtractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore: ſi totum, privatumne ergo majorem fratrem, an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate; an ultimum mori juſſurum? Egregium enim (ut fabulis traditus impiorum fratrum eventus taceatur) Perſei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema, in templo Samothracum, velut præſentibus Diis exigentibus pœnas, ad pedes victoris hoſtis proſtratus poſuerit. Eos ipſos, qui non illi amici, ſed Eumeni infeſti, ſtimulant eum, pietatem conſtantiamq; laudaturos, ſi fidem ad ultimum fratri præ-
20 *ſtitiſſet.* Hæc plus valuere in Attali animo. Itaque introductus in ſenatum, gratulatus victoriam; & ſua merita eo bello fratriſque, ſi qua erant, & Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, expoſuit. Petiit, ut legatos mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum ſibi & Maroneam petiit. Ita deſtituta eorum ſpe, qui fratri accuſato partitionem regni petiturum crediderant, curia exceſſit. Vt raro alias quiſquam rex aut privatus, tanto favore tantoque omnium aſſenſu eſt auditus; omnibus honoribus muneribusque, & præſens eſt cultus, & proficiſcentem proſecuti ſunt. Inter multas Aſiæ Græciæque legationes, Rhodiorum maxime legati civitatem converterunt. nam quum primo in veſte candida viſi eſſent, quod gratulantes decebat, & ſi ſordidam veſtem habuiſſent, lugentium Per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſei caſum præberi ſpeciem poterant; poſtquam conſulti ab Marco Iunio conſule Patres, ſtantibus in comitio legatis, an locum, lautia, ſenatumque darent, nullum hoſpitale jus in iis ſervandum cenſuerunt; egreſſus è curia conſul, quum Rhodii gratulatum ſe de victoria purgatumque civitatis crimina dicentes veniſſe, petiſſent ut ſenatus ſibi darentur; pronunciat, *Sociis & amicis, & alia comiter atque hoſpitaliter præſtare Romanos, & ſenatum dare conſueſſe: Rhodios non ita meritos eo bello, ut amicorum ſociorum numero habendi ſint.* His auditis, proſtraverunt ſe omnes humi, conſulemque & cunctos qui aderant, orantes, ne nova falſaque crimina plus obeſſe Rhodiis æquum cenſerent, quam antiqua merita, quorum ipſi teſtes eſſent. Extemplo, veſte ſordida ſumpta, domos principum cum precibus ac lacrymis circumibant, orantes, ut prius cognoſcerent cauſſam, quam condemnarentur. M. Iu- 21
vencius Thalna prætor, cujus inter cives & peregrinos juriſdictio erat, populum adverſus Rhodios incitabat: rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum indiceretur: & ex magiſtratibus ejus anni deligerent qui ad id bellum cum claſſe mitteretur:* ſe eum ſperans futurum eſſe. Huic actioni M. Antonius & M. Pomponius tribuni plebis adverſabantur. Sed & prætor novo maloque exemplo rem ingreſſus erat, quod ante non conſulto ſenatu, non conſulibus certioribus factis, de ſua unius ſententia rogationem ferret, *Vellent juberentne Rhodiis bellum indici:* quum antea ſemper prius ſenatus de bello conſultus eſſet, deinde ad populum latum * & tribuni * plebis: quum ita traditum eſſet, ne quis prius intercederet legi, quam privatis ſuadendi diſſuadendique legem poteſtas facta eſſet, eoque perſæpe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

eveniſſet, ut qui non profeſſi eſſent ſe interceſſuros, animadverſis vitiis legis ex ratione diſſuadentium, intercederent: & qui ad intercedendum veniſſent, deſiſterent, victi auctoritatibus ſuadentium legem. Tum inter prætorem tribunoſque omnia intempeſtive agendi certamen erat. Tribuni feſtinationem prætoris ante tempus intercedendo in adventum imperatoris

* * * *
* * *

22 *peccaverimuſne adhuc dubium eſt, pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea Carthaginienſibus victis, Philippo, Antiocho ſuperatis, quum Romam veniſſemus, ex publico hoſpitio in curiam gratulatum vobis, Patres conſcripti, ex curia in Capitolium ad Deos veſtros dona ferentes veniebamus: nunc ex ſordido diverſorio vix mercede recepti, ac prope hoſtium more, extra urbem manere juſſi, in hoc ſqualore veniemus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus ampliſſimis donaſtis. Et Macedonas Illyrioſque liberos eſſe (ut audivimus) jubetis, quum ſervierint antequam vobiſcum bellarent (nec cujuſquam fortunæ invidemus, imo agnoſcimus clementiam populi Romani) Rhodios qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hoſtes ex ſociis facturi eſtis? Certe quidem vos eſtis Romani, qui ideo felicia bella veſtra eſſe, quia juſta ſint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, quod vincatis, quam principiis, quod non ſine cauſſa ſuſcipiatis, gloriamini. Meſſana in Sicilia oppugnata, Carthaginienſes, Athenæ oppugnatæ, & Græcia in ſervitutem petita, & adjutus Annibal pecunia, auxiliis; Philippum hoſtem fecerunt. Antiochus ipſe ultro ab Ætolis hoſtibus veſtris acceſitus, ex Aſia claſſe in Græciam trajecit; Demetriade & Chalcide,*

cide, & ſaltu Thermopylarum occupato, de poſſeſſione imperii vos dejicere conatus. Cum Perſeo, ſocii veſtri oppugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut populorum, cauſſa belli vobis fuere. Quem tandem titulum noſtra calamitas habitura eſt, ſi perituri ſumus? Nondum ſegrego civitatis cauſſam à Polyarato & Dinone civibus noſtris, & iis quos ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æque noxii eſſemus, quod noſtrum in hoc bello crimen eſſet? Perſei partibus favimus: & quemadmodum Antiochi Philippique bello pro vobis adverſus reges, ſic nunc pro rege adverſus vos ſtetimus. Quemadmodum ſoleamus ſocios juvare, & quam impigre capeſſere bella, C. Livium, L. Æmilium Regillum interrogate, qui claſſibus veſtris in Aſia præfuerunt. Nunquam veſtræ naves pugnavere ſine nobis. noſtra claſſe pugnavimus ſemel ad Samum, iterum in Pamphylia adverſus Annibalem imperatorem: quæ victoria nobis eo glorioſior eſt, quod quum ad Samum magnam partem navium adverſa pugna & egregiam juventutem amiſiſſemus, ne tanta quidem clade territi, iterum auſi ſumus regiæ claſſi ex Syria venienti obviam ire. Hæc non gloriandi cauſſa retuli (neque enim ea nunc noſtra eſt fortuna) ſed ut admonerem, quemadmodum adjuvare ſocios ſolerent Rhodii. Præmia Philippo 23
& Antiocho devictis ampliſſima accepimus à vobis. Si quæ veſtra nunc eſt fortuna, Deûm benignitate & virtute veſtra, ea Perſei fuiſſet, & præmia petitum ad victorem regem veniſſemus in Macedoniam; quid tandem diceremus? Pecuniáne à nobis adjutum, an frumento? auxiliis terreſtribus, an navalibus? quod præſidium tenuiſſe nos? ubi pugnaſſe, aut ſub illius ducibus, aut per nos ipſos? Si quæreret, ubi miles noſter, ubi navis intra præſidia ſua fuiſſet, quid reſponderemus?

Cauſſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Cauſſam fortaſſe diceremus, apud victorem quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo conſecuti ſumus, ut nec ab utraque parte gratiam iniremus; ab altera etiam crimen & periculum eſſet. Quanquam Perſeus vere objiceret, id quod vos non poteſtis, Patres Conſcripti: nos principio belli miſiſſe ad vos legatos, qui pollicerentur vobis quæ ad bellum opus eſſent: navalibus armis, juventute noſtra, ſicut prioribus bellis ad omnia paratos fore. ne præſtaremus, per vos ſtetit, qui de quacunque cauſſa tum aſpernati noſtra auxilia eſtis. Neque fecimus igitur quicquam tamquam hoſtes, neque bonorum ſociorum defuimus officio, ſed a vobis prohibiti præſtare fuimus. Quid igitur? nihil factum neq; dictum eſt in civitate veſtra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur populus Romanus? Hinc jam non quod factum eſt, defenſurus ſum: non adeo inſanio: ſed publicam cauſſam à privatorum culpa, ſegregaturus. Nulla enim eſt civitas, quæ non & improbos cives aliquando, & imperitam multitudinem ſemper habeat. Etiam apud vos fuiſſe audivi, qui aſſentando multitudini graſſarentur: & ſeceſſiſſe aliquando à vobis plebem, nec in poteſtate veſtra Rempublicam fuiſſe. Si hoc in hac tam bene morata civitate acccidere potuit, mirari quiſquam poteſt aliquos fuiſſe apud nos, qui regis amicitiam petentes plebem noſtram conſiliis depravarent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio ceſſaremus. Non præteribo id quod graviſſimum eſt in hoc bello crimen civitatis noſtræ. Legatos eodem tempore & ad vos & ad Perſea de pace miſimus: quod infelix conſilium furioſus (ut poſtea audivimus) orator, ſtultiſſimum fecit: quem ſi locutum conſtat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad ſummovendos à bello Antiochum & Ptolo-

Ptolomæum reges miſiſtis, loqueretur. Sed tamen ea ſive ſuperbia ſive ſtultitia appellanda eſt, eadem quæ apud vos, & apud Perſea fuit. Tam civitatum quam ſingulorum hominum mores ſunt: gentes quoque aliæ iracundæ: aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem proniores aliæ ſunt. Athenienſium populum fama eſt celerem & ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, & vix in ea quibus fidit ingredientem. Non negaverim & totam Aſiæ regionem inaniora parere ingenia, & noſtrorum tumidiorem ſermonem eſſe, quod excellere inter finitimas civitates videamur: & idipſum non tam viribus noſtris, quam veſtris honoribus ac judiciis. Satis quidem & tunc in præſentia caſtigata illa legatio erat, cum tam triſti reſponſo veſtro dimiſſa. ſi tum parum ignominiæ penſum eſt, hæc certe tam miſerabilis ac ſupplex legatio, etiam inſolentioris quam illa fuit legationis ſatis magnum piaculum eſſet. Superbiam, verborum præſertim, iracundi oderunt, prudentes irrident; utique ſi inferioris adverſus ſuperiorem eſt: capitali pœna nemo unquam dignam judicavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii contemnerent. Etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quemquam fulmine ictum audivimus. Quid igitur ſuperat 24
quod purgamus, ſi nec factum hoſtile ullum noſtrum eſt, & verba tumidiora legati offenſionem aurium, non perniciem civitatis, meruerunt? Voluntatis noſtræ tacite velut litem æſtimari, veſtris inter vos ſermonibus audio, Patres Conſcripti; faviſſe nos regi, & illum vincere maluiſſe: ideo bello perſequendos eſſe credunt. Alii veſtrum, voluiſſe quidem nos hoc, non tamen ob id bello perſequendos eſſe: neque moribus neque legibus illius civitatis ita comparatum eſſe, ut ſi quis vellet inimicum

perire

perire, ſi nihil fecerit quo id fiat, capitis damnetur.
His qui nos pœna, non crimine liberant, gratiam
quidem habemus: ipſi nobis hanc dicimus legem;
ſi omnes voluimus quod arguimur; non diſtingui-
mus voluntatem à facto: omnes plectamur. Si alii
principum noſtrorum vobis, alii regi faverunt, non
poſtulo ut propter nos, qui partium veſtrarum
fuimus, regis fautores ſalvi ſint: illud deprecor,
ne nos propter illos pereamus. Non eſtis vos iſtis
infeſtiores quam civitas ipſa, & hoc qui ſciebant,
plerique eorum aut profugerunt aut mortem ſibi
conſciverunt. alii damnati à nobis, in poteſta-
te veſtra erunt, Patres Conſcripti. Ceteri Rho-
dii, ſicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne
pœnam quidem ſumus. Priorum noſtrorum be-
nefactorum cumulus, hoc quod nunc ceſſatum in
officio eſt, expleat. Cum tribus regibus geſſiſtis bella
per hos annos. ne plus obſit nobis quod uno bello ceſ-
ſavimus, quam quod duobus bellis pro vobis pu-
gnavimus. Philippum, Antiochum, Perſea tam-
quam tres ſententias ponite. duæ nos abſolvunt:
una dubia eſt ut gravior ſit. Illi de nobis ſi judica-
rent, damnati eſſemus. vos judicate, Patres Con-
ſcripti, ſit Rhodus in terris, an funditus deleatur.
Non enim de bello deliberatis, Patres Conſcripti,
quod inferre poteſtis, gerere non poteſtis; quum nemo
Rhodiorum arma adverſus vos laturus ſit. Si per-
ſeverabitis in ira, tempus à vobis petemus quo hanc
funeſtam legationem domum referamus: omnia li-
bera capita, quidquid Rhodiorum virorum, fœmi-
narum eſt, cum omni pecunia noſtra naves con-
ſcendemus; ac relictis penatibus publicis privatiſq;,
Romam veniemus: & omni auro & argento, quic-
quid publici, quicquid privati eſt in comitio, in ve-
ſtibulo curiæ veſtræ cumulato, corpora noſtra conju-
gumq; ac liberorum veſtræ poteſtati permittemus;
hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

hic paſſuri quodcunq; patiendum erit. procul ab ocu-
lis noſtris urbs noſtra diripiatur, incendatur. Hoſtes
Rhodios eſſe, Romani judicare poſſunt: eſt tamen &
noſtrum aliquod de nobis judicium, quo numquam
judicabimus nos veſtros hoſtes: nec quicquā hoſtile,
etiam ſi omnia patiemur, faciemus. Secundum talē 25
orationem univerſi rurſus prociderunt, ramoſq;
oleæ ſupplices jactantes, tandem excitati curia ex-
ceſſerunt. tunc ſententiæ interrogari cœptæ. Infe-
ſtiſſimi Rhodiis erant, qui conſules prætoreſve aut
legati geſſerant, in Macedonia bellum. plurimum
cauſam eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui aſper
ingenio, tum lenem mitemque ſenatorem egit.
Non inſeram ſimulacrum viri copioſi, quę dixerit
referendo: ipſius oratio ſcripta extat, Originum
quinto libro incluſa. Rhodiis reſponſum ita red-
ditum eſt, *ut nec hoſtes fierent, nec ſocii permane-
rent.* Philocrates & Aſtymedes principes legatio-
nis erant. *Partem cum Philocrate renunciare Rho-
dum legationem placuit, partem cum Aſtymede Ro-
mæ ſubſiſtere, ut quæ agerentur ſciret, certioreſque
ſuos faceret.* In præſentia deducere ante certam
diem ex Lycia Cariaque juſſerunt præfectos. Hæc
Rhodum nunciata, quæ per ſe triſtia fuiſſent:
quia majoris mali levatus erat timor, quum bel-
lum timuiſſent; in gaudium renunciata verterunt.
Itaque extemplo coronam viginti millium au-
reorum decreverunt: Theodotum præfectum
claſſis in eam legationem miſerunt. Societatem
ab Romanis ita volebant peti, ut nullum de ea re
ſcitum populi fieret, aut literis mandaretur: quod,
niſi impetrarent, major repulſis ignominia eſſet.
Præfecti claſſis id unius erat jus, ut agere de ea re
ſine rogatione ulla perlata poſſet. nam ita per tot
annos in amicitia fuerant, ut ſociali fœdere ſe
cum Romanis non illigarent: ob nullam aliam
cauſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cauſſam, quam ne ſpem regibus abſcinderent auxilii ſui, ſi cui opus eſſet, neu ſibiipſis fructus e benignitate & fortuna eorum percipiendi. Tum utique petenda ſocietas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis faceret (nec enim timebant quemquam præter Romanos) ſed quæ ipſis Romanis minus ſuſpectos. Sub idem ferè tempus & Caunii deſcivere ab his; & Mylaſſenſes Euromenſium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis erant, ut non ſentirent, ſi Lycia & Caria ademptæ ab Romanis forent, cetera aut ipſa per defectionem liberarent, aut à finitimis occuparentur, includi ſe inſulæ parvæ, & ſterilis agri littoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis populum poſſet. miſſa igitur juventute propere ad Caunios, quanquam Cybiratarum aſciverant auxilia, coëgerunt imperio parere; & Mylaſſenſes Alabandenoſque, qui Euromenſium provincia adempta, ad ipſos conjuncto exercitu venerunt
26 circa Orthoſiam acie vicerunt. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ geruntur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, ſicut ante dictum eſt, in poteſtatem redacto, Scodræ, quæ regia fuerat, præſidio impoſito Gabinium præfecit Rhizoni & Olzinio urbibus opportunis C. Licinium. Præpoſitis his Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum eſt profectus. ubi prima Phanote ei dedita, tota multitudine cum infulis obviam effuſa. hic præſidio impoſito in Moloſſidem tranſgreſſus: cujus oppidis præter Paſſaronem & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum, receptis primum ad Paſſaronem ducit. Antinous & Theodotus principes ejus civitatis erant; inſignes & favore Perſei, & odio adverſus Romanos: iidem univerſæ genti auctores deſciſcendi ab Romanis. Hi conſcientia privatæ noxæ, quia ipſis nulla ſpes
veniæ

veniæ erat, ut communi ruina patriæ opprimerentur, clauſerunt portas: multitudinem, ut mortem ſervituti præponerent, hortantes. Nemo adverſus præpotentes viros hiſcere audebat. Tandem Theodotus quidam, nobilis & ipſe adoleſcens, quum major à Romanis metus timorem à principibus ſuis viciſſet; *Quæ vos rabies*, inquit, *agitat, qui duorum hominum noxæ civitatis acceſſionem facitis? Equidem pro patria qui letum oppetiſſent, ſæpe fando audivi: qui patriam pro ſe perire æquum cenſerent, primi inventi ſunt. Quin aperimus portas, & imperium accipimus, quod orbis terrarum accepit?* Hæc dicentem quum multitudo ſequeretur, Antinous & Theodotus in primam ſtationem hoſtium irruperunt, atque ibi offerentes ſe ipſi vulneribus interfecti. urbs dedita eſt Romanis. Simili pertinacia Cephali principis clauſum Tecmonem, ipſo interfecto, per deditionem recepit. Nec Phylace, nec Horreum oppugnationem tulerunt. Pacata Epiro, diviſiſque in hiberna copiis per opportunas urbes, regreſſus ipſe in Illyricum, Scodræ, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali pronunciavit de ſententia concilii: *Senatum populumque Romanum Illyrios eſſe liberos jubere. præſidia ex omnibus oppidis, arcibus & caſtellis ſeſe deducturum. Non ſolum liberos, ſed etiam immunes fore Iſſenſes & Taulantios, Daſſaretiorum Piruſtas, Rizonitas, Olciniatas, quod incolumi Gentio ad Romanos defeciſſent. Darſeis quoque immunitatem dare; quod relicto Caravantio cum armis ad Romanos tranſiſſent. Scodrenſibus, & Daſſarenſibus, & Selepitanis, ceteriſque Illyriis, vectigal dimidium ejus quod regi pendiſſent.* Inde in tres

par-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

partes Illyricum diviſit. unam eam fecit quæ ſu-
pra dicta eſt, alteram Labeatas omnes, tertiam A-
gravonitas & Rizonitas, & Oleiniatas, accola
que eorum. hac formula dicta in Illyrico; ipſ
27 in Epiri Paſſaronem in hiberna rediit. Dum hæ
in Illyrico geruntur, Paullus ante adventum de
cem legatorum Q. Maximum filium jam ab Ro
ma regreſſum, ad Æginium & Agaſſas diripien
das mittit: Agaſſas, quod quum Marcio conſu
tradidiſſent urbem, petita ultro ſocietate Roma
na; defecerant rurſus ad Perſea. Æginienſiu
novum crimen erat. famæ de victoria Romano
rum fidem non habentes, in quoſdam militu
urbem ingreſſos hoſtiliter ſævierant. Ad Ænio
rum quoque hoſtiliter urbem diripiendam L. Po
ſtumium miſit, quod pertinacius quam finitim
civitates in armis fuerant. Autumni ferè tempu
erat, cujus temporis initio circumeundam Græ
ciam, viſendaque quæ nobilitata fama magis au
ribus accepta ſunt, quam oculis noſcuntur, ut ſta
tuit; præpoſito caſtris C. Sulpicio Gallo, profe
ctus cum haud magno comitatu, tegentibus late
ra Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fra
tre: per Theſſaliam Delphos petit, inclytum O
raculum, ubi ſacrificio Apollini facto, inchoata
in veſtibulo columnas, quibus impoſituri ſtatua
regis Perſei fuerant, ſuis ſtatuis victor deſtinavi
Lebadiæ quoque templum Iovis Trophonii ad
iit. ibi quum vidiſſet os ſpecus, per quod ora
raculo utentes ſciſcitatum Deos deſcendunt; ſa
crificio Iovi Hercynnæque facto, quorum ib
templum eſt, Chalcidem ad ſpectaculum Euripi,
ævoque ante inſulæ ponte continenti junctæ de
ſcendit. A Chalcide Aulidem trajicit, trium mi
lium ſpacio diſtantem, portum inclytum ſtatio
ne quondam mille navium Agamemnoniæ claſſi

Dia

Dianæque templum, ubi navibus curſum ad Trojam, filia victima aris admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ventum eſt; ubi pro Deo vates Amphilochus colitur: templumque vetuſtum eſt fontibus rivisque circa amœnum. Athenas inde, plenas quidem & ipſas vetuſtate famæ, multa tamen viſenda habentes: arcem, portus, muros Piræeum urbi jungentes, navalia magnorum imperatorum, ſimulacra Deorum hominumque, omni genere & materiæ & artium inſignia. Sacrificio Minervæ præſidi arcis in ur- 28
be facto profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc præclara ante exſcidium, arx quoque & Iſthmus præbuere ſpectaculum: arx inter omnia in immanem altitudinem edita, ſcatens fontibus: Iſthmus duo maria ab occaſu & ortu ſolis finitima, arctis faucibus dirimens. Sicyonem inde & Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclytam Æſculapii nobili templo: quod quinque millibus paſſuum ab urbe diſtans, nunc veſtigiis revulſorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum ſalutarium ægri mercedem ſacraverant Deo. Inde Lacedæmonem adit; non operum magnificentia, ſed diſciplina inſtitutiſque memorabilem: unde per Megalopolin Olympiam aſcendit. Vbi & alia quidem ſpectanda viſa, & Iovem velut præſentem intuens, motus animo eſt. Itaque haud ſecus quam ſi in Capitolio immolaturus eſſet, ſacrificium amplius ſolito apparari juſſit. Ita peragrata Græcia, ut nihil eorum quæ quiſque Perſei bello privatim ac publicè ſenſiſſet, inquireret; ne cujus metu ſolicitaret animos ſociorum. Demetriadem quum revertit, in itinere ſordidata turba Ætolorum occurrit; mirantique & percunctanti quid eſſet, defertur, quingentos

quin-

quinquaginta principes ab Lyciſco & Tiſipp
circumſeſſo ſenatu per milites Romanos, miſſi
à Bæbio præſide, interfectos; alios in exilium a
ctos eſſe: bonaque eorum qui interfecti eſſent, &
exulum, poſſidere qui arguebant. Iuſſis Amphi
polim adeſſe, ipſe convento Cn. Octavio Deme
triade, poſtquam fama accidit trajeciſſe jam mar
decem legatos, omnibus aliis omiſſis Apolloniam
ad eos pergit. quo quum Perſeus obviam Am
phipoli nimis ſoluta cuſtodia proceſſiſſet (id die
iter eſt) ipſum quidem benignè allocutus eſt: ce
terum poſtquam in caſtra ad Amphipolim venit
graviter increpuiſſe traditur C. Sulpicium: pri
mum quod Perſea tam procul à ſe vagari per pro
vinciam paſſus eſt: deinde quod adeo indulſiſſe
militibus, ut nudare tegulis muros urbis ad tegen
da hibernacula ſua pateretur. referrique tegula
& reſarciri tecta, ſicut fuerant, juſſit. Et Perſe
quidem cum majore filio Philippo, traditos A
Poſtumio, in cuſtodiam miſit: filiam cum mi
nore filio à Samothrace accitos Amphipolim, o
29 mni liberali cultu habuit. Ipſe ubi dies venit, quo
adeſſe Amphipoli denos principes civitatum juſ
ſerat, literaſque omnes, quæ ubique depoſitæ eſ
ſent, & pecuniam regiam conferri, cum decem le
gatis circumfuſa omni multitudine Macedonum
in tribunali conſedit. Aſſuetis regio imperio, ta
men novum formam terribilem præbuit tribunal
ſummotor aditus, præco, accenſus, inſueta omni
oculis auribuſque; quæ vel ſocios, nedum hoſte
victos terrere poſſent. Silentio per præconem fa
cto Paullus Latinè, quæ ſenatui, quæ ſibi ex con
ſilii ſententia viſa eſſent, pronuntiavit: ea Cn. O
ctavius prætor (nam & ipſe aderat) interpreta
ta ſermone Græco referebat. *Omnium primum*
liberos eſſe jubere Macedonas; habentes urbes eaſ-
dem

dem agroſque, utentes legibus ſuis, annuos creantes magiſtratus: tributum dimidium ejus quod pependiſſent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor regiones dividi Macedoniam. unam fore & primam partem, quod agri inter Strymonem & Neſſum amnem ſit: acceſſurum huic parti trans Neſſum ad orientem verſum, qua Perſeus tenuiſſet vicos, caſtella, oppida. præter Ænum, & Maroneam, & Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occaſum Biſalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen appellant. Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur amnis, præter Sinticen, Heracleam & Biſaltas: ab occaſu qua Axius terminaret fluvius, additis Pæonibus, qui prope Axium flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam Axius, ab oriente, Peneus amnis ab occaſu, cingunt: ad ſeptentrionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ; qua ab occaſu præter Axium amnem porrigitur. Edeſſa quoq; & Berœa eodem conceſſerunt. Quarta regio trans Boram montem una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita regionum ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, ſecundæ Theſſalonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia ſuæ cujuſque regionis indici, pecuniam confici, ibi magiſtratus creari juſſit. Pronunciavit deinde, neq; connubium, neq; commercium agrorum ædificiorumque inter ſe, placere cuiquam extra fines regionis ſuæ eſſe. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri & æris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus impoſitum quod pependiſſent regi. Et ſale invecto uti vetuit. Dardanis repetentibus Pæoniam, quod & ſua fuiſſet, & continens eſſet finibus ſuis, omnibus dare libertatem pronunciavit, qui ſub regno Perſei fuiſſent. Poſt non impetratam Pæoniam, ſalis commercium

dedit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæon... deveherent, preciumque ſtatuit. Navalem mate... riam ipſos cædere, & alios pati vetuit. Region... bus, quæ affines barbaris eſſent (excepta autem te... tia, omnes erant) *permiſit, ut præſidia armata i...*

30 *finibus extremi haberent.* Hęc pronunciata prim... die conventus, varie affecerunt animos. Libe... tas præter ſpem data arrexit, & levatum annuu... vectigal. Regionatim commerciis interruptis i... videri lacerata, tanquam animalia, in artus alt... rum alterius indigentes, diſtracta: adeo quan... Macedonia eſſet, quam diviſui facilis, & à ſeip... quæque contempta pars eſſet, Macedones quo... que ignorabant. Pars prima Biſaltas habet, fo... tiſſimos viros (trans Neſſum amnem incolun... & circa Strymonem) & multas frugum propri... tates, & metalla, & opportunitatem Amphipoli... quæ objecta claudit omnes ab oriente ſole in M... cedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas u... bes, Theſſalonicen & Caſſandriam habet; ad h... Pallenem fertilem ac frugiferam terram: mari... mas quoque opportunitates ei præbent portus ... Toronem, ac montem Atho (Æneæ vocant hu... alii ad inſulam Eubœam, alii ad Helleſpontu... opportunè verſi. Tertia regio nobiles urbes Ed... ſam & Berœam, & Pellam habet, & Vettioru... bellicoſam gentem: incolas quoq; permultos G... los & Illyrios impigros cultores. Quartam regi... nem Heordei & Linceſtæ & Pelagones incolun... juncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimi... tis. frigida hæc omnis, duraque cultu & aſpe... plaga eſt: cultorum quoque ingenia terræ ſim... lia habet. ferociores eos & accolæ barbari f... ciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace m... ſcentes ritus ſuos. Diviſæ itaque Macedoniæ pa... tium uſibus ſeparatis, quanta univerſos ten...

Mac...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Macedonas formula dicta, quum leges quoque ſe daturum oſtendiſſet. Ætoli deinde citati, in qua 31
cognitione magis utra pars Romanis, utra regi faviſſet, quæſitum eſt, quam utri feciſſent injuriam aut accepiſſent. Noxa liberati interfectores: exilium pulſis æque ratum fuit, ac mors interfectis. A. Bœbius unus eſt damnatus, quod milites Romanos præbuiſſet ad miniſterium cædis. Hic eventus Ætolorum cauſſæ, in omnibus Græciæ gentibus populiſq; eorum qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem ſuperbiam animos: & obnoxios pedibus eorum ſubjecit, quos aliqua parte ſuſpicio favoris in regem contigerat. Tria genera principum in civitatibus erant: duo, quæ adulando aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, ſibi privatim opes oppreſſis faciebant civitatibus: medium unum, utrique generi adverſum, libertatem & leges tuebatur. His ut major apud ſuos caritas, ita minor apud exteros gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum, partis ejus fautores, ſoli tum in magiſtratibus, ſoli in legationibus erant. Hi quum frequentes & ex Peloponneſo, & ex Bœotia, & ex aliis Græciæ conſiliis adeſſent, implevere aures decem legatorum: *Non eos tantum, qui ſe propalam per vanitatem jactaſſent, tamquam hoſpites & amicos Perſei, ſed multo plures alios ex occulto faviſſe. reliquos per ſpeciem tuendæ libertatis in conciliis adverſus Romanos omnia inſtruxiſſe: nec aliter eas manſuras in fide gentes, niſi fractis animis partium, aleretur confirmareturque auctoritas eorum, qui nihil præter imperium Romanorum ſpectarent.* Ab his editis nominibus, evocati literis imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, & Epiro, & Bœotia, qui Romam ad cauſſam dicendam ſequerentur: in Achaiam ex decem legatorum numero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mero profecti duo, C. Claudius, & Cn. Domitius
ut ipſi edicto evocarent. Id duabus de cauſſis fa
ctum: una, quod fiduciæ plus animorumque eſſ
Achæis ad non parendum credebant, & forſita
etiam in periculo fore Callicratem & ceteros cri
minum auctores delatoreſque: altera, cur præ
ſentes evocarent, cauſſa erat, quod ex aliis gen
tibus principum literas deprehenſas in commen
tariis regiis habebant: in Achæis cæcum erat cri
men, nullis eorum literis inventis. Ætolis dimiſ
ſis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum
niſi quod Leucas exempta eſt Acarnanum conci
lio. Quærendo deinde latius, qui publicè aut pri
vatim partium regis fuiſſent, in Aſiam quoque co
gnitionem extendere: & ad Antiſſan in Leſb
inſula diruendam, traducendos Methymnam An
tiſſæos, Labeonem miſerunt: quod Antenorem
regium præfectum, quo tempore cum lembis cir
ca Leſbum eſt vagatus, portu receptum commea
tibus juviſſent. Duo ſecuri percuſſi viri inſignes
Andronicus Andronici filius Ætolus, quod patr
ſecutus, arma contra populum Romanum tuliſ
ſet: & Neo Thebanus, quo auctore ſocietatem cu
32 Perſeo junxerant. His rerum externarum cogni
tionibus interpoſitis, Macedonum rurſus advo
catum concilium: pronunciatum, *Quod ad ſta
tum Macedoniæ pertinebat, ſenatores quos Synedr
vocant, legendos eſſe, quorum conſilio Reſpublic
adminiſtraretur.* Nomina deinde ſunt recitat
principum Macedonum, quos cum liberis majo
ribus quam quindecim annos natis præcedere i
Italiam placeret. Id prima ſpecie ſævum, mox ap
paruit multitudini Macedonum pro libertate ſu
eſſe factum. nominati ſunt enim regis amici pu
puratique duces exercituum, præfecti navium, au
prę ſidiorũ; ſervire regi humiliter, aliis ſuperbè im
pera

perare aſſueti: prædivites alii, alii quos fortuna
non æquarent, his ſumptibus pares: regius om-
nibus victus veſtituſque: nulli civilis animus, ne-
que legum neque libertatis æque patiens. Omnes
igitur qui in aliquibus miniſteriis regiis, etiam qui
in minimis legationibus fuerant, juſſi Macedonia
excedere, atque in Italiam ire: qui non paruiſſet
imperio, mors denunciata. Leges Macedoniæ de-
dit cum tanta cura, ut non hoſtibus victis, ſed ſo-
ciis bene meritis dare videretur: & quas ne uſus
quidem longo tempore (qui unus eſt legum cor-
rector) experiendo argueret. Ab ſeriis rebus ludi-
crum, quod ex multo ante præparato, & in Aſiæ
civitates & ad reges miſſis qui denunciarent, &
quum circumiret ipſe Græciæ civitates indixerat
principibus, magno apparatu Amphipoli fecit.
Nam & artificum omnis generis, qui ludicram
artem faciebant, ex toto orbe terrarum multitu-
do, & athletarum, & nobilium equorum conve-
nit: & legationes cum victimis, & quidquid aliud
Deorum hominumque cauſſà fieri magnis ludis
in Græcia ſolet. Ita factum eſt, ut non magnifi-
centiam tantum, ſed prudentiam in dandis ſpe-
ctaculis, ad quæ rudes tum Romani erant admi-
rarentur. Epulæ quoque legationibus paratæ, &
opulentia & cura eadem. Vulgo dictum ipſius fe-
rebant, & convivium inſtruere & ludos parare, 33
ejuſdem eſſe qui vincere bello ſciret. Edito ludi-
cro omnis generis, clypeiſque æreis in naves im-
poſitis; cetera omnis generis arma cumulata in
ingentem acervum, precatus Martem, Minervam
Luamque matrem & ceteros Deos, quibus ſpolia
hoſtium dicare jus faſque eſt, ipſe imperator face
ſubdita ſuccendit. deinde circumſtantes tribuni
militum pro ſe quiſque ignes conjecerunt. Nota-
ta eſt in illo conventu Europæ Aſiæque undique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

partim ad gratulationem, partim ad ſpectaculum contracta multitudine, tantis navalibus terreſtribuſque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas annonæ; ut, & privatis, & civitatibus, & gentibus, dona data pleraque ejus generis ſint ab imperatore, non in uſum modo præſentem, ſed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei quæ venerat turbæ, non ſcenicum magis ludicrum, non certamina hominum aut curricula equorum, quam præda Macedonica omnis ut viſeretur expoſita; ſtatuarum, tabularumque, textilium, & vaſorum ex auro & argento & ære, & ebore factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præſentem modo ſpeciem, qualibus referta regia Alexandriæ erat, ſed in perpetuum uſum fierent. Hæc in claſſem impoſita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus benigne legatis dimiſſis, tranſgreſſus Strymonem, mille paſſuum ab Amphipoli caſtra poſuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergreſſus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Naſicam, & Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Perſea juverant bello, miſit; juſſos ad Oricum ſibi occurrere: ipſe Epirum petens, quintiſdecimis caſtris Paſſaronem pervenit.

34 Haud procul inde Anicii caſtra aberant. ad quem literis miſſis, ne quid ad ea quæ fierent moveretur: ſenatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Perſea defeciſſent exercitui dediſſe; ſummiſſis centurionibus in ſingulas urbes, qui ſe dicerent ad præſidia deducenda veniſſe, ut liberi Epirotæ, ſicut Macedones, eſſent: denos principes ex ſingulis evocavit civitatibus, quibus quum denunciaſſet, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimiſit. ante in ulteriores quam in propiores profecti, ut uno die

in

in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibusque erant quæ agerentur: mane omne aurum, argentumque collatum: hora quarta ſignum ad diripiendas urbes datum eſt militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur, centũ quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti ſunt: ea fuere oppida circa ſeptuaginta. vendita præda omnium, de ea ſumma, militi numeratum eſt. Paullus ad mare Oricum deſcendit, nequaquam ut ratus erat expletis militum animis: qui tanquam nullum in Macedonia geſſiſſent bellum, expertes regiæ prædæ eſſe indignabantur. Orici quum miſſas cum Scipione Naſica Maximoq; filio copias inveniſſet, exercitu in naves impoſito, in Italiam trajecit. Et poſt paucos dies Anicius conventu reliquorũ Epirotarum Acarnanumq; acto, juſſisq; in Italiam ſequi principibus, quorum cognitionem cauſſæ reſervaret: & ipſe navibus exſpectatis, quibus uſus Macedonicus exercitus erat, in Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque geſta ſunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos & regem Eumenem miſſi erant, in Aſiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis, & Galli domos abierunt, & rex in hiberna conceſſerat Pergamum, graviq; morbo æger fuerat. Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada pervenerant, quum Eumenes ad Sardeis undique exercitum contraxerat. Ibi & Romani Sōlovettium ducem Gallorum Synnadis allocuti, & Attalus cum eis profectus: ſed caſtra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex diſceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum eſt locutus, retulitque ferociorem eum deprecando factum: ut mirum videri poſſet, inter opulentos reges Antiochum Pto-

lemæumque, tantum legatorum Romanorum
verba valuiſſe, ut extemplo pacem facerent: apud
35 Gallos nullius momenti fuiſſe. Romam primum
reges captivi Perſeus & Gentius in cuſtodiam cum
liberis abducti; dein turba alia captivorum: tum
quibus Macedonum denunciatum erat, ut Ro-
mam venirent, principumque Græciæ. nam hi
quoque non ſolum præſentes exciti erant, ſed et-
iam, ſi qui apud reges eſſe dicebantur, litteris ac-
cerſiti ſunt. Paullus ipſe poſt dies paucos regia
nave ingentis magnitudinis, quam ſexdecim ver-
ſus remorum agebant, ornata Macedonicis ſpo-
liis, non inſignium tantum armorum, ſed etiam
regiorum textilium, adverſo Tiberi ad urbem eſt
ſubvectus; completis ripis obviam effuſa multitu-
dine. Paucos poſt dies Anicius & Octavius claſſe
ſua advecti. Tribus iis omnibus decretus eſt ab ſe-
natu triumphus: mandatumque Q. Caſſio præto-
ri, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum age-
ret, rogationem ad plebem ferrent, ut iis quo die
urbem triumphantes inveherentur, imperium eſ-
ſet. Intacta invidia media ſunt: ad ſumma ferme
tendit. nec de Anicii, nec de Octavii triumpho
dubitatum eſt: Paullum, cui ipſi quoque ſe com-
parare erubuiſſent, obtrectatio carpſit. Antiqua
diſciplina milites habuerat: de prӕda parcius quam
ſperaverant ex tantis regiis opibus dederat; nihil
relicturus (ſi aviditati indulgeretur) quod in æra-
rium deferret: totus Macedonicus exercitus impe-
ratori erat negligenter adfuturus comitiis ferendæ
legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus
militum ſecundæ legionis in Macedonia fuerat,
privatim imperatori inimicus, prenſando ipſe, &
per ſuæ legionis milites ſolicitando ſtimulaverat,
ut frequentes ad ſuffragium adeſſent: *Imperioſum
ducem & malignum, antiquando rogationem quæ*
de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

de triumpho ejus ferretur, ulciſcerentur. plebem ur-
banam ſecuturam eſſe militum judicia. Pecuniam
illum dare non potuiſſe, militem honorem dare poſ-
ſe? ne ſperaret ibi fructum gratiæ, ubi non meruiſſet.
His incitatis, quum in Capitolio rogationem eam 36
T. Sempronius tribunus plebis ferret, & privatis
legi dicendi locus eſſet, nec ad ſuadendum, ut in
re minime dubia, quiſquam procederet; Servius
Galba repente proceſſit, & à tribuno poſtulavit,
Ut quoniam hora jam octava diei eſſet, nec ſatis
temporis ad demonſtrandum haberet, cur L. Æmi-
lium non juberent triumphare, in poſterum diem
differrent, & mane eam rem agerent. Integro ſibi
die ad cauſſam eam orandam opus eſſe. Quum tri-
bunus dicere eo die ſi quid vellet, juberet; in no-
ctem rem dicendo extraxit, referendo admonen-
doque *Exacta acerbe munia militiæ, plus laboris,*
plus periculi quam deſideraſſet res injunctum, con-
tra in præmiis, in honoribus, omnia arctata. mili-
tiamque, ſi talibus ſuccedet ducibus, horridiorem
aſperioremque bellantibus; eandem victoribus ino-
pem atque inhonoratam futuram. Macedonas in
meliora fortuna, quam milites Romanos, eſſe. Si
frequentes poſtero die ad legem antiquandā adeſſent,
intellecturos potentes viros, non omnia in ducis, ali-
quid & militum manu eſſe. His vocibus incitati,
poſtero die milites tanta frequentia Capitolium
compleverunt, ut aditus nulli præterea ad ſuffra-
gium ferendum eſſet. Intro vocatæ primæ tribus
quum antiquarent, concurſus in Capitolium prin-
cipū civitatis factus eſt, *Indignum facinus eſſe cla-*
mitantium, *L. Paullum tanti belli victorē deſpoliari*
triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atq;
avaritiæ militari: in uno nimis ſe per ambitionem
peccare. Quid ſi domini milites imperatoribus im-
ponantur? in Galbam pro ſe quiſq; probra ingerere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Tandem, hoc tumultu ſedato, M. Servilius, qui conſul & magiſter equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent ab tribunis petere, dicendique ſibi ad populum poteſtatem facerent. Tribuni quum ad deliberandum ſeceſſiſſent, victi auctoritatibus principum, de integro agere cœperunt, revocaturosque ſe eaſdem tribus renunciarunt, ſi M. Servilius aliique privati qui dicere vellent, dixiſ-
37 ſent. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmilius fuerit, Quirites, ſi ex alia re nulla æſtimari poſſit, vel hoc ſatis erat, quod quum tam ſeditioſos & leves milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad inſtigandam multitudinem inimicum in caſtris haberet, nullam in exercitu ſeditionem habuit. Eadem ſeveritas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaque antiqua diſciplina habiti, neque fecerunt. Servius quidem Galba, ſi in L. Paullo accuſando tirocinium ponere & documentum eloquentiæ dare voluit; non triumphum impedire debuit, quem, ſi nihil aliud, ſenatus juſtum eſſe judicaverat: ſed, poſtero die quam triumphatum eſt, privatum quum viſurus eſſet, nomen deferret, & legibus interrogaret: aut ſerius paulo quum primum magiſtratus ipſe cepiſſet, diem diceret, inimicum ad populum accuſaret. Ita & precium recte facti, triumphum haberet L. Paullus pro egregie bello geſto: & pœnam, ſi quid & vetere gloria ſua & nova indignum feciſſet. Sed videlicet cui crimen nullum, nullum probrum dicere poterat, ejus obtrectare laudes voluit. Diem integrum heſterno die ad accuſandum L. Paullum petiit: quatuor horas, quantum ſupererat diei, dicendo abſumpſit. Quis umquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitæ tot horis expromi non poſſent? Quid interim objecit, quod L. Paullus, ſi cauſſam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parum-*
per

*per faciat: unam militum Macedonicorum; puram
alteram, integrioris judicii, & à favore & odio,
univerſo judicante populo Romano apud concionem
togatam & urbanam prius reus agatur. Quid apud
Quirites Romanos, Servi Galba, diceres? illa e-
nim tibi tota abſciſſa oratio eſſet: in ſtatione ſeve-
rius & intentius inſtitiſti: vigiliæ acerbius, & di-
ligentius circumitæ ſunt, operis plus quam antea fe-
ciſti, quum ipſe imperator & exactor circumiret.
Eodem die & iter feciſti, & in aciem ex itinere du-
xiſti. Ne victorem quidem te acquieſcere paſſus eſt:
ſtatim ad perſequendos hoſtes duxit. Quum te præ-
da partienda locupletem facere poſset, pecuniam re-
giam translaturus in triumpho eſt, & in ærarium
laturus. Hæc ſicut ad militum animos ſtimulandos
aliquem aculeum habent, qui parum licentiæ, pa-
rum avaritiæ ſuæ inſervitum cenſent; ita apud po-
pulum Romanum nihil valuiſſent: qui ut vetera
atque audita à parentibus ſuis non repetat, quæ am-
bitione imperatorum clades acceptæ ſint, quæ ſeve-
ritate imperii victoriæ partæ; proximo certè Puni-
co bello, quid inter M. Minucium magiſtrum equi-
tum, & Q. Fabium Maximum dictatorem inter-
fuerit, meminit. Itaque accuſatorem id ſcire po-
tuiſse, & ſupervacaneam defenſionem Paulli fuiſse.
Tranſeatur ad alteram concionem: nec Quirites
vos, ſed milites videor appellaturus, ſi nomen hoc
ſaltem ruborem incutere, & verecundiam aliquam
imperatoris violandi afferre poſsit. Equidem ipſe* 38
*aliter affectus animo ſum, qui apud exercitum mi-
hi loqui videar, quam paulo ante eram, quum ad
plebem urbanam ſpectabat oratio. Quid etiam dicitis
milites? Aliquis eſt Romæ, præter Perſea, qui
triumphari de Macedonibus nolit: & eum non iiſ-
dem manibus diſcerpitis, quibus Macedonas viciſtis?
Vincere vos prohibuiſſet, ſi potuiſſet, qui triumphan-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

tes urbem inire prohibet. Erratis milites, ſi triumphum imperatoris tantum, & non militum quoque & univerſi populi Romani eſſe decus cenſetis. Non unius hoc Paulli. Multi etiam qui ab ſenatu non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripere decus perfecti belli Macedonici poteſt, quam C. Luctatio primi Punici belli, quam P. Cornelio ſecundi, quam illis qui poſt eos triumphaverunt. Nec L. Paullum minorem aut majorem imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc univerſique populi Romani fama agitur. primum ne invidiæ & ingrati animi adverſus clariſſimum quemque civem opinionem habeat: & imitari in hoc populum Athenienſem lacerantem invidia principes ſuos videatur. Satis peccatum in Camillo à majoribus veſtris eſt, quem tamen ante receptam per eum à Gallis urbem violarunt: ſatis inſuper à vobis in P. Africano; Literni domicilium & ſedem fuiſſe domitoris Africæ, Literni ſepulchrum oſtendi. Erubeſcamus, gloria ſi par illis viris L. Paullus, injuria veſtra exæquetur. Hæc igitur primum infamia deleatur; fœda apud alias gentes, damnoſa apud noſtros. Quis enim aut Africani, aut Paulli ſimilis eſſe in ingrata & inimica bonis civitate, velit? Si infamia nulla eſſet, & de gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hiſpanis, tot de Pœnis; ipſorum tantum imperatorum, an populi Romani dicuntur? Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Annibale, ſed de Epirotis Carthaginienſibuſque triumphi acti ſunt; ſic non Manius Curius tantum, nec P. Cornelius, ſed Romani triumpharunt. Militum quidem propria eſt cauſa: qui & ipſi laureati, & quiſque donis quibus donati ſunt inſignes, triumphum nomine cient, ſuaſque & impe-

imperatoris laudes canentes per urbem incedunt.
Si quando non deportati ex provincia milites ad
triumphum ſint, fremunt: & tamen tum quoque
ſe abſentes, quod ſuis manibus parta victoria ſit,
triumphare credunt. Si quis vos interroget, mili-
tes, ad quam rem in Italiam deportati, & non
ſtatim confecta provincia dimiſſi ſitis; quid Ro-
mam frequentes ſub ſignis veneritis, quid moremi-
ni hic, & non diverſi domos quiſque abeatis veſtras;
quid aliud reſpondeatis, quam vos triumphantes
videri velle? Vos certe victores conſpici velle de-
beatis. Triumphatum nuper de Philippo, patre hu- 39
jus, & de Antiocho eſt: ambo regnabant, quum
de his triumphatum eſt. De Perſeo capto, in ur-
bem cum liberis abducto, non triumphabitur?
Quod ſi in curru ſcandentes Capitolium, auratos
purpuratoſque ex inferiore loco Lucius Paullus in
turba togatorum unus privatus interroget; Luci A-
nici, Cn. Octavi, utrum vos digniores triumpho
eſſe, an me cenſetis? currum ei ceſſuri, & præ
pudore videntur inſignia ipſi ſua tradituri. Et vos
Gentium quam Perſea duci in triumphum mavul-
tis, Quirites, & de acceſſione potius belli quam
de bello triumphari? Et legiones ex Illyrico laurea-
tæ urbem inibunt, & navales ſocii: Macedonicæ le-
giones ſuo abrogato, triumphos alienos ſpectabunt?
Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulentæ vi-
ctoriæ ſpoliis fiet? Quonam abdentur illa tot mil-
lia armorum detracta, corporibus hoſtium? an in
Macedoniam remittentur? Quo ſigna aurea mar-
morea, eburnea, tabulæ pictæ, textilia, tan-
tum argenti cælati, tantum auri, tanta pecunia
regia? An noctu, tanquam furtiva, in ærarium
deportabuntur? Quid illud ſpectaculum maxi-
mum? nobiliſſimus opulentiſſimusque rex captus
ubi victori populo oſtendetur? Quos Syphax rex

captus, acceſſio Punici belli, concurſus fecerit, pleríque meminimus. Perſeus rex captus, Philippus & Alexander filii regis, tanta nomina, ſubtrahentur civitatis oculis? Ipſum L. Paullum, bis conſulem domitorem Græciæ, omnium oculi conſpicere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus conſulem, ut bellum per quadriennium ingenti etiam pudore noſtro tractum perficeret. cui ſortito provinciam, cui proficiſcenti præſagientibus animis victoriam triumphumque deſtinavimus; ei victori triumphum negaturi? & quidem non homines tantum, ſed Deos etiam ſuo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non ſolum hominibus, debetur. Vtrum majores veſtri omnium magnarum rerum & principia exorſi ab Diis ſunt, & finem eum ſtatuerunt? Conſul proficiſcens prætorve paludatus cum lictoribus in provinciam & ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato eodem, in Capitolio triumphans, ad eoſdem Deos quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit: pars non minima triumph[i] eſt victimæ præcedentes, ut appareat Diis grate[s] agentem imperatorem, ob rempublicam bene geſtam redire. Omnes illas victimas, quas traducen[das] in triumpho judicavit, alias alio cædente ma[c]tate. illas quidem epulas ſenatus, quæ nec priva[to] loco, nec publico profano, ſed in Capitolio edun[tur], utrum hominum voluptatis cauſſa, an Deo[rum] hominumque, auctore Servio Galba, turba[turi] eſtis? L. Paulli triumpho portæ claudentur[?] Rex Macedonum Perſeus, cum liberis & turba a[lia] captivorum, ſpolia Macedonum, citra flume[n] relinquentur? L. Paullus privatus, tamqua[m] rure rediens, à porta domum ibit? Et tu centu[rio] miles, quid de imperatore Paullo ſenatus de[crevit] potius, quam quid Servius Galba fabul[e]tu[r]

tur, audi: & hoc dicere me potius quam illum audi. Ille nihil præterquam loqui, & ipſum maledice ac maligne, didicit: ego ter & vicies cum hoſte per provocationem pugnavi: ex omnibus cum quibus manum conſerui, ſpolia retuli. inſigne corpus honeſtis cicatricibus omnibus adverſo corpore exceptis habeo; Nudaſſe deinde ſe dicitur: & quo quæque bello vulnera accepta eſſent retuliſſe. quæ dum oſtentat, adapertis fortè quæ velanda erant, tumor inguinum proximis riſum movit. tum, *Hoc quoque quod ridetis,* inquit, *in equo dies noctesque perſidendo habeo: nec magis me ejus quam cicatricum harum pudet, pœnitetque; quando numquam mihi impedimento ad Rempublicam bene gerendam domi militiæque fuit. Ego hoc ferro ſæpe vexatum corpus, vetus miles adoleſcentibus militibus oſtendi. Galba nitens & integrum denudet. Revocate, ſi videtur, tribuni ad ſuffragium tribus: ego ad vos milites:*

* * *

ſummam omnis captivi auri argentique tranſlati 40
ſeſtertium millies ducenties fuiſſe, Valerius Antias tradit: qua haud dubiè major aliquanto ſumma ex numero plauſtrorum ponderibuſque auri; argenti generatim ab ipſo ſcriptis efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum abſumptum, aut in fuga, cum Samothracem peteret, diſſipatum, tradunt: eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta annos poſt bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perſeus contra prædives, bellare cum Romanis cœpit. Ipſe poſtremo Paullus in curru magnam, cum dignitate alia corporis, tum ſenecta ipſa majeſtatem præ ſe ferens: poſt currum inter

alios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

alios illuſtres viros filii duo, Q. Maximus, & P. Scipio: deinde equites turmatim, & cohortes peditum ſuis quæque ordinibus. Pediti in ſingulos dati centeni, duplex centurioni, triplex equiti: tantum pediti daturum fuiſſe credunt, & pro rata aliis, ſi aut non refragati honori ejus fuiſſent, aut benignè hac ipſa ſumma nunciata acclamaſſent. Sed non Perſeus tantum per illos dies documentum humanorum caſuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hoſtium ductus: ſed etiam victor Paullus auro purpuraque fulgens. Nam duobus è filiis, quos duobus datis in adoptionem, ſolos nominis ſacrorum familiæque hæredes retinuerat domi; minor fermè duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum; major quatuordecim annorū, triduo poſt triumphum deceſſit: quos prætextatos curru vehi cum patre, ſibi ipſos ſimiles prædeſtinantes triumphos, oportuerat. Paucis poſt diebus, data à M. Antonio tribuno plebis concione, quum de ſuis rebus geſtis more cæterorum imperatorum diſſeruiſſet, memorabilis ejus oratio & digna Romano prin-
41 cipe fuit. *Quanquam & quam feliciter rempublicam adminiſtraverim, & quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror, quum ſpectaculo vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorum fuerint; tamen paucis quæſo ſinatis me cum publica felicitate comparare eo quo debeo animo privatam meam fortunam. Profectus ex Italia, claſſem à Brunduſio ſole orto ſolvi; nona diei hora cum omnibus meis navibus Corcyram tenui. Inde quinto die Delphis Apollini pro me exercitibuſq; & claſſibus veſtris ſacrificavi. A Delphis quinto die in caſtra perveni: ubi exercitu accepto, mutatis quibuſdam, quæ magna impedimenta victoriæ erant, progreſſus*

quia

quia inexpugnabilia caſtra hoſtium erant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præſidia ejus ſaltum ad Petram evaſi, & ad pugnam rege coacto acie vici: Macedoniam in poteſtatem populi Romani redegi & quod bellum per quadriennium quatuor ante me conſules ita geſſerunt, ut ſemper ſucceſſori traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde ſecundarum rerum velut proventus ſecutus: civitates omnes Macedoniæ ſe dediderunt: gaza regia in poteſtatem venit: rex ipſe tradentibus prope ipſis Diis, in templo Samothracum cum liberis eſt captus. Mihi quoque ipſi nimia jam fortuna mea videri, eoque ſuſpecta eſſe. Maris pericula timere cœpi in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, & victore exercitu transportando. Poſtquam omnia ſecundo navium curſu in Italiam pervenerunt, neque erat quod ultra precarer; illud optavi, ut quum ex ſummo retro volvi fortuna conſueſſet; mutationem ejus domus mea potius quam Reſpublica ſentiret. Itaque defunctam eſſe fortunam publicam meam tam inſigni calamitate ſpero; quod triumphus meus, velut ad ludibrium caſuum humanorum duobus funeribus liberorum meorum eſt interpoſitus. Et quum ego & Perſeus nunc nobilia maxime ſortis mortalium exempla ſpectemur, ille qui ante ſe captivos captivus ipſe duci liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego qui de illo triumphavi, ab alterius funere filii curru ex Capitolio ad alterum prope jam exſpirantem veni: neque ex tanta ſtirpe liberûm ſupereſt, qui L. Æmilii Paulli nomen ferat. Duos enim tamquam ex magna progenie liberorum in adoptionem datos, Cornelia & Fabia gens habet; Paulli in domo præter ſe nemo ſupereſt. Sed hanc cladem domus meæ veſtra felicitas & ſecunda fortuna publica conſolatur. Hæc tanto dicta animo magis con- 42.

fude-

fudere audientium animos, quam ſi miſerabiliter orbitaté ſuam deflendo locutus eſſet. C. Octavius Calendis Decembribus de rege Perſeo navalem triumphum egit. Is triumphus ſine captivis fuit, ſine ſpoliis. Dedit ſociis navalibus in ſingulos denarios ſeptuagenos quinq;, gubernatoribus, qui in navibus fuerant duplex, magiſtris navium quadruplex. Senatus deinde habitus eſt: Patres cenſuerunt, ut Quintus Caſſius Perſea regem cum Alexandro filio Albam in cuſtodiam duceret: comites, pecuniam, argentum, inſtrumentum quod haberet. Bitis regis Thracum filius cum obſidibus in cuſtodiam Carſeolos eſt miſſus. Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos poſt dies quam hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt; pecuniam ad redimendum filium alioſque obſides apportantes. Eis in ſenatum introductis, & idipſum argumenti prætendentibus orationis, non ſua voluntate Cotyn bello juviſſe Perſea, quod obſides dare coactus eſſet; orantibuſque ut eos precio, quantum ipſi ſtatuiſſent Patres redimi paterentur; reſponſum ex auctoritate ſenatus eſt, *Populum Romanum meminiſſe amicitiæ, quæ cum Cotye majoribuſque ejus & gente Thracum fuiſſet. Obſides datos crimen, non criminis defenſionem eſſe: quum Thracum genti ne quietus quidem Perſeus, nedum bello Romano occupatus, timendus fuerit. Ceterum etſi Cotys Perſei gratiam prætuliſſet amicitiæ populi Romani; magis quid ſe dignum eſſet, quam quid merito ejus fieri poſſet, æſtimaturum: filium atque obſides ei remiſſurum. Beneficia gratuita eſſe populi Romani: precium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam præſens exigere.* Legati nominati, T. Quintius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obſides in Thra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Thraciam reducerent: & Thracibus munera data in ſingulos binum millium æris. Bitis cum ceteris obſidibus à Carſeolis accerſitus, ad patrem cum legatis miſſus. Naves regiæ captæ de Macedonibus inuſitatæ ante magnitudinis in campo Martio ſubductæ ſunt. Hærente adhuc non in 43
animis modo, ſed penè in oculis memoria Macedonici triumphi, L. Anicius Quirinalibus triumphavit de rege Gentio, Illyriiſque. Similia omnia magis viſa hominibus, quam paria. minor ipſe imperator, & nobilitate Anicius cum Æmilio, & jure imperii prætor cum conſule collatus: non Gentius Perſeo, non Illyrii Macedonibus, non ſpolia ſpoliis, non pecunia pecuniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque ſicut præfulgebat huic triumphus recens; ita apparebat ipſum per ſe intuentibus nequaquam eſſe contemnendum. Perdomuerat intra paucos dies terra marique ferocem, lociſque munitis fretam gentem Illyriorum: regem, regiæque omnes ſtirpis ceperat: tranſtulit in triumpho multa militaria ſigna, ſpoliaque alia & ſupellectilem regiam: auri viginti & ſeptem, argenti decem & novem pondo: denarium tria millia: & centum viginti millia Illyrii argenti. Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge & liberis, & Caravantius frater regis, & aliquot nobiles Illyrii. De præda militibus in ſingulos quadragenos quinos denarios, duplex centurioni, triplex equiti, ſociis nominis Latini quantum civibus, & ſociis navalibus dedit quantum militibus. Lætior hunc triumphum eſt ſecutus miles, multiſque dux ipſe carminibus celebratus. ſeſtertium ducenties ex ea præda redactum eſſe, auctor eſt Antias, præter aurum argentumque quod in ærarium ſit latum: quod quia unde redigi potuerit, non apparebat;

aucto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

auctorem pro re poſui. Rex Gentius cum liberis & conjuge & fratre Spoletium in cuſtodiam ex ſenatusconſulto ductus, ceteri captivi Romæ in carcerem conjecti: recuſantibusque cuſtodiam Spoletinis, Igiturvium reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant: de Gentio rege captos eos, Corcyreis, & Apolloniatibus, & Dyrrachinis, Q. Caſſius ex ſenatusconſulto tribuit. Conſules eo anno, agro tantum Ligurum populato, quum hoſtes exercitus nunquam eduxiſſent, nulla re memorabili geſta, Romam ad magiſtratus ſubrogandos redierunt: & primo comitiali die conſules crearunt, M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde prætores poſtero die L. Livium, L. Apuleium Saturninum, A. Licinium Nervã, P. Rutilium Calvum, P. Quintilium Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ provinciæ ſunt decretæ, duæ Hiſpaniæ, Sicilia & Sardinia. Intercalatum eo anno; poſtridie Terminalia intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus eſt, C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quintium Flaminium. & flamen Quirinalis mortuus, Q. Fabius Pictor. Eo anno rex Pruſias venit Romam cum filio Nicomede. Is magno comitatu urbem ingreſſus, ad forum à porta tribunalque Q. Caſſii prætoris perrexit: concurſuque undique facto, *Deos qui urbem Romam incolerent, ſenatumq; & populum Romanum ſalutatum ſe dixit veniſſe: & gratulatum quod Perſea Gentiumq; reges viciſſent; Macedonibuſq; & Illyriis in ditionem redactis, auxiſſent imperium.* Quum prætor ſenatum ei, ſi velit, eo die daturum dixiſſet; biduum petiit, quo templa Deûm urbemq; & hoſpites amicoſque viſeret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæſtor; qui & Capuam ei obviam miſſus fuerat: & ædes, quæ ipſum comiteſque

teſque ejus benignè reciperent, conductæ. Tertio poſt die ſenatum adit, gratulatus victoriam eſt: merita ſua in eo bello commemoravit: petiit, *Vt votum ſibi ſolvere, Romæ in Capitolio decem majores hoſtias, & Præneſte unam Fortunæ liceret. ea vota pro victoria populi Romani eſſe. Et ut ſocietas ſecum renovaretur: agerq́; ſibi de Antiocho captus, quem nulli datum à populo Romano Galli poſſiderent, daretur. Filium poſtremo Nicomedem ſenatui commendavit.* Omnium qui in Macedonia imperatores fuerant, favore eſt adjutus. Itaque cetera quæ petebat conceſſa; de agro reſponſum eſt, *Legatos ad rem inſpiciendam miſſuros. Si ager populi Romani fuiſſet nec cuiquam datus eſſet; digniſſimum eo dono Pruſiam habituros eſſe. Si autem Antiochi non fuiſſet, eo ne populi quidem Romani factum apparere: aut ſi datus Gallis eſſet; ignoſcere Pruſiam debere, ſi ex nullius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. Ne quod detur quidem, gratum eſſe donum poſſe, quod eum qui det ubi vellet ablaturum eſſe ſciat. Facile Nicomedis commendationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem eſſe.* Cum hoc reſponſo Pruſias eſt dimiſſus. Munera ei ex ſeſtertiis * juſſa dari, & vaſorum argenteorum pondo quinquaginta. & filio Regis Nicomedi ex ea ſummo munera dari cenſuerunt, ex qua Maſgabæ filio regis Maſaniſſæ data eſſent: & ut victimæ aliaq; quæ ad ſacrificiū pertinerent, ſeu Romæ, ſeu Præneſte immolare vellet, regi ex publico, ſicut magiſtratibus Romanis, præberentur: & ut ex claſſe quæ Brunduſii eſſet, naves longæ viginti aſſignarentur, quibus uteretur: donec ad claſſem dono datam ei rex perveniſſet. L. Cornelius Scipio ne ab eo abſcederet, ſumptumq; ipſi & comitibus prębe, donec navē conſcen-

ſcendiſſent. Mirè lætum & ea benignitate in ſ populi Romani regem fuiſſe, ferunt: munera ſi bi-ipſum emiſſe: filium juſſiſſe donum popul Romani accipere. Hæc de Pruſia noſtri ſcripto res. Polybius, eum regem indignum majeſtat nominis tanti tradit; pileatum, capite raſo, ob viam ire legatis ſolitum, libertumque ſe popul Romani ferre: & ideo inſignia ordinis ejus ge rere. Romæ quoque quum veniret in curiam ſummiſiſſe ſe, & oſculo limen curiæ contigiſſe: & Deos ſervatores ſuos ſenatum appellaſſe. aliam que orationem, non tam honorificam audienti bus, quam ſibi deformem habuiſſe. Moratus cir ca urbem triginta haud amplius dies; in regnum eſt profectus.

IN RELIQVOS
T. LIVII LIBROS QV
DESIDERANTVR,
EPITOME
LIBRI XLVI.

EVmenes Rex Romam venit: qui, qui Macedonico bello ſe medium egerat, n aut hoſtis judicatus videretur, ſi ex cluſus eſſet, aut liberatus crimine, admitteretur; in commune lex lat eſt, ne cui regi Romam venire liceret. Claudiu Marcellus conſul Alpinos Gallos, C. Sulpiciu Gallus conſul Ligures ſubegit. Legati Pruſiæ regi conqueſti ſunt de Eumene, quod fines ſuos depopu laretur: dixeruntque eum conſpiraſſe cum Antio chi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

cho contra populum Romanum. Societas cum deprecantibus Rhodiis juncta eſt. Luſtrum a cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti ſeptem millia viginti duo. Princeps ſenatus lectus M. Æmilius Lepidus. Ptolemæus Ægyptiorum rex, à minore fratre è regno pulſus, miſſis ad eum legatis, reſtitutus eſt. Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo Romano renovavit. Res præterea adverſus Ligures, Corſos, & Luſitanos, vario eventu geſtas, & motus Syriæ mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lyſia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obſes miſſus fuerat, clam, quia minimè dimittebatur à Romanis, interemit: & ipſe in regnum receptus. L. Æmilius Paullus, qui Perſeum vicerat, mortuus, cujus tanta abſtinentia fuit, ut quum ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retuliſſet, vix ex auctione bonorum ejus redactum ſit, unde dos uxori ejus redderetur. Pomptinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea provincia evenerat, ſiccatæ, agerque ex iis factus.

LIBRI XLVII.

CN. Tremellio tribuno plebis mulcta dicta eſt, quod cum M. Æmilio Lepido pontifice maximo injurioſe contenderat: Sacrorumque magiſtratuum jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps ſenatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui diſſidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto alter Cyrenis regnaret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ret. Ariarathes Cappadociæ rex conſilio Demetri
regis Syriæ & viribus pulſus regno, à ſenatu reſti
tutus eſt. Miſſi à ſenatu, qui inter Maſaniſſam
Carthaginienſes de agro judicarent. C. Marci
conſul adverſum Dalmatas parum proſperè pr
mum, poſtea feliciter pugnavit; cum quibus be
confligendi cauſſa fuit, quod Illyricos populi Roma
ni ſocios vaſtaverant, eandemque gentem Corneli
Naſica conſul domuit. Q. Opimius conſul tran
alpinos Ligures, qui Maſſilienſium oppida Antip
lim & Nicæam vaſtabant, ſubegit. Præterea res
Hiſpania à compluribus parum proſperè geſtas co
tinet. Conſules anno quingenteſimo nonageſimo oct
vo ab urbe condita magiſtratum, peractis comitii
inſequentiſque anni conſulibus creatis, inire cœp
runt. Mutandi comitia cauſſa fuit, quod Hiſpan
rebellabant. Legati ad diſceptandum inter Maſa
niſſam & Carthaginienſes miſſi, nunciaverunt
vim navalis materiæ ſe Carthagine deprehendiſſ
Aliquot prætores à provinciis avaritiæ nomine a
cuſati, damnati ſunt.

LIBRI XLVIII.

LVſtrum à cenſoribtus conditum eſt. Cenſa ſun
civium capita trecenta viginti quatuor millia
Semina tertii belli Punici referuntur. Quum i
finibus Carthaginienſium maximus Numidarum
exercitus, Archobarzane duce, Syphacis nepot
diceretur eſſe. M. Porcius Cato ſuaſit, ut Carthagi
nienſibus, qui exercitum, ſpecie contra Maſani
ſam regem, ſed revera contra Romanos accitum i
finibus haberent, bellum indiceretur. contradicen
P. Cornelio Naſica, placuit legatos mitti Carthagi
nem, qui ſpecularentur quid ageretur. Caſtigato ſe
natu Carthaginienſium, quod contra fœdus exerci
tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

um & navales materias haberent, pacem inter eos & Maſaniſſam facere voluerunt, Maſaniſſa agro, e quo lis erat, cedente. ſed Giſgo, Hamilcaris filius, homo ſeditioſus, qui tunc in magiſtratu erat, uum ſenatus pariturum ſe judicio legatorum diiſſet, ita bellum adverſus Romanos ſuadendo conitavit; ut legatos, quo minus violarentur, fuga exlicuerit. Id nunciantes, infeſtum jam ſenatum arthaginienſibus, infeſtiorem fecerunt. M. Porcius ato funus mortui filii in prætura tenuiſsimo, ut aluit (nam pauper erat) ſumptu fecit. Andriſcus, ui ſe Perſei filium, regis quondam Macedoniæ, inenti aſſeveratione mentiretur, Romam miſſus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps ſenatus ab extis jam cenſoribus erat lectus, antequam exſpiraet præcepit filiis, lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine urpura efferrent: in reliquum funus ne plus quam ris denos conſumerent: imaginum ſpecie, non ſumtibus nobilitari magnorum virorum funera ſolee. De veneficiis quæſitum. Publicia, & Licinia obiles fœminæ, quæ viros ſuos necaſſe inſimulaantur, cognita cauſſa, quum prætori prædes valeſque dediſſent, cognatorum decreto necatæ ſunt. Guluſſa Maſaniſſæ filius denunciavit, Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui. Quum Cato ſuaderet, ut iis bellum indiceretur; P. Cornelio Naſica dicente, nihil temere faciundum; placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Poſtumius Albinus conſules, quum delectum ſevere agerent, nec quemquam gratia dimitterent: à tribunis plebis, qui pro amicis ſuis vacationem impetrare non poterant, in carcerem conjecti ſunt. Hiſpanienſe bellum quum parum proſpere aliquoties geſtum ita confudiſſet civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent,

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

aut legati ire vellent; P. Cornelius Æmilianu
proceſſit: & excepturum ſe militiæ genus, quod
cumque imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exem
plo ad militandi ſtudium omnes incitavit. L. Lu
cullus conſul cum Claudio Marcello, cui ſucceſſe
rat, cum laceſſere omnes Celtiberiæ populi videren
tur, Vaccæos, Cantabros, & alias incognitas ad
huc nationes in Hiſpania ſubegit. Ibi P. Corneliu
Africanus Scipio Æmilianus, L. Paulli filius
Africani nepos, ſed adoptivus, provocatorem bar
barum tribunus militum occidit: & in oppugna
tione Intercatiæ urbis majus multo etiam periculun
adiit. nam murum primus omnium tranſcendit
Servius Sulpicius Galba prætor male adverſu
Luſitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cun
Carthaginienſium oratoribus, & Guluſſa Maſa
niſſæ filio, rediſſent, dicerentque & exercitum ſe &
claſſem Carthagine deprehendiſſe, perrogari ſenten
tias placuit; Catone, & aliis principibus ſenatu
ſuadentibus, ut in Africam confeſtim tranſporta
retur exercitus. quia vero Cornelius Naſica dicebat
nondum ſibi juſtam cauſſam belli videri; placui
ut bello deſiſteretur, ſi Carthaginienſes claſſem ex
cuſſiſſent, & exercitum dimiſiſſent: ſi minus, proxi
mi conſules de bello Punico referrent. Quum locatun
à Cenſoribus theatrum extrueretur; P. Corneli
Naſica auctore, tamquam inutile, & nociturun
publicis moribus, ex ſenatusconſulto deſtructun
eſt, populuſque aliquamdiu ſtans ludos ſpectavit
Carthaginienſes quum adverſum fœdus bellum Ma
ſaniſſæ intuliſſent, victi ab eo, annos habente nona
ginta duos, & ſine pulpamine mandere & guſtar
panem tantummodo ſolito, inſuper Romanum bel
lum meruerunt.

L I

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI XLIX.

TErtii Punici belli initium altero & ſexcenteſimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, conſummatur. Inter M. Portium Catonem, & Scipionem Naſicam, quorum alter ſapientiſſimus vir in civitate habebatur, alter etiam vir optimus à ſenatu judicatus erat, diverſis certatum eſt ſententiis; Catone ſuadente bellum, & ut tolleretur, deleretur que Carthago; Naſica diſſuadente: placuit tamen, eo quod contra fœdus naves haberent, quod extra fines exercitum duxiſſent, quod ſocio populi Romani & amico Maſaniſſæ arma intuliſſent, quod filium ejus Guluſſam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepiſſent, bellum iis indici. Prius quam ullæ copiæ in naves imponerentur, Vticenſes legati, Romam venerunt, ſe ſuaq; omnia dedentes. Ea legatio, veluti omẽ, grata patribus, acerba Carthaginienſibus fuit. Diti patri ludi ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: qui anno centeſimo à primo bello Punico, quingenteſimo & altero anno ab urbe condita, facti fuerant. Legati triginta Romam venerunt. per quos ſe Carthaginienſes dedebant. Catonis ſententia pervicit, ut in decreto perſtaretur, & ut conſules quam primum proficiſcerentur ad bellum. Qui ubi in Africam tranſierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obſidibus, & armis omnibus, inſtrumentiſque belli, ſi qua Carthagine erant; tunc quum ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum procul à mari decem millia paſſuum nec minus remotum, oppidum facerent; indignitate rei ad bellandum Carthaginienſes compulerunt. Obſideri, oppugnarique cœpta eſt Carthago à L. Marcio, Manio Manilio conſulibus. In qua oppugnatione, quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere

mere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

mere cum cohortibus irrupiſſent, & ab oppidanis graviter cæderentur, à Scipione Africano explicit[i] ſunt. per quem & caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus juvantibus liberatum eſt: caſtrorumque, quæ Carthaginienſes omnibus copiis pariter ab urbe egreſsi oppugnabant, liberatorum is ipſe præcipuam gloriam tulit. Præterea quum ab irrita oppugnatione Carthaginis conſul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adverſus Haſdrubalem, qui cum altera manu iniquum ſaltum inſederat, ſuaſit primo conſuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui & prudentiæ ejus & virtuti invidebant, ſententiis, & ipſe ſaltum ingreſſus eſt. quumque, ſicut prædixerat, fuſus fugatuſque eſſet Romanus excercitus, & duo cohortes ab hoſte obſiderentur, cum exiguis equitum turmis in ſaltum reverſus, liberavit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutem ejus & Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſecutus eſt, ut diceret, reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere. Et populus Romanus eo favore & illum complexus eſt, ut comitiis complurimæ eum tribus conſulem ſcriberent; quum hoc per ætatem minime liceret. Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgaſſet, ut Luſitani qui in fidem populo Romano dediti, à Sergio Galba in Gallia veniſſent in libertatem reſtitituerentur, M. Cato acerrime ſuaſit. extat orati[o] in Annalibus ejus incluſa. Q. Fulvius Nobilior, & ſæpe ab eo in ſenatu laceratus, reſpondit pro Galba: ipſe quoque Galba quum ſe damnari videret, complexus duos filios prætextatos, & filium Gal[li] Sulpicii, cujus tutor erat, ita miſerabiliter pro ſ[e] locutus eſt, ut rogatio antiquaretur. extant tres orationes ejus: duæ adverſum Libonem tribunum plebis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

bis, rogationeſque ejus habitæ de Luſitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Luſitanos propter ſeſe caſtra habentes cæſos fatetur: quod compertum habuerit, equo atque homine ſuo ritu immolatis per ſpeciem pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe. Andriſcus quidam ultimæ ſortis homo, Perſei regis ſe filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Roma, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipſum mendacium miſerat, clam profugiſſet; multis ad falſam ejus fabulam, velut ad veram euntibus; contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupavit. Fabulam autem hujuſmodi finxerat: Ex pellice ſe & Perſeo rege ortum, traditum educandum Cretenſi cuidam eſſe, ut in belli caſus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut ſemen ſtirpis regiæ extaret. Perſeo demortuo, Adramiti ſe educatum uſque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum eſſe credentem, à quo educaretur, ignarum generis fuiſſe ſui. affecto deinde eo, quum prope vitæ finem ultimum eſſet, detectam ſibi tandem originem ſuam, falſæque matri libellum datum ſigno Perſei regis ſignatum, quem ſibi traderet, quum ad puberem ætatem veniſſet: obteſtationeſque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus ſervaretur. pubeſcenti libellum traditum: in quo relicti ſibi duo theſauri à patre dicerentur. tum ſcientem mulierem ſubditicium ſe eſſe, veram ſtirpem ignoranti, edidiſſe genus: atque obteſtatam, ut prius quam ad Eumenem manaret res, Perſeo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo ſe exterritum, ſimul ſperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam ſe contuliſſe: atque ibi primum quis ipſe omninò eſſet, palam expromere auſum.

LIBRI L.

THeſſalia, quum & illam invadere armis atque occupare Pſeudophilippus vellet, per Romanorum legatos auxiliis Achæorum defenſa eſt. Pruſias rex Bythiniæ, omniumque humilimorum vitiorum, à Nicomede filio, adjuvante Attalo rege, Pergami occiſus eſt. Habebat alterum filium, qui pro ſuperiore ordine dentium, enatum habuiſſe unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem & Pruſiam faciendam Romani miſiſſent: & unus ex iis caput multis cicatricibus ſparſum haberet, alter pedibus æger eſſet, tertius ingenio ſocors haberetur; dixit Cato, eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex ſtirpe generis Perſei regis Macedonum, inertia ſocordiaque ſimilem Pruſiæ regem habebat; jacente eo in ganeo & luſtris, Ammonius regnabat; per quem & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus, Demetrii filius, occiſi. Maſaniſſa, Numidiæ rex, major nonaginta annis, deceſſit; vir inſignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam verſus in ſenectam, viguit, ut poſt ſextum & octogeſimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus maximum natu, Micipſam, Guluſſam, Manaſtabulem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquiſſet, & dividere eos arbitro Scipione juſſiſſet) adminiſtrationem regni diviſit. Item Phameæ Himilconis, præfecto equitum Carthaginienſium, viro forti, & cujus præcipua opera Pœni utebantur, perſuaſit; ut cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret. Ex tribus legatis qui ad Maſaniſſam miſſi fuerant, Claudius Marcellus, coorta tempeſtate, fluctibus obrutus eſt. Carthaginienſes Aſdrubalem Maſaniſſæ nepotem, quem præto-

prætorem habebant, proditionis ſuſpectum, in curia interemerunt: quæ ſuſpicio inde emanavit, quod propinquus eſſet Guluſſæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus quum ædilitatem peteret, conſul à populo dictus, quoniam per annos conſulem fieri non licebat, cum maximo certamine, ſuffragantibus plebeis, & repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus ſolutus, & conſul creatus eſt. M. Manilius aliquot urbes circumpoſitas Carthagini expugnavit. Pſeudophilippus in Macedonia, cæſo cum exercitu P. Iuvencio prætore, à Q. Cæcilio victus captuſque eſt: & recepta Macedonia.

LIBRI LI.

Carthago in circuitu viginti tria millia paſſus patens, magno labore obſeſſa, & per partes capta eſt: primum à Mancino legato, deinde à Scipione conſule, cui extra ſortem provincia Africa data erat. Carthaginienſes portu novo (quia vetus à Scipione erat obſtructus) facto, & contracta, clam exiguo tempore, ampla claſſe, navali prælio infeliciter pugnaverunt. Haſdrubalis quoque eorum ducis caſtra ad Nepherim oppidum, loco difficillimo ſita, cum exercitu deleta ſunt à Scipione. qui tandem urbem expugnavit, ſeptuageſimo anno, quam erat condita ſpoliorum major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Vltimo urbis excidio, quum ſe Haſdrubal Scipioni dediſſet, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat, ut ad victorem transfugeret; in medium ſe flagrantis urbis incendium duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio, exemplo patris ſui naturalis Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit. transfugas ac fugitivos beſtiis objecit. Belli Achaici ſemina referuntur hæc; quod legati populi Romani ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ab Achaicis pulſati ſint; Corinthum miſſi, ut eas civitates quæ ſub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio ſecernerent.

LIBRI LII.

CUm Achæis, qui in auxilium Bœotios & Chalcidenſes habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermipolas conflixit, quibus victis, dux eorum Critolaus veneno ſibi mortem conſcivit. in cujus locum Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus, ad Iſthmon à L. Mummio conſule victus eſt. qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex Senatusconſulto diruit; quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipſe L. Mummius abſtinentiſſimum virum egit. nec quicquam ex iis opibus ornamentiſque, quæ prædives Corinthus, habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andriſco triumphavit. P. Cornelius Africanus, Scipio Æmilianus, de Carthagine & Aſdrubale. Viriatus in Hiſpania primum ex paſtore venator, è venatore latro, mox juſti quoque exercitus dux factus, univerſam Luſitaniam occupavit. M. Vitilium prætorem, fuſo ejus exercitu, cepit: poſt quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem geſſit, tantumque terrorem is hoſtis intulit, ut adverſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella inter reges geſta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ ſtirpis, occiſo (ſicut ante dictum eſt) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui à patre quondam ob incertos belli caſus, ablegatus Gnidon fuerat, contempta ſocordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram acceperat in matrimonium,

nium, bello interemit. Ptolemæus in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum oſſa medici terebrare contendunt, exſpiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat ſucceſſit. Demetrius ob crudelitatem quam per tormenta in ſuos exercebat, à Diodoto quodam uno ex ſubjectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum aſſerebat, bello ſuperatus, Seleuciam confugit, L. Mummius de Achæis triumphavit, ſigna ærea, marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

LIBRI LIII.

AP. Claudius conſul Salaſſos, gentem Alpinam domuit. Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Q. Cæcilius Metellus proconſul Celtiberos cecidit. à Q. Fabio proconſule pars maxima Luſitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta eſt. C. Iulius ſenator Græce res Romanas ſcribit.

LIBRI LIV.

Q. Pompeius conſul in Hiſpania Thermeſtinos ſubegit. cum eiſdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti octo millia, trecenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conqueſtum veniſſent de D. Iunio Syllano prætore, quod acceptis pecuniis provinciam ſpoliaſſent, & ſenatus de querelis eorum vellet cognoſcere; T. Manlius Torquatus, Silani pater, petiit impetravitque, ut ſibi cognitio mandaretur. & domi cauſſa cognita, filium condemnavit abdicavitque. ac ne funeri quidem ejus (quum ſuſpen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dio vitam finiſſet) interfuit: ſedenſque domi poteſtatem conſultantibus ex inſtituto fecit. Q. Fabius proconſul, rebus in Hiſpania proſpere geſtis labem impoſuit; pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus, conſilio Servilii Cæpionis, interemptus eſt, & ab exercitu ejus multum comploratus ac nobiliſſime tumulatus; vir duxque magnus, & per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum geſſit, frequentius ſuperior.

LIBRI LV.

PVblio Cornelio Naſica, cui cognomen Serapioni fuit, ab irridente Curatio tribuno plebis impoſitum, & D. Iunio Bruto conſulibus delectum habentibus in conſpectu tironum, res ſaluberrimi exempli facta eſt: nam C. Matienus accuſatus eſt apud tribunos plebis, quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet: damnatuſque ſub furca, diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo veniit. Tribuni plebis quia non impetrarant, ut ſibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, conſules duci juſſerunt. Iunius Brutus conſul in Hiſpania, iis, qui ſub Viriato militaverant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum eſt. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam ſenatus irritam fieri cenſuerat, cum exercitu fuſus fugatuſque. C. Hoſtilio Mancino conſule ſacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conſcendenti deinde in navim ut in Hiſpaniam proficiſceretur, accidit audiri, Mane mane Mancine: qua auſpicia triſtia fuiſſe, eventu probatum eſt. Victus enim à Numantinis & caſtris exutus, quum ſpes nulla ſervandi exercitus eſſet, pacem cum eis fecit ignominioſam, quam ratam eſſe ſenatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Nu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Luſitaniam, triginta urbium expugnationibus, uſque ad Occaſum & Oceanum, perdomuit: & quum fluvium Oblivionem tranſire nollent milites, ereptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic ut tranſgrederentur perſuaſit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, à Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore ſuo, per fraudem occiſus eſt: corruptis medicis, qui ipſum calculi dolore conſumi, ad populum mentiti, dum ſecant, occiderunt.

LIBRI LVI.

DEcimus Iunius Brutus in ulteriore Hiſpania feliciter adverſus Gallæcios pugnavit. diſsimili eventu M. Æmilius Lepidus proconſul adverſus Vaccæos rem geſſit: cladem que ſimilem Numantinæ paſſus eſt. Ad exſolvendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, quum hujus rei auctor fuiſſet, deditus Numantinis, non eſt receptus. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus conſul Vardeos in Illyrico ſubegit. M. Coſconius prætor in Thracia cum Scordicis proſpere pugnavit. Quum vitio ducum bellum Numantinum non ſine publico pudore duraret, delatus eſt ultro Scipioni Africano à ſenatu populoque Romano conſulatus: quem quum illi capere ob legem, quæ vetabat quemquam iterum conſulem fieri, non liceret, ſicuti priori conſulatu, legibus ſolutus eſt. Bellum ſeruile in Sicilia ortum, quum opprimi à prætoribus non potuiſſet: C. Fulvio conſuli mandatum eſt. hujus belli initium fuit Eunus ſervus, natione Syrus. qui contracta agreſtium ſervorum manu & ſolutis ergaſtulis, juſti exercitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

numerum implevit. Cleo quoque alter ſervus ad ſeptuaginta millia ſervorum contraxit; & copiis junctis, contra populum Romanum exercitumque ejus, bellum ſæpe geſſerunt.

LIBRI LVII.

Scipio Africanus Numantiam obſedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum, ad ſeveriſſimam militia diſciplinam revocavit. omnia deliciarum inſtrumenta recidit: duo millia ſcortorum caſtris ejecit, militem quotidie in opere habuit, & triginta dierum frumentum ad ſeptenos vallos ferre cogebat: ægrè propter onus incedenti dicebat: Cum gladio te vallare ſcieris, vallum ferre deſinito. Alii ſcutum parvum habiliter ferenti, ſcutum amplius juſto ferre juſſit: neque id ſe reprehendere, quando melius ſcuto quam gladio uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus, ſi extraneus fuſtibus cecidit. Iumenta omnia, ne exonerarent militem, vendidit. Sæpe adverſus eruptiones hoſtium feliciter pugnavit. Vaccæi obſeſſi, liberis & conjugibus trucidatis, ipſi ſe interemerunt. Scipio ampliſſima munera ſibi ab Antiocho rege Syriæ miſſa, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos eſſet, pro tribunali accepturum ſe eſſe dixit, eaque omnia referre quæſtorem in publicas tabulas juſſit: ex iis, viris fortibus dona ſe daturum. Quum undique Numantiam obſidione clauſiſſet, & oppreſſos fame videret urgeri hoſtes; qui pabulatum exierant, vetuit interimi: quod diceret, velocius eos abſumpturos frumentum, quod haberent, ſi plures fuiſſent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI LVIII.

TI. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum Agrariam legem ferret adverſus voluntatem ſenatus, & equeſtris ordinis, Ne quis ex publico agro plus quam quingenta jugera poßideret; in eum furorem exarſit, ut M. Octavio collegæ, cauſſam diverſæ partis defendenti, poteſtatem lege lata abrogaret: ſeque & fratrem Cajum, & Ap. Claudium ſocerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit & aliam legem Agrariam, qua ſibi latius agrum pateſaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager qua privatus eſſet. deinde quum minus agri eſſet, quam quod dividi poſſet ſine offenſa etiam plebis (quoniam eos ad cupiditatem ampla modo ſperandi incitaverat) legem ſe promulgaturum oſtendit, ut iis qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuiſſet, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignationibus commotus graviter ſenatus, ante omnes P. Mucius conſul, qui quum in ſenatu in Gracchum peroraſſet, raptus ab eo ad populum, delatuſque plebi, rurſus in eum pro roſtris concionatus eſt. Quum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus: auctore P. Cornelio Naſica, in Capitolio ab optimatibus occiſus eſt; ictus primum fragmentis ſubſelliorum: & inter alios, qui in eadem ſeditione occiſi erant, inſepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adverſum fugitivos geſtas continet.

LIBRI LIX.

NVmantini ſame coacti, ipſi ſe per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Africanus delevit, & de ea triumphavit, quartodecimo anno poſt Carthaginem deletam. P. Rupilius conſul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Ariſtonicus regis Eumenis filius, Aſiam occupavit; quum teſtamento Attali regis legata populo Romano, libera eſſe deberet. adverſus eum P. Licinius Craſſus conſul, quum idem pontifex maximus eſſet (quod nunquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prœlio victus & interemptus eſt. M. Perperna conſul victum Ariſtonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus, tunc primum uterq; ex plebe cenſores facti, luſtrum condiderunt. Cenſa ſunt civium capita trecenta tredecim millia, octingena viginti tria, præter pupillos & viduas. Q. Metellus cenſor cenſuit, ut omnes cogerentur ducere uxores liberorum creandorum cauſſa. extat oratio ejus, quam Auguſtus Cæſar, quum de maritandis ordinibus ageret, velut in hæc tempora ſcriptam in ſenatu recitavit. C. Atinius Labio tribunus plebis Q. Metellum cenſorem, à quo in ſenatu legendo præteritus erat, de ſaxo dejici juſſit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tuliſſet, ut eundem tribunum plebis quoties vellet, creari liceret; rogationem ejus P. Africanus graviſſima oratione diſſuaſit. in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæſum videri. Gracchus contra ſuaſit rogationem: ſed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, & Phraatem Parthorum regem geſta. nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus Evergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem ſuis inviſus, incenſa à populo regia, clam in Cyprum profugit. & quum ſorori ejus Cleopatræ, quam (filia ejus virgine per vim compreſſa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum à populo datum eſſet, infenſus, filium

filium quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus, & manus, & pedes matri miſit. Seditiones à triumviris, Fulvio Flacco, & C. Graccho, & C. Carbone, agro dividendo creatis excitatæ. quibus quum P. Scipio Africanus adverſaretur, fortiſque ac validus pridie domum ſe recepiſſet, mortuus in cubiculo inventus eſt. Suſpecta fuit, tanquam ei venenum dediſſet, Sempronia uxor: hinc maximè, quod ſoror eſſet Gracchorum; cum quibus ſimultas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæſtio acta. Eo defuncto, ſeditiones triumvirales acrius exarſerunt. C. Sempronius conſul contra Iapydas primo rem male geſſit: mox victoria cladem acceptam emendavit; virtute D. Iunii Bruti, ejus qui Luſitaniam ſubegerat.

LIBRI LX.

L. *Aurelius conſul rebellantes Sardos ſubegit. M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit; miſſus in auxilium Maſſilienſibus adverſus Salvios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit: Fregellas diruit. Peſtilentia in Africa ab ingenti multitudine locuſtarum, & deinde necatarum ſtrage, fuiſſe traditur. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecena nonaginta millia ſeptingena triginta ſex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis eloquentior quam frater, pernicioſas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ſemiſſe & triente frumentum plebi daretur: alteram legem Agrariam, quam & frater ejus tulerat: tertiam, qua equeſtrem ordinem tunc cum ſenatu conſentientem corrumperet: ut ſexcenti ex equitibus in curiam ſublegerentur: & quia illis tempo-*

temporibus trecenti tantum ſenatores erant, ſexcenti equites trecentis ſenatoribus, admiſcerentur. id eſt, ut equeſter ordo bis tantum virium in ſenatu haberet. & continuato in alterum annum tribunatu, legibus Agrariis latis effecit, ut complures coloniæ in Italia deducerentur, & una in ſolo dirutæ Carthaginis, quo ipſe triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res à Q. Metello conſule adverſus Baleares geſtas continet: quas Græci Gymneſias appellant; quia æſtatem nudi exigant. Baleares à teli miſſu appellati: vel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum ſuum, & Seleucum filium, indignata, quod occiſo patre ejus à ſe, injuſſu ſuo diadema ſumpſiſſet, interemit.

LIBRI LXI.

C. *Sextius proconſul, victa Salviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam, & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine ſuo ita appellatas. Cn. Domitius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi cauſſa fuit, quod Teutomalium Salviorum regem fugientem recepiſſent, & omni ope juviſſent: quodque Æduorum agros, ſociorum populi Romani vaſtaviſſent. C. Gracchus ſeditioſo tribunatu acto, quum Aventinum quoque armata multitudine occupaviſſet, à L. Opimio conſule, ex Senatusconſulto vocato ad arma populo, pulſus, interemptus eſt: & cum eo Fulvius Flaccus conſularis, ſocius ejuſdem furoris. Q. Fabius Maximus conſul, Paulli nepos, adverſus Allobroges, & Bituitum Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum*

minum centum viginti. & quum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiendus datus eſt; quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque eſt, ut Congentiatus, filius ejus, comprehenſus, Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti L. Opimius accuſatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis; quod indemnatos cives in carcerem conjeciſſet, abſolutus eſt.

LIBRI LXII.

Q. *Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit. Micipſa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem adoptaverat.* L. *Cæcilius Metellus Dalmatas ſubegit. Iugurtha Hiempſalem fratrem bello petiit, quem victum interemit: Adherbalem regno expulit, qui à ſenatu reſtitutus eſt. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, cenſores, duos & triginta ſenatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.*

LIBRI LXIII.

C. *Porcius conſul in Thracia malè adverſus Scordiſcos pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia trecenta triginta ſex, Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Veſtales inceſti damnatæ ſunt: idque inceſtum quemadmodum & commiſſum, & deprehenſum, & vindicatum ſit, refertur. Cimbri, gens vaga: populandi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo conſul cum exercitu fuſus eſt. Livius Druſus conſul adverſus Scordiſcos,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

diſcos, gentem à Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit, magnumque honorem tulit.

LIBRI LXIV.

ADherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirtha obſeſſus, contra denunciationem ſenatus ab eo occiſus eſt. Ob hoc ipſi Iugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Beſtia conſul gerere juſſus; pacem cum Iugurtha injuſſu populi & ſenatus fecit. Iugurtha fide publica evocatus ad indicandos auctores conſiliorum ſuorum, quod multos pecunia in ſenatu corrupiſſe dicebatur, Romam venit: & propter cædem admiſſum in regulum quendam, nomine Maſſivam, qui regnum ejus populo Romano inviſi appetebat, Romæ interfectum, quum periclitaretur; cauſſam capitis dicere juſſus, clam profugit, & cedens urbe fertur dixiſſe, O urbem venalem, & cito perituram, ſi emptorem invenerit! A. Poſtumius legatus infeliciter prælio adverſus Iugurtham geſto conflixit. pacem quoque adjecit ignominioſam, quam non eſſe ſervandam ſenatus cenſuit.

LIBRI LXV.

Q. Cæcilius Metellus conſul duobus præliis Iugurtham fudit, totamque Numidiam vaſtavit. M. Iunius Silanus conſul adverſum Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum ſedem & agros, in quibus conſiderent poſtulantibus ſenatus negavit. M. Minucius proconſul contra Thracas proſperè pugnavit. L. Caſſius conſul à Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui à civitate ſucceſſerant, in finibus Allobrogum, cum exercitu cæſus eſt. milites qui ex ea clade ſuperaverunt, obſidibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hoſtibus pacti ſunt.

LIBRI LXVI.

IVgurtha pulſus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus eſt: & cæſis prœlio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter ſuſceptum diutius ſuſtinere; vinctus ab eo & Mario traditus eſt: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæſtoris Marii, fuit.

LIBRI LXVII.

M. Aurelius Scaurus legatus conſulis à Cimbris fuſo exercitu captus eſt: & quum in conſilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes tranſirent Italiam petituri, eo quod diceret Romanos vinci non poſſe, à Botorige rege, feroce juvene, occiſus eſt. Ab iiſdem hoſtibus C Manlius conſul & Q. Servilius Cæpio proconſul, victi prœlio, caſtris quoque binis exuti ſunt. octoginta millia militum occiſa, calonum ac lixarum quadraginta. Secundum populi Romani juſsionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata ſunt: primi poſt regem Tarquinium: imperiumque ei abrogatum. In triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Iugurtha cum duobus filiis, & in carcere necatus eſt. Marius triumphali veſte in ſenatum venit, quod nemo ante eum fecerat: eiq; propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magiſtratus eſt. Conſulatu ſecundo & tertio abſens conſul creatus. Quartum conſulatum diſsimulanter captans conſecutus eſt. C. Domitius, pontifex maximus populi ſuffragio creatus eſt. Cimbri, vaſtatis omnibus quæ inter Rhodanum & Py-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

& Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniam tranſgreſſi, ibiq; multa loca populati, à Celtiberis fugati ſunt: reverſique in Galliam, bellicoſis ſe Teutonis conjunxerunt.

LIBRI LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones perſecutus eſt. C. Marius conſul ſumma vi oppugnata à Teutonis & Ambronibus caſtra defendit. duobus deinde prœliis circa Aquas Sextias eos hoſtes delevit: in quibus cæſa traduntur hoſtium ducenta millia, capta nonaginta. Marius abſens quintum conſul creatus eſt. triumphum oblatum, donec & Cimbros vinceret, diſtulit. Cimbri repulſo ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconſule, qui fauces Alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat reliqueratque, quum virtute ſua expliciti fugientem proconſulem exercitumque conſecuti, in Italiam trajeciſſent; junctis ejuſdem Catuli & C. Marii exercitibus, prœlio victi ſunt ab eis: in quo cæſa traduntur hoſtium centum quadraginta millia, capta ſexaginta. Marius totius civitatis conſenſu exceptus, pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu, ut novo homini ad tantos honores evecto, inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre interempta, primus omnium inſutus culeo, in mare præcipitatus eſt. Ancilia cum ſtrepitu mota eſſe, antequam Cimbricum bellum conſummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges geſta continet.

LIBRI LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, & per milites occiſo A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, geſſit; & quum legem Agrariam per vim tuliſſet, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit. qui quum à bonis civibus defenderetur, ne cauſſa majorum certaminum eſſet, in voluntarium exilium Rhodum profectus eſt: ibique legendo, & audiendis magnis viris vacabat. Profecto, C. Marius, ſeditionis auctor, qui ſextum conſulatum per tribus ſparſa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum conſulatus, quem maximè adverſarium actionibus ſuis timebat, interemit. quibus rebus, concitato ſenatu (in cujus cauſſam, & C. Marius, homo mutabilis, & varii conſilii ingeniique ſemper ſecundam fortunam, tranſierat) quum eum tueri minimè poſſet, oppreſſus armis cum Glaucia Prætore, & aliis ejuſdem furoris ſociis, à Rabirio quodam interfectus eſt. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius favore civitatis, reductus eſt. C. Aquilius proconſul in Sicilia bellum ſervile excitatum confecit.

LIBRI LXX.

QVum Marcius Aquilius de pecuniis repetundis cauſſam diceret, ipſe rogare judices noluit. M. Antonius qui pro eo perorabat, tunicam à pectore ejus diſcidit, ut honeſtas circatrices oſtenderet: quibus conſpectis, indubitanter abſolutus eſt. Cicero ejus rei ſolus auctor. T. Didius proconſul adverſum Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus Cyre-

Cyrenarum rex, cui cognomentum Apioni fuit mortuus, hæredem populum Romanum reliquit, & ejus regni civitates ſenatus liberas eſſe juſſit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ, à L. Cornelio Sulla reductus eſt. Parthorum legati à rege Arſace miſſi ad Sullam venerunt, ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir ſummæ innocentiæ, quoniam legatus Q. Mucii proconſulis à publicanorum injuriis Aſiam defenderat, inviſus equeſtri ordini penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt. C. Sentius prætor contra Thraces infeliciter pugnavit. Senatus quum impotentiam equeſtris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cœpit, ut ad ſe judicia transferrentur; ſuſtinente cauſſam ejus M. Livio Druſo tribuno plebis: qui, ut vires ſibi acquireret pernicioſa ſpe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBRI LXXI.

M. *Livius Druſus, tribunus plebis, ut majoribus viribus ſenatus cauſſam ſuſceptam tueretur, ſocios & Italicos populos, ſpe civitatis Romanæ ſollicitavit: iiſque adjuvantibus, per vim legibus Agrariis frumentariiſque latis, judiciariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes ſenatum & equeſtrem ordinem eſſent. Quum deinde promiſſa ſociis civitas præſtare non poſſet, irati Italici defectionem agitare cœperunt. eorum coitus, conjurationes, & conciones in conciliis principum, referuntur. propter quæ Livius Druſus etiam ſenatui inviſus factus, velut ſocialis belli auctor, incertum à quo, domi occiſus eſt.*

L I-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI LXXII.

ITalici populi defecerunt, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marrucini Samnites, Lucani: initio belli a Picentibus orto. Q. Servilius proconſul in oppido Aſculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt. ſaga populus ſumpſit. Servius Galba à Lucanis comprehenſus, unius fœminæ opera, ad quam devertebatur, captivitate exemptus eſt. Æſernia & Alba, coloniæ ab Italicis obſeſſæ ſunt. Auxilia deinde Latini nominis, exterarumque gentium, miſſa populo Romano, & expeditiones invicem urbiumque expugnationes, referuntur.

LIBRI LXXIII.

L. Iulius Cæſar conſul male adverſus Samnites pugnavit. Nola colonia in poteſtatem Samnitium venit cum L. Poſtumio prætore, qui ab iis interemptus eſt. Complures populi ad hoſtes defecerunt. Quum P. Rutilius conſul parum proſperè contra Marſos pugnaſſet, & in prælio cecidiſſet. C. Marius legatus ejus meliore eventu cum hoſtibus conflixit. Servius Sulpicius Pelignos prælio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obſeſſus proſperè in hoſtes erupiſſet, & ob eum ſucceſſum æquatum ei cum C. Mario eſſet imperium, temerarius factus, & circumventus inſidiis, fuſo exercitu cecidit. L. Cæſar conſul feliciter contra Samnites pugnavit. ob eam victoriam Romæ ſaga poſita ſunt, &, ut varia belli fortuna eſſet, Æſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit. Sed C. Marius prælio Marſos fudit. Hirno Aſinio, prætore Marrucinorum, occiſo C. Cæcilius in Gallia Transalpina Salvios rebellantes vicit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI LXXIV.

CN. Pompeius Picentes prælio fudit, & obſedi[t]: propter quam victoriam Romæ prætextæ, alia[que] magiſtratuum ornamenta & inſignia ſumpta ſun[t]. C. Marius cum Marſis dubio eventu pugnavit. Li[-]bertini tum primum militare cœperunt. Aulu[s] Plotius legatus Vmbros, L. Porcius prætor Marſ[os], quum uterque populus defeciſſet, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappado[-]ciæ regna reducti ſunt. Cn. Pompeius conſul Marſ[os] acie vicit. Quum ære alieno oppreſſa eſſet civitas, A. Sempronius Aſellio prætor, quoniam ſecundu[m] debitores jus dicebat, ab iis qui fœnerabantur, i[n] foro occiſus eſt. Præterea incurſiones Thracum i[n] Macedoniam populationeſque continet.

LIBRI LXXV.

AVlus Poſtumius Albinus legatus, quum claſ[ſi] præeſſet, infamis crimine proditionis, ab exercit[u] ſuo interfectus eſt. L. Cornelius Sulla legatus Sa[-]mnites prælio vicit, & bina caſtra eorum expugna[-]vit. Cn. Pompeius Veſtinos in deditionem accepit. L. Porcius conſul rebus proſpere geſtis, fuſiſque ali[-]quoties Marſis, dum caſtra eorum expugnat, cecidit: ea res hoſtibus victoriam ejus prælii dedit. Coſco[-]nius & Lucceius, Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobiliſſimum hoſtium ducem occiderunt, compluraq; eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis præ[-]liis fudit; aliquot populos recepit: quantiſque rar[o] quiſquam alius ante conſulatum rebus geſtis, ad pe[-]titionem conſulatus Romam eſt profectus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI LXXVI.

AVlus Gabinius Legatus, rebus adverſum Lucanos proſperè geſtis, & pluribus oppidis expugnatis, in obſidione caſtrorum hoſtilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, univerſamq́ eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconſul Veſtinos & Pelignos in deditionem accepit. Marſi quoque à L. Murena, & Cæcilio Pio legatis, aliquot prœliis fracti, pacem petierunt. Aſculum à Cn. Pompeio captum eſt, cæſis & à Mamerco Æmilio legato Italicis. Silo Popædius, dux Marſorum, auctor hujus rei, in prœlio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti rege pulſi ſunt. Præterea incurſiones Thracum in Macedoniam populationeſque continet.

LIBRI LXXVII.

QVum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, pernicioſas leges promulgaſſet, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique diſtribuerentur in tribus, & ut Marius adverſus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, & adverſantibus conſulibus Q. Pompeio, & L. Sullæ, vim intuliſſet, occiſo Q. Pompeio conſulis filio, genero Sullæ; L. Sulla conſul cum exercitu in urbem venit, & adverſus factionem Sulpicii & Marii in ipſa urbe pugnavit, eamque expulit. ex qua duodecim à ſenatu hoſtes, inter quos C. Marius pater & filius, judicati ſunt. P. Sulpicius quum in quadam villa lateret, indicio ſervi ſui retractus & occiſus eſt. ſervus, ut præmium promiſſum indicii haberet, manumiſſus eſt, & ob ſcelus proditi domini de ſaxo dejectus eſt. C. Marius filius in Africam

traje-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

trajecit. C. Marius pater, quum in paludib
Minturnenſium lateret, extractus eſt ab oppidanis
& quum ad occidendum eum miſſus ſervus nation
Gallus, majeſtate tanti viri perterritus receſſiſſe
impoſitus publicæ navi delatus eſt in Africam
L. Sulla civitatis ſtatum ordinavit: exinde coloni
deduxit. Q. Pompeius conſul ad accipiendum
Cn. Pompeio proconſule exercitum profectus, conſil
ejus occiſus eſt. Mithridates, Ponti rex, Bithyni
& Cappadociæ occupatis, & pulſo Aquilio legato
Phrygiam provinciam populi Romani, cum ingen
exercitu intravit.

LIBRI LXXVIII.

MIthridates Aſiam occupavit: Q. Oppium pr
conſulem, item Aquilium legatum, in vin
cula conjecit: juſſuque ejus, quicquid civium R
manorum in Aſia fuit, uno die trucidatum eſ
Urbem Rhodum, quæ ſola in fide permanſerat, o
pugnavit, & aliquot prœliis navalibus victus re
ceſſit. Achelaus præfectus regis in Græciam cu
exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea trep
dationem urbium inſularumque, aliis ad Mithri
datem, aliis ad populum Romanum civitates ſu
trahentibus, continet.

LIBRI LXXIX.

L. Cornelius Cinna quum pernicioſas leges per vi
atque arma ferret, pulſus urbe à Cn. Octav
collega, cum ſex tribunis plebis: imperioq; ei abr
gato, corruptum Ap. Claudii exercitum in pote
ſtatem ſuam redegit, & bellum urbi intulit; ac
cerſito C. Mario ex Africa cum aliis exulibus: i
quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, al
ter e

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ter ex Cinnæ, ignorantes concurrerunt: & quum victor ſpoliaret occiſum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exſtructo, ipſe ſupra rogum ſe transfodit, & eodem igni conſumptus eſt. Et quum opprimi inter initia potuiſſet, Cn. Pompeii fraude qui utramque partem fovendo, vires Cinnæ dedit, nec ipſi profligatis optimatium rebus auxilium tulit, & conſulis ſegnitie confirmati Cinna & Marius, quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Carboni dati ſunt, urbem circumſederunt. Oſtiam coloniam Marius expugnavit, & crudeliter diripuit.

LIBRI LXXX.

ITalicis populus à ſenatu civitas data eſt. Samnites, qui ſoli arma retinebant, Cinnæ & Mario ſe conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæſus eſt. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupaverunt, & fugati ab Octavio conſule receſſerunt. Marius Antium, & Ariciam, & Lanuvium colonias devaſtavit. Quum nulla ſpes eſſet optimatibus reſiſtendi propter ſegnitiem & perfidiam & ducum & militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diverſas partes tranſibant; Cinna & Marius in urbem recepti ſunt: qui, velut captam, eam, cædibus & rapinis vaſtarunt; Cn. Octavio conſule occiſo, & omnibus adverſæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentiſſimo viro, L. & C. Cæſare, quorum capita in roſtris poſita ſunt. Craſſus filius ab equitibus Fimbriæ interemptus. pater Craſſus, ne quid indignum virtute ſua pateretur, gladio ſe transfixit. Et citra ulla comitia conſules in ſequentem annum ſeipſos renunciaverunt. Eodemque die quo magiſtratum inierant, Marius Sex. Licinium Senatorem de ſa-

de ſaxo dejici juſsit: editiſque multis ſceleribus Idibus Ianuariis deceſsit; vir, cujus ſi examinentu cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit. adeo quam Rempublicam armatus ſervavit, eam primo togatus omni genere fraudis, poſtremo armis hoſtilite evertit.

LIBRI LXXXI.

L. *Sulla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circumſedit, & cum maximo labore expugnavit. urbi libertatem & civibus, quæ habuerant, reddidit. Magneſia, quæ ſoli in Aſia civitas in fide manſerat, ſumma virtute adverſus Mithridatem defenſa eſt. Præterea tranſitus Thracum in Macedoniam continet.*

LIBRI LXXXII.

S*Vlla copias regis, quæ Macedonia occupata in Theſſaliam venerant, prœlio vicit; cæſis hoſtium centum millibus, & caſtris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum claſſe regia Syllæ ſe tradidit. L. Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus, ut Sullæ ſuccederet, propter avaritiam inviſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius ultimæ audaciæ homine occiſus eſt: & imperium ad Fimbriam tranſlatum. Præterea expugnatæ in Aſia urbes à Mithridate, & crudeliter direpta pecunia, incurſioneſque Thracum in Macedoniam, referuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI LXXXIII.

C. Fimbria in Aſia fuſis prælio aliquot præfectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obſeſſumque regem non multum abfuit quin caperet. Vrbem Ilion, quæ ſe poteſtati Sullæ reſervabat, expugnavit ac delevit, & magnam partem Aſiæ recepit. Sulla multis præliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna & Cn. Papirius Carbo, à ſeipſis conſules per biennium creati bellum contra Sullam pararent; effectum quidem eſt per L. Vacerium Flaccum principem ſenatus, qui orationem in ſenatu habuit, & per eos qui concordiæ ſtudebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu ſuo, quem invitum cogebat naves conſcendere & adverſus Sullam proficiſci, interemptus eſt. conſulatum Carbo ſolus geſſit. Sulla quum in Aſiam trajeciſſet, pacem cum Mithridate fecit; ita ut is cederet Aſia, Bythinia, Cappadocia. Fimbria deſertus ab exercitu, qui ad Sullam tranſierat, ipſe ſe percuſſit: impetravitque de ſervo ſuo, præbens cervicem, ut ſe interficeret.

LIBRI LXXXIV.

SVlla legatis, qui à ſenatu miſſi erant, futurum ſe in poteſtate ſenatus reſpondit, ſi cives qui a Cinna pulſi ad ſe fugerant, reſtituerentur. quæ conditio quum juſta ſenatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ut conveniret, effectum eſt. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ coloniiſque obſides exigere vellet, ut fidem illorum contra Sullam obligaret, conſenſu ſenatus prohibitus eſt. Novis civibus Senatusconſulto ſuffragium datum eſt. Q. Metellus Pius, qui partes optimatium ſequutus erat, quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulſus eſt: ſenatuſque conſultum per factionem Carbonis, & Marianarum partium factum eſt, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & triginta tribus diſtributi ſunt. Præterea belli apparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

LIBRI LXXXV.

SVlla in Italiam cum exercitu trajecit, miſſiſque legatis qui de pace agerent, & à conſule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prœlio vicit. Et quum L. Scipionis alterius conſulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, caſtra oppugnaturus eſſet, univerſus exercitus conſulis, ſollicitatus per emiſſos à Sulla milites, ſigna ad Sullam tranſtulit. Scipio, quum interimi poſſet dimiſſus eſt. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus qui Aſculum ceperat, conſcripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem ſe nobilitas omnis conferebat: ita ut deſerta urbe ad caſtra veniretur. Præterea expeditiones per univerſam Italiam utriuſque partis ducum referuntur.

LIBRI LXXXVI.

QVum C. Marius, C. Marii filius conſul ant annos viginti per vim creatus eſſet, C. Fabius in Africa, propter crudelitatem & avaritiam in prætorio ſuo vivus exuſtus eſt. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Qu. Antonio prætore pulſ & occiſo, occupavit. Sulla cum Italicis populis ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem, e ſuffragii jus nuper datum, fœdus percuſſit. idem

que

que, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores à quibus adibatur, vadimonia Romam differre juſſit; quum à parte diverſa urbs adhuc teneretur. L. Damaſippus prætor, ex voluntate C. Marii conſulis, quum ſenatum contraxiſſet, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cujus quidem numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens, in veſtibulo ædis Veſtæ occiſus eſt. Præterea bellum à L. Murena adverſus Mithridatem in Aſia renovatum continet.

LIBRI LXXXVII.

SVlla C. Marium, exercitu ejus fuſo deletoque ad Sacriportum, in oppido Præneſte, obſedit: urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, geſtas, continet.

LIBRI LXXXVIII.

SVlla Carbonem, exercitu ejus fuſo ad Cluſium, ad Faventiam Fidentiamque cæſo, Italia expulit: cum Samnitibus, qui ſoli Italicorum populorum nondum arma poſuerant, juxta urbem Romam ante portam Collinam debellavit: recuperataque Republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum unquam fuit: inquinavit. Octo millia deditorum in villa publica trucidavit: tabulam proſcriptionis poſuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Præneſtinos inermes concidi juſſit: Marium, ſenatorii ordinis virum, cruribus brachiiſque fractis, auribus præſectis, & effoſſis oculis, necavit. C. Marius Præneſte obſeſſus à Lucretio Ofella, Sullana-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

rum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, ſeptus ab exercitu, mortem ſibi conſcivit. in ipſo curriculo, quum ſentiret ſe evadere minime poſſe, cum Pontio Teleſino fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit: quem quum occidiſſet, ipſe ſaucius impetravit à ſervo, ut ſe occideret.

LIBRI LXXXIX.

M. Brutus à Cn. Papirio Carbone, qui Coſuram appulerat, miſſus nave piſcatoria Lilybæum, ut exploraret an ibi Pompeius eſſet, & circumventus navibus, quas Pompeius miſerat, in ſe mucrone verſo, ad tranſtrum navis obnixus corporis pondere, occubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à ſenatu miſſus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sulla dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum faſcibus viginti quatuor proceſſit. Rebus novis Reipublicæ ſtatum confirmavit, tribunorum plebis poteſtatem minuit, & omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum, augurumque collegium ampliavit, ut eſſent quindecim; ſenatum ex equeſtri ordine ſupplevit: proſcriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, & bona eorum vendidit: ex quibus plurima primo rapuit. redactum eſt ſeſtertium ter millies, quingenties. Q. Lucretium Ofellam, conſulatum, contra voluntatem ſuam, petere auſum, juſſit interimi in foro: & quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, ſe juſſiſſe dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proſcriptum & Hiarbam, regem Numidarum, bellum molientes, victos interemit. & quatuor & viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Cn. Norbanus conſularis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

læris proſcriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipſe ſe interemit. Mutilus, unus ex proſcriptis, clam capite adoperto, ad poſticas ædes Baſtiæ uxoris quum acceſſiſſet, admiſſus minime eſt, quia illum proſcriptum diceret. itaque ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores uxoris reſperſit. Sulla Nolam in Samnio recepit. quadraginta ſeptem legiones in agros captos deduxit, & eos iis diviſit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obſeſſum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Aſia, quæ ſola urbs poſt victum Mithridatem arma retinebat, expugnatæ dirutæque ſunt.

LIBRI XC.

SVlla deceſſit, honoſque ei à ſenatu habitus eſt, ut in campo Martio ſepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quum acta Sullæ tentaret reſcindere bellum excitavit: & à Q. Catulo collega Italia pulſus eſt: & in Sardinia, fruſtra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Ciſalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pompeio occiſus eſt. Q. Sertorius proſcriptus, in ulteriore HIſpania ingens bellum excitavit. L. Manilius proconſul, & M. Domitius legatus, ab Herculeo quæſtore prœlio victi ſunt. Præterea res à P. Servilio proconſule adverſus Cilicas geſtas continet.

LIBRI XCI.

CN. Pompeius quum adhuc equeſter eſſet, cum imperio conſulari adverſus Sertorium miſſus eſt. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimaſque civitates in poteſtatem ſuam redegit. Appius Claudius proconſul Thracas pluribus prœliis vicit. Q. Metellus proconſul L. Herculeium, quæſtorem Sertorii, omni cum exercitu cecidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI XCII.

CN. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut ſingula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium, & Perpernam cum duobus exercitibus prœlio ſudit: cujus victoriæ partem cupiens ferre Pompeius: parum proſpere pugnavit. obſeſſus deinde Calagurii Sertorius, aſsiduis eruptionibus non leviora damna obſidentibus intulit. Præterea à Curione proconſule in Thracia res geſtas adverſus Dardanos & Q. Sertorii multa crudelia in ſuos facta continet. qui plurimos ex amicis & ſecum proſcriptis, crimine proditionis inſimulatos, interemit.

LIBRI XCIII.

P. Servilius proconſul in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bythiniæ rex, moriens, populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum eſt. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium navaliumque: & occupata Bythinia, M. Aurelius Cotta conſul ad Chalcedonem prœlio à rege victus eſt. reſque à Pompeio & Metello adverſum Sertorium geſtas continet, qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam ab obſidione Calagurii oppidi depulſos, coëgit diverſas regiones petere, Metellum ulteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

LIBRI XCIV.

L. Lucullus conſul adverſus Mithridatem equeſtribus prœliis feliciter pugnavit: & expeditiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

aliquot proſperas fecit, poſcenteſque pugnam milites à ſeditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, præfectos Mithridatis bellum in Phrygia moventes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hiſpania contra Sertorium proſpere geſtas, continet.

LIBRI XCV.

C. Curio proconſul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & ſeptuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: & congregata ſervitiorum ergaſtulorumq; multitudine, Crixo & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Varenum prætorem, prœlio vicerunt. L. Lucullus proconſul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit, pulſumq; Bythinia regem variis belli ac naufragiorum caſibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

LIBRI XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. Cn. Lentulus conſul male adverſus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius conſul, & Q. Arrius prætor acie victi ſunt. Sertorius à Manio Antonio, & M. Perperna & aliis conjuratis in convivio interfectus eſt; octavo ducatus ſui anno: magnus dux, & adverſus duos imperatores, Pompeium & Metellum ſæpe par, vel frequentius victor: ad ultimum deſertus & proditus. Imperium partium ad Marcum tranſlatum eſt: quem Cn. Pompeius victum captumque interemit, ac recepit Hiſpanias decimo fere anno, quam cœptum eſt bellum. C. Caſſius proconſul, Cn. Manlius prætor, male adverſus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Craſſo prætori mandatum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI XCVII.

M. *Craſſus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germaniſque conſtabat, feliciter pugnavit; cæſis hoſtium triginta quinque millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellavit; cæſis cum ipſo millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellum adverſus Cretenſes parum proſpere ſuſceptum, morte ſua finivit: M. Lucullus proconſul Thracas ſubegit. L. Lucullus in Ponto adverſus Mithridatem feliciter pugnavit; cæſis hoſtium amplius quam ſexaginta millibus. M. Craſſus & Cn. Pompeius Conſules facti ſunt ut Craſſus ex prætura, ſic Pompeius, antequam quæſturam gereret, ex equite Romano tribunitiam poteſtatem reſtituerunt. Iudicia quoque per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos tranſlata ſunt. Mithridates deſperatione rerum ſuarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.*

LIBRI XCVIII.

M*Achares filius Mithridatis, Boſpori rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus eſt. Cn. Lentulus, & L. Gellius censores aſperam cenſuram egerunt, quatuor & ſexaginta ſenatu motis. à quibus, luſtro condito, cenſa ſunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor in Sicilia adverſum piratas proſpere rem geſſit. Templum Iovis in Capitolio, quod incendio conſumptum ac refectum erat, à Q. Catulo dedicatum eſt. L. Lucullus, in Armenia Mithridatem & Tigranem, & immenſas utriuſque regis copias, pluribus prœliis fudit. Q. Metellus proconſul, bello ſibi adverſum Cretenſes mandato, Cydoniam urbem obſedit.*

ſedit. L. Triarius legatus Luculli adverſus Mithridatem parum proſpere pugnavit. Lucullum, ut perſequeretur Mithridatem, ac Tigranem, ſummamque victoriæ imponeret, ſeditio militum tenuit, qui ſequi nolebant: id eſt, legiones Valerianæ, impleta à ſe ſtipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

LIBRI XCXI.

Q. Metellus proconſul Gnoſon, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas civitates expugnavit. L. Roſcius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi aſſignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata, perſequi piratas juſſus, qui commercium annonæ intercluſerant; intra quadrageſimum diem toto mari eos expulit, belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis, agros & urbes dedit. Præterea res geſtas à Q. Metello adverſus Cretenſes continet: & epiſtolas Metelli & Cn. Pompeii invicem miſſas. queritur Metellus gloriam rerum à ſe geſtarum à Pompeio ſublatam præteriri, qui in Cretam miſerit legatum ſuum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hòc ſe facere debuiſſe.

LIBRI C.

C. Manilius tribunus plebis, indignatione maxima nobilitatis, legem tulit, ut Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio ejus bona. Q. Metellus perdomitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ leges dedit. Cneius Pompeius ad gerendum bellum adverſus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renova-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

vit. equeſtri prœlio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac deinde inter filium Tigranem, patremque geſtum, continet.

LIBRI CI.

CN. Pompeius Mithridatem nocturno prælio victum coëgit Boſporum profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique ademptis, Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. Conjuratio eorum qui in petitione conſulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis conſulibus, oppreſſa eſt. Cn. Pompeius quum Mithridatem perſequeretur, in ultimas ignotaſque gentes penetravit. Iberos, Albanoſque, qui tranſitum non dabant prœlio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochoſque, & res ab eo in Boſporo geſtas, continet.

LIBRI CII.

CN. Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obſeſſus in regia, quum veneno ſumpto parum profeciſſet ad mortem, à milite Gallo, nomine Bitœto, à quo, ut juvaret ſe, petierat, interfectus eſt. Cn. Pompeius Iudæos ſubegit: fanum eorum Hieroſolymæ, inviolatum ante id tempus, cepit. L. Catilina bis repulſam in petitione conſulatus paſſus, cum Lentulo prætore & Cethego, & pluribus aliis, conjuravit de cæde conſulum & ſenatus, incendiis urbis, & opprimenda Republica: exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio induſtria M. Tullii Ciceronis eruta eſt. Catilina urbe pulſo, de reliquis conjuratis ſupplicium ſumptum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CIII.

Catilina à C. Antonio proconſule cum exercitu cæſus eſt. P. Clodius accuſatus, quod in mulieris habitu in ſacrarium, in quod virum intrare nefas eſt, intraſſet: quumque uxorem Maximi Pontificis ſtupraviſſet, abſolutus eſt. Cn. Pontinus prætor Allobroges, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem tranſiit. C. Cæſar Luſitanos ſubegit: eoque conſulatus candidato, & captante Rempublicam invadere, conſpiratio inter tres principes civitatis facta eſt, Cn. Pompeium, M. Craſſum, C. Cæſarem. Leges Agrariæ à Cæſare conſule cum maxima contentione, invito ſenatu, & altero conſule M. Bibulo, latæ ſunt. C. Antonius proconſul in Thracia parum proſpere rem geſſit. M. Cicero, lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necaviſſet, in exilium miſſus eſt. Cæſar in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ ſedem quærens, per provinciam Cæſaris Narbonem iter facere volebat. Præterea ſitum Galliarum, continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio, triumphavit: Magnuſque à tota concione conſalutatus eſt.

LIBRI CIV.

Prima pars libri ſitum Germaniæ, moreſque continet. C. Cæſar cum contra Germanos, qui Arioviſto duce in Galliam deſcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Æduis & Sequanis, quorum ager poſſidebatur; trepidationem militum, propter metum novorum hoſtium ortam, allocutione exercitus inhibuit, & victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

dio ſenatus, ac univerſæ Italiæ, ab exilio reductus eſt. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata eſt. Cæſar Ambianos, Sueſſiones, Viromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum maxima multitudo erat, prœlio victos in deditionem accepit: ac deinde contra Nervios unam harum civitatum cum maximo diſcrimine pugnavit, eamq; gentem delevit. quæ bellum geſſit, donec ex ſexaginta millibus armatorum trecenti ſupereſſent: ex quadringentis ſenatoribus tres tantummodo evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, & publicanda pecunia regia, C. Catoni adminiſtratio ejus rei mandata eſt. Ptolemæus Ægypti rex, ob injurias quas patiebatur à ſuis, regno pulſus, Romam venit. C. Cæſar Venetos, gentem Oceano junctam, navali prœlio vicit. Præterea à legatis ejus eadem fortuna res geſtas continet.

LIBRI CV.

QVum C. Catonis tribuni plebis interceſſionibus comitia tollerentur, ſenatus veſtem mutavit. M. Cato in petitione præturæ prælato Vatinio, repulſam tulit. idem quum legem impediret, qua provinciæ conſulibus in quinquennium, Pompeio Hiſpaniæ, Craſſo Syria & Parthicum bellum, Cæſari Gallia & Germania dabantur, à C. Trebonio tribuno plebis legis auctore in vincula ductus eſt. A. Gabinius proconſul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem ſibi regem adſciverant. Cæſar, victis Germanis, & in Gallia cæſis, Rhenum tranſcendit, & proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde Oceano in Britanniam, primo parum proſpere tempeſtatibus adverſis, trajecit: iterum parum felicius, maximaque hominum multi-

multitudine cæſa, aliquam partem inſulæ in poteſtatem redegit.

LIBRI CVI.

IVlia Cæſaris filia, Pompeii uxor, deceſſit: honoſque ei a populo habitus eſt, ut in campo Martio ſepeliretur. Gallorum aliquot populi, Ambiorige, duce Eburonum, defecerunt. a quibus Cotta, & Titurius legati Cæſaris circumventi inſidiis, cum exercitu, cui præerant, cæſi ſunt. & quum aliarum quoque legionum caſtra oppugnata maximo labore defenſa eſſent, interque eos, qui in Treviris præerat, Q. Cicero; ab ipſo Cæſare hoſtes prœlio fuſi ſunt. M. Craſſus bellum Parthis illaturus, Euphratem fluvium tranſivit, victuſque prœlio, in quo & filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepiſſet, evocatus in colloquium ab hoſtibus, ut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehenſus, & ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus eſt.

LIBRI CVII.

C. Cæſar Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam tranſit: nulloque ibi invento hoſte, reverſus in Galliam, Eburones, & alias civitates, quæ conſpiraverant, vicit, & Ambiorigem in fuga perſecutus. P. Clodii a T. Annio Milone, candidato conſulatus, in Appia via ad Bovillas occiſi corpus plebs in curia cremavit. Quum ſeditiones inter candidatos conſulatus Hypſæum, Scipionem, & Milonem eſſent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas, Cn. Pompeius Magnus a ſenatu conſul tertium factus eſt, abſens & ſolus, quod nulli alii unquam contigit. Quæſtione decreta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

de morte P. Clodii. Milo judicio damnatus in exilium actus eſt. Lex lata eſt, ut ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur. invito & contradicente M. Catone. Præterea res geſtas à C. Cæſare adverſum Gallos, qui propè univerſi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, & laborioſas obſidiones urbium, continet: inter quas Avarici Biturigum, & Gorgoviæ Arvernorum.

LIBRI CVIII.

C. Cæſar Gallos ad Alexiam vicit, omneſque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Caſſius quæſtor M. Craſſi, Parthos, qui in Syriam tranſcenderant, cecîdit. In petitione conſulatus M. Cato repulſam tulit; creatis conſulibus Ser. Sulpicio, & M. Marcello. C. Cæſar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter conſules, de ſucceſſore C. Cæſari mittendo, agente in ſenatu M. Marcello conſule, ut Cæſar ad petitionem conſulatus veniret, quum is, lege lata in id tempus conſulatus provincias obtinere deberet, reſque à M. Bibulo geſtas in Syria, continet.

LIBRI CIX.

CAuſſæ civilium armorum & initia referuntur, contentioneſque de ſucceſſore C. Cæſari mittendo; quum ſe dimiſſurum exercitus negaret, niſi à Pompeio dimitterentur. & C. Curionis tribuni plebis primum adverſus Cæſarem, dein pro Cæſare actiones continet. Quum ſenatusconſultum factum eſſet; ut ſucceſſor Cæſari mitteretur, M. Antonio, & Q. Caſſio tribunis plebis, quoniam interceſſionibus id ſenatusconſultum impediebant, urbe pulſis; mandatum

datum à ſenatu Conſulibus, & Cn. Pompeio ut viderent, ne quid Reſpublica detrimenti caperet. C. Cæſar bello inimicos perſecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio, & L. Lentulo cepit, eoſque dimiſit. Cn. Pompeium, ceteroſque partium ejus, Italia expulit.

LIBRI CX.

C. *Cæſar Maſſiliam, quæ portas ipſi clauſerat, obſedit: & relictis in obſidione urbis ejus legatis, C. Trebonio, & D. Bruto, profectus in Hiſpaniam, L. Afranium, & C. Petreium legatos Cn. Pompeii, cum ſeptem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omneſque incolumes dimiſit: Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in poteſtatem ſuam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Maſſilienſes duobus navalibus prœliis victi, poſt longam obſidionem poteſtati Cæſaris ſe permiſerunt. C. Antonius legatus Cæſaris, male contra Pompeianos rebus geſtis, in Illyrico captus eſt. in quo bello Opitergini Tranſpadani Cæſaris auxiliares, rate ſua ab hoſtilibus navibus clauſa, potius quam in poteſtatem hoſtium venirent, inter ſe concurrentes occubuerunt. C. Curio legatus Cæſaris in Africa cum proſpere adverſus Varum Pompeianarum partium ducem pugnaſſet, à Iuba rege Mauritaniæ cum exercitu cæſus eſt. C. Cæſar in Græciam trajecit.*

LIBRI CXI.

M. *Cælius Rufus prætor quum ſeditiones in urbe concitaret, novarum tabularum ſpe plebe ſollicitata, abrogato magiſtratu pulſus urbe, Miloni exuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, ſe conjunxit. uterque quum bellum molirentur, inter-*

interempti ſunt. Cleopatra Ægypti regina à Ptolemæo fratre regno pulſa eſt. Propter Q. Craſſi prætoris avaritiam crudelitatemque, Cordubenſes in Hiſpania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæſaris deſciverunt. Cneus Pompeius ad Dyrrhachium obſeſſus à Cæſare, & præſidiis ejus cum magna clade diverſæ partis expugnatis, obſidione liberatus, tranſlato in Theſſaliam bello, apud Pharſaliam acie victus eſt. Cicero in caſtris remanſit; vir nihil minus quam ad bella natus, omnibuſque adverſarum partium, qui ſe poteſtate victoris permiſerunt, Cæſar ignovit.

LIBRI CXII.

Trepidatio victarum partium per diverſas orbis terrarum partes, & fuga referuntur. Cn. Pompeius quum Ægyptum petiſſet, juſſu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus apud regem maxima erat auctoritas, & Photino, occiſus eſt ab Achilla, cui delegatum id erat facinus, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius, in Cyprum refugerunt. Cæſar poſt tertium diem inſecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtuliſſet, & infenſus eſt, & illacrimavit, ſine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæſar dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, & inferentem bellum, iiſdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum maximo ſuo diſcrimine vicit. Ptolemæus, dum fugit, in Nilo navicula ſubſedit. Præterea laborioſum M. Catonis in Africa, per deſerta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Pharnacem, parum proſpere geſtum continet.

L I-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CXIII.

CONfirmatis in Africa Pompeianis partibus, earum imperium P. Scipioni delatum eſt; Catone, cui ex æquo deferebatur, cedente. Et quum de diruenda urbe Vtica propter favorem civitatis ejus in Cæſarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuiſſet, Iuba ſuadente, ut dirueretur; tutela ejus, & cuſtodia mandata eſt Catoni. Inde Pompeius Magni filius in Hiſpania contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius nec Petreius excipere volebant, bellum adverſus Cæſarem renovavit. Tharnaces Mithridatis filius rex Ponti, ſine ulla belli mora victus eſt. Quum ſeditiones Romæ à P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ eſſent, & ex ea cauſſa plebs tumultuaretur, inductis à M. Antonio magiſtro equitum in urbem militibus, octingenti à plebe cæſi ſunt. Cæſar, veteranis cum ſeditione miſſionem poſtulantibus, dedit. & quum in Africam trajeciſſet, contra copias Iubæ regis cum diſcrimine magno pugnavit.

LIBRI CXIV.

BEllum in Syria Cæcilius Baſſus eques Romanus Pompeianarum partium excitavit; relicto à legione Sexto Cæſare, quæ ad Baſſum tranſierat: occiſoque eo, Cæſar Scipionem prætorem, Afranium, Iubamque vicit ad Thapſum, caſtris eorum expugnatis. Cato audita re, quum ſe percuſſiſſet Vticæ, & interveniente filio curaretur, inter ipſam curationem reſciſſo vulnere exſpiravit, anno ætatis quadrageſimo nono. Petreius Iubam, ſeque interemit. P. Scipio in nave circumventus honeſtæ morti vocem quoque adjecit. quærentibus enim imperatorem hoſtibus, dixit, Imperator bene ſe habet. Fau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

ſtus & Afranius occiſi. Catonis filio venia data. Brutus, legatus Cæſaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prœlio vicit.

LIBRI CXV.

CÆſar quatuor triumphos duxit; ex Gallia ex Ægypto, ex Ponto, & Africa. epulum, & omnis generis ſpectacula dedit. M. Marcello conſulari, ſenatu rogante, reditum conceſſit. (qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit; à Cn. Magi Chione cliente ſuo Athenis occiſus.) Romæ cenſum egit, quo cenſa ſunt civium capita centum quinquaginta millia. profectuſque in Hiſpaniam adverſus Sex. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, ſummam victoriam cum maximo diſcrimine ad Mundam urbem conſecutus eſt. Pompeius Sextus effugit.

LIBRI CXVI.

C. Cæſar ex Hiſpania quintum triumphum egit. & quum plurimi maximique honores ei a ſenatu decreti eſſent; inter quos, ut Pater Patriæ appellaretur, & ſacroſanctus, ac Dictator in perpetuum eſſet, invidiæ cauſſam adverſus eum præſtitere, quod ſenatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis ſederet, non aſſurrexit: & quod M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos currente, diadema capiti ſuo impoſitum in ſella repoſuit: & quod Epidio Marullo, & Cæſetio Flavo, tribunis plebis, invidiam ei tamquam regnum affectanti moventibus, poteſtas abrogata eſt. Ex iis cauſſis conſpiratione in eum facta (cujus capita fuerunt, M. Brutus, & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus & C. Trebonius) in curia Pompei

peii occiſus eſt viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus à ſenatu decreta, obſidibus Antonii & Lepidi liberis acceptis, conjurati à Capitolio deſcenderunt. Teſtamento Cæſaris hæres ex parte dimidia inſtitutus C. Octavius ſororis nepos, & in nomen adoptatus eſt. Cæſaris corpus quum in campum Martium deferretur, à plebe ante roſtra crematum eſt. Dictaturæ honos in perpetuum ſublatus eſt. C. Amatius humillimæ ſortis homo, qui ſe C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem ſeditiones moveret, interfectus eſt.

LIBRI CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit (eo enim illum Cæſar præmiſerat bellum in Macedonia geſturus) ominibuſq; proſperis exceptus; etiam nomen Cæſaris ſumpſit. In confuſione rerum, ac tumultu Lepidus pontificatum maximum intercepit. Sed M. Antonius Conſul, quum impotenter dominaretur, legemque de provinciarum permutatione per vim tuliſſet, & Cæſarem quoque petentem, ut ſibi adverſum avunculi percuſſores adeſſet, magnis injuriis affeciſſet; Cæſar, & ſibi, & Reipublicæ vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta & Martia, ſigna ab Antonio ad Cæſarem tulerunt. deinde & complures ſævitia M. Antonii paſſim in caſtris ſuis trucidati, quia & ſuſpecti erant, ad Cæſarem deſciverunt. D. Brutus, ut petenti Ciſalpinam Galliam Antonio obſiſteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea diſcurſus utriuſque partis virorum ad accipiendas provincias, apparatuſque belli continet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CXVIII.

M. Brutus in Græcia, ſub prætextu Reipublicæ & ſuſcepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in poteſtatem ſuam redegit. C. Cæſari qui privatus Reipublicæ arma ſumpſerat, proprætoris imperium à ſenatu datum eſt cum conſularibus ornamentis; adjectumque, ut ſenator eſſet. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obſedit. miſſique ad eum legati à ſenatu de pace, parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus ſaga ſumpſit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem, cum exercitu poteſtati ſuæ ſubjecit.

LIBRI CXIX.

C. Trebonius in Aſia fraude P. Dolabellæ occiſus eſt. ob id facinus Dolabella hoſtis à ſenatu judicatus eſt. Quum Panſa Conſul male adverſus Antonium pugnaſſet, A. Hirtius Conſul cum exercitu ſuperveniens, fuſis M. Antonii copiis, fortunam utriuſque partis æquavit. Victus deinde a Hirtio & Cæſare Antonius, in Galliam confugit, & M. Lepidum cum legionibus, quæ ſub ipſo erant, ſibi junxit: hoſtiſque à ſenatu cum omnibus, qui intra præſidia ejus erant, judicatus eſt. A. Hirtius, qui poſt victoriam ipſis in hoſtium caſtris ceciderat, & L. Panſa è vulnere, quod in adverſo prælio exceperat, defunctus, in Campo Martio ſepulti ſunt. Adverſus C. Cæſarem, qui ſolus è tribus ducibus ſupererat, parum gratus ſenatus fuit: qui D. Bruto obſidione Mutinenſi à Cæſare liberato, honore triumphi decreto, Cæſaris militumque ejus mentionem non ſatis gratam habuit: ob quæ C. Cæſar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam

cum

rum exercitu venit. & perculſis adventu ejus iis qui in eum iniqui erant, cum annos novendecim haberet, conſul creatus eſt.

LIBRI CXX.

CÆſar conſul legem tulit de quæſtione habenda in eos, quorum opera pater occiſus eſſet: poſtulatique ea lege M. Brutus, C. Caſſius, D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Quum M. Antonio vires Aſinius quoque Pollio, & M. Munatius Plancus cum exercitibus ſuis adjuncti ampliaſſent, & D. Brutus, cui ſenatus ut perſequeretur Antonium mandaverat, relictus à legionibus ſuis profugiſſet, juſſu Antonii, in cujus poteſtatem venerat, à Capeno Sequano interemptus eſt. Cæſar pacem cum Antonio, & Lepido fecit: ita ut Tres viri Reipubl. conſtituendæ per quinquennium eſſent, ipſe, & Lepidus, & Antonius, & ut ſuos quiſque inimicos proſcriberent. in qua proſcriptione plurimi equites Romani, CXXX ſenatorum nomina fuerunt, & inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, & L. Cæſaris Antonii avunculi, & M. Ciceronis. hujus occiſi à Popilio legionario milite, quum haberet annos ſexaginta tres, caput quoq; cum manu dextra in roſtris poſitum eſt. Præterea res à M. Bruto in Græcia geſtas continet.

LIBRI CXXI.

C. Caſſius, cui mandatum à ſenatu erat, ut Dolabellam hoſtem judicatum bello perſequeretur; auctoritate Reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in poteſtatem ſuam redegit: Dolabellam in urbe Laodicæa obſeſſum mori coëgit. M. quoque Bruti juſſu C. Antonius captus, occiſus eſt.

LIBRI CXXII.

M. *Brutus adverſus Thracas parum proſperè ren geſſit; omnibuſque tranſmarinis provinci exercitibuſque in poteſtatem ejus & C. Caſſii reda ctis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda bel futuri conſilia. M. Meſſalæ Publicolam fratren victum, communi conſilio condonaverunt.*

LIBRI CXXIII.

S*Ex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro pr ſcriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, ſine ull loci cujuſquam poſſeſsione, prædatus in mari, Meſ ſanam oppidum in Sicilia primum, deinde totan provinciam occupavit: occiſoque A. Pompeio Bi thynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæſari navali prœlio vicit. Cæſar & Antonius cum exer citibus in Græciam trajecerunt; bellum contr Brutum & Caſsium geſturi. Q. Cornificius in A frica T. Seſtium Caſsianarum partium ducem prœlio vicit.*

LIBRI CXXIV.

C. *Cæſar, & Antonius, apud Philippos vari eventu contra Brutum & Caſsium pugnave runt. ita ut utriuſque dextra cornua vincerent, & caſtra quoque utrimque ab iis qui vicerant, ex pugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Caſsii fecit: qui quum in eo cornu fuiſſet, quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſcivit. Altero deinde prœlio victu M. Brutus, & ipſe vitam finivit; exorato Straton fugæ comite, ut ſibi gladium adigeret, annorum circiter quadraginta. Inter quos Q. Hortenſius oc ciſus eſt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CXXV.

C. Cæſar relicto Antonio (tranſmarinæ provinciæ ex parte imperium ei ceſſit, reverſus in Italiam, veteranis agros diviſit. Seditiones exercitus ſui, quas corrupti à Fulvia M. Antonii uxore milites contra imperatorem ſuum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius conſul, M. Antonii frater, eadem Fulvia conſiliante, bellum Cæſari intulit: receptis in partes ſuas populis, quorum agri veteranis aſsignati erant, & M. Lepido, qui cuſtodiæ urbis cum exercitu præerat, fuſo, hoſtiliter in urbem irrupit.

LIBRI CXXVI.

C. Cæſar, quum eſſet annorum viginti trium, obſeſſum in oppido Teruſiæ L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere & repulſum, fame coëgit in deditionem venire: ipſique, & omnibus militibus ejus ignovit. Peruſiam diruit. Redactis in poteſtatem ſuam omnibus diverſæ partis exercitibus, bellum citra ullum ſanguinem confecit.

LIBRI CXXVII.

PArthi Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam irruperunt: victoque D cidio Saxa, M. Antonii legato, univerſam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius quum ad bellum contra Cæſarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimiſſa, ne concordiæ ducum obſtaret; pace facta cum Cæſare, ſororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum conſilia nefaria contra Cæſarem molitum, judicio ſuo protraxit.

traxit. iſque damnatus, mortem ſibi conſcivit P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos prœlio victo. Syria expulit; Labieno eorum duce occiſo. Quum vicinus Italiæ hoſtis Sex. Pompeius Siciliam teneret, & annonæ commercium impediret, cum eo poſtulatam pacem Cæſar & Antonius fecerunt: ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ & bella geſta, continet.

LIBRI CXXVIII.

QVum Sex. Pompeius rurſus latrociniis mare infeſtum redderet, nec pacem, quam acceperat, præſtaret, Cæſar neceſſario bello contra eum ſuſcepto, duobus navalibus prœliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prœlio vicit, regemque eorum interemit. Iudæi quoque à legatis Antonii ſubacti ſunt. Præterea belli Siculi apparatum continet.

LIBRI CXXIX.

ADverſus Sex. Pompeium vario eventu navalibus certaminibus pugnatum eſt: ita ut ex duabus Cæſaris claſſibus, altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæſar duxerat, deleta, expoſiti in terram milites in magno periculo eſſent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad ſocietatem belli contra Sex. Pompeium à Cæſare gerendi trajecerat; quum bellum Cæſari quoque inferret; relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetravit. M. Agrippa navali corona à Cæſare donatus eſt: qui honos nemini ante eum habitus erat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CXXX.

M. *Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur, tardè Mediam ingreſſus, bellum cum legionibus octodecim & ſexdecim millibus equitum, Parthis intulit: & quum duabus legionibus amiſſis, nulla re proſperè cedente retro rediret, inſecutis ſubinde Parthis, & ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reverſus eſt; viginti & uno diebus trecenta millia fuga emenſus. Circa octo millia hominum tempeſtatibus amiſit. tempeſtates quoque infeſtas ſuper tam infeliciter ſuſceptum Parthicum bellum culpa ſua paſſus eſt: quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram feſtinat.*

LIBRI CXXXI.

S*Ex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adverſus eum in Aſia moliens, oppreſſus à legatis ejus, occiſus eſt. Cæſar ſeditionem veteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: Iapidas, & Dalmatas, & Pannonios, ſubegit. Antonius Artavaſdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici juſſit, regnumque Armeniæ filio ſuo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.*

LIBRI CXXXII.

C*Æſar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum & Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque finito triumviratus tempore imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi Italiæque inferret; ingentibus tam nava-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

libus quam terreſtribus copiis ob hoc contractis, remiſſoque Octaviæ ſorori Cæſaris repudio; Cæſar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnæ deinde navales & prœlia equeſtria ſecunda Cæſaris feruntur.

LIBRI CXXXIII.

M. *Antonius ad Actium claſſe victus, Alexandriam profugit, obſeſſuſque à Cæſare, in ultima rerum deſperatione, præcipue occiſæ Cleopatræ falſo rumore impulſus, ſe ipſe interemit. Cæſar, Alexandria in poteſtatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reverſus, tres triumphos egit; unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra: impoſito fine civilibus bellis altero & viceſimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæſarem facta, bellum moliens, oppreſſus & occiſus eſt.*

LIBRI CXXXIV.

C. *Cæſar rebus compoſitis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Auguſtus quoque nominatus eſt: & menſis Sextilis in honorem ejus appellatus eſt. Quum ille conventum Narbone ageret, cenſus à tribus Galliis, quas Cæſar pater vicerat, actus. Bellum contra Baſtarnas, & Mœſos, & alias gentes, à M. Craſſo geſtum, refertur.*

LIBRI CXXXV.

B*Ellum à M. Craſſo adverſus Thracas, & à Cæſare adverſus Hiſpanos geſtum refertur: & Salaſſi, gens Alpina, perdomiti.*

LIBRI CXXXVI.

RHetia à Tiberio Nerone, & Druſo Cæſaris privigno, domita. Agrippa Cæſaris gener mortuus. à Druſo cenſus actus eſt.

LIBRI CXXXVII.

CIvitates Germaniæ cis Rhenum & trans Rhenum poſitæ, oppugnantur à Druſo: & tumultus qui ob cenſum exortus in Gallia erat, compoſitus. Ara D. Cæſari ad confluentem Araris & Rhodani, dedicata; ſacerdote creato C. Iulio Vercondari dubio Æduo.

LIBRI CXXXVIII.

THraces domiti à L. Piſone: item Cheruſci, Tenchateri, Chatti, aliæq; Germanorum trans Rhenum gentes ſubactæ à Druſo referuntur. Octavia ſoror Auguſti defuncta; antea amiſſo filio Marcello: cujus monimenta ſunt, theatrum & porticus, nomine ejus dicata.

LIBRI CXXXIX.

BEllum contra trans-Rhenanas gentes à Druſo geſtum refertur. in quo inter primores pugnaverunt Senectius & Anectius, tribuni civitatis Nerviorum. Dalmatas & Pannonios Nero frater Druſi ſubegit. Pax cum Parthis facta eſt: ſignis à rege eorum quæ ſub Craſſo, & poſtea ſub Antonio capta erant, redditis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

LIBRI CXL.

BEllum adverſus Germanorum trans Rhenum civitates geſtum à Druſo, refertur. ipſe ex fractura, equo ſuper crus ejus collapſo, triceſimo die, quam id acciderat, mortuus eſt. corpus à Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus raptim adcurrerat, Romam, pervectum, & in C. Iulii tumulo conditum. Laudatus eſt à Caſare Auguſto vitrico; & ſupremis ejus plures honores additi.

FRAG-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

FRAGMENTA DUO LIVII ex Seneca Patre ſuaſoria ſexta.

M. CICERO, ſub adventum triumvirorum ceſſerat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quam Cæſari Caſſium & Brutum, poſſe. Primo in Tuſculanum fugit, inde tranſverſis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta navim conſcenſurus, proficiſcitur. Vnde aliquoties in altum provectum, cum modo venti adverſi retuliſſent, modo ipſe jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non poſſet; tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regreſſuſque ad ſuperiorem villam, quæ paulo plus mille paſſibus à mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſervata. Satis conſtat, ſervos fortiter fideliterque paratos fuiſſe ad dimicandum: ipſum deponi lecticam, & quietos pati, quod ſors iniqua cogeret, juſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præciſum eſt. Nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit. manus quoque, ſcripſiſſe in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium juſſuque ejus inter duas manus in roſtris poſitum, ubi ille conſul, ubi ſæpe conſularis, ubi eo ipſo anno adverſus Antonium, quanta nulla unquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat. vix attollentes lacrymis oculos, homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

IBIDEM.

VIxit tres & ſexaginta annos: ut ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſſit. Ingenium & operibus, & præmiis operum felix. Ipſe fortunæ diu proſperæ, & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium, pro quibus ſteterat, filiæ morte; exitu tam triſti atque acerbo omnium adverſorum, nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem. quæ, vere æſtimanti, minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nihil crudelius paſſurus erat, quam, quod ejuſdem fortunæ compos, ipſe feciſſet. Si quis tamen virtutibus vitia penſarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cujus laudes perſequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

IN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

INDEX.
RERUM MEMORABILIUM, QVÆ tertio hoc tomo continentur.

A.

ACarnanes deficiunt à Romanis. 180
Acarnanum factiones. 599
Acilius adverſus Antiochum caſtra locat. 219. triumphat. 265
Achæi auxilia mittunt, 164. Lacedæmoniis bella indicunt. 320. legatos Romam mittunt. ibid.
Æmus mons. 440
Ætoli deficiunt. 146 Lacedæmonem diripientes necantur 152. Chalcidē nequicquam tentant. ibid. legati ad Antiochum. 196 pacem petunt. 197 de ſumma rerum conſultant. 197. orant Quintium ut ſibi opem ferat. 202. ſex menſium inducias impetrant. 122. recipiunt Amphilochiam & Aperantiam. 287. populantur Acarnaniam. 288. legatos de pace mittunt. 299. reconciliantur. 516
Ætolorum legatus ad Nabim. 82. ad Philippum. 83. ad Antiochum. 196
Ætolorum cauſa agitur in ſenatu. 215. principes in Latomias conjecti. 218. legati ſermonis inſolentia. 267. mutuæ cædes 507
Africanus Linterni moritur. 347. de ejus morte. 412

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Africani, Annibalis & Philopœminis comparatio. 412
Alexandrini legati queruntur. 626
Ambitio in conſularibus comitiis. 122. 595
Ambracienſes de M. Fulvio querentur. 334
Amphiſſam oppugnat Acilius. 220
Annibal de vectigalibus in concione pronunciat. 48. ex Africa diſcedit. 49. ſuadet Antiocho ut in Italia bellum gerat. 109. ſuſpectus Antiocho reconciliatur. 132. hauſto veneno moritur. 411.
Antigono regnum à Philippo deſtinatur. 474
Antiochi filiam ducit Ptolemæus rex Ægypti. 126
Antiochi filius moritur. 128
Antiochi & Legatorum Romanorum conventus. 86. ejuſdem reſponſio. 87. conſultatio de bello Romano. 130. copiæ. 158. legatus in Achæorum concilio. 162. exercitus funditur. 189. legatus ad Scipiones. 252. in ſenatum legati introducti. 277
Antiochi legati oratio. 252. 264. naves incenſæ. 327
Antiochus bellum molitur adverſus Romanos. 23. Smyrnam & Lampſacum oppugnat. 41. Lyſimachiam reſtituit. ibid. imperator appellatur. 160. in Bœotiam proficiſcitur. 172. Pheras oppugnat. 177. Chalcidem virginem ducit. 179. Epheſum perfugit. 191. de pace agit. 236. ad Bithyniæ regem legatos mittit. 242. Sardeis ſe recepit. 249 filium remittit. 254. in fugam vertitur. 262. legatos mittit. 516
Argivi præſidium Lacedamoniorum expellunt. 93
Ariarathes in amicitiam pop. Rom. recipitur. 328
Ariarathis legati. 528
Ariſton vocatur in ſenatum Carthaginienſem. 110

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Aſiæ civitates ſeſe tradunt. 263
Athamania omnis deficit ad Philippum. 183 ſub præfectis Philippi tenetur. 284
Athenienſes pro Ætolis intercedunt. 221
Athenienſis legati eloquentia. 295
Athenienſium Rhodiorumq; legati pro Ætolis. 293
Attalus Romam venit. 136. 678. à Stratio prudenter admonetur. 686. moritur. 24
Avaritia & luxuria peſtes rerum publicarum. 55
Auctores conjurationis comprehenſi. 373
Auxiliares Nabidis Quintium adoriuntur, 79

B.

Baſilica Sempronia. 624.
Baſtarnæ opprimuntur. 476.
Bellum cum Philippo in ulteriore Hiſpania coortum. 73
Bœotiorum civitates ad Romanos deficiunt. 190.
Boji ad tria millia Romanorum occidũt. 38. ſeſe dedunt. 155

C.

Chalcidenſes de injuriis queruntur. 588
Chalcis deditur Antiocho. 166
Calpurnii & Criſpini triumphus. 402
Cambunii montes. 566
Carmelus Iſtrorum regulus. 479
Carthaginienſes de Maſaniſſæ injuriis. 551
Caſſandriam oppugnant Romani. 618
Cato muros Hiſpaniæ diruit. 70. in Turditaniam ducit legiones ibid. Lacetanos oppugnat. 71. Vergium victor oppugnat. 72. Rhodiorum cauſam adjuvit. 687
Catonis ex Hiſpania triumphus. 97. orationes. 400
Celtiberi ſuperati. 377 adoriuntur Romanos. 450. vincuntur à Flacco. 451. Romanos invadunt. 459 verſi in fugam cæduntur. 460, 469. rebellant. 507

Celtiberorum ſimplicitas. 468
Cenſores in amicitiam redeunt. 466
Cenſorum opera publica. 470
Cenſura. 508, 666
Cenſuræ ſeveritas. 624
Ceſtrophendone quid. 578
Concilium Achaicum de reſtituendis exulibus 204
Claudius ab exercitu contemnitur. 489
Cœle Syria. 23
Coloniæ civium Romanorum. 96
Conjuratio ſervorum in Hetruria. 38
Conjurationes religionis prætextu. 363
Conſul aciem inſtruit, 188, 568. *noctu caſtra movet.* 572. *Naupactum obſidet.* 200 *Bojos in deditionem accipit.* 207. *deditos vendit.* 518
Conſularia comitia. 266
Conſules nulla in re ſociis oneri. 512
Conſulis rogatio ad populum de bello Macedonico. 540
Conſulis Romani contra Perſea feſtinatio. 566
Contentio de Hiſpanico exercitu. 398. *de prætura.* ibid. *inter conſules.* 541. *inter tribunos & centuriones.* 542
Contrebia obſidetur. 452 *deditur.* ibid.
Cornelii triumphus. 26
Cornelii & Ætolorum colloquium. 37
Cornelio Sempronius obſiſtit. 207
Cornelius triumphat de Bojis. 209
Corſi dant obſides. 453
C. Flaminius res proſpere gerit in utraque Hiſpan. 135. *Ligures in deditionem accipit.* 357
C. Sulpicius Lunæ defectum prædicit. 649
Cn. Manlii in Gallogræcia bellum. 296
Cn. Sicinius Macedoniam obtinet. 536
Cretenſium bella inteſtina. 507

D.

Damocles cum paucis conjurat. 76
Dardanorum cum Baſtarnis bellum. 498

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Delii templi & Inſulæ religio. 638
Delium Apollinis templum. 165
Demetriadem occupant Ætoli. 149. *Philippus recipit.* 202
Demetrius ſuſpectus patri. 413. *interficitur.* 443
Duumviri præficiuntur rei navali. 438

E.

ELei & Epirotæ ad Antiochum legatos mittunt. 172
Epirotarum legati ad Acilium conſulem. 204
Evander à Perſeo interficitur. 665
Exercituum diviſio. 269
Eumenes & Romani claſſem in Erythræam applicant. 229
Eumenes rex Aſiæ minoris. 126. *in ſenatum introducitur.* 271
Romam venit. 521
vulneratur. 526
Eumenis legati de Philippo queruntur. 384
Eumenis beneficentia. 515.

F.

FLaminius Fulvii cauſam defendit. 235
Fœnus. 77
Fulvius Ambraciam oppugnat. 288

G.

GAlli in fugam vertuntur. 315
Galli transalpini in Italiam tranſgreſſi. 405
Porcio ſe dedunt. 414
Italia excedunt. 415
Gallogræci. 223. *oratores de pace miſſi.* 316
Gallogræcis pacis leges dicuntur. 329
Gallorum equites fugantur. 260
Gentii genus. 639
Gentius Illyriorum rex. 462. *obſidet Baſſaniam.* 639. *inducias petit.* 641. *ſe dedit.* ibid. *captivus Romam mittitur.* 642
Gordium celebre emporium. 305
Gracchi decretum de Scipione. 346
Gracchus Poſtumius triumphat. 485

Guluſ-

Guluſſa Maſaniſſæ filius. 531

Gyttheum oppugnatur. 80. *Quintio traditur.* 281.

H.

HAliartum oppugnatur à Lucretio. 575. *expugnatur.* 576

Heracleæ ſitus. 192

Heracleam oppugnat cō-ſul. 192. *ab eodem expugnata.* 194

Hiemis ſævitia. 465

Hippias contra Marcium. 609

Hiſpala Fecenia index conjurationis. 364

Hiſpala accerſitur ad conſulem. 366

Hiſpani in fugam vertuntur. 67. *vincuntur.* 389

Hiſpanorum plerique in deditionem accepti. 68

I.

ILergetum legati adCatonem miſſi. 64

Ilium pervenit Rom. exercitus. 254

Illyrii legati. 535

Iſthmia. 34

Iſthmiis pronunciantur Græciæ civitates liberæ. 35

Iſtri Romanorum caſtra invadunt. 480. *obſides dari jubentur,* 489 *conjuges ac liberos trucidant* 490

Iſtrorum rex aufugit, 482

Iudicum ordo Carthagine dominatur. 47.

L.

LAcedæmonii ob exules ſolliciti. 319

Lacetanos Cato oppugna 71

Lamia expugnatur. 219

Lamiam Philippus oppugnat. 195. *& Acicilius.* 219

Latinæ feriæ. 494

Lariſſam aggreditur Antiochus. 178. *ab Lariſſa recedit.* 179

Legati Ptolemæi ad Senatum. 218

Legati tres Carthaginem miſſi. 49

Legati ex Ætolia & Macedonia redeunt : 512. *in Macedoniam mittuntur.* 592

Legati à Perſeo Romam miſſi. 545

Lega-

Legati Gallorum de Caſſio queruntur. 586
Romam veniunt. 621
Legationes Græciæ audiuntur. 146. *regum ac gentium item.* 82
Legationes in Senatum introductæ. 459
Leges Macedonibus datæ. 696
Leucas. 20
Lex Oppia de cultu Matronarum. 51
Licinii & Pictoris, certamen. 269
Ligures in armis. 105. *in deditionem venerunt.* 217. *Bæbium Pr. circumveniunt.* 294. *caſtra Rom. oppugnant.* 444. *in deditionem veniunt.* 447. *in Tauraſinos traducuntur.* 458. *expugnantur.* 491. *Mutinam capiunt.* 492. *rebellant.* 496. *in captivos ſæviunt.* ibid.
L. Æmilius Paullus Luſitanos fugat. 294 *proprætor infeliciter pugnat in Hiſpania.* 226
L. Æmilius Regillus triumphat. 281
L. Cornelius cum Bojis dimicat. 117.
L. Anicii triumphus. 711
L. Porcius & L. Valerius, cenſores. 401
L. Quintius Flamininus ſenatu motus. 402
L. Scipionis Aſiatici triumphus. 281
L. Scipio peculatus damnatur. 357. *ludos fecit* 378
Lucretius condemnatur. 590
Ludi Romani & plebeji. 323
Ludicrũ Amphiboli. 696
Luſtrum conditur. 121.
Luxuriæ peregrinæ origo. 362
Lycii de Rhodiis queruntur. 484
Lycurgi diſciplina. 323
Lyſimachia reſtituta. 41.

M.

Macedones expelluntur. 285. *legati Rhodum veniunt.* 638
Macedoniæ urbes deduntur. 656
Macedonum cum Romanis prælium. 646. *fuga.* 654
Macedonum arma ſuccenſa. 697
Magnetrarches. 145

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Madytus Cherſonneſi urbs. 41
Manlii ad Olympum caſtra. 307
Manlius in Macedoniam pervenit. 332. *ei triumphus decernitur.* 343. *de Gallogræcis triumphat.* ibid. *ovans urbem iniit.* 386
Marcelli triumphus. 40
M. Æmilius Romanos fugientes retinet. 261
M. Porcius Cato Africani inimicus. 347
M. Fulvius triumphum poſtulat. 358
M. Fulvii triumphus. 360
M. Catonis laus. 400
Marcius Theſſalonicam oppugnat. 617
Maſgaba Romam venit. 673
Megaleſia. 205
Melibœam oppugnant Romani. 619
Meſſenii dedunt ſe Romanis. 200
Moagetes tyrannus Cybiræ. 228
Mulieris pudicæ facinus memorabile. 312
Multorum legationes de Philippo queruntur. 406
Munera gladiatorum. 510
Mutina & Parma coloniæ. 416
Mutina recipitur. 495.

N.

Nabidis caſtra diripiuntur. 143. *in apparando bello impetus.* 78
Nabis ab Romanis deficit. 126. *interficitur.* 151
Navalis pugna inter Romanos & Aſianos. 212. *inter Rhodios & Regios.* 239. 240. *inter Polyxenidas & Romanos.* 247
Nemea celebrantur Argis. 93
Nicander Archipirata. 226
Numæ regis libri cremantur. 448
Numidæ equites 123.

O.

Octavii triumphus. 709

One-

Oneſimus Macedo Romam perfugit. 623
Oratio M. Catonis pro Oppia lege. 52. *Valerii pro abroganda Oppia.* 57. *Catonis ad tribunos & præfectos.* 66 *Quintii ad civitatum legatos,* 73. *Alexandri Ætolorum principis.* 76. *Ariſtæni.* 75. *Nabidis ad Quintium.* 82. *Menippi.* 106. *Minionis pro Antiocho.* 129. *Antiochi.* 158. *Quintii in Achæorum concilio.* 163 *conſulis ad milites.* 186. *Eumenis ad Patres.* 272. *Rhodiorum in Senatu.* 275 *Manlii ad milites.* 302. *Manlii pro ſe.* 338. *Gracchi pro Fulvio.* 359. *Poſtumii.* 370. *Achæorum prætoris ad Appium.* 394 *Philippi ad filios.* 425 *Perſei.* 426. *Demetrii.* 429. *Æmilii ad milites.* 446. *Qu. Metelli.* 465. *Callicratis ad Achæos.* 503. *Sp. Liguſtini ad populum.* 543. *Marcii ad Perſea.* 549 *Perſei.* 573. *Q. Marcii.* 607 *L. Aemilii.* 629. *Pauli ad milites.* 644. 650. *L. Attilii ad Samothraces.* 664. *Rhodiorum.* 682. *Servilii.* 702. *Pauli de rebus geſtis.* 708

P.

Pacis conditiones cum Nabide. 88. *cum Antiocho.* 264. *cum Romanis & Antiocho.* 325
Panætolicum concilium. 146
Pauli in excipiendo Perſeo modeſtia. 666 *admonitio.* ibid. *acerbitas in Rhodios.* 669 *triumphus.* 708
Paulo, Acinio & Octavio triumphus decernitur. 700
Paullus illacrymat humanæ ſorti. 663. *urbes aliquot diripi jubet.* 690, *cum legatis decem res Macedonicas componit.* 692. *de Ætolis quid decreverit.* 695
Pax data Ætolis. 295 *Corſis.* 517

Pellæ

Pellæ regiæ ſitus. 658
Perſei in Demetrium inſidiæ. 473
Perſei & Marcii colloquium. 548. *legati ad Rhodios.* 556. *de rerum ſuarum ſumma conſilium.* 560, 573. *exercitus.* 561 *conatus adverſ. Marcium.* 608. *ignavia.* 610. *pavor ob Marcii adventum.* 612. *avaritia.* 635. *oratores ad Paulum.* 656. *crudelitas.* 515. *ejus legatis ſenatus datur.* 524
Perſeus Dolopes Amphilochoſque oppugnat. 289. *Demetrio fratri infenſus.* 421. *fratrem parricidii accuſat.* 424. *Græciæ civitates ſibi conciliat.* 501. *ad Eumenis cædem quoſdam ſubornat.* 525. *hoſtis judicatur.* 528. *Illyriorum gentes oppugnat.* 509. *Vſcanam obſidet.* 600. *legatos ad Gentium mittit.* 602 *ad Pydnam refugit.* 613. *Gentium ſibi adjungit.* 631. *Gallorum auxilia non admittit.* 634. *à ſuis contemnitur.* 655 *cum filio ſeſe Octavio tradit.* 666. *Romanos paßim vagantes opprimit.* 577. *Romanos aggreditur.* 576
Peſtilentia. 457, 500
Pheræi ſe dedunt. 177
Philippi legati ad Senatum. 204. *legati ad purgādacrimina miſſi.* 380. *reſponſio.* 382 *defenſio.* 384. *crudelitas.* 420
Philippus offenſus Antiocho. 171
Philippus & Bæbius multa oppida recipiunt capta ab Antiocho. 181
Philippus L. Scipionem excipit. 123. *in Maronitas crudelis.* 392 *Demetrium filium Romam mittit.* 393 *Petrā oppugnat.* 442 *moritur.* 472
Philopœmen adverſus Nabin claßem deducit. 138. *fugit.* 139 *Lacedæmonios inſidiis opprimit.* ibid. *Laconicum agrum depopulatur.* 144. *Lacedæmonios Achæis adjungit.*

git. 152. à Meſſeniis captus. 408
Philopœmini venenum porrigitur. 410
Philopœminis ſtudia. 137 prœlium cum Nabide. 142
Pietatis ſtatua. 453
Plebiſcitum de Liguribus. 530
Pleuratus maritima Ætoliæ populatur. 291
Phocæam oppugnant Romani. 250
Phocææ ſeditio 224
Polyxenidæ & Pauſiſtrati inimicitiæ. 225
Polyxenidæ conſilia deteguntur. 247
Popillius Heracleam oppugnat. 615. capit. 616
Popillii ſeveritas. 671
Porcius Cato in Hiſpaniam trajicit. 62
Pœni legatos Romam mittunt. 111
Pœnæ conjuratorum. 374
Prodigia. 96, 218, 231, 418, 438, 501, 478 in ſacris prodigia. 493
Provinciarum ſortitio. 45, 94, 105, 155, 168, 216. conſularium. 268
Prælia ſecunda cum Celtiberis. 416. inter Conſ. & Perſea. 578
Prœlia ſecunda trans Iberum P. Cornelii Cn. F. Scipionis. 114
Pruſias Rex Romam venit. 712

Q.

QVa arte traducti per invia Elephanti 611
Quid Galli potuiſſent ſi Perſeus eos admiſiſſet. 635
Q. Argos oppugnat. 76 civitatum legationes alloquitur. 99. ad Ætolos. 147
Q. Fulvius de Celtiberis triumphat. 464. de Liguribus. 477
Q. Marcius in Macedoniam trajicit. 605
Q. Marcii literæ. 623
Q. Minutius proſpere pugnat. 91, 92.

R.

RAmmius Perſei veneficia detegit. 527
Res geſtæ in Hiſpania à prætoribus. 135. in Liguria. 435, 461, 472

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Res geſtæ Antiochi in Ægypto. 670. in Illyrico & Epiro. 688
Res Illyricæ componuntur. 689
Reſponſio Quintii. 84. 107. Sulpitii. 129. Ætolorum prætoris 149. Appii. 397. Perſei. 550. conſulis de pace. 574. Pauli ad Naſicam. 648
Rhodiæ naves à præfecto Antiochi captæ. 227
Rhodii Peræam à Philippo armis vindicant. 20. fundunt Macedones. 22
Rhodiorum luctus & ira. 228. legatio. 524. legati ad Paulum. 645. 621
Rogatio in Rhodios à tribunis interdicitur. 681
Romam legati è Græcia reverſi. 391
Romana acies adverſus Antiochum. 227
Romana claſſis tempeſtate diſpergitur. 229
Romani de Annibale queruntur. 50. Samæorum urbem capiunt. 318. Hiſpanos adoriuntur. 388. ad caſtra recipienda re[...] deunt. 481. legati An[...] tiochum adeunt. 67[...]
Romani legati è Mace[...] donia reverſi. 533. i[...] Græciam miſſi. 54[...] ad Aſiaticas inſulas[...] 555
Romanorum crudelita[...] in Græcia. 585. a[...] Vſcanam negligentia[...] 591
Romanorum exercitu[...] duo in Hiſpania fuſi[...] 387
Rutilii & cenſorum di[...] ſceptatio. 597

S.

SAcerdotes ſtipendium[...] dare coacti. 44[...] peſtilentia abſumpti[...] 462
Sardinia pacatur. 49[...] ſubacta. 51[...]
Scipio Africanus minor[...] 655
Scipio in Hiſpania felix[...] 114
Scipionis cum Annibal[...] colloquium. 113
Scipionis filius captus[...] 252
Scipioni Africano dies [...] tri-

tribunis plebis dicitur. 343. *reſpondet.* 344
Scodram obſidet Anicius prætor. 640
Seleucus Eumenis agros populatur. 234. *caſtra movet.* 238
Sempronius Coſ. res feliciter gerit in Sardinia. 490
Senatoria loca in ludis ſecernuntur. 95
Senatusconſultũ de ſumma rerum Aſiæ. 278 *de Bacchica conjuratione.* 369. *adverſus Bacchanalia* 374. *de Philippo.* 406. *de Liguribus.* 508, 530. *adverſus Magiſtratuum injurias.* 598
Servius Galba Pauli inimicus. 700
Simulationis infirmitas. 557
Sociorum auxilia ad oppugnandum Lacedæmonem. 77
Sparta à Romanis obſidetur. 90
Spartanum bellum variè narratur. 93
Stratagema. 656
Stratii Romanum intromittunt. 603
Supplementum belli adverſus Perſea. 628
Supplicationes ob devictum Perſea. 661

T.

TEctoſagum oratores ad Manlium. 312
Terræmotus in Sabinis 509
Thebani Bœotique in latrocinium vertuntur. 32
Thebani Rom. partes ſequuntur. 554
Thebanorum ſeditio. ibid.
Thermopylarum ſaltus. 184
Theſſali inteſtino bello vexantur. 515
Theſſalorum querelæ. 381
Tib. Gracchi decretum. 354
Thraces Manlii exercitum adoriuntur. 330
Thracum legati. 529
Trophonis ſpecus. 690
Thurrus Celtiberiæ rex. 469
Thyrrenſes obſiſtunt Antiocho. 181
Tribuni epulones facti. 44

Tudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Tuditanus in Hiſpania fuſus. 28
Tumultus in Sardinia. 498.

V.

V*Alerius Antias de bello Aſiano.* 267

Varia de Africani mor-te. 35
Veneficii quæſtio decre-ta. 45
Ver ſacrum. 4
Vias ſternendas margi-nandaſque cenſores omnium primi loca-vere. 508

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 41 vol. 3